

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

2

Α' ΕΠΙΤΟΜΗ
ΤΟΥ Η' ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Β' ΑΙ ΔΙΑΤΑΓΑΙ ΑΙ ΔΙΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Γ' ΚΛΗΜΕΝΤΙΑ
1. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΝ
2. ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΩΝ
3. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΝ
4. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ
ΤΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΚΗΡΥΓΜΑΤΩΝ ΕΠΙΤΟΜΗ
(ΟΜΙΛΙΕΣ Α'-ΙΑ')

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
Ἄπο τὸν
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
Διδάκτορα Θεολογίας

Ἐπόπτης Ἐκδόσεως

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Ἐπιμελητῆς Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Πτυχιούχος Θεολογίας

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1993

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

2

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Στὸν τόμο αὐτὸ δημοσιεῦνται τὰ ἐξῆς ἔργα τῶν πρώτων Χριστιανικῶν αἰώνων, πού φέρουν ὡς συγγραφεῖς ἢ συμπλη-
τές τους Ἀποστόλους ἢ μαθητές τους.

1) *Ἐπιτομὴ τοῦ Η' βιβλίου τῶν διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων.*

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν τίτλο της, ἀποτελεῖ περίληψη τοῦ ὀγδόου βιβλίου τῶν Διαταγῶν τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων. Ὅμως στὴν πραγματικότητα δὲν πρόκειται γιὰ περίληψη τοῦ βιβλίου ἐκείνου, ἀλλὰ γιὰ συντομότερη μορφή ἐκθέσεως τοῦ αὐτοῦ κατὰ κάποιον τρόπο περιεχομένου, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὅμως λείπουν ὀρισμένα κομμάτια, ἐνῶ, ἀντίθετα, σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν «ἐπιτομὴ» ὑπάρχουν στοιχεῖα πού δὲν ὑπάρχουν στὶς Διαταγὲς τῶν Ἀποστόλων¹.

Τὸ ἔργο στὸ σύνολό του ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε ἐνότητες, πού φέρουν τοὺς ἐξῆς τίτλους:

- α) *Διδασκαλία τῶν ἀγίων Ἀποστόλων περὶ χαρισμάτων.*
- β) *Διατάξεις τῶν ἀγίων Ἀποστόλων περὶ χειροτονιῶν, δι' Ἰππολύτου.*
- γ) *Παύλου τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου διατάξεις περὶ κανόνων Ἐκκλησιαστικῶν.*
- δ) *Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, διατάξεις.*
- ε) *Περὶ εὐταξίας, πάντων τῶν ἀγίων Ἀποστόλων.*

1. Βλ. Π. ΧΡΗΣΤΟΥ, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, τόμ. Β', σελ. 43. Θεσσαλονίκη 1978.

Γιὰ τὰ χαρίσματα λέει ὅτι ἀρχικὰ δόθηκαν στοὺς Ἀποστόλους προκειμένου νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιο σ' ὅλο τὸν κόσμο. Στὴ συνέχεια ὁμως χορηγοῦνται καὶ σ' ἐκείνους ποὺ πιστεύουν. Δίνονται δὲ τὰ χαρίσματα ὄχι γιὰ νὰ ὠφελοῦνται ἐκεῖνοι ποὺ τὰ δέχονται, ἀλλὰ γιὰ νὰ πείθονται οἱ ἄπιστοι. Δὲν εἶναι ὁμως ἀπαραίτητο κάθε πιστὸς νὰ διώχνει δαίμονες, ἢ νὰ ἀνασταίνει νεκροὺς, ἢ νὰ ὀμιλεῖ ξένες γλῶσσες, παρὰ μόνο ἐκεῖνοι στοὺς ὁποίους δόθηκε τὸ κάθε ἐπὶ μέρος χάρισμα. Πρέπει δὲ νὰ προσέχουν πολὺ ὅσοι κατέχουν εἰδικὸ χάρισμα καὶ νὰ μὴ ἀλαζονεύονται ἀπέναντι στοὺς ἄλλους πιστοὺς, γιατί οὔτε ἐκεῖνος ποὺ προφητεύει εἶναι ὁσιος, οὔτε ἐκεῖνος ποὺ διώχνει δαίμονες εἶναι ἅγιος.

Στὶς Διατάξεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων παρουσιάζονται οἱ Ἀπόστολοι νὰ δίνουν ἕνας ἕνας ὁδηγίες γιὰ τὴν ἐκλογή καὶ χειροτονία τῶν ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, καθὼς καὶ γιὰ τὴ χειροθεσία τῶν ἀναγνωστῶν, ὁμολογητῶν, παρθένων, χηρῶν καὶ ἐξορκιστῶν. Ἀκόμα ὀρίζουν μερικὲς λεπτομέρειες ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἔκταση τῆς δικαιοδοσίας τοῦ κάθε βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης, πῶς νὰ κατανέμονται οἱ ἀπαρχές καὶ οἱ δεκάτες ποὺ προσφέρονται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, καὶ πῶς νὰ μοιράζονται τὰ περισσεύματα ἀπὸ αὐτές.

Οἱ Διατάξεις τοῦ Παύλου περιλαμβάνουν ὁδηγίες γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ γίνονται δεκτοὶ στὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ ἀντιμετωπίζονται οἱ δοῦλοι, οἱ πορνεύοντες, οἱ πορνοβοσκοί, οἱ γλύπτες, οἱ ἠθοποιοί, οἱ ἀθλητές, οἱ χορευτές, οἱ κιθαρωδοί, οἱ στρατιῶτες, οἱ κίναιδοι, οἱ μάγοι, οἱ ἀστρολόγοι, οἱ μάντις, οἱ οἰωνοσκοποὶ, οἱ παλλακίδες κ.λ.π. Ἀκόμα γίνεται σύσταση στοὺς πιστοὺς κάθε πρωί, ὅταν σηκώνονται ἀπὸ τὸν ὕπνο, πρὶν ἀρχίσουν τὴ δουλειά τους, νὰ προσεύχονται, καὶ νὰ μεταχειρίζονται τοὺς δούλους μὲ καλωσύνη.

Οἱ διατάξεις τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου ὀρίζουν πενθήμερη ἑβδομάδα ἐργασίας, γιὰ νὰ διατίθεται τὸ Σάββατο καὶ ἡ Κυριακή γιὰ τὴ συμμετοχὴ στὶς λατρευτικὲς συνάξεις καὶ τὴ διδασκαλία τῆς πίστεως. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀργία τοῦ Σαββατοκύρια-

κου όρίζονται ώς ήμέρες άργίας όλόκληρη ή Μεγάλη Έβδομάδα και ή Διακαινήσιμη, για τόν ίδιο λόγο. Αναφέρονται και οι παλαιότερες γιορτές τής Αναλήψεως, τής Πεντηκοστής, τών Χριστουγέννων, τών Θεοφανίων και του πρωτομάρτυρα Στεφάνου, ώς ήμέρες άργίας κι' αυτές. Καθορίζονται επίσης και οι ώρες τής καθημερινής προσευχής: Όρθρος, Τρίτη, Έκτη και ένατη ώρα, έσπερινός (δειλινόν) και μεσονυκτικό (άλεκτοροφωνία), και αναφέρεται ό λόγος για τόν όποιο πρέπει να γίνεται ή προσευχή τις ώρες αυτές. Τέλος όρίζεται ή τέλεση μνημοσύνων τήν τρίτη, ένατη και τεσσαρακοστή ήμέρα, καθώς και όταν συμπληρώνεται χρόνος, και δίνονται οδηγίες πώς να συντρέχουν στις ανάγκες τους όσοι διώκονται για τήν πίστη τους.

Η διδασκαλία όλων τών Αποστόλων κάνει λόγο για τήν ευταξία που πρέπει να επικρατεί στην Έκκλησία, γιατί ό ίδιος ό Κύριος έθεσε τα όρια και τή φύση και δικαιοδοσία κάθε αξιώματος (ιερέα, βασιλιά, προφήτη, επισκόπου, πρεσβυτέρου, διακόνου), και δέν έπιτρέπεται ή υπέρβασή τους.

2) *Αί διαταγαί αί διά Κλήμεντος και κανόνες εκκλησιαστικοί τών άγίων Αποστόλων.*

Πρόκειται για ένα μικρό σέ έκταση έργο που φαίνεται πώς γράφτηκε γύρω στα 300 μ.Χ. από άγνωστο συγγραφέα στην Αίγυπτο ή τή Συρία².

Τό περιεχόμενο του έργου αυτού χωρίζεται σέ δύο μέρη και έμφανίζει τους Αποστόλους στο μέν πρώτο μέρος να δίνουν γενικές παραινέσεις για τή ζωή τών Χριστιανών, οι όποιες ανακαλούν τήν επί του όρους Όμιλία³, τις Δέκα έντολές τής Παλαιάς διαθήκης⁴, τις Παροιμίες⁵ και τις έπιστολές του Παύλου⁶, ενώ στο δεύτερο μέρος δίνουν οδηγίες για τόν τρόπο έκλογής και καταστάσεως τών επισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων,

2. Βλ. Π. ΧΡΗΣΤΟΥ, *Έλληνική Πατρολογία*, τόμ. Β', σ. 45. Θεσσαλονίκη 1978.

3. Ματθ. 7,13-14. 22,37. 4. Έξ. 20,13. 15. 16.

5. Παρμ. 6,2. 6. Α' Κορ. 9,7. Α' Τιμ. 3,2. 5.15 κ' ἄ

ἀναγνωστῶν καὶ χηρῶν, γιὰ τὰ καθήκοντα ὄλων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ὑπακοή τῶν λαϊκῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὶς διακόνισσες, σὲ ἀνάλογη πρόταση τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα, ὁ Ἰωάννης ἔφερε ἀντίρρηση μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὅταν ὁ Κύριος ἴδρυνε τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας δὲν ὄρισε νὰ συλλειτουργοῦν μαζί τους καὶ γυναῖκες. Τέλος ἐπεμβαίνοντας ὁ Ἰάκωβος προτείνει νὰ περιορίζεται ἡ διακονία τῶν γυναικῶν μόνο στὴν ἐνίσχυση καὶ συμπαράσταση τῶν γυναικῶν ποὺ ἔχουν ἀνάγκη βοήθειας.

3) *Τὰ Κλημέντια*

Μὲ τὸν τίτλο αὐτὸ φέρονται τέσσερα ψευδεπίγραφα ἔργα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κυριότερο εἶναι αὐτὸ ποὺ ἐπιγράφεται, Τῶν πέτρου ἐπιδημίων κηρυγμάτων ἐπιτομή, δηλαδὴ περιληπτικὴ ἀπόδοση τῶν ὁμιλιῶν ποὺ ἔκανε ὁ ἀπόστολος Πέτρος σὲ χώρους δημόσιους.

Τὰ ἄλλα τρία μικρά κείμενα τῆς ὁμάδας αὐτῆς ποὺ προηγούνται τοῦ πιὸ πάνω εἶναι:

- 1) *Ἐπιστολὴ Πέτρου πρὸς Ἰάκωβον*
- 2) *Διαμαρτυρία περὶ τῶν τὸ βιβλίον λαβόντων, καὶ*
- 3) *Ἐπιστολὴ Κλήμεντος πρὸς Ἰάκωβον.*

Ἡ ἀλληλουχία τῶν κειμένων αὐτῶν ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου πρὸς τὸν Ἰάκωβον εἶναι μιὰ ἀόκρυφη ἐπιστολὴ ποὺ γράφτηκε δῆθεν ἀπὸ τὸν κορυφαῖο ἀπόστολο πρὸς τὸν πρῶτο ἐπίσκοπο τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἀδελφόθεο Ἰάκωβο καὶ συνοδεύει βιβλίον ὁμιλιῶν τοῦ Πέτρου, μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ μὴ τὶς ἐμπιστεύεται σὲ ὅποιονδήποτε, ἀλλὰ μόνο σὲ πιστοὺς ὄριμους καὶ δοκιμασμένους. Ἰδιαίτερα ἐπιμένει νὰ μὴ τὶς δώσει γιὰ κανένα λόγο σὲ αἰρετικοὺς (χριστιανοὺς ἐξ ἐθνικῶν), οἱ ὁποῖοι μὲ διάφορα τεχνάσματα ἐρμηνευτικὰ παραποιοῦν τὰ λόγια του, τὰ προσαρμόζουν πρὸς τὶς αἰρετικὲς τοὺς ἀντιλήψεις καὶ τὰ παρουσιάζουν ὅτι ἀποτελοῦν καὶ δική του πίστη⁷.

⁷ «Οἱ δὲ οὐκ οἶδα πῶς τὸν ἐμὸν λόγον ἐπανηλλόμενοι οὐς ἤκουσαν ἐξ

Στὸ δεύτερο κείμενο ποὺ φέρει τὸν τίτλο, *Διαμαρτυρία περὶ τῶν τὸ βιβλίον λαμβανόντων*, ὁ Ἰάκωβος παίρνοντας τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου καὶ τὸ βιβλίον, μὲ τὰ κηρύγματα του, κάλεσε τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐπισκοπῆς του καὶ ἀφοῦ τοὺς διάβασε τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου, τοὺς μίλησε γιὰ τὴν ἀνάγκη διασφαλίσεως τῆς διδασκαλίας ποὺ περιέχεται στὰ κηρύγματα ποὺ τοὺς ἔστειλε, καὶ τοὺς συνέστησε νὰ μὴ τὰ δίνουν παρὰ μόνο σὲ πιστοὺς ποὺ εἶναι ἀγαθοί, εὐλαβεῖς καὶ περιτετμημένοι (δηλαδὴ ποὺ εἶναι Χριστιανοὶ ἐξ Ἰουδαίων)⁸. Τοὺς συνέστησε δέ, ἀκόμα καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ νὰ μὴ δίνουν ὅλα τὰ κηρύγματα μαζί, ὥστε σὲ περίπτωση ποὺ παραλήπτης των ἀποδειχθεῖ ἀναξιόπιστος, νὰ γλιτώσουν τὰ ὑπόλοιπα. Ὅρισε μάλιστα σὰν ἓνα μίνιμουμ προϋποθέσεων γιὰ τὴν ἀξιοπιστία τῶν παραληπτῶν, νὰ ἔχουν δοκιμασθεῖ ἐπὶ ἕξι τουλάχιστον χρόνια. Αὐτὸν δὲ ποὺ θὰ κρίνουν τελικὰ ἄξιο τῆς ἐμπιστοσύνης τους, νὰ τὸν ὀδηγοῦν σ' ἓνα ποτάμι ἢ πηγὴ, ὅπου γίνεται ἡ βάπτισμα τῶν προσερχομένων στὴν πίστη, καὶ νὰ μὴν τὸν ὀρκίζουσαν βέβαια, γιὰτὶ αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ νὰ τὸν στήνουν μπροστὰ στὸ νερὸ καὶ νὰ τὸν βάζουν νὰ δώσει διαβεβαίωση ἐπικαλούμενος ὡς μάρτυρες τὸν οὐρανὸ, τὴ γῆ, τὸ νερὸ καὶ τὸν ἀέρα, ὅτι τὰ βιβλία ποὺ θὰ παραλάβει δὲν θὰ τὰ δώσει σὲ κανέναν καὶ γιὰ κανένα λόγο, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς εἶναι παιδί του, ἀδελφός, ἢ φίλος, ἢ συγγενῆς του. Ἐὰν δὲ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ κουβαλάει μαζί του, νὰ μὴ τὰ ἀφήνει στὸ σπίτι του, ἀλλὰ νὰ τὰ ἐμπιστεύεται στὸν ἐπίσκοπο γιὰ φύλαξη. Τὸ ἴδιο νὰ κάνουν καὶ σὲ περίπτωση ποὺ θὰ ἀρρωστήσουν ἢ θὰ ὑποπτευθοῦν τὸ τέλος τους καὶ δὲν ἔχουν ἀνθρωποῦ ἄξιο τῆς ἐμπιστοσύνης τους.

Στὸ τρίτο κείμενο τῶν Κλημεντίων, ποὺ ἔχει τὸν τίτλο, *Ἐπιστολὴ Κλήμεντος πρὸς Ἰάκωβον*, ὁ Κλήμης ἀναγγέλλει στὸν

ἐμοῦ λόγους, ἐμοῦ τοῦ εἰπόντος αὐτοὺς, φρονιμώτερον ἐπιχειροῦσιν ἐρμηνεύειν, λέγοντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν κατηγουμένοις τοῦτο εἶναι τὸ ἐμὸν φρόνημα, ὃ ἐγὼ οὐδὲ ἐνεθυμήθην» (παράγραφος 2).

8. «Εἰ μὴ ἀγαθῶ τι καὶ εὐλαβεῖ, τῷ καὶ διδάσκειν αἰρουμένῳ, ἐμπεριτόμῳ τε ὄντι» (παράγραφος 1).

ἐπίσκοπο τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ καὶ σὲ ὄλες τὶς Ἐκκλησίες καὶ σὲ ὄλους τοὺς πρεσβυτέρους, διακόνους καὶ ἀδελφούς, τὸν θάνατο τοῦ ἀποστόλου Πέτρου στὴ Ρώμη καὶ ὅτι λίγο πρὶν ἐκπνεῦσει τὸν χειροτόνησε ἐπίσκοπο Ρώμης⁹, καὶ ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε ὁδηγίες γιὰ τὸν τρόπο διοίκησης τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ περιέγραψε ἀλληγορικὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν ρόλο ποὺ διαδραματίζει ὁ καθένας μέσα σ' αὐτήν, τοῦ συνέστησε νὰ γράψει στὸν Ἰάκωβο καὶ νὰ τοῦ ἀναφέρει ὅτι ἀκολούθησε τὸν Πέτρο πιστὰ καὶ ἄκουσε τοὺς λόγους του καὶ εἶδε τὶς πράξεις του.

Τὸ τελευταῖο ἀπὸ τὰ *Κλημέντια*, ὅπως γράψαμε στὴν ἀρχή, φέρεται ὡς περιληπτικὴ ἀπόδοση τῶν δημόσιων κηρυγμάτων τοῦ Πέτρου. Δὲν πρόκειται ὁμως ἀκριβῶς περὶ αὐτοῦ. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ μυθιστορηματικὴ ἔκθεση τῶν οἰκογενειακῶν περιπετειῶν τοῦ Κλήμεντος, τῶν προσωπικῶν του πνευματικῶν καὶ μεταφυσικῶν ἀνησυχιῶν¹⁰, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς περιοδεῖες, τὰ κηρύγματα, τὰ θαύματα καὶ τοὺς ἀγῶνες τοῦ Πέτρου ἐναντίον τοῦ μάγου Σίμωνα.

Τὸ ὅλο ἔργο ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσι¹¹ συνολικὰ ὁμιλίες, στὴν κυριολεξία κεφάλαια, μέσα στὰ ὁποῖα ὁ συγγραφέας του μᾶς δίνει πολύτιμες πληροφορίες γιὰ τὴ δραστηριότητα καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ μάγου Σίμωνα¹², καθὼς καὶ τὶς μεθοδεύσεις του προκειμένου νὰ παραπλανήσῃ τοὺς ἀκροατές του, βρίσκει δὲ τὴν εὐκαιρία νὰ κάνει, μὲ τὸ στόμα τοῦ Κλήμη, μιὰ λεπτομερῆ, ρεαλιστικὴ καὶ κατατοπιστικὴ παρουσίαση τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας¹³.

Ἡ ὅλη ἐντύπωση ποὺ ἀποκομίζει κανεὶς μελετώντας τὰ

9. Ὁ Κλήμης ἐδῶ φέρεται ὡς πρῶτος ἐπίσκοπος Ρώμης, ἐνῶ ἄλλες πηγές (Εἰρηναῖος, Εὐσέβιος) τὸν τοποθετοῦν τρίτον, μὲ πρῶτον τὸν Λῖνο καὶ δεῦτερον τὸν Ἀνέκλητο. Γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ βλ. περισσότερα Π. ΧΡΗΣΤΟΥ, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, τόμ. Β', σσ. 359–360, Θεσσαλονίκη 1978.

10. Ὁμιλία Α', κεφ. Α'–Δ'

11. Στὸν τόμο αὐτὸ δημοσιεύονται οἱ ἑνδεκα.

12. Ὁμιλία Β', κεφ. ΙΒ'–ΛΒ'.

13. Ὁμιλία Δ', κεφ. Ε'–Σ'.

«κηρύγματα» αὐτὰ τοῦ Πέτρου, καὶ ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα πὸ παρεμβάλλονται, εἶναι ὅτι ὁ συγγραφέας τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἀνῆκε στὴ γνωστικὴ παραφυάδα τῶν Ἐβιωναίων, τὸ ἔγραψε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 3ου αἰῶνα, καί, χρησιμοποιοῦντας ὡς καμβὰ τὴν μυθιστορηματικὴ περιπέτεια τοῦ Κλήμεντα, ὑφαίνει σ' αὐτὸν στοιχεῖα ἀντιμαρκιωνικά, γνωστικά καὶ ἰουδαιοχριστιανικά.

**ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ Η΄
ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ**

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ Η'
ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Α'

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΣΤΜΑΤΩΝ

Α'. Τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ μέγα
τῆς εὐσεβείας ἡμῖν παραδιδόντος μυστήριον καὶ προσκαλουμέ-
νου Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλληνας εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου
ἀληθινοῦ Θεοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, καθὼς αὐτός φησιν εὐχαριστῶν
5 ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν πιστευσάντων, «ἐφάνέρωσά σου τὸ ὄνομα
τοῖς ἀνθρώποις, τὸ ἔργον, ὃ δέδωκάς μοι, τελειώσας», καὶ περὶ
ἡμῶν λέγοντος τῷ Πατρὶ, «Πάτερ ἅγιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ
ἔγνω, ἀλλ' ἐγὼ σε ἔγνω καὶ οὗτοί σε ἔγνωσαν», εἰκότως, ὡς
ἂν τετελειωμένων ἡμῶν, φησὶν ἅπασιν ἅμα περὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ
10 διδομένων χαρισμάτων διὰ τοῦ Πνεύματος· «σημεῖα δὲ τοῖς πι-
στεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια
ἐκβαλοῦσιν, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσιν· κἂν
θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐδὲν αὐτοῦς ἀδικήσει· ἐπὶ ἀρρώστους
χεῖρας ἐπιθήσουσι καὶ καλῶς ἔξουσιν». 2. Τούτων τῶν χαρι-
15 σμάτων πρότερον ἡμῖν δοθέντων τοῖς ἀποστόλοις μέλλουσι τὸ
Εὐαγγέλιον καταγγέλλειν πάσῃ τῇ κτίσει, ἔπειτα τοῖς δι' ἡμῶν
πιστεύσασι ἀναγκαίως χορηγουμένων, οὐκ εἰς τὴν τῶν ἐνεργούντων
ὠφέλειαν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν ἀπίστων συγκατάθεσιν

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ Η'
ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Α'

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ

Α'. Όταν ὁ Θεὸς καὶ Σωτῆρας μας Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς παρέδιδε τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς εὐσέβειας¹ καὶ προσκαλοῦσε τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Ἑλληνας νὰ γνωρίσουν τὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ ἀληθινὸ Θεὸ Πατέρα του, ὅπως λέει ὁ ἴδιος εὐχαριστῶντας τὸν γιὰ τὴ σωτηρίαν ἐκείνων ποὺ πίστεψαν «φανέρωσα τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀνθρώπους, φέρνοντας σὲ πέρας τὸ ἔργο ποὺ μοῦ ἀνέθεσες νὰ κάνω»², καὶ μιλώντας γιὰ μᾶς στὸν Πατέρα, «ἅγιε Πατέρα, ὁ κόσμος δὲν σὲ γνώρισε, ἀλλὰ ἐγὼ σὲ γνώρισα καὶ αὐτοὶ σὲ γνώρισαν»³, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, σὰν νὰ ἤμασταν ἐμεῖς μνημένοι, λέει σὲ ὄλους ταυτόχρονα γιὰ τὰ χαρίσματα ποὺ χορηγοῦνται ἀπὸ αὐτὸν διὰ τοῦ Πνεύματος: «ὅσοι πιστέψουν θὰ κάνουν τὰ παρακάτω θαύματα: μετὰ τὴν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματός μου θὰ διώχνουν δαιμόνια, θὰ μιλοῦν νέες γλῶσσες, θὰ πιάνουν φίδια, καὶ ἂν τυχὸν πιοῦν κάτι θανατηφόρο, δὲν θὰ τοὺς τοὺς προκαλέσει βλάβη. Θὰ βάζουν τὰ χέρια τους πάνω σὲ ἀρρώστους καὶ θὰ θεραπεύονται»⁴. 2. Αὐτὰ τὰ χαρίσματα ποὺ ἀρχικὰ δόθηκαν σὲ μᾶς τοὺς ἀποστόλους οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ κηρύξουμε τὸ Εὐαγγέλιον σ' ὅλη τὴν κτίση, καὶ ποὺ στὴ συνέχεια χορηγοῦνται ἀναγκαστικὰ καὶ σ' ἐκείνους ποὺ πίστεψαν μέσω ἡμῶν, δίνονται ὄχι γιὰ νὰ ὠφελοῦνται αὐτοὶ ποὺ τὰ κάνουν, ἀλλὰ

1. Α' Τιμ. 3,16.

2. Ἰω. 17,6. 4.

ἐγίνετο, ἵνα, οὓς οὐκ ἔπεισεν ὁ λόγος, τούτους ἢ τῶν σημείων
 δυσωπήσῃ δύναμις. 3. Τὰ γὰρ «σημεῖα οὐ τοῖς πιστοῖς» ἡμῖν,
 «ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις» Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων· οὔτε γὰρ τὸ
 δαίμονας ἐκβάλλειν ἡμέτερον κέρδος, ἀλλὰ τῶν ἐνεργεῖα Χρι-
 5 στοῦ καθαιρομένων, καθὼς αὐτός που παιδεύων ἡμᾶς ὁ Κύ-
 ριος δείκνυσι λέγων· «μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑπακού-
 ουσιν, ἀλλὰ χαίρετε, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν οὐ-
 ρανῶ»· ἐπειδὴ τὸ μὲν αὐτοῦ δυνάμει, τὸ δὲ ἡμετέρα εὐνοία καὶ
 σπουδῇ, δηλονότι βοηθουμένοις ὑπ' αὐτοῦ.

10 4. Οὐκ ἐπάναγκες οὖν πάντα πιστὸν ἐκβάλλειν δαίμονας ἢ
 νεκροὺς ἀνιστᾶν ἢ γλώσσαις λαλεῖν, ἀλλὰ τὸν ἀξιοθέντα χαρί-
 σματος ἐπὶ τινὶ αἰτία χρησίμη εἰς σωτηρίαν τῶν ἀπίστων, δυ-
 σωπομένων πολλάκις οὐ τὴν τῶν λόγων ἀπόδειξιν, ἀλλὰ τὴν
 τῶν σημείων ἐνεργεῖαν, ἀξίων ὄντων σωτηρίας. 5. Οὐδὲ γὰρ
 15 πάντες οἱ ἀσεβεῖς ὑπὸ τῶν θαυμάτων ἐντρέπονται· καὶ τούτου
 μάρτυς αὐτὸς ὁ Θεός, ὡς ὅταν λέγῃ ἐν τῷ Νόμῳ, ὅτι «ἐν ἑτε-
 ρογλώσσοις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ καὶ ἐν χεῖλεσιν ἑτέροις,
 καὶ οὐ μὴ πιστεύσωσιν». 6. Οὔτε γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευσαν
 τῷ Θεῷ, Μωϋσέως τοσαῦτα σημεῖα καὶ τέρατα πεποιηκότος,
 20 οὔτε τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων τῷ Χριστῷ «πᾶσαν νόσον καὶ
 πᾶσαν μαλακίαν ἐν αὐτοῖς θεραπεύσαντι»· καὶ οὔτε ἐκείνους
 ἐδυσώπησε ράβδος ψυχουμένη εἰς ὄφιν καὶ Νεῖλος αἱματούμε-
 νος, οὔτε τούτους «τυφλοὶ ἀναβλέποντες καὶ χωλοὶ περιπα-
 τοῦντες καὶ νεκροὶ ἀνιστάμενοι»· καὶ τῷ μὲν ἀνθίσταντο Ἰαννῆς
 25 καὶ Ἰαμβρῆς, τῷ δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφας. 7. Οὕτως οὐ πάντας
 δυσωπεῖ τὰ σημεῖα, ἀλλὰ μόνους τοὺς εὐγνώμονας, ὧν καὶ χά-

5. Α' Κορ. 14,22.

6. Λουκᾶ 10,20.

για να πείθονται οί ἄπιστοι, ὥστε, ἐκείνους πού δέν τοὺς πείθει ὁ λόγος, νὰ τοὺς μεταπείθει ἡ δύναμη τῶν θαυμάτων. 3. Γιατί τὰ θαύματα γίνονται «ὄχι γιὰ μᾶς τοὺς πιστούς», ἀλλὰ γιὰ ὄσους ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐθνικοὺς «εἶναι ἄπιστοι»⁵. γιατί, τὸ ὅτι διώχνουμε δαίμονες δέν εἶναι δικό μας κέρδος, ἀλλὰ ἐκείνων πού μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ αὐτοὺς, ὅπως δείχνει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος διδάσκοντάς μας μὲ τὰ λόγια· «νὰ μὴ χαίρεστε ἐπειδὴ ὑπακούουν τὰ δαιμόνια σὲ σᾶς, ἀλλὰ νὰ χαίρεστε ἐπειδὴ τὰ ὀνόματά σας εἶναι γραμμένα στὸν οὐρανό»⁶. γιατί τὸ πρῶτο γίνεται μὲ τὴ δύναμη ἐκείνου, ἐνῶ τὸ δεύτερο ὀφείλεται στὸ δικό σας ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προθυμία, πού φυσικὰ βοηθίεστε ἀπὸ αὐτόν.

4. Δέν εἶναι ἀπαραίτητο, ἐπομένως, κάθε πιστὸς νὰ διώχνει δαίμονες ἢ νὰ ἀνασταίνει νεκροὺς ἢ νὰ ὀμιλεῖ νέες γλῶσσες, ἀλλὰ μόνο ἐκεῖνος πού δέχθηκε τὸ χάρισμα αὐτὸ γιὰ κάποια αἰτία χρησιμὴ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀπίστων, οἱ ὁποῖοι κάμπτονται πολλὰς φορές ὄχι ἀπὸ τὴν ἀποδεικτικὴ δύναμη τῶν λόγων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πραγματοποίηση τῶν θαυμάτων, ἐπειδὴ εἶναι ἄξιοι νὰ σωθοῦν. 5. Οὔτε βέβαια ὅλοι οἱ ἀσεβεῖς πείθονται ἀπὸ τὰ θαύματα· καὶ μάρτυρας γι' αὐτὸ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός, λέγοντας στὸ Νόμο· «θὰ μιλήσω μὲ ξενόγλωσσους στὸν λαὸ αὐτὸ καὶ μὲ χεῖλια ξένα καὶ δέν θᾶ πιστέψουν»⁷. 6. Καὶ βέβαια οὔτε οἱ Αἰγύπτιοι πίστεψαν στὸν Θεό, ἂν καὶ ὁ Μωυσῆς ἔκανε τόσο μεγάλα θαύματα καὶ ἀσυνήθιστα σημάδια, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων στὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος «θεράπευσε κάθε ἀρρώστια καὶ ἀδυναμία μεταξὺ αὐτῶν»⁸, καὶ οὔτε ἐκείνους τοὺς ἔπεισε ἡ ράβδος πού μεταβαλλόταν σὲ φίδι καὶ ὁ Νεῖλος πού μάτωνε, οὔτε αὐτοὺς «οἱ τυφλοὶ πού ξανάβλεπαν, οἱ κουτσοὶ πού περπατοῦσαν καὶ οἱ νεκροὶ πού ἀνασταίνονταν»⁹. Καὶ στὸν μὲν Μωυσῆ ἐναντιώνονταν ὁ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς¹⁰, ἐνῶ στὸν Χριστὸ ὁ ἸἸαννας καὶ ὁ Καϊᾶφας¹¹. 7. Ἦτσι, δέν πείθουν ὄλους τὰ θαύματα, ἀλλὰ μόνο τοὺς εὐγνώμονες, γιὰ χάρη τῶν ὁποίων ἐπιτρέπει ὁ Θεός νὰ γίνονται

7. Α΄ Κορ. 14,21.

8. Ματθ. 4,23.

9. Ματθ. 11,5.

10. Β΄ Τιμ. 3,8.

11. Ἰω. 18,13-14.

ριν εὐδοκεῖ ὁ Θεὸς ἐπιτελεῖσθαι δυνάμεις ὡς σοφὸς οἰκονόμος, οὐ τῇ τῶν ἀνθρώπων ἰσχυΐ, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει. 8. Ταῦτα δὲ φάμεν ἐπὶ τῷ μὴ ἐπαίρεσθαι τοὺς λαμβάνοντας χαρίσματα τοιάδε κατὰ τῶν μὴ λαβόντων.

5 9. Χαρίσματα δὲ λέγομεν τὰ διὰ τῶν σημείων, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος πιστεύσας διὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εἰς αὐτὸν τε καὶ τὸν ἄχραντον αὐτοῦ Πατέρα καὶ τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ Πνεῦμα, ὃς οὐκ εἴληφε «χάρισμα πνευματικόν». 10. Αὐτό τε γὰρ τὸ ἀπαλλαγῆναι πολυθέου ἀσεβείας καὶ
10 πιστεῦσαι Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ χάρισμά ἐστι Θεοῦ, τό τε ἀπορρίψαι τὸ ἰουδαϊκὸν κάλυμμα καὶ πιστεῦσαι, ὅτι εὐδοκίᾳ Θεοῦ ὁ πρὸ αἰώνων Μονογενὴς ἐν ὑστέρω καιρῷ ἐκ παρθένου γεγέννηται δίχα ὁμιλίας ἀνδρὸς καὶ ὅτι ἐπολιτεύσατο ὡς ἄνθρωπος ἄνευ ἁμαρτίας, «πληρῶσας πᾶσαν δικαιοσύνην» τὴν
15 τοῦ νόμου, καὶ ὅτι οἰκείᾳ συγχωρήσει καὶ βουλῇ σταυρὸν ὑπέμεινεν αἰσχύνῃς καταφρονήσας Θεὸς ὢν Λόγος, καὶ ὅτι ἀπέθανε καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέστη διὰ τριῶν ἡμερῶν καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἕως τεσσαράκοντα ἡμερῶν παραμείνας τοῖς ἀποστόλοις καὶ πληρῶσας πᾶσαν διάταξιν, ἀνελήφθη ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν
20 πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. 11. Ὅ ταῦτα πιστεύσας οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ ἀλόγως, ἀλλὰ κρίσει καὶ πληροφορία, χάρισμα εἴληφεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ πάσης αἰρέσεως ἀπαλλαγείς.

12. Μὴ οὖν τις τῶν ποιούντων τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα
25 κρινέτω τινὰ τῶν πιστῶν μὴ ἀξιοθέντα ἐνεργεῖν· διάφορα γὰρ ἔστι τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίσματα παρ' αὐτοῦ διὰ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος διδόμενα, καὶ σὺ μὲν εἴληφας τοῦτο, ἐκεῖνος δὲ ἄλλο τι, ἢ γὰρ «λόγον σοφίας ἢ γνώσεως ἢ διακρίσεως πνευμάτων» ἢ πρόγνωσιν τῶν μελλόντων ἢ λόγον διδακτικόν,

12. Ρωμ. 1,11.

13. Πρβλ. Β' Κορ. 3,13.

θαύματα, σὰν σοφὸς κυβερνήτης, ὄχι μὲ τὴ δύναμη τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μὲ τὴ δική του θέληση. 8. Καὶ τὰ λέμε αὐτά, γιὰ νὰ μὴ ἐπαίρονται, ὅσοι ἔλαβαν τέτοια χαρίσματα, ἐναντίον ἐκείνων ποὺ δὲν ἔχουν λάβει.

9. Λέγοντας χαρίσματα ἐννοοῦμε ἐκεῖνα ποὺ ἐκδηλώνονται μὲ θαύματα, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ πίστεψε μέσω τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας σ' αὐτὸν καὶ στὸν ἀμόλυτο Πατέρα του καὶ στὸ Πανάγιο καὶ ζωοποιὸ Πνεῦμά του, ποὺ νὰ μὴ ἔλαβε «πνευματικὸ χάρισμα»¹². 10. Αὐτὸ δηλαδὴ τὸ ὅτι ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴν πολυθεικὴ ἀσέβεια καὶ πίστεψε σὲ Θεὸ ζωντανὸ καὶ ἀληθινό, εἶναι χάρισμα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ὅτι ἀπέβαλε τὸ ἰουδαϊκὸ κάλυμμα¹³ καὶ πίστεψε ὅτι μὲ τὴ συγκατάβαση τοῦ Θεοῦ ὁ προαιώνιος μονογενὴς Υἱὸς του σὲ χρόνους κατοπινούς γεννήθηκε ἀπὸ Παρθένο χωρὶς νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφὴ μὲ ἄνδρα, καὶ ὅτι ἔζησε ὡς ἄνθρωπος, χωρὶς ἁμαρτία, «ἐκπληρώνοντας κάθε ἐντολή»¹⁴ τοῦ Νόμου, καὶ ὅτι μὲ δική του ἔγκριση καὶ θέληση ὑπέμεινε σταύρωση περιφρονώντας τὴ ντροπή, ἂν καὶ ἦταν Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι πέθανε καὶ θάφτηκε καὶ ἀναστήθηκε σὲ τρεῖς μέρες, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασή του, ἀφοῦ ἔμεινε ἐπὶ σαράντα μέρες μαζὶ μὲ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἐκπλήρωσε κάθε ἐντολή, ἀναλήφθηκε μπροστὰ στὰ μάτια τους στὸ Θεὸ καὶ Πατέρα του ποὺ τὸν εἶχε στείλει. 11. Ἐκεῖνος ποὺ πίστεψε αὐτά, ὄχι ἔτσι ἀπλὰ καὶ ἀπερίσκεπτα, ἀλλὰ μὲ πολλὴ σκέψη καὶ βεβαιότητα, ἔλεβε χάρισμα ἀπὸ τὸν Θεό, ὅπως ἐπίσης καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ κάθε αἵρεση.

12. Ἄς μὴ κατακρίνει λοιπὸν κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κἄνουν τὰ θαύματα καὶ τὰ ἀσυνήθιστα σημάδια, κάποιον ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ποὺ δὲν ἀξιώθηκε νὰ κάνει· γιὰτὶ εἶναι ποικίλα τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ ποὺ δίνονται ἀπὸ αὐτὸν μέσω τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐσὺ μὲν ἔλαβες αὐτό, ἐκεῖνος κάτι ἄλλο, δηλαδὴ ἢ «λόγο σοφίας ἢ γνώσεως ἢ διακρίσεως τῶν πνευμάτων»¹⁵, ἢ πρόγνωση αὐτῶν ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν, ἢ

14. Ματθ. 3,15.

15. Α' Κορ. 12,8. 10.

ἢ ἀνεξικακίαν, ἢ ἐγκράτειαν ἔννομον. 13. Καὶ γὰρ Μωϋσῆς «ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος» ἐν Αἰγύπτῳ ἐπιτελῶν σημεῖα οὐ κατεπλήρθη τῶν ὁμοφύλων, καὶ «θεὸς» κληθεὶς οὐκ ἠλαζονεύσατο κατὰ τοῦ ἰδίου προφήτου Ἀαρών. 14. Ἀλλ' οὔτε ὁ τοῦ Ναυῆ 5 Ἰησοῦς, ἠγησάμενος μετ' αὐτὸν τοῦ λαοῦ καὶ ἐν τῷ πρὸς Ἰεβουσαίους πολέμῳ «στήσας τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαὼν καὶ τὴν σελήνην κατὰ φάραγγα Ἐλών» διὰ τὸ μὴ αὐταρκεῖν πρὸς τὴν νίκην τὴν ἡμέραν, ἐπλήρθη κατὰ τοῦ Φινεῆς καὶ τοῦ Χαλέβ· οὔτε Σαμουὴλ τοσαῦτα παράδοξα ποιήσας παρ' οὐδὲν ἠγήσατο τὸν θεοφιλῆ Δαβὶδ, καίτοι ἀμφότεροι προφηταὶ, καὶ ὃς μὲν ἀρχιερεὺς, 10 ὃς δὲ βασιλεὺς. 15. «Καὶ ἑπτὰ χιλιάδων ὑπαρχουσῶν ἀγίων ἐν Ἰσραὴλ τῶν μὴ καμψάντων γόνυ τῇ Βάαλ», μόνος Ἡλίας ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ τούτου μαθητῆς Ἐλισσαῖος θαυματουργοὶ γεγόνασιν· ἀλλ' οὔτε Ἡλίας τὸν οἰκονόμον Ἀβδιοῦ ἐξεμυκτήρισε φεβούμενον μὲν τὸν Θεόν, οὐ ποιοῦντα δὲ σημεῖα· οὔτε Ἐλισσαῖος τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν φρίττοντα τοὺς πολεμίους ὑπερεῖδεν. 16. Ἀλλὰ γὰρ οὔτε Δανιὴλ ὁ σοφὸς δεῦτερον ρυσθεὶς ἐκ στόματος λεόντων, οὐδὲ οἱ τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς ἐξουδένωσαν τοὺς λοιποὺς τῶν ὁμοφύλων. Ἠπίσταντο γάρ, ὅτι 20 οὐ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει τῶν δεινῶν περιεγέροντο, ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ ἰσχύϊ, καὶ σημεῖα ἐπετέλουν καὶ τῶν δυσχερῶν ἀπηλλάττοντο.

17. Οὐκοῦν μηδεὶς ὑμῶν ἐπαιρέσθω κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, κἂν προφήτης ᾖ, κἂν θαυματοποιός· εἰ γὰρ δοθείη μηκέτι ποῦτινα εἶναι ἄπιστον, περιττὴ λοιπὸν ἔσται ἡ τῶν σημείων ἐνέργεια. 18. Τὸ μὲν γὰρ εἶναι εὐσεβῆ ἐκ τῆς τοῦ τινος εὐνοίας, τὸ δὲ θαυματοποιὸν ἐκ τῆς τοῦ ἐνεργοῦντος δυνάμεως· ὧν τὸ μὲν

λόγο διδακτικό, ἢ ἀνεξικακία, ἢ ἐγκράτεια σύμφωνη μὲ τὸ Νόμο. 13. Γιατὶ καὶ ὁ Μωυσῆς, «ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ», ποὺ ἔκανε θαύματα στὴν Αἴγυπτο, δὲν ὑπερηφανεύτηκε μπροστὰ στοὺς ὁμοφύλους του, καί, ἐνῶ ὀνομάστηκε «Θεός»¹⁶, δὲν ἀλαζονεύτηκε ἀπέναντι στὸν δικό του προφήτη Ἀαρών. 14. Ἀλλὰ οὔτε ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ποὺ ἐνέλαβε τὴν ἀρχηγία τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ μετὰ ἀπὸ αὐτόν, καὶ στὸν πόλεμο μὲ τοὺς Ἰεβουσαίους «σταμάτησε τὸν ἥλιο στὴ Γαβαὼν καὶ τὴ σελήνη στὴ φάραγα Ἐλών»¹⁷, ἐπειδὴ δὲν ἀρκοῦσε ἡ ἡμέρα γιὰ τὴ νίκη, ὑπερηφανεύτηκε ἐναντίον τοῦ Φινεὲς καὶ τοῦ Χάλεβ. Οὔτε ὁ Σαμουήλ, ποὺ ἔκανε τόσα πολλὰ παραδόξα, περιφρόνησε τὸν ἀγαπητὸ στὸν Θεὸ Δαβίδ, μολονότι καὶ οἱ δύο ἦταν προφῆτες καὶ ὁ μὲν ἓνας ἦταν ἀρχιερέας, ἐνῶ ὁ ἄλλος βασιλιάς. 15. «Καὶ ἐνῶ ὑπῆρχαν ἑφτὰ χιλιάδες ἅγιοι στὸν Ἰσραήλ, ποὺ δὲν προσκύνησαν στὴ θεὰ Βάαλ»¹⁸, μόνο ὁ Ἡλίας μετὰ αὐτῶν καὶ ὁ μαθητὴς του Ἐλισσαῖος ἔγιναν θαυματουργοί. Ὅμως οὔτε ὁ Ἡλίας ἐχλεύασε τὸν οἰκονόμο Ἀβδιού, ποὺ σεβόταν βέβαια τὸν Θεό, ἀλλὰ δὲν ἔκανε θαύματα, οὔτε ὁ Ἐλισσαῖος περιφρόνησε τὸ μαθητὴ του ποὺ ἔτρεμε τοὺς ἐχθρούς. 16. Ἀλλὰ οὔτε καὶ ὁ σοφὸς Δανιήλ, ποὺ γιὰ δευτέρα φορά γλίτωσε ἀπὸ τὸ στόμα λιονταριῶν, οὔτε οἱ τρεῖς παῖδες ποὺ γλίτωσαν ἀπὸ τὸ ἀναμμένο καμίνι, περιφρόνησαν τοὺς ἄλλους ὁμόφυλους τους, γιατί ἤξεραν καλὰ ὅτι δὲν ὑπερνίκησαν τὰ δεινὰ μὲ τὴ δική τους δύναμη, ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ θαύματα ἔκαναν καὶ ἀπὸ τὶς δυσχέρειες ἀπαλλάσσονταν.

17. Κανένας λοιπὸν ἀπὸ σᾶς νὰ μὴ ὑπερηφανεύεται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι προφήτης ἢ θαυματοποιός. Γιατί, ἐὰν ὑποτεθεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει πουθενὰ κανένας πᾶ ἀπιστος, θὰ εἶναι περιττὴ ἢ θαυματοποιία. 18. Γιατὶ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς εὐσεβὴς ὀφείλεται στὸ δικό του ἐνδιαφέρον, ἐνῶ ἡ θαυματοποιία στὴ δύναμη ἐκείνου ποὺ κάνει τὰ θαύματα. Ἀπὸ αὐτὰ τὸ μὲν πρῶτο ἀφορᾷ ἐμᾶς τοὺς ἴδιους, ἐνῶ τὸ δεύτερο τὸν Θεὸ

17. Ἰησ. Ναυῆ 10,12.

18. Γ' Βασ. 19,18.

πρῶτον αὐτοὺς ἡμᾶς ὀρᾷ, τὸ δὲ δεύτερον Θεὸν τὸν ἐνεργοῦντα δι' ἃς προείπομεν αἰτίας. 19. Οὐκοῦν μήτε βασιλεὺς ἐξουθενεῖται τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατηγούς, μήτε ἄρχοντες τοὺς ὑπηκόους· μὴ ὄντων γὰρ τῶν ἀρχομένων περιττοὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ μὴ ὄντων στρατηγῶν οὐ σταθήσεται βασιλεία. 20. Ἄλλὰ μηδὲ ἐπίσκοπος ἐπαιρέσθω κατὰ τῶν διακόνων ἢ τῶν πρεσβυτέρων, μήτε μὴν οἱ πρεσβύτεροι κατὰ τοῦ λαοῦ· ἐξ ἀλλήλων γὰρ ἐστὶν ἡ σύστασις τοῦ συναθροίσματος. 21. Ὁ τε γὰρ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροί τινῶν εἰσὶν ἱερεῖς, καὶ οἱ λαϊκοὶ τινῶν εἰσὶ λαϊκοί· καὶ τὸ μὲν εἶναι Χριστιανὸν ἐφ' ἡμῖν, τὸ δὲ ἀπόστολον ἢ ἐπίσκοπον ἢ ἄλλο τι οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ διδόντι Θεῷ τὰ χαρίσματα. 22. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω διὰ τοὺς ἀξιωθέντας χαρισμάτων ἢ ἀξιωμαίων.

Β'. Ἐκεῖνο δὲ προστίθεμεν τῷ λόγῳ, ὅτι οὔτε πᾶς ὁ προφητεύων ὄσιος, οὔτε πᾶς ὁ δαίμονας ἐκβάλλων ἅγιος. 2. Καὶ γὰρ καὶ Βαλαὰμ ὁ τοῦ Βεῶρ ὁ μάντις προεφήτευσεν δυσσεβῆς ὢν, καὶ Καϊάφας ὁ ψευδώνυμος ἀρχιερεὺς, πολλὰ δὲ καὶ ὁ διάβολος λέγει καὶ οἱ ἄμφ' αὐτὸν δαίμονες· καὶ οὐ παρὰ τοῦτο μέτεστιν αὐτοῖς εὐσεβείας σπινθήρ, ἀγνοία γὰρ εἰσὶ κεκαλυμμένοι δι' ἐκούσιον κακόνοιαν. 3. Δῆλον οὖν, ὅτι οἱ ἀσεβεῖς, κἂν προφητεύωσιν, οὐκ ἀποκαλύπτουσι διὰ τῆς προφητείας τὴν ἐαυτῶν ἀσεβείαν, οὐδὲ οἱ δαίμονας ἐκβάλλοντες ἐκ τῆς τούτων ὑποχωρήσεως ὀσιωθήσονται· ἀλλήλους γὰρ ἀπατῶσι, καθάπερ οἱ τὰς παιδιάς γέλωτος ἕνεκεν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τοὺς προσανέχοντας αὐτοῖς ἀπολλύουσιν. 4. Οὔτε γὰρ βασιλεὺς δυσσεβῆς βασιλεὺς ἔτι ὑπάρχει, ἀλλὰ τύραννος, οὔτε ἐπίσκοπος ἀγνοία ἢ κακονοία πεπιεσμένος ἔτι ἐπίσκοπός ἐστιν, ἀλλὰ ψευδώνυμος, οὐ παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ παρὰ ἀνθρώπων προβληθείς,

πού τὰ κάνει, γιὰ τοὺς λόγους πού εἶπαμε προηγουμένως.
19. Ἐπομένως, οὔτε ὁ βασιλιάς νὰ περιφρονεῖ τοὺς στρατηγούς πού εἶναι στίς διαταγές του, οὔτε οἱ ἄρχοντες τοὺς ὑπηκόους τους. Γιατί, ἂν δὲν ὑπάρχουν ἀρχόμενοι, εἶναι περιττοὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ ἂν δὲν ὑπάρχουν στρατηγοί, δὲν στέκεται ἡ βασιλεία.
20. Ἀλλὰ οὔτε καὶ ὁ ἐπίσκοπος νὰ ἀλαζονεύεται ἐναντίον τῶν διακόνων ἢ τῶν πρεσβυτέρων, οὔτε βέβαια οἱ πρεσβύτεροι ἐναντίον τοῦ λαοῦ· καθόσον ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖται ἀπὸ ὅλους.
21. Γιατί καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶναι ἱερεῖς κάποιων, καὶ οἱ λαϊκοὶ εἶναι λαϊκοὶ κάποιων. Καὶ τὸ νὰ εἴμαστε βέβαια Χριστιανοὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς, ἐνῶ τὸ νὰ εἶναι κάποιος ἀπόστολος ἢ ἐπίσκοπος ἢ κάτι ἄλλο, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ πού δίνει τὰ χαρίσματα. 22. Αὐτὰ λοιπὸν μόνο ἄς λεχθοῦν γι' αὐτοὺς πού ἀξιώθηκαν νὰ ἔχουν χαρίσματα ἢ ἀξιώματα.

Β'. Νὰ προσθέσουμε ὁμῶς στὸν λόγο μας καὶ τοῦτο, ὅτι οὔτε καθένας πού προφητεύει εἶναι ὀσιος, οὔτε καθένας πού διώχνει δαίμονες εἶναι ἅγιος. 2. Γιατί καὶ ὁ Βαλαάμ, ὁ γιὸς τοῦ Βεῶρ ὁ μάντις, προφήτεψε ἐνῶ ἦταν ἀσεβής¹⁹, καὶ ὁ ψεύτικος ἀρχιερέας Καϊάφας²⁰, ἀλλὰ καὶ ὁ διάβολος καὶ οἱ γύρω ἀπὸ αὐτὸν λένε πολλά, καὶ δὲν ἔχουν ἐξαιτίας αὐτοῦ σπινθήρα εὐσέβειας, γιατί εἶναι καλυμμένοι ἀπὸ ἄγνοια, ἐξαιτίας τῆς κακονοίας τους. 3. Εἶναι ἐπομένως φανερὸ ὅτι οἱ ἀσεβεῖς, κι ἂν ἀκόμα προφητεύουν, δὲν φανερώνουν μὲ τὴν προφητεία τὴν εὐσέβειά τους, οὔτε ἐκεῖνοι πού διώχνουν δαίμονες θὰ γίνουν ὀσιοι ἀπὸ τὴν ἐκδιώξη αὐτῶν· γιατί ἐξαπατοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, σὰν ἐκείνους πού κάνουν ἐπίδειξη τῶν παιχνιδιῶν γιὰ νὰ προκαλέσουν γέλιο, καὶ καταστρέφουν ὄσους βασίζονται σ' αὐτούς. 4. Οὔτε ὁ ἀσεβής δηλαδὴ βασιλιάς εἶναι πιά βασιλιάς, ἀλλὰ τύραννος, οὔτε ὁ ἐπίσκοπος πού πιέζεται ἀπὸ ἄγνοια ἢ κακονοία εἶναι πιά ἐπίσκοπος, ἀλλὰ εἶναι ψεύτικος, ἐφόσον ἀναδείχθηκε ὄχι ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ὁ Ἄνανίας καὶ ὁ Σα-

19. Πρβλ. Ἄριθμ. 23,1έ.

20. Ἰω. 11,51.

ὡς Ἀνανίας καὶ Σαμαίας ἐν Ἰσραήλ, καὶ Σεδεκίας καὶ Ἀχίας οἱ ἐν Βαβυλῶνι ψευδοπροφήται. 5. Ἀλλὰ γὰρ καὶ Βαλαὰμ ὁ μάντις τιμωρίαν ἔτισε διαφθείρας τὸν Ἰσραήλ ἐν τῷ Βεελφεγῶρ, καὶ Καϊάφας ὕστερον αὐτοφονευτῆς ἑαυτοῦ γέγονε, καὶ οἱ υἱοὶ
 5 Σκευᾶ ἐπιχειροῦντες δαίμονας ἐλαύνειν ὑπ' αὐτῶν τραυματίαι γενόμενοι ἔφυγον ἀπρεπῶς, καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ καὶ τοῦ Ἰούδα ἀσεβήσαντες παντοίαν τιμωρίαν ἔτισαν. 6. Δῆλον οὖν, ὡς καὶ οἱ ψευδώνυμοι ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι οὐκ ἐκφεύξονται τὴν παρὰ Θεοῦ δίκην· ρηθήσεται γὰρ αὐτοῖς· «καὶ νῦν
 10 ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς οἱ φαυλίζοντές μου τὸ ὄνομα, παραδώσω ὑμᾶς εἰς σφαγὴν ὡς Σεδεκίαν καὶ Ἀχίαν, οὓς ἀπετηγάνισε βασιλεὺς Βαβυλῶνος», ὡς φησὶν Ἰερεμίας ὁ προφήτης.

7. Ταῦτα δὲ φάμεν οὐ τὰς ἀληθεῖς προφητείας ἐξουθενοῦντες, ἴσμεν γὰρ αὐτὰς κατ' ἐπίπνοϊαν Θεοῦ ἐν τοῖς ὁσίοις
 15 ἐνεργεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ θράσος τῶν ἀλαζονευομένων καταστέλλοντες καὶ προστιθέντες ἐκεῖνο, ὅτι τῶν τοιούτων περιαιρεῖ ὁ Θεὸς τὴν χάριν· «ὑπερηφάνοις γὰρ ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν». 8. Σίλας μὲν οὖν καὶ Ἄγαθος ἐφ' ἡμῶν προφητεύσαντες οὐ παρεξέτειναν ἑαυτοὺς τοῖς ἀποστόλοις οὔτε
 20 ὑπερέβησαν τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καίτοι θεοφιλεῖς ὄντες. 9. Προεφήτευσαν δὲ καὶ γυναῖκες, τὸ μὲν παλαιὸν Μαρία ἡ Μωϋσέως καὶ Ἀαρῶν ἀδελφή, μετὰ δὲ ταύτην Δεββώρα, καὶ μετὰ ταύτην Ὀλδᾶ καὶ Ἰουδίθ, ἡ μὲν ἐπὶ Ἰωσίου, ἡ δὲ ἐπὶ Δαρείου· καὶ ἡ μήτηρ δὲ τοῦ Κυρίου προεφύτευσε καὶ Ἐλισάβητ ἡ συγγενῆς
 25 αὐτῆς καὶ Ἄννα, καὶ ἐφ' ἡμῶν αἱ Φιλίππου θυγατέρες· ἀλλ' οὐκ ἐπήρθησαν κατὰ τῶν ἀνδρῶν αὐταί, ἀλλ' ἐφύλαξαν τὰ ἴδια μέτρα. 10. Οὐκοῦν καὶ ἐν ὑμῖν κᾶν γυνή τις ἦ, κᾶν ἀνὴρ, καὶ

21. Ἰερ. 35,1ἔ. 36,1ἔ.

22. Ἀριθμ. 25,1ἔ. 31,1ἔ.

23. Πράξ. 19,19.

24. Μαλ. 1,6. Ἰερ. 36,22.

25. Παρμ. 3,34.

26. Πράξ. 15,32. 21,10.

27. Ἐξ. 15,20.

μαίας στὸ Ἰσραήλ, καὶ ὁ Σεδεκίας καὶ ὁ Ἀχίας οἱ ψευδοπροφήτες στὴ Βαβυλώνα²¹. 5. Ἀλλὰ καὶ ὁ μάντις Βαλαὰμ τιμωρήθηκε ἐπειδὴ ἔβλαψε τὸν Ἰσραήλ μὲ τὸν Βεελφεγὼρ²² καὶ ὁ Καϊάφας ἀργότερα αὐτοκτόνησε, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Σκευᾶ ἐπιχειρώντας νὰ διώξουν δαιμόνια, ἀφοῦ τραυματίστηκαν ἀπὸ αὐτὰ ἔφυγαν κατὰ τρόπο ἀνάρμοστο²³, καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ καὶ τοῦ Ἰούδα πὺ ἀσέβησαν τιμωρήθηκαν μὲ ποικίλους τρόπους. 6. Εἶναι φανερὸ λοιπὸν ὅτι καὶ οἱ ψευδώνυμοι ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι δὲν θὰ ἀποφύγουν τὴν τιμωρία τοῦ Θεοῦ· γιατί θὰ τοὺς λεχθεῖ· «καὶ τῶρα σᾶς τοὺς ἱερεῖς πὺ ἐξευτελίζετε τὸ ὄνομά μου θὰ σᾶς παραδώσω σὲ σφαγὴ ὅπως τὸν Ἐζεκία καὶ τὸν Ἀχία, τοὺς ὁποίους τηγάνισε ὁ βασιλιάς τῆς Βαβυλώνας»²⁴, ὅπως λέει ὁ προφήτης Ἰερεμίας.

7. Καὶ αὐτὰ τὰ λέμε ὄχι γιὰ νὰ ἐξευτελίσουμε τίς ἀληθινὲς προφητεῖες, γιατί γνωρίζουμε ὅτι αὐτὲς γίνονται ἀπὸ τοὺς ὀσίους μὲ θεϊκὴ ἔμπνευση, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀναχαιτίσουμε τὸ θράσος ἐκείνων πὺ ὑπερηφανεύονται, καὶ νὰ προσθέσουμε καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι ἀπὸ αὐτοὺς ἀφαιρεῖ ὁ Θεὸς τὴ χάρη, γιατί «ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται στοὺς ὑπερήφανους, ἐνῶ στοὺς ταπεινοὺς δίνει χάρη»²⁵. 8. Ὁ Σίλας λοιπὸν καὶ ὁ Ἄγαθος πὺ προφήτεψαν στὶς ἡμέρες μας, δὲν σύγκριναν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς μὲ τοὺς ἀποστόλους, οὔτε ξεπέρασαν τὰ δικά τοὺς μέτρα, ἂν καὶ ἦταν εὐσεβεῖς²⁶. 9. Προφήτεψαν βέβαια καὶ γυναῖκες στὴν ἐποχὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἢ ἀδελφὴ τοῦ Μωυσῆ καὶ τοῦ Ἀαρὼν Μαρία²⁷, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ἡ Δεββώρα²⁸, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ἡ Ὀλδὰ²⁹ καὶ ἡ Ἰουδίθ³⁰, ἢ πρώτη τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰωσία καὶ ἡ δευτέρη τοῦ Δαρείου. Προφήτεψε ἐπίσης καὶ ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου καὶ ἡ συγγενὴς τῆς Ἐλισάβετ καὶ ἡ Ἄννα³¹, καὶ στὶς ἡμέρες μας οἱ θυγατέρες τοῦ Φιλίππου³². Ὅμως δὲν ὑπερηφανεύτηκαν ἐναντίον τῶν ἀνδρῶν αὐτὲς, ἀλλὰ κράτησαν τὰ δικά τοὺς μέτρα. 10. Λοιπὸν καὶ σὲ σᾶς ἂν ὑπάρχει κάποια γυναῖκα ἢ ἄνδρας πὺ ἔχει κάποιο τέτοιο χάρισμα, νὰ εἶναι ταπεινός, γιὰ νὰ δείχνει σ' αὐτὸν ὁ

28. Κριτ. 4,4.

29. Δ' Βασ. 22,14.

30. Ἰουδιθ 8,1έ.

31. Λουκᾶ 1,42έ.

32. Πράξ. 21,9.

τύχη τοιαύτης χάριτός τινος, ταπεινοφρονεῖτω, ἵνα ἐπ' αὐτῷ εὐδοκῆ ὁ Θεός. «Ἐπὶ τίνα», γάρ, φησὶν, «ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;».

B'

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΠΕΡΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΩΝ ΔΙΑ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ

Γ'. Ἄμα τοίνυν ὑπάρχοντος ἡμεῖς οἱ δώδεκα τοῦ Κυρίου ἀπόστολοι τάσδε τὰς θείας ὑμῖν ἐντελλόμεθα διατάξεις περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τύπου, συμπαρόντος ἡμῖν καὶ τοῦ τῆς «ἐκλογῆς σκεύους» Παύλου τοῦ συναποστόλου ἡμῶν καὶ Ἰακώβου τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἐπτὰ διακόνων. 2. Πρῶτος οὖν ἐγὼ φημι Πέτρος· Ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι διατάσσομαι, ὡς ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἅμα πάντες διεταξάμεθα, ἐν πᾶσιν ἄμεμπτον, ἄριστον, ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐκλελεγμένον. 3. Οὗ ὀνομασθέντος καὶ ἀρεσθέντος συνελθὼν ὁ λαὸς ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ συνευδοκεῖτω, ὁ δὲ πρόκριτος τῶν λοιπῶν ἐρωτάτω τὸ πρεσβυτέριον καὶ τὸν λαόν, εἰ αὐτός ἐστιν, ὃν αἰτοῦνται εἰς ἄρχοντα. 4. Καὶ ἐπινευσάντων πάλιν ἐρωτάτω, εἰ μαρτυρεῖται ὑπὸ πάντων ἄξιός εἶναι τῆς μεγάλης ταύτης καὶ λαμπρᾶς ἡγεμονίας, εἰς τὰς κατὰ τὴν εἰς Θεὸν αὐτῶν εὐσέβειαν κατώρθωται, εἰ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια πεφύλακται, εἰ τὰ καθ' ἑαυτὸν καλῶς ὠκονόμησεν, εἰ τὰ κατὰ τὸν βίον ἀνεπίληπτος ὑπάρχει. 5. Καὶ πάντων ἅμα κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐ κατὰ πρόληψιν μαρτυρησάντων τοιοῦτον αὐτὸν εἶναι, ὡς ἐπὶ δικαστῆ 15 Θεῷ καὶ Χριστῷ, παρόντος δηλαδὴ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ πάντων τῶν ἀγίων καὶ λειτουργικῶν πνευμάτων, ἐκ τρίτου

Θεός τὴν εὐαρέσκειά του. Γιατὶ λέει, «σὲ ποιόν νᾶ ρίξω τὸ βλέμμα μου, ἂν ὄχι στὸν ταπεινὸ καὶ ἡσυχὸ καὶ αὐτὸν ποὺ τρέμει τὰ λόγια μου;»³³.

B'

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΕΣ, ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ

Γ'. Συγκεντρωμένοι ἐμεῖς οἱ δώδεκα ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου σᾶς δίνουμε τὶς ἐξῆς θεῖες ἐντολές γιὰ κάθε ἐκκλησιαστικὴ λειτουργία, ὄντας παρὼν ἀνάμεσά μας καὶ τὸ «σκεῦος τῆς ἐκλογῆς»¹, δηλαδή ὁ Παῦλος, καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἰάκωβος καὶ οἱ ὑπόλοιποι πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἑπτὰ διάκονοι. 2. Λέγω λοιπὸν πρῶτος ἐγὼ ὁ Πέτρος· Ὅρίζω ὁ ἐπίσκοπος νὰ χειροτονεῖται, σύμφωνα μὲ ὅσα διατάξαμε ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ προηγουμένως, ὁ ἄμεμπτος σὲ ὅλα, ὁ ἄριστος, ὁ ἐκλεγμένος ἀπὸ τὸ σύνολο τοῦ λαοῦ. 3. Ὅταν αὐτὸς ὑποδειχθεῖ καὶ γίνεῖ ἀρεστός, νὰ συνέρχεται ὅλος ὁ λαὸς μαζί μὲ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς παρόντες ἐπισκόπους σὲ ἡμέρα Κυριακὴ γιὰ νὰ τὸν ἐγκρίνει. Ὁ πρόκριτος τῶν ἄλλων νὰ ἐρωτᾷ τὸ πρεσβυτέριο καὶ τὸ λαὸ, ἐὰν εἶναι αὐτὸς ποὺ θέλουν γιὰ ἄρχοντά τους. 4. Καὶ ἀφοῦ συμφωνήσουν νὰ τοὺς ἐρωτᾷ πάλι, ἐὰν βεβαιώνουν ὅλοι ὅτι εἶναι ἄξιος γι' αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ λαμπρὸ ἀξίωμα, ἐὰν ἐφάρμοσε στὸν ἑαυτό του ὅσα εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν πίστη στὸ Θεό, ἐὰν τήρησε τὶς ὑποχρεώσεις του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἐὰν ρύθμισε καλῶς τὴ ζωὴ του, καὶ ἂν εἶναι ἀδιάβλητος στὴ ζωὴ του. 5. Καὶ ἀφοῦ βεβαιώσουν ὅλοι εὐλικρινὰ καὶ ὄχι μὲ προκατάληψη, ὅτι αὐτὸς εἶναι τέτοιος, σὰν νὰ βρίσκονται μπροστὰ στὸ δικαστὴ Θεὸ καὶ Χριστό, μὲ παρὸν φυσικὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ ὅλους τοὺς ἁγίους καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα, νὰ ἐρωτᾷ πάλι γιὰ τρίτη φορὰ, ἐὰν πράγματι εἶναι

1. Πράξ. 9,15.

πάλιν πυθέσθω, εἰ ἄξιός ἐστιν ἀληθῶς τῆς λειτουργίας, «ἵνα ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα» καὶ συνθεμένων αὐτῶν ἐκ τρίτου ἄξιον εἶναι, ἀπαιτείσθωσαν οἱ πάντες σύνθημα, καὶ δόντες προθύμως ἀκουέσθωσαν. 6. Καὶ
 5 σιωπῆς γενομένης εἰς τῶν πρώτων ἐπισκόπων ἅμα καὶ δυσὶν ἑτέροις πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου ἐστῶς, τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων σιωπῇ προσευχομένων, τῶν δὲ διακόνων τὰ θεῖα εὐαγγέλια ἐπὶ τῆς τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῆς ἀνεπτυγμένα κατεχόντων, λεγέτω πρὸς Θεόν.

10

Δ'. Εὐχὴ χειροτονίας ἐπισκόπου

1. «Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ γινώσκων τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν». 2. Σὺ ὁ δοὺς ὄρους Ἐκκλησίας
 15 διὰ λόγου χάριτός σου, ὁ προορίσας τε ἀπ' ἀρχῆς γένος δίκαιον ἐξ Ἀβραάμ, ἄρχοντάς τε καὶ ἱερεῖς καταστήσας, τό τε ἀγίασμά σου μὴ καταλιπὼν ἀλειτούργητον, ὁ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου εὐδοκήσας ἐν οἷς ἡρετίσω δοξασθῆναι· 3. Καὶ νῦν ἐπίχεε τὴν παρὰ σοῦ δύναμιν «τοῦ ἡγεμονικοῦ Πνεύματος», ὅπερ διὰ τοῦ
 20 ἡγαπημένου σου παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ δεδώρησαι τοῖς ἀγίοις σου ἀποστόλοις, οἱ καθίδρυσαν τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τόπον ἀγιάσματός σου εἰς δόξαν καὶ αἶνον ἀδιάλειπτον τοῦ ὀνόματός σου. 4. Καρδιογνώστα πάντων, δὸς ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, ὃν ἐξελέξω εἰς ἐπισκοπὴν σου τὴν ἀγίαν, καὶ ἀρχιερατεῦειν σοι
 25 ἀμέμπτως, λειτουργοῦντα νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀδιαλείπτως τε ἰλάσκεσθαι τῷ προσώπῳ σου καὶ προσφέρειν σοι τὰ δῶρα τῆς ἀγίας σου Ἐκκλησίας καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἀρχιερατικῷ ἔχειν ἐξουσίαν «ἀφιέναι ἁμαρτίας» κατὰ τὴν ἐντολὴν σου, διδόναι

2. Ματθ. 18,16.

3. Β' Κορ. 1,3.

4. Ψαλμ. 112,5-6.

5. Δαν. 1,42.

6. Ψαλμ. 50,14.

ἄξιος τοῦ ἀξιώματος, «ὥστε νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ κάθε λόγος ἀπὸ τὸ στόμα δύο ἢ τριῶν μαρτύρων»². Καὶ ἀφοῦ συμφωνήσουν αὐτοὶ τρεῖς φορές ὅτι εἶναι ἄξιος, νὰ ζητεῖται ἀπὸ ὅλους ἡ ἔγκρισή τους, καὶ ὅταν τὴ δώσουν πρόθυμα νὰ ἀκούονται. 6. Καὶ ἀφοῦ γίνε σιωπὴ, ἓνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἐπισκόπους μαζί με ἄλλους δύο, ἱστάμενος κοντὰ στὸ θυσιαστήριο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι θὰ προσεύχονται σιωπηρὰ, καὶ οἱ διάκονοι θὰ κρατοῦν ἀνοιχτὰ τὰ Εὐαγγέλια πάνω στὸ κεφάλι τοῦ χειροτονουμένου, νὰ λέει στὸ Θεό·

Δ' Εὐχὴ χειροτονίας ἐπισκόπου

1. «Θεὲ καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὺ ποὺ εἶσαι ὁ Πατέρας τῆς εὐσπλαχνίας καὶ ὁ Θεὸς κάθε παρηγοριᾶς³, σὺ ποὺ κατοικεῖς στὰ ψηλὰ καὶ ἐπιβλέπεις τὰ ταπεινά⁴, σὺ ποὺ γνωρίζεις τὰ πάντα πρὶν νὰ γίνουν»⁵, 2. Σὺ ποὺ ἔδωσες τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας με τὸν λόγο τῆς χάριτός σου καὶ προόρισες ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸ δίκαιο γένος τοῦ Ἀβραάμ, ποὺ τοποθέτησες ἄρχοντες καὶ ἱερεῖς καὶ δὲν ἄφησες ἀλειτουρῆτο τὸ ἀγίασμά σου, σὺ ποὺ ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχει ὁ κόσμος συγκατάνευσες νὰ δοξάζεσαι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐξέλεξες, 3. σκόρπισε καὶ τώρα τὴ δύναμη «τοῦ ἡγουμενικοῦ πνεύματός σου»⁶, ποὺ μέσω τοῦ ἀγαπημένου σου παιδιοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δώρισες στοὺς ἀγίους σου ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι ἴδρυσαν τὴν Ἐκκλησία σύμφωνα με τὸ ὑπόδειγμα⁷ τοῦ ναοῦ σου, γιὰ νὰ δοξάζεται καὶ νὰ ὑμνεῖται ἀσταμάτητα τὸ ὄνομά σου. 4. Καρδιογνώστη τῶν ὄλων, δῶσε καὶ στὸ δοῦλο σου αὐτόν, ποὺ διάλεξες γιὰ τὴν ἀγία σου ἐπισκοπὴ, τὴ δύναμη νὰ ἀρχιερατεῦει ἄμεμπτα, λειτουργώντας νύχτα καὶ μέρα, καὶ νὰ ἐξευμενίζει τὸ πρόσωπό σου καὶ νὰ σοῦ προσφέρει τὰ δῶρα τῆς ἀγίας σου Ἐκκλησίας καὶ με τὸ ἀρχιερατικὸ πνεῦμα νὰ ἔχει τὴν ἐξουσία «νὰ συγχωρεῖ ἁμαρτίες»⁸ σύμφωνα με τὴν ἐντολὴ σου, νὰ χορηγεῖ τὴν ἱερωσύνη σύμφωνα με τὸ πρόσταγ-

7. Ὁρθότερον μᾶλλον «τύπον» ἀντὶ τόπον.

8. Ἰω. 20,23.

κλήρους κατὰ τὸ πρόσταγμά σου, «λύειν τε πάντα σύνδεσμον» κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκας τοῖς ἀποστόλοις, εὐαρεστεῖν τε σοὶ ἐν πραότητι καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ, προσφέροντά σοι «ὄσμην εὐωδίας διὰ τοῦ παιδός σου Ἰησοῦ» Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, 5 μεθ' οὗ σοὶ δόξα, κράτος, τιμὴ σὺν ἀγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ε'. Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρου

1. Ἐγὼ ὁ φιλούμενος ὑπὸ τοῦ Κυρίου διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις· 2. Πρεσβύτερον χειροτονῶν, ὃ ἐπίσκοπε, τὴν 10 χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπιτίθει αὐτός, τοῦ πρεσβυτερίου παρεστῶτός σοι καὶ τῶν διακόνων, καὶ ἐπευχόμενος λέγε·

Σ'. Εὐχὴ χειροτονίας πρεσβυτέρου

1. Κύριε παντοκράτορ, ὁ βασιλεὺς ἡμῶν, ὁ διὰ Χριστοῦ τὰ πάντα δημιουργήσας καὶ δι' αὐτοῦ τῶν ὄλων προνοῶν· ἐπί- 15 βλεψον καὶ νῦν ἐπὶ τὴν ἀγίαν σου Ἐκκλησίαν καὶ αὐξήσον αὐτὴν καὶ πλήθυνον τοὺς ἐν αὐτῇ προεστῶτας καὶ δὸς δύναμιν πρὸς τὸ κοπιᾶν αὐτοὺς λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ λαοῦ σου. 2. Καὶ ἐπίδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον τὸν ψήφῳ καὶ κρίσει τοῦ κλήρου παντός εἰς πρεσβυτέριον ἐπιδοθέντα καὶ 20 ἔμπλησον αὐτὸν Πνεῦμα χάριτος καὶ συμβουλίας τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ κυβερνᾶν τὸν λαόν σου ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ὃν τρόπον ἐπεῖδες ἐπὶ λαὸν ἐκλογῆς σου καὶ προσέταξας Μωϋσεῖ αἰρετίσασθαι πρεσβυτέρους, οὓς ἔπλησας Πνεύματος, ὅπως ἐμπλησθεῖς ἐνεργημάτων ἰαματικῶν καὶ λόγων διδακτικῶν ἐν 25 πραότητι παιδεύῃ σου τοῦτον εἰλικρινῶς ἐν «καθαρᾷ διανοίᾳ καὶ ψυχῇ θελούσῃ», καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ σου ἱερουργίας ἀμώμως ἐκτελῆ διὰ τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοὶ δόξα καὶ σέβας σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

9. Ἦσ. 58,6.

10. Ἐφ. 5,2.

11. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 6,8.

μά σου, «νὰ λύνει κάθε δεσμὸ μὲ τὴν ἀδικία»⁹, σύμφωνα μὲ τὴν ἐξουσία ποὺ ἔδωσες στοὺς ἀποστόλους, καὶ νὰ κάνει ὅ,τι ἀρέσει σὲ σένα μὲ πραότητα καὶ καρδιὰ καθαρὴ, προσφέροντάς σου «εὐδιαστὴ θυσία μέσω τοῦ παιδιοῦ σου Ἰησοῦ»¹⁰ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο καὶ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σου σὲ σένα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμη καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ε'. Γιὰ τὴ χειροτονία πρεσβυτέρου

1. Ἐγὼ ὁ ἀγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου διατάζω ἐσᾶς τοὺς ἐπίσκοπους· 2. Ὄταν, ἐπίσκοπε, χειροτονεῖς πρεσβύτερο νὰ βάζεις ὁ ἴδιος τὸ χέρι σου στὸ κεφάλι, ἐνῶ θὰ εἶναι παρόντες οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, καὶ προσευχόμενος νὰ λές·

Σ'. Εὐχὴ χειροτονίας πρεσβυτέρου

1. Κύριε παντοκράτορα, βασιλιά μας, σὺ ποὺ διὰ τοῦ Χριστοῦ δημιούργησες τὰ πάντα καὶ μέσω αὐτοῦ φροντίζεις γιὰ ὅλα¹¹· ρίξε καὶ τώρα τὸ βλέμμα σου στὴν ἁγία σου Ἐκκλησία καὶ αὐξησέ την καὶ πολλαπλασίασε αὐτοὺς ποὺ προΐστανται σ' αὐτὴν καὶ δῶσε τους δύναμη νὰ κοπιάζουν μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα γιὰ νὰ οἰκοδομήσουν τὸ λαό σου· 2. Καὶ κοίταξε μὲ εὐμένεια στὸ δοῦλο σου αὐτόν, ὁ ὁποῖος μὲ ψῆφο καὶ ἀπόφαση ὄλου τοῦ κλήρου δωρήθηκε στὸ πρεσβύτεριο, καὶ γέμισέ τον μὲ πνεῦμα χάριτος καὶ νουθεσίας, γιὰ νὰ βοηθᾷ καὶ νὰ κυβερνᾷ τὸ λαό σου μὲ καθαρὴ καρδιά, ὅπως ἔρριξες μὲ εὐμένεια τὸ βλέμμα σου στὸν λαό τῆς ἐκλογῆς σου καὶ διέταξες τὸν Μωυσῆ νὰ ἐκλέξει πρεσβυτέρους¹², τοὺς ὁποῖους γέμισες μὲ Πνεῦμα, ὥστε, γεμάτος μὲ χαρίσματα θεραπευτικὰ καὶ διδακτικὰ λόγια, νὰ ἐκπαιδεύει τὸ λαό σου εἰλικρινὰ μὲ «καθαρὴ διάνοια καὶ ψυχὴ πρόθυμη»¹³, καὶ νὰ τελεῖ ἄψογα τὶς ἱερουργίες γιὰ τὸ λαό σου μέσω τοῦ Χριστοῦ σου, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σου σὲ σένα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ὁ σεβασμὸς στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων· ἀμήν.

12. Ἄριθμ. 11,16έ.

13. Β' Μακκ. 1,3.

Ζ'. Περὶ χειροτονίας διακόνου

1. Ἐγὼ Φίλιππος διατάσσομαι· 2. Διάκονον καταστήσεις, ὃ ἐπίσκοπε, ἐπιθείς αὐτῷ τὰς χεῖρας, παρεστῶτός σοι παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου καὶ τῶν διακόνων, καὶ ἐπευξάμενος λέγε·

5

Η'. Εὐχὴ χειροτονίας διακόνου

1. Ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινός, ὁ ἀψευδής καὶ «πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους σε» ἐν ἀληθείᾳ, «ὁ φοβερὸς ἐν βουλαῖς, ὁ σοφὸς διανοίᾳ, ὁ κραταῖος καὶ μέγας»· 3. «Εἰσάκουσον προσευχῆς ἡμῶν, Κύριε, καὶ ἐνώτισαι τὴν δέη-
10 σιν ἡμῶν», καὶ «ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου» τόνδε, τὸν προχειριζόμενόν σοι εἰς διακονίαν, καὶ πλησον αὐτὸν Πνεύματος καὶ δυνάμεως, ὡς ἐπλησας Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα καὶ μιμητὴν τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ σου· 3. Καὶ καταξίωσον αὐτόν, εὐαρέστως λειτουργήσαντα τὴν ἐγγει-
15 ρισθεῖσαν αὐτῷ διακονίαν ἀτρέπτως, ἀμέμπτως, ἀνεγκλήτως, μείζονος ἀξιωθῆναι βαθμοῦ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου, μεθ' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν..

Θ'. Περὶ χειροτονίας διακονίσσης

20 1. Ἐγὼ Βαρθολομαῖος διατάσσομαι· 2. Διακόνισσαν καθιστῶν, ἐπίσκοπε, ἐπιθήσεις αὐτῇ τὰς χεῖρας, παρεστῶτός σοι τοῦ πρεσβυτερίου καὶ τῶν διακόνων καὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ εὐχόμενος ἐρεῖς·

Ι'. Εὐχὴ χειροτονίας διακονίσσης

25 1. Ὁ Θεός, ὁ αἰώνιος, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δημιουργός, ὁ πληρώσας Πνεύματος ἀγίου Μαρίας καὶ Δεββώραν καὶ Ἄνναν καὶ Ὀλ-

14. Ρωμ. 10,12.

15. Ψαλμ. 65,5.

16. Ψαλμ. 142,1.

17. Ψαλμ. 30,17.

Ζ'. Για τὴ χειροτονία διακόνου

1. Ἐγὼ ὁ Φίλιππος διατάζω· 2. Νὰ χειροτονεῖς διάκονο, ἐπίσκοπε, βάζοντας ἐπάνω του τὰ χέρια, ἔχοντας κοντά σου τὸ πρεσβυτέριο καὶ τοὺς διακόνους, καὶ νὰ λές προσευχόμενος·

Η'. Εὐχὴ χειροτονίας διακόνου

1. Θεὲ παντοκράτορα, ἀληθινέ, ὁ ὁποῖος δὲν ψεύδεσαι καὶ «πλουτίζεις ὅλους ὅσους σέ ἐπικαλοῦνται»¹⁴ εἰλικρινά, «σὺ ποὺ εἶσαι φοβερὸς σέ σκέψεις, σοφὸς στὴ διάνοια καὶ δυνατὸς καὶ μεγάλος»¹⁵, 2. ἄκουσε μὲ προσοχὴ τὴν προσευχή μας, Κύριε, καὶ πρόσεξε τὴ δέησή μας»¹⁶ καὶ «φανέρωσε τὸ πρόσωπό σου στὸν δοῦλο σου»¹⁷ τάδε, ποὺ σοῦ προσφέρεται γιὰ νὰ σέ διακονεῖ, καὶ γέμισέ τον μὲ Πνεῦμα καὶ δύναμη, ὅπως γέμισες τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανο¹⁸, τὸν μιμητὴ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ σου· 3. καὶ κάνε τον ἄξιο, ἀφοῦ ὑπηρετήσε εὐάρεστα τὴ διακονία ποὺ τοῦ εἶχε ἀνατεθεῖ, σταθερά, ἄμεμπτα καὶ χωρὶς παρέκκλιση, νὰ γίνεῖ ἄξιος ἀνώτερου βαθμοῦ, μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σέ σένα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων· ἀμήν.

Θ'. Για τὴ χειροτονία διακόνισσας

1. Ἐγὼ ὁ Βαρθολομαῖος διατάζω· 2. Χειροτονώντας διακόνισσα, ἐπίσκοπε, νὰ βάζεις ἐπάνω της τὰ χέρια σου, ἔχοντας κοντά σου τὸ πρεσβυτέριο, τοὺς διακόνους καὶ τὶς διακόνισσες, καὶ προσευχόμενος νὰ λές·

Ι'. Εὐχὴ χειροτονίας διακόνισσας

1. Θεὲ αἰώνιε, Πατέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, δημιουργέ τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς γυναίκας, σὺ ποὺ γέμισες μὲ Πνεῦμα ἅγιο τὴ Μαρία¹⁹ καὶ τὴ Δεββώρα²⁰, καὶ τὴν Ἄννα²¹ καὶ τὴν

18. Πράξ. 6,7.

19. Ἐξ. 15,20.

20. Κριτ. 4,4.

21. Λουκᾶ 2,26.

δάν, ὁ μὴ ἀπαξιώσας τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν γεννηθῆναι ἐκ γυναικός, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου καὶ ἐν τῷ ναῷ προχειρισάμενος τὰς φρουρούς τῶν ἀγίων σου πυλῶν· 2. Αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίδε ἐπὶ τὴν δούλην σου τῆνδε, τὴν προχειριζομένην εἰς 5 διακονίαν, καὶ δὸς αὐτῇ Πνεῦμα ἅγιον καὶ «καθάρισον αὐτὴν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος» πρὸς τὸ ἐπαξίως ἐπιτελεῖν αὐτὴν τὸ ἐγχειρισθὲν αὐτῇ ἔργον εἰς δόξαν σὴν καὶ ἔπαινον τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοὶ δόξα καὶ προσκύνησις σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

10 **ΙΑ'. Περὶ χειροτονίας ὑποδιακόνου**

1. Ἐγὼ Θωμᾶς διατάσσομαι· 2. Ὑποδιάκονον χειροτονῶν, ὃ ἐπίσκοπε, ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτὸν τὴν χειρὰ καὶ εὐχόμενος ἐρεῖς·

ΙΒ'. Εὐχὴ χειροτονίας ὑποδιακόνου

15 1. Δέσποτα Θεέ, δημιουργέ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τοὺς νεωκόρους ἀναδείξας τῶν ἀγίων σου σκευῶν φύλακας· 2. Αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, τὸν προχειρισθέντα ὑποδιάκονον, καὶ δὸς αὐτῷ Πνεῦμα ἅγιον πρὸς τὸ ἐπαξίως 20 ἐφάπτεσθαι τῶν λειτουργικῶν σου σκευῶν καὶ ποιεῖν τὸ θέλημα σου διὰ παντὸς διὰ τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΙΓ'. Περὶ ἀναγνώστου

25 Ἄναγνώστης καθίσταται, ἐπιδιδόντος αὐτῷ βιβλίον τοῦ ἐπισκόπου. Οὐδὲ γὰρ χειροθετεῖται.

ΙΔ'. Περὶ ὁμολογητῶν

1. Ἐγὼ Ἰάκωβος Ἀλφαίου διατάσσομαι· 2. Ὁμολογητῆς

Ὁλδά²², πὺ δὲν ἔκρινες ἀνάξιονὰ γεννηθεῖ ὁ μονογενὴς Υἱὸς σου ἀπὸ γυναῖκα, σὺ πὺ καὶ στὴ σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου καὶ στὸ ναὸ χειροτόνησες τὶς φροροὺς τῶν ἀγίων πυλῶν σου, 2. Σὺ καὶ τῶρα κοίταξε μὲ εὐμένεια στὴ δούλη σου τάδε, πὺ χειροτονεῖται σὲ διακόνισσα, καὶ δῶσε τῆς ἅγιο Πνεῦμα καὶ «καθάρισέ την ἀπὸ κάθε σαρκικὸ καὶ πνευματικὸ μολυσμό»²³, γιὰ νὰ ἐκτελεῖ ἐπάξια τὸ ἔργο πὺ τῆς ἀνατίθεται, γιὰ τὴ δικὴ σου δόξα καὶ τὸν ἔπαινον τοῦ Χριστοῦ σου, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σὲ σένα ἀνήκει ἢ δόξα καὶ ἢ προσκύνηση στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων· ἀμήν.

ΙΑ'. Γιὰ τὴ χειροτονία ὑποδιακόνου

1. Ἐγὼ ὁ Θωμᾶς διατάζω· 2. Χειροτονώντας ὑποδιάκονο, ἐπίσκοπε, νὰ βάζεις ἐπάνω του τὸ χέρι καὶ νὰ λὲς προσευχόμενος·

ΙΒ'. Εὐχὴ τῆς χειροτονίας ὑποδιακόνου

1. Κύριε, Θεέ, Δημιουργέ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ὄλων ὄσων ὑπάρχουν σ' αὐτά, σὺ πὺ καὶ στὴ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου διόρισες τοὺς νεωκόρους ὡς φύλακες τῶν ἀγίων σκευῶν σου²⁴. 2. Σὺ καὶ τῶρα ρίξε τὸ βλέμμα σου στὸν δοῦλο σου τάδε, πὺ χειροτονήθηκε ὑποδιάκονος, καὶ δῶσε του ἅγιο Πνεῦμα γιὰ νὰ ἀγγίζει ἐπάξια τὰ λειτουργικὰ σου σκεύη καὶ νὰ ἐκτελεῖ γιὰ πάντα τὸ θέλημά σου, μέσω τοῦ Χριστοῦ σου, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σὲ σένα ἀνήκει ἢ δόξα, ἢ τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΙΓ'. Γιὰ τὸν ἀναγνώστη

Ὁ ἀναγνώστης διορίζεται μὲ τὴν ἐπίδοση σ' αὐτὸν βιβλίου ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο. Γιατὶ δὲν χειροτονεῖται.

ΙΔ'. Γιὰ τοὺς ὁμολογητὲς

1. Ἐγὼ ὁ Ἰάκωβος, ὁ γιὸς τοῦ Ἀλφαίου, διατάζω· 2. Ὁ ὁμο-

22. Δ' Βασ. 22,14. 23. Β' Κορ. 7,1.

24. Ἀριθμ. 3,1έ. Α' Παραλ. 9,1έ.

οὐ χειροτονεῖται, γνώμης γὰρ τοῦτο καὶ ὑπομονῆς· τιμῆς δὲ μεγάλης ἐπάξιός ἐστιν, ὡς ὁμολογήσας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ «ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων». 3. Ἐὰν δὲ χρεῖα αὐτοῦ γένηται, εἰς ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, χειροτονεῖται. 4. Εἰ δέ τις ὁμολογητῆς μὴ χειροτονηθεὶς ἀρπάσῃ ἑαυτῷ ἀξίωμα τοιοῦτον, ὡς διὰ τὴν ὁμολογίαν, ὁ τοιοῦτος καθαιρεῖσθω. Οὐ γὰρ ἔστιν, ἐπεὶπερ ἤρνηται τὴν Χριστοῦ διάταξιν «καὶ ἔστιν ἀπιστοῦ χειρῶν».

ΙΕ'. Ὁ αὐτὸς περὶ παρθένων

10 1. Ἐγὼ Ἰάκωβος διατάσσομαι· 2. Παρθένος οὐ χειροτονεῖται, «ἐπιταγὴν» γὰρ «Κυρίου οὐκ ἔχομεν». Γνώμης γὰρ ἐστὶ τὸ ἔπαθλον, οὐκ ἐπὶ διαβολῇ τοῦ γάμου, ἀλλ' ἐπὶ σχολῇ τῆς εὐσεβείας.

ΙΣ'. Περὶ χηρῶν

15 1. Κἀγὼ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος τάδε περὶ χηρῶν διατάσσομαι. 2. Χήρα οὐ χειροτονεῖται, ἀλλ', εἰ μὲν ἐκ πολλοῦ ἀπέβαλε τὸν ἄνδρα καὶ σωφρόνως καὶ ἀκαταγνώστως ἔζησε καὶ τῶν οἰκείων ἄριστα ἐπεμελήθη, ὡς Ἰουδίθ καὶ Ἄννα αἱ σεμνόταται, κατατασσέσθω εἰς τὸ χηρικόν. 3. Εἰ δέ νεωστὶ ἀπέβαλε τὸν ὁμόζυγον, μὴ πιστευέσθω, ἀλλὰ χρόνῳ ἢ νεότης κρινέσθω. Τὰ γὰρ πάθη ἔσθ' ὅτε καὶ συγγηρᾶ ἀνθρώποις, μὴ ὑπὸ κρείττονος χαλινοῦ εἰργόμενα.

ΙΖ'. Ὁ αὐτὸς περὶ ἐπορκιστῶν.

1. Ἐπορκιστῆς οὐ χειροτονεῖται, εὐνοίας γὰρ ἔκουσίου τὸ 25 ἔπαθλον καὶ χάριτος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ ἐπιφοιτήσῃ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὁ γὰρ λαβὼν χάρισμα ἰαμάτων δι' ἀποκαλύψεως

λογητής δὲν χειροτονεῖται, γιατί τὸ χάρισμα αὐτὸ εἶναι ὑπόθεση ἀπόφασης καὶ ὑπομονῆς· ὁ ὁμολογητής ὁμως εἶναι ἄξιος μεγάλης τιμῆς, ἐπειδὴ ὁμολόγησε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ «μπροστὰ σὲ ἔθνικοὺς καὶ βασιλεῖς»²⁵. 3. Ἐὰν εἶναι χρήσιμος, χειροτονεῖται ἐπίσκοπος, πρεσβύτερος ἢ διάκονος. 4. Ἐὰν ὁμως κάποιος ὁμολογητής, χωρὶς νὰ χειροτονηθεῖ, ἀρπάζει ἓνα τέτοιο ἀξίωμα γιὰ τὸν ἑαυτό του μὲ τὴ δικαιολογία τῆς ὁμολογίας, αὐτὸς νὰ καθαιρεῖται. Γιατί αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ, ἐπειδὴ ἀρνήθηκε τὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ «καὶ εἶναι χειρότερος ἀπὸ ἄπιστον»²⁶.

ΙΕ'. Ὁ ἴδιος γιὰ τὶς παρθένους

1. Ἐγὼ ὁ Ἰάκωβος, ὁ γιὸς τοῦ Ἀλφαίου διατάζω· 2. Ἡ παρθένος δὲν χειροτονεῖται, «ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε ἐντολὴ τοῦ Κυρίου»²⁷, ἄλλωστε τὸ βραβεῖο αὐτὸ εἶναι θέμα ἀποφάσεως, ὄχι πρὸς ὑποτίμηση τοῦ γάμου, ἀλλὰ γιὰ εὐσεβῆ ἀπασχόληση.

ΙΣ'. Γιὰ τὶς χῆρες

1. Καὶ ἐγὼ ὁ Λεββαῖος, πού ἐπονομάστηκα Θαδδαῖος, διατάζω τὰ ἐξῆς γιὰ τὶς χῆρες. 2. Ἡ χήρα δὲν χειροτονεῖται, ἀλλὰ ἐὰν ἀπὸ πολὺ χρόνο ἔχασε τὸν ἄνδρα της καὶ ἔζησε μὲ σωφροσύνη καὶ ἀνεπίληπτα καὶ φρόντισε τοὺς δικούς της ἐξαίρετα, νὰ ἐντάσσεται στὸ σῶμα τῶν χηρῶν. 3. Ἐὰν ὁμως ἔχασε τὸν ἄνδρα της πρόσφατα, νὰ μὴ τὴν ἐμπιστεῦσε, ἀλλὰ ἢ νεότητά της νὰ κρίνεται μὲ τὸ χρόνο, γιατί τὰ πάθη πολλές φορές γερνοῦν μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐὰν δὲν ἐμποδίζονται ἀπὸ ἀνώτερο χαλινάρι.

ΙΖ'. Ὁ ἴδιος γιὰ τοὺς ἐξορκιστὲς

1. Ὁ ἐξορκιστής δὲν χειροτονεῖται, γιατί τὸ χάρισμα αὐτὸ εἶναι ἀποτέλεσμα θεληματικῆς εὐμένειας καὶ χάριτος τοῦ Θεοῦ μέσω τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ ἁγίου Πνεύματος· γιατί, αὐτὸς πού πῆρε τὸ χάρισμα νὰ θεραπεύει, διορίζεται ἀπὸ τὸν

25. Πράξ. 9,15. 26. Α' Τιμ. 5,8.

27. Α' Κορ. 7,25.

ὕπὸ Θεοῦ ἀναδείκνυται, φανεραῶς οὐσης πᾶσι τῆς ἐν αὐτῷ χάριτος. 2. Ἐὰν δὲ χρεία γένηται αὐτοῦ εἰς ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, χειροτονεῖται.

ΙΗ'. Σίμωνος τοῦ Καναναίου,

5 ὑπὸ πόσων ἐπισκόπων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπος

1. Κἀγὼ Σίμων ὁ Καναναῖος διατάσσομαι ὑμῖν, ὑπὸ πόσων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπος. 2. Ὑπὸ τριῶν ἢ δύο ἐπισκόπων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι. Ἐὰν δέ τις ὑπὸ ἐνὸς χειροτονηθῇ ἐπίσκοπου, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας.
10 3. Ἐὰν δὲ ἀνάγκη ὑπὸ ἐνὸς καταλάβῃ χειροτονηθῆναι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πλείονας παραγενέσθαι, διωγμοῦ ὄντος ἢ ἄλλης τοιαύτης αἰτίας, ψήφισμα κομιζέσθω τῆς ἐπιτροπῆς πλειόνων ἐπισκόπων.

ΙΘ'. Τοῦ αὐτοῦ κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ

15 1. Ἐπίσκοπος εὐλογεῖ, οὐκ εὐλογεῖται, χειροτονεῖ, προσφέρει, εὐλογίαν παρὰ ἐπισκόπων λαμβάνει, παρὰ δὲ πρεσβυτέρων οὐδαμῶς, ἐπίσκοπος καθαιρεῖ πάντα κληρικὸν ἄξιον ὄντα καθαιρέσεως πλὴν ἐπίσκοπου· μόνος γὰρ οὐχ οἷός τε.

2. Πρεσβύτερος εὐλογεῖ, οὐκ εὐλογεῖται, εὐλογίας δέχεται
20 παρὰ ἐπίσκοπου καὶ συμπρεσβυτέρου, ὡσαύτως ἐπιδίδωσι συμπρεσβυτέρῳ· χειροθετεῖ, οὐ χειροτονεῖ, οὐ καθαιρεῖ, ἀφορίζει δὲ τοὺς ὑποβεβηκότας, ἐὰν ὧσιν ὑπεύθυνοι τῇ τοιαύτῃ τιμωρίᾳ.

3. Διάκονος οὐκ εὐλογεῖ, οὐ δίδωσιν εὐλογίαν, λαμβάνει
25 δὲ παρὰ ἐπίσκοπου καὶ πρεσβυτέρου, οὐ βαπτίζει, οὐ προσφέρει, τοῦ δὲ ἐπίσκοπου προσενεγκόντος ἢ τοῦ πρεσβυτέρου, αὐτὸς ἐπιδίδωσι τῷ λαῷ, οὐχ ὡς ἱερεὺς, ἀλλ' ὡς διακονούμενος ἱερεῦσιν.

4. Τῶν δε ἄλλων κληρικῶν τὸ τοῦ διακόνου ἔργον ποιῆσαι οὐδενὶ ἐξόν.
30

5. Διακόνισσα οὐκ εὐλογεῖ, ἀλλ' οὐδέ τι ὧν ποιοῦσιν οἱ

Θεὸ μὲ ἀποκάλυψη, καὶ εἶναι γνωστὴ σ' ὄλους ἢ χάρη πού ὑπάρχει σ' αὐτόν. 2. Ἐὰν ὁμοῦς εἶναι ἀπαραίτητος, χειροτονεῖται σὲ ἐπίσκοπο, πρεσβύτερο ἢ διάκονο.

ΙΗ'. Σίμωνα τοῦ Κανανίτη

Ἄπο πόσους ἐπισκόπους πρέπει νὰ χειροτονεῖται ὁ ἐπίσκοπος

1. Καὶ ἐγὼ ὁ Σίμωνας ὁ Κανανίτης σᾶς διατάζω, ἀπὸ πόσους πρέπει νὰ χειροτονεῖται ὁ ἐπίσκοπος. 2. Πρέπει νὰ χειροτονεῖται ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς ἐπισκόπους. Ἐὰν κάποιος χειροτονηθεῖ ἀπὸ ἕναν ἐπίσκοπο, νὰ καθαιρεῖται καὶ αὐτὸς καὶ ἐκεῖνος πού τὸν χειροτόνησε. 3. Ἐὰν ὁμοῦς παραστεῖ ἀνάγκη νὰ χειροτονηθεῖ ἀπὸ ἕναν, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ παρευρεθοῦν περισσότεροι, λόγῳ διωγμοῦ ἢ ἄλλης παρόμοιας αἰτίας, νὰ προσκομίζει ἔγκριση ἐπιτροπῆς ἀπὸ περισσότερους ἐπισκόπους.

ΙΘ'. Τοῦ ἰδίου, ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες

1. Ὁ ἐπίσκοπος εὐλογεῖ, δὲν εὐλογεῖται, χειροτονεῖ, προσφέρει, δέχεται εὐλογία ἀπὸ ἐπισκόπους, ὄχι ὁμοῦς ἀπὸ πρεσβυτέρους. Ὁ ἐπίσκοπος καθαιρεῖ κάθε κληρικὸ πού εἶναι ἄξιος καθαιρέσεως, ἐκτὸς ἀπὸ ἐπίσκοπο· γιατί δὲν μπορεῖ.

2. Ὁ πρεσβύτερος εὐλογεῖ, δὲν εὐλογεῖται, δέχεται εὐλογία ἀπὸ ἐπίσκοπο ἢ συμπρεσβυτέρό του, καὶ δίνει ἐπίσης σὲ συμπρεσβύτερο. Χειροθετεῖ, δὲν χειροτονεῖ, δὲν καθαιρεῖ, ἀφορίζει ὁμοῦς τοὺς κατωτέρους, ἐὰν εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ τέτοια τιμωρία.

3. Ὁ διάκονος δὲν εὐλογεῖ, δὲν δίνει εὐλογία, παίρνει ὁμοῦς ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο καὶ τὸν πρεσβύτερο. Δὲν βαπτίζει, δὲν κάνει προσφορά, ὅταν δὲ προσφέρει ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος, αὐτὸς μοιράζει στὸ λαό, ὄχι ὡς ἱερέας, ἀλλὰ ὡς ὑπηρέτης τῶν ἱερέων.

4. Ἄπο τοὺς ἄλλους κληρικοὺς δὲν ἐπιτρέπεται σὲ κανέναν νὰ κάνει τὸ ἔργο τοῦ διακόνου.

5. Ἡ διακόνισσα δὲν εὐλογεῖ, οὔτε κάνει τίποτε ἀπὸ αὐτὰ

πρεσβύτεροι ἢ οἱ διάκονοι ἐπιτελεῖ, ἀλλ' ἢ τοῦ φυλάττειν τὰς θύρας καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τοῖς πρεσβυτέροις ἐν τῷ βαπτίζεσθαι τὰς γυναῖκας διὰ τὸ εὐπρεπές.

6. Διάκονος ἀφορίζει ὑποδιάκονον, ἀναγνώστην, ψάλτην, 5 διακόνισσαν, ἐὰν δέη τι τοιοῦτον, μὴ παρόντος πρεσβυτέρου.

7. Ὑποδιακόνω οὐκ ἔξεστιν ἀφορίσαι οὔτε μὴν ἀναγνώστη ἢ ψάλτη οὐδὲ διακονίσση, οὐ κληρικόν, οὐ λαϊκόν· ὑπηρεταί γάρ εἰσι διακόνων..

Κ'. Περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῶν

10 Ὁ αὐτὸς Σίμων ὁ Καναναῖος διατάσσομαι πᾶσαν ἀπαρχὴν προσκομίζεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις εἰς διατροφήν αὐτῶν, πᾶσαν δὲ δεκάτην προσφέρεσθαι εἰς διατροφήν τῶν λοιπῶν κληρικῶν καὶ τῶν παρθένων καὶ τῶν χηρῶν καὶ τῶν ἐν πενίᾳ ἐξεταζομένων· αἱ γὰρ ἀπαρχαὶ 15 τῶν ἱερέων εἰσὶ καὶ τῶν αὐτοῖς ἐξυπηρετουμένων.

ΚΑ'. Ὁ αὐτὸς περὶ περισσευμάτων

1. Τὰς περισσευούσας ἐν τοῖς μυστικοῖς εὐλογίας κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων οἱ διάκονοι διανεμέτωσαν τῷ κλήρῳ, τῷ ἐπισκόπῳ μέρη τέσσαρα, τῷ πρεσβυτέρῳ μέρη τρία, τῷ διακόνῳ μέρη δύο, τοῖς δὲ ἄλλοις, ὑποδιακόνοις ἢ ἀναγνώσταις ἢ ψάλταις ἢ διακονίσσαις, μέρος ἓν. 20
2. «Τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ», ἕκαστον τιμᾶσθαι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ τάξιν· ἢ γὰρ ἐκκλησία οὐκ ἀταξίας, ἀλλ' εὐταξίας ἐστὶ διδασκαλία.

Γ'

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΕΡΙ ΚΑΝΟΝΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

ΚΒ'. Κἀγὼ Παῦλος «ὁ τῶν ἀποστόλων ἐλάχιστος» τάδε

πὸ κάνουν οἱ πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, παρὰ μόνο ἔργο της εἶναι νὰ φυλάει τὶς πόρτες καὶ νὰ ἐξυπηρετεῖ τοὺς πρεσβυτέρους ὅταν βαπτίζουν γυναῖκες γιὰ λόγους εὐπρέπειας.

6. Ὁ διάκονος ἀφορίζει ὑποδιάκονο, ἀναγνώστη, ψάλτη, διακόνισσα, ἐὰν χρειαστεῖ κάτι τέτοιο καὶ δὲν ὑπάρχει πρεσβύτερος.

7. Στὸν ὑποδιάκονο δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀφορίσει, οὔτε στὸν ἀναγνώστη ἢ ψάλτη, οὔτε στὴ διακόνισσα, οὔτε κληρικὸν οὔτε λαϊκόν· γιὰτὶ εἶναι ὑπηρετές τῶν διακόνων.

Κ'. Γιὰ τὶς ἀπαρχές καὶ τὶς δεκάτες

Ὁ ἴδιος Σίμωνας ὁ Κανανίτης διατάζω κάθε ἀπαρχὴ νὰ προσφέρεται στὸν ἐπίσκοπο καὶ στοὺς πρεσβυτέρους καὶ στοὺς διακόνους γιὰ νὰ συντηροῦνται, ἐνῶ κάθε δεκάτῃ νὰ προσφέρεται γιὰ τὴ συντήρηση τῶν ἄλλων κληρικῶν, τῶν παρθένων, τῶν χηρῶν καὶ ὄσων δοκιμάζονται ἀπὸ φτώχεια. Γιὰτὶ οἱ ἀπαρχές ἀνήκουν στοὺς ἱερεῖς καὶ σὲ ἐκείνους πὸ τοὺς ἐξυπηρετοῦν.

ΚΑ'. Ὁ ἴδιος γιὰ τὰ περισσεύματα

1. Τὶς εὐλογίες πὸ περισσεύουν στὰ μυστήρια, μὲ τὴν γνώμη τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων, οἱ διάκονοι νὰ τὶς μοιράζουν στὸν κλῆρο· στὸν ἐπίσκοπο τέσσερα μερίδια, στὸν πρεσβύτερο τρία μερίδια, στὸν διάκονο δύο μερίδια, καὶ στοὺς ἄλλους, ὑποδιακόνους, ἀναγνώστες, ψάλτες ἢ διακόνισσες, ἓνα μερίδιο. 2. «Γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι καλὸ καὶ ἀρεστὸ στὸ Θεό»²⁸, ὁ καθένας δηλαδὴ νὰ τιμᾶται ἀνάλογα μὲ τὴν τάξη του· γιὰτὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι διδασκαλία ἀταξίας, ἀλλὰ εὐταξίας.

Γ'

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ

ΚΒ'. Καὶ ἐγὼ ὁ «ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων»²⁹ Παῦλος ὀρί-

28. Α' Τιμ. 2,3.

29. Α' Κορ. 15,9.

διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις περὶ κανόνων. 2. Οἱ πρῶτως προσιόντες τῷ μυστηρίῳ τῆς εὐσεβείας διὰ τῶν διακόνων προσαγέσθωσαν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τὰς αἰτίας ἐξεταζέσθωσαν, οὗ χάριν προσῆλθον τῷ
 5 Κυριακῷ λόγῳ· οἳ τε προσενέγκαντες μαρτυρεῖωσαν αὐτοῖς, ἀκριβώσαντες τὰ κατ' αὐτούς. Ἐξεταζέσθω δὲ αὐτῶν ἀκριβῶς καὶ ὁ τρόπος καὶ ὁ βίος καὶ εἰ δοῦλοί εἰσιν ἢ ἐλεύθεροι. 3. Καὶ ἐὰν ἢ τις δοῦλος, ἐρωτάσθω, οὗ δεσπότη, καὶ ἐὰν πιστοῦ δοῦλος ἢ, ἐρωτάσθω ὁ κύριος αὐτοῦ, εἰ μαρτυρεῖ αὐτῷ· ἐὰν δὲ μή,
 10 ἀποβαλλέσθω, ἕως ἂν ἄξιον ἑαυτὸν ἐπιδείξῃ τῷ δεσπότη· εἰ δὲ μαρτυρεῖ αὐτῷ, προσδεχέσθω. Εἰ δὲ ἐθνικοῦ ἢ οἰκέτης, διδασκέσθω «εὐαρεστεῖν τῷ δεσπότη, ἵνα μὴ βλασφημηῖται ὁ λόγος». 4. Εἰ μὲν οὖν ἔχει γυναῖκα ἢ ἡ γυνὴ ἄνδρα, διδασκέσθωσαν ἀρκεῖσθαι ἑαυτοῖς· εἰ δὲ ἄγαμοί εἰσι, μανθανέτωσαν μὴ
 15 πορνεύειν, ἀλλὰ γαμεῖν νόμῳ. 5. Εἰ δὲ ὁ δεσπότης αὐτοῦ, πιστὸς ὢν καὶ εἰδῶς, ὅτι πορνεύει, οὐ δίδωσιν αὐτῷ γυναῖκα ἢ τῇ γυναικὶ ἄνδρα, ἀφοριζέσθω. 6. Ἐὰν δὲ τις δαίμονα ἔχῃ, διδασκέσθω μὲν τὴν εὐσέβειαν, μὴ προσδεχέσθω δὲ εἰς κοινωνίαν, πρὶν ἂν καθαρισθῇ· εἰ δὲ θάνατος κατεπείγει, προσδεχέσθω.
 20 7. Εἴ τις πορνοβοσκός, ἢ παυσάσθω τοῦ μαστροπεύειν ἢ ἀποβαλλέσθω. Πόρνη προσιοῦσα ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. 8. Εἰδωλοποιὸς προσιῶν ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.

9. Τῶν ἐπὶ σκηνῆς ἐὰν τις προσίῃ ἀνὴρ ἢ γυνὴ ἢ ἠνίοχος ἢ μονομάχος ἢ σταδιοδρόμος ἢ λουδεμπιστής ἢ ὀλυμπικὸς ἢ
 25 χοραύλης ἢ κιθαριστής ἢ λυριστής ἢ ὄρχησιν ἐπιδεικνύμενος ἢ κάπηλος, ἢ παυσάσθωσαν ἢ ἀποβαλλέσθωσαν. 10. Στρατιώ-

ζω τὰ ἐξῆς σὲ σᾶς τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους γιὰ τοὺς κανόνες. 2. Ἐκεῖνοι ποὺ προσέρχονται γιὰ πρώτη φορὰ στὸ μυστήριον τῆς πίστεως, νὰ ὀδηγοῦνται ἀπὸ τοὺς διακόνους στὸν ἐπίσκοπο ἢ στοὺς πρεσβυτέρους καὶ νὰ ἐξετάζονται γιὰ τοὺς λόγους ποὺ τοὺς ἔκαναν νὰ προσέλθουν στὸν λόγο τοῦ Κυρίου, καὶ αὐτοὶ ποὺ τοὺς ὀδήγησαν νὰ βεβαιώνουν γι' αὐτούς, ἀφοῦ ἔχουν ἐξακριβώσει, τὰ σχετικὰ μ' αὐτούς. Νὰ ἐρευνᾶται δὲ μὲ σχολαστικότητα ἢ συμπεριφορὰ καὶ ἡ ζωὴ τους, καὶ ἂν εἶναι δοῦλοι ἢ ἐλεύθεροι. 3. Καὶ ἐὰν κάποιος εἶναι δοῦλος, νὰ ἐρωτᾶται τίνος κυρίου, καὶ ἐὰν εἶναι δοῦλος πιστοῦ, νὰ ἐρωτᾶται ὁ κύριός του, ἐὰν συνηγορεῖ γι' αὐτόν. Ἐὰν δὲν συνηγορεῖ, νὰ ἀπομακρύνεται, μέχρι νὰ ἀποδείξει τὸν ἑαυτό του ὅτι εἶναι ἄξιος γιὰ τὸν Δεσπότη. Ἐὰν ὁμοῦς συνηγορεῖ ὑπὲρ αὐτοῦ, νὰ γίνεται εὐπρόσδεκτος. Ἐὰν πάλι εἶναι δοῦλος εἰδωλολάτρη, νὰ διδάσκεται «νὰ ἀρέσει στὸν Δεσπότη, γιὰ νὰ μὴ βλασφημεῖται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ»³⁰. 4. Ἐὰν ἔχει γυναῖκα ἢ ἡ γυναῖκα ἄνδρα, νὰ διδάσκονται νὰ ἄρκοῦνται σ' αὐτούς. Ἐὰν πάλι εἶναι ἄγαμοι, νὰ μαθαίνουν νὰ μὴ πορνεύουν, ἀλλὰ νὰ παντρεύονται σύμφωνα μὲ τὸ νόμο. 5. Ἐὰν ὁμοῦς ὁ κύριός του, ὄντας πιστὸς καὶ γνωρίζοντας ὅτι πορνεύει, δὲν τοῦ δίνει γυναῖκα ἢ στὴ γυναῖκα ἄνδρα, νὰ ἀφορίζεται. 6. Ἐὰν πάλι κάποιος ἔχει δαίμονα, νὰ διδάσκεται τὴν πίστη, ἀλλὰ νὰ μὴ γίνεται δεκτὸς σὲ κοινωνία προτοῦ νὰ ἀπαλλαγεῖ. Ἐὰν ὁμοῦς κινδυνεύει νὰ πεθάνει, νὰ γίνεται δεκτός. 7. Ἐὰν κάποιος εἶναι πορνοβοσκός, ἢ νὰ παύσει νὰ κάνει τὸν μαστροπό, ἢ νὰ ἀποβάλλεται. Πόρνη ποὺ προσέρχεται ἢ νὰ παύει νὰ ἀσκεῖ τὴν πορνεία ἢ νὰ ἀποβάλλεται. 8. Ἀγαματοποιὸς ποὺ προσέρχεται ἢ νὰ παύει τὴν τέχνη του ἢ νὰ ἀποβάλλεται.

9. Ἐὰν προσέλθει κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς σκηνῆς, ἄνδρας ἢ γυναῖκα, ἠνίοχος ἢ μονομάχος ἢ δρομέας ἢ ἐκγυμναστὴς ἀθλητῶν³¹, ἢ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ παίρνουν μέρος στοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, ἢ αὐλητῆς χοροῦ ἢ κιθαρῳδός, ἢ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ παίζουν λύρα, ἢ κάνουν ἐπίδειξη χοροῦ, ἢ κάπη-

30. Τίτ. 2,9.5.

31. Λουδεμπιστής, ἀπὸ τὸ λατινικὸ ludus = ἀγώνας.

της προσιῶν διδασκέσθω «μὴ ἀδικεῖν, μὴ συκοφαντεῖν, ἀρκεῖσθαι δὲ τοῖς διδομένοις ὀψωνίοις». Πειθόμενος προσδεχέσθω, ἀντιλέγων δὲ ἀποβαλλέσθω. 11. Ἄρρητοποιός, κίναιδος, βλάξ, μάγος, ἐπαιιδός, ὄχλαγωγός, ἀστρολόγος, μάντις, θηρεπαιιδός, 5 λῶταξ, περιάμματα ποιῶν, περικαθαίρων, οἰωνιστής, συμβολοδείκτης, παλμῶν ἐρμηνεύς, φυλαττόμενος ἐν συναντήσει λώβας ὄψεως ἢ ποδῶν ἢ ὀρνίθων ἢ γαλῶν ἢ ἐπιφωνήσεων ἢ παρακροαμάτων συμβολικῶν χρόνῳ δοκιμαζέσθωσαν· δυσέκνιπτος γὰρ ἢ κακία. Πausάμενοι οὖν προσδεχέσθωσαν, μὴ 10 πειθόμενοι δὲ ἀποβαλλέσθωσαν. 12. Παλλακή τινος ἀπίστου δούλη ἐκείνῳ μόνῳ σχολάζουσα προσδεχέσθω· εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους ἀσελγαίνει, ἀποβαλλέσθω. 13. Πιστὸς ἔαν ἔχη παλλακήν, εἰ μὲν δούλην, παυσάσθω καὶ νόμῳ γαμεῖτω, εἰ δὲ ἐλευθέραν, ἐγκαμεῖτω αὐτὴν νόμῳ· εἰ δὲ μὴ, ἀποβαλλέσθω. Ἐἂν δὲ 15 καὶ πιστὴ δούλῳ συναφθῆ, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. 14. Ἑλληνικοῖς τις ἔθεσιν ἐξακολουθῶν ἢ ἰουδαϊκοῖς μύθοις ἢ μετατιθέσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. 15. Θεατρομανία εἴ τις πρόσκειται ἢ κυνηγίοις ἢ ἵπποδρομικοῖς ἀγῶσιν, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. 16. Ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι τρία ἔτη κατηχεῖσθω. 20 Εἰ δὲ σπουδαῖός τις ἢ καὶ εὐνοίαν ἔχη περὶ τὸ πρᾶγμα, προσδεχέσθω, ὅτι οὐχ ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁ τρόπος κρίνεται 17. Ὁ διδασκῶν εἰ καὶ λαϊκὸς εἶη, ἔμπειρος δὲ τοῦ λόγου καὶ τὸν τρόπον σεμνός, διδασκέτω· «ἔσονται» γὰρ «πάντες διδακτοὶ Θεοῦ». 18. Πᾶς πιστὸς ἢ πιστὴ ἔωθεν ἀναστάντες ἐξ ὕπνου πρὸ τοῦ

λος, αὐτοὶ ἢ νὰ παύουν τὴν τέχνη τους ἢ νὰ ἀποβάλλονται. 10. Ὁ στρατιώτης ποὺ προσέρχεται, νὰ διδάσκεται «νὰ μὴ κάνει ἀδικίες, νὰ μὴ συκοφαντεῖ, ἀλλὰ νὰ ἀρκεῖται στὸ μισθὸ ποὺ τοῦ δίδουν»³², καὶ ἐὰν πείθεται νὰ γίνεται δεκτός, ἐὰν ὅμως ἀντιλέγει νὰ ἀποβάλλεται. 11. Αὐτὸς ποὺ κάνει αἰσχρὲς πράξεις, ὁ κίναϊδος, ὁ βλάκας, ὁ μάγος, αὐτὸς ποὺ κάνει γοητεῖες, ὁ ἀρχηγὸς ὀχλαγωγῶν, ὁ ἀστρολόγος, ὁ μάντις, αὐτὸς ποὺ μαγεύει τὰ ἄγρια ζῶα, ὁ ἐπαμφοτερίζων³³, αὐτὸς ποὺ κατασκευάζει φυλαχτά, ὁ ἐξαγνιστῆς, ὁ οἰωνοσκόπος, αὐτὸς ποὺ ἐρμηνεύει τὰ σύμβολα, αὐτὸς ποὺ ἐρμηνεύει τοὺς παλμοὺς τῆς καρδιᾶς, αὐτὸς ποὺ ἀποφεύγει τὴ συνάντηση μὲ κακοποιημένο πρόσωπο ἢ πόδια ἢ πτηνὰ ἢ γάτες, ἢ τὰ συμβολικὰ ἐπιφωνήματα καὶ παρακούσματα, ὅλοι αὐτοὶ νὰ δοκιμάζονται μὲ τὸ χρόνο· γιατί ἡ κακία πλύνεται δύσκολα. Ὅταν λοιπὸν παύσουν ἀπὸ αὐτὰ νὰ γίνονται δεκτοί, ἐὰν ὅμως δὲν πείθονται, νὰ ἀποβάλλονται. 12. Παλλακίδα ποὺ εἶναι δούλη κάποιου ἄπιστου, ἐὰν περιορίζεται μόνο σ' αὐτόν, νὰ γίνεται δεκτὴ, ἐὰν ὅμως ἀσελγεῖ καὶ μὲ ἄλλους, νὰ ἀποβάλλεται. 13. Πιστὸς ποὺ ἔχει παλλακίδα, ἐὰν αὐτὴ εἶναι δούλη, νὰ διακόπτει τὴ σχέση του μαζί της καὶ νὰ παντρεύεται σύμφωνα μὲ τὸ νόμο. Ἐὰν ὅμως εἶναι ἐλεύθερη, νὰ παντρεύεται αὐτὴν σύμφωνα μὲ τὸ νόμο· ἀλλιῶς νὰ ἀποβάλλεται. Ἐὰν κάποια πιστὴ συνδεθεῖ μὲ δοῦλο, ἢ νὰ διακόπτει τὸν δεσμό της, ἢ νὰ ἀποβάλλεται. 14. Ἐὰν κάποιος ἀκολουθεῖ ἔθιμα εἰδωλολατρικὰ ἢ ἰουδαϊκοὺς μύθους, ἢ νὰ διορθώνεται ἢ νὰ ἀποβάλλεται. 15. Ὅποιος κατέχεται ἀπὸ θεατρομανία ἢ κυνήγια ἢ ἵπποδρομιακοὺς ἀγῶνες, ἢ νὰ τὰ σταματᾷ ἢ νὰ ἀποβάλλεται. 16. Ὅποιος πρόκειται νὰ κατηχηθεῖ, νὰ κατηχεῖται ἐπὶ τρία χρόνια. Ἐὰν ὅμως εἶναι κάποιος ἀξιόλογος καὶ τρέφει ἀγάπη γιὰ τὴν πίστη, νὰ γίνεται δεκτός, γιατί δὲν ἐξετάζεται ὁ χρόνος, ἀλλὰ ἡ διάθεση. 17. Αὐτὸς ποὺ διδάσκει καὶ εἶναι λαϊκός, ἐὰν εἶναι ἔμπειρος χειριστῆς τοῦ λόγου καὶ σεμνὸς στὴ διαγωγή νὰ διδάσκει· γιατί λέει, «θὰ εἶναι ὅλοι διδαγμένοι ἀπὸ τὸν Θεό»³⁴. 18. Κάθε πιστὸς ἢ πιστὴ ὅταν

33. Ὁ ἀνδρόγυνος.

34. Ἰω. 6,45.

ἔργον ἐπιτελέσαι νιψάμενοι προσευχέσθωσαν· εἰ δέ τις λόγου κατήχησις γίνεται, προτιμησάτωσαν τοῦ ἔργου τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας. 19. Πιστὸς ἢ πιστὴ τοῖς οἰκέταις εὐμενῶς προσεχέτωσαν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι διαταξάμεθα καὶ ἐν ταῖς
5 ἐπιστολαῖς ἐδιδάξαμεν.

Δ'

ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΚΓ'. *Περὶ ἀργίας δούλων*

10 1. Ἐγὼ ὁ Παῦλος καὶ Πέτρος διατασσόμεθα ἐργάζεσθαι τοὺς δούλους πέντε ἡμέρας, Σάββατον δὲ καὶ Κυριακὴν σχολάζετωσαν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς εὐσεβείας. Τὸ μὲν γὰρ Σάββατον εἶπομεν δημιουργίας λόγον ἔχειν, τὴν δὲ Κυριακὴν ἀναστάσεως. 2. Τὴν μεγάλην Ἑβδομάδα πᾶσαν καὶ τὴν
15 μετ' αὐτὴν ἀργεῖτωσαν οἱ δοῦλοι, ὅτι ἢ μὲν πάθους ἐστίν, ἢ δὲ ἀναστάσεως, καὶ χρεια διδασκαλίας, τίς ὁ παθὼν καὶ ἀναστὰς ἢ τίς ὁ συγχωρήσας ἢ καὶ ἀναστήσας. 3. Τὴν Ἀνάληψιν ἀργεῖτωσαν διὰ τὸ πέρας τῆς κατὰ Χριστὸν οἰκονομίας. 4. Τὴν Πεντηκοστὴν ἀργεῖτωσαν διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος
20 τὴν δωρηθεῖσαν τοῖς πιστεύουσιν εἰς Χριστόν. 5. Τὴν τῶν Γενεθλίων ἑορτὴν ἀργεῖτωσαν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀπροσδόκητον χάριν τοῖς ἀνθρώποις δεδόσθαι, γεννηθῆναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον Ἰησοῦν τὸν Χριστόν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου. 6. Τὴν τῶν Ἐπιφανίων ἑορτὴν ἀργεῖτωσαν διὰ τὸ ἐν
25 αὐτῇ ἀνάδειξιν γεγενῆσθαι τῆς τοῦ Χριστοῦ θεότητος, μαρτυρήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ τοῦ Παρακλήτου ἐν εἶδη περιστερᾶς ὑποδείξαντος τοῖς παρεστῶσι τὸν μαρτυρηθέντα. 7. Τὰς ἡμέρας τῶν ἀποστόλων ἀργεῖτωσαν· διδά-

σηκώνονται τὸ πρωὶ ἀπὸ τὸν ὕπνο, πρὶν νὰ ἀρχίσουν τὴ δουλειά τους, ἀφοῦ πρῶτα νιφτοῦν, νὰ προσεύχονται, καὶ ἂν γίνεται κάποια κατήχηση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, νὰ προτιμοῦν τὸ λόγο τῆς πίστεως ἀντὶ τῆς δουλειᾶς. 19. Ὁ πιστὸς καὶ ἡ πιστὴ νὰ φροντίζουν μὲ εὐνοια τοὺς δούλους, ὅπως διατάζουμε καὶ προηγουμένως καὶ διδάξαμε στὶς ἐπιστολές.

Δ'

ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΚΓ'. *Γιὰ τὴν ἀργία τῶν δούλων*

1. Ἐγὼ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος ὀρίζουμε οἱ δούλοι νὰ ἐργάζονται πέντε μέρες, τὸ δὲ Σάββατο καὶ τὴν Κυριακὴ νὰ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ διδάσκονται τὴν πίστη. Γιατὶ τὸ Σάββατο εἶπαμε ὅτι ἔχει ὡς αἰτία τὴν δημιουργία, ἐνῶ ἡ Κυριακὴ τὴν ἀνάσταση. 2. Ὀλόκληρη τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα καὶ τὴν μετὰ ἀπὸ αὐτὴν οἱ δούλοι νὰ ἀργοῦν, γιατί ἡ μία εἶναι ἑβδομάδα πάθους καὶ ἡ ἄλλη ἀναστάσεως, καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ διδαχθοῦν ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔπαθε καὶ ἀναστήθηκε, ἢ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐπέτρεψε τὸ πάθος ἢ καὶ ποιὸς ἀνέστησε. 3. Τὴν Ἀνάληψη νὰ ἀργοῦν ἐπειδὴ μ' αὐτὴν τελείωσε ἡ κατὰ Χριστὸν οἰκονομία. 4. Τὴν Πεντηκοστὴ νὰ ἀργοῦν ἐξαιτίας τῆς παρουσίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ δωρήθηκε σ' ὅσους πίστεψαν στὸν Χριστό. 5. Τὴν ἑορτὴ τῶν γενεθλίων τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀργοῦν γιὰ τὸ ἀπροσδόκητο γεγονός ποὺ δόθηκε ὡς χάρη στοὺς ἀνθρώπους, νὰ γεννηθεῖ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπὸ τὴν παρθένο Μαρία γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. 6. Τὴν ἑορτὴ τῶν Θεοφανίων νὰ ἀργοῦν, ἐπειδὴ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔγινε ἡ ἐμφάνιση τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ὁ Πατέρας ἐβεβαίωσε γι' αὐτὸν κατὰ τὸ βάπτισμα καὶ ὁ Παράκλητος μὲ τὴ μορφή περιστεριοῦ φανέρωσε στοὺς παρευρισκομένους ἐκεῖνον ποὺ μαρτύρησε ὁ Πατέρας^{34α}. 7. Τὶς μέρες τῶν ἀποστόλων νὰ ἀργοῦν, γιατί ἔγιναν δᾶ-

34α. Ματθ. 3,16.

σκαλοι γὰρ ὑμῶν εἰς Χριστὸν κατέστησαν καὶ Πνεύματος ὑμᾶς ἠξίωσαν ἀγίου. 8. Τὴν ἡμέραν Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἀργείτωσαν καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων μαρτύρων, τῶν προτιμησάντων Χριστὸν τῆς ἑαυτῶν ζωῆς.

5

ΚΔ'. Περὶ εὐχῶν

1. Εὐχὰς ἐπιτελεῖτε ὄρθρου καὶ τρίτῃ ὥρᾳ καὶ ἕκτῃ καὶ ἐνάτῃ καὶ ἐσπέρᾳ καὶ ἀλεκτοροφωνία· 2. Ὁρθρου μὲν εὐχαριστοῦντες, ὅτι ἐφώτισεν ἡμᾶς ὁ Κύριος, παραγαγὼν τὴν νύκτα καὶ ἐπαγαγὼν τὴν ἡμέραν· 3. Τρίτῃ δέ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἀπόφασιν ἀπὸ Πιλάτου ἔλαβεν ὁ Κύριος· 4. Ἐκτῇ δέ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐσταυρώθη ὁ Χριστός· 5. Ἐνάτῃ δέ, ὅτι τὰ πάντα κεκίνητο τοῦ Δεσπότης σταυρουμένου, φρίττοντα τὴν τόλμαν τῶν δυσσεβῶν Ἰουδαίων, μὴ φέροντα τοῦ Κυρίου τὴν ὕβριν· 6. Ἐσπέρᾳ δὲ εὐχαριστοῦντες, ὅτι ἡμῖν ἀνάπαυσιν ἔδωκε τῶν μεθημερινῶν κόπων τὴν νύκτα· 7. Ἀλεκτρονίων δὲ κραυγῇ διὰ τὸ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν παρουσίαν τῆς ἡμέρας εἰς ἐργασίαν τῶν τοῦ φωτὸς ἔργων. 8. Εἰ μὴ δυνατὸν ἐν ἐκκλησίᾳ προιέναι διὰ τοὺς ἀπίστους, κατ' οἶκον συνάξεις, ᾧ ἐπίσκοπε, ἵνα μὴ εἰσέρχηται εὐσεβῆς εἰς ἐκκλησίαν ἀσεβῶν. Οὐχ ὁ τόπος γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἀγιάζει, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπον. 9. Ἐὰν δὲ ἀσεβεῖς κατέχωσι τὸν τόπον, φευκτέος σοι ἔστω διὰ τὸ βεβηλῶσθαι ὑπ' αὐτῶν. Ὡς γὰρ οἱ ὄσιοι ἱερεῖς ἀγιάζουσιν, οὕτως οἱ ἐναγεῖς μαιίνουσιν. 10. Εἰ δὲ μήτε ἐν οἴκῳ ἅμα μήτε ἐν ἐκκλησίᾳ συναθροισθῆναι δυνατόν, ἕκαστος παρ' ἑαυτῷ ψαλλέτω, ἀναγινώσκέτω, προσευχέσθω, ἢ καὶ ἅμα δύο ἢ τρεῖς. «Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾦσι», φησὶν ὁ Κύριος, «δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν». 11. Πιστὸς μετὰ κατηγουμένου μήτε κατ' οἶκον προσευχέσθω· οὐ γὰρ δίκαιον τὸν μεμνημένον

σκαλοί σας πού σᾶς ἔφεραν στὸν Χριστὸ καὶ σᾶς ἔκαναν ἄξιους τοῦ ἁγίου Πνεύματος. 8. Τῆ μέρα τοῦ Πρωτομάρτυρα Στεφάνου νὰ ἀργοῦν, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων Μαρτύρων, πού προτίμησαν τὸν Χριστὸ ἀπὸ τῆ ζωὴ τους.

ΚΔ'. Γιὰ τὶς προσευχὲς

1. Προσευχὲς νὰ κάνετε κατὰ τὸν ὄρθρο, τὴν τρίτη ὥρα, τὴν ἕκτη καὶ τὴν ἑνάτη, τὸ δειλινὸ καὶ τὴν ὥρα πού φωνάζουν οἱ πετεινοί. 2. Κατὰ τὸν ὄρθρο νὰ εὐχαριστεῖτε τὸν Κύριο πού μᾶς φώτισε, διώχνοντας τὴ νύχτα καὶ φέρνοντας τὴ μέρα. 3. Τὴν τρίτη ὥρα, γιατί τὴν ὥρα αὐτὴ ὁ Κύριος ἔλαβε τὴν ἀπόφαση ἀπὸ τὸν Πιλάτο. 4. Τὴν ἕκτη, γιατί τὴν ὥρα αὐτὴ σταυρώθηκε ὁ Χριστός. 5. Τὴν ἑνάτη, γιατί τὴν ὥρα πού σταυρωνόταν ὁ Κύριος κουνήθηκαν τὰ πάντα³⁵, φρίττοντας τὸ θράσος τῶν ἀσεβῶν Ἰουδαίων, μὴ ὑποφέροντας τὴν προσβολὴ τοῦ Κυρίου. 6. Τὸ δειλινὸ πάλι νὰ τὸν εὐχαριστεῖτε γιατί μᾶς ἔδωσε τὴ νύχτα γιὰ ἀνάπαυση ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας. 7. Κατὰ τὸ λάλημα πάλι τῶν πετεινῶν ἐπειδὴ ἡ ὥρα ἐκείνη μᾶς φέρνει τὸ καλὸ μήνυμα ὅτι ἔρχεται ἡ ἡμέρα γιὰ νὰ ἐπιδοθοῦμε στὰ ἔργα τοῦ φωτός. 8. Ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία ἐξαιτίας τῶν ἀπίστων, νὰ τοὺς συγκεντρώνεις, ἐπίσκοπε, σὲ σπίτι, γιὰ νὰ μὴ μπαίνει εὐσεβῆς σὲ ἐκκλησία ἀσεβῶν. Γιατί δὲν ἀγιάζει ὁ τόπος τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπο. 9. Ἐὰν λοιπὸν τὸν τόπο τὸν κατέχουν ἀσεβεῖς, νὰ τὸν ἀποφεύγεις, ἐπειδὴ βεβηλώθηκε ἀπὸ αὐτούς. Γιατί, ὅπως οἱ ὄσιοι ἱερεῖς τὸν ἀγιάζουν, ἔτσι οἱ μιαιοὶ τὸν μιαίνουν. 10. Ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὸ οὔτε σὲ σπίτι, ἀλλὰ οὔτε καὶ σὲ ἐκκλησία νὰ συναθροισθοῦν, ὁ καθένας νὰ ψάλλει μόνος του, νὰ διαβάσει, νὰ προσεύχεται, ἢ δύο ἢ τρεῖς μαζί. Γιατί λέει ὁ Κύριος, «ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συγκεντρωμένοι στὸ ὄνομά μου, ἐκεῖ βρίσκομαι ἀνάμεσά τους»³⁶. 11. Ὁ πιστὸς νὰ μὴ προσεύχεται μαζί μὲ κατηγούμενο οὔτε σὲ σπίτι· γιατί δὲν εἶναι σωστὸ νὰ

---

35. Πρβλ. Ματθ, 27,46-51

36. Ματθ. 18,20.

μετὰ τοῦ ἀμνήτου συμμολύνεσθαι. 12. Εὐσεβῆς μετὰ αἰρετικοῦ μήτε κατ' οἶκον προσευχέσθω· «τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;». 13. Πιστὸς ἢ πιστὴ δούλοις συναφθέντες ἢ ἀφιστάσθωσαν ἢ ἀποβαλλέσθωσαν.

5

ΚΕ'. Περὶ μνημοσύνων

1. Ἐπιτελείσθω δὲ τρίτα τῶν κεκοιμημένων ἐν ψαλμοῖς καὶ προσευχαῖς διὰ τὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερθέντα, 2. Καὶ ἕνατα εἰς ὑπόμνησιν τῶν περιόντων καὶ τῶν κεκοιμημένων, 3. Καὶ τεσσαρακοστὰ κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον· καὶ Μωϋσῆν 10 γὰρ οὕτως ὁ λαὸς ἐπένθησε, 4. καὶ ἐνιαύσια ὑπὲρ μνείας αὐτῶν. 5. Καὶ διδόσθω ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς πένησιν εἰς ἀνάμνησιν αὐτῶν. Ταῦτα δὲ περὶ εὐσεβῶν λέγομεν. Περὶ γὰρ ἀσεβῶν ἐὰν τὰ τοῦ κόσμου δῶς πένησιν, οὐδὲν ὀνήσεις αὐτόν. 2. Ὡς γὰρ περιόντι ἐχθρὸν ἦν τὸ θεῖον, δῆλον ὅτι καὶ μεταστάν- 15 τι· «οὐ» γὰρ «ἔστιν ἀδικία παρ' αὐτῶ». 3. «Δίκαιος» γὰρ «ὁ Κύριος καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν», καὶ «ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ».

ΚΣ'. Περὶ τοῦ μὴ μεθύσκεσθαι

1. Ἐν δὲ ταῖς μνεῖαις αὐτῶν καλούμενοι μετὰ εὐταξίας 20 ἐστιᾶσθε καὶ φόβου Θεοῦ ὡς δυνάμενοι καὶ πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν μεταστάντων. Πρεσβύτεροι γὰρ καὶ διάκονοι Χριστοῦ ὑπάρχοντες νήφειν ὀφείλετε πάντοτε καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἑτέρους, ἵνα δύνησθε τοὺς ἀτακτοῦντας νουθετεῖν. 2. Λέγει δὲ ἡ Γραφή· «οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσὶν· οἶνον μὴ πινέτωσαν, ἵνα 25 μὴ πιόντες ἐπιλάθωνται τῆς σοφίας καὶ ὀρθὰ κρίνειν οὐ μὴ δύνωνται». Οὐκοῦν καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι μετὰ τὸν Θεὸν τὸν παντοκράτορα καὶ τὸν ἠγαπημένον αὐτοῦ Υἱὸν δυνά-

37. Β' Κορ. 6,14.

38. Δευτ. 34,8.

μολύνεται ὁ μνημένος με τὸν ἀμύητο. 12. Ὁ εὐσεβὴς νὰ μὴ προσευχεται μαζί με αἰρετικὸν οὔτε κατ' οἶκον· «γιατὶ ποιά ἐπικοινωνία ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸ φῶς καὶ στὸ σκοτάδι;»³⁷. 13. Πιστὸς ἢ πιστὴ ποὺ ἦρθαν σὲ ἐπαφὴ με δούλους, ἢ νὰ χωρίζουν ἢ νὰ ἀποβάλλονται.

ΚΕ'. Γιὰ τὰ μνημόσυνα

1. Νὰ τελοῦνται τριήμερα γιὰ τοὺς νεκρούς, με ψαλμοὺς καὶ προσευχὲς ἐξαιτίας ἐκείνου ποὺ ἀναστήθηκε σὲ τρεῖς μέρες, 2. καὶ ἐνιαῖμερα πρὸς ἀνάμνηση τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν, 3. καὶ τεσσαρακονθήμερα σύμφωνα με τὸν παλιὸ τύπο· γιατί καὶ τὸν Μωυσῆ ἔτσι τὸν πένθησε ὁ λαὸς³⁸, 4. καὶ ἐτήσια πρὸς ἀνάμνησή τους. 5. Καὶ νὰ δίνουν ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά τους στοὺς φτωχοὺς πρὸς ἀνάμνηση αὐτῶν. Αὐτὰ ὅμως τὰ λέμε γιὰ τοὺς εὐσεβεῖς. Γιατὶ γιὰ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἂν ἀκόμα δώσεις στοὺς φτωχοὺς ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ κόσμου, δὲν θὰ τὸν ὠφελήσεις καθόλου. 6. Γιατὶ γι' αὐτὸν ποὺ ὅσο ζοῦσε ὁ Θεὸς ἦταν ἐχθρικός, εἶναι φανερό ὅτι τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ ὅταν πεθαίνει· γιατί «δὲν ὑπάρχει ἀδικία σ' αὐτόν»³⁹. 7. καθόσον «ὁ Κύριος εἶναι δίκαιος καὶ ἀγαπᾷ τὶς δικαιοσύνες»⁴⁰, καὶ «νὰ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργο του»⁴¹.

ΚΣ'. Γιὰ νὰ μὴ μεθᾶτε

1. Ὅταν καλεῖσθε στὰ μνημόσυνά τους νὰ τρῶτε με εὐπρέπεια καὶ φόβο Θεοῦ, ἐπειδὴ μπορεῖτε καὶ νὰ πρεσβεύετε γιὰ τοὺς κοιμηθέντες. Γιατὶ, ὄντας πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι τοῦ Χριστοῦ, ὀφείλετε νὰ εἴσθε νηφάλιοι πάντοτε καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό σας καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ μπορεῖτε νὰ νουθετεῖτε ἐκείνους ποὺ ἀτακτοῦν. 2. Γιατὶ ἡ Γραφὴ λέει· «οἱ δυνάστες εἶναι ὀργίλοι· νὰ μὴ πίνουν κρασί, γιὰ νὰ μὴ ξεχνοῦν ὅταν πίνουν τὴ σοφία καὶ δὲν μποροῦν νὰ κρίνουν ὀρθά»⁴². Καὶ οἱ πρεσβύτεροι λοιπὸν καὶ οἱ διάκονοι μετὰ τὸν Παντοκράτορα Θεὸ καὶ τὸν ἀγαπημένο Υἱὸ

39. Ἰω. 7,18.

40. Ψαλμ. 10,7.

41. Ἦσ. 62,11.

42. Παρμ. 31,4-5.

σται ὑπάρχουσι τῆς Ἐκκλησίας. 3. Τοῦτο δέ φαμεν, οὐχ ἵνα μὴ πίνωσιν, ἄλλως γὰρ οὐκ ἔστιν ὑβρίσαι τὸ ὑπὸ Θεοῦ γενόμενον εἰς εὐφροσύνην, ἀλλ' ἵνα μὴ παροινῶσιν. Οὐ γὰρ εἶπεν ἡ Γραφή μὴ πίνειν οἶνον, ἀλλὰ τί φησι; «Μὴ πίνειν οἶνον εἰς μέθην». Καὶ 5 πάλιν· «ἄκανθαι φύονται ἐν χειρὶ τοῦ μεθύσου». 4. Τοῦτο δὲ οὐ περὶ τῶν ἐκ κλήρω μόνον φαμέν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς λαϊκοῦ Χριστιανοῦ, ἐφ' οὗ ἐπικέκληται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ αὐτοῖς γὰρ εἴρηται· «τίνι οὐαί; τίνι θόρυβος; τίνι ἀηδία καὶ λέσχαι; τίνος πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί; τίνι συντριμ- 10 ματα διακενῆς; οὐ τῶν ἐγγχρονιζόντων ἐν οἴνῳ καὶ κατασκο- πουμένων, ποῦ πότοι γίνονται;».

KZ'. Περὶ τῶν διωκομένων διὰ πίστιν

1. Τοὺς διωκομένους διὰ πίστιν καὶ πόλιν ἐκ πόλεως φεύγοντας διὰ τὸ μεμνησθαι τῶν λόγων τοῦ Κυρίου προσλαμβάνε- 15 σθε· ἐπιστάμενοι γὰρ, ὅτι «τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής», ἀποδιδράσκουσι καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων προσίενται, ἵνα ἀνεξάρτητον ἐφ' ἑαυτοῖς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ διατηρήσωσιν. 2. Ἐπικουρεῖτε οὖν αὐτοῖς τὰ πρὸς τὰς χρείας, ἐντολὴν κυριακὴν πληροῦντες.

20

E'

**ΠΕΡΙ ΕΥΤΑΞΙΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ**

KH'. Τοῦτο δὲ κοινῇ πάντες παραγγέλλομεν, ἕκαστον ἐμμένειν τῇ αὐτῷ δοθείσῃ τάξει καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς ὄρους· 25 οὐ γὰρ εἰσιν ἡμέτεροι, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. «Ὁ ἀκούων γὰρ ὑμῶν»,

του, εἶναι δυνάστες τῆς Ἐκκλησίας. 3. Καὶ τὸ λέμε αὐτό, ὄχι γιὰ νὰ μὴ πίνουν, γιὰτὶ ἀλλιῶς δὲν μπορεῖ νὰ περιφρονήσουν αὐτὸ πὺ ἐγινε ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ εὐχαρίστηση, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ μεθοῦν καὶ φέρονται αἰσχρά. Γιὰτὶ ἡ Γραφή δὲν εἶπε νὰ μὴ πίνουν κρασί, ἀλλὰ τί λέει: «νὰ μὴ πίνετε κρασί γιὰ νὰ μεθᾶτε»⁴³· καὶ πάλι, «φυτρῶνουν ἀγκάθια στὰ χέρια τοῦ μέθυσου»⁴⁴. 4. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ λέμε μόνο γιὰ τὸν κλῆρο, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε λαϊκὸ Χριστιανό, πὺ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γιὰτὶ καὶ γι' αὐτοὺς ἔχει λεχθεῖ: «σὲ ποιὸν ταιριάζει τὸ ἀλίμονο; Σὲ ποιὸν ὁ θόρυβος; Σὲ ποιὸν οἱ ἀηδίες καὶ τὰ κουτσομπολιά; Ποιανοῦ μάτια εἶναι μαυροκίτρινα; Σὲ ποιὸν οἱ πληγὲς χωρὶς λόγο; Δὲν ἀνῆκουν σ' ἐκείνους πὺ περνοῦν τὸν καιρὸ τους στὸ κρασί καὶ ψάχνουν νὰ βροῦν πὺ γίνονται φαγοπότια;»⁴⁵.

ΚΖ'. Γι' αὐτοὺς πὺ διώκονται γιὰ τὴν πίστη τους

1. Αὐτοὺς πὺ διώκονται γιὰ τὴν πίστη τους καὶ φεύγουν ἀπὸ τὴ μιὰ πόλη στὴν ἄλλη, ἐνθυμούμενοι τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, νὰ τοὺς δέχεσθε⁴⁶, γιὰτὶ, γνωρίζοντας ὅτι «τὸ πνεῦμα εἶναι πρόθυμο, ἀλλὰ ἡ σάρκα ἀδύναμη»⁴⁷, δραπετεύουν καὶ διακινδυνεύουν τὴν ἀρπαγὴ τῶν ὑπαρχόντων τους, γιὰ νὰ διατηρήσουν ἐλεύθερο στὸν ἑαυτὸ τους τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. 2. Νὰ τοὺς βοηθᾶτε λοιπὸν στὶς ἀνάγκες τους, ἐκτελώντας ἐντολὴ τοῦ Κυρίου.

Ε'

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΤΑΞΙΑ

ΚΗ'. Αὐτὸ τὸ παραγγέλλουμε ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ, ὁ καθένας νὰ παραμένει στὴν τάξη πὺ τοῦ δόθηκε καὶ νὰ μὴ ξεπερνᾶει τίς διατάξεις: καθόσον δὲν εἶναι δικές μας, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. Γιὰτὶ ὁ

44. Παρμ. 26,9.

45. Παρμ. 23,39-40.

46. Ματθ. 10,23.

47. Ματθ. 26,41.

φησὶν ὁ Κύριος, «έμοῦ ἀκούει καὶ ὁ έμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με· καὶ ὁ ὑμᾶς ἀθετῶν έμέ ἀθετεῖ, ὁ δέ έμέ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με». 2. Εἰ γὰρ τὰ ἄψυχα γενόμενα τὴν εὐταξίαν ἀποσώζει, οἶον νύξ, ἡμέραι, ὦραι, καὶ δουλεύει τῇ
5 διατυπωθείσῃ χρεΐα κατὰ τὸ εἰρημένον, «ὄριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσεται», καὶ πάλιν περὶ τῆς θαλάσσης, «έθέμην δέ αὐτῇ ὄρια, περιθεῖς κλειῖθρα καὶ πύλας, εἶπα δέ αὐτῇ, μέχρι τούτου έλεύση καὶ οὐχ ὑπερβήση», πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς ὀφείλετε οὐδέν
τολμᾶν παρακινεῖν τῶν ὑμῖν κατὰ γνώμην Θεοῦ παρ' ἡμῶν
10 ὀρισθέντων; 3. Ἄλλ' ἐπειδὴ πάρεργον οἱ πολλοὶ καὶ τοῦτο ἠγήσαντο εἶναι, συγγέειν δέ τὰς τάξεις καὶ τὴν ἐφ' ἐκάστῳ χειροτονίαν παρακινεῖν τολμῶσιν, ὑφαρπάζοντες έαυτοῖς ἀξιώματα μὴ δεδομένα καὶ έπιτρέποντες έαυτοῖς τυραννικῶς, ἃ μὴ ἔχουσιν έξουσίαν διδόναι, καὶ διὰ τοῦτο παροργίζουσι μὲν
15 Θεόν, ὡσπερ οἱ Κορεῖται καὶ ὁ βασιλεὺς Ὀζίας, παρ' ἀξίαν έπιθέμενοι ἄνευ Θεοῦ τῇ ἀρχιερωσύνῃ καὶ γενόμενοι οἱ μὲν πυρίφλεκτοι, ὁ δέ κατὰ τοῦ μετώπου λεπρός, παροξύνουσι δέ καὶ Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν διαταξάμενον, «λυποῦσι δέ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον», ἀκυροῦντες αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν· 4. εἰκότως τὸν
20 ἐπηρτημένον κίνδυνον τοῖς τὰ τοιαῦτα πράττουσι προειδόμενοι καὶ τὴν εἰς τὰς θυσίας καὶ εὐχαριστίας ἀμέλειαν ἐκ τοῦ ὑφ' ὧν μὴ χρῆ προσαγομένης ἀσεβῶς, παιδιὰν ἠγουμένων τὴν ἀρχιερατικὴν τιμὴν, ἣτις μίμησιν περιέχει τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ βασιλέως ἡμῶν, ἀνάγκην ἔχομεν καὶ τοῦτο
25 παραινέσαι· «ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τῆς έαυτῶν ματαιότητος». 5. Λέγομεν δέ ὡς «Μωϋσῆς, ὁ τοῦ Θεοῦ θερά-

48. Λουκᾶ 10,16.

49. Ψαλμ. 103,9.

Κύριος λέει· «αὐτὸς ποὺ ἀκούει ἐσᾶς, ἀκούει ἐμένα, καὶ ὅποιος ἀκούει ἐμένα, ἀκούει αὐτὸν ποὺ μὲ ἔστειλε· καὶ ὅποιος ἀθετεῖ ἐσᾶς, ἀθετεῖ ἐμένα, καὶ αὐτὸς ποὺ ἀθετεῖ ἐμένα, ἀθετεῖ αὐτὸν ποὺ μὲ ἔστειλε»⁴⁸. 2. Ἐὰν δηλαδὴ κρατοῦν τὴν εὐταξία αὐτὰ ποὺ ἔγιναν ἄψυχα, ὅπως ἡ νύχτα, ἡ μέρα, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, τὰ ἄστρα, τὰ στοιχεῖα, τὰ ἡλιοστάσια, οἱ μῆνες, οἱ ἐβδομάδες, οἱ μέρες, οἱ ὥρες, καὶ ὑπηρετοῦν ὅλα τὴν ἀνάγκη ποὺ τοὺς ὀρίστηκε, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει εἰπωθεῖ, «ἔθεσες σύνορο, τὸ ὁποῖο δὲν ξεπερνιέται»⁴⁹, καὶ πάλι γιὰ τὴ θάλασσα, «ἔβαλα σ' αὐτὴν σύνορα καὶ τοποθέτησα τριγύρω κλειδαριές καὶ πύλες καὶ τῆς εἶπα· μέχρι τὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ ἔρθεις καὶ δὲν θὰ τὸ ὑπερβεῖς»⁵⁰, πόσο περισσότερο ὀφείλετε σεῖς νὰ μὴ τολμᾶτε νὰ μετακινεῖτε αὐτὰ ποὺ ὀρίστηκαν γιὰ σᾶς ἀπὸ μᾶς σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ Θεοῦ; 3. Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ θεώρησαν ὅτι καὶ αὐτὸ εἶναι πάρεργο καὶ τολμοῦν νὰ συγγέουν τὶς τάξεις καὶ τὴ χειροτονία τοῦ καθενός, ἀρπάζοντας μὲ τρόπο δόλιο γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους ἀξιώματα ποὺ δὲν τοὺς ἔχουν δοθεῖ καὶ ἐπιτρέποντας στοὺς ἑαυτοὺς τους τυραννικά, πράγματα ποὺ δὲν ἔχουν δικαίωμα νὰ δίνουν, καὶ γι' αὐτὸ ἐξοργίζουν τὸν Θεό, ὅπως οἱ Κορεῖτες⁵¹ καὶ ὁ βασιλιάς Ὁζίας⁵², ποὺ ἐπιτέθηκαν παρ' ἀξία χωρὶς τὴν γνώμη τοῦ Θεοῦ στὴν ἀρχιερωσύνη, καὶ οἱ μὲν πρῶτοι κήηκαν στὶς φλόγες, ἐνῶ ὁ δεύτερος ἔγινε λεπρός, ἐξοργίζουν ὅμως καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ποὺ εἶπε ὅτι, «στενοχωροῦν καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα»⁵³, ἀκυρώνοντας τὴ μαρτυρία του. 4. Εὐλόγα λοιπὸν, προβλέποντας τὸν ἐπικρεμάμενο κίνδυνο γι' αὐτοὺς ποὺ κάνουν αὐτὰ καὶ τὴν ἀμέλεια γύρω ἀπὸ τὶς θυσίες καὶ εὐχαριστίες ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι προσφέρονται ἀσεβῶς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ δὲν πρέπει, ἐπειδὴ θεωροῦν παιχνίδι τὸ ἀρχιερατικὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ μίμηση τοῦ μεγάλου ἀρχιερέα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ βασιλιᾶ μας, αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη νὰ κάνουμε καὶ αὐτὴν ἐδῶ τὴν παραίνεση· «γιατὶ ἤδη ὀρισμένοι παρασύρθηκαν ἀπὸ τὴ ματαιοδοξία τους»⁵⁴. 5. Λέμε λοιπὸν ὅτι «ὁ Μωυσῆς, ὁ ὑπηρέτης τοῦ

50. Ἰωβ 38,10-11.

51. Ἀριθμ. 16,1ε.

52. Β' Παραλ. 26,1ε.

53. Ἐφ. 4,30.

26. Α' Τιμ. 5,15.

πων», ὃ ὁ Θεὸς «ἐνώπιος ἐνωπίῳ ὠμίλει, ὡς εἴ τις λαλήσει πρὸς ἑαυτοῦ φίλον», ὃ εἶπεν, «οἶδά σε παρὰ πάντα», ὃ κατὰ πρόσωπον ὠμίλει καὶ οὐ δι' ἄδηλων ἢ ἐνυπνίων ἢ ἀγγέλων ἢ αἰνιγμάτων, οὗτος, ἡνίκα τὴν θείαν νομοθεσίαν διετάσσετο, 5 διεἴλε, τίνα μὲν χρῆ ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων ἐπιτελεῖσθαι, τίνα δὲ ὑπὸ τῶν ἱερέων, τίνα δὲ ὑπὸ τῶν λευϊτῶν, ἐκάστῳ τὴν οἰκείαν καὶ ἀνήκουσαν τῇ λειτουργίᾳ θρησκευίαν ἀπονείμας. 6. Καὶ ἄπερ μὲν τοῖς ἀρχιερεῦσι προσετέτακτο ἐπιτελεῖν, τούτοις τοὺς ἱερέας οὐ θεμιτὸν ἦν προσιέναι, ἄπερ δὲ τοῖς ἱερεῦσιν ὠριστο, 10 τούτοις οἱ λευῖται οὐ προσήεσαν, ἀλλ' ἕκαστοι ἄσπερ παρειλήφεισαν ὑπηρεσίας περιγεγραμμένας ἐφύλαττον. Εἰ δέ τις πέρα τῆς παραδόσεως προσιέναι ἐβούλετο, θάνατος ἦν τὸ ἐπιτίμιον. 7. Τοῦτο δὲ μάλιστα διέδειξε καὶ ἡ κατὰ τὸν Σαοῦλ πείρα, ὃς θῶσαι νενομικῶς δίχα τοῦ προφήτου καὶ ἀρχιερέως Σαμουὴλ 15 ἔσπασεν εἰς ἑαυτὸν ἀμαρτίαν καὶ κατάραν ἀναπόβλητον καὶ οὐδὲ τὸ κεχρῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ εἰς βασιλέα ἐδυσώπησε τὸν προφήτην. 8. Ἐνεργεστέρᾳ δὲ τῇ πράξει διέδειξεν ὁ Θεὸς τὰ κατὰ τὸν Ὀζίαν οὐκ ἐν μελησμῶ τὰς ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ εἰσπραξάμενος δίκας· καὶ ὁ τῆς ἀρχιερωσύνης καταμανεῖς, καὶ τῆς βασιλείας 20 ἀλλότριος κατέστη.

9. Τὰ δὲ καὶ ἐφ' ἡμῶν ἴσως οὐκ ἀγνοεῖτε. Ἴστε γὰρ πάντως ἐπισκόπους παρ' ἡμῶν ὀνομασθέντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους εὐχῆ καὶ χειρῶν ἐπιθέσει, τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων καὶ τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων δεικνύοντας· οὐ γὰρ 25 «ὁ βουλόμενος» παρ' ἡμῖν «ἐπλήρου τὴν χειρα», ὡσπερ ἐπὶ τῆς κιβδήλου τῶν δαμάλεων ἐπὶ τοῦ Ἱεροβοὰμ παρακεκομμένης ἱερωσύνης, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. 10. Εἰ μὲν γὰρ μὴ θεσμός τις ἦν καὶ τάξεως διαφορὰ, ἤρκει ἂν δι' ἐνὸς ὀνόματος

55. Ἄριθμ. 12,7.

56. Ἐξ. 33,11.

Θεοῦ»⁵⁵, στὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς «μιλοῦσε πρόσωπο μὲ πρόσωπο, ὅπως μιλάει κανεῖς στὸν φίλο του»⁵⁶, στὸν ὁποῖο εἶπε, «σὲ γνωρίζω περισσότερο ἀπὸ ὄλους»⁵⁷, καὶ στὸν ὁποῖο μιλοῦσε κατὰ πρόσωπο καὶ ὄχι μὲ ἀμφίβολα ὄνειρα ἢ ἀγγέλους ἢ αἰνίγματα, αὐτὸς ὅταν καθόριζε τὴ θεϊκὴ νομοθεσία, ξεχώρισε ποιὰ πρέπει νὰ τελοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς, ποιὰ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ ποιὰ ἀπὸ τοὺς λευῖτες, ἀπονέμοντας στὸν καθένα τὴν ἀρμόζουσα στὴ λειτουργία ὑπηρεσία. 6. Καὶ ἐκεῖνα ποὺ ὀρίστηκε νὰ τελοῦν οἱ ἀρχιερεῖς, σ' αὐτὰ δὲν ἦταν ἐπιτρεπτό νὰ πλησιάσουν οἱ ἱερεῖς, καὶ ἐκεῖνα ποὺ ὀρίστηκαν γιὰ τοὺς ἱερεῖς, σ' αὐτὰ οἱ λευῖτες δὲν πλησίαζαν, ἀλλὰ ὁ καθένας φύλασσε περιχαρακωμένες τὶς ὑπηρεσίες ποὺ εἶχε παραλάβει. Ἐὰν κάποιος ἤθελε νὰ προχωρήσει πέρα ἀπὸ τὴν παράδοση, ἢ τιμωρία του ἦταν θάνατος. 7. Αὐτὸ μάλιστα τὸ ἔδειξε καθαρά καὶ ἡ ἀπόπειρα τοῦ Σαούλ⁵⁸, ὁ ὁποῖος, νομίζοντας ὅτι μπορεῖ νὰ θυσιάσει χωρὶς τὸν προφήτη καὶ ἀρχιερέα Σαμουήλ, ἐπέσυρε γιὰ τὸν ἑαυτό του ἁμαρτία καὶ κατάρρα ποὺ δὲν ἀποβάλλεται καὶ οὔτε τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχε χρισθεῖ ἀπὸ αὐτὸν βασιλιάς ἔκαμψε τὸν προφήτη. 8. Μὲ πιὸ σαφεῖς πράξη ὅμως τὸ φανέρωσε ὁ Θεὸς μὲ αὐτὰ ποὺ ἔκανε ὁ Ὁζίας⁵⁹, ὁ ὁποῖος, χωρὶς νὰ εἶναι στὰ καθήκοντά του ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε, ὑπέστη τὶς συνέπειες τῆς παρανομίας του· καὶ αὐτὸς ποὺ καταλήφθηκε ἀπὸ μανία ἐναντίον τῆς ἀρχιερωσύνης, ἀποξενώθηκε καὶ ἀπὸ τὴ βασιλεία.

9. Ἴσως ὅμως δὲν ἀγνοεῖτε αὐτὰ πῶς γίνονται στίς μέρες μας. Γιατὶ γνωρίζετε ὅπωςδὴποτε ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ποὺ ὀνομάσαμε ἐμεῖς μὲ προσευχὴ καὶ ἐπίθεση τῶν χεριῶν, δείχνοντας μὲ τὴ διαφορὰ τῶν ὀνομάτων καὶ τὴ διαφορὰ τῆς τάξεως· «γιατὶ δὲν γέμιζε τὸ χέρι, ἀπὸ μᾶς, ὁποῖος ἤθελε»⁶⁰, ὅπως γινόταν τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἱεροβοάμ μὲ τὴν κίβδηλη καὶ παραχαραγμένη ἱερωσύνη τῶν δαμαλιῶν, ἀλλὰ μόνο ἐκεῖνος τὸν ὁποῖο καλοῦσε ὁ Θεός. 10. Γιατὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε κάποιος θεσμὸς καὶ κάποια διαφορὰ τάξεως, θὰ ἦταν ἀρκετὸ μὲ ἓνα ὄνομα

57. Ἔξ. 33,17.

58. Παρβ. Α' Βασ. 13,1έ.

59. Β' Παραλ. 26,1έ.

60. Γ' Βασ. 13,33.

τὰ ὅλα ἐπιτελεῖσθαι· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Κυρίου διδαχθέντες ἀκολουθίαν πραγμάτων, τοῖς μὲν ἐπισκόποις τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐνείμαμεν, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις τὰ τῆς ἱερωσύνης, τοῖς δὲ διακόνοις τὰ τῆς πρὸς ἀμφοτέρους διακονίας, ἵνα ἡ καθαρῶς τὰ 5 τῆς θρησκείας ἐπιτελούμενα. 11. Οὐτε γὰρ διάκονον προσφέρειν θυσίαν θεμιτὸν ἢ βαπτίζειν ἢ εὐλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ποιεῖσθαι, οὐτε πρεσβύτερον χειροτονίας ἐπιτελεῖν· οὐ γὰρ ὁσιον ἀνεστράφθαι τὴν τάξιν. 12. «Οὐ γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς ἀκαταστασίας», ἵνα οἱ ὑποβεβηκότες τὰ τῶν κρειττόνων τυραννικῶς 10 σφετερίζωνται, νομοθεσίαν καινὴν ἀναπλάττοντες ἐπὶ κακῶ τῶ ἑαυτῶν, ἀγνοοῦντες, ὅτι «σκληρὸν αὐτοῖς πρὸς κέντρα λακτίζειν». Οὐ γὰρ ἡμᾶς ἢ τοὺς ἐπισκόπους πολεμοῦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀλλὰ τὸν τῶν ἀπάντων ἐπίσκοπον καὶ τοῦ πατρὸς ἀρχιερέα Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν. 13. Ὑπὸ Μωσέως μὲν γὰρ 15 τοῦ θεοφιλεστάτου κατεστάθησαν ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ λευῖται, ὑπὸ δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἡμεῖς οἱ δεκατρεῖς ἀπόστολοι, ὑπὸ δὲ τῶν ἀποστόλων ἐγὼ Κλήμης καὶ ἐγὼ Ἰάκωβος καὶ σὺν ἡμῖν ἕτεροι, ἵνα μὴ πάλιν πάντα καταλέγωμεν, κοινῇ δὲ ὑπὸ πάντων ἡμῶν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι καὶ 20 ἀναγνώσται.

14. Πρῶτος τοίνυν τῇ φύσει ἀρχιερεὺς ὁ μονογενὴς Χριστός, «οὐχ ἑαυτῶ τὴν τιμὴν ἀρπάσας», ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πατρὸς κατασταθεὶς, ὃς γενόμενος ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς καὶ τὴν πνευματικὴν θυσίαν προσφέρων τῷ Θεῷ ἑαυτοῦ καὶ Πατρὶ πρὸ τοῦ 25 πάθους ἡμῖν διετάξατο μόνοις τοῦτο ποιεῖν, καίτοι ὄντων σὺν ἡμῖν καὶ ἐτέρων τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων· ἀλλ' οὐ πάντως πᾶς ὁ πιστεύσας ἤδη καὶ ἱερεὺς κατέστη ἢ ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἔτυχε. 15. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ ἡμεῖς προσενεγκόντες κατὰ τὴν διάταξιν αὐτοῦ θυσίαν καθαρὰν καὶ ἀναίμακτον προε- 30 χειρισάμεθα ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐπτά

νά γίνονται ὅλα. Ἄλλὰ ἐμεῖς ποῦ διδαχθήκαμε ἀπὸ τὸν Κύριο τῆ συνεχῆ διαδοχῆ τῶν πραγμάτων, ἀπονείμαμε στοὺς ἐπισκόπους ὅσα ἀνήκουν στὴν ἀρχιερωσύνη, στοὺς πρεσβυτέρους ὅσα ἀνήκουν στὴν ἱερωσύνη, καὶ στοὺς διακόνους ὅσα ἀναφέρονται στὴν ἐξυπηρέτηση καὶ τῶν δύο, γιὰ νὰ εἶναι καθαρὰ ὅλα τὰ τελούμενα τῆς θρησκείας. 11. Γιατὶ οὔτε ὁ διάκονος εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ προσφέρει θυσία ἢ νὰ βαπτίζει ἢ νὰ κάνει μικρὴ ἢ μεγάλη εὐλογία, οὔτε ὁ πρεσβύτερος νὰ κάνει χειροτονίες· γιατί δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἀντιστρέφεται ἡ τάξη. 12. Καθόσον ὁ Θεὸς «δὲν εἶναι Θεὸς ἀκαταστασίας»⁶¹, ὥστε οἱ ὑφιστάμενοι νὰ οἰκειοποιοῦνται τυραννικὰ τὶς ἐξουσίες τῶν ἀνωτέρων τους, θεσμοθετώντας καινούργια νομοθεσία γιὰ τὸ κακὸ τους, ἀφοῦ ἀγνοοῦν ὅτι «εἶναι ὀδυνηρὸ γι' αὐτοὺς νὰ κλωτσοῦν στὰ καρφιά»⁶². Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν πολεμοῦν ἐμᾶς ἢ τοὺς ἐπισκόπους, ἀλλὰ τὸν ἐπίσκοπο τῶν ὄλων καὶ ἀρχιερέα τοῦ Πατέρα, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. 13. Γιατὶ ἀπὸ τὸν ἀγαπητὸ στὸ Θεὸ Μωυσῆ ὀρίστηκαν ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς καὶ λευῖτες, καὶ ἀπὸ τὸν Σωτήρα μας ἐμεῖς οἱ δεκατρεῖς ἀπόστολοι, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους ἐγὼ ὁ Κλήμης καὶ ἐγὼ ὁ Ἰάκωβος καὶ ἄλλοι μαζί με μᾶς, γιὰ νὰ μὴ τοὺς ἀναφέρουμε πάλι, ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἀπὸ ὅλους ἐμᾶς χειροτονήθηκαν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι καὶ ἀναγνώστες.

14. Πρῶτος λοιπὸν φυσικὸς ἀρχιερέας εἶναι ὁ μονογενὴς Χριστὸς «ὁ ὁποῖος δὲν ἄρπαξε γιὰ τὸν ἑαυτό του τὸ ἀξίωμα»⁶³, ἀλλὰ χειροτονήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα του. Αὐτός, ἀφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ μᾶς, προσφέροντας τὴν πνευματικὴ θυσία στὸν Θεὸ του καὶ Πατέρα πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος, ἔδωσε ἐντολὴ μόνο σὲ μᾶς νὰ τὸ κάνουμε αὐτό, ἂν καὶ μαζί μας ἦταν καὶ ἄλλοι ἀπὸ ἀκείνους ποῦ εἶχαν πιστέψει σ' αὐτόν. Ὅμως καθένας ποῦ πίστεψε ἤδη δὲν χειροτονήθηκε ὅπωςδῆποτε καὶ ἱερέας, οὔτε ἔλαβε τὸ ἀρχιερατικὸ ἀξίωμα. 15. Μετὰ δὲ ἀπὸ τὴν ἀνάληψή του ἐμεῖς, προσφέροντας σύμφωνα με τὴν ἐντολὴ του θυσία καθαρὴ καὶ ἀναίμακτη, χειροτονήσαμε ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ

62. Πράξ. 26,14.

63. Φιλιπ. 2,6. καὶ Ἑβρ. 5,4.

τὸν ἀριθμὸν, 16. ὧν εἷς ἦν Στέφανος ὁ μακάριος μάρτυς, οὐκ ἀπολειπόμενος ἡμῶν κατὰ τὴν πρὸς Θεὸν εὐνοίαν, ὃς τοσοῦτον τὴν θεοσέβειαν τῇ πίστει ἐνεδείξατο καὶ τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀγάπην, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ δοῦναι καὶ τὴν
5 ψυχὴν αὐτοῦ, πρὸς τῶν κυριοκτόνων Ἰουδαίων λίθοις βληθείς· ἀλλ' ὁμοῦς ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικούτος ἀνὴρ, «ὁ τῷ πνεύματι ζέων, ὁ τὸν Χριστὸν ὁρῶν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς οὐρα-
νίους πύλας ἀνεφωγμένας», οὐδαμοῦ φαίνεται τοῖς μὴ ἀνήκουσι
τῇ διακονίᾳ χρησάμενος, ἢ θυσίαν ἀνενεγκῶν ἢ χεῖρας ἐπιθείς
10 τινι, ἀλλὰ τὸ τῆς διακονίας τάγμα φυλάξας μέχρι τέλους· οὕτω γὰρ ἔπρεπε τῷ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρι τὴν εὐταξίαν ἀποσώζειν.
17. Εἰ δὲ Φίλιππον τὸν διάκονον καὶ Ἀνανίαν τὸν πιστὸν ἀδελ-
φὸν αἰτιῶνται τινες, ὅτι ὁ μὲν τὸν εὐνοῦχον ἐβάπτισεν, ὁ δὲ ἐμὲ
Παῦλον, ἀγνοοῦσιν αὐτοί, ὃ λέγομεν ἡμεῖς. Εἶπομεν γάρ, ὅτι
15 «οὐχ ἑαυτῷ τις ἀρπάζει» τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, «ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ
Θεοῦ» λαμβάνει, ὡς Μελχισεδὲκ καὶ Ἰακώβ, ἢ παρὰ τοῦ ἀρ-
χιερέως, ὡς Ἀαρῶν παρὰ Μωσέως. Οὐκοῦν καὶ Φίλιππος καὶ
Ἀνανίας οὐχ ἑαυτοὺς προείλοντο, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ προε-
χειρίσθησαν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ ἀσυγκρίτου.

διακόνους ἑπτὰ στὸν ἀριθμὸ. 16. Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ μακάριος μάρτυρας Στέφανος, ὁ ὁποῖος δὲν ἦταν κατώτερος ἀπὸ μᾶς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸν Θεό, ἀφοῦ ἔδειξε τόσο πολὺ τὴν ἀφοσίωση στὴν πίστη καὶ τὴν ἀγάπη του στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ὥστε νὰ δώσει γι' αὐτὸν καὶ τὴν ψυχὴ του, λιθοβοληθεὶς ἀπὸ τοὺς δολοφόνους τοῦ Κυρίου Ἰουδαίου. Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ τόσο σπουδαῖος ἄνδρας, «ὁ γεμάτος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὁ ὁποῖος εἶδε τὸν Χριστό νὰ κάθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα του καὶ τὶς πύλες τοῦ οὐρανοῦ ἀνοιγμένες»⁶⁴, δὲν φαίνεται πουθενὰ νὰ ἔκανε χρῆση αὐτῶν ποὺ δὲν ἀνήκουν στὸ βαθμὸ τοῦ διακόνου, νὰ προσφέρει δηλαδὴ θυσία ἢ νὰ βάλει τὰ χέρια του σὲ κάποιον, ἀλλὰ κράτησε μέχρι τὸ τέλος τὴν ἐντολὴ τῆς διακονίας· γιατί ἔτσι ἔπρεπε στὸν μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ νὰ διασώσει τὴν εὐταξία. 17. Ἄν τώρα μερικοὶ προβάλλουν ὡς δικαιολογία τὸν διάκονο Φίλιππο καὶ τὸν πιστὸ ἀδελφὸ μας Ἀνανία, ὅτι δηλαδὴ ὁ Φίλιππος βάπτισε τὸν εὐνοῦχο καὶ ὁ Ἀνανίας ἐμένα τὸν Παῦλο⁶⁵, αὐτοὶ ἀγνοοῦν αὐτὸ ποὺ ἐμεῖς λέμε. Γιατί εἶπαμε, ὅτι «δὲν ἀρπάζει κανεὶς γιὰ τὸν ἑαυτό του» τὸ ἱερατικὸ ἀξίωμα, «ἀλλὰ τὸ παίρνει ἀπὸ τὸν Θεό»⁶⁶, ὅπως ὁ Μελχισεδέκ⁶⁷ καὶ ὁ Ἰακώβ, ἢ ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα, ὅπως ὁ Ἀαρὼν ἀπὸ τὸν Μωυσῆ⁶⁸. Ἐπομένως καὶ ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀνανίας δὲν ἐξέλεξαν τοὺς ἑαυτούς τους, ἀλλὰ χειροτονήθηκαν ἀπὸ τὸν Χριστό, τὸν ἀσύγκριτο ἀρχιερέα.

64. Πράξ. 7,55–56. καὶ 18,25.

65. Πράξ. 8,26έ. 9,10έ.

66. Φιλ. 2,6. καὶ Ἐβρ. 5,4.

67. Γέν. 14,18.

68. Ἀριθμ. 17,1έ.

ΑΙ ΔΙΑΤΑΓΑΙ ΑΙ ΔΙΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ
ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Χαίρετε, υἱοὶ καὶ θυγατέρες, ἐν ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰωάννης καὶ Ματθαῖος καὶ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος καὶ Σίμων καὶ Ἰάκωβος καὶ Ναθαναὴλ καὶ Θωμᾶς καὶ Κηφᾶς καὶ Βαρθολομαῖος καὶ Ἰούδας Ἰακώβου.

Κατὰ κέλευσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος συναθροισθέντων ἡμῶν, καθὼς διέταξε πρὸ τοῦ
10—Μέλλετε κληροῦσθαι τὰς ἐπαρχίας, καταλογίσασθαι τόπων ἀριθμούς, ἐπισκόπων ἀξίας, πρεσβυτέρων ἕδρας, διακόνων παρεδρείας, ἀναγνωστῶν νουνεχίας, χηρῶν ἀνεγκλησίας καὶ ὅσα δέοι πρὸς θεμελίωσιν Ἐκκλησίας, ἵνα, τύπον τῶν ἐπουρανίων εἰδότες, φυλάσσωνται ἀπὸ παντὸς ἀστοχήματος, εἰδότες
15 ὅτι λόγον ὑφέξουσιν ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως περὶ ὧν ἀκούσαντες οὐκ ἐφύλαξαν— καὶ ἐκέλευσεν ἡμᾶς ἐκπέμψασθαι τοὺς λόγους εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἔδοξεν οὖν ἡμῖν πρὸς ὑπόμνησιν τῆς ἀδελφότητος καὶ νουθεσίαν ἐκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἀπεκάλυψε κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ διὰ Πνεύματος ἁγίου
20 μνησθεῖσι λόγου ἐντείλασθαι ὑμῖν.

1. Ἰωάννης εἶπεν·

Ἄνδρες ἀδελφοί, εἰδότες ὅτι λόγον ὑφέξομεν περὶ τῶν διατεταγμένων ἡμῖν εἰς ἑνὸς πρόσωπον μὴ λαμβάνωμεν,

ΟΙ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΔΙΑΤΑΓΕΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Χαίρετε, υιοὶ καὶ θυγατέρες, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰωάννης καὶ Ματθαῖος καὶ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος καὶ Σίμωνας καὶ Ἰάκωβος καὶ Ναθαναὴλ καὶ Θωμᾶς καὶ Κηφᾶς καὶ Βαρθολομαῖος καὶ Ἰούδας ὁ γιὸς τοῦ Ἰακώβου¹.

Ἄφοῦ συγκεντρωθήκαμε σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως μᾶς διέταξε πρὶν ἀπὸ τὸ –Πρόκειται νὰ κληρωθοῦν οἱ ἐπαρχίες, νὰ καθοριστοῦν ὁ ἀριθμὸς τῶν τόπων, οἱ δικαιοδοσίες τῶν ἐπισκόπων, οἱ ἔδρες τῶν πρεσβυτέρων, τὰ καθήκοντα τῶν διακόνων, οἱ νουνεχίες τῶν ἀναγνωστῶν, οἱ ἀρετὲς τῶν χηρῶν καὶ ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴ θεμελίωση τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε, γνωρίζοντας τὸ ὑπόδειγμα τῶν οὐράνιων πραγμάτων, νὰ προφυλάγονται ἀπὸ κάθε ἀστοχία, ἔχοντας ὑπόψη ὅτι θὰ δώσουν λόγο τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως γιὰ ὅσα ἄκουσαν καὶ δὲν τὰ φύλαξαν»,– καὶ μᾶς διέταξε νὰ μεταδώσουμε τὸ κήρυγμα σ’ ὅλη τὴν οἰκουμένη, θεωρήσαμε καλὸ νὰ ὑπενθυμίσουμε στὴν ἀδελφότητα καὶ νὰ νουθετήσουμε τὸν καθένα ὅπως μᾶς ἀποκάλυψε ὁ Κύριος, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐνθυμούμενοι τὸ λόγο τοῦ σαῶς παραγγέλλουμε τὰ ἑξῆς:

1. Ὁ Ἰωάννης εἶπε:

Ἄνδρες ἀδελφοί μας, γνωρίζοντας ὅτι θὰ δώσουμε λόγο γιὰ ὅσα μᾶς ἔχουν ἀνατεθεῖ, νὰ μὴ περιοριζόμαστε σὲ ἓνα πρόσωπο, ἀλλὰ ἐὰν κάποιος νομίζει πὼς εἶναι συμφέρον

1. Βλ. Ματθ. 10,2. Μάρκ. 3,16. Λουκᾶ 6,14.

ἀλλ' ἐάν τις δοκῆ συμφέρον ἀντιλέγειν, ἀντιλεγέσθω αὐτῷ.

Ἔδοξε δὲ πᾶσιν πρῶτον Ἰωάννην εἶπειν.

Ἰωάννης εἶπεν·

- 5 Ὅδοι δύο εἰσὶ, μία τῆς ζωῆς καὶ μία τοῦ θανάτου· διαφορὰ δὲ πολλὴ μεταξὺ τῶν δύο ὁδῶν· ἡ μὲν γὰρ ὁδὸς τῆς ζωῆς ἐστὶν αὕτη· πρῶτον, «ἀγαπήσεις τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντά σε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου» καὶ δοξάσεις τὸν λυτρωσόμενόν σε ἐκ θανάτου, ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη·
10 δεύτερον, «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν, ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ δευτέρα, ἐν οἷς ὁλος ὁ νόμος κρέματα καὶ οἱ προφηταί».

Ματθαῖος εἶπε·

- «Πάντα ὅσα μὴ θέλεις σοι γενέσθαι, σὺ μὴδὲ ἄλλω ποιήσεις»· τούτων δὲ τῶν λόγων τὴν διδαχὴν εἶπέ, ἀδελφὲ Πέτρε.

Πέτρος εἶπεν·

- «Οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις», οὐ πορνεύσεις, οὐ φαρμακεύσεις, οὐ φονεύσεις τέκνον ἐν φθορᾷ, οὐδὲ γεννηθὲν ἀποκτενεῖς, «οὐ ψευδομαρτυρήσεις», οὐ κακολογήσεις, οὐδὲ μνησικακήσεις, οὐκ ἔση δίγνωμος οὐδὲ δίγλωσσος· παγίς γὰρ θανάτου ἐστὶν ἡ δίγλωσσία. Οὐκ ἔσται ὁ λόγος σου κενός, οὐδὲ ψευδής· οὐκ ἔση πλεονέκτης, οὐδὲ ἄρπαξ, οὐδὲ ὑποκριτής, οὐδὲ κακοήθης, οὐδὲ ὑπερήφανος,
25 οὐδὲ λήψη βουλήν πονηρὰν κατὰ τοῦ πλησίον σου· οὐ μισήσεις πάντα ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐς μὲν ἐλέγξεις, οὐς δὲ ἐλέησεις, περὶ ὧν δὲ προσεύξῃ, οὐς δὲ ἀγαπήσεις ὑπὲρ τὴν ψυχὴν σου.

Ἀνδρέας εἶπε·

νά ἔχει ἀντιρρήσεις, νά ἐκθέτει τίς ἐναντίον αὐτοῦ ἀντιρρήσεις.

Ἀποφάσισαν τότε ὅλοι νά μιλήσει πρῶτος ὁ Ἰωάννης.

Ὁ Ἰωάννης εἶπε·

Ἐπάρχουν δύο ὁδοί· ἡ μία τῆς ζωῆς καὶ ἡ ἄλλη τοῦ θανάτου· ὑπάρχει δὲ μεγάλη διαφορά μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ὁδῶν. Ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἐξῆς· πρῶτον, «νά ἀγαπᾶς τὸν Θεὸ πού σε δημιούργησε μὲ ὅλη τὴν καρδιά σου»² καὶ νά δοξάζεις αὐτὸν πού θὰ σε γλιτώσει ἀπὸ τὸ θάνατο· αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἐντολή. Δεύτερον· «νά ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου σὰν τὸν ἑαυτὸ σου· αὐτὴ εἶναι ἡ δεύτερη ἐντολή· ἀπὸ αὐτὲς κρέμεται ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφητεες»³.

Ὁ Ματθαῖος εἶπε·

«Ὅλα ὅσα δὲν θέλεις νά σοῦ κάνουν, νά μὴ τὰ κάνεις οὔτε σὺ σὲ ἄλλον⁴. Ἀλλὰ τὴ διδασκαλία τῶν λόγων αὐτῶν κάνε τὴν ἐσύ, ἀδελφὲ Πέτρε.

Ὁ Πέτρος εἶπε·

«Νά μὴ φονεύεις, νά μὴ μοιχεύεις»⁵, νά μὴ πορνεύεις, νά μὴ δηλητηριάζεις, νά μὴ σκοτώνεις παιδὶ καταστρέφοντάς το, οὔτε ὅταν γεννιέται νά τὸ σκοτώνεις, «νά μὴ ψευδομαρτυρεῖς»⁶, νά μὴ κακολογεῖς, οὔτε νά μνησικακεῖς, νά μὴ εἶσαι δίγνωμος οὔτε δίγλωσσος· γιατί ἡ δίγλωσσία εἶναι παγίδα θανάτου⁷. Νά μὴ εἶναι τὰ λόγια σου χωρὶς περιεχόμενο, οὔτε ψεύτικα· νά μὴ εἶσαι πλεονέκτης, οὔτε ἄρπαγας, οὔτε ὑποκριτής, οὔτε κακοήθης, οὔτε ὑπερήφανος, οὔτε νά κάνεις σκέψη πονηρὴ ἐναντίον τοῦ πλησίον σου· νά μὴ μισεῖς κανένα ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἄλλους νά τοὺς ἐλέγχεις, ἄλλους πάλι νά τοὺς ἐλεεῖς, γιὰ ἄλλους νά προσεύχεσαι, καὶ ἄλλους νά τοὺς ἀγαπᾶς περισσότερο ἀπὸ τὴ ζωὴ σου.

Ὁ Ἀνδρέας εἶπε·

4. Ματθ. 7,12.

5. Ἔξ. 20,15,13.

6. Ἔξ. 20,16.

7. Βλ. Παρμ. 6,2.

Τέκνον μου, φεῦγε ἀπὸ παντὸς πονηροῦ καὶ ἀπὸ παντὸς
 ὁμοίου αὐτοῦ. Μὴ γίνου ὀργίλος· ὁδηγεῖ γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς
 φόνον· ἔστι γὰρ δαιμόνιον ἀρρενικὸν ὁ θυμὸς. Μὴ γίνου
 ζηλωτῆς, μηδὲ ἐριστικός, μηδὲ μανικός· ἐκ γὰρ τούτων
 5 φόνος γεννᾶται.

Φίλιππος εἶπε·

Τέκνον, μὴ γίνου ἐπιθυμητῆς· ὁδηγεῖ γὰρ ἡ ἐπιθυμία πρὸς
 τὴν πορνείαν καὶ ἔλκει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἑαυτήν·
 ἔστι γὰρ θηλυκὸν δαιμόνιον τῆς ἐπιθυμίας, καὶ ὁ μετ' ὀρ-
 10 γῆς, ὁ δὲ μεθ' ἡδονῆς ἀπόλλυσι τοὺς εἰσδεχομένους αὐτά·
 ὁδὸς δὲ πονηροῦ πνεύματος ἁμαρτία ψυχῆς, καὶ ὅταν
 βραχεῖαν εἰσδυσιν σχῆ ἔν αὐτῷ, πλατύνει αὐτήν καὶ ἄγει
 ἐπὶ πάντα τὰ κακὰ τὴν ψυχὴν ἐκείνην καὶ οὐκ ἔῃ διαβλέ-
 ψαι τὸν ἄνθρωπον καὶ ἰδεῖν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ θυμὸς ὑμῶν
 15 μέτρον ἔχέτω καὶ ἐν βραχεῖ διαστήματι αὐτὸν ἠνιοχεῖτε
 καὶ ἀνακρούετε, ἵνα μὴ ἐμβάλλῃ ὑμᾶς εἰς ἔργον πονηρόν·
 θυμὸς γὰρ καὶ ἡδονὴ πονηρά, ἐπιπολὸν παραμένοντα,
 κατὰ ἐπίτασιν δαιμόνια γίνεται, καὶ ὅταν ἐπιστρέψῃ αὐ-
 τοῖς ὁ ἄνθρωπος, οἰδαίνουσιν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ γί-
 20 νονται μείζονες καὶ ἀπάγουσιν αὐτὸν εἰς ἔργα ἄδικα καὶ
 ἐπιγελῶσιν αὐτῷ καὶ ἡδοναὶ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀν-
 θρώπων.

Σίμων εἶπε·

Τέκνον, μὴ γίνου αἰσχρολόγος, μηδὲ ὑψηλόφθαλμος· ἐκ
 25 γὰρ τούτων μοιχεῖαι γίνονται.

Ἰάκωβος εἶπε·

Τέκνον, μὴ γίνου οἰωνοσκόπος· ἐπειδὴ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν
 εἰδωλολατρίαν· μηδὲ ἐπαιιδός, μηδὲ μαθηματικός, μηδὲ
 περικαθαίρων· μηδὲ θέλε αὐτὰ εἰδέναί μηδὲ ἀκούειν· ἐκ
 30 γὰρ τούτων ἀπάντων εἰδωλολατρίαι γεννῶνται.

Ναθανὰλ εἶπε·

Τέκνον, μὴ γίνου ψεύστης· ἐπειδὴ ὁδηγεῖ τὸ ψεῦσμα ἐπὶ
 τὴν κλοπὴν· μηδὲ φιλάργυρος, μηδὲ κενόδοξος· ἐκ γὰρ

Παιδί μου, νὰ φεύγεις μακριὰ ἀπὸ κάθε πονηρὸν καὶ ἀπὸ κάθε ὁμοίον του. Νὰ μὴ γίνεσαι ὀργίλος, καθόσον ἡ ὀργὴ ὀδηγεῖ στὸ φόνο· γιατί ὁ θυμὸς εἶναι δαιμόνιο ἀρσενικό. Νὰ μὴ εἶσαι ζηλιάρης, οὔτε ἐριστικός, οὔτε μανιακός· γιατί ἀπὸ αὐτὰ προκαλεῖται φόνος.

Ὁ Φίλιππος εἶπε·

Παιδί μου, νὰ μὴ εἶσαι ἄνθρωπος μὲ ἐπιθυμίες· γιατί ἡ ἐπιθυμία ὀδηγεῖ στὴν πορνεία καὶ ἑλκύει τοὺς ἀνθρώπους στὸν ἑαυτό της· γιατί τὸ δαιμόνιο τῆς ἐπιθυμίας εἶναι θηλυκό, καὶ ἄλλο μὲ ὀργὴ καὶ ἄλλο μὲ ἡδονὴ καταστρέφει ὅσους τὰ δέχονται μέσα τους. Ὁδὸς τοῦ πονηροῦ πνεύματος εἶναι ἡ ἁμαρτία τῆς ψυχῆς, καὶ ὅταν ἐξασφαλίσαι σύντομη διείσδυση στὸν ἄνθρωπο, τὴν διευρύνει καὶ ὀδηγεῖ σὲ ὅλα τὰ κακὰ τὴν ψυχὴ ἐκείνη, καὶ δὲν ἀφήνει τὸν ἄνθρωπο νὰ κοιτάξει καλὰ καὶ νὰ δεῖ τὴν ἀλήθεια. Ὁ θυμὸς σας νὰ ἔχει μέτρο καὶ σὲ σύντομο διάστημα νὰ τὸν χαλιναγωγεῖτε καὶ νὰ τὸν ἀναχαιτίζετε, γιὰ νὰ μὴ σᾶς ὀδηγήσει σὲ πονηρὸ ἔργο· γιατί ὁ θυμὸς καὶ ἡ πονηρὴ ἡδονή, μένοντας γιὰ πολὺ, γίνονται ἰσχυρὰ δαιμόνια, καὶ ὅταν ἐπιστρέψει σ' αὐτὰ ὁ ἄνθρωπος φουσκώνουν μέσα στὴν ψυχὴ του καὶ γίνονται μεγαλύτερα καὶ τὸν ὀδηγοῦν σὲ ἔργα ἄδικα καὶ τὸν περιγελοῦν καὶ εὐχαριστιοῦνται μὲ τὴν ἀπώλεια τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Σίμωνας εἶπε·

Παιδί μου, νὰ μὴ εἶσαι αἰσχρολόγος, οὔτε ὑπερόπτης· γιατί ἀπὸ αὐτὰ δημιουργοῦνται οἱ μοιχεῖες.

Ὁ Ἰάκωβος εἶπε·

Παιδί μου, νὰ μὴ γίνεις οἰωνοσκόπος, γιατί ὀδηγεῖ στὴν εἰδωλολατρία· οὔτε γόης, οὔτε ἀστρολόγος, οὔτε ἐξαγνιστής· νὰ μὴ θέλεις αὐτὰ νὰ τὰ γνωρίσεις, οὔτε νὰ τὰ ἀκοῦς· γιατί ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γεννιῶνται οἱ εἰδωλολατρίες.

Ὁ Ναθαναὴλ εἶπε·

Παιδί μου, νὰ μὴ εἶσαι ψεύτης, γιατί τὸ ψέμα ὀδηγεῖ στὴν κλοπὴ· οὔτε φιλάργυρος, οὔτε κενόδοξος· γιατί ἀπὸ ὅλα

τούτων ἀπάντων κλοπαὶ γεννῶνται. Τέκνον, μὴ γίνου γόγγυσος· ἐπειδὴ ἄγει πρὸς τὴν βλασφημίαν· μηδὲ αὐθάδης, μηδὲ πονηρόφρων· ἐκ γὰρ τούτων ἀπάντων βλασφημίαι γεννῶνται. Ἴσθι δὲ πραῦς· ἐπειδὴ «πραεῖς κληρονομήσουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Γίνου μακρόθυμος, ἐλεήμων, εἰρηνοποιός, καθαρὸς τῇ καρδίᾳ ἀπὸ παντὸς κακοῦ, ἄκακος καὶ ἡσύχιος, ἀγαθὸς καὶ φυλάσσων καὶ τρέμων τοὺς λόγους, οὐς ἤκουσας. Οὐχ ὑψώσεις ἑαυτόν, οὐδὲ δώσεις τῇ ψυχῇ σου θράσος, οὐδὲ κολληθήσῃ τῇ ψυχῇ σου μετὰ ὑψηλῶν, ἀλλὰ μετὰ δικαίων καὶ ταπεινῶν ἀναστραφήσῃ· τὰ δὲ συμβαίνοντά σοι ἐνεργήματα ὡς ἀγαθὰ προσδέξῃ, εἰδὼς ὅτι ἄτερ Θεοῦ οὐδὲν γίνεται.

Θωμᾶς εἶπε·

15 Τέκνον, τὸν λαλοῦντά σοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ παραϊτιόν σοι γινόμενον τῆς ζωῆς καὶ δόντα σοι τὴν ἐν Κυρίῳ σφραγιδα ἀγαπήσεις ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ σου, μνησθήσῃ δὲ αὐτοῦ νύκτα καὶ ἡμέραν, τιμήσεις αὐτόν ὡς τὸν Κύριον· ὅθεν γὰρ ἡ κυριότης λαλεῖται, ἐκεῖ Κύριός ἐστιν.

20 Ἐκζητήσεις δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καθ' ἡμέραν καὶ τοὺς λοιπούς, ἵνα ἐπαναπαύσῃ τοῖς λόγοις αὐτῶν κολλώμενος· ὡς ἅγιος γὰρ ἀγίοις ἀγιασθήσῃ. Τιμήσεις αὐτόν, καθ' ὃ δυνατὸς εἶ, ἐκ τοῦ ἰδρῶτός σου καὶ ἐκ τοῦ πόνου τῶν χειρῶν σου· εἰ γὰρ ὁ Κύριος δι' αὐτοῦ ἠξίωσε σε δοθῆναι

25 πνευματικὴν τροφήν καὶ ποτὸν καὶ ζωὴν αἰώνιον, σὺ ὀφείλεις πολλῶ μᾶλλον τὴν φθαρτὴν καὶ πρόσκαιρον προσφέρειν τροφήν· «ἄξιός γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ», καὶ «βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις», καὶ «οὐδεὶς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει».

αὐτὰ γεννιῶνται οἱ κλοπές. Παιδί μου, νὰ μὴ εἶσαι μεμψίμοιρος, γιατί αὐτὸ ὀδηγεῖ στὴ βλασφημία· οὔτε αὐθάδης, οὔτε πονηρόφιλος· γιατί ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γεννιῶνται οἱ βλασφημίες. Ἀντίθετα, νὰ εἶσαι πράος, ἐπειδὴ «οἱ πρᾶοι θὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁸. Νὰ εἶσαι ὑπομονητικός, ἐλεήμονας, εἰρηνοποιός, καθαρὸς στὴν καρδιά ἀπὸ κάθε κακό, ἀκακος καὶ ἥσυχος, ἀγαθὸς καὶ νὰ φυλάσσεις καὶ νὰ τρέμεις τὰ λόγια ποὺ ἄκουσες. Νὰ μὴ ὑψώνεις τὸν ἑαυτὸ σου, νὰ μὴ ἀποθρασύνεσαι, οὔτε νὰ προσκολλᾶσαι μὲ τὴν ψυχὴ σου μὲ τοὺς κοινωνικὰ ἀνώτερους, ἀλλὰ νὰ συναναστρέφεις τοὺς δίκαιους καὶ ταπεινούς· ὅσα πράγματα σοῦ συμβαίνουν νὰ τὰ δέχεσαι ὡς ἀγαθὰ, γνωρίζοντας ὅτι χωρὶς τὸν Θεὸ δὲν γίνεται τίποτε.

Ὁ Θωμᾶς εἶπε·

Παιδί μου, νὰ ἀγαπᾶς σὰν κόρη ὀφθαλμοῦ ἐκεῖνον ποὺ σοῦ διδάσκει τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ γίνεται αἴτιος τῆς ζωῆς σου καὶ σοῦ ἔδωσε τὴ σφραγίδα τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ τὸν θυμᾶσαι νύχτα καὶ μέρα καὶ νὰ τὸν τιμᾶς, ὅπως τὸν Κύριο· γιατί ἐκεῖ ὅπου διδάσκεται ἡ κυριότητα, ἐκεῖ βρίσκεται καὶ ὁ Κύριος. Νὰ ἀναζητᾶς τὸ πρόσωπό του κάθε μέρα καὶ τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ ἀναπαύσαι μὲ τὰ λόγια τους ἀκολουθώντας τους. Γιατί σὰν ἅγιος θὰ ἀγιασθεῖς μὲ τοὺς ἁγίους. Νὰ τὸν τιμᾶς, ὅσο σοῦ εἶναι δυνατό, ἀπὸ τὸν ἰδρώτα σου καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους τῶν χεριῶν σου· γιατί ἐὰν ὁ Κύριος σὲ ἀξίωσε μέσω αὐτοῦ νὰ δεχθεῖς πνευματικὴ τροφή καὶ ποτὸ καὶ ζωὴ αἰώνια, πολὺ περισσότερο ὀφείλεις ἐσὺ νὰ προσφέρεις τὴ φθαρτὴ καὶ πρόσκαιρη τροφή· γιατί λέει, «εἶναι ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ του»⁹, καὶ «νὰ μὴ φιμώνεις τὸ βόδι ποὺ ἄλωνίζει»¹⁰, καὶ «κανένας δὲν φυτεύει ἀμπέλι καὶ δὲν τρώει ἀπὸ τὸν καρπὸ του»¹¹.

9. Λουκᾶ 10,7.

10. Δευτ. 25,4.

11. Α' Τιμ. 9,7.

Κηφᾶς εἶπεν·

Οὐ ποιήσεις σχίσματα, εἰρηνεύσεις δὲ μαχομένους· κρινεῖς δικαίως· οὐ λήψη πρόσωπόν τινα ἐλέγξαι ἐπὶ παραπτώματι· οὐ γὰρ ἰσχύει πλοῦτος παρὰ Κυρίῳ (οὐ γὰρ ἀξίας προκρίνει), οὐδὲ κάλλος ὠφελεῖ, ἀλλὰ ἰσότης ἐστὶ πάντων παρ' αὐτῷ. Ἐν προσευχῇ σου μὴ διψυχήσης, πότερον ἔσται ἢ οὐ. Μὴ γίνου πρὸς μὲν τὸ λαβεῖν ἐκτείνων τὰς χεῖρας, πρὸς δὲ τὸ δοῦναι συσπῶν. Ἐὰν ἔχῃς, διὰ τῶν χειρῶν σου δώσεις λύτρωσιν τῶν ἀμαρτιῶν σου· οὐ διστάσεις δοῦναι, οὐδὲ διδοὺς γογγύσεις· γνώσει γάρ, τίς ἐστὶν ὁ τοῦ μισθοῦ καλὸς ἀνταποδότης. Οὐκ ἀποστραφήση ἐνδεόμενον, κοινωνήσεις δὲ ἀπάντων τῷ ἀδελφῷ σου καὶ οὐκ ἐρεῖς ἴδια εἶναι· εἰ γὰρ ἐν τῷ ἀθανάτῳ κοινωνοὶ ἐστε, πόσω μᾶλλον ἐν τοῖς θνητοῖς;

Βαρθολομαῖος εἶπεν·

Ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὡς ἔτι καιρὸς ἐστὶ καὶ ἔχετε εἰς οὐς ἐργάζεσθαι μεθ' ἑαυτῶν, μὴ ἐκλείπετε ἐν μηδενί, ἐξ οὗ ἂν ἔχητε· ἐγγὺς γὰρ ἡ ἡμέρα Κυρίου, ἐν ἧ συναπολειῖται πάντα σὺν τῷ πονηρῷ· ἤξει γὰρ ὁ Κύριος καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. Ἐαυτῶν γίνεσθε σύμβουλοι ἀγαθοί, διδακτοί. Φυλάξεις ἅπερ ἔλαβες, μήποτε προσθεῖς μήτε ὑφαιρῶν.

2. *Πέτρος εἶπεν·*

Ἀδελφοί, τὰ περὶ τῶν λοιπῶν νουθεσιῶν αἱ Γραφαὶ διδάξουσιν, ἡμεῖς δὲ ἃ ἐκελεύσθημεν διατάξωμεν· πάντες εἶπον Πέτρος λεγέτω.

Πέτρος εἶπεν·

Ἐὰν ὀλιγανδρία ὑπάρχη καὶ μή που πλῆθος τυγχάνῃ τῶν δυναμέων ψηφίσασθαι περὶ ἐπισκόπου ἐντὸς δεκαδύο

Ὁ Κηφᾶς εἶπε·

Νὰ μὴ προκαλεῖς σχίσματα, ἀλλὰ νὰ εἰρηνεύεις αὐτοὺς ποὺ μάχονται· νὰ κρίνεις δίκαια· νὰ μὴ ἐπηρεάζεσαι ἀπὸ τὸ πρόσωπο κάποιου, ὅταν πρόκειται νὰ τὸν ἐλέγξεις γιὰ παράπτωμα· καθόσον στὸν Κύριο δὲν ἰσχύει ὁ πλοῦτος (γιατὶ δὲν προτιμᾷ τις ἀξίες) οὔτε ἡ ὀμορφιὰ ὠφελεῖ, ἀλλὰ μπροστὰ σ' αὐτὸν ὅλοι εἶναι ἴσοι. Στὴν προσευχή σου νὰ μὴ ἔχεις ἀμφιβολίες, ποιὸ δηλαδὴ ἀπὸ τὰ δύο, θὰ γίνεῖ αὐτὸ ποὺ ζητᾶς ἢ ὄχι. Νὰ μὴ ἀπλώνεις τὰ χέρια σου ὅταν πρόκειται νὰ πάρεις, καὶ νὰ τὸ μαζεύεις ὅταν πρόκειται νὰ δώσεις. Ἐὰν ἔχεις νὰ δίνεις μὲ τὰ χέρια σου γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες σου. Νὰ μὴ διστάζεις νὰ δίνεις, οὔτε ὅταν δίνεις νὰ γογγύζεις· γιατί γνωρίζεις ποιὸς εἶναι ὁ καλὸς ἀνταποδοτὴς τοῦ μισθοῦ σου. Νὰ μὴ ἀποστρέφουσαι αὐτὸν ποὺ ἔχει ἀνάγκη, νὰ μοιράζεσαι τὰ πάντα μὲ τὸν ἀδελφὸ σου καὶ νὰ μὴ λές ὅτι εἶναι δικά σου· γιατί, ἀφοῦ μοιράζεσθε τὴν ἀθανασία, πόσο μᾶλλον πρέπει τὰ θνητὰ πράγματα;

Ὁ Βαρθολομαῖος εἶπε·

Σᾶς παρακαλοῦμε, ἀδελφοί, ὅσο ἀκόμα εἶναι καιρὸς μὲ ὁποιοὺς συνεργάζεσθε, νὰ μὴ τοὺς στερεῖτε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔχετε· γιατί εἶναι κοντὰ ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου, κατὰ τὴν ὁποία θὰ χαθοῦν ὅλα μαζί μὲ τὸν πονηρό· γιατί θὰ ἔρθει ὁ Κύριος, καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ θὰ εἶναι μαζί του. Νὰ γίνεσθε καλοὶ σύμβουλοι τοῦ ἑαυτοῦ σας καὶ μαθητές. Νὰ φυλάξετε ὅσα ἔλαβες, χωρὶς νὰ προσθέτετε οὔτε νὰ ἀφαιρεῖς.

2. Ὁ Πέτρος εἶπε·

Ἄδελφοί, τὶς ὑπόλοιπες νουθεσίες θὰ σᾶς τὶς διδάξουν οἱ Γραφές, ἐνῶ ἐμεῖς θὰ σᾶς διδάξουμε αὐτὰ τὰ ὁποία διαταχθήκαμε νὰ ποῦμε. Ὅλοι εἶπαν· νὰ μιλήσει ὁ Πέτρος.

Ὁ Πέτρος εἶπε·

Ἐὰν ὑπάρχει λειψανδρία καὶ δὲν ὑπάρχει κάπου ἰκανὸς ἀριθμὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μποροῦν νὰ ψηφίσουν γιὰ ἐπί-

ἀνδρῶν, εἰς τὰς πλησίον ἐκκλησίας, ὅπου τυγχάνει πεπη-
 γυῖα, γραφέτωσαν, ὅπως ἐκεῖθεν ἐκλεκτοὶ τρεῖς ἄνδρες
 παραγενόμενοι δοκιμῇ δοκιμάσωσι τὸν ἄξιον ὄντα, εἴ τις
 φήμην καλὴν ἔχει ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, εἰ ἀναμάρτητος ὑπάρ-
 χει, εἰ φιλόπτωχος, εἰ σώφρων, μὴ μέθυσος, μὴ πόρνος,
 μὴ πλεονέκτης ἢ λοίδορος ἢ προσωπολήπτης καὶ τὰ τού-
 τοις ὅμοια. Καλὸν μὲν εἶναι ἀγύναιος, εἰ δὲ μή, ἀπὸ μιᾶς
 γυναικός, παιδείας μέτοχος, δυνάμενος τὰς Γραφὰς ἐρμη-
 νεύειν· εἰ δὲ ἀγράμματος, πραῖς ὑπάρχων, καὶ τῆς ἀγά-
 10 πης εἰς πάντας περισσευέτω, μήποτε περί τινος ἐλεγ-
 χθεῖς, ἐπίσκοπος ἀπὸ τῶν πολλῶν γενηθεῖη.

Ἰωάννης εἶπεν·

Ὁ κατασταθεὶς ἐπίσκοπος, εἰδὼς τὸ προσεχὲς καὶ φιλό-
 θεον τῶν σὺν αὐτῷ, καταστήσει οὓς ἐὰν δοκιμάσῃ πρε-
 15 σβυτέρους δεκαδύο. Πάντες ἀντεῖπον ὅτι οὐ δεκαδύο,
 ἀλλὰ κδ'· εἴκοσι γὰρ καὶ τέσσαρες εἰσι πρεσβύτεροι,
 δώδεκα ἐκ δεξιῶν καὶ δώδεκα ἐξ εὐωνύμων.

Ἰωάννης εἶπε·

Καλῶς ὑπεμνήσατε, ἀδελφοί· οἱ μὲν γὰρ ἐκ δεξιῶν δεχό-
 20 μενοι ἀπὸ τῶν ἀρχαγγέλων τὰς φιάλας προσφέρουσι τῷ
 Δεσπότη, οἱ δὲ ἐξ ἀριστερῶν ἐπέχουσι τῷ πλήθει τῶν
 ἀγγέλων. Δεῖ οὖν εἶναι κδ' τοὺς πρεσβυτέρους, ἤδη κε-
 χρονικότας ἐπὶ τῷ κόσμῳ, τρόπῳ τινὶ ἀπεχομένους τῆς
 πρὸς γυναῖκας συνελεύσεως, εὐμεταδότους εἰς τὴν ἀδελ-
 25 φότητα, πρόσωπον ἀνθρώπου μὴ λαμβάνοντας, συμμύ-
 στας τοῦ ἐπισκόπου καὶ συνεπιμάχους, συναθροίζοντας
 τὸ πλῆθος, προθυμουμένους τὸν ποιμένα. Οἱ δὲ ἐκ δε-

σκοπο ανάμεσα σὲ δώδεκα ἄνδρες, νὰ γράφουν στὶς κο-
ντινὲς ἐκκλησίες, ὅπου εἶναι ἡ ἔδρα, ὥστε νὰ ἔρχονται
ἀπὸ ἐκεῖ τρεῖς ἐκλεκτοὶ ἄνδρες καὶ νὰ δοκιμάζουν αὐτὸν
ποὺ εἶναι ἄξιος, ἐὰν κάποιος ἔχει καλὴ φήμη ἀπὸ τοὺς
ἐθνικοὺς, ἐὰν εἶναι ἀναμάρτητος, ἐὰν εἶναι φιλόπτωχος,
ἐὰν εἶναι συνετός, ὄχι μέθυσος, ὄχι πόρνος, ὄχι πλεονέ-
κτης ἢ ὑβριστῆς ἢ προσωπολήπτης καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτά.
Εἶναι καλὸ νὰ εἶναι ἀνύπανδρος, ἐὰν ὅμως δὲν εἶναι, νὰ
εἶναι ἄνδρας μιᾶς γυναίκας¹², νὰ ἔχει μόρφωση, γιὰ νὰ
μπορεῖ νὰ ἐρμηνεύει τὶς Γραφές. Ἐὰν ὅμως εἶναι ἀγράμ-
ματος, ἀλλὰ εἶναι πρᾶος καὶ ἔχει περίσσια ἀγάπη πρὸς
ὄλους, ὥστε νὰ μὴ κατηγορηθεῖ ποτὲ ἀπὸ κανέναν, νὰ γί-
νει ἐπίσκοπος ἀπὸ τὸ πλῆθος.

Ὁ Ἰωάννης εἶπε·

Αὐτὸς ποὺ χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος, γνωρίζοντας τὴν
ἀφοσίωση καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ αὐτῶν ποὺ εἶναι
μαζί του, νὰ χειροτονεῖ, ἀφοῦ πρῶτα τοὺς δοκιμάσει,
δώδεκα πρεσβυτέρους. Ὅλοι διατύπωσαν τὴν ἀντίρρηση
ὅτι οἱ πρεσβύτεροι δὲν πρέπει νὰ εἶναι δώδεκα, ἀλλὰ εἴ-
κοσι τέσσερις, δώδεκα ἀπὸ δεξιὰ καὶ δώδεκα ἀριστερά.

Ὁ Ἰωάννης ἀπάντησε·

Καλὰ κάνετε καὶ τὸ ἐπισημάνετε, ἀδελφοί· γιὰ αὐτοὶ
ποὺ εἶναι δεξιὰ δέχονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαγγέλους τὶς φιάλες
καὶ τὶς προσφέρουν στὸν Δεσπότη, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι
ἀριστερὰ συγκρατοῦν τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων. Πρέπει
ἐπομένως οἱ πρεσβύτεροι νὰ εἶναι εἴκοσι τέσσερις, προ-
χωρημένοι ἤδη στὴν ἡλικία, νὰ ἀπέχουν κατὰ κάποιο
τρόπο ἀπὸ τὸ νὰ συνέρχονται μὲ γυναῖκες, νὰ εἶναι ἀνοι-
χτοχέρηδες πρὸς τὴν ἀδελφότητα, νὰ μὴ εἶναι προσωπο-
λήπτες, νὰ εἶναι συλλειτουργοὶ καὶ συμμαχητὲς τοῦ ἐπι-
σκόπου, νὰ συναθροίζονται τὸ πλῆθος, καὶ νὰ βοηθοῦν πρό-
θυμα τὸν ἐπίσκοπο. Καὶ αὐτοὶ ποὺ εἶναι δεξιὰ νὰ φροντί-

ξιῶν πρεσβύτεροι προνοήσονται τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸ
 θυσιαστήριον, ὅπως τιμήσωσι καὶ ἐντιμηθῶσιν, εἰς ὃ ἂν
 δέη. Οἱ ἐξ ἀριστερῶν πρεσβύτεροι προνοήσονται τοῦ
 πλήθους, ὅπως εὐσταθήσῃ καὶ ἀθόρυβον ἦ, πρῶτον με-
 5 μαθηκὸς ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. Εἰ δέ τις νουθετούμενος ἀ-
 θαδῶς ἀποκριθῇ, τὸ ἐν ποιήσαντες οἱ ἐπὶ τῷ θυσιαστη-
 ρίῳ τὸν τοιοῦτον μετὰ ἴσης βουλῆς, ὃ ἂν ἦ ἄξιον, δικασά-
 τωσαν, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι, μὴ ποτε ἐνὸς πρό-
 σωπον λάβωσι, καὶ ἐπὶ πλεῖον νεμηθῇ ὡς γάγγραινα, καὶ
 10 αἰχμαλωτισθῶσιν οἱ πάντες.

Ἰάκωβος εἶπεν·

Ἀναγνώστης καθιστανέσθω πρῶτον δοκιμῇ δεδοκιμα-
 σμένος, μὴ γλωσσοκόπος, μὴ μέθυσος, μηδὲ γελωτολό-
 γος, εὐτροπος, εὐπειθής, εὐγνώμων, ἐν ταῖς κυριακαῖς
 15 συνόδοις πρῶτος σύνδρομος, εὐήκοος, διηγηματικός, εἰ-
 δῶς ὅτι εὐαγγελιστοῦ τόπον ἐργάζεται· ὁ γὰρ ἐμπιμπλῶν
 ὦτα μὴ νοοῦντος, ἔγγραφος λογισθήσεται παρὰ τῷ Θεῷ.

Ματθαῖος εἶπε·

Διάκονοι καθιστάσθωσαν· γέγραπται «ἐπὶ τριῶν σταθή-
 20 σεται πᾶν ρῆμα Κυρίου». Ἔστωσαν δεδοκιμασμένοι
 πάσῃ διακονίᾳ, μεμαρτυρημένοι παρὰ τοῦ πλήθους, μο-
 νόγαμοι, τεκνοτρόφοι, σώφρονες, ἐπιεικεῖς, ἡσυχοὶ, μὴ
 γόγγυσοι, μὴ δίγλωσσοι, μὴ ὀργίλοι· ὀργὴ γὰρ ἀπόλλυσιν
 ἄνδρα φρόνιμον· μὴ πρόσωπον πλουσίου λαμβάνοντες,
 25 μηδὲ πένητα κατάδυναστεύοντες, μηδὲ οἴνω πολλῷ
 χρώμενοι, εὐσκυλτοὶ, τῶν κρυφίων ἔργων καλοὶ προτρε-
 πτικοί, ἐπαναγκάζοντες τοὺς ἔχοντας τῶν ἀδελφῶν
 ἀπλοῦν τὰς χεῖρας, καὶ αὐτοὶ εὐμετάδοτοι, κοινωνικοί,
 πάσῃ τιμῇ καὶ ἐντροπῇ καὶ φόβῳ τιμώμενοι ὑπὸ τοῦ

ζουν τοὺς ἐπισκόπους στὸ θυσιαστήριον, ἐκδηλώνοντας τὸν σεβασμὸ τους καὶ τιμώμενοι καὶ αὐτοὶ ὅπου χρειαστεῖ. Αὐτοὶ ποὺ εἶναι ἀριστερὰ νὰ φροντίζουν τὸ πλῆθος, γιὰ νὰ εἶναι ἡσυχὸ καὶ ἀθόρυβο, ἀφοῦ μάθει πρῶτα νὰ ὑπακούει. Ἐὰν ὅμως κάποιος ποὺ νουθετεῖται ἀπαντήσῃ μὲ ἀυθάδεια, ἀφοῦ ἔκαναν τὸ ἓνα οἱ πρεσβύτεροι τοῦ θυσιαστηρίου, μὲ ἰσότιμη ἀπόφαση νὰ τοῦ ἐπιβάλλουν τὴν ποινὴ ποὺ τοῦ ἀξίζει, γιὰ νὰ φοβοῦνται καὶ οἱ ὑπόλοιποι, καὶ νὰ μὴ μεροληπτοῦν σὲ κανένα, γιὰ νὰ μὴ διαδοθεῖ περισσότερο σὰν γάγγραινα καὶ αἰχμαλωτισθοῦν ὅλοι.

Ο Ἰάκωβος εἶπε·

Ἀναγνώστης νὰ γίνεται πρῶτα ἀφοῦ δοκιμασθεῖ ὅτι δὲν εἶναι φλύαρος, οὔτε μέθυσος, οὔτε γελωτοποιός, ἀλλὰ ἐπιδέξιος, πειθήνιος, εὐγνώμων, ποὺ τρέχει πρῶτος στὶς συνάξεις τῶν Κυριακῶν, ποὺ ἀκούει πρόθυμα, καὶ εἶναι εὐχάριστος ὅταν διηγεῖται, ἔχοντας συναίσθηση ὅτι ἐργάζεται σὲ θέση εὐαγγελιστοῦ· γιὰ αὐτὸς ποὺ γεμίζει τὰ αὐτιά ἐκείνου ποὺ δὲν καταλαβαίνει, θὰ θεωρηθεῖ ὡς συγγραφέας ἀπὸ τὸν Θεό.

Ο Ματθαῖος εἶπε·

Νὰ χειροτονοῦνται διάκονοι· εἶναι γραμμένο ὅτι «μὲ τὴν παρουσία τριῶν προσώπων θὰ λαμβάνεται ὑπόψη ὁ λόγος τοῦ Κυρίου»¹³. Νὰ εἶναι δοκιμασμένοι σὲ κάθε διακονία, βεβαιωμένοι ἀπὸ τὸ πλῆθος, μονόγαμοι, νὰ ἀνατρέφουν τὰ παιδιά τους, συνετοί, ἐπιεικεῖς, ἡσυχιοι, νὰ μὴ εἶναι μεμψίμοιροι, δίγλωσσοι, ὀργίλοι· γιὰ τὴν ὀργὴν καταστρέφει τὸν συνετὸ ἄνδρα· νὰ μὴ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὸν πλούσιο, οὔτε νὰ καταδυναστεύουν τὸν φτωχό, οὔτε νὰ πίνουν πολὺ κρασί, νὰ εἶναι εὐπρεπεῖς, νὰ προτρέπουν σὲ καλὰ ἔργα ποὺ γίνονται κρυφά, νὰ καταφέρνουν νὰ πείθουν αὐτοὺς ποὺ ἔχουν νὰ ἀπλώνουν τὰ χέρια, καὶ οἱ ἴδιοι νὰ δίνουν εὐκόλα, νὰ εἶναι κοινωνικοί, νὰ τιμῶνται ἀπὸ τὸ

13. Δευτ. 19,15.

πλήθους, ἐπιμελῶς προσέχοντες τοῖς ἀτάκτως περιπα-
 τοῦσιν, οὓς μὲν νουθετοῦντες, οὓς δὲ παρακαλοῦντες, οὓς
 δὲ ἐπιτιμῶντες· τοὺς δὲ καταφρονοῦντας τελέως παρα-
 πεμπόμενοι, εἰδότες ὅτι οἱ ἀντίλογοι καὶ καταφρονηταὶ
 5 καὶ λοῖδοροι Χριστῷ ἀντετάξαντο.

Κηφᾶς εἶπε·

Χῆραι καθιστανέσθωσαν τρεῖς· αἱ δύο προσμένουσαι τῇ
 προσευχῇ περὶ πάντων τῶν ἐν πείρᾳ, καὶ πρὸς τὰς ἀπο-
 καλύψεις περὶ οὗ ἂν δέη, μία δὲ παρεδρεύουσα ταῖς ἐν
 10 ταῖς νόσοις πειραζομέναις, εὐδιάκονος, νηπτική, τὰ δέον-
 τα ἀπαγγέλλουσα τοῖς πρεσβυτέροις, μὴ αἰσχροκερδής,
 μὴ οἴνω πολλῷ προσέχουσα, ἵνα δύνηται νήφειν πρὸς τὰς
 νυκτερινὰς ὑπηρεσίας, καὶ εἴ τινα ἕτερα βούλοιο ἐργαγα-
 θεῖν· καὶ γὰρ ταῦτα πρῶτα Κυρίου θησαυρίσματα εἰσιν
 15 ἀγαθὰ.

Ἄνδρέας εἶπε·

Διάκονοι ἐργάται τῶν καλῶν ἔργων νυχθήμερον ἐπιλεύ-
 σοντες πανταχοῦ, μήτε πένητα ὑπεροπτεύοντες, μήτε
 πλούσιον προσωποληπτεύοντες, ἐπιγνώσκονται τὸν θλι-
 20 βόμενον, καὶ ἐκ τῆς λογίας οὐ παραπέμπονται, ἐπαναγ-
 κάσουσι τοὺς δυναμένους ἀποθησαυρίζειν εἰς ἔργα ἀγα-
 θὰ, προορῶντας τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου ἡμῶν· «εἶ-
 δετέ με πεινῶντα καὶ οὐκ ἐθρέψατέ με»· οἱ γὰρ καλῶς
 διακονήσαντες καὶ ἀμέμπτως, τόπον ἑαυτοῖς προσποιοῦν-
 25 ται τὸν ποιμενικόν».

Φίλιππος εἶπεν·

Ὁ λαϊκὸς τοῖς λαϊκοῖς πράγμασι περιπειθέσθω ὑποτασ-
 σόμενος τοῖς παρεδρεύουσι τῷ θυσιαστηρίῳ. Ἴκαστος

14. Βλ. Β' Θεσ. 3,11.

15. Ματθ. 25,42.

πλήθος μὲ κάθε τιμὴ καὶ σεβασμὸ καὶ φόβο, νὰ φροντίζουσι μὲ προσοχὴ ἐκείνους ποὺ συμπεριφέρονται ἄτακτα¹⁴, ἄλλους νουθετώντας τους, ἄλλους παρακαλώντας τους, καὶ ἄλλους ἐπιβάλλοντάς τους ἐπιτίμιο. Ἐκείνους ποὺ περιφρονοῦν τελείως νὰ τοὺς διώχνουν, γνωρίζοντας ὅτι οἱ ἀντιρρησίες καὶ οἱ περιφρονητές καὶ οἱ ὑβριστές ἀντιτάσσονται στὸν Χριστό.

Ὁ Κηφᾶς εἶπε·

Νὰ διορίζονται τρεῖς χῆρες· οἱ δύο νὰ ἀφοσιώνονται στὴν προσευχή, γιὰ ὅλους ὅσους βρίσκονται σὲ δοκιμασία, καὶ στίς ἀποκαλύψεις γιὰ ὅποιον χρειαστεῖ, καὶ ἡ ἄλλη νὰ κάθεται κοντὰ σὲ ὅσες βασανίζονται ἀπὸ ἀρρώστιες, πρόθυμη νὰ διακονήσει, νηφάλια, ἀναφέροντας ἐκεῖνα ποὺ πρέπει στοὺς πρεσβυτέρους, νὰ μὴ εἶναι αἰσχροκερδής, νὰ μὴ πίνει πολὺ κρασί, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ εἶναι νηφάλια στίς νυχτερινές ὑπηρεσίες καὶ νὰ κάνει ὅποια ἄλλα ἀγαθὰ ἔργα θέλει· γιὰτὶ αὐτὰ εἶναι πρῶτα ἀγαθὰ ἀποταμιεύματα τοῦ Κυρίου.

Ὁ Ἀνδρέας εἶπε·

Οἱ διάκονοι νὰ ἐπιβλέπουν τὰ καλὰ ἔργα νύχτα καὶ μέρα παντοῦ, χωρὶς νὰ περιφρονοῦν τὸν φτωχό, οὔτε νὰ μεροληπτοῦν ὑπὲρ τοῦ πλουσίου, νὰ ἀνακαλύπτουν ἐκεῖνον ποὺ ὑποφέρει καὶ νὰ μὴ τὸν ἀποπέμπουν ἀπὸ τὸν ἔρανο, νὰ ἀναγκάζουν ἐκείνους ποὺ μποροῦν νὰ ἀποταμιεύουν ἔργα ἀγαθὰ, προβλέποντας τὰ λόγια τοῦ διδασκάλου μας· «μέ εἶδατε νὰ πεινῶ καὶ δὲν μὲ θρέψατε¹⁵· γιὰτὶ αὐτοὶ ποὺ διακονοῦν καλᾶ καὶ ἄμεμπτα ἐξασφαλίζουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους τόπο ποιμενικό»¹⁶.

Ὁ Φίλιππος εἶπε·

Ὁ λαϊκὸς νὰ περιορίζεται στὰ λαϊκὰ πράγματα ὑποτασσόμενος σ' ἐκείνους ποὺ ὑπηρετοῦν τὸ θυσιαστήριον. Ὁ κα-

16. Πρβλ. Α' Τιμ. 3,13. Ὁ συγγραφεὺς ἐδῶ ἀναφέρεται σαφῶς στὸ ψαλμικό· «Κύριος ποιμαίνει με καὶ οὐδέν με ὑστερήσει. Εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ ἡ κατεσκήνωσεν» (Ψαλμ. 22,1-2).

τῷ ἰδίῳ τόπῳ ἀρεσκέτω τῷ Θεῷ, μὴ φιλεχθροῦντες ἀλλήλοις περὶ τῶν τεταγμένων, ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη παρὰ τῷ Θεῷ. Ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου τὸν δρόμον μὴ παρατεμνέτω· οὐδὲ γὰρ οἱ ἄγγελοι παρὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς
 5 οὐδὲν ἕτερον ἐξελίσσουσιν.

Ἀνδρέας εἶπεν·

Εὐχρηστόν ἐστι, ἀδελφοί, ταῖς γυναιξὶ διακονίαν καταστήσαι.

Πέτρος εἶπεν·

10 Ἐφθάσαμεν τάξαντες· περὶ δὲ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος ἀκριβῶς μηνύσωμεν.

Ἰωάννης εἶπεν·

Ἐπελάθεσθε, ἀδελφοί, ὅτε ἤτησεν ὁ διδάσκαλος τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον καὶ ἠύλόγησεν αὐτὰ λέγων· «τοῦτό
 15 ἐστι τὸ σῶμα μου καὶ τὸ αἷμα», ὅτι οὐκ ἐπέτρεψε ταύταις συστήναι ἡμῖν.

Μάρθα εἶπε·

Διὰ Μαριάμ, ὅτι εἶδεν αὐτὴν μειδιῶσαν.

Μαρία εἶπεν·

20 Οὐκέτι ἐγέλασα· προέλεγε γὰρ ἡμῖν, ὅτε ἐδίδασκεν, ὅτι τὸ ἀσθενὲς διὰ τοῦ ἰσχυροῦ σωθήσεται.

Κηφᾶς εἶπεν·

Ἐνίων μέμνησθαι λεγόντων ὅτι ταῖς γυναιξὶ μὴ ὀρθαῖς πρέπει προσεύχεσθαι, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς γῆς καθεζομέναις.

25 Ἰάκωβος εἶπε·

Πῶς οὖν δυνάμεθα περὶ γυναικῶν διακονίαν ὀρίσαι, εἰ μὴ τι διακονίας ἵνα ἐπισχύσωσι ταῖς ἐνδεομέναις;

Φίλιππος εἶπε·

Τοῦτο, ἀδελφοί, περὶ τῆς μεταδόσεως. Ὁ ποιῶν ἔργον

θένας ἀπὸ τῆ δικῆ του θέση νὰ ἀρέσει στὸ Θεό, νὰ μὴ ἐχθρεύεσθε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο γιὰ αὐτὰ πού εἶναι ταγμένους, ὁ καθένας νὰ μένει ἐκεῖ πού τάχθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁ ἕνας νὰ μὴ ἀνακόπτει τὸν δρόμο τοῦ ἄλλου· γιὰτὶ οὔτε οἱ ἄγγελοι ἐκτείνονται σὲ τίποτε ἄλλο, πέρα ἀπὸ αὐτὸ πού ἔχουν διαταχθεῖ.

Ὁ Ἀνδρέας εἶπε·

Εἶναι χρήσιμο, ἀδελφοί, νὰ ἀναθέσουμε στὶς γυναῖκες ὑπηρεσία.

Ὁ Πέτρος εἶπε·

Τελειώσαμε ὀρίζοντας τὶς τάξεις· ἄς μιλήσουμε καὶ γιὰ τὴν προσφορὰ τοῦ σώματος καὶ αἵματος ἐπακριβῶς.

Ὁ Ἰωάννης εἶπε·

Ξεχάσατε, ἀδελφοί, ὅτι ὅταν ὁ Δάσκαλος ζήτησε τὸ ψωμὶ καὶ τὸ ποτήρι καὶ τὰ εὐλόγησε λέγοντας, «αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμά μου»¹⁷, δὲν ἐπέτρεψε σ' αὐτὲς νὰ σταθοῦν μαζὶ μὲ μᾶς.

Ἡ Μάρθα εἶπε·

Αὐτὸ τὸ ἔκανε ἐξαιτίας τῆς Μαρίας, ἐπειδὴ τὴν εἶδε νὰ μειδιᾷ.

Ἡ Μαρία εἶπε·

Δὲν γέλασα ποτέ· τὸ ἔκανε ὁμῶς, ἐπειδὴ ὅταν δίδασκε μᾶς προέλεγε ὅτι τὸ ἀσθενὲς φύλο θὰ σωθεῖ μέσω τοῦ ἰσχυροῦ.

Ὁ Κηφᾶς εἶπε·

Θυμηθεῖτε κάποιους πού λένε ὅτι οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ μὴ προσεύχονται ὀρθιες, ἀλλὰ καθισμένες στὴ γῆ.

Ὁ Ἰάκωβος εἶπε·

Πῶς μπορούμε λοιπὸν νὰ ὀρίσουμε διακονία γιὰ τὶς γυναῖκες ἄλλη, παρὰ μόνο κάποια διακονία, πού νὰ ἐνισχύουν ἐκεῖνες πού ἔχουν ἀνάγκη;

Ὁ Φίλιππος εἶπε·

Αὐτὸ, ἀδελφοί, γιὰ τὴν μετάδοση. Ὅποιος κάνει ἔργο

17. Ματθ. 26,26-28.

καλὸν ἑαυτῷ θησαυρὸν περιποιεῖται· ὁ γὰρ θησαυρίζων ἐν τῇ βασιλείᾳ, ἔγγραφος ἐργάτης λογισθήσεται παρὰ τῷ Θεῷ.

Πέτρος εἶπε·

Ταῦτα, ἄδελφοί, οὐχ ὡς ἐξουσίαν τινὸς ἔχοντες πρὸς ἀνάγκην, ἀλλ' ἐπιταγὴν ἔχοντες παρὰ Κυρίου, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς φυλάξαι τὰς ἐντολάς, μηδὲν ἀφαιροῦντας ἢ προστιθέντας, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

καλὸ ἐξασφαλίζει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του θησαυρό· γιὰτὶ αὐτὸς ποὺ ἀποταμιεύει στὴ βασιλεία, θεωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸ ὡς ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου.

Ο Πέτρος εἶπε·

Αὐτά, ἀδελφοί, ὄχι ὅτι ἔχουμε ἐξουσία κάποιου ἀπὸ ἀνάγκη, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχουμε ἐντολὴ ἀπὸ τὸν Κύριο σᾶς παρακαλοῦμε νὰ φυλάξετε τὶς ἐντολές, χωρὶς νὰ ἀφαιρεῖτε ἢ νὰ προσθέτετε κάτι, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες· ἀμήν.

KΛΗΜΕΝΤΙΑ

ΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΙΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΝ

Πέτρος Ἰακώβω τῷ Κυρίῳ καὶ ἐπισκόπῳ τῆς ἀγίας Ἐκ-
κλησίας, ὑπὸ τοῦ τῶν ὄλων Πατρὸς, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ,
5 εἰρήνη εἶη πάντοτε.

Α'. Εἰδὼς σε, ἀδελφέ μου, εἰς τὸ κοινῇ πᾶσιν ἡμῖν συμφέ-
ρον σπεύδοντα προθύμως, ἀξιῶ καὶ δέομαι, τῶν ἐμῶν κηρυγ-
μάτων ἃς ἔπεμψά σοι βίβλους μηδενὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἔθνῶν με-
ταδοῦναι μήτε ὁμοφύλῳ πρὸ πείρας, ἀλλ' ἐάν τις δοκιμασθεὶς
10 ἄξιος εὔρεθῆ, τότε αὐτῷ κατὰ τὴν ἀγωγὴν παραδοῦναι, καθ' ἣν
καὶ τοῖς Ἑβδομήκοντα ὁ Μωυσῆς παρέδωκε τοῖς τὴν καθέ-
δραν αὐτοῦ παρειληφόσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ καρπὸς τῆς ἀσφα-
λείας μέχρι τοῦ δεῦρο φαίνεται. Τὸν γὰρ αὐτὸν οἱ πανταχῆ ὁμο-
εθνεῖς τῆς μοναρχίας καὶ πολιτείας φυλάσσουσι κανόνα, κατὰ
15 μηδένα τρόπον ἄλλως φρονεῖν ἢ τῶν εἰς πολλὰ νεουσιῶν Γρα-
φῶν ἐξοδευθῆναι δυνηθέντες. Κατὰ γὰρ τὸν παραδοθέντα αὐ-
τοῖς κανόνα τὰ τῶν Γραφῶν ἀσύμφωνα πειρῶνται μεταρρυθμί-
ζειν, εἰ δὴ τις τυχὸν μὴ εἰδὼς τὰς παραδόσεις ναρκᾶ πρὸς τὰς
τῶν προφητῶν πολυσήμους φωνάς, οὐ ἔνεκεν οὐδενὶ ἐπιτρέ-
20 πουσιν, ἐὰν μὴ πρότερον μάθη πῶς δεῖ ταῖς Γραφαῖς χρῆσθαι
διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς εἷς Θεός, εἷς νόμος, μία ἐλπίς.

Β'. Ἴνα γοῦν τὸ ὁμοιον καὶ παρ' ἡμῖν γένηται τοῖς Ἑβδο-
μήκοντα, ἡμῶν ἀδελφοῖς τὰς βίβλους μου τῶν κηρυγμάτων δὸς

Τ Α Κ Λ Η Μ Ε Ν Τ Ι Α

1. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΟΝ ΙΑΚΩΒΟ

Ὁ Πέτρος στὸν Ἰάκωβο, τὸν κύριο καὶ ἐπίσκοπο τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν ὄλων διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶθε νὰ ὑπάρχει πάντοτε εἰρήνη.

Α'. Γνωρίζοντας, ἀδελφέ μου, ὅτι τρέχεις πρόθυμα στὸ κοινὸ γιὰ ὄλους ἐμᾶς συμφέρον, ἀξιῶνω καὶ παρακαλῶ τὰ βιβλία τῶν δικῶν μου κηρυγμάτων ποὺ σοῦ ἔστειλα, νὰ μὴ τὰ δώσεις σὲ κανέναν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἔθνικούς, οὔτε καὶ σὲ ὁμόφυλο πρὶν δοκιμασθεῖ, ἀλλὰ ἀφοῦ κάποιος δοκιμασθεῖ καὶ βρεθεῖ ἀξίος, τότε ἀνάλογα μὲ τὴν πρόοδό του νὰ τοῦ δοθοῦν, ὅπως καὶ ὁ Μωυσῆς παρέδωσε στοὺς Ἑβδομήκοντα ἐκείνους ποὺ ἀνέλαβαν τὴ θέση του. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀσφάλειας φαίνεται μέχρι τώρα. Γιατὶ οἱ ὁμοεθνεῖς τους, ποὺ βρίσκονται παντοῦ, φυλάσσουν τὸν ἴδιο κανόνα τῆς μοναρχίας καὶ συμπεριφορᾶς, χωρὶς νὰ μπορέσουν κατὰ κανένα τρόπο νὰ πιστεύσουν διαφορετικά, ἢ νὰ ἐκτραποῦν πρὸς τὶς Γραφές ποὺ παρεκκλίνουν σὲ πολλά. Καθόσον, σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα ποὺ τοὺς παραδόθηκε, προσπαθοῦν νὰ μεταρρυθμίσουν ὅσα εἶναι ἀσύμφωνα πρὸς τὶς Γραφές, ἐὰν δηλαδὴ κάποιος τυχόν, μὴ γνωρίζοντας τὶς παραδόσεις, εἶναι ναρκωμένος πρὸς τὶς πολυσήμαντες φωνές τῶν προφητῶν. Γι' αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπουν σὲ κανέναν νὰ διδάσκει, ἐὰν προηγουμένως δὲν μάθει πῶς νὰ χρησιμοποιοῦνται οἱ Γραφές. Γι' αὐτὸ σ' αὐτοὺς ὑπάρχει ἓνας Θεός, ἓνας Νόμος, μιὰ ἐλπίδα.

Β'. Γιὰ νὰ γίνει λοιπὸν καὶ σὲ μᾶς τὸ ἴδιο μὲ τοὺς Ἑβδομήκοντα, νὰ δίνεις στοὺς ἀδελφούς μας τᾶ βιβλία τῶν κηρυγμάτων

μετὰ τοῦ ὁμοίου τῆς ἀγωγῆς μυστηρίου, καὶ τοὺς βουλομένους
τὸ τῆς διδασκαλίας ἀναδέξασθαι μέρος ἐφοδιάζωσιν· ἐπεὶ, ἐὰν
μὴ οὕτως γένηται, εἰς πολλὰς γνώμας ὁ τῆς ἀληθείας ἡμῶν
διαιρεθήσεται λόγος. Τοῦτο δὲ οὐχ ὡς προφήτης ὢν ἐπίσταμαι,
5 ἀλλ' ἤδη αὐτοῦ τοῦ κακοῦ τὴν ἀρχὴν ὀρώω. Τινὲς γὰρ τῶν ἀπὸ
ἐθνῶν τὸ δι' ἐμοῦ νόμιμον ἀπεδοκίμασαν κῆρυγμα τοῦ ἐχθροῦ
ἀνθρώπου ἄνομόν τινα καὶ φλυαρώδη προσηκάμενοι διδασκα-
λίαν. Καὶ ταῦτα ἔτι μου περιόντος ἐπεχείρησάν τινες, ποικίλαις
τισὶν ἐρμηνείαις τοὺς ἐμοὺς λόγους μετασχηματίζουσιν, εἰς τὴν τοῦ
10 νόμου κατάλυσιν· ὡς καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ οὕτω μὲν φρονουῦντος, μὴ
ἐκ παρρησίας δὲ κηρύσσοντος· ὅπερ ἀπειή. Τὸ γὰρ τοιοῦτο ἀν-
τιπράσσειν ἐστὶ τῷ τοῦ Θεοῦ νόμῳ τῷ διὰ Μωϋσέως ρηθέντι
καὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν μαρτυρηθέντι περὶ τῆς αἰδίου αὐτοῦ
διαμονῆς, ἐπεὶ οὕτως εἶπεν· «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον-
15 ται· ἰῶτα ἔν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου». Τοῦ-
το δὲ εἶρηκεν, ἵνα τὰ πάντα γίνηται. Οἱ δὲ οὐκ οἶδα πῶς, τὸν
ἐμὸν νοῦν ἐπαγγελλόμενοι, οὐδὲ ἤκουσαν ἐξ ἐμοῦ λόγους, ἐμοῦ
τοῦ εἰπόντος αὐτοὺς, φροντιμώτερον ἐπιχειροῦσιν ἐρμηνεύειν,
λέγοντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν κατηχουμένοις, τοῦτο εἶναι τὸ ἐμὸν
20 φρόνημα, ὃ ἐγὼ οὐδὲ ἐνεθυμήθην. Εἰ δὲ ἐμοῦ ἔτι περιόντος
τοιαῦτα, οἱ μετ' ἐμὲ τί οὐ τολμήσουσιν;

Γ'. Ἴνα οὖν μὴ τοιοῦτον τι γένηται, τούτου ἔνεκα ἠξίωσα
καὶ ἐδεήθην, τῶν ἐμῶν κηρυγμάτων ἅς ἔπεμψά σοι βίβλους
μηδενὶ μεταδοῦναι, μήτε ὁμοφύλῳ, μήτε ἀλλοφύλῳ, πρὸ πεί-
25 ρας, ἀλλ' ἐάν τις δοκιμασθεὶς ἄξιος εὑρεθῇ, τότε αὐτῷ κατὰ
τὴν Μωϋσέως ἀγωγὴν παρδοῦναι, καθ' ἣν τοῖς Ἑβδομήκοντα
παρέδωκε τοῖς τὴν καθέδραν αὐτοῦ παρειληφόσιν· ἵνα οὕτω
τὰς πίστεις φυλάζωσι καὶ πανταχῇ τὸν τῆς ἀληθείας κανόνα
παραδῶσιν, ἐρμηνεύοντες τὰ πάντα πρὸς τὴν παράδοσιν ἡμῶν,
30 καὶ μὴ αὐτοὶ ὑπὸ ἀμαθείας κατασπώμενοι, ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν

μου ὕστερα ἀπὸ τὸ ὅμοιο μυστήριον τῆς κατηχήσεως καὶ νᾶ ἐφοδιάζουσι ἐκείνους πού θέλουσι νὰ ἀναλάβουσι τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας. Γιατί, ἐὰν δὲν γίνεσι ἔτσι, τότε τὸ κήρυγμα μας τῆς ἀληθείας θὰ διαιρεθεῖ σὲ πολλὰς γνώμας. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζουσι νὰ εἶμαι προφήτης, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤδη βλέπω τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ αὐτοῦ. Γιατί μερικοὶ ἀπὸ αὐτοῦσι πού προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἀποδοκίμασαν τὸ νόμιμον κήρυγμα μου καὶ οἰκείωθηκαν τοῦ ἐχθροῦ ἀνθρώπου κάποια παράνομη καὶ φλύαρη διδασκαλία. Καὶ αὐτὰ ἐνῶ ἀκόμα ἐγὼ ζῶ μερικοὶ ἐπιχείρησαν μὲ κάποιες ποικίλες ἐρμηνεῖς νὰ παραποιήσουσι τοὺς λόγους μου, μὲ σκοπὸν νὰ καταλύσουσι τὸ νόμον, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔτσι βέβαια πιστεύω, ἀλλὰ δὲν τὸ κηρύττω μὲ παρρησίαν, πρᾶγμα πού δὲν εἶναι ἀληθινόν. Γιατί αὐτὸ ἀντιβαίνει πρὸς τὸ νόμον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἰπώθηκε μὲσω τοῦ Μωυσέως καὶ βεβαιώθηκε ἀπὸ τὸν Κύριόν μας, ὅτι θὰ μένει αἰώνιος, ἀφοῦ εἶπε τὰ ἐξῆς: «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουσι, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ νόμον δὲν θὰ καταργηθεῖ οὔτε ἓνα γιῶτα ἢ μιὰ κεραία»¹. Αὐτὸ τὸ εἶπε, γὰρ νὰ γίνονται ὅλα. Καὶ δὲν ξέρω πῶς αὐτοὶ, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν δικήν μου σκέψιν, ἐπιχειροῦσι νὰ ἐρμηνεύσουσι φρονιμότερα τοὺς λόγους πού ἄκουσαν ἀπὸ μένα, λέγοντας στοὺς κατηχουμένους τοὺς, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ δικήν μου πίστις, τὴν ὁποῖαν ἐγὼ ποτὲ δὲ σκέφτηκα. Καὶ ἐὰν συμβαίνουσι αὐτὰ ὅσο ἀκόμα ζῶ, τί θὰ τολμήσουσι νὰ κάνουν οἱ μετὰ ἀπὸ μένα;

Γ΄. Γιὰ νὰ μὴ γίνεσι λοιπὸν κάτι τέτοιον, γι' αὐτὸ ἀξίωσα καὶ παρακάλεσα νὰ μὴ δώσεισι σὲ κανένα τὰ βιβλία τῶν κηρυγμάτων μου πού σοῦ ἔστειλα, οὔτε σὲ ὁμόφυλον, οὔτε σὲ ἀλλόφυλον, πρὶν νὰ δοκιμασθεῖ, καὶ μόνο ὅταν κάποιος δοκιμασθεῖ καὶ βρεθεῖ ἄξιος, τότε νὰ τοῦ δοθοῦν, σύμφωνα μὲ τὴν ἀγωγὴν τοῦ Μωυσῆ, κατὰ τὴν ὁποῖαν παρέδωκε στοὺς Ἑβδομήκοντα, σ' ἐκείνους πού παρέλαβαν τὴν καθέδραν του, ὥστε ἔτσι νὰ φυλάξουσι τὶς πίστεις καὶ νὰ παραδώσουσι παντοῦ τὸν κανόνα τῆς ἀληθείας, ἐρμηνεύοντας τὰ πάντα σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσίν μας, καὶ ὄχι, καταβροχθίζόμενοι οἱ ἴδιοι ἀπὸ ἀμάθεια, νὰ παρασύρονται στὴν πλάνην

1. Μάρκ. 13,31. Ματθ. 5,18.

ψυχὴν στοχασμῶν εἰς πλάνην ἐλκόμενοι, ἄλλους εἰς τὸν ὅμοιον τῆς ἀπωλείας ἐνέγκωσι βόθυνον. Καὶ τὰ μὲν ἐμοὶ δόξαντα καλῶς ἐσήμανά σοι, τὸ δέ σοι δοκοῦν, κύριέ μου, πρεπόντως ἐπιτέλει. Ἔρρωσο.

5 2. ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΩΝ

A'. Ἀναγνοὺς οὖν ὁ Ἰάκωβος τὴν ἐπιστολήν, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ αὐτοῖς ἀναγνοὺς ἔφη·

Ἀναγκαίως καὶ πρεπόντως περὶ τῆς ἀληθείας ἀσφαλίζεσθαι ὁ ἡμέτερος ὑπέμνησε Πέτρος, ὅπως τὰς τῶν αὐτοῦ κηρυγμάτων
 10 διαπεμφθείσας ἡμῖν βίβλους μηδενὶ μεταδώσωμεν ὡς ἔτυχεν, ἢ ἀγαθῶ τινι καὶ εὐλαβεῖ τῷ καὶ διδάσκειν αἰρουμένῳ ἐμπεριτόμῳ τε ὄντι πιστῷ, καὶ ταῦτα μὴ πάντα ὁμοῦ, ἵνα, ἐὰν ἐν τοῖς πρώτοις ἀγνώμων φωραθῇ, τὰ δεύτερα μὴ πιστευθῇ. Διὸ μὴ ἔλαττον ἔτεσιν ἐξ δοκιμαζέσθω· καὶ εἴθ' οὕτω, κατὰ τὴν Μωϋ-
 15 σέως ἀγωγήν, ἀγαγόντα αὐτὸν ἐπὶ ποταμὸν ἢ πηγὴν, ὅπερ ἐστὶ ζῶν ὕδωρ, ἐνθα ἢ τῶν δικαίων γίνεται ἀναγέννησις, μὴ ὀρκίσαι, ἐπεὶ μὴ ἔξεστιν, ἀλλὰ στῆναι αὐτῷ κελεῦσαι πρὸς τῷ ὕδατι καὶ ἐπιμαρτύρασθαι, ὡς καὶ αὐτοὶ ἀναγεννώμενοι κελευσθέντες ἐποιήσαμεν τοῦ μὴ ἀμαρτεῖν χάριν.

20 B'. Λεγέτω δέ· Μάρτυρας ἔχοιμι οὐρανόν, γῆν, ὕδωρ, ἐν οἷς τὰ πάντα περιέχεται, πρὸς τούτοις δ' ἅπασι καὶ τὸν διὰ πάντων διήκοντα ἀέρα, οὗ ἄνευ οὐκ ἀναπνέω, ὡς ἀεὶ ὑπήκοος ἔσομαι τῷ τὰς βίβλους μοι τῶν κηρυγμάτων διδόντι, καὶ αὐτὰς τὰς βίβλους, ἃς ἂν μοι δῶ, οὐ μὴ μεταδῶ τίνι κατ' οὐδένα τρόπον, οὐ
 25 γράψας, οὐ γεγραμμένον δούς, οὐ γράφοντι ἀναδιδούς, οὐκ αὐτὸς, οὐ δι' ἄλλου, οὐ δι' ἄλλης τινὸς ἀγωγῆς ἢ δόλου ἢ μηχανῆς, ἢ ἀμελῶς φυλάσσων ἢ τιθῶν ἢ νεύων ἢ ἄλλω οἰωδῆποτε

ἀπὸ τοὺς στοχασμοὺς τῆς ψυχῆς τους, καὶ νὰ ὀδηγοῦν καὶ ἄλλους στὸ ἴδιο βάραθρο τῆς ἀπώλειας. Αὐτὰ λοιπὸν ποὺ θεώρησα καλὰ σοῦ τὰ φανέρωσα· ἐσὺ ἐκεῖνο ποὺ νομίζεις καλό, κύριέ μου, κάνε το ὅπως πρέπει. Χαῖρε.

2. ΔΙΑΒΕΒΑΙΩΣΗ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΙΡΝΟΥΝ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Α'. Ἄφοῦ διάβασε λοιπὸν ὁ Ἰάκωβός τὴν ἐπιστολὴν, ἔστειλε καὶ κάλεσε τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἀφοῦ τοὺς τὴν διάβασε εἶπε· Ἄναγκαστικὰ καὶ ὅπως ἔπρεπε ὁ δικός μας Πέτρος, ἐξασφαλίζοντας τὴν ἀλήθεια, μᾶς ὑπενθυμίζει νὰ μὴ δώσουμε τὰ βιβλία τῶν κηρυγμάτων του ποὺ μᾶς στάλθηκαν σὲ κανένα στήν τύχη, παρὰ μόνο σὲ κάποιον ἀγαθὸ καὶ εὐλαβῆ, ποὺ ἐπιλέγεται νὰ διδάσκει καὶ εἶναι περιτμημένος καὶ πιστός, καὶ αὐτὰ ὄχι ὅλα μαζί, ὥστε, ἐὰν στὰ πρῶτα ἀποδειχθεῖ ἀχάριστος, νὰ μὴ τοῦ ἐμπιστευθοῦμε τὰ δεύτερα. Γι' αὐτὸ νὰ δοκιμάζεται ὄχι λιγότερο ἀπὸ ἑξὶ χρόνια καὶ ἔπειτα ἔτσι, σύμφωνα μὲ τὴν ἀγωγὴ τοῦ Μωυσῆ, ἀφοῦ τὸν ὀδηγήσουμε σὲ ποταμὸ ἢ πηγὴ, ποὺ ἔχει νερὸ ζωντανό, ὅπου γίνεται ἡ ἀναγέννηση τῶν δικαίων, χωρὶς νὰ τὸν ὀρκίζουμε, γιατί δὲν ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ διατάζοντάς τον νὰ στηθεῖ μέσα στὸ νερὸ καὶ νὰ ἐξομολογηθεῖ, ὅπως διαταχθήκαμε νὰ κάνουμε κι ἐμεῖς ὅταν βαπτίζομασταν, γιὰ νὰ μὴ ἀμαρτήσουμε.

Β'. Νὰ λέει δὲ τὰ ἐξῆς: Ἔχω μάρτυρες τὸν οὐρανὸ, τὴ γῆ, τὸ νερό, στὰ ὅποια περιέχονται τὰ πάντα, καὶ μαζί μὲ ὅλα αὐτὰ καὶ τὸν ἀέρα ποὺ περνάει μέσα ἀπὸ ὅλα, χωρὶς τὸν ὅποιο δὲν ἀναπνέω, ὅτι θὰ εἶμαι πάντα ὑπάκουος σ' αὐτὸν ποὺ μοῦ ἔδωσε τὰ βιβλία τῶν κηρυγμάτων, καὶ αὐτὰ τὰ βιβλία ποὺ θὰ μοῦ δώσει, δὲν θὰ τὰ δώσω σὲ κανένα κατὰ κανένα τρόπο, οὔτε ἀφοῦ τὰ γράψω, οὔτε δίνοντάς τα γραμμένα, οὔτε νὰ τὰ γράψω καὶ νὰ τὰ ξαναδώσω, οὔτε ἐγὼ ὁ ἴδιος, οὔτε μέσω ἄλλου, οὔτε μὲ κάποιο ἄλλο τρόπο ἢ δόλο ἢ τέχνασμα, ἢ φυλάγοντάς τα μὲ ἐπιπολαιότητα, ἢ βάζοντάς τα κάπου, ἢ συγκατανεύοντας ἢ μὲ ὅποιοδήποτε ἄλλο τρόπο ἢ ἐπινόηση δίνοντάς τα σὲ ἄλλον. Ἐκτὸς βέβαια

τρόπῳ ἢ ἐπινοίᾳ ἐτέρῳ αὐτὰ μεταδιδούς. Πλὴν ἐὰν δοκιμάσω τινὰ ἄξιον, ὡς αὐτὸς ἐκρίθην, ἢ καὶ πλεῖον δοκιμάσας, πλὴν οὐκ ἔλαττον ἔτεσιν ἔξ· τῷ τε εὐλαβεῖ καὶ ἀγαθῷ, διδάσκειν ἐπαναιρουμένῳ, ὡς παρέλαβον, παραδώσω, καὶ ταῦτα ἐπὶ τῇ τοῦ ἐπισκόπου μου γνώμῃ ποιησάμενος.

Γ'. Ἄλλως δὲ οὐδ' ἂν τέκνον ἢ ἀδελφὸς ἢ φίλος ἢ ἄλλως πῶς ποτε γένους μοι ἀνήκων, ἐὰν περ ἀνάξιος ᾗ, τοῦδε μὴ μεταδοῦναι χάριν, ὡς οὐ προσῆκεν. Οὐτε ἐπιβολὴν φοβηθήσομαι, οὐ δώροις κολακευθήσομαι· ἀλλ' εἰ καὶ δόξειέ μοι ποτε τὰ δι-
10 δόμενά μοι των κηρυγμάτων βιβλία μὴ ἀληθῆ εἶναι, οὐδ' οὕτω μεταδώσω, ἀλλ' ἀποδώσω. Ἀποδημῶν δὲ σὺν ἐμοὶ αὐτὰ κομίσσω, ἅπερ ἂν τύχῳ κεκτημένος. Εἰ δὲ μὴ βουληθῶ μετ' ἐμαυτοῦ αὐτὰ περιφέρειν, ἐπὶ τῆς οἰκίας μου εἶναι αὐτὰ οὐκ ἐάσω, ἀλλὰ τῷ ἐπισκόπῳ μου τῷ τὴν αὐτὴν ἔχοντι πίστιν καὶ ἀπὸ τῶν ἀ-
15 τῶν ὀρμωμένῳ παρακαταθήσομαι. Εἰ δὲ καὶ τύχοι με νοσηῆσαι καὶ τὸν θάνατον ὑποπτεῦσαι, ἐὰν ἄτεκνος ᾦ, ὁμοίως ποιήσω. Ἄλλ' εἰ καὶ τελευτῶ, τέκνον ἔχων οὐκ ἄξιον ἢ μηδέπω δυνάμενον, ὁμοίως ποιήσω. Τῷ γὰρ ἐπισκόπῳ μου παρακαταθήσομαι, ἵνα εἰ μὲν τύχοι ἐφ' ἡλικίας γενόμενος ἄξιος εἶναι τῆς πί-
20 στεως, ὡς πατρῶαν παρακαταθήκην τῷ τέκνῳ ἀποδώσῃ κατὰ τὸν τῆς διαμαρτυρίας λόγον.

Δ'. Ὅτι δὲ οὕτως ποιήσω, πάλιν τὸ δεύτερον διαμαρτύρομαι οὐρανόν, γῆν, ὕδωρ, ἐν οἷς τὰ πάντα περιέχεται, πρὸς τούτοις ἅπασιν καὶ τὸν διὰ πάντων διήκοντα ἀέρα, οὗ ἄνευ οὐκ
25 ἀναπνέω, ὡς ἀεὶ ὑπήκοος ἔσομαι τῷ τὰς βίβλους μοι τῶν κηρυγμάτων δίδόντι, καὶ φυλάξω κατὰ πάντα ὡς διεμαρτυράμην, ἢ καὶ τι πλεῖον. Φυλάσσουντι οὖν μοι τὰς συνθήκας μέρος ἔσται μετὰ τῶν ὀσίων, ποιήσαντι δὲ παρ' αἱ συνθεμένην, ἐχθρὸν εἶη μοι τὸ πᾶν καὶ ὁ διὰ πάντων διήκων αἰθήρ καὶ ὁ ὑπὲρ τὰ
30 ὄλα Θεός, οὗ κρείττων, οὗ μείζων οὐδεὶς. Ἄλλ' εἰ καὶ εἰς ἐτέρου θεοῦ ἐπίνοιαν γένωμαι, κάκεινον νῦν ὁμνυμι ὡς οὐκ ἄλλως

ἐὰν δοκιμάσω κάποιον καὶ τὸν βρῶ ἄξιον, ὅπως κρίθηκα κι ἐγώ, ἢ δοκιμάζοντάς τον καὶ περισσότερο, ὅπως δὴποτε ὄχι λιγότερο ἀπὸ ἕξι χρόνια· καὶ στὸν εὐλαβῆ καὶ ἀγαθόν, πὺ ἀναλαμβάνει νὰ διδάσκει, ὅπως τὰ παρέλαβα, θὰ τὰ παραδώσω, καὶ αὐτὸ θὰ τὸ κάνω μὲ τὴν ἔγκριση τοῦ ἐπισκόπου μου.

Γ'. Ἀλλιῶς οὔτε ἂν εἶναι παιδί μου ἢ ἀδελφός ἢ φίλος ἢ κατὰ κάποιον ἄλλο τρόπο ἀνήκει στὸ σοῖ μου, ἐὰν βέβαια εἶναι ἀνάξιος, δὲν θὰ τὰ δώσω γιὰ χάρη αὐτοῦ ἐδῶ, ἐπειδὴ δὲν πρέπει. Οὔτε ἐπίθεση θὰ φοβηθῶ, οὔτε μὲ δῶρα θὰ κολακευθῶ, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα μοῦ φανεῖ ὅτι τὰ βιβλία τῶν κηρυγμάτων πὺ μοῦ δίνονται δὲν εἶναι γνήσια, οὔτε τότε θὰ τὰ δώσω, ἀλλὰ θὰ τὰ ἐπιστρέψω. Ἐὰν δὲ ἀποδημῶ θὰ τὰ κουβαλῶ μαζί μου αὐτὰ πὺ θὰ τύχει νὰ ἔχω. Ἐὰν πάλι δὲν θελήσω νὰ τὰ περιφέρω μαζί μου, δὲν θὰ τὰ ἀφήσω νὰ βρίσκονται στὸ σπίτι μου, ἀλλὰ θὰ τὰ ἐμπιστευθῶ στὸν ἐπίσκοπό μου, πὺ ἔχει τὴν ἴδια πίστη καὶ προέρχεται ἀπὸ τὰ ἴδια. Ἐὰν δὲ συμβεῖ νὰ ἀρρωστήσω καὶ ὑποψιάζομαι ὅτι θὰ πεθάνω, ἐὰν εἶμαι ἄτεκνος, θὰ κάνω τὸ ἴδιο. Ἀλλὰ καὶ ἂν πεθαίνω καὶ ἔχω παιδί πὺ δὲν εἶναι ἄξιο ἢ πὺ ἀκόμα δὲν μπορεῖ, θὰ κάνω τὸ ἴδιο. Θὰ τὰ καταθέσω στὸν ἐπίσκοπό μου, ὥστε, ἐὰν συμβεῖ, ὅταν ἐνηλικιωθεῖ, νὰ γίνεῖ ἄξιος τῆς πίστεως, νὰ τὰ παραδώσει ὡς πατρικὴ παρακαταθήκη στὸ παιδί, σύμφωνα μὲ τὸν ὄρο τῆς διαβεβαιώσεως.

Δ'. Ὅτι ἔτσι θὰ κάνω, ἐπικαλοῦμαι πάλι γιὰ δεύτερη φορὰ τὸν οὐρανό, τὴ γῆ, τὸ νερό, μέσα στὰ ὅποια περιέχονται τὰ πάντα καὶ μαζί μ' αὐτὰ καὶ τὸν ἀέρα πὺ διαπερνᾶ μέσα ἀπὸ ὅλα, χωρὶς τὸν ὅποιο δὲν ἀναπνέω, ὅτι θὰ εἶμαι πάντοτε ὑπάκουος σ' αὐτὸν πὺ μοῦ δίνει τὰ βιβλία τῶν κηρυγμάτων, καὶ θὰ τὰ διαφυλάξω σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις ὅπως ὑποσχέθηκα, ἢ καὶ κατὰ τι περισσότερο. Ἐὰν λοιπὸν φυλάσω τὶς συμφωνίες νὰ ἔχω θέση μαζί μὲ τοὺς ὀσίους, ἐὰν ὅμως ἐνεργήσω διαφορετικὰ ἀπὸ αὐτὰ πὺ συμφώνησα, νὰ εἶναι ἐχθρός μου τὸ πᾶν καὶ ὁ αἰθέρας πὺ περνᾶει μέσα ἀπὸ ὅλα καὶ ὁ Θεὸς πὺ εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα, μεγαλύτερος καὶ ἀνώτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει κανεὶς. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα ἐπινοήσω ἄλλον θεό, καὶ σ' ἐκεῖνον ὀρκίζομαι τώρα,

ποιήσω, εἴτ' ἔστιν, εἴτ' οὐκ ἔστιν. Πρὸς τούτοις δ' ἅπασιν εἰ ψεύσομαι, κατάθεμα ἔσομαι ζῶν καὶ θανῶν, καὶ αἰωνίῳ κολασθήσομαι κολάσει. Καὶ μετὰ τοῦτο ἄρτου καὶ ἄλατος μετὰ τοῦ παραδιδόντος μεταλαβέτω.

5 Ε'. Ταῦτα τοῦ Ἰακώβου εἰπόντος ὠχρίασαν ἀγωνισάμενοι οἱ πρεσβύτεροι. Συνιδὼν οὖν ὁ Ἰάκωβος, ὅτι λίαν πεφόβηνται, ἔφη·

Ἀκούσατέ μου, ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι. Ἐὰν τὰς βίβλους πᾶσιν ὡς ἔτυχε παράσχωμεν, καὶ αὐταὶ ὑπὸ τολμηρῶν
10 ἀνδρῶν τινῶν νοθευθῶσιν ἢ ταῖς ἐρμηνείαις διαστραφῶσιν, ὡς ἤδη τινὰς ἠκούσατε πεποικηκότας, ἔσται λοιπὸν καὶ τοῖς ὄντως τὴν ἀλήθειαν ζητοῦσιν ἀεὶ πλανᾶσθαι. Διὸ ἄμεινον παρ' ἡμῖν αὐτὰς εἶναι, καὶ μεταδιδόναι μετὰ πάσης τῆς προειρημένης ἀσφαλείας τοῖς θέλουσι ζῆν εὐσεβῶς καὶ ἄλλους σώζειν. Εἰ δέ τις μετὰ τὸ οὕτω διαμαρτύρασθαι ἄλλως ποιήσει, εὐλόγως αἰωνίᾳ ὑποπεσεῖται κολάσει. Τίνι γὰρ λόγῳ ἄλλων ἀπωλείας αἴτιος γενόμενος αὐτὸς οὐκ ἀπολεῖται;

Τῶν οὖν πρεσβυτέρων ἐπὶ τῇ τοῦ Ἰακώβου γνώμῃ ἡσθέντων καὶ εἰπόντων, Εὐλόγηται ὁ σε ὡς πάντα προειδῶς καλῶς ἡμῖν καταστήσας ἐπίσκοπον· καὶ ταῦτα εἰπόντων αὐτῶν ἐγερθέντες προσηυξάμεθα τῷ τῶν ὄλων Πατρὶ καὶ Θεῷ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

3. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΝ

25 Κλήμης Ἰακώβῳ τῷ κυρίῳ καὶ ἐπισκόπων ἐπισκόπῳ, διέποντι δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀγίαν Ἑβραίων Ἐκκλησίαν, καὶ τὰς πανταχῇ Θεοῦ προνοίᾳ ἰδρυθείσας καλῶς, σὺν τε

ὅτι δὲν θὰ πράξω διαφορετικά, εἴτε ἐπιτρέπεται, εἴτε ὄχι. Ἐπὶ πλεόν, μάλιστα, ἐὰν ψευθῶ, νὰ εἶμαι σὲ ὄλους καταραμένος ζωντανὸς καὶ πεθαμένος, καὶ νὰ τιμωρηθῶ μὲ αἰώνια κόλαση, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ νὰ φάει ψωμὶ καὶ ἀλάτι μαζί μὲ αὐτὸν ποὺ τοῦ τὰ παραδίνει.

Ε'. Ὅταν εἶπε αὐτὰ ὁ Ἰάκωβος, ἔγιναν ὠχροὶ ἀπὸ τὴν ἀγωνία οἱ πρεσβύτεροι. Βλέποντας λοιπὸν ὁ Ἰάκωβος ὅτι φοβήθηκαν πάρα πολὺ, εἶπε·

Ἄκουστε με, ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι. Ἐὰν δώσουμε τὰ βιβλία σὲ ὄλους ἀδιακρίτως, καὶ αὐτὰ νοθευθοῦν ἀπὸ κάποιους θρασεῖς ἄνδρες, ἢ διαστρεβλωθοῦν μὲ τὶς ἐρμηνεῖες, ὅπως ἀκούσατε ὅτι ἔκαναν ἤδη μερικοί, θὰ συντελοῦν στὸ νὰ πλανῶνται διαρκῶς καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀναζητοῦν τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ εἶναι καλύτερο νὰ βρίσκονται αὐτὰ σὲ μᾶς καὶ νὰ τὰ δίνουμε μὲ ὅλη τὴν προαναφερθεῖσα προφύλαξη σ' αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ ζοῦν εὐσεβῶς καὶ νὰ σώζουν καὶ ἄλλους. Ἐὰν δὲ κάποιος, μετὰ ἀπὸ τὴ διαβεβαίωση αὐτὴ κάνει ἀλλιῶς, εἶναι εὐλογο ὅτι θὰ ὑποπέσει σὲ αἰώνια κόλαση. Γιατὶ γιὰ ποιὸ λόγο, ἐνῶ ἔγινε αἴτιος νὰ χαθοῦν ἄλλοι, δὲν θὰ χαθεῖ ὁ ἴδιος;

Ἄφοῦ λοιπὸν οἱ πρεσβύτεροι ἱκανοποιήθηκαν μὲ τὴ γνώμη τοῦ Ἰακώβου καὶ εἶπαν, Εἶναι εὐλογημένος ἐκεῖνος ποῦ, ὅπως ὅλα, σὲ προέβλεψε καλὰ καὶ σὲ χειροτόνησε ἐπίσκοπό μας· καὶ ἀφοῦ εἶπαν αὐτὰ σηκώθηκαν καὶ προσευχήθηκαν στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τῶν ὄλων, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες ἀμήν.

3. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΑΚΩΒΟ

Ὁ Κλήμης στὸν Ἰάκωβο, τὸν κύριο καὶ ἐπίσκοπο τῶν ἐπισκόπων, ὁ ὁποῖος διοικεῖ τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν ἅγια Ἐκκλησία τῶν Ἑβραίων καὶ ἐκεῖνες ποὺ μὲ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἰδρύθηκαν παντοῦ καλῶς, μαζί καὶ μὲ τοὺς πρεσβυ-

πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖ ἅπασιν ἀδελφοῖς, εἰρήνη εἶη πάντοτε.

Α'. Γνώριμον ἔστω σοι, κύριέ μου, ὅτι Σίμων, ὁ διὰ τὴν ἀληθῆ πίστιν καὶ τὴν ἀσφαλεστάτην αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ὑπόθεσιν τῆς Ἐκκλησίας θεμέλιος εἶναι ὀρισθεὶς καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ ἀψευδεῖ στόματι μετονομασθεὶς Πέτρος, ἡ ἀπαρχὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὁ τῶν ἀποστόλων πρῶτος, ᾧ πρῶτω ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ἀπεκάλυψεν, ὃν ὁ Χριστὸς εὐλόγως ἐμακάρισεν, ὁ κλητὸς καὶ ἐκλεκτὸς καὶ συνέστιος καὶ συνοδοιπόρος, ὁ καλὸς καὶ δόκιμος μαθητὴς, ὁ τῆς δύσεως τὸ σκοτεινότερον τοῦ κόσμου μέρος ὡς πάντων ἰκανώτερος φωτίσαι κελευσθεὶς καὶ κατορθῶσαι δυναθεὶς, —καὶ δὴ μέχρι ποῦ μηκύνω τὸν λόγον, μὴ βουλόμενος σημῆναι τὸ λυποῦν, ὃ ἐξ ἀνάγκης κἂν βραδὺ πάντως εἰπεῖν με δεῖ;— οὗτος αὐτός, διὰ τὴν ἄμετρον πρὸς ἀνθρώπους στοργὴν σαφῶς, δημοσίᾳ, ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος πονηροῦ, τὸν ἐσόμενον ἀγαθὸν ὅλω τῷ κόσμῳ μηνῦσαι βασιλέα, μέχρις ἐνταῦθα τῇ Ρώμῃ γενόμενος, θεοβουλήτω διδασκαλίᾳ σώζων ἀνθρώπους, αὐτὸς τοῦ νῦν βίου βιαίως τὸ ζῆν μετέλλαξεν.

20 Β'. Πρὸς αὐταῖς δὲ ταῖς ἡμέραις αἷς ἤμελλε τελευτᾶν, συνηθροισμένων τῶν ἀδελφῶν, αἰφνιδίως λαβόμενός μου τῆς χειρὸς ἐγερθεὶς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἔφη·

Ἀκούσατέ μου, ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι· ἐπεὶ, ὡς ἐδιδάχθην ἀπὸ τοῦ με ἀποστείλαντος Κυρίου τε καὶ Διδασκάλου Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἱ τοῦ θανάτου μου ἡγγίκασιν ἡμέραι, Κλήμεντα τοῦτον ἐπίσκοπον ὑμῖν χειροτονῶ, ᾧ τὴν ἐμὴν τῶν λόγων πιστεύω καθέδραν, τῷ ἀπ' ἀρχῆς μοι μέχρι τοῦ τέλους συνοδεύσαντι καὶ οὕτω πασῶν μου τῶν ὁμιλιῶν ἐπακούσαντι· συνελὼν ἐρῶ, ὃς ἐν πᾶσι πειρασμοῖς μου κοινωνήσας τῇ πίστει προσκαρτερῶν εὐρέθη, ὃν πλεῖον πάντων πεπεύραμαι θεοσεβῆ, φιλάνθρωπον, ἀγνόν, πολυμαθῆ, σώφρονα, ἀγαθόν, δίκαιον, μακρόθυ-

τέρους καὶ διακόνους καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους ἀδελφούς, νὰ ὑπάρχει πάντοτε εἰρήνη.

Α'. Γνώριζε, κύριέ μου, ὅτι ὁ Σίμων, πού, ἐξαιτίας τῆς γνήσιας πίστεως καὶ τῆς ἀμετακίνητης ὑπόθεσης τῆς διδασκαλίας του, ὀρίστηκε νὰ εἶναι θεμέλιος λίθος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἀψευδές στόμα τοῦ Ἰησοῦ ὀνομάσθηκε Πέτρος, ἡ ἀπαρχὴ τοῦ Κυρίου μας, ὁ πρῶτος τῶν ἀποστόλων, στὸν ὁποῖο πρῶτον φανέρωσε ὁ Πατέρας τὸν Υἱό, τὸν ὁποῖο εὐλογα μακάρισε ὁ Χριστός, ὁ καλεσμένος καὶ ἐκλεκτός καὶ συγκάτοικος καὶ συνοδοιπόρος, ὁ καλὸς καὶ δοκιμασμένος μαθητής, αὐτὸς πού ἔλαβε ἐντολὴ νὰ φωτίσει τὸ σκοτεινότερο μέρος τῆς Δύσεως, ὡς ὁ πιὸ ἱκανὸς ἀπὸ ὄλους, καὶ μπόρεσε νὰ τὸ ἐπιτύχει –μέχρι ποῦ ὁμως νὰ μακρύνω τὸν λόγον, μὴ θέλοντας νὰ φανερώσω τὸ λυπηρὸ, αὐτὸ πού κατ' ἀνάγκη, ἔστω καὶ ἀργὰ πρέπει νὰ πῶ;– αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἐξαιτίας τῆς ἄπειρης στοργῆς του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ κήρυξε μὲ σαφήνεια δημοσίως τὴν ἐποχὴ τοῦ πονηροῦ, τὸν μέλλοντα ἀγαθὸν βασιλιὰ ὄλου τοῦ κόσμου, ἐρχόμενος μέχρις ἐδῶ στὴ Ρώμη, σώζοντας τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ θεοβούλητη διδασκαλία του, αὐτὸς ἀπαλλάχθηκε βίαια ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴ.

Β'. Ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες κατὰ τὶς ὁποῖες ἐπρόκειτο νὰ πεθάνει, ἐνῶ ἦταν συγκεντρωμένοι οἱ ἀδελφοί, ξαφνικὰ μοῦ ἔπιασε τὸ χέρι καὶ ἀφοῦ σηκώθηκε εἶπε στὴ συνάθροιση·

Ἄκουστε με, ἀδελφοί καὶ σύνδουλοι· ἐπειδὴ, ὅπως διδάχθηκα ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ Δάσκαλό μου Ἰησοῦ Χριστὸ πού μὲ ἔστειλε, πλησιάζουν οἱ μέρες τοῦ θανάτου μου, χειροτονῶ τὸν Κλήμεντα αὐτὸν ἐπίσκοπό σας, στὸν ὁποῖο ἐμπιστεύομαι τὸ δικό μου βῆμα κηρυγμάτων, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τοῦ τέλους μὲ συνόδεψε καὶ ἔτσι ἄκουσε ὅλες τὶς ὁμιλίες μου. Ἐν συντομίᾳ λέω ὅτι αὐτὸς συμμετέχοντας σὲ ὅλες τὶς δοκιμασίες μου, βρέθηκε νὰ ἐμμένει μὲ ὑπομονὴ στὴν πίστη. Ἔχω διαπιστώσει ὅτι αὐτὸς περισσότερο ἀπὸ ὄλους εἶναι θεοσεβής, φιλόανθρωπος, ἀγνός, πολυμαθής, συνετός, ἀγαθός, δίκαιος, ἀνεξίκακος, καὶ γνωρίζει νὰ

μον, καὶ γενναίως εἰδότα φέρειν τὰς ἐνίων τῶν κατηγου-
 μένων ἀχαριστίας. Διὸ αὐτῷ μεταδίδωμι τὴν ἐξουσίαν
 τοῦ δεσμεύειν καὶ λύειν, ἵνα περὶ παντὸς οὗ ἂν χειροτο-
 νήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδογματισμένον ἐν οὐρανοῖς.
 5 Δῆσει γὰρ ὁ δεῖ δεθῆναι, καὶ λύσει ὁ δεῖ λυθῆναι, ὡς τὸν
 τῆς Ἐκκλησίας εἰδῶς κανόνα. Αὐτοῦ οὖν ἀκούσατε, ὡς
 γνόντες ὅτι ὁ τὸν ἀληθείας προκαθεζόμενον λυπῶν εἰς
 Χριστὸν ἀμαρτάνει, καὶ τὸν Πατέρα τῶν ὄλων παροργί-
 ζει, οὗ εἵνεκεν οὐ ζήσεται. Καὶ αὐτὸν οὖν δεῖ τὸν προκα-
 10 θεζόμενον ἰατροῦ τόπον ἐπέχειν, οὐ θηρίου ἀλόγου θυμὸν
 ἔχειν.

Γ'. Αὐτοῦ ταῦτα λέγοντος, ἐγὼ προσπεσὼν ἐπεδεόμην
 αὐτοῦ, παραιτούμενος τὴν τῆς καθέδρας τιμὴν τε καὶ ἐξουσίαν.
 Ὁ δ' ἀπεκρίνατο·

15 Περὶ τούτου με μὴ ἀξίου· τοῦτο γὰρ γενέσθαι δέδοκται μοι,
 καὶ ταύτῃ μᾶλλον εἰ παραιτῆ· ὅτι ἡ τοιαύτη καθέδρα οὐ φιλοκα-
 θεδρουῖντος τολμηροῦ χρεῖαν ἔχει, ἀλλ' εὐλαβοῦς τὸν τρόπον
 καὶ πολυμαθοῦς τὸν λόγον. Δὸς δὲ τὸν κρείττονα, ὃς ἐμοί σου
 πλεῖον συνῶδευσε, καὶ τῶν λόγων ἐπήκουσε, καὶ τὴν διοίκησιν
 20 τῆς Ἐκκλησίας ἐκμεμάθηκεν, καὶ οὐκ ἀναγκάσω σε καλῶς
 ποιεῖν οὐ θέλοντα· ἀλλ' οὐ δυνήσει νῦν τὸν σοῦ κρείττονα πα-
 ρασχεῖν· σὺ γὰρ δι' ἐμοῦ τῶν σωζομένων ἐθνῶν ἢ κρείττων
 ἀπαρχή. Πλὴν καὶ τὸ ἕτερον λόγισαι. Ὅτι εἰ τὸν κίνδυνον τῆς
 ἀμαρτίας φοβούμενος οὐκ ἀναδέχῃ τῆς Ἐκκλησίας τὴν διοίκη-
 25 σιν, εὖ ἴσθι εἰδῶς ὅτι πλεῖον ἀμαρτάνεις, ὅστις τοῖς θεοσεβέσιν,
 ὡσπερ πλέουσι καὶ κινδυνεύουσι, βοηθεῖν δυνάμενος, οὐ θέ-
 λεις, διασκοπῶν μόνον τὸ ἴδιον καὶ οὐ τὸ κοινῇ πᾶσι συμφέρον.
 Ὅτι δὲ τὸν κίνδυνον πάντως ἀναδέξασθαι σε δεῖ, ἐμοῦ τοῦτο
 ἀξιούν μὴ παυομένου εἰς τὴν τῶν πάντων βοήθειαν, ὀρθῶς ἐπί-
 30 στασαι. Ὅσῳ οὖν μοι ταχύτερον συνευδοκήσεις, τοσοῦτόν με
 τῆς ἀθυμίας κουφίσεις.

Δ'. Οἶδα δὲ καὶ αὐτός, ὧ Κλήμης, λύπας καὶ ἀθυμίας καὶ

ὑπομένει μὲ γενναιότητα τὶς ἀχαριστίες ὀρισμένων κατη-
 χουμένων. Γι' αὐτὸ μεταδίδω σ' αὐτὸν τὴν ἐξουσία νὰ δέ-
 νει καὶ νὰ λύνει, ὥστε καθέναν ποὺ θὰ χειροτονήσει στὴ
 γῆ, νὰ εἶναι ἐγκεκριμένος στοὺς οὐρανοὺς. Γιατὶ θὰ δένει
 αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ δεθεῖ, καὶ θὰ λύνει ἐκεῖνο ποὺ πρέπει
 νὰ λυθεῖ, ἐπειδὴ γνωρίζει τὸν κανόνα τῆς Ἐκκλησίας. Νὰ
 τὸν ἀκοῦτε λοιπὸν, γιατί γνωρίζετε ὅτι, ὅποιος στενοχω-
 ρεῖ αὐτὸν ποὺ εἶναι προκαθήμενος τῆς ἀλήθειας, ἀμαρτάνει
 στὸν Χριστὸ καὶ ἐξοργίζει τὸν Πατέρα τῶν ὄλων· γι'
 αὐτὸ δὲν θὰ ζήσει. Καὶ αὐτὸς βέβαια ὁ προκαθήμενος
 πρέπει νὰ κατέχει θέση γιατροῦ καὶ νὰ μὴ ἔχει θυμὸ ἄλο-
 γου θηρίου.

Γ'. Ἐνῶ ἔλεγε αὐτά, ἐγὼ πέφτοντας στὰ πόδια τοῦ τὸν πα-
 ρακαλοῦσα νὰ μὲ ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἐξουσία τοῦ
 θρόνου. Ἐκεῖνος ὅμως ἀπάντησε·

Γι' αὐτὸ μὴν ἐπιμένεις· γιατί αὐτὸ ἀποφάσισα νὰ γίνῃ, καὶ
 πολὺ περισσότερο ποὺ ζητᾶς νὰ μὴ ἀναλάβεις αὐτόν· γιατί ὁ
 θρόνος αὐτὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ θρασὺ φίλο τοῦ θρόνου,
 ἀλλὰ ἀπὸ εὐλαβῆ στὴ συμπεριφορὰ καὶ πολυμαθῆ στὸ κήρυγμα.
 Δῶσε μου λοιπὸν τὸν καλύτερο, ὁ ὁποῖος περισσότερο ἀπὸ
 σένα μὲ συνόδευσε καὶ ἄκουσε τὰ κηρύγματά μου καὶ ἔμαθε τὴ
 διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δὲν θὰ σὲ ἀναγκάσω νὰ ἐνεργεῖς
 καλὰ χωρὶς νὰ θέλεις· ἀλλὰ δὲν θὰ μπορέσεις τῶρα νὰ μοῦ
 δώσεις τὸν καλύτερό σου· γιατί ἐσὺ μέσω ἐμοῦ εἶσαι ἡ καλύτε-
 ρη ἀπαρχὴ αὐτῶν ποὺ σώζονται ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς. Ἐκτὸς αὐ-
 τοῦ σκέψου καὶ τὸ ἄλλο· ὅτι, ἐὰν φοβᾶσαι τὸν κίνδυνο τῆς
 ἀμαρτίας καὶ δὲν δέχεσαι τὴν διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας, γνώρι-
 ζε καλὰ ὅτι ἀμαρτάνεις περισσότερο, σὺ ποὺ, ἐνῶ μπορεῖς νὰ
 βοηθήσεις τοὺς θεοσεβεῖς, ποὺ μοιάζουν νὰ πλέουν καὶ νὰ κιν-
 δυνεῦουν, δὲν θέλεις ἀποβλέποντας μόνο στὸ δικό σου καὶ ὄχι
 στὸ κοινὸ σὲ ὄλους συμφέρον. Ὅτι δὲ πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ
 ἀναλάβεις τὸν κίνδυνο, ποὺ ἐγὼ δὲν παύω νὰ ἀπαιτῶ γιὰ τὴ
 βοήθεια ὄλων, τὸ γνωρίζεις καλὰ. Ὅσο πιὸ γρήγορα λοιπὸν
 συμφωνήσεις μαζί μου, τόσο πιὸ πολὺ θὰ μὲ ἀνακουφίσεις ἀπὸ
 τὴ λύπη.

κινδύνους καὶ ψόγους τοὺς ἐξ ἀπαιδευτῶν ὄχλων σοι δωρούμενος, οὐδὲ δυνήσῃ γενναίως φέρειν, ἐνορῶν τῆς ὑπομονῆς τὸν ἐκ Θεοῦ σοι μέγαν ἀποδιδόμενον μισθόν. Ἀλλὰ καὶ δικαίως συνενθυμήθητί μοι, πότε σου τῆς ζυμμαχίας χρεῖαν ἔχει ὁ Χριστός, νῦν ὅτε ὁ πονηρὸς κατὰ τῆς αὐτοῦ νύμφης πόλεμον ἤρατο, ἢ εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον, ὅτε νικήσας βασιλεύσει μηδεμιᾶς τοῦ λοιποῦ χρεῖαν ἔχων βοηθείας; Οὐχὶ καὶ τῷ βραχὺν ἔχοντι νοῦν δῆλον, ὅτι νῦν; Πάσῃ οὖν προαιρέσει ἐν τῷ τῆς παρούσης ἀνάγκης χρόνῳ τάχυνον ζυμμαχῆσαι βασιλεῖ ἀγαθῷ, μισθοὺς μεγάλους μετὰ νίκην ἀποδιδόναι πεφυκότι. Χαίρων οὖν ἐπισκόπησον, εὐκαίρως ταύτη μᾶλλον, ὡς διοίκησιν Ἐκκλησίας παρ' ἐμοῦ μεμαθηκώς, εἰς τὴν τῶν ἡμῖν προσφευγόντων ἀδελφῶν σωτηρίαν.

Ε'. Πλὴν καὶ βραχέα σε ἐπὶ πάντων διὰ πάντας τὰ τῆς διοικήσεως ὑπομνήσαι θέλω. Σε μὲν χρῆ ἀνεπιλήπτως βιοῦντα σπουδῇ μεγίστῃ πάσας τὰς τοῦ βίου ἀσχολίας ἀποσειέσθαι, μήτε ἐγγυητὴν γινόμενον μήτε συνήγορον μηδὲ ἐτέρῳ τινὶ βιωτικῷ παρεμπεπλεγμένον πράγματι. Οὐ γὰρ κριτὴν καὶ δικαστὴν χρημάτων ἢ ἀσχολημάτων καθεστάναι σε θέλει τῶν νῦν βιωτικῶν πραγμάτων ὁ Χριστός, ἵνα, συνεχόμενος εἰς τὰς νῦν τῶν ἀνθρώπων φροντίδας, μὴ εὐσχολῆς χωρίζειν λόγῳ ἀληθείας ἀνθρώπων τοὺς κρείττονας ἀπὸ τῶν χειρόνων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ μανθάνοντες ἀλλήλοις παρεχέτωσαν, καὶ ἀπὸ τῶν σώζειν δυναμένων λόγων μὴ ἀπασχολεῖτωσαν. Ὡς γὰρ σοι ἀσεβὲς ἐστὶ, τὰς βιωτικὰς φροντίδας ἀναδέξασθαι, καταλείψαντα ποιεῖν ὃ ἐκελεύσθης, οὕτως ἐκάστῳ λαϊκῷ ἀμαρτία ἐστίν, ἐὰν μὴ ἀλλήλοις καὶ ἐν ταῖς βιωτικαῖς χρεῖαις παρίστανται. Καὶ σὲ δὲ περὶ ὧν χρῆ ἀμέριμνον εἶναι οἱ πάντες ποιεῖν ἐὰν νοῶσιν, παρὰ τῶν διακόνων μανθανέτωσαν· ἵνα μόνης τῆς

ζω λύπες καὶ στενοχώριες καὶ κινδύνους καὶ κατηγορίες πού προέρχονται ἀπὸ τὰ ἀπαιδευτα πλήθη, τὰ ὁποῖα θὰ μπορέσεις νὰ τὰ ὑποφέρεις μὲ γενναιότητα, ἀποβλέποντας τὸν μεγάλο μισθὸ πού θὰ σοῦ ἀνταποδοθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ τῆς ὑπομονῆς. Ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ εἶσαι δίκαιος σκέψου μαζί μὲ μένα, πότε ἔχει ἀνάγκη τῆς συμμαχίας σου ὁ Χριστός, τώρα πού ὁ πονηρὸς ἀνοίξε πόλεμο ἐναντίον τῆς νύφης του, ἢ τὸν ἐρχόμενο χρόνο, ὅταν θὰ νικήσει καὶ θὰ βασιλεύσει καὶ δὲν θὰ ἔχει καμμιά ἀνάγκη βοήθειας; Δὲν εἶναι φανερὸ καὶ σ' ἐκεῖνον πού ἔχει κοντὸ μυαλό, ὅτι τώρα ἔχει ἀνάγκη; Μὲ κάθε λοιπὸν προθυμία βιάσου νὰ συμμαχήσεις στὸν καιρὸ τῆς τωρινῆς ἀνάγκης μὲ τὸν ἀγαθὸ βασιλιά, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴ φύση του θὰ ἀνταποδώσει μεγάλους μισθοὺς μετὰ τὴ νίκη. Μὲ χαρὰ ἀνάλαβε τὸ ἐπισκοπικὸ ἔργο, στὸν κατάλληλο τὴ στιγμὴ αὐτὴ καιρὸ, ἐπειδὴ ἔχεις μάθει ἀπὸ μένα τὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὴν σωτηρία τῶν ἀδελφῶν πού καταφεύγουν σὲ μᾶς.

Ε'. Ὡστόσο θέλω νὰ σοῦ ὑπενθυμίσω σύντομα, γιὰ ὅλα καὶ γιὰ ὅλους, τὰ τῆς διοικήσεως. Σὺ βέβαια πρέπει ζώντας ἄμεμπτα μὲ μεγάλη ἐπιμέλεια νὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ ὅλες τις βιωτικὲς ἀσχολίες, καὶ νὰ μὴ γίνεσαι οὔτε ἐγγυητὴς οὔτε συνήγορος οὔτε τίποτε ἄλλο πού ἔχει νὰ κάνει μὲ βιωτικὰ πράγματα. Γιατὶ ὁ Χριστὸς δὲν θέλει νὰ σὲ κάνει δικαστῆ χρημάτων ἢ ἀσχολιῶν πού ἔχουν σχέση μὲ τὰ τωρινὰ βιωτικὰ πράγματα, γιὰ νὰ μὴ ἀφοσιώνεσαι στὶς τωρινὲς φροντίδες τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν εὐκαιρεῖς νὰ χωρίζεις μὲ τὸ λόγο τῆς ἀληθείας τοὺς καλύτερους ἀπὸ τοὺς χειρότερους τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ αὐτὰ ἄς τὰ προσφέρουν οἱ μαθητευόμενοι μεταξύ τους, καὶ νὰ μὴ σὲ ἀποσποῦν ἀπὸ τοὺς λόγους πού μποροῦν νὰ σώσουν. Γιατὶ, ὅπως εἶναι γιὰ σένα ἀσεβὲς νὰ ἀναλάβεις τίς βιωτικὲς φροντίδες, παραλείποντας νὰ κάνεις αὐτὸ πού διατάχθηκες, ἔτσι γιὰ κάθε λαϊκὸν εἶναι ἁμαρτία, ἐὰν δὲν συμπαρίστανται ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ στὶς βιωτικὲς ἀνάγκες. Καὶ ἐσένα βέβαια ἐκεῖνα πού χρειάζονται γιὰ νὰ σὲ κάνουν ἀμέριμνο, θὰ τὰ μάθουν ὅλοι ἀπὸ τοὺς διακόνους, ἐὰν φυσικὰ καταλαβαίνουν, γιὰ νὰ ἔχεις μόνο τὴν φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε καὶ

Ἐκκλησίας τὴν φροντίδα ἔχης, πρὸς τε τὸ διοικεῖν αὐτὴν καλῶς καὶ τὸ τοὺς τῆς ἀληθείας λόγους παρέχειν.

Σ': Ἐπεὶ, εἰς βιωτικάς μερίμνας ἀσχοληθῆς, καὶ σεαυτὸν καὶ τοὺς ἀκροατὰς ἐνεδρεύσεις· τὰ γὰρ συμφέροντα ἐφοδιά-
 5 ζειν διὰ τὴν ἀσχολίαν οὐ δυνηθεῖς, καὶ σύ, ὡς μὴ διδάζας τὸ
 συμφέρον, κολασθήσῃ, οἱ δὲ μὴ μαθόντες ἀγνοίας αἰτία ἀπο-
 λούνται. Διὸ σὺ μὲν αὐτοῖς εὐσχόλων προκαθέσθητι, πρὸς τὸ
 εὐκαίρως παρέχειν τοὺς σώζειν αὐτοὺς δυναμένους λόγους, καὶ
 οὕτως ἐπακουέτωσάν σου, εἰδότες ὅτι ὁ τῆς ἀληθείας πρεσβύ-
 10 τῆς ὃ ἂν δῆσῃ ἐπὶ γῆς, δέδεται καὶ ἐν οὐρανῶ, ὃ δ' ἂν λύσῃ, λέ-
 λυται. Σὺ δὲ δῆσεις ἃ δεῖ δεθῆναι, καὶ λύσεις ἃ δεῖ λυθῆναι. Καὶ
 τὰ μὲν κατὰ σὲ τὸν προεστῶτα ταῦτά ἐστι καὶ τὰ τούτοις ὅμοια.

Ζ': Ταῦτα δὲ κατὰ τοὺς πρεσβυτέρους ἔστω τάδε. Πρὸ πάν-
 των τοὺς νέους πρὸς γάμον ζευγνύτωσαν ἐν τάχει, προλαμβά-
 15 νοντες τῆς νεαζούσης ἐπιθυμίας τὰ παγιδεύματα. Ἀλλὰ μηδὲ
 τῶν ἤδη γερόντων περὶ γάμου ἀμελήτωσαν· ἐνίοις γὰρ καὶ
 γηράσασιν ἀλκαία ἔνεστιν ἐπιθυμία. Ἴνα οὖν μὴ ἡ πορνεία, νο-
 μῆν λαβοῦσα καθ' ὑμῶν, εἰς ὑμᾶς τὸν αὐτὸν ἐμβάλλη λοιμόν,
 προασφαλίζεσθε καὶ ἐρευνᾶτε, μὴ πως τὸ τῆς μοιχείας λανθα-
 20 νόντως ἐν ὑμῖν ἀναφθῆ πῦρ. Πολὺ γὰρ δεινὸν ἡ μοιχεία, τοσοῦ-
 τον ὅσον τὰ δευτερεῖα ἔχειν αὐτὴν τῆς κολάσεως· ἐπεὶ τὰ
 πρωτεῖα τοῖς ἐν πλάνῃ οὖσιν ἀποδίδονται, κἂν σωφρονῶσιν. Διὸ
 ὑμεῖς, ὡς Ἐκκλησίας πρεσβύτεροι, ἐξασκήσατε τὴν Χριστοῦ
 νύμφην εἰς σωφροσύνην· νύμφην δὲ λέγω τῆς Ἐκκλησίας τὸ
 25 σύστημα. Ἐὰν γὰρ σώφρων καταληφθῆ ὑπὸ νυμφίου βασιλέ-
 ως, τιμῆς μεγίστης τεύξεται, καὶ ὑμεῖς μεγάλης εὐφρασίας, ὡς
 κλητοὶ γάμων, ἀπολαύσετε. Ἐὰν δὲ ἡμαρτηκυῖα φωραθῆ, αὐτὴ
 μὲν ἐκβλητὸς ἔσται, ὑμεῖς δὲ δίκην δώσετε, εἴ πως παρὰ τὴν
 ὑμετέραν ἀμέλειαν γέγονεν ἡ ἀμαρτία.

καλὰ νὰ τὴν διοικεῖς, καὶ νὰ κηρύττεις τοὺς λόγους τῆς ἀληθείας.

Σ'. Γιατί, ἐὰν ἀσχοληθεῖς μὲ τὶς βιωτικὲς φροντίδες, θὰ παγιδέψεις καὶ τὸν ἑαυτό σου καὶ τοὺς ἀκροατές· γιατί, μὴ μπορώντας νὰ τοὺς ἐφοδιάζεις μὲ αὐτὰ πού τοὺς συμφέρουν ἐξαιτίας τῆς ἀσχολίας σου, καὶ σὺ θὰ τιμωρηθεῖς, ἐπειδὴ δὲν δίδαξες, καὶ ἐκεῖνοι πού δὲν θὰ μάθουν θὰ χαθοῦν ἐξαιτίας τῆς ἄγνοιάς τους. Γι' αὐτὸ ἐσὺ νὰ εἶσαι προϊστάμενός τους ἀσχολούμενος μὲ αὐτούς, γιὰ νὰ τοὺς προσφέρεις στὸν κατάλληλο χρόνο τοὺς λόγους πού μποροῦν νὰ τοὺς σώσουν, καὶ νὰ σὲ ὑπακούουν ἔτσι, γνωρίζοντας ὅτι ὁ πρεσβύτερος τῆς πίστεως ὅ,τι δέσει στὴ γῆ, δένεται καὶ στὸν οὐρανό, καὶ ὅ,τι λύσει, λύνεται. Σὺ ὅμως νὰ δένεις αὐτὰ πού πρέπει νὰ δεθοῦν, καὶ νὰ λύνεις αὐτὰ πού πρέπει νὰ λυθοῦν. Ὅσα λοιπὸν ἀφοροῦν ἐσένα τὸν προϊστάμενο αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτὰ.

Ζ'. Ὅσα δὲ ἀφοροῦν τοὺς πρεσβυτέρους νὰ εἶναι τὰ ἐξῆς. Πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ ζευγαρώνουν γρήγορα τοὺς νέους σὲ γάμο, προλαβαίνοντας τὶς παγίδες τῆς νεανικῆς ἐπιθυμίας. Ἀλλὰ νὰ μὴ παραμελοῦν καὶ τοὺς γέροντες γιὰ τὸ γάμο. Γιατί σὲ μερικοὺς καὶ ὅταν γεράσουν ἡ ἐπιθυμία εἶναι ἔντονη. Γιὰ νὰ μὴ βρεῖ λοιπὸν ἡ πορνεία τόπο ἐναντίον σας καὶ προκαλέσει σὲ σᾶς τὴν ἴδια λοιμώδη ἐπιδημία, νὰ ἀσφαλίξεσθε ἐκ τῶν προτέρων καὶ νὰ ψάχνετε προσεκτικά, μῆπως ἀνάψει ἀνάμεσά σας ἡ φωτιὰ τῆς μοιχείας. Γιατί ἡ μοιχεία εἶναι πολὺ τρομερὸ πρᾶγμα, τόσο πολὺ, ὥστε νὰ ἔρχεται δεύτερη στὴν κόλαση· καθόσον τὰ πρωτεῖα ἀποδίδονται σ' αὐτοὺς πού βρίσκονται σὲ πλάνη, ἔστω καὶ ἂν εἶναι σώφρονες. Γι' αὐτὸ ἐσεῖς, ὡς πρεσβύτεροι τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐξασκεῖτε τὴ νύφη τοῦ Χριστοῦ στὴ σωφροσύνη· καὶ νύφη ἐννοῶ τὸ ἴδρυμα τῆς Ἐκκλησίας. Γιατί, ἐὰν βρεθεῖ συνετὴ ἀπὸ τὸν νυμφίο βασιλιά, θὰ τιμηθεῖ πάρα πολὺ καὶ σεῖς θὰ ἀπολαύσετε μεγάλη χαρὰ ὡς καλεσμένοι στοὺς γάμους. Ἐὰν, ἀντίθετα, ἀποδειχθεῖ ἀμαρτωλή, αὐτὴ βέβαια θὰ ἀποβληθεῖ, ἐσεῖς ὅμως θὰ δικαστεῖτε, ἐφόσον ἡ ἀμαρτία ἔγινε κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴ δική σας ἀμέλεια.

Η'. Διὸ πρὸ πάντων περὶ σωφροσύνης φροντίζετε· λίαν γὰρ παρὰ τῷ Θεῷ χαλεπὴ ὤρισται ἡ πορνεία. Πορνείας δὲ εἶδη πολλά, ὡς καὶ αὐτὸς Κλήμης ὑμῖν διηγήσεται. Πλὴν πρώτη μοιχεία ἐστὶ τὸ ἄνδρα μὴ ἰδίᾳ μόνῃ χρήσασθαι γυναικί, καὶ γυ-
 5 ναῖκα μὴ ἰδίῳ μόνῳ χρήσασθαι ἀνδρὶ. Ἐὰν σώφρων ᾦ τις, καὶ φιλάνθρωπος γενέσθαι δύναται, οὗ εἴνεκεν ἐλέους αἰωνίου τεύ-
 ξεται. Ὡς δὲ ἡ μοιχεία μέγα κακόν, οὕτως ἡ φιλανθρωπία μέγι-
 στον ἀγαθόν. Διὸ ἀγαπᾶτε πάντας ὑμῶν τοὺς ἀδελφοὺς σεμνοῖς καὶ ἐλεήμοσιν ὀφθαλμοῖς, τοῖς μὲν ὀρφανοῖς ποιοῦντες τὰ γονέ-
 10 ων, ταῖς δὲ χήραις τὰ ἀνδρῶν, παρέχοντες μετὰ πάσης εὐφρο-
 σύνης τὰς τροφάς· τοῖς ἀκμαίοις τοὺς γάμους, καὶ τοῖς αὐτῶν ἀτέχνοις διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐννοούμενοι τὰς προφάσεις τῆς ἀναγκαίας τροφῆς· τεχνίτη ἔργον, ἀδρανεῖ ἔλεος.

Θ'. Οἶδα δὲ ταῦτα ποιήσῃν ὑμᾶς, ἐὰν ἀγάπην εἰς τὸν ὑμέ-
 15 τερον ἰδρύσητε νοῦν, πρὸς δὲ τὴν αὐτῆς εἴσοδον μία τίς ἐστι ἰκανὴ πρόφασις, ἡ κοινὴ τῶν ἀλῶν μετάληψις. Διὸ σπουδάζετε πυκνότερον συνέστιοι ἀλλήλων γίνεσθαι, ὡς δύνασθε, ὅπως αὐτὴν μὴ ἀπεμπολήσητε· αἰτία γάρ ἐστὶ τῆς εὐποιίας, ἡ δὲ εὐ-
 ποιία τῆς σωτηρίας. Κοινοὺς οὖν πάντες πᾶσι τοῖς κατὰ Θεὸν
 20 ἀδελφοῖς τοὺς ἑαυτῶν παρέχετε βίους, εἰδότες ὅτι, πρόσκαιρα δωρούμενοι, αἰώνια λήψεσθε. Πολλῷ μᾶλλον πεινῶντας τρέ-
 φετε, καὶ διψῶσι παρέχετε ποτόν, γυμνοῖς ἔνδυμα, τοὺς νοσοῦν-
 τας ἐπισκέπτεσθε, τοῖς ἐν φυλακαῖς ἐπιφαινόμενοι, ὡς δύνα-
 σθε, βοηθεῖτε, τοὺς ξένους μετὰ πάσης προθυμίας εἰς τοὺς ἑαυ-
 25 τῶν οἴκους λαμβάνετε. Πλὴν, ἵνα μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, πᾶν καλὸν ἢ φιλανθρωπία ὑμᾶς ποιεῖν διδάξει, ὥσπερ ἡ μισανθρω-
 πία τοῖς μὴ βουλομένοις σῶζεσθαι τὴν κακοπραξίαν ὑποδεί-
 κνυσιν.

Ι'. Οἱ πράγματα ἔχοντες ἀδελφοὶ ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν κο-

Η'. Γι' αὐτὸ πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ φροντίζετε γιὰ τὴ σωφροσύνη· γιατί ἡ πορνεία θεωρεῖται πολὺ φοβερὴ ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ εἶναι πολλὰ τὰ εἶδη τῆς πορνείας, ὅπως θὰ σᾶς ἀναφέρει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κλήμης. Ἀλλὰ πρώτη μοιχεία εἶναι τὸ νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν ὁ ἄνδρας μόνο τὴ γυναῖκα του, καὶ ἡ γυναῖκα νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν μόνο τὸν ἄνδρα της. Ἐὰν κανεῖς εἶναι συνετός, μπορεῖ νὰ γίνει καὶ φιλόανθρωπος, πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ κερδίσει αἰώνιο ἔλεος. Καὶ ὅπως ἡ μοιχεία εἶναι μεγάλο κακό, ἔτσι ἡ φιλανθρωπία εἶναι πολὺ μεγάλο ἀγαθό. Γι' αὐτὸ νὰ ἀγαπᾶτε ὅλους τοὺς ἀδελφούς σας μὲ σεμνὰ καὶ σπλαχνικὰ μάτια, κάνοντας στοὺς ὀρφανούς αὐτὰ πού θὰ ἔκαναν οἱ γονεῖς, καὶ στὶς χῆρες αὐτὰ πού θὰ ἔκαναν οἱ ἄνδρες, δίνοντας μὲ κάθε χαρὰ τὰ τρόφιμα. Νὰ ἐπινοεῖτε ὡς προφάσεις τῶν ἀναγκαίων τροφίμων στοὺς ἀκμαίους τοὺς γάμους, καὶ σὲ ὅσους ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι χωρὶς τέχνη, τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ ζωὴ· στὸν τεχνίτη νὰ δίνετε δουλειὰ καὶ στὸν ἀνεργο ἐλεημοσύνη.

Θ'. Γνωρίζω βέβαια ὅτι θὰ τὰ κάνετε αὐτὰ σεῖς, ἐὰν ἐγκαταστήσετε τὴν ἀγάπη στὸ νοῦ σας, γιὰ τὴν εἴσοδο τῆς ὁποίας μιὰ μόνη πρόφαση εἶναι ἰκανή, ἡ συνεστίαση. Γι' αὐτὸ νὰ φροντίζετε πυκνότερα νὰ κάνετε μεταξύ σας συνεστιάσεις, ὅπως μπορεῖτε, γιὰ νὰ μὴ ἐγκαταλείψετε τὴ συνήθεια αὐτὴ· γιατί εἶναι αἰτία ἀγαθοεργίας, ἐνῶ ἡ ἀγαθοεργία αἰτία τῆς σωτηρίας. Νὰ μοιράζεστε ὅλοι μὲ ὅλους τοὺς κατὰ Θεὸν ἀδελφούς σας τὰ ὑπάρχοντά σας, γνωρίζοντας ὅτι, δωρίζοντας πρόσκαιρα πράγματα, θὰ πάρετε αἰώνια. Πολὺ περισσότερο νὰ τρέφετε ὅσους πεινοῦν καὶ νὰ δίνετε σὲ αὐτοὺς πού διψοῦν πιό καὶ στοὺς γυμνοὺς ἔνδυμα, νὰ ἐπισκέπτεσθε τοὺς ἀρρώστους, πηγαίνοντας στοὺς φυλακισμένους νὰ τοὺς βοηθεῖτε ὅσο μπορεῖτε, νὰ παίρνετε τοὺς ξένους μὲ κάθε προθυμία στὰ σπίτια σας. Καὶ γενικά, γιὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὴν κάθε περίπτωση χωριστά, ἡ φιλανθρωπία θὰ σᾶς διδάξει νὰ κάνετε κάθε καλό, ὅπως τὸ μῖσος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὑποδεικνύει, σ' ἐκείνους πού δὲν θέλουν νὰ σωθοῦν, νὰ κάνουν τὸ κακό.

Ι'. Ὅσοι ἀδελφοὶ ἔχουν διαφορὲς κοσμικὲς νὰ μὴ προσ-

σμικῶν μὴ κρινέσθωσαν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας πρεσβυτέρων συμβιβαζέσθωσαν παντὶ τρόπῳ, ἐτοιμῶς αὐτοῖς πειθόμενοι. Πλὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν οὕτω φεύγετε, ὡς προφάσει προσκαίρου κέρδους ἀπὸ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ζημιοῦν δυναμένην. Ζυγά, μέτρα, σταθμῖα, τὰ τῶν ροπῶν δίκαια ἐπιμελῶς φυλάσσετε, πρὸς τὰς παρακαταθήκας εὐγνωμονεῖτε. Πλὴν ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια μέχρι τέλους ποιεῖν ὑπομενεῖτε, ἔαν ἀχώριστον μνήμην περὶ τῆς ἐκ Θεοῦ γινομένης κρίσεως ἐν ταῖς καρδίαις ἔχητε. Τίς γὰρ ἂν ἀμαρτήσῃ, πεπληροφορημένος ὅτι ἐκ Θεοῦ δικαίου, τοῦ νῦν μόνου μακροθύμου καὶ ἀγαθοῦ, ἐπὶ τῇ τοῦ βίου συντελείᾳ ὠρίσθη γενέσθαι κρίσις, ἵνα οἱ ἀγαθοὶ τοῦ λοιποῦ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν αἰδίως ἀπολαύσωσιν, οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ εὐρεθέντες ὡς κακοί, ἀπορρήτου κολάσεως τεύξωνται τὸν αἰῶνα; Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔχειν, εἰ μὴ ὁ τῆς ἀληθείας προφήτης ἐνόρκως εἰρήκει ἔσεσθαι, τάχα ἂν εἰς ἄλλογον ἦν ἀμφιβάλλειν.

ΙΑ'. Διὸ προφήτου ἀληθοῦς ὄντες μαθηταί, ἀποθέμενοι τὴν διχόνοιαν ἐξ ἧς γίνεται ἡ κακοπραξία, προθύμως τὸ εὐποιεῖν ἀναδέξασθε. Εἰ δὲ περὶ τῶν εἰρημένων ἔσεσθαι ἀμφιβάλλει τις ὑμῶν, μὴ αἰδεσθεῖς ὁμολογεῖτω, εἴπερ τῆς αὐτοῦ φροντίζει ψυχῆς, καὶ ὑπὸ τοῦ προεστῶτος πληροφορηθήσεται· εἰ δ' ὀρθῶς πεπίστευκε, θαρρῶν πολιτευέσθω, ὡς μέγα καταδίκης πῦρ φεύγων καὶ εἰς αἰδίου ἀγαθῶν Θεοῦ βασιλείαν εἰσερχόμενος.

25 IB'. Οἱ μὲν οὖν τῆς Ἐκκλησίας διάκονοι τοῦ ἐπισκόπου, συνετῶς ρεμβόμενοι, ἔστωσαν οἱ ὀφθαλμοί, ἐκάστου τῆς Ἐκκλησίας πολυπραγμονοῦντες τὰς πράξεις, τίς μέλλει ἀμαρτάνειν, ἵνα, νουθεσία καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ προκαθεζομένου, τάχα οὐ μὴ τελέσῃ τὸ ἀμάρτημα· τοὺς λιποτάκτας ἐπιστρεφέντων, τοῦ 30 μὴ ἐπιλείπειν τοὺς συνερχομένους τῶν λόγων ἐπακούειν, ὅπως τὰς ἐκάστοτε τῇ καρδίᾳ προσπιπτούσας ἀθυμίας ἐκ τε βιωτι-

φεύγουν στις κοσμικές ἀρχές, ἀλλὰ νὰ συμβιβάζονται μὲ κάθε τρόπο ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, ὑπακούοντας πρόθυμα σ' αὐτούς. Ἀλλὰ νὰ ἀποφεύγετε καὶ τὴν πλεονεξία, ἐπειδὴ μὲ τὴν πρόφαση τοῦ πρόσκαιρου κέρδους μπορεῖ νὰ σᾶς στερήσει τὰ αἰώνια ἀγαθὰ. Νὰ φυλάσσετε μὲ ἐπιμέλεια τὶς ζυγαριές, τὰ μέτρα, τὰ ζύγια καὶ τοὺς κανόνες ποὺ ἀφοροῦν τὰ ζυγίσματα, καὶ νὰ εἴστε συνετοὶ στὴ φύλαξη τῶν ἀποθεμάτων τῶν τροφίμων. Ὅμως αὐτὰ καὶ τὰ παραπλήσια πρὸς αὐτὰ θὰ ἐπιμείνετε νὰ τὰ ἐφαρμόζετε μέχρι τέλους, ἐὰν ἔχετε στὶς καρδιές σας ἀδιάλειπτη τὴ μνήμη τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ποιὸς θὰ ἀμαρτήσῃ, ὅταν γνωρίζει ὅτι ἀπὸ τὸν δίκαιο Θεό, ποὺ τώρα εἶναι ὁ μόνος μακρόθυμος καὶ ἀγαθός, στὸ τέλος τῆς ζωῆς ἔχει ὀρισθεῖ νὰ γίνεταί κρίση, γιὰ νὰ ἀπολαμβάνουν στὸ ἐξῆς οἱ ἀγαθοὶ τὰ ἀπερίγραπτα ἀγαθὰ αἰωνίως, ἐνῶ ὅσοι βρεθοῦν ἀμαρτωλοὶ, ὡς κακοὶ νὰ κερδίσουν ἀπερίγραπτη κόλαση στὸν αἰώνα; Καὶ αὐτὰ ἀσφαλῶς ἔχουν ἔτσι, ἐκτὸς ἐὰν ὁ προφήτης τῆς ἀλήθειας δὲν ἔλεγε μὲ ὄρκο ὅτι θὰ γίνουν, ὅποτε ἴσως θὰ ἦταν δικαιολογημένο νὰ τὰ ἀμφιβάλλει κανεὶς.

ΙΑ'. Γι' αὐτό, ἀφοῦ εἴσαστε μαθητὲς τοῦ ἀληθινοῦ προφήτη, ἀποβάλλετε τὴ διχόνοια, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ἡ κακοπραξία, καὶ ἀναλάβετε μὲ προθυμία τὴν ἀγαθοεργία. Ἐὰν ὅμως κάποιος ἀμφιβάλλει γιὰ ὅσα εἰπώθηκε ὅτι θὰ γίνουν, χωρὶς νὰ φοβηθεῖ νὰ ὁμολογήσῃ, ἐὰν φυσικὰ φροντίζει γιὰ τὴν ψυχὴ του, καὶ θὰ λάβει τὴ διαβεβαίωση ἀπὸ τὸν προϋστάμενο. Ἐὰν πάλι πίστεψε σωστά, νὰ συμπεριφέρεται μὲ θάρρος, ἐπειδὴ ἀποφεύγει τὴ μεγάλη φωτιὰ τῆς καταδίκης καὶ μπαίνει στὴν αἰώνια βασιλεία τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

ΙΒ'. Οἱ διάκονοι λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας περιφερόμενοι μὲ σύνεση, νὰ εἶναι τὰ μάτια τοῦ ἐπισκόπου, ἐξετάζοντας τὶς πράξεις κάθε μέλους τῆς Ἐκκλησίας, ποιὸς πρόκειται νὰ ἀμαρτήσῃ, ὥστε, νουθετούμενος ἀπὸ τὸν προκαθήμενο, νὰ μὴ κάνει ἴσως τὸ ἀμάρτημα. Ἐκείνους ποὺ λιποτακτοῦν νὰ τοὺς φέρνουν πίσω, γιὰ νὰ μὴ ἀπουσιάζουν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ συγκεντρώνονται γιὰ νὰ ἀκούσουν τὰ κηρύγματα, γιὰ νὰ μποροῦν μὲ τὸν λόγο τῆς ἀλή-

κῶν συμπτώσεων καὶ ὁμιλιῶν κακῶν λόγῳ ἀληθείας καθαι-
 ρεσθαι δύνωνται· ἐπεὶ γάρ, ἂν χρόνῳ πολλῷ χερσεύσωσιν, πυ-
 ρὸς ἔργον γίνονται. Τοὺς δὲ καὶ κατὰ σάρκα νοσοῦντας μανθα-
 νέτωσαν καὶ τῷ ἀγνοοῦντι πλήθει προσαντιβαλλέτωσαν, ἵν'
 5 ἐπιφαίνωνται, καὶ τὰ δέοντα ἐπὶ τῇ τοῦ προκαθεζομένου γνώμῃ
 παρεχέτωσαν. Τοῦτο δὲ κἂν λάθρα αὐτοῦ ποιῶσιν, οὐχ ἁμαρ-
 τάνουσιν. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια οἱ διάκονοι προ-
 νοήτωσαν.

ΙΓ'. Οἱ κατηχοῦντες πρῶτον κατηχηθέντες κατηχήτωσαν·
 10 ὅτι περὶ ψυχῶν ἀνθρώπων τὸ ἔργον· πρὸς γὰρ τὰς πολλὰς τῶν
 μανθανόντων γνώμας συναρμόζεσθαι δεῖ τὸν τῶν λόγων ὑφη-
 γητήν. Πολυμαθῆ οὖν καὶ ἀνεπίληπτον, πολῦπειρόν τε καὶ
 δῆλον τὸν κατηχοῦντα εἶναι δεῖ, ὡς αὐτοὶ εἴσεσθε Κλήμεντα
 μετ' ἐμὲ κατηχεῖν μέλλοντα. Πολὺ γάρ ἐστιν ἐμὲ νῦν τὸ κατ' εἴ-
 15 δος λέγειν. Πλὴν ἐὰν ὁμονοήσητε, δυνήσεσθε εἰς τὸν τῆς ἀνα-
 παύσεως ἐνεχθῆναι λιμένα, ἔνθα μεγάλου Βασιλέως ἐστὶν εἰρη-
 νικὴ πόλις.

ΙΔ'. Ἔοικε γὰρ ὅλον τὸ πρᾶγμα τῆς Ἐκκλησίας νηῖ με-
 γάλῃ, διὰ σφοδροῦ χειμῶνος ἀνδρας φερούσῃ ἐκ πολλῶν τό-
 20 πων ὄντας καὶ μίαν τὴν ἀγαθῆς βασιλείας πόλιν οἰκεῖν θέλον-
 τας. Ἔστω μὲν οὖν ὑμῖν ὁ ταύτης Δεσπότης Θεός, καὶ παρει-
 κάσθω ὁ μὲν κυβερνήτης Χριστῷ, ὁ πρωρεὺς ἐπισκόπῳ, οἱ
 ναῦται πρεσβυτέρους, οἱ τοίχαρχοι διακόνους, οἱ ναυστολόγοι
 τοῖς κατηχοῦσιν, τοῖς ἐπιβάταις τὸ τῶν ἀδελφῶν πλήθος, τῷ
 25 βυθῷ ὁ κόσμος, αἱ ἀντίπνοιαὶ τοῖς πειρασμοῖς, οἱ δὲ διωγμοὶ
 καὶ οἱ κίνδυνοι καὶ αἱ παντοδαπαὶ θλίψεις ταῖς τρικυμίαις, τὰ δὲ
 ἀπόγεια τῶν χειμάρρων καὶ τὰ φύσηματα ταῖς τῶν πλάνων καὶ
 τῶν ψευδοπροφητῶν ὁμιλίαις, τὰ δὲ ἀκρωτήρια καὶ τὰ τραχέα

1. Ὁ ἀμέσως μετὰ τὸν κυβερνήτη ἀξιωματικὸς τοῦ πλοίου ποὺ διευθύνει τοὺς χειρισμούς του.

θειας νὰ καθαρίζουν τις λιποψυχίες πὸ μαζεύονται κάθε φορά στὴν καρδιά τους ἀπὸ τις βιωτικές συμπτώσεις καὶ τις κακὲς συναναστροφές· γιατί, ἐὰν γιὰ πολὺ χρόνο μείνουν ἀκαλλιέργητοι, γίνονται παρανάλωμα τῆς φωτιᾶς. Νὰ μαθαίνουν δὲ καὶ ἐκείνους πὸ πάσχουν ἀπὸ σωματικές ἀσθένειες καὶ νὰ τοὺς παρουσιάζουν στὸ πλῆθος πὸ τοὺς ἀγνοεῖ, γιὰ νὰ γίνονται φανεροί, καὶ μὲ τὴν ἔγκριση τοῦ προκαθημένου νὰ τοὺς χορηγοῦν ὅ,τι χρειάζονται. Ἀλλὰ ἐὰν αὐτὸ τὸ κάνουν καὶ κρυφὰ ἀπὸ αὐτόν, δὲν ἁμαρτάνουν. Αὐτὰ λοιπὸν καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτὰ νὰ τὰ φροντίζουν ὁ διάκονοι.

ΙΓ'. Ὅσοι κατηχοῦν, νὰ κατηχοῦν ἀφοῦ πρῶτα κατηχηθοῦν· γιατί πρόκειται γιὰ ἔργο πὸ ἀφορᾶ τις ψυχὲς ἀνθρώπων. Γιατὶ αὐτὸς πὸ κάνει τὴ διδασκαλία πρέπει νὰ προσαρμόζεται πρὸς τις διάφορες ἀντιλήψεις τῶν μαθητευομένων. Πρέπει ἐπομένως ὁ κατηχητὴς νὰ εἶναι πολυμαθὴς καὶ ἀνεπίληπτος, πολυπείρος καὶ φανερός, ὅπως οἱ ἴδιοι θὰ γνωρίσετε τὸν Κλήμη, ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς κατηχεῖ μετὰ ἀπὸ μένα. Ἀλλὰ εἶναι πολὺ γιὰ μένα νὰ ἀναφερθῶ σὲ λεπτομέρειες. Ὅμως ἐὰν ὁμονοεῖτε, θὰ μπορέσετε νὰ ὀδηγηθεῖτε στὸ λιμάνι τῆς ἀναπαύσεως, ὅπου βρίσκεται ἡ εἰρηνικὴ πόλη τοῦ μεγάλου Βασιλιᾶ.

ΙΔ'. Γιατὶ ἡ Ἐκκλησία στὸ σύνολό της μοιάζει μὲ μεγάλο πλοῖο, τὸ ὁποῖο μέσα σὲ βαρὺ χειμῶνα μεταφέρει ἄνδρες πὸ κατὰγονται ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ θέλουν νὰ κατοικήσουν σὲ μιὰ πόλη τῆς ἀγαθῆς βασιλείας. Κύριος λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ πλοίου εἶναι ὁ Θεὸς καὶ παρομοιάζεται ὁ μὲν κυβερνήτης μὲ τὸν Χριστό, ὁ πρωρέας¹ μὲ τὸν ἐπίσκοπο, οἱ ναῦτες μὲ τοὺς πρεσβυτέρους, οἱ τοίχαρχοι² μὲ τοὺς διακόνους, οἱ ναυτοστόλοι³ μὲ τοὺς κατηχητές, οἱ ἐπιβάτες μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀδελφῶν, ὁ βυθὸς μὲ τὸν κόσμος, οἱ ἀντίθετοι ἄνεμοι μὲ τις δοκιμασίες, οἱ τρικυμίες μὲ τοὺς κινδύνους καὶ μὲ τις κάθε εἴδους θλίψεις, τὰ δὲ ρεύματα τῶν χειμάρρων καὶ τὰ φυσήματα τῶν ἀνέμων μὲ τις ὁμιλίες τῶν πλάνων καὶ τῶν ψευδοπροφητῶν, τὰ ἀκρωτήρια καὶ οἱ τραχεῖς τόποι μὲ

2. Οἱ ἐπόπτες τῶν κωπηλατῶν σὲ κάθε πλευρᾶ τοῦ πλοίου.

3. Αὐτοὶ πὸ κατευθύνουν τὸ πλοῖο.

τῶν τόπων τοῖς ἐν ὑπεροχαῖς δεινὰ ἀπειλοῦσι δικασταῖς, διθάλασσοι δὲ καὶ θηριώδεις τόποι τοῖς ἀλογίστοις καὶ ἐνδοιάζουσι περὶ τῶν τῆς ἀληθείας ἐπαγγελμάτων. Οἱ ὑποκριταὶ τοῖς πειραταῖς παρεικασμένοι νοεῖσθωσαν· πλὴν ἰσχυρὰν ἴλιγγα καὶ ταρ-
 5 ταρείαν Χάρυβδιν καὶ φόνια προσρήγματα καὶ θανατώδεις διαλύσεις μόνας τὰς ἀμαρτίας εἶναι νομίζετε. Ἴνα οὖν οὐρία πλέοντες εἰς τὸν λιμένα τῆς ἐλπίζομένης πόλεως ἀκινδυνότερον ἐνεχθῆτε, ἐπήκόως εὔχεσθε· εὐχαὶ δὲ ἐπήκοοι γίνονται ταῖς εὐπραγίαις.

10 Ε'. Εὐσταθείωσαν οὖν οἱ ἐπιβάται ἐδραῖοι ἐπὶ τῶν ἰδίων καθεζόμενοι τόπων, ἵνα μὴ τῇ ἀταξίᾳ σεισμὸν ἢ ἑτεροκλινίαν παρέχωσιν. Οἱ ναυστολόγοι τοὺς μισθοὺς ὑπομιμησκέτωσαν. Οἱ διάκονοι μηδὲν ἀμελείωσαν ὧν ἐπιστεύθησαν, οἱ πρεσβύτεροι ὡσπερ ναῦται καταρτιζέτωσαν ἐπιμελῶς τὰ
 15 χρῆζοντα ἑκάστῳ. Ὁ ἐπίσκοπος ὡς πρωρεὺς ἐγρηγορῶς τοῦ κυβερνήτου μόνου τοὺς λόγους ἀντιβαλλέτω. Ὁ Χριστὸς καὶ Σωτὴρ, κυβερνήτης φιλείσθω, καὶ μόνος περὶ ὧν λέγει πιστευέσθω. Οἱ δὲ πάντες τῷ Θεῷ περὶ τοῦ οὐρία πλέειν προσευχέσθωσαν. Οἱ πλέοντες πᾶσαν θλιψὴν προσδοκάτωσαν ὡς μέγαν
 20 καὶ ταραχώδη βυθὸν παραπλέοντες τὸν κόσμον· ὅτε μὲν ἀθυμοῦντες, διωκόμενοι, σκορπιζόμενοι, πεινῶντες, διψῶντες, γυμνητεύοντες, στενοχωρούμενοι. Καὶ πάλιν ὅτε μὲν ἐνούμενοι, συναυλιζόμενοι, ἡσυχάζοντες· ἀλλὰ καὶ ναυτιῶντες, ἰλιγγιῶντες, ἀπεμῶντες, τούτέστιν ἐξομολογούμενοι τὰ παραπτώματα
 25 ὡσπερ νοσοποιὸς χολάς, τὰς ἐκ πικρίας ἀμαρτίας λέγω καὶ τὰ ἐξ ἐπιθυμιῶν ἀτάκτων σωρευθέντα κακά, ἅτινα τῷ ὁμολογήσαι ὡσπερ ἀπεράσαντες κουφίζεσθε τῆς νόσου, προσιέμενοι τὴν ἐκ τῆς ἐπιμελείας σωτήριον ὑγίειαν.

IS'. Πλὴν γινώσκετε πάντες πάντων ὑμῶν πλεῖον κά-
 30 μνοντα τὸν ἐπίσκοπον, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν τὴν αὐτοῦ θλιψὴν πά-

τούς ὑψηλὰ ἰστάμενους δικαστῆς πού ἀπειλοῦν μέ δεινά, οἱ τόποι πού βρέχονται ἀπό δύο θάλασσες καί εἶναι γεμάτοι θηρία μέ τούς ἀσυλλόγιστους καί ἐκείνους πού ἔχουν ἐνδοιασμούς γιά τίς ὑποσχέσεις τῆς πίστεως. Οἱ ὑποκριτῆς νά θεωροῦνται ὅτι μοιάζουν μέ τούς πειρατές· ἐπίσης ὁ ἰσχυρὸς ἰλιγγος καί ἡ Χάρυβδις τοῦ Ταρτάρου, οἱ φονικές προσκρούσεις καί οἱ θανατηφόρες διαλύσεις νά θεωρεῖτε ὅτι εἶναι οἱ ἁμαρτίες. Γιά νά φτάσετε λοιπὸν στὸ λιμάνι τῆς πόλεως πού ἐλπίζετε πιὸ ἀκίνδυνα πλέοντας μέ οὐριο ἄνεμο, νά προσεύχεσθε μέ τρόπο πού νά εἰσακούεστε· καί οἱ προσευχῆς εἰσακούονται μέ τίς ἀγαθοεργίες.

ΙΕ'. Νά μένουν λοιπὸν σταθεροὶ οἱ ἐπιβάτες, καθισμένοι ἀσάλευτοι στὶς θέσεις τους, γιά νά μὴ προκαλέσουν σεισμὸ ἢ κλίση στὴ μιὰ πλευρά. Οἱ ναυτοστόλοι νά ὑπενθυμίζουν τίς ἀνταμοιβές. Οἱ διάκονοι νά μὴ παραμελοῦν ἀπὸ αὐτὰ πού τούς ἐμπιστεύθηκαν, οἱ πρεσβύτεροι, ὅπως οἱ ναῦτες, νά ἐτοιμάζουν μέ ἐπιμέλεια ὅ,τι χρειάζεται στὸν καθένα. Ὁ ἐπίσκοπος ὡς πρωεὺς ἄγρυπνος νά ἐπαναλαμβάνει μόνο τὰ λόγια τοῦ Κυβερνήτη. Ὁ κυβερνήτης Χριστὸς καί Σωτῆρας νά ἀγαπιέται καί μόνο αὐτὸς νά πιστεύεται γιά ὅσα λέει. Καί ὅλοι νά προσεύχονται στὸν Θεὸ γιά νά πλέουν μέ εὐνοϊκὸ ἄνεμο. Ὅσοι πλέουν νά ἀναμένουν κάθε θλίψη, ἀφοῦ ταξιδεύουν, στὸν κόσμον, σὰν σὲ ἄλλο μεγάλο καί ταραχώδη βυθὸ· ἄλλοτε λυπημένοι, διωγμένοι, διασκορπισμένοι, πεινασμένοι, διψασμένοι, γυμνοί, στενοχωρημένοι, καί ἄλλοτε πάλι ἐνωμένοι, συναθροισμένοι καί ἡσυχιοὶ ἀλλὰ καί κυριευμένοι ἀπὸ ναυτία καί ἰλιγγο καί κάνοντας ἐμετό, δηλαδὴ ἐξομολογούμενοι τὰ παραπτώματα, σὰν νοσογόνες χολές, ἐννοῶ ἐκεῖνες πού προέρχονται ἀπὸ τίς πικρίες τῆς ἁμαρτίας καί τὰ κακὰ πού συσσωρεύτηκαν ἀπὸ τίς ἄτακτες ἐπιθυμίες· ἐξομολογούμενοι αὐτὰ τὰ παραπτώματα, σὰν νά τὰ πετοῦν ἀπὸ πάνω τους, ἀνακουφίζονται ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, δεχόμενοι τὴ σωτήρια ὑγεία πού προέρχεται ἀπὸ τὴ συνεχῆ προσπάθεια καί φροντίδα.

ΙΣ'. Ὅμως γνωρίζετε ὅλοι, ὅτι ἀπὸ ὅλους σας περισσότερο ὑποφέρει ὁ ἐπίσκοπος, γιὰ τὸν ὅτι καθένας ἀπὸ σᾶς ὑποφέρει τὴ

σχει, αὐτὸς δὲ τὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκάστου. Διό, ὦ Κλήμης, ἐκάστω κατὰ τὸ δυνατὸν προκαθέσθητι βοηθός, τὰς πάντων φορτισθεὶς φροντίδας. Ὅθεν τὸ σὲ οἰκονομεῖν ἀναδέξασθαι, χάριν οἶδα εἰληφώς, οὐ δεδωκώς· ἀλλὰ θάρρει καὶ γενναίως
 5 φέρε, ὡς εἰδὼς ὅτι ἀποδώσει σοι ὁ Θεὸς εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀναπαύσεως καταντήσαντι τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, ἀναφαίρετον μισθόν, καθ' ὅτι ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων σωτηρίας τὸν μείζονα ἀναδέξω κάματον. Ὡστε, ἐάν σε πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν διὰ τὴν ἐπ' ἄκρον δικαιοσύνην μισήσωσιν, τὸ αὐτῶν μὲν μῖσος οὐ-
 10 δέν σε βλάψει, ἢ δὲ τοῦ δικαίου Θεοῦ φιλία πολὺ σε ὀνήσει. Ὡστε πειρῶ τὸν ἐξ ἀδικίας γινόμενον ἔπαινον ἀποσεῖεσθαι, διὰ δὲ δικαίαν διοίκησιν τὸν ἐκ Χριστοῦ ἐπωφελῆ θηρεύειν ἔπαινον.

IZ'. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὰ τούτων πλείονα πάλιν τῷ
 15 πλήθει προσεμβλέψας, εἶπεν· Καὶ ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι, τῷ προκαθεζομένῳ ἀληθείας κατὰ πάντα ὑπείξατε, τοῦτ' εἰδότες, ὅτι ὁ τοῦτον λυπήσας Χριστόν, οὗ τὴν καθέδραν πεπίστευται, οὐκ ἐδέξατο, καὶ ὁ Χριστὸν μὴ δεξάμενος ὡς ἀθετήσας τὸν Πατέρα λογισθήσεται, διὸ τῆς ἀγαθῆς βα-
 20 σιλείας ἀποβληθήσεται. Οὗ εἵνεκεν πειρᾶσθε, κατὰ πάσας συνόδους ἔρχεσθαι, ἵνα μὴ ὡς λιποτάκται ὑπὸ τῆς τοῦ ταξιάρχου ἀθυμίας ἀμαρτίας ἔγκλημα λάβητε. Διὸ πρὸ πάντων οἱ πάντες τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ φρονεῖτε, τοῦτ' εἰδότες ὅτι δι' ἕκαστον ὑμῶν ὁ πονηρὸς αὐτῷ μόνῳ τὸ πλεῖον ἐχθραίνων προσπολεμεῖ. Ὑμεῖς
 25 οὖν πειρᾶσθε τῇ πρὸς αὐτὸν στοργῇ καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους εὐνοίᾳ διατελεῖν καὶ αὐτῷ ἐπακούειν, ἵνα καὶ αὐτὸς κουφίζηται καὶ ὑμεῖς σωθῆναι δυνηθῆτε.

IΗ'. Ἐνια δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν νοεῖν ὀφείλετε, διὰ τὸ αὐτὸν μὴ δύνασθαι ἐν φανερῷ λέγειν διὰ τὰς ἐπιβουλάς· οἶον, ἐάν
 30 ἐχθραίνῃ τινί, μὴ ἀναμένετε αὐτὸν εἰπεῖν, τῷ δὲ μὴ προσαμιλλᾶσθε, ἀλλὰ φρονίμως ἔπεσθε αὐτοῦ τῷ βουλήματι, ἐχθροὶ γι-

δική του θλίψη, ἐνῶ ἐκεῖνος καὶ τὴ δική του καὶ τοῦ καθενὸς ἀπὸ σᾶς. Γι' αὐτό, Κλήμη, νὰ γίνεσαι, ὅσο εἶναι δυνατό, βοηθὸς τοῦ καθενός, ἀναλαμβάνοντας τὶς φροντίδες ὄλων. Γι' αὐτὸ σοῦ ὀφείλω εὐγνωμοσύνη πὺ ἀνέλαβες νὰ διοικεῖς ὡς οἰκονόμος, καὶ δὲ σοῦ τὸ ἀνέθεσα αὐτὸ ἐγώ· ἀλλὰ ἔχε θάρρος καὶ ὑπόμεινέ το μὲ γενναιότητα, ἐπειδὴ γνωρίζεις ὅτι θὰ σοῦ ἀνταποδώσει ὁ Θεός, ὅταν φτάσεις στὸ λιμάνι τῆς ἀναπαύσεως, τὸ πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, μισθὸ ἀναφαίρετο, ἐπειδὴ ἀνέλαβες τὸν πιὸ μεγάλο κόπο γιὰ τὴ σωτηρία ὄλων. Ἐπομένως, ἐὰν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς σὲ μισήσουν γιὰ τὴ μεγάλη δικαιοσύνη σου, τὸ μίσος τοὺς βέβαια δὲν θὰ σὲ βλάψει καθόλου, ἐνῶ ἡ ἀγάπη τοῦ δίκαιου Θεοῦ θὰ σὲ ὠφελῆσει πολὺ. Ὡστε νὰ προσπαθεῖς νὰ ἀποτινάξεις τὸν ἔπαινο πὺ σοῦ γίνεται ἀπὸ τὴν ἀδικία, καὶ νὰ ἐπιδιώκεις τὸν ὠφέλιμο ἔπαινο γιὰ τὴν δίκαιη διοίκηση.

ΙΖ'. Ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ, ἔστρεψε τὸ βλέμμα τοῦ πρὸς τὸ πλῆθος καὶ εἶπε· Καὶ σεῖς, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι, νὰ ὑπακούετε στὸν προκαθήμενο τῆς πίστεως σὲ ὅλα, γνωρίζοντας τὸ ἐξῆς, ὅτι ἐκεῖνος πὺ τὸν στενοχωρεῖ, δὲν ἀποδέχεται τὸν Χριστό, τοῦ ὁποίου τὸν θρόνο ἔχει ἀναλάβει, καὶ ὅποιος δὲν δέχεται τὸν Χριστό, θὰ θεωρηθεῖ ὅτι ἀρνεῖται τὸν Πατέρα, γι' αὐτὸ καὶ θὰ ἀποβληθεῖ ἀπὸ τὴν ἀγαθὴ βασιλεία. Γι' αὐτὸ λοιπὸν φροντίζετε νὰ ἔρχεσθε σὲ ὅλες τὶς συγκεντρώσεις, γιὰ νὰ μὴ ἐπισύρετε ἐναντίον σας τὸ ἔγκλημα τῆς ἀμαρτίας ὡς λιποτάκτες ἀπὸ τὴν λύπη τοῦ προκαθημένου σας. Γι' αὐτὸ πρὶν ἀπὸ ὅλα, ὅλοι νὰ πιστεύετε ὅσα εἶναι ὑπὲρ αὐτοῦ, γνωρίζοντας τοῦτο, ὅτι γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ σᾶς ὁ πονηρὸς αὐτὸν μόνο πολεμάει μὲ μίσος. Νὰ προσπαθεῖτε λοιπὸν ἐσεῖς νὰ ἔχετε πρὸς αὐτὸν στοργὴ καὶ ἀγάπη μεταξύ σας καὶ νὰ ὑπακούετε σ' αὐτόν, ὥστε καὶ αὐτὸς νὰ ἀνακουφίζεται καὶ σεῖς νὰ μπορέσετε νὰ σωθεῖτε.

ΙΗ'. Μερικὰ πράγματα μάλιστα ὀφείλετε νὰ τὰ καταλαβαίνετε καὶ μόνοι σας, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ τὰ πεῖ φανερὰ ἐξαιτίας τῶν μηχανορραφιῶν· λόγου χάρη ἐὰν μισεῖ κάποιον, μὴ περιμένετε νὰ σᾶς τὸ πεῖ ὁ ἴδιος, καὶ νὰ μὴ προσπαθεῖτε νὰ τὸν

νόμενοι οἷς ἐχθραίνει, καὶ μὴ ὀμιλοῦντες οἷς μὴ ὀμιλεῖ· ἵνα ἕκα-
 στος, ἐπιδικαζόμενος τοῦ πάντας φίλους ἔχειν, αὐτὸν διαλλάτ-
 των σώζεται, τῆς αὐτοῦ ἐπακούων ὀμιλίας. Εἰ δέ τις φίλος με-
 νεῖ οἷς αὐτὸς ἐχθραίνει, καὶ λαλεῖ οἷς αὐτὸς οὐχ ὀμιλεῖ, εἷς ἐστι
 5 καὶ αὐτὸς τῶν ὀλοθρευεῖν θελόντων τὴν Ἐκκλησίαν· τῷ γὰρ
 σώματι συνὼν ὑμῖν, τῇ γνώμῃ μὴ ὦν μεθ' ὑμῶν, καθ' ὑμῶν
 ἐστίν, πολλῶ χειρῶν τῶν ἔξωθεν φαινομένων ἐχθρῶν, μετὰ
 δοκούσης φιλίας σκορπίζων τοὺς ἔσω.

ΙΘ'. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐν μέσῳ ἐπὶ πάντων μοι τὰς χεῖρας
 10 ἐπιθεῖς εἰς τὴν αὐτοῦ καθέδραν καθεσθῆναί με ἐδυσώπησεν.

Καθεσθέντι δὲ τοῦτό μοι εὐθέως ἔφη·

Ἄξιῶ σε ἐπὶ πάντων μου τῶν συμπαρόντων ἀδελφῶν,
 ὅπως ὀπόταν τοῦ ἐνταῦθα, ὡς ἐμοὶ ὀφείλεται, ἀπαλλάξω
 βίου, σὲ Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφῷ τοῦ Κυρίου διαπέμψαι ἐν
 15 ἐπιτομῇ ἀναγραφάμενον μέχρι καὶ τῶν ἐκ παίδων σου
 λογισμῶν, καὶ ὡς ἀπ' ἀρχῆς, μέχρι τοῦ νῦν συνώδευσάς
 μοι, ἐπακούων τῶν κατὰ πόλιν ὑπ' ἐμοῦ κηρυχθέντων
 λόγων τε καὶ πράξεων· ἔπειτα πρὸς τῷ τέλει καὶ τὴν τοῦ
 θανάτου μου πρόφασιν, ὡς προεῖπον, δηλῶσαι μὴ ὀκνή-
 20 σεις. Οὐτε γὰρ λίαν αὐτὸν λυπήσει τοῦτο, εἰδότα ὅτι ὁ
 πάντως ἔδει με παθεῖν εὐσεβῶς ἀπεδόμην, μεγίστης δὲ
 παραμυθίας τεύζεται, μαθὼν ὅτι μετ' ἐμὲ οὐκ ἀμαθῆς
 ἀνὴρ καὶ ζωοποιὸς λόγους ἀγνοῶν καὶ Ἐκκλησίας κα-
 νόνα οὐκ εἰδὼς τὴν τοῦ διδάσκοντος ἐπιστεύθη καθέ-
 25 δραν. Πλάνου γὰρ ὀμιλία τῶν ἀκουόντων ὄχλων ἀναιρεῖ
 τὰς ψυχάς.

Κ'. Ὅθεν ἐγώ, κύριέ μου Ἰάκωβε, αὐτοῦ ταῦτα εἰπόντος,
 ὑποσχόμενος οὐκ ὤκνησα, ὡς ἐκελεύσθην, τὸ πολὺ τῶν κατὰ

ξεπεράσετε, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθεῖτε φρόνιμα τὴν ἀπόφασή του, μὲ τὸ νὰ γίνεστε ἐχθροὶ μ' αὐτοὺς ποὺ ἐχθρεύεται ἐκεῖνος, καὶ νὰ μὴ συναναστρέφεσθε αὐτοὺς ποὺ δὲν συναναστρέφεται, ὥστε ὁ καθένας, ἐπιφυλλασσόμενος στὸ νὰ κάνει φίλους τοὺς πάντες, ἀνταλλάσσοντας αὐτὸν νὰ σώζεται, ὑπακούοντας στὴν ὁμιλία του. Ἐὰν ὁμως κάποιος παραμένει φίλος μὲ αὐτοὺς ποὺ ἐκεῖνος εἶναι ἐχθρὸς, καὶ μιλάει μὲ αὐτοὺς ποὺ ἐκεῖνος δὲν μιλάει, εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ ἐξολοθρεύσουν τὴν Ἐκκλησία· γιατί, ὄντας σωματικὰ μαζί σας, ἀλλὰ μὴ ὄντας καὶ μὲ τὴ διαθεσὴ μαζί σας, εἶναι ἐναντίον σας, πολὺ χειρότερος ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ποὺ φαίνονται ἀπ' ἔξω, γιατί μὲ τὴν φαινομενικὴ φιλία του διαλύει τοὺς ἐσωτερικοὺς.

ΙΘ'. Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτά, ἀνάμεσα σὲ ὄλους ἔβαλε ἐπάνω μου τὰ χέρια καὶ μὲ παρακάλεσε νὰ καθίσω στὴ θέση του. Καὶ ὅταν κάθισα μοῦ εἶπε ἀμέσως τὸ ἐξῆς·

Ἄξιόνω ἀπὸ σένα μπροστὰ σὲ ὄλους τοὺς ἀδελφούς μου ποὺ εἶναι παρόντες, ὅταν ἀπαλλαγῶ, ὅπως μοῦ ὀφείλεται, ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴ, νὰ στείλεις στὸν Ἰάκωβο, τὸν ἀδελφὸ τοῦ Κυρίου, γράφοντάς τον περιληπτικὰ ἀκόμα καὶ τίς σκέψεις τῶν παιδικῶν σου χρόνων, καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τώρα μὲ συνόδεψες, ἀκούοντας τοὺς λόγους ποὺ κήρυξα σὲ κάθε πόλη καὶ τίς πράξεις μου· ἔπειτα πρὸς τὸ τέλος νὰ μὴ διστάσεις, ὅπως εἶπα προηγουμένως, νὰ φανερώσεις καὶ τὴν αἰτία τοῦ θανάτου μου. Γιατί αὐτὸ δὲν θὰ τὸν λυπήσει πολὺ, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι αὐτὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ πάθω τὸ ἀποδίδω μὲ εὐσέβεια, θὰ δοκιμάσει ὁμως μεγάλη παρηγοριὰ μαθαίνοντας ὅτι μετὰ ἀπὸ μένα ἢ θέσῃ τοῦ διδάσκοντος παραδόθηκε σὲ ἄνδρα ὄχι ἀμαθῆ, ποὺ ἀγνοεῖ τοὺς ζωοποιοὺς λόγους καὶ δὲν γνωρίζει τὸν κανόνα τῆς Ἐκκλησίας. Γιατί ἡ ὁμιλία τοῦ πλάνου σκοτώνει τίς ψυχὰς τοῦ πλήθους ποὺ τὸν ἀκοῦνε.

Κ'. Γι' αὐτὸ ἐγώ, κύριέ μου Ἰάκωβε, ὅταν ἐκεῖνος τὰ εἶπε αὐτά, δὲν δίστασα νὰ ὑποσχεθῶ, ὅπως διατάχθηκα, τὸ πλῆθος τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους εἶχε κάνει σὲ κάθε πόλη, ποὺ εἶχαν ἤδη

πόλιν λόγων τῶν ἤδη σοι προγραφέντων καὶ ὑπ' αὐτοῦ διαπεμ-
φθέντων, ἐν βίβλοις ἐπὶ κεφαλαίων ποιῆσαι, ὡς περ σημείου
χάριν, καὶ οὕτω διαπέμψαι σοι, ἐπιγράψαντα, 'Κλήμεντος τῶν
Πέτρου ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων ἐπιτομή'. Πλήν, τοῦ ἐκτιθέναι,
5 ὡς ἐκελεύσθην, ἄρξομαι.

γραφεῑ γιᾱ σένα και σοῡ εἶχαν σταλεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον, νὰ τοὺς περιλάβω περιληπτικὰ σὲ βιβλία, ὡς ἀπόδειξη εὐγνωμοσύνης, καῑ ἔτσι νὰ σοῡ τοὺς στείλω ἐπιγράφοντάς τους· «Κλήμεντος ἐπιτομή τῶν δημόσιων κηρυγμάτων τοῦ Πέτρου. Καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν ποὺ πῆρα θὰ ἀρχίσω νὰ τοὺς ἐκθέτω.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ
ΤΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΚΗΡΥΓΜΑΤΩΝ ΕΠΙΤΟΜΗ

ΟΜΙΛΙΑ Α'

Α'. Ἐγὼ Κλήμης, Ρωμαίων πολίτης ὢν, καὶ τὴν πρώτην
5 ἡλικίαν σωφρόνως ζῆσαι δεδύνημαι, τῆς ἐννοίας μου ἐκ παιδὸς
ἀπασχολούσης τὴν ἐν ἐμοὶ ἐπιθυμίαν εἰς τε ἀθυμίας καὶ πόνους.
Συνῆν γάρ μοι λογισμὸς, οὐκ οἶδα πόθεν τὴν ἀρχὴν λαβὼν, περὶ
θανάτου πυκνὰς ποιούμενος ὑπομνήσεις, ὅτι ἄρα θανὼν οὐκ
εἶμι καὶ οὐδὲ μνήμην τις ποιήσει μού ποτε, τοῦ ἀπείρου χρόνου
10 πάντων τὰ πάντα εἰς λήθην φέροντος, ἔσομαι δὲ οὐκ ὢν, οὐκ
ὄντας εἰδῶς, οὐ γινώσκων, οὐ γινωσκόμενος, οὐ γεγονῶς, οὐ
γινόμενος· καὶ ἄρα ποτε γέγονεν ὁ κόσμος, καὶ πρὸ τοῦ γενέ-
σθαι τί ἐτός ἦν; εἰ γὰρ ἦν ἀεὶ, καὶ ἔσται· εἰ δὲ γέγονε, καὶ λυθή-
σεται· καὶ μετὰ λύσιν τί ἄρα ἔσται πάλιν, εἰ μὴ τάχα σιγὴ καὶ
15 λήθη; καὶ τάχα ἔσται τι, ὃ νῦν νοῆσαι οὐ δυνατόν.

Β'. Ταῦτά τε καὶ τὰ τούτοις ὁμοία οὐκ οἶδα πόθεν ἀπαύ-
στως ἐνθυμούμενος, ὀδυνηρὰν εἶχον λύπην τοσοῦτον, ὡς
ὠχριακότα με τήκεσθαι· καὶ τὸ δεινότατον, εἴ ποτε ἀπώσασθαι
τὴν φροντίδα ὡς ἀνωφελῆ ἐβουλευσάμην, ἀκμαιότερόν μοι
20 μᾶλλον τὸ πάθος ἐγίνετο, καὶ ἠχθόμην ἐπὶ τούτῳ, οὐκ εἰδῶς
σύνοικον καλὴν ἔχων ἔννοιαν, ἀθανασίας ἀγαθὴν αἰτίαν μοι γε-
νησομένην, ὡς ὕστερον τῇ πείρᾳ ἐπέγγνων καὶ Θεῶ τῶ πάντων

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΚΗΡΥΓΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ Α΄

Α΄. Ἐγὼ ὁ Κλήμης, ἂν καὶ ἤμουν Ρωμαῖος πολίτης, μπόρεσα νὰ ζήσω καὶ τὴν πρώτη ἡλικία μου μὲ σωφροσύνη, ἐπειδὴ ἡ σκέψη μου ἀπὸ παιδὶ ὠθοῦσε τὴν κλίση μέσα μου στὶς λύπες καὶ τοὺς πόνους. Γιατὶ ὑπῆρχε μέσα μου σκέψη, ποὺ δὲν γνωρίζω ἀπὸ ποῦ πῆρε τὴν ἀφορμὴ, ἢ ὁποῖα μου θύμιζε πολὺ συχνὰ τὸ θάνατο, ὅτι τάχα ὅταν πεθάνω δὲν θὰ ὑπάρχω καὶ κανεὶς δὲν θὰ με θυμηθεῖ ποτέ, γιατὶ ὁ ἄπειρος χρόνος ὁδηγεῖ τὰ πάντα στὴ λησμονιὰ ὅλων, ὅτι θὰ γίνω ἀνύπαρκτος, γνωρίζοντας ἀνθρώπους ποὺ δὲν ὑπάρχουν, χωρὶς νὰ γνωρίζω, χωρὶς νὰ γνωρίζομαι, ποὺ δὲν ὑπῆρξα, ποὺ δὲν ὑπάρχω· καὶ ἄραγε πότε ἔγινε ὁ κόσμος, καὶ πρὶν νὰ γίνει τί ὑπῆρχε χωρὶς λόγο; Γιατὶ ἂν ὑπῆρχε πάντοτε, θὰ ὑπάρχει καὶ πάντοτε· ἐὰν ὅμως ἔγινε, καὶ θὰ καταστραφεῖ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴ τί θὰ ὑπάρχει πάλι, ἂν ὄχι σιωπὴ καὶ λήθη; Καὶ ἴσως νὰ ὑπάρξει κάτι, τὸ ὁποῖο τώρα δὲν μποροῦμε νὰ συλλάβουμε μὲ τὸ νοῦ.

Β΄. Σκεπτόμενος ἀκατάπαυστα αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτά, χωρὶς νὰ ξέρω ἀπὸ ποῦ, εἶχα τόσο ὀδυνηρὴ στενοχώρια, ὥστε νὰ γίνω κίτρινος καὶ νὰ λειώνω· καὶ τὸ πιὸ φοβερὸ ἦταν, ὅτι ἐὰν καμμιά φορὰ σκεπτόμουν νὰ διώξω τὴ σκέψη ὡς ἀνωφελῆ, τὸ πάθος μου γινόταν πιὸ ἔντονο καὶ στενοχωριόμουν γι' αὐτό, μὴ γνωρίζοντας ὅτι ἔχω συγκάτοικό μου καλὴ σκέψη, ἢ ὁποῖα θὰ μοῦ γινόταν ἀγαθὴ αἰτία ἀθανασίας, ὅπως κατάλαβα ἀργότερα μὲ τὴν πείρα καὶ εὐχαρίστησα τὸν Κύριο τῶν ὅλων Θεό. Γιατὶ

Δεσπότη ηὐχαρίστησα. Ὑπὸ γὰρ τῆς κατ' ἀρχὰς θλιβούσης με ἐννοίας εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ζήτησιν καὶ εὖρεσιν ἠναγκάσθην ἐλθεῖν· καὶ τότε ἐταλάνιζον οὐδὲ τὴν ἀρχὴν δι' ἄγνοιαν μακαρίζειν ἐκινδύνευον.

5 Γ'. Ἐκ παιδὸς οὖν ἡλικίας ὧν ἐν τοιούτοις λογισμοῖς, χάριν τοῦ μαθεῖν τι βέβαιον εἰς τὰς τῶν φιλοσόφων ἐφοίτων διατριβὰς καὶ οὐθὲν ἕτερον ἐώρων, ἢ δογμάτων ἀνασκευὰς καὶ κατασκευὰς καὶ ἔρεις καὶ φιλονεικίας καὶ συλλογισμῶν τέχνας καὶ λημμάτων ἐπινοίας· καὶ ὅτε μὲν ἐπεκράτει, φέρε λέγειν, ὅτι
10 ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, ὅτε δὲ ὅτι θνητὴ. Εἴ ποτε οὖν ἐπεκράτει λόγος ὅτι ἀθάνατος, ἔχαιρον· ὅποτε δὲ ὅτι θνητὴ, ἐλυπούμην· πλεῖον δὲ ἠθύμουν, ὅτι οὐδ' ὅποτερον εἰς τὸν ἐμὸν βεβαιῶσαι νοῦν ἠδυνάμην· πλὴν συνενόουν ὅτι αἱ δόξαι τῶν ὑποθέσεων παρὰ τοὺς ἐκδικουῦντας ψευδεῖς ἢ ἀληθεῖς ὑπολαμβάνονται, καὶ
15 οὐχ ὡς ἔχουσιν ἀληθείας φαίνονται. Ἐπιστήσας οὖν ἤδη ποτὲ ὅτι οὐ παρὰ τὰς ἐκδικουμένας ὑποθέσεις ἢ κατάληψις γίνεται, ἀλλὰ παρὰ τοὺς ἐκδικουῦντας αἱ δόξαι ἀποφέρονται, ἔτι μᾶλλον ἰλιγγίων ἐν τοῖς πράγμασιν. Διὸ ἐκ τοῦ τῆς ψυχῆς βάθους ἐστέναζον· οὔτε γὰρ τι βεβαιῶσαι οἴός τ' ἦμην, οὔτε τὴν τῶν τοιούτων
20 φροντίδα ἀποσείσασθαι ἐδυνάμην, καίπερ βουλόμενος, ὡς φθάσας εἶπον· ὅτι ἐμαυτῷ πυκνότερον ἠσυχάζειν ἐπιτάσσοντος, οὐκ οἶδ' ὅπως λανθανόντως μεθ' ἠδονῆς ὁ τῶν τοιούτων με εἰσῆρχετο λογισμός.

Δ'. Καὶ πάλιν ἀπορούμενος ἔλεγον ἐμαυτῷ· Τί ματαιοπο-
25 νῶ, σαφοῦς ὄντος τοῦ πράγματος; Ὅτι εἰ μὲν θανῶν οὐκ εἰμι, νῦν ὄντα με λυπεῖσθαι οὐ προσῆκεν. Διὸ τηρήσω τὸ λυπεῖσθαι εἰς τὴν τότε, ὅτε οὐκ ὦν οὐ λυπηθήσομαι. Εἰ δ' ἄρα εἰμί, τί νῦν ἐκ περισσοῦ μοι πρόσεστι τὸ λυπεῖσθαι; Καὶ εὐθέως μετὰ τοῦτο ἕτερός με εἰσῆει λογισμός. Ἐλεγον γάρ· Μὴ τί γε τοῦ νῦν με
30 λυποῦντος ἐκεῖ χειρόν παθεῖν ἔχω, μὴ βεβιωκῶς εὐσεβῶς, καὶ παραδοθήσομαι κατ' ἐνίων φιλοσόφων λόγους Πυριφλεγέθοντι

1. Πολυθόρυβος ποταμὸς τοῦ ἁδῆ κατὰ τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας.

ἀπὸ τῆ σκέψη πού στήν ἀρχὴ μὲ στενοχωροῦσε ἀναγκάστηκα νὰ τραπῶ στήν ἀναζήτηση καὶ ἀνεύρεση τῶν πραγμάτων· καὶ τότε ἐλεεινολογοῦσα αὐτοὺς πού στήν ἀρχὴ ἀπὸ ἄγνοια κινδύνευα νὰ μακαρίζω.

Γ΄. Ἀπὸ τὴν παιδική μου ἡλικία, ἔχοντας τέτοιους λογισμούς, γιὰ νὰ μάθω κάτι τὸ βέβαιο φοιτοῦσα στὶς σχολὲς τῶν φιλοσόφων καὶ δὲν ἔβλεπα τίποτε ἄλλο παρὰ μόνο κατασκευὲς καὶ ἀνασκευὲς δοξασιῶν καὶ ἔριδες καὶ φιλονεικίες καὶ συλλογιστικὲς τέχνες καὶ ἐπινοήσεις προτάσεων συλλογισμοῦ· καὶ ἄλλοτε ἐπικρατοῦσε, λόγου χάρη, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη, ἄλλοτε πάλι ὅτι εἶναι θνητή. Ὅταν λοιπὸν ἐπικρατοῦσε ἡ ἄποψη ὅτι εἶναι ἀθάνατη, χαιρόμουν, ὅταν ὅμως ὅτι εἶναι θνητή, λυπόμουν. Περισσότερο στενοχωριόμουν ἐπειδὴ δὲν μποροῦσα νὰ βεβαιώσω τὸν νοῦ μου γιὰ κανένα ἀπὸ τὰ δύο, ἐκτὸς τοῦ ὅτι καταλάβαινα πὼς οἱ γνῶμες τῶν ἀντικειμένων τῆς συζητήσεως ἐκλαμβάνονται ἀπὸ ἐκείνους πού τὶς διεκδικοῦν ψεύτικες ἢ ἀληθινές, καὶ δὲν φαίνονται νὰ ἔχουν ἀλήθεια. Ὅταν λοιπὸν διαπίστωσα κάποτε, ὅτι ἡ κατανόηση δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ συζητούμενα θέματα, ἀλλὰ ὅτι οἱ γνῶμες διατυπώνονται ἀπὸ τοὺς συζητητές, αἰσθανόμουν περισσότερη ζάλη γιὰ τὰ πράγματα αὐτά. Γι' αὐτὸ καὶ ἀναστέναξα μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου· γιατί οὔτε νὰ βεβαιώσω κάτι ἤμουν σὲ θέση, οὔτε νὰ ἀποβάλω τὴν ἀγωνία μου γι' αὐτὰ μποροῦσα, ἂν καὶ ἤθελα, ὅπως εἶπα ἤδη, ὅτι, ἐνῶ διέτασσα τὸν ἑαυτό μου συχνότερα νὰ ἡσυχάζει, δὲν ξέρω πὼς μέσα μου ἔμπαινε κρυφὰ μὲ ἡδονὴ ἢ σκέψη τῶν θεμάτων αὐτῶν.

Δ΄. Καὶ πάλι ἀπορώντας ἔλεγα στὸν ἑαυτό μου· Γιατί μεταιοπονῶ ἀφοῦ τὸ πρᾶγμα εἶναι καθαρὸ; Ὅτι δηλαδὴ ἐὰν πεθαίνοντας δὲν θὰ ὑπάρχω, τότε τώρα πού ὑπάρχω δὲν πρέπει νὰ λυπᾶμαι. Γι' αὐτὸ ἄς κρατήσω τὴ λύπη γιὰ τότε, ὅποτε, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχω, δὲν θὰ λυπηθῶ. Ἐὰν δηλαδὴ ὑπάρχω, γιατί τώρα νὰ μοῦ προστίθεται ἐπὶ πλέον καὶ ἡ λύπη; Καὶ ἀμέσως μετὰ ἀπὸ αὐτὸ πού τώρα μὲ στενοχωρεῖ πρόκειται νὰ πάθω κάτι χειρότερο, ἐπειδὴ δὲν ἔζησα μὲ εὐσέβεια, καὶ νὰ παραδοθῶ, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια μερικῶν φιλοσόφων, στὸν Πυριφλεγέθοντα¹ καὶ

καὶ Ταρτάρῳ ὡς Σίσυφος ἢ Τιτυὸς ἢ Ἰξίων ἢ Τάνταλος, καὶ ἔσομαι ἐν ἄδου τὸν αἰῶνα κολαζόμενος; Πάλιν τε ἀνθυπέφερον, λέγων· Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα. Καὶ πάλιν ἔλεγον· Εἰ δὲ ἔστιν; Ἀδήλου οὖν ὄντος τοῦ πράγματος ἔλεγον, ἀκινδυνότερόν ἐστι 5 μᾶλλον εὐσεβῶς βιώσαί με. Καὶ πῶς δυνήσομαι τοῦ δικαίου χάριν, εἰς ἄδηλον ἐλπίδα ἀφορῶν, τῶν τοῦ σώματος κρατεῖν ἡδονῶν; Ἄλλ' οὐδὲ τί ποτέ ἐστι δίκαιον ἀρέσκον Θεῷ πεπληροφόρημαι, οὔτε εἰ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος ἢ θνητὴ γινώσκω· οὔτε τις λόγος βέβαιος εὐρίσκεται οὔτε τῶν τοιούτων λογισμῶν ἡσυχάζειν 10 δύναμαι.

Ε'. Τί οὖν χρῆ ποιεῖν ἢ τοῦτο; Εἰς Αἴγυπτον πορεύσομαι καὶ τοῖς τῶν ἀδύτων ἱεροφάνταις τε καὶ προφήταις φιλιωθήσομαι, καὶ μάγον ζητήσας καὶ εὐρῶν χρήμασι πολλοῖς πείσω ὅπως ψυχῆς ἀναπομπήν, τὴν λεγομένην νεκρομαντείαν, ποιήσῃ, 15 ἔμοῦ ὡς περὶ πράγματός τινος πυνθανομένου· ἡ δὲ πεῦσις ἔσται περὶ τοῦ μαθεῖν εἰ ἀθάνατος ἢ ψυχὴ. Ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ἀπόκρισις, ὅτι ἀθάνατός ἐστιν, οὐκ ἐκ τοῦ λαλῆσαι ἢ καὶ ἀκοῦσαι ἔσται μοι γινῶναι, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀφθῆναι μόνον, ἵνα, αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδὼν αὐτήν, αὐτάρκτη καὶ ἱκανὴν ἀπόφασιν 20 ἔχω, ἐκ τοῦ μόνον φανῆναι, ὅτι ἔστιν· καὶ οὐκ ἔτι δυνήσεται τὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἴδια τὰ τῆς ἀκοῆς ἀνατρέψαι ἄδηλα ρήματα. Ὅμως καὶ αὐτήν ταύτην τὴν σκέψιν ἀντέβαλόν τινι συνήθει φιλοσόφῳ, ὃς συνεβούλευέ μοι, τοῦτο μὴ τολμᾶν, κατὰ πολλοὺς τρόπους. Εἴτε γὰρ οὐκ εἰσακούσεται, φησὶν, ἡ ψυχὴ τῷ μάγῳ, 25 σὺ τοῖς ταῦτα ποιεῖν ἀπαγορεύουσι νόμοις ὡς ἀντιπράξας δυσσυνειδήτως βιώσεις· εἰ δὲ ἐπακούσεται, μετὰ τοῦ δυσσυνειδή-

2. Χῶρος τοῦ ἄδη, ὅπου βασανίζονταν οἱ ἐγκληματίες.

3. Μυθικὸς βασιλιάς τῆς Κορίνθου, πού καταδικάστηκε στὸν ἄδη νὰ κυλάει αἰῶνια ἓνα βράχο πρὸς τὴν κορυφὴ ψηλοῦ βουνοῦ.

4. Μυθικὸς Γίγαντας, πού τὸν θανάτωσε ὁ Ἀπόλλωνας.

στὸν Τάρταρο², ὅπως ὁ Σίσυφος³ ἢ ὁ Τιτυὸς⁴ ἢ ὁ Ἰξίων⁵ ἢ ὁ Τάνταλος⁶, καὶ νὰ μείνω στὸν ἄδη κολαζόμενος αἰωνίως; Ἀλλὰ πάλι ἀπαντοῦσα λέγοντας· ὅμως αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν. Καὶ πάλι ἔλεγα· ἐὰν ὅμως ὑπάρχουν; Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ πρᾶγμα ἦταν ἄγνωστο, ἔλεγα ὅτι εἶναι μᾶλλον πιὸ ἀκίνδυνο νὰ ζῶ μὲ εὐσέβεια. Πῶς ὅμως θὰ μπορέσω γιὰ χάρη τοῦ δικαίου, ἀποβλέποντας σὲ ἄγνωστη ἐλπίδα, νὰ συγκρατήσω τὶς ἡδονὲς τοῦ σώματος; Ἀλλὰ οὔτε τί ἀκριβῶς εἶναι δίκαιο ποὺ ἀρέσει στὸν Θεὸ πληροφορήθηκα, οὔτε ἂν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη ἢ θνητὴ γνωρίζω· οὔτε κανένας λόγος σίγουρος ὑπάρχει, οὔτε ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς μπορῶ νὰ ἡσυχάσω.

Ε΄. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ κάνω ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό; Θὰ πάω στὴν Αἴγυπτο καὶ θὰ γίνω φίλος μὲ τοὺς ἱεροφάντες τῶν ἀδύτων καὶ προφῆτες καὶ θὰ ἀναζητήσω ἓνα μάγο καὶ βρίσκοντάς τον θὰ τὸν πείσω μὲ πολλὰ χρήματα νὰ κάνει ἀνάκληση ψυχῆς, αὐτὸ ποὺ λέγεται νεκρομαντεία, ἐπειδὴ δῆθεν ἐγὼ θέλω νὰ ρωτήσω καὶ νὰ μάθω γιὰ κάποιο πρᾶγμα· ἡ δὲ ἐρώτηση θὰ εἶναι γιὰ νὰ μάθω ἐὰν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη. Τὴν ἀπάντηση δὲ τῆς ψυχῆς ὅτι εἶναι ἀθάνατη, δὲν θὰ τὴν γνωρίσω ἀπὸ τὸ ὅτι θὰ μιλήσει ἢ θὰ τὴν ἀκούσω, ἀλλὰ μόνο ἐὰν τὴν δῶ, γιὰ νὰ ἔχω, βλέποντάς την μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια, αὐτάρκη καὶ ἱκανοποιητικὴ γνώμη, ἀπὸ τὸ γεγονὸς μόνο τῆς ἐμφανίσεώς της ὅτι ὑπάρχει· ἔτσι δὲν θὰ μποροῦν πιά τὰ ἄγνωστα λόγια τῆς ἀκοῆς νὰ ἀνατρέψουν τὰ ἀντίστοιχα τῶν ματιῶν. Ὅμως καὶ τὴν σκέψη αὐτὴ τὴν ἀντικατέστησα μὲ κάποιον συνηθισμένον φιλόσοφο, ὁ ὁποῖος μὲ συμβούλεψε νὰ μὴ τὸ τολμήσω αὐτό, γιὰ πολλοὺς λόγους. Γιατί, ἐὰν δὲν ὑπακούσει, λέει, ἡ ψυχὴ στὸν μάγο, ἐσύ, ἐπειδὴ ἐνέργησες ἀντίθετα πρὸς τοὺς νόμους ποὺ τὰ ἀπαγορεύουν αὐτά, θὰ ζῆσεις μὲ τύψεις συνειδησεως· ἐὰν πάλι ὑπακούσει, μαζὶ μὲ τὸ ὅτι θὰ

5. Γιὸς τοῦ Φλεγύου, βασιλιᾶ τῶν Λαπιθῶν, ποὺ φόνευσε τὸν πεθερό του καὶ ἐπιτέθηκε ἐρωτικὰ στὴν Ἥρα. Γι' αὐτὸ ὁ Δίας τὸν ἔστειλε στὸν Τάρταρο.

6. Βασιλιάς τῆς Φρυγίας, γιὸς τοῦ Δία, πατέρας τοῦ Πέλοπα. Τιμωρήθηκε στὸν ἄδη μὲ τὸ μαρτύριο τῆς παντοτινῆς πείνας καὶ δίψας, ἐπειδὴ παρέθεσε γεῦμα στοὺς θεοὺς μὲ τὶς σάρκες τοῦ γιοῦ του Πέλοπα.

τως σε βιοῦν, οἶμαι τὰ τῆς εὐσεβείας σοι μηκέτι προχωρεῖν, οὐ εἶνεκεν καὶ ἐτόλμησας. Ἐχθραίνειν γὰρ τὸ Θεῖον λέγουσιν ἐπὶ τοῖς τῇ λύσει θανόντων σωμάτων σκύλλουσι τὰς ψυχάς. Ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούσας, ὀκνηρότερος μὲν πρὸς τὸ τοιοῦτον ἐγχειρῆσαι ἐγενόμην, τῆς δὲ ἀπαρχῆς μου οὐκ ἐπαυσάμην βουλῆς, ἀλλ' ὡς ἐμποδισθεῖς τὴν ὀρμὴν ἠθύμουν.

Σ'. Καὶ ἵνα μὴ σοι τὰ τοιαῦτα μακρῶ διηγῆσωμαι λόγῳ, ἐν τοσοῦτοις λογισμοῖς καὶ πράγμασιν ὄντος μου, φήμη τις ἡρέμα, ἐπὶ τῆς Τιβερίου Καίσαρος βασιλείας, ἐξ ἑαρινῆς τροπῆς τὴν ἀρχὴν λαμβάνουσα, ἠῤῥξανεν ἐκάστοτε καὶ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὴ Θεοῦ ἄγγελος διέτρεχε τὸν κόσμον, τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα σιγῇ στέγειν μὴ δυναμένη. Ἐκάστοτε οὖν πλείων καὶ μείζων ἐγένετο, λέγουσα, ὡς τίς ποτε ἐν Ἰουδαίᾳ, ἐξ ἑαρινῆς τροπῆς λαβὼν τὴν ἀρχὴν, Ἰουδαίοις τὴν τοῦ αἰδίου Θεοῦ εὐαγγελίζεται βασιλείαν, ἧς ἀπολαβεῖν λέγει ἐάν τις αὐτῶν προκατορθώσῃ τὴν πολιτείαν· τοῦ δὲ πιστεῦσθαι αὐτὸν χάριν, ὅτι θειότητος γέμων ταῦτα πνέει, πολλὰ θαυμάσια σημειᾷ τε καὶ τέρατα διαπράττεται κελεύσει μόνῃ, ὡς παρὰ Θεοῦ εἰληφῶς τὴν ἐξουσίαν· κωφοὺς γὰρ ποιεῖν ἀκούειν, τυφλοὺς ἀναβλέπειν, κυλλοὺς ποιεῖ περιπατεῖν, χωλοὺς ἀνορθοῖ, πᾶσαν νόσον ἀπελαύνει, πάντα δαίμονα φυγαδεύει· ἀλλὰ καὶ λεπροὶ ψωροὶ ἐκ διαστήματος μόνον ἐνορῶντες αὐτῷ ἰώμενοι ἀπαλλάσσονται, νεκροὶ δὲ προσφερόμενοι ἐγείρονται, καὶ οὐδὲν ἐστὶν ὃ ἀδυνατεῖ ποιεῖν. Καὶ ὅσῳ γε μᾶλλον ὁ χρόνος προέκοπτεν, πολὺ μείζων διὰ πλειόνων τῶν ἐπιδημούντων καὶ βεβαιότερα ἐγένετο, οὐκ ἔτι φήμη λέγω, ἀλλὰ τοῦ πράγματος ἡ ἀλήθεια. Ἦδη γὰρ ποτε καὶ συστήματα κατὰ τόπους ἐγένετο βουλῆς καὶ σκέψεως, τὸ τίς ἂν εἴη ὁ φανείς καὶ τί βούλεται λέγειν.

Ζ'. Καὶ δήποτε τις πρὸς αὐτῷ ἔτει ἐν φθινοπωρινῇ τροπῇ δημοσίᾳ στὰς ἐβόα λέγων·

ζήσεις με τύψεις τῆς συνειδήσεως, νομίζω ὅτι τὰ θέματα τῆς εὐσέβειάς σου δὲν θὰ προχωρήσουν πλέον, ἐξαιτίας αὐτοῦ πού ἀποτόλμησες. Γιατὶ λένε ὅτι τὸ Θεῖο μισεῖ ἐκείνους πού με τὴ διάλυση τῶν νεκρῶν σωμάτων ἐνοχλοῦν τὶς ψυχές. Ἐγὼ βέβαια ἀκούοντας αὐτὰ ἔγινα πιὸ διστακτικὸς στὸ νὰ τὸ ἐπιχειρήσω αὐτό, ὅμως δὲν ἔπαυσα νὰ ἔχω τὴν ἀρχικὴ ἐπιθυμία μου, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀνακόπηκε ἡ ὁρμή μου, δυσφοροῦσα.

Σ΄. Καὶ γιὰ νὰ μὴ σοῦ τὰ ἐξιστορήσω αὐτὰ με πολλὰ λόγια, ἐνῶ βρισκόμουν σὲ τόσο πολλὲς σκέψεις, κάποια φήμη, πού ξεκίνησε σιγά-σιγά ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καίσαρα Τιβερίου, ἀπὸ τὴν ἑαρινὴ ἰσημερία, μεγάλωνε κάθε τόσο καὶ σὰν ἀληθινὴ ἀγγελιοφόρος τοῦ Θεοῦ περιέτρεχε τὸν κόσμον, μὴ μπορώντας νὰ καλύπτει μὲ σιγὴ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ. Κάθε φορὰ λοιπὸν γίνονταν περισσότερη καὶ μεγαλύτερη, λέγοντας ὅτι στὴν Ἰουδαία ἕνας κάποιος, πού ἄρχισε ἀπὸ τὴν ἑαρινὴ ἰσημερία, κηρύσσει στοὺς Ἰουδαίους τὴν εὐχάριστη ἀγγελία τῆς βασιλείας τοῦ αἰώνιου Θεοῦ, τὴν ὁποία, λέει, ὅτι ἀπολαμβάνει κανεὶς ἀφοῦ προηγουμένως κατορθώσει τὸν τρόπο ζωῆς αὐτῶν. Γιὰ νὰ τὸν πιστέψουν ὅτι κηρύττει αὐτὰ, ἐπειδὴ εἶναι γεμάτος ἀπὸ θεότητα, κάνει πολλὰ θαυμαστὰ σημεῖα καὶ τέρατα με μόνη τὴ διαταγὴ του, ἐπειδὴ πῆρε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν ἐξουσία· γιατί κάνει κωφοὺς νὰ ἀκοῦνε, τυφλοὺς νὰ ξαναβλέπουν, σακάτηδες νὰ περπατοῦν, ἀνορθώνει κουτσούς, θεραπεύει κάθε ἀρρώστια, διώχνει κάθε δαίμονα· ἀλλὰ καὶ λεπροὶ ψωριασμένοι καὶ μόνο πού τὸν βλέπουν ἀπὸ ἀπόσταση θεραπεύονται καὶ ἀπαλλάσσονται, καὶ νεκροὶ πού πηγαίνουν γιὰ ταφὴ ἀνασταίνονται, καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε πού νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τὸ κάνει. Καὶ ὅσο περισσότερο περνοῦσε ὁ καιρὸς, γίνονταν πολὺ μεγαλύτερη καὶ πιὸ βέβαιη ἀπὸ πολλοὺς πού ἐπέστρεφαν ἀπὸ ἐκεῖ, δὲν λέω πιά ἢ φήμη, ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια τῶν γεγονότων. Καὶ ἤδη καὶ συμβούλια γίνονταν κατὰ καιροὺς σὲ διάφορους τόπους γιὰ νὰ ἀποφασίσουν γιὰ τὸ ποιὸς μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὸς πού ἐμφανίστηκε καὶ τί θέλει νὰ πεῖ.

Ζ΄. Καὶ κάποτε κάποιος, τὸ ἴδιος ἔτος, κατὰ τὸ φθινοπωρινὸ ἡλιοστάσιο, ἐμφανίστηκε δημόσια λέγοντας·

Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ἀκούσατε· ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἐν Ἰουδαίᾳ
 πάρεστιν, ἐπαγγελλόμενος πᾶσι τοῖς βουλομένοις ζωὴν
 αἰώνιον, ἐὰν τὰ κατὰ γνώμην τοῦ πέμψαντος αὐτὸν Πα-
 τρὸς βιώσωσιν. Διὸ μεταβάλλεσθε τὸν τρόπον ἀπὸ τῶν
 5 χειρόνων ἐπὶ τὰ κρείττονα, ἀπὸ τῶν προσκαίρων ἐπὶ τὰ
 αἰώνια· γνῶτε ἓνα Θεὸν εἶναι τὸν ἐπουράνιον, οὗ τὸν κό-
 σμον ἀδίκως οἰκεῖτε ἔμπροσθεν τῶν αὐτοῦ δικαίων
 ὀφθαλμῶν· ἀλλ' ἐὰν μεταβάλλησθε καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ
 βούλησιν βιώσητε, εἰς ἕτερον αἰῶνα ἐνεχθέντες καὶ αἰδιοί
 10 γινόμενοι, τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀπολαύσετε,
 ἐὰν δὲ ἀπειθήσητε, αἱ ψυχαὶ ὑμῶν μετὰ τὴν τοῦ σώματος
 λύσιν εἰς τὸν τόπον τοῦ πυρὸς βληθήσονται, ὅπου καιρὸς
 ἡ νῦν ἐκάστου ζωὴ τυγχάνει.

Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἀκούων ἠχθόμην, ὅτι οὐδεὶς ἐκ τοσούτων
 15 ὄχλων, τηλικαύτην ἀγγελίαν ἀκούσας, εἶρηκεν· εἰς Ἰουδαίαν
 πορεύσομαι, ἵνα ἴδω εἰ ταῦθ' οὗτος λέγων ἀληθεύει, ὡς ὅτι
 Υἱὸς Θεοῦ ἀποστείλαντος Πατρὸς βούλησιν ἐκφαίνων· ἐπεὶ καὶ
 ὅπερ λέγουσιν αὐτὸν κηρύσσειν, οὐκ ἔστι μικρόν· ὧν μὲν γὰρ
 τὰς ψυχὰς διαβεβαιοῦται αἰωνίουσ οὔσας αἰωνίων ἀπολαύσειν
 20 ἀγαθῶν, ὧν δὲ ἐν πυρὶ ἀσβέστῳ ριφθείσας τὸν αἰῶνα κολα-
 σθήσεσθαι.

Η'. Ταῦτα ἐγὼ λέγων περὶ ἄλλων καὶ ἑμαυτῷ ὠμίλησα
 λέγων·

Τί ἄλλους μέμφομαι, ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἀμελείας ὑπάρχων
 25 ἐγκλήματι; Ἄλλ' εἰς Ἰουδαίαν ὀρμήσω, πρότερον τὸν
 ἐμὸν διαθεῖς βίον.

Καὶ δὴ οὕτω βουλευσαμένου μου, πολλὸς ὁ τῆς παρολκῆς ἐγενή-
 θη χρόνος, τῶν βιωτικῶν πραγμάτων δυσεκλύτων ὄντων. Πέ-
 ρας γοῦν συννοήσας ὧδέ ποτε τὴν τοῦ βίου φύσιν, ὅτι ἐλπίδι
 30 ἐκπλοκῶν τοὺς σπεύδοντας ἐνεδρεύει, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὃν ποτε
 εἰσεκλάπην χρόνον ἐλπίσι δονούμενος, καὶ ὅτι οὕτω ἀσχολού-

Ἄντρες Ρωμαῖοι, ἀκοῦστε· ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦρθε στὴν Ἰουδαία, ὑποσχόμενος σὲ ὅλους ὅσους θέλουν ζωὴ αἰώνια, ἐὰν ἐφαρμόσουν στὴ ζωὴ τους ὅσα εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ Πατέρα του, πού τὸν ἔστειλε. Γι' αὐτὸ μεταβάλετε τὸν τρόπο τῆς ζωῆς σας, ἀπὸ τὰ χειρότερα πρὸς τὰ καλύτερα, ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα πρὸς τὰ αἰώνια· γνωρίστε ὅτι ἓνας εἶναι ὁ ἐπουράνιος Θεός, τοῦ ὁποῖου τὸν κόσμον κατοικεῖτε ἄδικα μπροστὰ στὰ δίκαια μάτια του· ἐὰν ὅμως ἀλλάξετε καὶ ζήσετε σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του, θὰ εἰσέλθετε σὲ ἄλλη ἐποχὴ καὶ ἀφοῦ γίνετε αἰώνιοι, θὰ ἀπολαύσετε τὰ ἀπερίγραπτα ἀγαθὰ του· ἐὰν ὅμως ἀπειθήσετε, οἱ ψυχές σας μετὰ τὸν θάνατο τοῦ σώματος θὰ ριχτοῦν στὸν τόπο τῆς φωτιᾶς, ὅπου κολαζόμενες αἰώνια θὰ μετανοήσουν ἀνώφελα. Γιατὶ ὁ καιρὸς τῆς μετάνοιας εἶναι ἡ τωρινὴ ζωὴ τοῦ καθενός.

Ἐγὼ λοιπὸν ἀκούοντας αὐτὰ στενοχωριόμουν, γιατί κανένας ἀπὸ τὸσα πλήθη δὲν εἶπε ὅτι ἄκουσε τέτοια ἀγγελία. Θὰ πάω στὴν Ἰουδαία, γιὰ νὰ δῶ ἐὰν ὅσα λέει αὐτὸς ἀληθεύουν, ὅτι δηλαδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦρθε στὴν Ἰουδαία, φέρνοντας καλὴ καὶ αἰώνια ἐλπίδα, φανερώνοντας τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα του πού τὸν ἔστειλε. Γιατὶ καὶ αὐτὸ πού λένε ὅτι κηρύττει δὲν εἶναι μικρὸ, ἀφοῦ ὑποστηρίζει ὅτι ἄλλων οἱ ψυχές πού θὰ εἶναι αἰώνιες θὰ ἀπολαμβάνουν αἰώνια ἀγαθὰ, ἐνῶ ἄλλων, ἀφοῦ ριχτοῦν μέσα σὲ φωτιὰ πού δὲν σβήνει, θὰ ὑποφέρουν αἰώνια.

Ἡ'. Λέγοντας ἐγὼ αὐτὰ γιὰ τοὺς ἄλλους, μίλησα καὶ στὸν ἑαυτό μου καὶ εἶπα·

Γιατί κατηγορῶ τοὺς ἄλλους, ἀφοῦ βρίσκομαι καὶ ἐγὼ στὸ ἴδιο ἀμάρτημα τῆς ἀμέλειας; Ὅμως θὰ τρέξω στὴν Ἰουδαία, ἀφοῦ πρῶτα ρυθμίσω τὴ ζωὴ μου.

Ἀλλὰ ἀπὸ τότε πού σκέφτηκα ἔτσι, πέρασε πολὺς χρόνος, γιατί οἱ βιωτικὲς ὑποθέσεις λύνονται δύσκολα. Στὸ τέλος ὅμως ὅταν συνειδητοποίησα ὅτι ἡ φύση τῆς ζωῆς εἶναι τέτοια, ὅτι δηλαδὴ παγιδεύει ὅσους βιάζονται μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπεμπλοκῆς, καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ οἰστριλατούμενος καὶ ἀπὸ τὸν χρόνον πού

μενοι οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκομεν, τὰ πάντα μου, ὡς ἔτυχεν, ἀφείς εἰς Πόρτον ὠρμησα, καὶ εἰς λιμένα ἐλθὼν τε καὶ ἀναχθεὶς ἀνέμων ἔχθραις ἀντὶ τοῦ εἰς Ἰουδαίαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἠνέχθην· καὶ ἀνέμων ἀπορία ἐπισχεθεὶς ἐκεῖ συνεφοίτων τοῖς
 5 φιλοσόφοις καὶ τὰ τῆς φήμης καὶ τοῦ ἐν Ρώμῃ φανέντος ἔλεγον τοὺς λόγους. Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι· Τὸν μὲν ἐν Ρώμῃ φανέντα οὐκ ἴσμεν, περὶ δὲ τοῦ ἐν Ἰουδαίᾳ γενομένου καὶ Υἱοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῆς φήμης λεγομένου καὶ παρὰ πολλῶν τῶν κάκειθεν ἐληλυθότων ἠκούσαμεν, καὶ περὶ πάντων ὧν λαλῶν ἐποίει θαυμασίων
 10 ἐμάθομεν.

Θ'. Ἐμοῦ δὲ εἰπόντος, Ἦθελόν τιτι συντυχεῖν τῶν ἐωρακότων αὐτόν, εὐθὺς ἤγόν με λέγοντες, Ἦστι τις ἐνταῦθα, οὐ μόνον ἱστορήσας αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκεῖθεν γῆς ὑπάρχων, ἀνὴρ Ἑβραῖος, ὀνόματι Βαρνάβας, ὃς καὶ ἓνα τῶν αὐτοῦ μαθη-
 15 τῶν ἑαυτὸν εἶναι λέγει, καὶ ἐνταῦθά που καθεζόμενος τῆς ἐκείνου ὑποσχέσεως τοὺς λόγους τοῖς βουλομένοις ἐτοιμῶς λέγει. Καὶ δὴ συνῆλθον αὐτοῖς. Καὶ ἐλθὼν, σὺν τῷ παρεστῶτι ὄχλῳ ἔστην ἐπακούων τῶν λόγων, καὶ συνενόουν τάληθῆ οὐ διαλεκτικῆ τέχνῃ λέγοντα, ἀλλὰ ἀκάκως καὶ ἀπαρασκευάστως ἐκτι-
 20 θέμενον, ἃ τε ἤκουσε καὶ ἐώρακε τὸν τοῦ Θεοῦ φανέντα Υἱὸν πεποικέναι τε καὶ εἰρηκέναι. Πολλοὺς δὲ μάρτυρας τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων θαυμασίων τε καὶ λόγων, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ παρεστῶτος ὄχλου, παρεῖχεν.

Γ'. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὰ ἀπανούργως λεγόμενα οἱ ὄχλοι
 25 ἠδέως διετίθεντο, οἱ ἐκ παιδείας κοσμικῆς ὀρμώμενοι φιλόσοφοι γελᾶν αὐτόν καὶ χλευάζειν ἐπεβάλλοντο, σκώπτοντες καὶ διασύροντες θράσει ἀμέτρῳ, ὡς μεγάλοις ὄπλοις κεκρημένοι τοῖς συλλογισμοῖς. Ὁ δὲ ἀπωθούμενος αὐτῶν τὸν λῆρον οὐ συνέτρεχεν αὐτῶν τῇ πανούργῳ πεύσει, ἀλλ' ἀκαταπλήκτως ὧν
 30 ἔλεγεν οὐκ ἀφίστατο. Καὶ ποτέ τις αὐτοῦ ἐπύθετο, διὰ τί

ἔχασα κάποτε μὲ τὶς ἐλπίδες, καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι πεθαίνουμε ἀσχολούμενοι μὲ τέτοια, ἄφησα ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μου ὅπως ἦταν καὶ ἔτρεξα στὸν Πόρτο καὶ ἀφοῦ ἔφτασα στὸ λιμάνι καὶ ἀνοίχτηκα στὸ πέλαγος ἐξαιτίας τῶν ἀντίθετων ἀνέμων ἀντὶ γιὰ τὴν Ἰουδαία ἔφθασα στὴν Ἀλεξάνδρεια· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ ἔλλειψη ἀνέμων κρατήθηκα ἐκεῖ, συναναστρεφόμενοι τοὺς φιλοσόφους καὶ τοὺς ἔλεγα ὅσα φημολογοῦνταν καὶ τὰ λόγια ἐκείνου ποὺ εἶχε ἐμφανισθεῖ στὴ Ρώμη. Ἐκεῖνοι ὅμως ἔλεγαν ὅτι ἐκεῖνον ποὺ ἐμφανίσθηκε στὴ Ρώμη δὲν τὸν γνωρίζουμε, γιὰ ἐκεῖνον ὅμως ποὺ ἦρθε στὴν Ἰουδαία καὶ ὀνομάζεται ἀπὸ τὴ φήμη Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀκούσαμε καὶ ἀπὸ πολλοὺς ποὺ ἦρθαν ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ μάθαμε καὶ γιὰ ὅλα τὰ θαύματα ποὺ ἔκανε μιλώντας.

Θ΄. Καὶ ὅταν ἐγὼ εἶπα· Θὰ ἤθελα νὰ συναντήσω κάποιον ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὸν εἶδαν, μὲ ὀδήγησαν ἀμέσως λέγοντας, ὑπάρχει κάποιος ἐδῶ, ποὺ ὄχι μόνον ἔδωσε περιγραφές γι’ αὐτόν, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ τὴ χώρα ἐκείνη, Ἑβραῖος, ποὺ ὀνομάζεται Βαρνάβας, αὐτὸς ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του, καὶ κάθεται κάπου ἐδῶ καὶ λέει πρόθυμα σ’ ἐκείνους ποὺ θέλουν τὰ λόγια τῆς ὑποσχέσεως ἐκείνου. Πῆγα λοιπὸν μαζί τους καὶ ἀφοῦ ἔφτασα, στάθηκα μαζί μὲ τὸ πλῆθος ποὺ παραβρισκόταν καὶ ἄκουα τὰ λόγια καὶ καταλάβαινα ὅτι ἔλεγε τὴν ἀλήθεια ὄχι μὲ τέχνη διαλεκτική, ἀλλὰ περιέγραφε ἀνεπιτήδευτα καὶ χωρὶς νὰ εἶναι προετοιμασμένος, αὐτὰ ποὺ ἄκουσε καὶ εἶδε νὰ κάνει καὶ νὰ λέει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐμφανίσθηκε. Παρουσίαζε καὶ πολλοὺς μάρτυρες, γιὰ τὰ θαύματα καὶ λόγια ποὺ ἔλεγε, μέσα ἀπὸ τὸ πλῆθος ποὺ παραβρισκόταν.

Ι΄. Ἐπειδὴ τὰ πλήθη ἄκουαν μὲ εὐχαρίστηση αὐτὰ ποὺ ἄδο-
λα λέγονταν, οἱ φιλόσοφοι παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν κοσμικὴ
μόρφωσή τους, ἐπιχειροῦσαν νὰ τὸν ἐξαπατήσουν καὶ νὰ τὸν πε-
ριπαίξουν, χλευάζοντας καὶ κακολογώντας τον μὲ πολὺ θράσος,
χρησιμοποιώντας ὡς μεγάλα ὄπλα τοὺς συλλογισμοὺς. Ἐκεῖνος
ὅμως παραμερίζοντας τὴ φλυαρία τους, δὲν παρασυρόταν ἀπὸ τὶς
δόλιες ἐρωτήσεις τους, ἀλλὰ χωρὶς νὰ καταπλήσσει δὲν ἀπο-
μακρυνόταν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔλεγε. Κάποτε μάλιστα ἓνας τὸν

κώνωψ ἐγένετο, καὶ βραχύτατον ὄν, ἐξ πόδας ἔχον, ἔχει καὶ πτερά, ἐλέφας δέ, τὸ μέγιστον τῶν ζώων, ἄπτερος ὢν, τέσσαρας μόνους ἔχει πόδας. Ὁ δὲ μετὰ τὴν πεῦσιν τὸν ἐμποδισθέντα ἀναλαβὼν λόγον, ὡς πρὸς τὴν πεῦσιν ἀποκρινάμενος, τὸν αὐτῷ
5 ἀπ' ἀρχῆς προκείμενον ἀνελάμβανε λόγον, τούτῳ μόνῳ προοιμίῳ χρώμενος καθ' ἐκάστην ἐγκοπὴν·

Ἡμεῖς τοῦ πέμψαντος ἡμᾶς τοὺς λόγους καὶ τὰς θαυμασίους πράξεις εἰπεῖν ὑμῖν μόνον ἔχομεν ἐντολήν, καὶ ἀντὶ τῆς λογικῆς ἀποδείξεως μάρτυρας παρέχομεν ὑμῖν τῶν
10 ἐξ ὑμῶν παρεστῶτων πολλούς, ὧν ἐγὼ τὰ εἶδη μέμνημαι, ὡς ἐμψύχους εἰκόνας, ἱκανὰς μαρτυρίας. Λοιπὸν τῆς ὑμετέρας ἐστὶν ἐξουσίας ὑπέικειν ἢ ἀπειθεῖν. Τοῦ δὲ λέγειν ὑμῖν τὸ συμφέρον οὐ παύσομαι, ὅτι ἐμοὶ μὲν ζημία τὸ σιωπᾶν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀπειθεῖν βλάβη. Ἀλλὰ καὶ τῶν εἰ-
15 καίων ὑμῶν προβλημάτων τὰς ἀποδείξεις ἀποδοῦναι ἡδυνάμην, εἰ φιλαληθῶς ἐπυνθάνεσθε. Κώνωπος δὲ καὶ ἐλέφαντος τὴν αἰτίαν τῆς διαφόρου δημιουργίας νῦν ὑμῖν οὐκ ἐστὶν εἰπεῖν εὐκαιρον τοῖς τῶν ὄλων ἀγνοοῦσι Θεόν.

ΙΑ'. Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, ὡς ἐκ συμφωνίας ἄτακτον
20 ἠφίεσαν γέλωτα, κατασιωπᾶν καὶ ἀπορεῖν αὐτὸν πειρώμενοι ὡς βάρβαρόν τινα δαιμονῶντα. Ἐγὼ δὲ ταῦτα ὁρῶν, ζήλω οὐκ οἶδ' ὅπως ληφθεὶς, εὐσεβεῖ θυμῷ τοῦ λοιποῦ σιγᾶν οὐκ ἐκαρτέρουν, ἀλλὰ μετὰ παρρησίας ἐβόων λέγων·

Εὐλόγως ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀκατάληπτον τὴν αὐτοῦ βούλησιν
25 ἔθετο, ἀναξίους προῖδῶν, ὡς ἐκ τῶν νῦν τοὺς κριτικὸν νοῦν ἔχοντας πληροφορῶν φαίνεται. Ἐπεὶ γὰρ νῦν τῆς αὐτοῦ βουλήσεως κήρυκες ἐξαπεστάλησαν, οὐ γραμματικὴν ἐπαγγελλλόμενοι τέχνην, ἀλλ' ἀπλοῖς καὶ ἀπανούργοις λόγοις τὴν αὐτοῦ βούλησιν ἐκφαίνοντες, ὡς πάνθ' ὄντιναοῦν ἀκούσαντα νοεῖν τὰ λεγόμενα.

ρώτησε, γιατί δημιουργήθηκε τὸ κουνούπι καὶ ἐνῶ εἶναι πάρα πολὺ μικρὸ ὄν, ἔχει ἕξι πόδια καθὼς καὶ φτερά, ἐνῶ ὁ ἐλέφας, τὸ πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὰ ζῶα, εἶναι χωρὶς φτερὰ καὶ ἔχει μόνο τέσσερα πόδια. Ἐκεῖνος ὁμῶς μετὰ τὴν ἐρώτηση, συνεχίζοντας τὸν λόγο πὺ διακόπηκε, σὰν νὰ ἀπαντοῦσε στὴν ἐρώτηση, ἐπανερχόταν στὸ θέμα πὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μιλοῦσε, χρησιμοποιοῦντας μόνο τὸ ἐξῆς προοίμιο μετὰ ἀπὸ κάθε διακοπή.

Ἐμεῖς ἔχουμε ἐντολὴ νὰ ποῦμε σὲ σᾶς τὰ λόγια καὶ τὶς θαυμαστὲς πράξεις μόνο ἐκείνου πὺ μᾶς ἔστειλε καὶ ὡς λογικὴ ἀπόδειξη σᾶς παρουσιάζουμε μάρτυρες πολλοὺς ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους, τῶν ὁποίων ἐγὼ θυμᾶμαι τὶς μορφές, σὰν ζωντανὲς εἰκόνες, ἱκανοποιητικὲς μαρτυρίες. Εἶναι ἐπομένως στὸ χέρι σας νὰ πειθαρχήσετε ἢ νὰ ἀπειθήσετε. Ὅμως δὲν θὰ παύσω νὰ σᾶς λέγω αὐτὸ πὺ σᾶς συμφέρει, γιατί γιὰ μένα εἶναι ζημιὰ τὸ νὰ σιωπῶ, ἐνῶ γιὰ σᾶς ἡ ἀπειθία εἶναι βλάβη. Θὰ μπορούσα βέβαια νὰ σᾶς δώσω ἀποδείξεις στὰ ἄσκοπα προβλήματα σας, ἐὰν ρωτούσατε μὲ εἰλικρίνεια γιὰ νὰ μάθετε. Ὅμως δὲν εἶναι τώρα καιρὸς νὰ μιλῶ γιὰ τὴν αἰτία τῆς διαφορετικῆς δημιουργίας τοῦ κουνουπιοῦ καὶ τοῦ ἐλέφαντα σὲ σᾶς πὺ ἀγνοεῖτε τὸν Θεὸ τῶν ὄλων.

ΙΑ΄. Ἐνῶ ἐκεῖνος ἔλεγε αὐτὰ, ὅλοι μαζί ἔβγαλαν ἕναν καγχασμὸ, προσπαθώντας νὰ τὸν κάνουν νὰ σιωπάσει καὶ νὰ τὸν φέρουν σὲ ἀμηχανία, σὰν κάποιο βάρβαρο δαιμονισμένο. Ἐγὼ τότε βλέποντας αὐτὰ, χωρὶς νὰ γνωρίζω πῶς, κυριεύθηκα ἀπὸ ζῆλο, καὶ ἀπὸ ἀσεβῆ θυμὸ μὴ ἀντέχοντας νὰ σιωπῶ περισσότερο, φώναξα μὲ θάρρος λέγοντας:

Εὐλόγα ὁ Θεὸς ἔκανε γιὰ σᾶς ἀκατανόητο τὸ θέλημά του, προβλέποντας ὅτι εἶστε ἀνάξιοι, ὅπως φαίνεται μὲ ὅσα τώρα πληροφορεῖ ἐκείνους πὺ ἔχουν κριτικὸ μυαλό. Ἐπειδὴ ὁμῶς τώρα στάλθηκαν κήρυκες τοῦ θελήματος ἐκείνου, πὺ δὲν ὑπόσχονται ὅτι διδάσκουν γραμματικὴ τέχνη, ἀλλὰ φανερώνουν τὸ θέλημά του μὲ λόγια ἀπλὰ καὶ ἄδολα, ὥστε καθένας, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι, ἀκούοντάς τα νὰ καταλαβαίνει αὐτὰ πὺ λέγονται, μὴ

καὶ οὐ μετὰ ἔξεώς τινος φθονερᾶς, παρέχειν πᾶσιν ἑαυτὴν μὴ
 βουλομένης πάρεστε ὑμεῖς, πρὸ τῷ μὴ νοεῖν τὸ ὑμῖν συμφέρον,
 ἐπὶ τῇ ὑμετέρῃ βλάβῃ γελαῖν τὴν εἰς τὴν ὑμετέραν καταδίκην ἐν
 βαρβάροις πολιτευσαμένην ἀλήθειαν, ἣν καὶ ὑμῖν ἐπιδημήσα-
 5 σαν ξενίσαι οὐ βούλεσθε, διὰ τὰς ἀσελγείας ὑμῶν, καὶ τὸ λιτὸν
 τῶν λόγων αὐτῆς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆτε, ὅτι εἰκῆ φιλόλογοί ἐστε,
 καὶ οὐ φιλαλήθεις φιλόσοφοι· μέχρι μὲν οὖν πότε λαλεῖν μανθά-
 νετε, οἱ τὸ καλῶς λαλεῖν οὐκ ἔχοντες; Πολλὰ γὰρ ὑμῶν ρήματα
 ἐνὸς οὐκ ἄξια λόγου. Τί ἄρα ἐρεῖ ὑμῶν τὸ Ἑλληνικὸν πλῆθος
 10 μία ψυχὴ γενόμενον, εἴπερ ἔσται κρίσις, ὡς οὗτος λέγει; Διὰ τί,
 ὦ Θεέ, τὴν σὴν βούλησιν οὐκ ἐκήρυξας ἡμῖν; Οὐ πάντως ἀκού-
 σεσθε, εἴπερ ἀποκρίσεως καταξιωθήσεσθε, τάδε. Ἐγώ, πάσας
 τὰς ἐσομένας πρὸ καταβολῆς κόσμου εἰδῶς προαιρέσεις,
 ἰδίως ἐκάστῳ πρὸς τὸ αὐτοῦ ἄξιον λανθανόντως προαπήντησα·
 15 τοῦτο δὲ αὐτὸ ὅτι οὕτως ἔχει, βουληθεὶς τοὺς προσπεφευγότας
 μοι πληροφορῆσαι, διὰ τί ἀπαρχῆς ἐκ προτέρων γενεῶν τὴν
 ἐμὴν βούλησιν δημοσίᾳ οὐκ εἶσα κηρυχθῆναι, νῦν πρὸς τῷ τέ-
 λει τοῦ βίου κήρυκας ἐμῆς βουλῆς ἀπέστειλα, οἱ καὶ γελῶνται
 καὶ ὑβριζόμενοι χλευάζονται ὑπὸ τῶν μηδὲν ὄφελεισθαι θελόν-
 20 των καὶ ἐπιτεταμένως τὴν ἐμὴν φιλίαν παραιτησαμένων. Ὡς
 μεγάλης ἀδικίας! Μέχρι πόνου κινδυνεύουσι κήρυκες, καὶ ταῦ-
 τα ὑπὸ τῶν εἰς σωτηρίαν καλουμένων ἀνδρῶν.

IB'. Τοῦτο δὲ τὸ ἀδίκως γινόμενον κατὰ τῶν ἐμῶν κηρύ-
 κων ἀπ' ἀρχῆς ἂν εἰς πάντα ἐγίνετο, εἴπερ ἀπ' ἀρχῆς εἰς
 25 σωτηρίαν ἐκαλοῦντο οἱ ἀνάξιοι. Τὸ γὰρ νῦν γινόμενον ὑπ' αὐ-
 τῶν ἀδίκως εἰς ἀπολογίαν τῆς ἐμῆς δικαίας γίνεται προνοίας,
 ὅτι καλῶς τὸν τιμῆς ἄξιον λόγον ἀπ' ἀρχῆς δημοσίᾳ εἰς ὕβριν
 θεῖναι οὐκ ἠβουλήθη ἀνωφελῶς, ἀλλὰ σιγαῖσθαι αὐτὸν ὡς τί-
 μιον ἐβουλευσάμην, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἀξίων, οἷς καὶ με-
 30 τέδωκα, ἀλλ' ἀπὸ τούτων καὶ τῶν τοιούτων, ὡς ὁρᾶτε, ἀνα-

θέλοντας νὰ προσφέρει τὸν ἑαυτό του (τὸ θέλημα) σὲ ὄλους μὲ κάποια πονηρὴ δεξιότητα, ἦρθατε ἐσεῖς, οἱ ὅποιοι χωρὶς νὰ καταλαβαίνετε τὸ συμφέρον σας, εἰρωνεύεσθε, μὲ δική σας ζημιὰ, τὴν ἀλήθεια πὸ ἀποκαλύφθηκε σὲ βαρβάρους, γιὰ τὴ δική σας καταδίκη. Αὐτὴν τὴν ἀλήθεια, πὸ ἦρθε καὶ σὲ σᾶς, δὲν θελήσατε νὰ τὴν δεχθεῖτε, ἐξαιτίας τῶν αἰσχροτήτων σας καὶ τῆς ἀπλότητος τοῦ κηρύγματός της, γιὰ νὰ μὴ κατηγορηθεῖτε, ὅτι εἴσθε τυχαῖοι φιλόλογοι καὶ ὄχι φιλόσοφοι πὸ ἀγαπᾶτε τὴν ἀλήθεια. Μέχρι πότε λοιπὸν θὰ μαθαίνετε νὰ μιλάτε, σεῖς πὸ δὲν μπορεῖτε νὰ μιλάτε καλά; Γιατὶ τὰ πολλὰ λόγια σας δὲν ἀξίζουν ὅσο ἓνας λόγος. Τί θὰ πεῖ ἄραγε τὸ ἐλληνικὸ πλῆθος, πὸ γίνεται μιὰ ψυχὴ, ἐὰν ὑπάρχει κρίση, ὅπως λέει αὐτός; Γιατὶ, Θεέ, δὲν κήρυξες καὶ σὲ μᾶς τὸ θέλημά σου; Ὅπως δὲν θὰ ἀκούσετε, ἐὰν βέβαια ἀξιοθεῖτε νὰ πάρετε ἀπάντηση, τὰ ἐξῆς. Ἐγὼ, γνωρίζοντας, πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου, ὅλες τὶς προτιμήσεις πὸ ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθοῦν στὸ μέλλον, ἀπάντησα στὸν καθένα ἰδιαίτερα, ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία του, κατὰ τρόπο ἀπαρατήρητο· τὸ λέω δὲ αὐτὸ ὅτι ἔτσι ἔγινε, θέλοντας νὰ πληροφορήσω ὅσους προσφεύγουν σὲ μένα, γιὰτὶ δὲν ἄφησα ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀπὸ τὶς προηγούμενες γενεές, νὰ κηρυχθεῖ τὸ θέλημά μου δημοσίως, καὶ ἔστειλα τώρα, πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς, κήρυκες τοῦ θελήματός μου, οἱ ὅποιοι καὶ κοροϊδεύονται καὶ χλευάζονται μὲ ὕβρεις ἀπὸ ἐκείνους πὸ δὲν θέλουν νὰ ὠφεληθοῦν καὶ ἀρνοῦνται μὲ ἐπιμονὴ τὴ φιλία μου. Πόσο μεγάλη ἀδικία! Οἱ κήρυκες ὑποφέρουν ἐπικίνδυνα, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἄνδρες ἐκείνους πὸ καλοῦνται στὴ σωτηρία.

ΙΒ΄. Αὐτὸ πὸ γίνεται ἄδικα εἰς βάρος τῶν κηρύκων μου, θὰ γινόταν σὲ ὄλους ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἐὰν φυσικὰ καλοῦνταν στὴ σωτηρία οἱ ἀνάξιοι. Γιατὶ αὐτὸ πὸ γίνεται τώρα ἀπὸ αὐτοὺς ἄδικα, γίνεται σὰν δικαιολογία τῆς δίκαιης πρόνοιάς μου, ὅτι δηλαδή τὸν ἀξιο τιμῆς λόγο δὲν θελήσα ἀπὸ τὴν ἀρχή νὰ τὸν ἐκθέσω ἀνώφελα σὲ βρισιές, ἀλλὰ σκέφθηκα ὅτι ἔπρεπε ὡς πολύτιμος νὰ σιωπᾶται, ὄχι ἀπὸ ἐκείνους πὸ ἀπὸ τὴν ἀρχή ἦταν ἀξιοί, στοὺς ὁποίους καὶ τὸν μετέδωσα, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τοὺς

ξίων, τῶν ἐμὲ μισούντων καὶ ἑαυτοῦς φιλεῖν μὴ βουλομένων. Καὶ νῦν γε παρέντες γελαῖν τὸν ἄνδρα τοῦτον, ἐμοῦ πρὸς τὸ τούτου ἐπάγγελμα πυνθάνεσθε, ἢ πυνθανομένω μοι ὁ βουλόμενος ἀποκρινάσθω. Καὶ μὴ ὡς ἀσελγεῖς κύνες ὑλάσσετε, ψόφω βύ-
 5 οντες τῶν σώζεσθαι θελόντων τὰς ἀκοάς, ἄδικοι καὶ θεοστυγεῖς, καὶ τὸν σώζοντα λογισμὸν εἰς ἀπιστίαν ἀπασχολοῦντες. Πῶς συγγνώμης τυχεῖν δυνήσεσθε, τὸν τὴν θειότητα τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελλούμενον ὑμῖν εἰπεῖν ὑβρίζοντες, καὶ ταῦτα ἄνθρωπον ὄν ἐχρῆν, εἰ καὶ μηδὲν ἀληθεύοντα, διὰ τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ πρὸς
 10 ὑμᾶς ἀποδέξασθαι προαίρεσιν;

ΙΓ'. Ταῦτά μοι λέγοντος καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, πολὺς τῶν ὄχλων ἐγένετο θρῦλος· καὶ οἱ μὲν ὡς τὸν Βαρνάβαν ἐλεοῦντες συνήραντό μοι, οἱ δὲ ἠλίθιοι ὄντες δεινῶς κατ' ἐμοῦ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας. Ἐπεὶ δὲ ἤδη ποτὲ ἐσπέρα κατειλήφει,
 15 τῆς χειρὸς λαβὼν τὸν Βαρνάβαν, μὴ θέλοντα, βία εἰς τὴν ἐμὴν ἦγον οἰκίαν, ἔνθα καὶ μένειν αὐτὸν ἐποίησα, ἵνα μὴ τις αὐτῶ χειρὰς ἐπιβάλη. Καὶ ἡμερῶν ὀλίγων διατρίψας, καὶ τοῦ ἀληθοῦς λόγου βραχέα κατηχήσας με ὀλίγον, ὡς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, σπεύδειν ἔλεγεν εἰς Ἰουδαίαν τῆς κατὰ τὴν θρησκείαν ἑορτῆς
 20 χάριν, καὶ τοῦ λοιποῦ τοῖς ἑαυτοῦ ὁμοεθνεῖσι συνεῖναι θέλων.

ΙΔ'. Φανερός δ' ἦν μοι ἀπονάρκησας. Ἐμοῦ γὰρ εἰπόντος·

Σὺ μοι μόνον τοὺς τοῦ φανέντος ἀνδρὸς οὕς ἤκουσας ἐκτίθου λόγους, κἀγὼ τῶ ἐμῶ κοσμήσας λόγῳ τοῦ Θεοῦ κηρύξω τὴν βούλησιν, καὶ εἴθ' οὕτως ἐντὸς ὀλίγων ἡμε-
 25 ρῶν συμπλεύσω σοι· λίαν γὰρ ποθῶ ἐπὶ τὸν τῆς Ἰουδαίας γενέσθαι τόπον, τάχα δὲ καὶ συνοικήσω ὑμῖν τὸν πάντα μου τῆς ζωῆς βίον·

Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἀπεκρίνατο·

Σὺ, εἰ μὲν ἱστορηῆσαι τὰ ἡμέτερα καὶ μαθεῖν τὸ συμφέρον
 30 θέλεις, ἐξ αὐτῆς μοι σύμπλευσον· εἰ δὲ μὴ βούλει, τὰ

ὄμοιους τοὺς ἀνάξιους, ὅπως βλέπετε, οἱ ὅποιοι μὲ μισοῦν καὶ δὲν θέλουν νὰ ἀγαπήσουν τὸν ἑαυτὸ τοὺς. Τώρα ὁμως ἀφήνο- ντάς τοὺς νὰ κοροϊδεύουν τὸν ἄνθρωπο αὐτό, ρωτήστε μου γιὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ, ἢ ὅποιος θέλει ἄς ἀπαντήσῃ σὲ μένα πὺ ἐρω- τῶ. Καὶ μὴ γαυγίσετε σὰν ἀσελγῆ σκυλιά, βουλώνοντας μὲ τὶς ἀναρθρες κραυγῆς σας τὰ αὐτιά αὐτῶν πὺ θέλουν νὰ σωθοῦν, ἄδικοι καὶ θεομίσητοι, καὶ ἀπασχολώντας μὲ τὴν ἀπιστία τὸν λογισμό πὺ σώζει. Πῶς θὰ μπορέσετε νὰ συγχωρηθεῖτε, βρίζο- ντας ἐκεῖνον πὺ ὑπόσχεται νὰ μᾶς μιλήσῃ γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸ τὸ κάνετε σ' ἓνα ἄνθρωπο πὺ ἔπρεπε, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔλεγε τὴν ἀλήθεια, ἐξαιτίας τῆς ἀγαθῆς του προαιρέσεως πρὸς ἐμᾶς, νὰ τὸν ἀποδεχθεῖτε;

ΙΓ'. Ἐνῶ ἐγὼ ἔλεγα αὐτὰ καὶ τὰ συνακόλουθα, γινόταν πο- λὺς θόρυβος μεταξὺ τοῦ πλήθους· καὶ ἄλλοι λυπούμενοι τὸν Βαρ- νάβα μὲ βοηθοῦσαν, ἐνῶ ἄλλοι πὺ ἦταν ἠλίθιοι, ἐτριζαν ἐνα- ντίον μου ἄγρια τὰ δόντια τοὺς. Ὅταν ὁμως κάποτε βράδυασε, πιάνοντας ἀπὸ τὸ χέρι τὸν Βαρνάβα, χωρὶς νὰ θέλει, τὸν ὀδήγη- σα μὲ τὴ βία στὸ σπίτι μου, ὅπου καὶ τὸν πίεσα νὰ μείνῃ, γιὰ νὰ μὴ τὸν κακοποιήσῃ κανεὶς. Καὶ ἀφοῦ ἔμεινε λίγες μέρες καὶ μὲ κατήχησε ἐν συντομία τὸν ἀληθινὸ λόγον γιὰ λίγο, ἐπειδὴ σὲ λί- γες μέρες ἔλεγε ὅτι θὰ ἔφευγε γιὰ τὴν Ἰουδαία, ἐξαιτίας τῆς θρη- σκευτικῆς γιορτῆς, καὶ ἤθελε νὰ μείνῃ στὸ ἐξῆς μαζί μὲ τοὺς ὁμοεθνεῖς του.

ΙΔ'. Ὅμως μοῦ φάνηκε ὅτι εἶχε δισταγμούς. Γιατί, ὅταν ἐγὼ τοῦ εἶπα·

Ἐσὺ πές μου μόνο τὰ λόγια πὺ ἄκουσες ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο πὺ ἐμφανίσθηκε, καὶ ἐγὼ, ἐξωραϊζοντάς τα μὲ τὸν δικό μου λόγον, θὰ κηρύξω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὕστερα μέσα σὲ λίγες μέρες θὰ πλεύσω μαζί σου· γιὰ ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ πάω στὴ χώρα τῆς Ἰουδαίας, ἴσως μάλιστα καὶ νὰ συγκατοικήσω μὲ σᾶς ὅλη μου τὴ ζωὴ.

Ἐκεῖνος τότε ἀκούοντας αὐτὰ ἀποκρίθηκε·

Ἐσὺ ἂν θέλεις νὰ σοῦ ἐξιστορήσω τὰ δικά μας καὶ νὰ μά- θεις αὐτὸ πὺ σὲ συμφέρει, ταξίδεψε ἀπὸ σήμερα μαζί

ἄλλα σημεῖα τῆς οἰκήσεώς μου καὶ ὧν θέλεις ἐγὼ σοὶ σήμερον ἐρῶ, ἵνα ὅτε βούλει ἐλθὼν ἐπιστῆ ἡμῖν· ἐγὼ γὰρ αὐριον πορεύσομαι ἐπὶ τὰ ἔμαυτοῦ.

Καὶ δὴ ἀδυσῶπητον ἰδὼν συνῆλθον αὐτῷ μέχρι τοῦ λιμένος· καὶ μαθὼν παρ' αὐτοῦ ἅπερ ἔλεγε σημεῖα τῶν οἰκήσεων, ἔφην αὐτῷ·

Εἰ μὴ ὅτι αὐριόν τι ἀπαιτῶ ὀφειλόμενόν μοι, ἐξ αὐτῆς ἂν σοὶ συνέπλεον, πλὴν τάχιόν σε καταλήψομαι.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ παραθέμενος αὐτὸν τοῖς τοῦ πλοίου ἡγουμένοις, ὑπέστρεφον λυπούμενος, μεμνημένος τοῦ καλοῦ καὶ συνήθους φίλου.

ΙΕ'. Ἡμερῶν δὲ διατρίψας καὶ τὸ χρέος οὐχ ὄλον λαβεῖν δυνηθεὶς, τάχους ἔνεκα ἀμελήσας τοῦ περιλειφθέντος, ὡς ἐμποδίου ὄντος, καὶ αὐτὸς εἰς Ἰουδαίαν ἀπέπλευσα, καὶ δεκαπέντε ἡμερῶν εἰς Καισάρειαν κατήνησα τὴν Στράτωνος. Ἐπιβάντος δέ μου τῆς γῆς καὶ ξενίαν θηρωμένου, ἔμαθον ὅτι Πέτρος τις λεγόμενος, τοῦ ἐν Ἰουδαίᾳ εἰσφανέντος ἀνδρὸς τοῦ σημεῖα καὶ τέρατα πεποικηκότος ὁ δοκιμώτατος ὑπάρχων μαθητῆς, αὐριον Σίμωνι τῷ ἀπὸ Γιτθῶν Σαμαρεῖ ζήτησιν ποιεῖται λόγων. Ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἐδεήθην τὴν τούτου μοι μηνυθῆναι μονήν. Καὶ ὁμῶς ἔμαθον καὶ τῷ πυλῶνι ἐπέστην. Θεασάμενοι δὲ οἱ ἐν τῷ οἴκῳ ἀντέβαλον τίς τε ὧν καὶ πόθεν ἦκω. Καὶ ἰδοὺ Βαρνάβας ἐκβὰς ἅμα τῷ ἰδεῖν περιεπλάκη μοι, πολὺ χαίρων καὶ δακρύων· καὶ λαβόμενός μου τῆς χειρὸς εἰσέφερεν ἔνθα ἦν ὁ Πέτρος, λέγων μοι·

Οὗτός ἐστι Πέτρος, ὃν μέγιστον ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ σοφίᾳ ἐπηγγειλάμην σοὶ, ᾧ ἁπαύστως σε ἀντέβαλλον. Ὡς εἴσιθι ἐκ ταυτομάτου, ὅτι τὰ κατὰ σὲ καλὰ ὄντα ἀψευδῶς ἀντέβαλλον, ἅμα καὶ τὴν προαίρεσιν ἐξέφηνά ὡς αὐτὸν γλίχε-

1. Πόλη τῆς ἀρχαιότητος, πού βρισκόταν μεταξύ τῆς Ἰόππης καὶ τῆς Τύ-

μου· ἐὰν πάλι δὲν θέλεις, ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ σήμερα τὰ ἄλλα σημεῖα τῆς διαμονῆς μου καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλεις, ὥστε ὅταν θελήσεις νὰ ἔρθεις καὶ νὰ ἐγκατασταθεῖς μαζί μας· γιατί ἐγὼ αὔριο θὰ πάω στὰ δικά μου μέρη.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸν εἶδα ἀμετάπιστο, πῆγα μαζί του μέχρι τὸ λιμάνι, καὶ ἀφοῦ ἔμαθα ἀπὸ αὐτὸν τὰ μέρη τῆς διαμονῆς του ποῦ ἔλεγε, τοῦ εἶπα·

Ἐὰν δὲν εἶχα νὰ ζητήσω κάτι ποῦ μοῦ ὀφείλεται, θὰ ἔπλεα μαζί σου ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτή, ὅμως πολὺ γρήγορα θὰ σὲ συναντήσω.

Καὶ ἀφοῦ εἶπα αὐτὰ καὶ τὸν παρέδωσα στοὺς ἐπικεφαλῆς τοῦ πλοίου, γύρισα λυπημένος, ἐνθυμούμενος τὸν καλὸ καὶ γνῶριμο φίλο μου.

ΙΕ΄. Ἀφοῦ ὅμως ἔμεινα ἄρκετὲς μέρες καὶ δὲν μπόρεσα νὰ εἰσπράξω τὸ χρέος ὀλόκληρο, ἐξαιτίας τῆς βιασύνης μου, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ ὑπόλοιπο, ἐπειδὴ μοῦ ἦταν ἐμπόδιο, ἀπέπλευσα καὶ ἐγὼ στὴν Ἰουδαία, καὶ μετὰ δεκαπέντε μέρες ἔφτασα στὴν Καισάρεια τοῦ Στράτωνα¹. Ὄταν ἀποβιβάστηκα στὴ στεριά καὶ ἀναζητοῦσα φιλοξενία, ἔμαθα ὅτι κάποιος ποῦ λεγόταν Πέτρος, ποῦ εἶναι ὁ πιὸ δοκιμασμένος μαθητὴς τοῦ ἀνθρώπου ποῦ εἶχε ἐμφανισθεῖ στὴν Ἰουδαία καὶ ἔκανε τέρατα καὶ σημεῖα, πρόκειται αὔριο νὰ κάνει συζήτηση μὲ τὸν Σίμωνα, ἀπὸ τὴν πόλη τῶν Γιθθῶν, τὸν Σαμαρείτη. Ἐγὼ μόλις ἄκουσα αὐτὰ παρακάλεσα νὰ μοῦ φανερώσουν τὴ διαμονή του. Καὶ μόλις τὴν ἔμαθα βρέθηκα στὴν πόρτα του. Βλέποντάς με ἐκεῖνοι ποῦ βρίσκονταν μέσα στὸ σπίτι, ρωτοῦσαν ποιὸς εἶμαι καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχομαι. Τότε ἐφανίστηκε ὁ Βαρνάβας, ὁ ὁποῖος, μόλις μὲ εἶδε βγαίνοντας, μὲ ἀγκάλιασε μὲ μεγάλη χαρὰ καὶ δάκρυα. Καὶ ἀφοῦ μὲ πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι μὲ ἔφερε μέσα ἐκεῖ ποῦ βρισκόταν ὁ Πέτρος, λέγοντάς μου·

Αὐτὸς εἶναι ὁ Πέτρος, τὸν ὁποῖο σοῦ ὑποσχέθηκα ὅτι εἶναι ὁ πιὸ μέγανος στὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὸν ὁποῖο συνεχῶς σοῦ μιλοῦσα. Πέρασε λοιπὸν μέσα αὐθόρμητα, γιατί τὰ καλὰ σου τὰ συζήτησα μὲ εἰλικρίνεια καὶ συνάμα φανέρωσα καὶ τὴν ἐπιθυμία σου, ὅτι δηλαδὴ θέλεις πάρα

¹ρου, ἡ ὁποία καταστράφηκε τὸ 1265.

σθαι καὶ ἰδεῖν σε. Μέγα οὖν αὐτῷ δῶρόν σε διὰ τῶν ἐμῶν προσφέρω χειρῶν.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, προσενέγκας, ἔφη·

Οὗτός ἐστι Κλήμης, Πέτρε.

5 IS'. Ὁ δὲ ἀγαθός, προσπηδήσας ἅμα τῷ ἀκούσαι τὸ ὄνομα, κατεφίλησεν, καὶ ἐγκαθιστήναί με ποιήσας ἐξαυτῆς ἔφη·

Καλῶς ἐποίησας τὸν τῆς ἀληθείας κήρυκα ξενίσας Βαρνάβαν, εἰς τιμὴν τοῦ ὄντως Θεοῦ, μεγαλοφρόνως, οὐκ αἰδεσθεῖς, οὐ φοβηθεῖς τὸν τῶν ἀπαιδευτῶν ὄχλων θυμόν.

10 Μακάριος ἔση. Ὡς γὰρ σὺ τὸν τῆς ἀληθείας πρεσβευτὴν οὕτως ἐξένισας πάση τιμῇ, καὶ αὐτὴ σε ἀλήθεια ξένον ὄντα τῆς ἰδίας πόλεως καταστήσει πολίτην· καὶ τότε χαρήσῃ μεγάλως, ὅτι βραχεῖαν νῦν ἐδάνεισας χάριν, προαίρεσιν λόγων καλῶν λέγω, καὶ αἰδίων καὶ ἀναφαιρέτων ἀγαθῶν ἔση κληρονόμος. Καὶ μὴ κάμνε ἀντιβάλλειν μοι
15 τὸ σὸν ἦθος· πάντα γὰρ τὰ κατὰ σὲ ὁ ἀψευδὴς ἡμῖν ἀντέβαλε Βαρνάβας, σχεδὸν καθ' ἡμέραν τὴν ἀγαθὴν σου ποιούμενος μνήμην. Καὶ ἵνα σοι ἐν ἐπιτομῇ, ὡς γνησίῳ φίλῳ, τὸ προκείμενον ἐρῶ, εἰ μὴ σοί τι ἐμποδίζει, συνό-
20 δευσον ἡμῖν, μεταλαμβάνων τῶν τῆς ἀληθείας λόγων, ὧν κατὰ πόλιν ποιεῖσθαι μέλλω, μέχρι Ρώμης αὐτῆς. Καὶ σὸν δὲ εἴ τι βούλει λέγε.

IZ'. Κάγῳ ἐξεθέμην τὴν ἐξ ἀρχῆς μοι προαίρεσιν, καὶ ὡς εἰς ζητήσεις ἀπόρους ἐκενώθην, καὶ πάντα ὅσα σοι τὴν ἀρχὴν προ-
25 εδήλωσα, ὡς ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάλιν γράφω. Ἔλεγον δέ·

Σοὶ μὲν ἐτοιμῶς ἔχω συνοδεύειν· τοῦτο γάρ, οὐκ οἶδα ὅπως, χαίρων θέλω· πλὴν περὶ ἀληθείας πρῶτον πληροφορηθῆναι θέλω, ἵνα γνῶ, εἰ ἡ ψυχὴ θνητὴ τυγχάνει, ἢ ἀθάνατος ἐστίν. Καὶ εἰ αἰδῖος οὖσα, περὶ ὧν ἔπραξεν
30 ἐνταῦθα ἔχει κριθῆναι· καὶ εἰ τί ποτέ ἐστι δίκαιον ἢ ἀρέσκον Θεῷ· καὶ εἰ γέγονε κόσμος, καὶ διὰ τί γέγονε,

πολὺ νὰ τὸν δεῖς. Σὲ προσφέρω λοιπὸν μεγάλο δῶρο σ' αὐτὸν μὲ τὰ δικά μου χέρια.

Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτά, προσφέροντάς με, εἶπε·

Αὐτὸς εἶναι ὁ Κλήμης, Πέτρε.

IS'. Καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀγαθὸς ὄρμησε, μὴ μάλισ ἀκούσει τὸ ὄνομά, μὲ φίλησε πολλές φορές καὶ ἀφοῦ μὲ ἔβαλε νὰ καθίσω ἀμέσως εἶπε·

Ἔκανες καλὰ πού φιλοξένησες τὸν κήρυκα τῆς ἀλήθειας Βαρνάβα μεγαλόψυχα, πρὸς τιμὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ντραπεῖς, οὔτε νὰ φοβηθεῖς τὸ θυμὸ τοῦ ἀπαίδευτου ὄχλου. Θὰ γίνεις μακάριος. Γιατί, ὅπως ἐσὺ φιλοξένησες τὸν πρεσβευτὴ τῆς ἀλήθειας μὲ κάθε τιμὴ, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, ἐσένα πού εἶσαι ξένος, θὰ σὲ κάνει πολίτη τῆς πόλεώς της· καὶ τότε θὰ χαρεῖς πολὺ, γιατί τώρα δάνεισες μικρὴ χάρη, ἐννοῶ τὴν διαθεσὴ τῶν καλῶν σου λόγων, καὶ θὰ γίνεις κληρονόμος αἰώνιων καὶ ἀναφαίρετων ἀγαθῶν. Καὶ μὴ μὲ κάνεις νὰ μιλήσω γιὰ τὸ ἦθος σου· γιατί ὅλα ὅσα σὲ ἀφοροῦν μᾶς τὰ εἶπε ὁ εἰλικρινῆς Βαρνάβας, ἀναφέροντας σχεδὸν κάθε μέρα τὴν καλὴ σου ἀνάμνηση. Καὶ γιὰ νὰ σοῦ πῶ σύντομα, σὰν σὲ ἀληθινὸ φίλο, τὸ θέμα, ἐὰν δὲν σὲ ἐμποδίζει τίποτε, συνόδεψέ μας, ἀκούοντας τοὺς λόγους τῆς ἀλήθειας πού πρόκειται νὰ κάνω σὲ κάθε πόλη, μέχρι τὴν ἴδια τὴν Ρώμη. Καὶ σὺ ἐὰν θέλεις κάτι πὲς το.

IZ'. Καὶ ἐγὼ ἐξέθεσα τὴν ἐπιθυμία πού εἶχα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ ὅτι ἔχασα τὸν καιρὸ μου σὲ ἀσκοπεῖς ἀναζητήσεις, καὶ ὅλα ὅσα σοῦ φανέρωσα στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ μὴ ξαναγράψω πάλι τὰ ἴδια. Καὶ τοῦ εἶπα·

Εἶμαι ἔτοιμος νὰ σὲ συνοδέψω· γιατί αὐτό, δὲν ξέρω γιατί, τὸ θέλω μὲ χαρά. Ὅμως θέλω πρῶτα νὰ πληροφορηθῶ γιὰ τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ μάθω, ἂν ἡ ψυχὴ εἶναι θνητὴ ἢ ἀθάνατη. Καὶ ἐὰν, ὄντας αἰώνια, πρόκειται νὰ κριθεῖ γιὰ ὅσα ἔκανε ἐδῶ. Ἐπίσης ἐὰν ὑπάρχει κάτι δίκαιο ἢ ἀρεστὸ στὸν Θεό· καὶ ἐὰν δημιουργήθηκε ὁ κόσμος, καὶ γιατί

καὶ εἰ οὐ λυθήσεται, καὶ εἰ λυθήσεται· καὶ εἰ κρείττων
ἔσται, ἢ οὐδὲ ἔσται· καὶ ἵνα μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, ταῦτά
τε καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα μαθεῖν εἶπον θέλειν.

Ὁ δὲ πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο·

5 Συντόμως σοι, ὦ Κλήμης, τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν παρέ-
ξομαι· καὶ τὰ νῦν ἐξαυτῆς ἄκουσον.

ΙΗ'. Ἡ τοῦ Θεοῦ βουλή ἐν ἀδήλω γέγονε κατὰ πολλοὺς
τρόπους. Τὰ μὲν πρῶτα εἰσαγωγή κακῆ, συντροφία πονηρά,
συνήθεια δεινῆ, ὁμιλία οὐ καλῆ, πρῶληψις οὐκ ὀρθή· διὰ ταῦτα
10 πλάνη, εἶτα ἀφοβία, ἀπιστία, πορνεία, φιλαργυρία, κενοδοξία,
καὶ ἄλλα τοιαῦτα μυρία κακᾶ, ὡσπερ καπνοῦ πλῆθος, εἰς ἓνα
οἶκον οἰκοῦντα τὸν κόσμον, τῶν ἐνδοθεν οἰκούντων ἀνδρῶν
ἐπεθόλωσαν τὰς ὀράσεις, καὶ οὐκ εἶασαν ἀναβλέψαντας ἐκ τῆς
διαγραφῆς τὸν δημιουργήσαντα νοῆσαι Θεόν, καὶ τὸ τούτῳ δο-
15 κοῦν γνωρίσαι. Διὸ τοὺς φιλαλήθεις ἔσωθεν χρῆ ἐκ στέρνων
βοήσαντας ἐπικουρίαν προσκαλέσασθαι, φιλαλήθει λογισμῶ,
ἵνα τις, ἐντὸς ὧν τοῦ οἴκου τοῦ πεπλησμένου καπνοῦ, προσιῶν
ἀνοιξῆ θύραν, ὅπως δυνηθῆ τὸ μὲν ἐκτὸς τοῦ ἡλίου φῶς εἰς-
κριθῆναι τῷ οἴκῳ, ὁ δὲ ἐντὸς τοῦ πυρὸς ὧν ἐκβληθῆναι κα-
20 πνός.

ΙΘ'. Τὸν μὲν οὖν βοηθὸν ἄνδρα τὸν ἀληθῆ προφήτην
λέγω, ὃς μόνος φωτίσαι ψυχὰς ἀνθρώπων δύναται, ὡστ' ἂν
αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς δυνηθῆναι ἡμᾶς ἐνιδεῖν τῆς αἰωνίου σωτηρίας
τὴν ὁδόν. Ἄλλως δὲ ἀδύνατον, ὡς οἴσθα καὶ σὺ μικρῷ τάχιον
25 εἰπών, ὡς πᾶσα ἢ ὑπόθεσις ἀνασκευάζεται καὶ κατασκευάζεται,
καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἐκδικουῦντος δύναμιν ἢ αὐτῆ ἀληθῆς καὶ ψευδῆς
νομίζεται· ὡς μηκέτι τὰς ὑποθέσεις φαίνεσθαι ὃ εἰσιν, ἀλλὰ
παρὰ τοὺς ἐκδικουῦντας φαντασίαν λαμβάνειν τοῦ εἶναι ἢ μὴ εἶναι
ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς. Τούτου ἕνεκεν προφήτου ἀληθοῦς ὄλον τὸ
30 τῆς εὐσεβείας ἐδεήθη πρᾶγμα, ἵνα ἡμῖν ἐρεῖ τὰ ὄντα ὡς ἔστιν, καὶ

δημιουργήθηκε, καὶ ἐὰν δὲν θὰ καταστραφεῖ, ἢ ἂν θὰ καταστραφεῖ· ἐπίσης ἂν θὰ εἶναι καλύτερος ἢ ἂν δὲν θὰ εἶναι· καὶ γιὰ νὰ μὴ λέω τὸ καθένα χωριστά, αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτὰ εἶπα ὅτι θέλω νὰ μάθω.

Καὶ ἐκεῖνος σ' αὐτὰ ἀπάντησε·

Σύντομα, Κλήμη, θὰ σοῦ δώσω τὴ γνώση τῶν ὄντων· ἄκουσε λοιπὸν ἀμέσως τώρα.

ΙΗ'. Ἡ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ ἔμενε ἄγνωστη, γιὰ πολλοὺς λόγους. Οἱ πρῶτοι λόγοι εἶναι κακὴ ἀρχή, πονηρὴ συντροφιά, φρικτὴ συνήθεια, ὁμιλία ὄχι καλὴ, γνώμη ὄχι ὀρθή. Ἐξαιτίας αὐτῶν ἐπικράτησε πλάνη, ἔπειτα ἔλλειψη φόβου, ἀπιστία, πορνεία, φιλαργυρία, ματαιοδοξία καὶ μύρια ἄλλα παρόμοια κακὰ, τὰ ὁποῖα σὰν καπνὸς πολὺς, μέσα σ' ἓνα σπίτι ὅπου κατοικεῖ ὁ κόσμος, θόλωσαν τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων ποὺ κατοικοῦν μέσα καὶ δὲν τοὺς ἄφησαν νὰ σηκώσουν τὸ βλέμμα καὶ νὰ κατανοήσουν ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου τὸν Θεὸ ποὺ τὸν δημιούργησε, καὶ νὰ μάθουν αὐτὸ ποὺ φαίνεται καλὸ σ' αὐτόν. Γι' αὐτὸ ὅσοι ἀγαποῦν τὴν ἀλήθεια πρέπει νὰ φωνάξουν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ στέρνα τους ζητώντας βοήθεια, μὲ γνήσιο συλλογισμό, ὥστε κάποιος, ποὺ βρίσκεται μέσα στὸ σπίτι τὸ γεμάτο καπνό, νὰ πάει νὰ ἀνοίξει τὴν πόρτα, γιὰ νὰ μπορέσει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ποὺ εἶναι ἔξω νὰ χυθεῖ μέσα στὸ σπίτι, καὶ ὁ καπνὸς ποὺ ὑπάρχει μέσα στὴ φωτιὰ νὰ βγεῖ ἔξω.

ΙΘ'. Ὡς ἄνθρωπο λοιπὸν βοηθὸ ἐννοῶ τὸν γνήσιο προφήτη, τὸν μόνο ποὺ μπορεῖ νὰ φωτίσει τὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἐμεῖς μὲ τὰ ἴδια μας τὰ μάτια νὰ δοῦμε τὸ δρόμο τῆς αἰώνιας σωτηρίας. Ἀλλιῶς εἶναι ἀδύνατο, ὅπως γνωρίζεις καὶ εἶπες καὶ σὺ πρὶν λίγο ἐν συντομία, ὅτι κάθε ἀντικείμενο συζητήσεως ἀνατρέπεται καὶ ἀποδεικνύεται, καὶ ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη τοῦ συζητητῆ ἢ ἴδια ὑπόθεση θεωρεῖται ἀληθινὴ καὶ ψεύτικη. Ὅτι δηλαδὴ οἱ ὑποθέσεις δὲν φαίνονται αὐτὸ ποὺ εἶναι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ φαντασία τοῦ συζητητῆ παίρνουν τὸ νὰ εἶναι ἢ νὰ μὴ εἶναι ἀληθινὲς ἢ ψεύτικες. Γι' αὐτὸ ἡ ὅλη ὑπόθεση τῆς εὐσέβειας εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἀληθινὸ προφήτη, γιὰ νὰ μᾶς πεῖ

ὡς δεῖ περὶ πάντων πιστεύειν. Ὡστε πρῶτον χρῆ τὸν προφήτην πάσῃ τῇ προφητικῇ ἐξετάσει δοκιμάσαντα καὶ ἐπιγνόντα τὰ ἀληθῆ, τοῦ λοιποῦ τὰ πάντα αὐτῷ πιστεύειν, καὶ μηκέτι τὸ καθ' ἕνα ἕκαστον τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων ἀνακινεῖν, ἀλλὰ λαμβάνειν 5 αὐτὰ βέβαια ὄντα, δοκούση μὲν πίστει, ληφθέντα δὲ ἀσφαλεῖ κρίσει· ἀποδείξει γὰρ μιᾷ τῇ ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἀκριβεῖ ἐξετάσει τῇ πανταχόθεν τὰ ὅλα ὀρθῶ εἴληπται λογισμῷ. Διὸ πρὸ πάντων τὸν ἀληθῆ προφήτην ζητεῖν δεῖ, ὅτι ἄνευ τούτου βέβαιόν τι προσεῖναι ἀνθρώποις ἀδύνατον.

10 Κ'. Καὶ ὁμῶς ἀνεπαυσέ με, ἐκθέμενός μοι τίς ἐστὶ καὶ πῶς εὐρίσκεται, καὶ ἀληθῶς εὐρετόν μοι παρασχὼν αὐτόν, τῶν παρὰ ὀφθαλμοῖς ὄρωμένων ἐμφανεστέραν τῇ τοῦ προφήτου ὁμιλία τοῖς ὡσὶ δείξας τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἐκπλαγέντα με θαυμάζεις, πῶς τῶν πᾶσι ζητουμένων ἔμπροσθεν κειμένων οὐδεὶς 15 ἔνορᾷ· πλὴν γράψας τὸν περὶ προφήτου λόγον, αὐτοῦ κελεύσαντος ἀπὸ τῆς Καισαρείας τῆς Στράτωνος διαπεμφθῆναί σοι ἐποίησε τὸν τόμον, παρὰ σοῦ ἐντολὴν ἔχειν εἰπὼν, τὰς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὁμιλίας τε καὶ πράξεις γράφοντα διαπέμπειν σοι. Ὅμως ἐν μιᾷ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀρχὴν ἤδη μόνον ποιούμενος 20 περὶ τοῦ τῆς ἀληθείας προφήτου, περὶ πάντων με ἐπληροφόρησεν· καὶ εἶθ' οὕτως ἔφη·

Ἐνόρα τοῦ λοιποῦ τοῦ τὰ ἐξ ἐμοῦ πρὸς τοὺς ἐξ ἐναντίας γινομένας ζητήσεις· καὶ εἰ τὸ ἦττον ἀπενέγκωμαι, οὐδέ 25 δια μὴ πως σὺ περὶ τῆς παραδοθείσης σοι ἀληθείας διακριθῆς, εὖ εἰδὼς ὅτι ἐγὼ ἠττᾶσθαι ἔδοξα, οὐχ ἢ ὑπόθεσις ἢ διὰ τοῦ προφήτου παραδοθεῖσα ἡμῖν. Πλὴν ἐλπίζω μηδὲ ἐν τῷ ἐξεταστικῷ λόγῳ τὸ ἦττον ἀπενέγκασθαι πρὸς τοὺς νοῦν ἔχοντας, φιλαλήθεις λέγω, οἵτινες δύνανται γνωρίζειν τῶν λόγων τίνες εἰσὶ πιθανοί, ἔντεχνοί τε καὶ

πῶς ἀκριβῶς εἶναι τὰ ὄντα, καὶ τί πρέπει νὰ πιστεύουμε γιὰ ὅλα. Ὡστε πρέπει πρῶτα ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ δοκιμάσει τὸν προφήτη μὲ κάθε προφητικὴ ἐξέταση καὶ γνωρίσει τὰ ἀληθινά, στὸ ἐξῆς νὰ ἐμπιστεύεται τὰ πάντα σ' αὐτὸν καὶ νὰ μὴ ἀμφισβητεῖ πιά τὸ κάθε τι ποῦ λέει, ἀλλὰ νὰ τὰ δέχεται ὅτι εἶναι ἀναμφίβολα, ποῦ θεωροῦνται ὀρθὰ ἀπὸ τὴν πίστη καὶ ἔχουν γίνει ἀποδεκτὰ μετὰ ἀπὸ ἀδιαμφισβήτητη ἐξέταση· γιὰτι ὅλα γίνονται δεκτὰ μὲ μιὰ ἀρχικὴ ἀπόδειξη καὶ ἐξονυχιστικὴ ἐξέταση ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὲς μὲ ὀρθὸ συλλογισμό. Γι' αὐτὸ πρὶν ἀπὸ ὅλα πρέπει νὰ ἀναζητεῖ τὸν ἀληθινὸ προφήτη, γιὰτι χωρὶς αὐτὸν εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρχει κάτι σίγουρο στοὺς ἀνθρώπους.

Κ'. Καὶ συγχρόνως μὲ ἀνάπαυσε, ἐκθέτοντάς μου ποιὸς εἶναι καὶ πῶς βρίσκεται αὐτὸς ὁ προφήτης, καὶ μοῦ τὸν παρέστησε ὡς δυνατὸν νὰ εὔρεθεῖ ἀληθινά, δείχνοντάς μου μὲ τὴν ὁμιλία τοῦ προφήτη στ' αὐτιά τὴν ἀλήθεια πιὸ καθαρὴ ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ βλέπονται μὲ τὰ μάτια, ὥστε νὰ ἐκπλαγῶ ἀπορώντας πῶς, ἐνῶ αὐτὰ ποῦ ἀναζητοῦνται ἀπὸ ὅλους βρίσκονται μπροστά τους, δὲν τὰ βλέπει κανεὶς· ἀλλ' ὅμως ἀφοῦ ἔγραψε τὸν λόγο γιὰ τὸν προφήτη, ἔκανε τὸν τόμο καὶ ὁ ἴδιος διέταξε ἀπὸ τὴν Καισάρεια τοῦ Στράτωνα νὰ σοῦ ἀποσταλεῖ, λέγοντας ὅτι ἔχει ἀπὸ σένα ἐντολὴ γράφοντας τὶς ὁμιλίαι καὶ πράξεις ποῦ κάνει κάθε χρόνο νὰ σοῦ τὶς στέλνει. Ὅμως σὲ μιὰ μέρα, τὴν πρώτη αὐτῆ, κάνοντας ἀρχὴ μόνον γιὰ τὸν προφήτη τῆς ἀλήθειας, μὲ πληροφόρησε γιὰ ὅλα· καὶ ἔπειτα εἶπε:

Πρόσεξε στὸ ἐξῆς τὶς συζητήσεις ποῦ γίνονται ἀπὸ μένα μὲ τοὺς ἀντιπάλους· καὶ ἐὰν ἀποδώσω λιγότερο, δὲν φοβᾶμαι μήπως σὺ διακριθεῖς στὴ προβολὴ τῆς ἀλήθειας ἢ ὁποῖα σοῦ παραδόθηκε, γιὰτι γνωρίζω καλὰ ὅτι ἐγὼ φαίνομαι πῶς νικιέμαι, καὶ ὄχι τὸ θέμα τῆς συζητήσεως τὸ ὁποῖο μᾶς παραδόθηκε μέσω τοῦ προφήτη. Ἐλπίζω ὥστόσο πῶς οὔτε στὸν διερευνητικὸ λόγο προσφέραμε τὸ λιγότερο σ' ἐκείνους ποῦ ἔχουν μυαλό, δηλαδὴ στοὺς φιλαλήθεις, οἱ ὁποῖοι μποροῦν νὰ γνωρίζουν ποιοὶ ἀπὸ τοὺς λόγους εἶναι πιθανοὶ καὶ ἐπιδέξιοι καὶ εὐχάριστοι, καὶ

ἐπιτερπεῖς, τίνες τε λιτοὶ καὶ ἄπλοῖ, μόνη τῇ δι' αὐτῶν ἀληθείᾳ πεποιθότες.

ΚΑ': Ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπεκρινάμην·

Ἦδη εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ· ὡς γὰρ ἐβουλόμην πληροφορηθῆναι οὕτω μοι καὶ παρέσχεν. Πλὴν τὰ περὶ ἐμοῦ τοσοῦτον ἀμέριμνος ἴσθι, ὅτι οὐ πώποτε ἐνδοιάσω, τοσοῦτον, ὅσον εἰ καὶ αὐτὸς σὺ βουληθείης ποτὲ τῆς προφητικῆς ὑποθέσεως ἐκστῆσαί με, ἀδυνατῶν οὐ δυνήσῃ, τοσοῦτον οἶον ὃ παρείληφα· καὶ μὴ τοι νόμιζέ μέ σοι μέγα ἐπαγγέλλεσθαι, τοῦτ' αὐτὸ τὸ μὴ ἐνδοιάσαι ποτέ· ἀλλ' οὔτ' αὐτὸς ἐγὼ οὔτε τις ἀνθρώπων τῶν περὶ προφήτου λόγων ἐπακούσας, ἐνδοιάσαι ποτὲ δυνήσεται περὶ τῆς ἀληθοῦς ὑποθέσεως, πρότερον ἐπακούσας καὶ νοήσας, τί ἐστὶ προφητικῆς ἐπαγγελίας ἀλήθεια. Διὸ θάρρει τῷ θεοβουλήτῳ δόγματι. Πᾶσα γὰρ τέχνη κακίας νενίκηται. Πρὸς γὰρ προφητείαν οὐδὲν δύνανται οὔτε τέχναι λόγων, οὔτε σοφισμάτων ἐπίνοιαι, οὐ συλλογισμοί, οὐκ ἄλλη τις μηχανή· ἐάν γε ὁ ἐπακούσας προφήτου ἀληθοῦς ἀληθείας ὄντως ὀρέγεται, καὶ οὐ προφάσει ἀληθείας ἕτερόν τι περιβλέπεται. Ὡστε, κύριέ μου Πέτρε, μὴ ἀθύμει, ὡς ἀναισθήτῳ τὸ μέγιστον δωρησάμενος ἀγαθόν. Αἰσθομένῳ γὰρ χάριτος ἐδωρήσω, καὶ μὴ δυναμένῳ ἀπατηθῆναι ἀπὸ τοῦ δοθέντος ἀληθοῦς. Οἶδα γὰρ ὅτι ἓν ἐστὶν ὧν βούλεταιί τις καὶ ταχέως λαβεῖν καὶ βραδέως μὴ τυχεῖν. Οἶδα οὖν μὴ καταφρονεῖν τοῦ δοθέντος μοι, διὰ τὸ τάχος, ἀσυγκρίτου καὶ μόνου ἀσφαλοῦς.

ΚΒ': Ταῦτα τοῦ εἰπόντος, ὁ Πέτρος ἔφη·

Χάριν ὁμολογῶ τῷ Θεῷ καὶ περὶ τῆς σῆς σωτηρίας καὶ περὶ τῆς ἐμῆς ἀπολαύσεως. Ἀληθῶς γὰρ ἠδομαι εἰδῶς

ποιοί λιτοί και άπλοί, που μόνο με την αλήθειά τους πείθουν.

ΚΑ΄. Ἄφοῦ εἶπε αὐτά, ἀποκρίθηκα·

Ἦδη εὐχαριστῶ τὸν Θεό· γιατί, ὅπως ἤθελα νὰ πληροφορηθῶ, ἔτσι καὶ μοῦ τὰ ἔφερε. Ὅμως ὅσον ἀφορᾷ ἐμένα νὰ εἶσαι πάρα πολὺ βέβαιος, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ διστάσω, τόσο, ὅσο καὶ ἂν ἀκόμα σὺ ὁ ἴδιος θελήσεις κάποτε νὰ μὲ κάνεις νὰ ἀπαρνηθῶ τὴν προφητικὴ διδασκαλία, ἀδυνατώντας δὲν θὰ μπορέσεις, τόσο πολὺ, ὅσο μεγάλο εἶναι αὐτὸ πού παρέλαβα. Καὶ μὴ νομίζεις ὅτι σοῦ δίνω μεγάλη ὑπόσχεση, ὅτι δηλαδὴ δὲν θὰ διστάσω ποτέ· ἀλλὰ οὔτε ἐγὼ ὁ ἴδιος, οὔτε κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού ἄκουσε τοὺς λόγους γιὰ τὸν προφήτη, θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ ἔχει ἐνδοιασμοὺς γιὰ τὴν ἀληθινὴ πίστη, ἀφοῦ πρῶτα ἀκούσει καλὰ καὶ κατανοήσει, τί σημαίνει ἀλήθεια προφητικῆς ὑποσχέσεως. Γι' αὐτὸ ἔχε ἐμπιστοσύνη στὴ θεοβούλητὴ ἀλήθεια. Καθόσον κάθε τέχνασμα τῆς κακίας ἔχει νικηθεῖ. Γιατὶ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ ἀνταπεξέλθει πρὸς τὴν προφητεία, οὔτε τεχνάσματα λόγων, οὔτε ἐπινοήσεις σοφισμάτων, οὔτε συλλογισμοί, οὔτε ἄλλο τέχνασμα, ἐφόσον βέβαια αὐτὸς πού ἄκουσε ἀληθινὸ προφήτη, ἐπιθυμεῖ πραγματικὰ τὴν ἀλήθεια καὶ μετὰ τὴν πρόφασιν τῆς ἀληθείας δὲν ἐπιδιώκει τίποτε ἄλλο. Ὡστε, κύριέ μου Πέτρε, μὴ λιποψυχεῖς νομίζοντας ὅτι δώρισες σὲ ἀναίσθητον τὸ πιὸ μεγάλο ἀγαθόν. Γιατὶ τὸ δώρισες σὲ ἄνθρωπο πού αἰσθάνεται τὴ χάριν καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαπατηθεῖ ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ πού τοῦ δόθηκε. Γιατὶ γνωρίζω ὅτι ἓνα εἶναι ἐκεῖνο ἀπὸ τὰ ὅποια θέλει κανεὶς καὶ γρήγορα νὰ τὸ πάρει καὶ νὰ μὴ ἀργήσει νὰ τὸ συναντήσῃ. Καὶ ξέρω νὰ μὴ περιφρονῶ αὐτὸ πού μοῦ δόθηκε, ἐξαιτίας τῆς ταχύτητάς, ὄντας ἀσύγκριτο καὶ τὸ μόνο σίγουρο.

ΚΒ΄. Ἄφοῦ εἶπα αὐτά, ὁ Πέτρος ἀπάντησε·

Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τὴ δική σου σωτηρία καὶ γιὰ τὴ δική μου ἀνταμοιβή. Γιατὶ ἀληθινὰ χαίρομαι γιατί κα-

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ὅτι ἐπέγνων τί ποτ' ἐστὶ προφητείας μέγεθος. Ἐπεὶ οὖν, ὡς ἔφησ, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἐγὼ θελήσω ποτέ, ὅπερ ἀπειή, εἰς ἕτερόν με μεταστῆσαι δόγμα, οὐχ ἰκανὸς ἔσομαι πειῖσαι σε, ἄρξαι τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τῆς αὔριον παρεῖναί μοι ἐν ταῖς τῶν ἀντικειμένων ζητήσεσιν. Ἔστι δέ μοι ἡ αὔριον πρὸς Σίμωνα Μάγον.

Καὶ ταῦτ' εἰπὼν καὶ τροφῆς αὐτὸς μεταλαβὼν ἰδίᾳ, κάμῃ μεταλαβεῖν ἐκέλευσεν. Εὐλογήσας δὲ ἐπὶ τῆς τροφῆς καὶ εὐχαριστήσας, μετὰ τὸ κορεσθῆναι καὶ αὐτοῦ τούτου τὸν λόγον μοι ἀποδούς, ἐπήγαγε λέγων·

Δώῃ σοι ὁ Θεὸς κατὰ πάντα ἐξομοιωθῆναί μοι, καὶ βαπτισθέντα τῆς αὐτῆς μοι μεταλαβεῖν τραπέζης.

Ταῦτα εἰπὼν, ἡσυχάζειν μοι προσέταξεν. Ἦδη γάρ που καὶ τὸν ὕπνον ἀπῆτει ἢ τοῦ σώματος φύσις.

τάλαβες τί ακριβῶς εἶναι τὸ μέγεθος τῆς προφητείας. Ἄφοῦ λοιπόν, ὅπως εἶπες, οὔτε κι ἐγὼ ὁ ἴδιος ἂν θελήσω κάποτε, πρᾶγμα ποὺ ἀποκλείεται, νὰ σὲ μεταστρέψω σὲ ἄλλη πίστη, δέν θὰ εἶμαι ικανὸς νὰ σὲ πείσω, ἄρχισε λοιπόν ἀπὸ αὔριο νὰ εἶσαι μαζί μου στὶς συζητήσεις μου μετὸς ἀντίθετους. Ἡ αὐριανὴ μάλιστα συζήτησή μου θὰ εἶναι μετὸν Μάγο Σίμωνα.

Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ καὶ ἔφαγε ἰδιαιτέρως, παρότρυνε καὶ μένα νὰ φάω. Ἄφοῦ δὲ εὐλόγησε τὴν τροφή καὶ εὐχαρίστησε, ὅταν χόρτασε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἀνταποδίδοντάς μου τὸν λόγο, πρόσθεσε·

Εἶθε νὰ δώσει ὁ Θεὸς νὰ μοῦ μοιάσεις σὲ ὅλα, καὶ ἀφοῦ βαπτισθεῖς νὰ καθίσεις στὸ ἴδιο τραπέζι.

Ἄφοῦ εἶπε αὐτὰ μετὰ διέταξε νὰ ἡσυχάσω. Γιατὶ ἤδη ἡ φύση τοῦ σώματος ἀπαιτοῦσε καὶ τὸν ὕπνο.

ΟΜΙΛΙΑ Β'

Α'. Τῇ μὲν οὖν ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἐγὼ Κλήμης, ἔτι τῆς νυκτὸς οὔσης διωπνισθεῖς, καὶ μαθὼν τὸν Πέτρον ἐγρηγορότα καὶ τοῖς συνοῦσι περὶ θεοσεβείας διαλεγόμενον· οἱ ἦσαν δεκαέξ, ὧν καὶ 5 τὰ ὀνόματα, ὡς ἕκαστον ἐξῆς χρόνου μαθῶν, ἐκθειῖναι ἐβουλεύσαμην, ὅπως ἐπιγνῶς καὶ τίνες ἦσαν· ὧν πρῶτος Ζακχαῖος ὁ ποτε τελώνης, καὶ Σοφωνίας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰώσηφός τε καὶ ὁ τούτου σύντροφος Μιχαίας, προσέτι δὲ Θωμᾶς καὶ Ἐλιέζερ οἱ δίδυμοι, ἀλλὰ καὶ Αἰνείας καὶ Λᾶζαρος οἱ ἱερεῖς, προσέτι μὴν 10 τε καὶ Ἐλισσαῖος, Βενιαμίν τε καὶ ὁ τοῦ Σαφραῖ, ὁμοίως γε Ρούβιλος καὶ Ζαχαρίας οἱ οἰκοδόμοι, Ἀνανίας τε καὶ Ἀγγαῖος οἱ Ἰαμμηνοί, ἔτι τε Νικήτης καὶ Ἀκύλας οἱ ἑταῖροι· πλὴν ἐπεισιῶν καὶ προσαγορεύσας ἑκαθέσθην, αὐτοῦ κελεύσαντος.

Β'. Ὁ δέ, τὸν προκείμενον ἐκκόψας λόγον, ὥσπερ ἀπολο- 15 γούμενος, ἐπληροφόρει τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐξύπνισέ με, ὅπως τῶν λόγων ἐπακούσω, αἰτίαν τιθέμενος τὸν ἐκ τοῦ πλοῦ σκυλμόν· ἐκεῖνον πεφθῆναί μου θέλων, ἡσυχάζειν εἶασεν. Ὅποτε γὰρ ἡ ψυχὴ περὶ τὸ λείπον τῷ σώματι ἀσχολεῖται, τὰ προσφερόμενα μαθήματα οὐ κατ' ἀξίαν προσίεται. Τούτου ἔνεκα δια- 20 λέγεσθαι οὐ βούλομαι, οὔτε πάνυ διὰ τινὰ συμφορὰν λυπούμενοις, ἢ ἀμέτρως ὀργιζομένοις, ἢ πρὸς λύσσαν ἔρωτος ἐκτετραμμένοις, ἢ τὸ σῶμα καταπεπονημένοις, ἢ ὑπὸ βιωτικῶν φροντίδων περιωθουμένοις, ἢ ἄλλοις τισὶ πάθεσιν ὀχλουμένοις,

ΟΜΙΛΙΑ Β΄

Α΄. Τὴν ἐπόμενη λοιπὸν ἡμέρα ἐγὼ ὁ Κλήμης, ἐνῶ ἀκόμα ἦταν νύχτα, ξυπνώντας ἔμαθα ὅτι ὁ Πέτρος εἶχε σηκωθεί καὶ μιλοῦσε μ' αὐτοὺς ποὺ ἦταν μαζί του γιὰ τὴ θεοσέβεια· μαζί του βρίσκονταν δεκαέξι, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα, ὅπως ἔμαθα μετέπειτα, θέλησα νὰ σοῦ τὰ παραθέσω, γιὰ νὰ γνωρίσεις καὶ ποιοὶ ἦταν· ἀπ' αὐτοὺς πρῶτος ἦταν ὁ Ζακχαῖος, ὁ ἄλλοτε τελώνης, καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Σοφωνίας, καὶ ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ σύντροφός του Μιχαίας, ἐπὶ πλέον οἱ δίδυμοι ἀδελφοὶ Θωμᾶς καὶ Ἐλιέζερ, καὶ οἱ ἱερεῖς Αἰνείας καὶ Λάζαρος, καὶ ἀκόμα ὁ Ἐλισσαῖος καὶ ὁ Βενιαμίν, ὁ γιὸς τοῦ Σαφρᾶ, ἐπίσης οἱ οἰκοδόμοι Ρούβιλος καὶ Ζαχαρίας, οἱ Ἰαμμηνοὶ Ἰ' Ἀνανίας καὶ Ἄγγαιος, καὶ ἀκόμα οἱ σύντροφοι Νικήτης καὶ Ἀκύλας. Μπῆκα λοιπὸν μέσα καί, ἀφοῦ χαιρέτισα, μὲ δική του προτροπή, κάθισα.

Β΄. Ἐκεῖνος τότε, διακόπτοντας τὸ λόγο ποὺ εἶχε ἀρχίσει, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἀπολογούμενος, ἀνάφερε γιὰ ποῖό λόγο δὲν μὲ ξύπνησε νὰ ἀκούσω τὰ λόγια του, προβάλλοντας ὡς αἰτία τὴν ταλαιπωρία τοῦ ταξιδιοῦ μου· θέλοντας νὰ ἀναλάβω ἀπὸ αὐτὴν, μὲ ἄφησε γὰ ἡσυχάσω. Γιατί, ὅταν ἡ ψυχὴ ἀσχολεῖται μὲ αὐτὸ ποὺ λείπει ἀπὸ τὸ σῶμα, δὲν δέχεται τὰ μαθηματὰ ποὺ τῆς γίνονται ὅπως τοὺς ἀξίζει. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν θέλω νὰ συζητῶ μὲ ἀνθρώπους ποὺ εἶναι πολὺ λυπημένοι ἐξαιτίας κάποιας συμφορᾶς, ἢ εἶναι ὑπερβολικὰ ὀργισμένοι, ἢ ἔχουν ἐκτραπεῖ σὲ ἐρωτικὴ λύσσα, ἢ εἶναι σωματικὰ καταπονημένοι, ἢ καταπιέζονται ἀπὸ βιωτικὲς φροντίδες ἢ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ κά-

1. Ἀπόγονοι τοῦ Ἰαμίν, γιοῦ τοῦ Συμεών. Ἀριθμ. 26,12. καὶ Γέν. 46,10.

οἷς ἡ ψυχὴ, ὡς ἔφην, ὑποπίπτουσα, καὶ τῷ σώματι πάσχοντι συναλγοῦσα, καὶ τὴν αὐτῆς φρόνησιν ἀσχολεῖ.

Γ'. Καὶ μὴ λεγέτωσαν· Οὐ χρὴ οὖν παραμυθίας καὶ νοουθεσίας προσφέρειν τοῖς φαῦλόν τι πράττουσιν. Φημί, εἰ μὲν
 5 ἀνύει τις, προσφερέτω· εἰ δὲ μὴ, τῷ καιρῷ εἰζᾶτω. Ἐγὼ γὰρ οἶδα ὅτι πάντα καιρὸν ἴδιον ἔχει. Διὸ χρὴ τοῖς ἀνθρώποις τοὺς τὴν ψυχὴν ρωννύοντας λόγους πρὸ τῆς κακώσεως ἐπιδιδόναι, ἵνα εἴ ποτε ἐπέλθοι τι φαῦλον, ὁ νοῦς προωπλισμένος ὀρθῶ τῷ λογισμῷ τὸ ἐπενεχθὲν ὑποστήναι δυνήθῃ. Τότε γὰρ καὶ τῷ διὰ
 10 γνώμης ἀγαθῆς βοηθήσαντι παρὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ πολέμου οἶδεν ὁ νοῦς συντρέχειν.

Δ'. Πλὴν ἔμαθον, ὦ Κλήμης, ὡς ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ὁ Βαρνάβας τὸν περὶ προφητείας λόγον τελείως σοι ἐξέθετο· ἢ γὰρ οὐ; Κάγῳ ἀπεκρινάμην·

15 **Ναί, καὶ πάνυ καλῶς.**

Καὶ ὁ Πέτρος·

Οὐκοῦν οὐκ ἀναγκαῖον, τὸν νῦν χρόνον δυνάμενον ἡμῖν ὑπηρετεῖν εἰς ἑτέρους λόγους οὐς οὐκ ἐπίστασαι, εἰς οὐς ἐπίστασαι ποιεῖσθαι τὴν ἀσχολίαν.

20 **Κάγῳ ἔφην·**

Ὅρθῶς ἔφης, Πέτρε. Ἐμοὶ δὲ τοῦτο χαρίζου πάντοτε σοι συνεῖναι κρίναντι, τὸν περὶ τοῦ προφήτου λόγον ἠδέως ἀκούοντι συνεχῶς ὑφηγεῖσθαι. Ἄνευ γὰρ αὐτοῦ, ὡς ἔμαθον παρὰ Βαρνάβα, τὴν ἀλήθειαν μαθεῖν ἀδύνατον.

25 **Ε'. Ὁ δὲ Πέτρος, ἐπὶ τούτῳ ἤσθεις, ἀπεκρίνατο·**

Ἦδη μὲν ἡ πρὸς σὲ διόρθωσις τέλος εἴληφεν, ἐπεγνωκότα τῆς ἀπταιστοῦ προφητείας τὸ μέγεθος, ἧς ἀνευ λαβεῖν τι τὸ ἐν

ποια ἄλλα πάθη, στὰ ὁποῖα, ὅπως εἶπα, ὅταν περιπέσει ἡ ψυχὴ καὶ συμπάσχει μαζὶ μὲ τὸ σῶμα ποὺ πάσχει, ἀπασχολεῖ καὶ τὴ φρόνησὴ τῆς.

Γ'. Καὶ ἄς μὴ ποῦν Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ προσφέρουμε παρηγοριᾶς καὶ νοουθεσίης σ' ἐκείνους ποὺ διαπράττουν κάποιον κακόν. Λέγω, ἐὰν κάποιος μπορεῖ, ἄς προσφέρει· ἐὰν ὁμως ὄχι, ἄς τὸ ἀφήνει στὸ χρόνο. Γιατὶ ἐγὼ γνωρίζω ὅτι κάθε καιρὸς ἔχει τὸ γνῶρισμά του. Γι' αὐτὸ πρέπει τὰ λόγια ποὺ δυνάμουν τὴν ψυχὴ νὰ δίνονται στοὺς ἀνθρώπους πρὶν ἀπὸ τὴ βλάβη, ὥστε, ὅταν κάποτε εἰσβάλει σ' αὐτὲς κάτι κακόν, ὁ νοῦς ὀπλισμένος ἐκ τῶν προτέρων μὲ ὀρθὸ συλλογισμό, νὰ μπορέσει νὰ ὑποστειῖ αὐτὸ ποὺ εἰσέβαλε. Γιατὶ τότε καὶ σ' ἐκείνον ποὺ βοήθησε μὲ τὴν καλὴ του γνῶμη, παρὰ τὴν ἔνταση τοῦ πολέμου, γνωρίζει ὁ νοῦς νὰ συντρέχει.

Δ'. Ὅμως, Κλήμη, ἔμαθα ὅτι στὴν Ἀλεξάνδρεια ὁ Βαρνάβας σοῦ ἐξέθεσε τὸ λόγο γιὰ τὴν προφητεία κατὰ τρόπο τέλειον ἢ μήπως ὄχι;

Κι' ἐγὼ ἀποκρίθηκα·

Ναί, καὶ πολὺ καλά.

Καὶ ὁ Πέτρος.

Ἐπομένως δὲν εἶναι ἀπαραίτητο, ἀφοῦ ὁ παρὼν καιρὸς μπορεῖ νὰ μᾶς ἐξυπηρετήσῃ σὲ ἄλλους λόγους, τοὺς ὁποῖους δὲν γνωρίζεις, νὰ ἀσχολούμαστε μ' αὐτοὺς ποὺ γνωρίζεις.

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Ὅρθα μίλησες, Πέτρε. Σὲ μένα ποὺ ἀποφάσισα νὰ εἶμαι πάντοτε μαζὶ σου, ἀκούοντας μὲ εὐχαρίστηση τὸ λόγο γιὰ τὸν προφήτη, νὰ διδάσκεις συνεχῶς. Γιατὶ χωρὶς αὐτόν, ὅπως ἔμαθα ἀπὸ τὸν Βαρνάβα, εἶναι ἀδύνατο νὰ μάθω τὴν ἀλήθεια.

Ε'. Καὶ ὁ Πέτρος, ποὺ εὐχαριστήθηκε γι' αὐτὸ πολὺ, ἀπάντησε·

Ἦδη ἡ δικὴ σου διόρθωση ἔλαβε τέλος, ἀφοῦ γνώρισες τὸ μέγεθος τῆς ἀλάνθαστης προφητείας, χωρὶς τὴν ὁποία εἶναι

ὑπεροχῇ συμφέρον ἀδύνατον. Πολλῶν γὰρ καὶ διαφόρων ἀγαθῶν ὄντων ἐν τοῖς οὕσιν ἢ ἔσεσθαι δυναμένοις, τὸ πάντων μακαριώτατον, εἴτε ἀϊδιός ἐστι ζωὴ, ἢ παράμονος ὑγίεια, ἢ τέλειος νοῦς, ἢ φῶς, ἢ χαρά, ἢ ἀφθαρσία, ἢ καὶ ἄλλο τι ὃ ἐν τῇ
 5 τῶν ὄντων φύσει ὑπερέχον ὑπάρχει καλὸν ἢ ὑπάρξαι δύναται τοῦτο, οὐκ ἄλλως ἔστιν αὐτὸ κτήσασθαι μὴ πρότερον γνόντα τὰ ὄντα ὡς ἔστιν· τῆς δὲ γνώσεως οὐκ ἄλλως τυχεῖν ἔστιν, ἐὰν μὴ πρότερόν τις τὸν τῆς ἀληθείας προφήτην ἐπιγνῶ.

Σ'. Προφήτης δὲ ἀληθείας ἐστὶν ὁ πάντοτε πάντα εἰδώς,
 10 τὰ μὲν γεγονότα ὡς ἐγένετο, τὰ δε γινόμενα ὡς γίνεται, τὰ δὲ ἐσόμενα ὡς ἔσται, ἀναμάρτητος, ἐλεήμων, μόνος τὴν ἀλήθειαν ὑφηγεῖσθαι πεπιστευμένος. Ἀναγίνωσκε, καὶ εὐρήσεις τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἀλήθειαν εὐρεῖν νομίσαντας. Τοῦτο γὰρ προφήτου ἴδιον, τὸ τὴν ἀλήθειαν μηνύειν, ὡσπερ ἡλίου ἴδιον τὸ τὴν ἡμέραν φέρειν.
 15 Ἐπεὶ οὖν οἱ ποτὲ ἀλήθειαν γινῶναι ἐπεθύμησαν, παρὰ δὲ τούτου μαθεῖν αὐτὴν οὐκ εὐτύχησαν, μὴ εὐρόντες, ζητοῦντες ἐτελεύτησαν. Ὁ γὰρ τὴν ἀλήθειαν ζητῶν παρὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀγνοίας λαβεῖν πῶς ἂν δύναίτο; Κἂν γὰρ εὖρη, οὐκ εἰδώς αὐτὴν ὡς οὐκ οὔσαν παρέρχεται. Οὐτ' αὖ παρ' ἐτέρου, τοῦ
 20 ὁμοίως ἐξ ἀγνοσίας γινῶσιν ἔχειν ἐπαγγελιομένου, ἀληθείας κρατεῖν δυνατὸς ἔσται, πλὴν πολιτείας μόνης, καὶ ταῦτα ἐκείνης τῆς διὰ τὸ εὐλογον γνωρισθῆναι δυναμένης, ἣτις ἐκάστω, ἐκ τοῦ μὴ θέλειν ἀδικεῖσθαι, τοῦ μὴ δεῖν ἄλλον ἀδικεῖν τὴν γινῶσιν παρίστησιν.

25 Ζ'. Πᾶντες μὲν οὖν οἱ ποτὲ ἐζήτησαν τὸ ἀληθές, τὸ δύνασθαι εὐρεῖν ἑαυτοῖς πιστεύσαντες, ἐνηδρεύθησαν. Τοῦτο ὅπερ πεπόνθησιν καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων φιλόσοφοι, καὶ βαρβάρων οἱ σπουδαιότεροι. Ἐκ στοχασμῶν γὰρ ἐπιβάλλοντες τοῖς ὁρατοῖς

ἀδύνατο σέ κάποιον νά κερδίσει τὸ ὑψιστο συμφέρον του. Γιατί ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ διάφορα ἀγαθὰ δημιουργήματα, μεταξύ ἐκείνων πού ὑπάρχουν ἢ μποροῦν νά ὑπάρξουν, τὸ πιὸ πολύτιμο, εἴτε εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, ἢ ἡ διαρκὴς ὑγεία, ἢ ὁ τέλειος νοῦς, ἢ τὸ φῶς, ἢ ἡ χαρά, ἢ ἡ ἀθανασία, ἢ ὁ,τιδήποτε ἄλλο καλὸ ὑπάρχει στὴ φύση τῶν δημιουργημάτων, ἢ μπορεῖ νά ὑπάρξει, δὲν εἶναι δυνατὸ νά τὸ ἀποκτήσει κανεὶς μὲ ἄλλο τρόπο, ἐὰν προηγουμένως δὲν γνωρίσει τὰ ὄντα ὅπως εἶναι· τὴ γνώση πάλι δὲν μπορεῖ κανεὶς ἀλλιῶς νά τὴν κερδίσει, ἐὰν προηγουμένως δὲν γνωρίσει τὸν προφήτη τῆς ἀλήθειας.

Σ'. Προφήτης δὲ τῆς ἀλήθειας εἶναι ἀκεῖνος πού γνωρίζει πάντοτε τὰ πάντα, ἐκεῖνα πού ἔγιναν, πῶς ἔγιναν, ἐκεῖνα πού γίνονται, πῶς γίνονται, καὶ ἐκεῖνα πού πρόκειται νά γίνουν, πῶς θὰ γίνουν, ὁ ἀναμάρτητος, ὁ σπλαχνικός, ὁ μόνος στὸν ὅποιο ἔχει ἀνατεθεῖ νά διδάσκει τὴν ἀλήθεια. Διάβαζε καὶ θὰ βρεῖς αὐτοὺς πού νόμισαν πῶς βρῆκαν τὴν ἀλήθεια μόνοι τους. Γιατί αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ προφήτη, νά φανερώσει τὴν ἀλήθεια, ὅπως γνώρισμα τοῦ ἡλίου εἶναι νά φέρνει τὴν ἡμέρα. Γι' αὐτὸ ὅσοι κάποτε ἐπιθύμησαν νά γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ δὲν εὐτύχησαν νά τὴν μάθουν ἀπὸ αὐτόν, δὲν τὴν βρῆκαν, ἀλλὰ πέθαναν ἀναζητῶντας τὴν. Γιατί αὐτὸς πού ζητεῖ τὴν ἀλήθεια, πῶς θὰ μποροῦσε νά τὴ λάβει ἀπὸ τὴ δική του ἄγνοια; Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα τὴ βρεῖ, ἐπειδὴ δὲν τὴν γνωρίζει, τὴν ἀντιπαρέρχεται, σὰν νὰ μὴν ὑπάρχει. Οὔτε πάλι θὰ μπορέσει νά γίνει κάτοχος τῆς ἀλήθειας ἀπὸ ἄλλον, πού ἐπίσης ὑπόσχεται ὅτι ἔχει γνώση ἀπὸ τὴν ἄγνοια, παρὰ μόνο μὲ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του, καὶ μάλιστα τῆς ζωῆς ἐκείνης πού μπορεῖ νά γνωρισθεῖ ἀπὸ τὴν ὀρθότητά της, ἢ ὅποια διδάσκει στὸν καθένα τὴ γνώση, ἀπὸ τὸ νὰ μὴ θέλει νά ἀδικεῖται, στὸ νὰ μὴ πρέπει νά ἀδικεῖ ἄλλον.

Ζ'. Ὅλοι λοιπὸν ὅσοι ἀναζήτησαν τὸ ἀληθινό, παγιδεύτηκαν πιστεύοντας ὅτι μποροῦν νά τὸ βροῦν στοὺς ἑαυτοὺς τους. Αὐτὸ πού ἔπαθαν καὶ οἱ φιλόσοφοι τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ σπουδαιότεροί ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Γιατί, συλλαμβάνοντας μὲ στο-

περὶ τῶν ἀδήλων ἀπεφήναντο, τὸ ὅπως ποτὲ παραστὰν αὐτοῖς, τοῦτο ἀληθὲς εἶναι νομίσαντες. Ὡς γὰρ εἰδότες ἀλήθειαν, οἱ ἀλήθειαν ἐτι ζητοῦντες, τῶν παρισταμένων αὐτοῖς ὑπολήψεων ἃς μὲν ἀποδοκιμάζουσιν, ἃς δὲ κρατύνουσιν, ὡσπερ εἰδότες, μὴ εἰδότες ποῖα μὲν ἐστὶν ἀληθῆ, ποῖα δὲ ψευδῆ· καὶ δογματίζουσι περὶ ἀληθείας οἱ ἀλήθειαν ἐπιζητοῦντες, οὐκ εἰδότες ὅτι ὁ ἀλήθειαν ζητῶν παρὰ τῆς αὐτοῦ πλάνης μαθεῖν αὐτὴν οὐ δύναται. Οὐτε γάρ, ὡς ἔφην, παρεστηκυῖαν αὐτὴν ἐπγνῶναι δύναται, ἦν ἀγνοεῖ.

10 **Η'.** Πείθει δὲ ἕκαστον ἀφ' ἑαυτοῦ ζητοῦντα μαθεῖν οὐ πάντως τὸ ἀληθές, ἀλλὰ τὸ τέρπον. Ἐπεὶ οὖν ἄλλον ἄλλο τι τέρπει, ἄλλου ἄλλο κρατεῖ ὡς ἀληθές. Τὸ δὲ ἀληθές ἐστὶ τὸ δοκοῦν τῷ προφήτῃ, οὐ τὸ ἐκάστῳ ἡδύ. Πολλὰ γὰρ ἂν ἦν τὸ ἐν, εἰ τὸ τέρπον ἀληθές ἦν, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ 15 τῶν Ἑλλήνων φιλόλογοι, οὐ φιλόσοφοι, διὰ στοχασμῶν τοῖς πράγμασιν ἐπιβάντες, πολλὰ καὶ διάφορα ἔδογματίσαν, τὴν οἰκειαν τῶν ὑποθέσεων ἀκολουθίαν ἀλήθειαν εἶναι νομίσαντες, οὐκ εἰδότες, ὅτι αὐτῶν ψευδεῖς ἀρχὰς ἑαυτοῖς ὀρισσαμένων, τῇ μὲν ἀρχῇ αὐτῶν τὸ τέλος συμφωνίαν εἴληφεν.

20 **Θ'.** Ὅθεν δεῖ, πάντα παρελόμενον, μόνῳ τῷ τῆς ἀληθείας πιστεύειν ἑαυτὸν προφήτῃ, ὃν πάντες κρῖναι δυνάμεθα, εἰ προφήτης ἐστίν, κἂν πάνυ ἀμαθεῖς ὦμεν, καὶ σοφισμῶν ἰδιῶται, καὶ γεωμετρίας ἀπειροὶ, καὶ μουσικῆς ἀμύητοι. Εὐκολωτέραν γὰρ τὴν περὶ αὐτοῦ εὔρεσιν ὁ Θεὸς τέθεικε πᾶσιν, ὡς πάντων κηδεμῶν, ἵνα μὴτε βάρβαροι ἐξασθενῶσιν αὐτόν, μὴτε Ἑλληνας ἀδυνατῶσιν εὔρειν. Ρηδία μὲν οὖν ἡ περὶ αὐτοῦ εὔρεσις ὑπάρχει. Ἔστι δὲ ἡδε.

Γ'. Εἰ προφήτης ἐστίν, καὶ δύναται εἰδέναί ὡς ἐγένετο ὁ κόσμος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα, καὶ τὰ εἰς τέλος ἐσόμενα· ἂν

χασμούς τὰ ὄρατά, μίλησαν γιὰ τὰ ἀγνωστα, νομίζοντας ὅτι εἶναι ἀληθινὸ αὐτὸ πού κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς φανερώθηκε κάποτε. Γιατὶ μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι γνωρίζουν τὴν ἀλήθεια, αὐτοὶ πού ἀκόμα ἀναζητοῦν τὴν ἀλήθεια, ἀπὸ τι ιδέες πού τοὺς ἔρχονται στὸν νοῦ, ἄλλες τις ἀποδοκιμάζουν καὶ ἄλλες τις ὑποστηρίζουν, σὰν νὰ γνωρίζουν, ἐνῶ δὲν γνωρίζουν ποιά εἶναι ἀληθινή καὶ ποιά ψεύτικη· καὶ ἀποφαινόμεθα δογματικὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια αὐτοὶ πού ἀναζητοῦν τὴν ἀλήθεια, μὴ γνωρίζοντας, ὅτι ἐκεῖνος πού ἀναζητεῖ τὴν ἀλήθεια, δὲν μπορεῖ νὰ τὴν μάθει ἀπὸ τὴν πλάνη του. Ἄφου, ὅπως εἶπα, καὶ ὅταν ἔρθει, δὲν μπορεῖ νὰ ἀναγνωρίσει αὐτὴν πού ἀγνοεῖ.

Η'. Ἔτσι πείθει τὸν καθένα νὰ ζητᾷ νὰ μάθει ἀπὸ μόνος του, ὄχι βέβαια ἐκεῖνο πού εἶναι ἀληθινόν, ἀλλὰ ἐκεῖνο πού εὐχαριστεῖ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ τὸν καθένα τὸν εὐχαριστεῖ διαφορετικὸ πρᾶγμα, στὸν καθένα γίνεται ἀποδεκτὸ ἄλλο πρᾶγμα ὡς ἀληθινόν. Ἐνῶ ἀληθινὸ εἶναι ἐκεῖνο πού κρίνει καλὸ ὁ προφήτης καὶ ὄχι τὸ εὐχάριστο. Γιατὶ θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι πολλὰ αὐτὸ τὸ ἕνα, ἐὰν ἀληθινὸ ἦταν αὐτὸ πού προκαλεῖ εὐχαρίστησιν, πρᾶγμα πού εἶναι ἀδύνατον. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἕλληνες φιλόλογοι, ὄχι φιλόσοφοι, εἰσδύοντας στὰ πράγματα μὲ τοὺς στοχασμούς, διατύπωσαν πολλὰ καὶ διάφορες θεωρίες, ἐκλαμβάνοντας ὡς ἀλήθεια τὸ ἐπακόλουθον τῶν θεωριῶν τους, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι, ἀφου ὄρισαν ψεύτικες ἀρχὲς αὐτῶν γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους, ἡ ἀρχὴ αὐτῶν εἶχε καὶ σύμφωνο τέλος.

Θ'. Γι' αὐτὸ πρέπει, ἀπομακρύνοντάς τα ὅλα, αὐτὸς νὰ πιστεύει στὸν προφήτη τῆς ἀλήθειας, τὸν ὁποῖο μπορούμε ὅλοι νὰ κρίνουμε, ἐὰν εἶναι προφήτης, ἔστω καὶ ἂν εἴμαστε πολὺ ἀμαθεῖς καὶ ἄμοιροι σοφιστικῶν καὶ ἄπειροι γεωμετρίας καὶ ἀμύητοι στὴ μουσική. Γιατὶ ὁ Θεὸς ἔκανε σὲ ὅλους πιὸ εὐκόλη τὴν ἀνεύρεσιν αὐτοῦ, ὡς κηδεμόνας ὅλων, γιὰ νὰ μὴ ἀδυνατοῦν οὔτε οἱ βάρβαροι οὔτε οἱ Ἕλληνες νὰ τὸν βροῦν. Ὡστε λοιπὸν ἡ ἀνεύρεσιν αὐτοῦ εἶναι εὐκόλη. Καὶ εἶναι ἡ ἐξῆς.

Ι'. Ἐὰν εἶναι προφήτης καὶ μπορεῖ νὰ γνωρίζει πῶς ἔγινε ὁ κόσμος καὶ ὅσα ἔγιναν μέσα σ' αὐτὸν καὶ ὅσα θὰ συμβοῦν στὸ

ἡμῖν ἢ τι προειρηκῶς, ὃ εἰς τέλος ἐγνώκαμεν γεγενημένον, καλῶς αὐτῷ ἐκ τῶν ἤδη γεγενημένων καὶ τὰ ἐσόμενα ἔσεσθαι πιστεύομεν, οὐ μόνον ὡς γινώσκοντι, ἀλλὰ καὶ προγινώσκοντι. Τίνι οὖν, κἂν βραχὺν νοῦν ἔχοντι, οὐ φαίνεται, ὡς χρή τούτῳ
 5 παρὰ πάντα πιστεύειν τὰ τῷ Θεῷ δόξαντα, ὃς μόνος παρὰ πάντα ἀνθρώπους καὶ μὴ μαθῶν ἐπίσταται; Διό, ἂν τῷ τοιούτῳ, λέγω δὲ τῷ πρόγνωσιν ἔχοντι διὰ τὴν ἐν αὐτῷ τοῦ Πνεύματος θειότητα, τὸ ἀληθὲς εἰδέναί μὴ δίδόναι τις θέλοι, τινὶ ἐτέρῳ δοῦς εἰδέναί, οὐκ ἐνδεὴς ὑπάρχει φρενῶν, ἀποδεδω-
 10 κῶς τῷ μὴ προφήτῃ ἢ προφήτῃ εἰδέναί δοῦναι οὐκ ἐβουλήθη;

ΙΑ'. Ὅθεν πρὸ πάντων πάσῃ κρίσει διὰ τῆς προφητικῆς ἐπαγγελίας τὸν προφήτην ζητεῖν δεῖ, καὶ γνόντα, τοῖς λοιποῖς τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ λόγοις ἀνενδοιάστως ἔπεσθαι, καὶ θαρροῦντα περὶ τῶν ἐλπιζομένων, πολιτεύεσθαι τῇ πρώτῃ κρίσει,
 15 γνόντα οὖν, ὅτι ὁ ταῦτα εἰπὼν πρὸς τὸ ψεύσασθαι φύσιν οὐκ ἔχει. Διό, ἐάν τι τοῦ λοιποῦ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ρηθέντων δοκῇ ἡμῖν μὴ καλῶς εἰρῆσθαι, εἰδέναί χρὴ ὅτι οὐκ αὐτῷ εἴρηται κακῶς, ἀλλ' αὐτὸ ἡμεῖς καλῶς ἔχον οὐκ ἐνοήσαμεν. Ἄγνοια γὰρ γνῶσιν οὐκ ὀρθῶς κρίνει, ἅτε δὴ οὔτε γνῶσις πρόγνωσιν ἀλη-
 20 θῶς κρίνειν πέφυκεν· ἀλλ' ἢ πρόγνωσις τοῖς ἀγνοοῦσι παρέχει τὴν γνῶσιν.

ΙΒ'. Ὅθεν, ὦ φίλε Κλήμης, εἴ γε τὰ τῷ Θεῷ διαφέροντα γνῶναι θέλεις, παρὰ τούτου μόνου μαθεῖν ἔχεις, ὅτι μόνος οἶδε τὴν ἀλήθειαν. Τῶν γὰρ ἄλλων εἴ τις ἐπίσταται τι, παρὰ τούτου,
 25 ἢ τῶν τούτου μαθητῶν λαβῶν ἔχει. Ἔστι δὲ αὐτοῦ τό τε βούλημα καὶ ἀληθὲς κήρυγμα, ὅτι εἷς Θεός, οὗ κόσμος ἔργον, ὃς δίκαιος ὢν, πάντως ἐκάστῳ πρὸς τὰς πράξεις ἀποδώσει ποτέ.

τέλος· ἂν προεῖπε κάτι σὲ μᾶς, τὸ ὁποῖο στὸ τέλος τὸ εἶδαμε νὰ γίνεται, τότε καλῶς ἀπὸ τὰ ὅσα ἤδη ἔχουν γίνει καὶ ἀπὸ αὐτὰ πού πρόκειται νὰ γίνουν, πιστεύουμε σ' αὐτὸν ὄχι μόνο ὡς γνώστη ἀλλὰ καὶ προγνώστη. Σὲ ποιὸν λοιπὸν, ἔστω καὶ στενοκέφαλο, δὲν φαίνεται σωστό, ὅτι πρέπει νὰ πιστεύει, ὡς πρὸς αὐτὰ πού ἀρέσουν στὸν Θεό, περισσότερο ἀπὸ ὄλους σ' αὐτὸν πού μόνος ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τὰ γνωρίζει καὶ χωρὶς νὰ τὰ διδαχθεῖ; Γι' αὐτό, ἂν κάποιος δὲν θέλει νὰ ἀποδώσει τὴν ἀλήθεια σ' αὐτόν, ἐννοῶ ἐκεῖνον πού ἔχει τὴν ἰκανότητα τῆς προγνώσεως, ἐξαιτίας τοῦ θείου Πνεύματος πού ὑπάρχει μέσα του, καὶ παραδέχεται κάποιον ἄλλο ὅτι τὴ γνωρίζει, δὲν εἶναι ἄμυαλος, ἀποδίδοντας σ' αὐτόν πού δὲν εἶναι προφήτης, αὐτὰ πού δὲν θέλησε νὰ ἀναγνωρίσει στὸν προφήτη ὅτι τὰ γνωρίζει;

ΙΑ'. Γι' αὐτό, πρὶν ἀπὸ κάθε κρίση, πρέπει νὰ ἀναζητεῖ τὸν προφήτη μέσω τῆς προφητικῆς προαγγελίας, καὶ ὅταν τὸν γνωρίσει, νὰ ἀκολουθεῖ τοὺς λόγους τῆς διδασκαλίας του χωρὶς ἐνδοιασμό, καὶ ἔχοντας ἐμπιστοσύνη γιὰ τὰ ἐλπιζόμενα, νὰ πολιτεύεται σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη κρίση, ἀφοῦ γνώρισε ἤδη, ὅτι ἐκεῖνος πού τὰ εἶπε αὐτὰ δὲν ἔχει χαρακτήρα πού ψεύδεται. Γι' αὐτό, ἂν στὸ ἐξῆς κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού μᾶς εἶπε μᾶς φαίνεται ὅτι δὲν εἰπώθηκε καλά, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι δὲν εἰπώθηκε ἀπὸ αὐτόν κακῶς, ἀλλὰ ὅτι, ἐνῶ αὐτὸ εἶναι σωστό, ἐμεῖς δὲν τὸ κατανοήσαμε. Γιατὶ ἡ ἄγνοια δὲν κρίνει σωστὰ τὴ γνώση, ὅπως οὔτε ἡ γνώση μπορεῖ ἀπὸ τὴ φύση τῆς νὰ κρίνει ἀληθινὰ τὴν πρόγνωση· ἀντίθετα ἡ πρόγνωση παρέχει τὴ γνώση σ' αὐτοὺς πού ἔχουν ἄγνοια.

ΙΒ'. Γι' αὐτό, φίλε Κλήμη, ἂν θέλεις νὰ μάθεις ὅσα ἔχουν σχέση μὲ τὸν Θεό, μόνο ἀπὸ αὐτόν μπορεῖς νὰ τὰ μάθεις, καθόσον μόνο αὐτὸς γνωρίζει τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἂν κανεὶς γνωρίζει κάτι, τὸ ἔχει πάρει ἀπὸ αὐτόν ἢ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του. Τὸ δὲ θέλημά του καὶ τὸ γνήσιο κήρυγμά του εἶναι, ὅτι ἕνας Θεὸς ὑπάρχει, δημιουργημάτων τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ κόσμος, ὁ ὁποῖος Θεός, ὄντας δίκαιος, θὰ ἀποδώσει κάποτε στὸν καθένα ἀνάλογα πρὸς τὶς πράξεις του.

ΙΓ'. Ἀνάγκη γάρ, πάση φύσει δίκαιον εἶναι λέγοντα τὸν Θεόν, καὶ τὰς ἀνθρώπων ψυχὰς ἀθανάτους εἶναι πιστεύειν. Ἐπεὶ, ποῦ τὸ δίκαιον αὐτοῦ, ὅπου τινές, εὐσεβῶς βιώσαντες, κακουχηθέντες ἐνίοτε βιαίως ἀνηρέθησαν, ἐνιοὶ δέ, ἀσεβεῖς
 5 πάνυ γεγεννημένοι, ἐν πολυτελείᾳ βίου τρυφήσαντες, τὸν κοινὸν ἀνθρώπων θάνατον ἐτελεύτησαν; Ἐπεὶ οὖν χωρὶς πάσης ἀντιλογίας ὁ Θεὸς ἀγαθὸς ὢν καὶ δίκαιός ἐστιν, οὐκ ἄλλως δὲ δίκαιος εἶναι γνωσθήσεται, ἐὰν μὴ ἡ ψυχὴ μετὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ σώματος ἀθάνατος ᾗ, ἢ, ἴν' ὁ μὲν κακός, ἐν ἄδη γενόμενος,
 10 ὡς ἐνταῦθα τὰ ἀγαθὰ ἀπολαβών, ἐκεῖ περὶ ὧν ἡμαρτε κολασθῆ, ὁ δὲ ἀγαθός, ἐνταῦθα περὶ ὧν ἡμαρτε κολασθεῖς, ἐκεῖ ὡς ἐν κόλποις δικαίων, ἀγαθῶν κληρονόμος καταστῆ. Ὅτι τοίνυν ὁ Θεὸς δίκαιος, πρόδηλον ἡμῖν ἐστιν ὅτι καὶ κρίσις γίνεται καὶ ψυχὰι ἀθάνατοι τυγχάνουσιν.

15 ΙΔ'. Εἰ δέ τις, ὡς τῷ Σαμαρεῖ Σίμωνι δοκεῖ, τὸ δίκαιον εἶναι Θεῷ μὴ θέλοι δοῦναι· τίνι ἔτι τοῦτο δοῦναι δύναται, ἢ καὶ τὸ γενέσθαι δύνασθαι; Τῆς γὰρ ρίζης τῶν ὅλων τοῦτο οὐκ ἐχούσης, ἀνάγκη πᾶσα νοεῖν, ὅτι τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει ὡς ἐν καρποῖς εὐρεῖν ἀδύνατον. Εἰ δὲ ἔστιν εὐρεῖν ἐν ἀνθρώποις,
 20 πόσω μᾶλλον ἐν Θεῷ; Εἰ δὲ οὐδαμοῦ, οὔτε παρὰ Θεῷ, οὔτε παρὰ ἀνθρώποις ἔστιν εὐρεῖν τὸ δίκαιον, πάντως οὐδὲ τὸ ἄδικον. Ἄλλ' ἔστι τὸ δίκαιον. Δικαιοσύνης γὰρ οὔσης τὸ ἄδικον λέγεται· ὡσπερ παραβαλλομένης τῆς δικαιοσύνης αὐτῇ καὶ ἐναντίως ἔχειν εὐρισκομένης, ἀδικία λέγεται.

25 ΙΕ'. Ἐνθεν γοῦν διδάσκων ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν, εἰς ὧν αὐτός, διχῶς καὶ ἐναντίως διεῖλε πάντα τὰ τῶν ἄκρων, ἀπαρχῆς αὐτός εἰς ὧν αὐτός, διχῶς καὶ ἐναντίως διεῖλε πάντα τὰ τῶν ἄκρων, ἀπαρχῆς αὐτός

ΙΓ'. Ὅμως εἶναι ἀπαραίτητο, λέγοντας ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος γιὰ ὅλη τὴ φύση, νὰ πιστεύουμε ὅτι καὶ οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀθάνατες. Γιατί, ποῦ βρίσκεται ἡ δικαιοσύνη του, ὅταν ὀρισμένοι, μολονότι ἐξῆσαν κατὰ τρόπο εὐσεβῆ, ἀφοῦ κακουχῆθηκαν, μερικὲς φορές φονεύθηκαν μὲ βία, ἐνῶ ὀρισμένοι, ἂν καὶ ὑπῆρξαν πολὺ ἀσεβεῖς, ἀφοῦ ἐξῆσαν ζωὴ ἀπολαύσεων μέσα σὲ πολυτέλεια, πέθαναν τὸν συνηθισμένο θάνατο τῶν ἀνθρώπων; Ἐπειδὴ λοιπὸν χωρὶς καμμιὰ ἀντιλογία ὁ Θεὸς ὄντας ἀγαθὸς εἶναι καὶ δίκαιος, καὶ δὲν γίνεται νὰ γνωρισθεῖ δίκαιος μὲ ἄλλο τρόπο, παρὰ μόνο ἐὰν ἡ ψυχὴ μετὰ τὸν χωρισμὸ τῆς ἀπὸ τὸ σῶμα εἶναι ἀθάνατη, ὥστε ὁ μὲν κακὸς πηγαίνοντας στὸν ἅδη, ὅπως ἀπήλαυσε ἐδῶ τὰ καλὰ, νὰ τιμωρηθεῖ ἐκεῖ γιὰ ὅσα ἀμάρτησε, ὁ δὲ ἀγαθὸς, ποῦ τιμωρήθηκε ἐδῶ γιὰ ὅσα ἀμάρτησε, ἐκεῖ στοὺς κόλπους τῶν δικαίων νὰ γίνῃ κληρονόμος ἀγαθῶν. Ὅτι λοιπὸν ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος εἶναι ὀλοφάνερο γιὰ μᾶς, γιατί καὶ κρίση γίνεται καὶ οἱ ψυχὲς εἶναι ἀθάνατες.

ΙΔ'. Ἐὰν ὅμως κάποιος, ὅπως πιστεύει ὁ Σαμαρείτης Σίμων, δὲν θέλει νὰ ἀποδώσει τὴν ιδιότητα τοῦ δικαίου στὸν Θεό, σὲ ποιὸν μπορεῖ πιά νὰ τὸ ἀποδώσει αὐτό, ἢ καὶ τὴ δυνατότητα νὰ γίνῃ; Γιατί, ἐὰν ἡ ρίζα τῶν ὅλων δὲν τὸ ἔχει αὐτό, τότε εἶναι ἀπαραίτητο νὰ σκεφτοῦμε, ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ βροῦμε στὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, ποῦ εἶναι οἱ καρποί. Ἐὰν δὲ μποροῦμε νὰ τὸ βροῦμε στοὺς ἀνθρώπους, πόσο μᾶλλον στὸν Θεό; Ἐὰν πάλι δὲν εἶναι δυνατό νὰ βροῦμε τὸ δίκαιο πουθενά, οὔτε στὸν Θεό, οὔτε στοὺς ἀνθρώπους, τότε οὔτε καὶ τὸ ἄδικο ὑπάρχει. Ἀλλὰ ὑπάρχει τὸ δίκαιο. Γιατί, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ δικαιοσύνη, γι' αὐτὸ ὑπάρχει καὶ τὸ ἄδικο· ὅπως καὶ ἡ ἀδικία λέγεται ἔτσι ὅταν ἀντιπαραβάλλεται πρὸς αὐτὴν ἡ δικαιοσύνη καὶ βρίσκεται ὅτι εἶναι ἀντίθετη πρὸς αὐτήν.

ΙΕ'. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ Θεὸς διδάσκοντας τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀλήθεια τῶν ὄντων, ἐνῶ ὁ ἴδιος εἶναι ἕνας διήρεσε τὰ πάντα σὲ δύο καὶ ἀντίθετα ἄκρα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ ἴδιος ἦταν ἕνας καὶ μόνος Θεός, ποῦ δημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ,

εἷς ὢν καὶ μόνος Θεός, ποιήσας οὐρανὸν καὶ γῆν, ἡμέραν καὶ
 νύκτα, φῶς καὶ πῦρ, ἥλιον καὶ σελήνην, ζωὴν καὶ θάνατον.
 Μόνον δὲ ἐν τούτοις αὐτεξούσιον τὸν ἄνθρωπον ἐποίησεν, ἐπι-
 τηδειότητα ἔχοντα δίκαιον ἢ ἄδικον γενέσθαι· ᾧ καὶ τὰς τῶν
 5 συζυγιῶν ἐνήλλαξεν εἰκόνας, μικρὰ τὰ πρῶτα παραθέμενος
 αὐτῷ, μεγάλα δὲ τὰ δεύτερα, οἶον κόσμον, αἰῶνα. Ἄλλ' ὁ μὲν
 παρῶν κόσμος πρόσκαιρος, ὁ δὲ ἐσόμενος αἰδῖος. Πρώτη
 ἄγνοια, δευτέρα γνῶσις. Οὕτω καὶ τοὺς τῆς προφητείας ἡγεμό-
 νας διέταξεν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ παρῶν κόσμος θῆλὺς ἐστίν, ὡς μήτηρ
 10 τέκνων τίκτων ψυχάς, ὁ ἐσόμενος αἰὼν ἄρρην ἐστίν, ὡς πατὴρ
 ἀποδεχόμενος τὰ αὐτοῦ τέκνα· διὰ τοῦτο οἱ ἐν τῷ κόσμῳ
 τούτῳ προφηῆται ἐπομένως, ὡς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὄντες
 υἱοί, ἀνθρώπων τὴν γνῶσιν ἔχοντες, ἐπέρχονται. Τοῦτο δὲ τὸ
 μυστήριον εἰ ἠπίσταντο οἱ ἐν θεοσεβείᾳ ἄνθρωποι, οὐκ ἂν ποτε
 15 ἐπλανήθησαν, ἀλλὰ καὶ νῦν ἂν ἐγνώκεισαν ὅτι ὁ Σίμων, ὁ νῦν
 πάντας θρυλῶν, πλάνης καὶ ἀπάτης ἐστὶ συνεργός. Ὁ δὲ λόγος
 τοῦ προφητικοῦ κανόνος οὕτως ἔχει.

IS'. Ὡς ἐν ἀρχῇ ὁ Θεὸς εἷς ὢν, ὡσπερ δεξιὰ καὶ ἀριστε-
 ρά, πρῶτον ἐποίησε τὸν οὐρανόν, εἶτα τὴν γῆν, καὶ οὕτω κατὰ
 20 τὸ ἐξῆς πάσας τὰς συζυγίας συνεστήσατο· ἐπὶ μέντοι ἀνθρώ-
 πων οὐκ ἔτι οὕτως, ἀλλὰ πάσας ἐναλλάσσει τὰς συζυγίας. Ὡς
 γὰρ ἅπ' αὐτοῦ τὰ πρῶτα κρείττονα, τὰ δεύτερα ἥττονα, ἐπ' ἀν-
 θρώπων τὸ ἐναντίον εὐρίσκομεν, τὰ πρῶτα χείρονα, τὰ δεύτερα
 κρείττονα. Αὐτίκα γοῦν ἀπὸ Ἀδάμ τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενο-
 25 μένου ἐγένετό τις πρῶτος ἄδικος Κάϊν, δεύτερος δίκαιος Ἀβέλ.
 Πάλιν δὲ ἀπὸ τοῦ καθ' ὑμᾶς λεγομένου Δευκαλίωνος πνευμά-
 των εἰκόνες δύο ἀπεστάλησαν, ἀκαθάρτου λέγω καὶ καθαρῷ,
 ὃ τε κόραξ ὁ μέλας, καὶ ἡ λευκὴ περιστερὰ δευτέρα. Καὶ ἀπὸ
 μὲν τοῦ ἀρχηγέτου τοῦ ἔθνους ἡμῶν Ἀβραὰμ δύο πρῶτοι γεγό-
 30 νασιν, πρῶτον Ἰσμαήλ, εἶτα Ἰσαὰκ ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογημέ-
 νος. Ἀπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ Ἰσαὰκ ὁμοίως πάλιν δύο, Ἡσαῦ ὁ ἀσε-
 βῆς καὶ Ἰακώβ ὁ εὐσεβῆς. Οὕτω τῇ τάξει πρῶτος, ὡς πρωτό-

τὴν ἡμέρα καὶ τὴ νύχτα, τὸ φῶς καὶ τὴ φωτιά, τὸν ἥλιο καὶ τὴ σελήνη, τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ μόνο τὸν ἄνθρωπο ἔκανε αὐτεξούσιο, δηλαδή μὲ τὴ δυνατότητα νὰ γίνεῖ δίκαιος ἢ ἄδικος· γιὰ χάρη αὐτοῦ διαφοροποίησε τὶς εἰκόνες τῶν συζυγιῶν, παρέχοντάς του τὰ πρῶτα μικρὰ καὶ τὰ δεύτερα μεγάλα, ὅπως λόγου χάρη τὸν κόσμο καὶ τὸν αἰῶνα. Ἀλλὰ ὁ μὲν παρῶν κόσμος εἶναι πρόσκαιρος, ἐνῶ ὁ μελλοντικὸς αἰώνιος. Πρώτη ἡ ἄγνοια, δεύτερη ἡ γνώση. Ἔτσι ρύθμισε καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς προφητείας. Γιατί, ἐπειδὴ ὁ παρῶν κόσμος εἶναι θηλυκός, γεννώντας ψυχὲς ὅπως ἡ μητέρα παιδιά, ὁ μελλοντικὸς αἰώνας εἶναι ἀρσενικός, ὅπως ὁ πατέρας ποὺ περιμένει τὰ παιδιά του. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ προφῆτες στὸν κόσμο αὐτὸ ἔρχονται, σὲ συμφωνία πρὸς αὐτά, ἔχοντας τὴ γνώση τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ εἶναι υἱοὶ τοῦ μελλοντικοῦ αἰῶνα. Ἐὰν γινώριζαν αὐτὸ τὸ μυστήριον οἱ θεοσεβεῖς ἄνθρωποι, δὲν θὰ πλανιόνταν ποτέ, ἀλλὰ καὶ τώρα θὰ γινώριζαν ὅτι ὁ Σίμων, ποὺ ἐντυπωσιάζει τοὺς πάντες, εἶναι συνεργάτης τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀπάτης. Ἐνῶ ὁ λόγος τοῦ προφητικοῦ κανόνα εἶναι ὁ ἐξῆς.

IS'. Στὴν ἀρχὴ ὁ Θεός, ἂν καὶ ἦταν ἓνας, ὅπως ὑπῆρχε δεξιά καὶ ἀριστερά, ἔτσι ἔκανε πρῶτα τὸν οὐρανὸ, ἔπειτα τὴ γῆ, καὶ στὴ συνέχεια σχημάτισε ὅλες τὶς συζυγίες. Στους ἀνθρώπους ὅμως δὲν ἔκανε πᾶ τὸ ἴδιο, ἀλλὰ ἀντέστρεψε τὶς συζυγίες. Γιατί, ἐνῶ ἀπὸ αὐτὸν τὰ πρῶτα ἦταν ἄνωτερα καὶ τὰ δεύτερα κατώτερα, στοὺς ἀνθρώπους βλέπουμε τὸ ἀντίθετο, τὰ πρῶτα εἶναι χειρότερα καὶ τὰ δεύτερα καλύτερα. Γιὰ παράδειγμα: ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ ποὺ δημιουργήθηκε «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», ἔγινε πρῶτος ὁ ἄδικος Κάϊν καὶ δεύτερος ὁ δίκαιος Ἄβελ. Ἐπίσης ἀπὸ τὸν δικό σας τὸν λεγόμενο Δευκαλίωνα, προῆλθαν δύο εἰκόνες πνευμάτων, ἐννοῶ τοῦ ἀκάθαρτου καὶ τοῦ καθαροῦ, δηλαδή ὁ μαῦρος κόρακας καὶ τὸ λευκὸ περιστέρι δεύτερο. Καὶ ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ ἔθνους μας Ἀβραὰμ γεννήθηκαν δύο πρωτότοκοι, πρῶτος ὁ Ἰσμαήλ, ἔπειτα ὁ Ἰσαὰκ, ὁ εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ἰσαὰκ ἐπίσης δύο, ὁ ἀσεβὴς Ἡσαῦ καὶ ὁ εὐσεβὴς Ἰακώβ. Ἔτσι καὶ πρῶτος στὴν τάξη, ὡς

τοκος τῷ κόσμῳ, ὁ ἀρχιερεύς, εἶτα ὁ νομοθέτης.

ΙΖ'. Ὁμοίως ἢ γὰρ πρὸς Ἡλίαν συζυγία ὀφείλουσα ἐλθεῖν ἐκοῦσα ἀπελείφθη εἰς ἕτερον καιρὸν ἄλλοτε εὐκαίρως αὐτὴν ἀπολαβεῖν βουλευσαμένη. Διὸ καὶ ὁ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν 5 πρῶτος ἦλθεν, εἶτα ὁ ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων δεύτερος ἐπῆλθεν. Ταύτῃ τῇ τάξει ἀκολουθοῦντα δυνατὸν ἦν νοεῖν τίνος ἐστὶ Σίμων, ὁ πρὸ ἐμοῦ εἰς τὰ ἔθνη πρῶτος ἐλθὼν, καὶ τίνος ὦν τυγχάνω, ὁ μετ' ἐκεῖνον ἐληλυθώς, καὶ ἐπελθὼν ὡς σκότῳ φῶς, ὡς ἀγνοίᾳ γνῶσις, ὡς νόσῳ ἴασις. Οὕτω δὴ, ὡς ὁ ἀληθὴς ἡμῖν 10 προφήτης εἶρηκεν, πρῶτον ψευδὲς δεῖ ἐλθεῖν εὐαγγέλιον ὑπὸ πλάνου τινός, καὶ εἶθ' οὕτω μετὰ καθάρσεων τοῦ ἁγίου τόπου Εὐαγγέλιον ἀληθὲς κρύφα διαπεμφθῆναι εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἐσομένων αἰρέσεων· καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τῷ τέλει πάλιν πρῶτον Ἀντίχριστον ἐλθεῖν δεῖ, καὶ τότε τὸν ὄντως Χριστὸν 15 ἡμῶν Ἰησοῦν ἀναφανῆναι, καὶ μετὰ τοῦτον, αἰωνίου φωτὸς ἀνατεῖλαντος, πάντα τὰ τοῦ σκότους ἀφανῆ γενέσθαι.

ΙΗ'. Ἐπεὶ οὖν, ὡς ἔφην, τὸν κανόνα τῆς συζυγίας ἀγνοοῦσὶ τινες, ἔνθεν οὐκ ἐπίστανται τίς τυγχάνει ὁ ἐμοῦ προοδεύσας Σίμων. Εἰ γὰρ ἐγινώσκετο, οὐκ ἂν ἐπιστεύετο. Νῦν δὲ ἀγνοούμενος οὐκ ὀρθῶς πιστεύεται· καὶ ὁ τὰ μισούντων ποιῶν ἠγάπηται, καὶ ὁ ἐχθρὸς ὡς φίλος ἀποδέδεκται, καὶ θάνατος ὦν ὡς ἀληθεύων ἀκούεται.

Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ Κλήμης,

Τίς ἄρα τυγχάνει, ἔφην, οὗτος ὁ τοσοῦτος ὦν ἀπατεῶν, 25 μαθεῖν ἤθελον.

Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη·

Εἰ θέλεις μαθεῖν, πάρεστί σοι τὸ γινῶναι, παρ' ὧν κἀγὼ τὰ κατ' αὐτὸν πάντα ἠκρίβωκα.

2. Πρβλ. Λουκᾶ 7,28. «Μεῖζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ οὐδὲς ἐστίν».

πρωτότοκος στὸν κόσμον, ὁ ἀρχιερέας καὶ ἔπειτα ὁ νομοθέτης.

ΙΖ'. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ ἡ συζυγία τοῦ Ἡλίου, ποὺ ὄφειλε νὰ ἔρθει, θεληματικὰ ἀφέθηκε σὲ ἄλλον καιρὸ, ἐπειδὴ ἀποφάσισε νὰ τὴν ἀπολαύσει ἐπίκαιρα. Γι' αὐτὸ καὶ ἦρθε πρῶτος ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ τὶς γυναῖκες², καὶ ἔπειτα ὁ Υἱὸς τῶν ἀνθρώπων ἦρθε δεύτερος. Ἀκολουθώντας αὐτὴν τὴν τάξιν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ καταλάβεις σὲ ποιὸν ἀνήκει ὁ Σίμων, ὁ ὁποῖος ἦρθε πρὶν ἀπὸ μένα στὰ ἔθνη, καὶ σὲ ποιὸν ἀνήκω ἐγώ, ποὺ ἦρθα μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ παρουσιάστηκα ὡς φῶς στὸ σκοτάδι, ὡς γνώση στὴν ἀγνοία καὶ ὡς θεραπεία στὴν ἀρρώστια. Ἔτσι λοιπὸν, ὅπως μᾶς εἶπε καὶ ὁ ἀληθινὸς προφήτης, πρέπει πρῶτα νὰ ἔρθει ἓνα ψεῦτικο εὐαγγέλιο ἀπὸ κάποιον πλάνο³, καὶ ἔτσι ἔπειτα, μετὰ τὴν καταστροφή τοῦ ἁγίου τόπου νὰ σταλεῖ τὸ ἀληθινὸ Εὐαγγέλιο⁴ κρυφά, γιὰ νὰ διορθώσει τὶς αἰρέσεις ποὺ θὰ ὑπάρξουν. Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτό, πρὸς τὸ τέλος, πάλι πρῶτος πρέπει νὰ ἔρθει ὁ ἀντίχριστος καὶ ἔπειτα νὰ ἐμφανισθεῖ ὁ ἀληθινὸς Χριστὸς μας Ἰησοῦς, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν θὰ ἀνατεῖλει αἰώνιο φῶς καὶ ὅλα τὰ ἔργα τοῦ σκότους θὰ ἐξαφανισθοῦν.

ΙΗ'. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ὅπως εἶπα, μερικοὶ ἀγνοοῦν τὸν κανὸνα τῆς συζυγίας, γι' αὐτὸ δὲν γνωρίζουν ποιὸς εἶναι ὁ Σίμων ποὺ ἦρθε πρὶν ἀπὸ μένα. Γιατί, ἐὰν ἦταν γνωστός, δὲν θὰ πιστευόταν. Ἐνῶ τώρα, ἐπειδὴ ἀγνοεῖται, κακῶς, πιστεύεται· καὶ αὐτὸς ποὺ κάνει τὰ ἔργα αὐτῶν ποὺ μισοῦν ἀγαπιέται, καὶ ὁ ἐχθρὸς γίνετα ἀποδεκτὸς ὡς φίλος, καὶ ἐνῶ εἶναι θάνατος, ποθεῖται ὡς σωτήρας, καὶ ἐνῶ εἶναι φωτιά, νομίζεται φῶς, καὶ ἐνῶ εἶναι πλάνος, ἀκούεται σὰν νὰ λέει τὴν ἀλήθεια.

Ἦταν τὰ ἄκουσα αὐτὰ ἐγὼ ὁ Κλήμης εἶπα·

Θὰ ἤθελα νὰ μάθω ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ τόσο μεγάλος ἀπατεώνας.

Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε·

Ἐὰν θέλεις νὰ μάθεις, μπορεῖς νὰ τὸ μάθεις ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ καὶ ἐγὼ ἐξακρίβωσα ὅσα ἔχουν σχέση μὲ αὐτόν.

3. Πρβλ. Ματθ. 24,11ε.

4. Ματθ. 24,14.

10' Ἰουδία τις ἐν ἡμῖν ἐστὶ Συροφοινίκισσα, τὸ γένος Χανανῆτις, ἧς τὸ θυγάτριον ὑπὸ χαλεπῆς νόσου συνείχετο, ἧ καὶ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν προσῆλθε βοῶσα καὶ ἰκετεύουσα, ὅπως αὐτῆς τὸ θυγάτριον θεραπεύσῃ. Ὁ δέ, καὶ ὑφ' ἡμῶν ἀξιωθεὶς, εἶπεν·
 5 Οὐκ ἔξεστιν ἰᾶσθαι τὰ ἔθνη, εὐκότα κυσίν, διὰ τὸ διαφόροις χρῆσθαι τροφαῖς καὶ πράξεσιν, ἀποδοδομένης τῆς κατὰ τὴν βασιλείαν τραπέζης τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. Ἡ δὲ τοῦτο ἀκούσασα, καὶ τῆς αὐτῆς τραπέζης, ὡς κύων, ψυχίων ἀποπιπτόντων συλλαμβάνειν, μεταθεμένη ὅπερ ἦν, τῷ ὁμοίως διαιτᾶσθαι τοῖς τῆς
 10 βασιλείας υἱοῖς, τῆς εἰς τὴν θυγατέρα, ὡς ἠξίωσεν, ἔτυχεν ἰάσεως. Οὐ γὰρ ἂν ἐθνικὴν οὖσαν καὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ μένουσαν ὁ τὴν ἀρχὴν διὰ τὸ μὴ ἐξεῖναι θεραπεύειν ὡς ἐθνικὴν μείναςαν ἐθεράπευσεν.

Κ'. Αὐτὴ οὖν, τὴν νόμιμον ἀναδεξαμένη πολιτείαν, ὑπὸ
 15 τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς ἐναντία φρονοῦντος ἡμῖν μετὰ τῆς ἰαθείσης θυγατρὸς ἰδίων οἴκων ἐκβέβληται. Ἡ δὲ εὐγνωμονοῦσα πρὸς τὰς συνθήκας, καὶ ἐν περιουσίᾳ βίου ὑπάρχουσα, αὐτὴ μὲν χήρα ἔμεινεν, τὸ δὲ θυγάτριον αὐτῆς ἀνδρὶ τινὶ εὐγνωμονοῦντι πρὸς τὴν ἀληθῆ πίστιν καὶ πένητι ὄντι συνηρμόσατο. Ἡ δὲ καὶ τῆς
 20 θυγατρὸς προφάσει γάμου στερηθεῖσα, δύο παῖδας ὠνησαμένη καὶ παιδεύσασα, εἰς υἱῶν ἔσχε τόπον. Ἄτινα τῷ μάγῳ Σίμωνι ἐκ παίδων συμπαιδευθέντα, πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἐκμεμαθήκασιν. Τοσαύτη γὰρ αὐτῶν ἦν ἡ φιλία, ὡς καὶ συσπεῦσαι αὐτῷ ἐν
 πᾶσιν οἷς βούλοιο αὐτοῖς ἐνοῦν.

25 ΚΑ'. Οὗτοι τῷ ἐνταῦθα ἐπιδημήσαντι Ζακχαίῳ συντυχόντες, καὶ τοῦ τῆς ἀληθείας δι' αὐτοῦ μεταλαβόντες λόγου, ἐπὶ τοῖς πρώτοις νεωτερισμοῖς μεταμεληθέντες, ταχέως τοῦ Σίμωνος καταγνόντες, πάντα αὐτῷ συνειδότες, ἅμα τῷ ἐπιδημήσαι με ἐνταῦθα, μετὰ τῆς ἀναθρεψαμένης αὐτοὺς προσελθόντες μοι,
 30 ὑπ' αὐτοῦ συσταθέντες μοι, καὶ ἔκτοτε πάντοτε σύνεισίν μοι, τῶν τῆς ἀληθείας ἀπολαύοντες μαθημάτων. Ταῦτα εἰπὼν ὁ

5. Ματθ. 15,26.

6. Ματθ. 15,27.

7. Ματθ. 15,28.

8. Τὸν Ζακχαῖο, πού τοὺς εἶχε μυήσει στὸν ἀληθινὸ λόγο.

ΙΘ'. Ὑπάρχει σὲ μᾶς κάποια Ἰούστα Συροφοινίκισσα, Χαναναία στήν καταγωγή, τῆς ὁποίας ἡ θυγατέρα ἔπασχε ἀπὸ φοβερὴ ἀρρώστια, ἡ ὁποία πλησίασε τὸν Κύριό μας φωνάζοντας καὶ παρακαλώντας νὰ τῆς θεραπεύσει τὴ θυγατέρα. Ἐκεῖνος ὁμως, ὅταν τοῦ τὸ ζητήσαμε ἐμεῖς, εἶπε· Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ θεραπεύω ἐθνικοὺς ποὺ μοιάζουν μὲ σκυλιά⁵, ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦν διαφορετικὲς τροφές καὶ πράξεις, ἐνῶ τὸ βασιλικὸ τραπέζι προορίζεται γιὰ τοὺς Ἰσραηλίτες. Ἐκείνη τότε, ὅταν ἄκουσε αὐτὸ εἶπε, ὅτι καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τραπέζι, σὰν σκυλί, τρώει τὰ ψίχουλα ποὺ πέφτουν⁶. Ἔτσι, ἀλλάζοντας αὐτὸ ποὺ ἦταν, μὲ τὸ ὅτι τρώει ὁμοια μὲ τοὺς υἱοὺς τῆς βασιλείας, πέτυχε τὴ θεραπεία τῆς θυγατέρας της ποὺ ζήτησε⁷. Γιατί, ἐφόσον ἦταν ἐθνικὴ, ἐὰν ἐξακολουθοῦσε νὰ μένει στήν ἴδια ζωὴ, δὲν θὰ τὴ θεράπευε αὐτὸς ποὺ στήν ἀρχὴ εἶπε ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὴ θεραπεύσει ἐπειδὴ εἶναι ἐθνικὴ.

Κ'. Αὐτὴ λοιπόν, ὅταν δέχθηκε τὴ σύμφωνη πρὸς τὸ Νόμο ζωὴ, μαζὶ μὲ τὴ θεραπευμένη θυγατέρα της διώχτηκαν ἀπὸ τὸ σπίτι τους ἀπὸ τὸν ἄνδρα της, ἐπειδὴ πίστευε ἀντίθετα μὲ μᾶς. Αὐτὴ τότε, εὐγνωμονώντας γιὰ αὐτὸ ποὺ τῆς ἔγινε, καὶ ἐπειδὴ ἦταν πλούσια, ἡ ἴδια βέβαια ἔμεινε χήρα, ἐνῶ τὴ θυγατέρα της τὴν πάντρεψε μὲ κάποιον ἄνδρα, ποὺ ἦταν εὐγνώμων πρὸς τὴ νέα πίστη καὶ φτωχός. Ἐνῶ αὐτὴ, ποὺ στερήθηκε τὴ θυγατέρα της ἐξαιτίας τοῦ γάμου, ἀγόρασε δύο παιδιά, τὰ μόρφωσε καὶ τὰ εἶχε σὰν γιούς της. Ἀλλὰ αὐτά, ποὺ εἶχαν ἐκπαιδευτεῖ ἀπὸ παιδιά μαζὶ μὲ τὸν μάγο Σίμωνα, ἔμαθαν ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ αὐτόν. Γιατί τόση ἦταν ἡ φιλία τους, ὥστε καὶ νὰ τὸν βοηθοῦν πρόθυμα σὲ ὅλα μὲ ὅσα ἤθελε νὰ τοὺς ἐνώσει.

ΚΑ'. Αὐτά, ὅταν συνάντησαν τὸν Ζακχαῖο ποὺ ἦρθε ἐδῶ, καὶ γνώρισαν μέσω αὐτοῦ τὸν ἀληθινὸ λόγο, μετανοώντας γιὰ τίς πρῶτες νεωτεριστικὲς ιδέες τους, γρήγορα ἐγκατέλειψαν τὸν Σίμωνα, γιὰ τὸν ὁποῖο γνώριζαν τὰ πάντα, καὶ μόλις ἦρθα ἐδῶ, μὲ πλησίασαν μαζὶ μὲ τὴ γυναῖκα ποὺ τὰ ἀνέθρεψε, μοῦ συστήθηκαν ἀπὸ αὐτόν⁸, καὶ ἀπὸ τότε εἶναι διαρκῶς μαζί μου, ἀπολαμβάνοντας τὰ μαθήματα τῆς ἀλήθειας. Ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ ὁ Πέ-

Πέτρος, μεταπεμπόμενος, ἐκέλευσεν αὐτοῖς πάντα μοι τὰ κατὰ τὸν Σίμωνα ἀκριβῶς ἐκτίθεσθαι. Οἱ δὲ τὸν Θεὸν μαρτυράμενοι μηδὲν ψεύσασθαι ἐξετίθεντο.

ΚΒ'. Ὡς πρῶτος ὁ Ἀκύλας ἤρξατο λέγειν οὕτως· Ἄκου-
 5 σον, ᾧ φίλτατε ἡμῖν ἀδελφέ, ὅπως ἀκριβῶς πάντα τὰ κατὰ τὸν
 ἄνδρα εἰδῆς, τίνος τε ὢν, καὶ τίς καὶ πόθεν, τίνα τέ ἐστὶν ἃ
 πράττει, καὶ πῶς καὶ διὰ τί. Σίμων οὗτος πατὴρ μὲν ἐστὶν Ἀν-
 τωνίου, μητὴρ δὲ Ραχήλ, Σαμαρεὺς τὸ ἔθνος, ἀπὸ Γιθῶν
 κώμης, τῆς πόλεως ἀπεχούσης σχοίνους ἐξ. Οὗτος, ἐν Ἀλεξαν-
 10 δρεία τῇ πρὸς Αἴγυπτον γεγονώς, ἐλληνικῇ παιδείᾳ πάνυ ἐξα-
 σκήσας ἑαυτὸν καὶ μαγείᾳ πολὺ δυνηθεὶς καὶ φρενωθεὶς, θέλει
 νομίζεσθαι ἀνωτάτη τις εἶναι δύναμις καὶ αὐτοῦ τοῦ τὸν κόσμον
 κτίσαντος Θεοῦ. Ἐνίτε δὲ καὶ Χριστὸν ἑαυτὸν αἰνισσόμενος,
 Ἐστῶτα προσαγορεύει. Ταύτη δὲ τῇ προσαγορείᾳ κέχρηται, ὡς
 15 δὴ στησόμενος αἰεὶ, καὶ αἰτίαν φθορᾶς, ὥστε τὸ σῶμα πεσεῖν,
 οὐκ ἔχων. Καὶ οὔτε Θεόν, τὸν κτίσαντα τὸν κόσμον, ἀνώτατον
 εἶναι λέγει, οὔτε νεκροὺς ἐγερθήσεσθαι πιστεύει. Τὴν Ἱερουσα-
 λὴμ ἀρνεῖται, τὸ Γαριζὶν ὄρος ἀντεισφέρει, ἀντὶ τοῦ ὄντως Χρι-
 στοῦ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀναγορεύει. Τὰ δὲ τοῦ νόμου ἰδίᾳ προλήψει
 20 ἀλληγορεῖ. Καὶ κρίσιν ἔσεσθαι μὲν λέγει, οὐ προσδοκᾷ δέ· οὐ
 γὰρ ἂν ὑπὸ Θεοῦ κριθήσεσθαι πεπεισμένος, μέχρι αὐτοῦ τοῦ
 Θεοῦ ἀσεβεῖν ἐτόλμα. Ὅθεν ἔνιοι, μὴ εἰδότες ὅτι, προκαταλύμ-
 ματι τῇ θεοσεβείᾳ κεχρημένος, ὑποσυλᾷ τὰ τῆς ἀληθείας, καὶ
 τὴν ὅπως ποτὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐλπίδα καὶ κρίσιν λεγομένην ἔσεσθαι,
 25 ὡς πιστῶ πιστεύοντες ἀπόλλυνται.

ΙΓ'. Τὸ δὲ παραιρελεθεῖν αὐτὸν εἰς τὸν τῆς ἀσεβείας λόγον
 γέγονεν οὕτως· Ἰωάννης τις ἐγένετο ἡμεροβαπτιστής, ὃς καὶ
 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ κατὰ τὸν τῆς συζυγίας λόγον ἐγένετο
 πρόδος· καὶ ὥσπερ τῷ Κυρίῳ γεγόνασι δώδεκα ἀπόστολοι,

9. Ὁ σχοῖνος ἦταν μέτρο μήκους στὴν Αἴγυπτο, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Περ-
 σία.

τρος, ἔστειλε καὶ τὰ ἔφερε, καὶ τὰ ἔδωσε ἐντολὴ νὰ μοῦ ἐκθέσουν μὲ ἀκρίβεια ὅλα ὅσα ἔχουν σχέση με τὸν Σίμωνα. Καὶ ἐκεῖνα, ἀφοῦ ἐπικαλέσθησαν τὸν Θεὸ ὡς μάρτυρα, ὅτι δὲν θὰ ψευθοῦν, ἄρχισαν νὰ μοῦ τὰ ἐκθέτουν.

ΚΒ΄. Πρῶτος ὁ Ἀκύλας ἄρχισε νὰ μοῦ λέει τὰ ἐξῆς·

Ἔκουσε, ἀγαπητέ μας ἀδελφέ, γιὰ νὰ γνωρίσεις ἀκριβῶς ὅλα τὰ σχετικά με τὸν ἄνδρα, τίνος γιὸς εἶναι καὶ ποιὸς εἶναι καὶ ἀπὸ ποῦ, καὶ τί εἶναι αὐτὰ ποῦ κάνει καὶ πῶς καὶ γιατί. Αὐτὸς ὁ Σίμωνας ἔχει πατέρα τὸν Ἀντώνιο καὶ μητέρα τὴ Ραχήλ, εἶναι Σαμαρείτης ὡς πρὸς τὴν ἐθνικότητα καὶ κατάγεται ἀπὸ τὸ χωριὸ Γιθθοί, ποῦ ἀπέχει ἀπὸ τὴν πόλη ἕξι σχοίνους⁹. Αὐτὸς μεταβαίνοντας στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου, ἀφοῦ ἄσκησε τὸν ἑαυτό του πολὺ στὴν ἐλληνικὴ παιδεία καὶ ἐγένετο πολὺ δυνατὸς στὴ μαγεία, ἔχοντας μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του, θέλει νὰ πιστεῦεται ὅτι εἶναι κάποια δύναμη ἀνώτερη καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ ποῦ δημιούργησε τὸν κόσμο. Μερικὲς φορὲς μάλιστα ὑπαινισσόμενος ὅτι εἶναι καὶ Χριστὸς, ὀνομάζει τὸν ἑαυτό του «Ἐστῶτα». Χρησιμοποιεῖ αὐτὸ τὸ ὄνομα, ἐπειδὴ δῆθεν θὰ μείνει ὀρθίος γιὰ πάντα καὶ δὲν ἔχει αἰτία φθορᾶς, ὥστε νὰ πέσει τὸ σῶμα του. Καὶ λέει ὅτι ὁ Θεός, ποῦ ἔκτισε τὸν κόσμο, δὲν εἶναι ἀνώτερός του, καὶ δὲν πιστεύει ὅτι θὰ ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί. Ἀρνεῖται τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἀντὶ γι' αὐτῆς ἀποδέχεται τὸ ὄρος Γαριζίν, καὶ στὴ θέση τοῦ ἀληθινοῦ Χριστοῦ μας ἀναγορεύει τὸν ἑαυτό του. Τὸ Νόμο τὸν ἐρμηνεύει ἀλληγορικῶς με τὴ δική του προκατάληψη. Καὶ δέχεται βέβαια ὅτι θὰ γίνεи κρίση, ἀλλὰ δὲν τὴν περιμένει· γιατί δὲν πιστεύει ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ κριθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, τολμώντας νὰ ἀσεβεῖ ἀκόμα καὶ μέχρι τὸν ἴδιο τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ ὀρισμένοι, μὴ γνωρίζοντας ὅτι, χρησιμοποιώντας ὡς προπέτασμα τὴ θεοσέβεια, λεηλατεῖ τὴν ἀλήθεια, καὶ πιστευόντας τον ὡς πιστόν, χάνουν καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν κρίση ποῦ θὰ γίνεи ὅπως καὶ ὅποτε ἰσχυρίζεται.

ΚΓ΄. Καὶ ἡ δόλια προσέλευσή του στὸν λόγο τῆς εὐσεβείας ἐγένεε ὡς ἐξῆς. Ὑπῆρχε κάποιος βαπτιστῆς Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος εἶχε γίνεи πρόδρομος καὶ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ, σύμφωνα με τὴν ἀναλογία τῆς συζυγίας· καὶ ὅπως στὸν Κύριο ὑπῆρχαν δώδε-

τῶν τοῦ ἡλίου δώδεκα μηνῶν φέροντες τὸν ἀριθμὸν, ὡσαύτως καὶ αὐτῷ ἕξαρχοι ἄνδρες γεγόνασι τριάκοντα, τὸν μηνιαῖον τῆς σελήνης ἀποπληροῦντες λόγον. Ἐν ᾧ ἀριθμῷ μία τις ἦν γυνὴ λεγομένη Ἑλένη, ἵνα μηδὲ τοῦτο ἀνοικονόμητον ᾗ. Ἡμισυ γάρ
 5 ἀνδρὸς οὕσα ἢ γυνή, ἀτελῆ τὸν τῆς τριακοντάδος τέθεικεν ἀριθμὸν, ὡσπερ καὶ τῆς σελήνης, ἧς ἢ πορεία τοῦ μηνὸς οὐ τέλειον ποιεῖται τὸν δρόμον. Τούτων δὲ τῶν τριάκοντα τῷ Ἰωάννῃ πρῶτος καὶ δοκιμώτατος ἦν ὁ Σίμων, ὃς καὶ τοῦ μὴ ἄρξαι αὐτὸν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἰωάννου αἰτίαν ἔσχε ταύτην.

10 14'. Ἀποδημοῦντες γὰρ αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τὴν τῆς μαγείας ἐπάσκησιν, τοῦ Ἰωάννου ἀναιρεθέντος, Δοσίθεός τις, τῆς ἀρχῆς ὀρεγόμενος, θάνατον αὐτοῦ ψευδῆ καταγγείλας, διαδέχεται τὴν αἵρεσιν. Ὁ δὲ Σίμων, μετ' οὐ πολὺ ἐπελθὼν καὶ τοῦ τόπου ὡς ἰδίου μεγάλως ἀντεχόμενος, τῷ Δοσιθέῳ συντυ-
 15 χῶν τὸν μὲν τόπον οὐκ ἀπήτει, εἰδὼς ὅτι ὁ φθάσας τῆς ἀρχῆς παρὰ προαίρεσιν οὐ καθαιρεῖται. Διὸ μετὰ προσποιητοῦ φιλίας ἐπ' ὀλίγον μὲν εἰς τὸν δεῦτερον τοῦ Δοσιθέου τόπον δίδωσιν ἑαυτὸν. Ταγεῖς δὲ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας τοῖς τριάκοντα συμμαθηταῖς, ὑποδιαβάλλειν ἤρξατο τὸν Δοσίθεον, ὡς μὴ παραδι-
 20 δόντα γνησίως τὰ μαθήματα. Καὶ τοῦτο ποιεῖν ἔλεγεν αὐτὸν οὐχ ὡς φθονοῦντα, ἀλλ' ὡς ἀγνοοῦντα. Καί ποτε ὁ Δοσίθεος, ὑπαισθόμενος τὴν τοῦ Σίμωνος ἔντεχνον διαβολήν, λύουσαν αὐτοῦ τὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς ὑπόνοιαν, τοῦ μὴ αὐτὸν εἶναι νομίζειν τὸν Ἐστῶτα, θυμῷ ἐπὶ τὴν συνήθη παραγενόμενος διατριβήν,
 25 ράβδῳ παίει εὐρῶν τὸν Σίμονα. Ἡ δέ, ὡσπερ καπνοῦ τοῦ Σίμωνος διελθεῖν ἔδοξε σῶμα. Ἐπὶ τούτῳ καταπλαγεῖς ὁ Δοσίθεος λέγει αὐτῷ· Εἰ σὺ εἶ ὁ Ἐστῶς, καὶ προσκυνῶ σε. Τοῦ Σίμωνος εἰπόντος· Ἐγὼ εἰμι, ὁ Δοσίθεος, ἑαυτὸν γνοὺς οὐκ ὄντα τὸν Ἐστῶτα, πεσὼν προσεκύνησεν, καὶ τοῖς εἰκοσιεννέα ἐξάρ-
 30 χοις συγκαταβαλὼν ἑαυτὸν, εἰς τὸν ἑαυτοῦ τῆς ὑπονοίας τόπον ἔστησε τὸν Σίμονα, καὶ οὕτω μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ὁ Δοσίθεος, ἐκείνου στάντος, αὐτὸς πεσὼν ἐτελεύτησεν.

10. Τοῦ Σίμονα δηλαδή.

κα απόστολοι, πού ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τοὺς δώδεκα μῆνες τοῦ ἡλίου, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὑπῆρχαν καὶ σ' αὐτὸν στὴν ἀρχὴ τριάντα ἄνδρες ἀντίστοιχοι πρὸς τὸν μηνιαῖο λόγο τῆς σελήνης. Στὸν ἀριθμὸ αὐτὸν ὑπῆρχε καὶ μία γυναίκα, ὀνόματι Ἑλένη, γιὰ νὰ μὴ εἶναι οὔτε αὐτὸ ἀπρομελέτητο. Γιατί, ἐπειδὴ ἡ γυναίκα εἶναι τὸ μισὸ τοῦ ἀνδρα, κάνει ἀτελῆ τὸν ἀριθμὸ τριάντα, ὅπως καὶ ἡ σελήνη, τῆς ὁποίας ἡ μηνιαία πορεία δὲν κάνει τέλειο δρόμο. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τριάντα ὁπαδοὺς τοῦ Ἰωάννη πρῶτος καὶ καλύτερος ἦταν ὁ Σίμων, ὁ ὁποῖος δὲν ἔγινε ἀρχηγὸς μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰωάννη, γιὰ τὴν ἐξῆς αἰτία.

ΚΔ'. Ἐνῶ δηλαδὴ βρισκόταν στὴν Αἴγυπτο, γιὰ νὰ ἀσκηθεῖ στὴ μαγεία, ὅταν σκοτώθηκε ὁ Ἰωάννης, κάποιος Δοσίθεος πού ἐποφθαλμιοῦσε τὴν ἐξουσία, κατάγγειλε ψευδῶς τὸν θάνατο αὐτοῦ¹⁰, καὶ διαδέχθηκε τὸν Ἰωάννη στὴν αἵρεση. Ὁ Σίμων, πού ἦρθε ὕστερα ἀπὸ λίγο, καὶ διεκδικοῦσε τὴ θέση ὡς δική του πάρα πολύ, συναντώντας τὸν Δοσίθεο, δὲν ἀπήτησε τὴ θέση, ἐπειδὴ γνώριζε ὅτι αὐτὸς πού κατέλαβε τὴν ἐξουσία παρὰ τὴ θέλησή του δὲν καθαιρεῖται. Γι' αὐτὸ μὲ προσποιητὴ φιλία κατέλαβε γιὰ λίγο τὴ δεύτερη θέση μετὰ τὸν Δοσίθεο. Ἀφοῦ τοποθετήθηκε ὁμως, ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἄρχισε νὰ διαβάλλει στοὺς τριάντα συμμαθητὲς του τὸν Δοσίθεο, ὅτι τάχα δὲν παραδίνει σωστὰ τὰ μαθήματα. Καὶ ἔλεγε ὅτι αὐτὸ τὸ κάνει ὄχι ἐπειδὴ τὸν φθονεῖ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχει ἄγνοια. Καὶ κάποτε ὁ Δοσίθεος, πού διαισθανόταν τὴν ἔντεχνη συκοφαντία τοῦ Σίμονα, γιὰ νὰ διαλύσει τὴ δυσφήμιση αὐτοῦ στοὺς πολλοὺς καὶ νὰ μὴ νομίζουν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ «ἐστῶς», πῆγε θυμωμένος στὸν συνηθισμένο τόπο καὶ βρίσκοντας τὸν Σίμονα, τὸν χτύπησε μὲ ραβδί. Αὐτὸ ὁμως φάνηκε ὅτι πέρασε τὸ σῶμα τοῦ Σίμονα σὰν νὰ ἦταν καπνός. Ἐκπληκτος γιὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὁ Δοσίθεος τοῦ λέει: Ἐὰν σὺ εἶσαι ὁ «ἐστῶς», σὲ προσκυνῶ. Ὅταν ὁ Σίμων ἀπάντησε, Ἐγὼ εἶμαι, ὁ Δοσίθεος, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἴδιος «ἐστῶς», ἔπεσε καὶ τὸν προσκύνησε, καὶ κατατάσσοντας τὸν ἑαυτό του μαζί μὲ τοὺς εἴκοσι ἑννιά ἀρχηγούς, τοποθέτησε στὴ θέση, πού ἦταν ὑπὸ ἀμφισβῆτησι, τὸν Σίμονα, καὶ μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες, ἐνῶ ἐκεῖνος στάθηκε, ὁ Δοσίθεος ἔπεσε καὶ πέθανε.

ΙΕ'. Ὁ δὲ Σίμων, τὴν Ἑλένην παραλαβὼν, ἐκπεριέρχεται,
 καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο, ὡς ὄραξ, ἀναστατεῖ τοὺς ὄχλους. Αὐτὴν δὲ
 τὴν Ἑλένην ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων οὐρανῶν κατενηνοχένοι λέγει
 τῷ κόσμῳ, κυρίαν οὖσαν, ὡς παμμήτορα οὐσίαν καὶ σοφίαν, ἧς
 5 ἔνεκεν, φησὶν, Ἑλληνέες τε καὶ βάρβαροι ἐμαχέσαντο, εἰκόνα
 φαντασθέντες ἀληθείας· ἡ γὰρ ὄντως οὖσα τότε παρὰ τῷ
 πρωτίστῳ ὑπῆρχε Θεῷ. Πλὴν τοιαῦτά τινα ἑλληνικοῖς μύθοις
 συμπεπλασμένα πιθανῶς ἀλληγορῶν ἀπατᾷ πολλοὺς, ἐξαιρέ-
 τως πολλὰ τερατώδη θαυμάσια ποιῶν, ὡς εἰ μὴ ἤδειμεν ὅτι
 10 μαγεία ταῦτα ποιεῖ, ἠπατήθημεν ἂν καὶ αὐτοί. Ἄλλ' ἐπειδὴ συν-
 εργοὶ αὐτοῦ ἦμεν τὸ καταρχάς, ὅτε τὰ τοιαῦτα ποιῶν τὸ τῆς
 θεοσεβείας οὐκ ἠδίκηει μέρος, νῦν ὅτε πολυμανῆς τοὺς ἐν θεοσε-
 βείᾳ ἀπατᾶν ἐπιχειρεῖν ἤρξατο, ἀπέστημεν αὐτοῦ.

ΚΣ'. Καὶ γὰρ μισσηφονεῖν ἤρξατο, ὡς αὐτὸς ἔτι ὡς φίλος
 15 φίλοις ἐξέφηεν, ὅτι παιδίου ψυχὴν τοῦ ἰδίου σώματος χωρίσας
 ἀπορρήτοις ὄρκοις, συνεργὸν πρὸς τὴν τῶν αὐτῷ δοκούντων
 φαντασίαν, τὸν δὲ παῖδα διαγράψας ἐπὶ εἰκόνοσ, ἐνδοτέρῳ
 οἴκῳ ὅπου αὐτὸς ὑπνοῖ ἀνατεθειμένην ἔχει, φάσκων, ποτὲ τοῦ-
 τον ἐξ ἀέρος πλάσας θεῖαις τροπαῖς καὶ τὸ εἶδος ἀναγράψας
 20 ἀποδεδωκένοι πάλιν τῷ ἀέρι. Τὴν δὲ πράξιν ἐρμηνεύει οὕτω
 πεποιηκένοι. Πρῶτον τὸ ἀνθρώπου πνεῦμα λέγει, τραπὲν εἰς
 θερμὴν φύσιν, τὸν περικείμενον αὐτῷ σικύας δίκην ἐπισπασά-
 μενον συμπιεῖν ἀέρα, εἶτα ἐνδοθεν τῆς τοῦ πνεύματος ιδέας γε-
 νόμενον αὐτὸν τρέψαι εἰς ὕδωρ· ὑπὸ δὲ τῆς συνεχείας τοῦ πνεύ-
 25 ματος χυθῆναι μὴ δυνάμενον, εἰς αἵματος φύσιν μετατρέπειν
 ἔφασκε τὸν ἐν αὐτῷ ἀέρα, τὸ δὲ αἷμα πῆξαν τὰς σάρκας ποιῆ-
 σαι· εἶθ' οὕτω τῆς σαρκὸς παγείσης, ἄνθρωπον οὐκ ἀπὸ γῆς,
 ἀλλὰ ἐξ ἀέρος ἀναδειξαι. Καὶ οὕτως ἑαυτὸν πείσας καινὸν ἄν-
 θρωπον δύνασθαι ποιῆσαι, τὰς τροπὰς ἀναλύων πάλιν ἀποδε-
 30 δωκένοι ἔλεγε τῷ ἀέρι. Καὶ ταῦτα μὲν ἄλλοις λέγων ἐπιστεύε-

ΚΕ΄. Ὁ Σίμων τότε, ἀφοῦ πῆρε μαζί του τὴν Ἑλένη, περιφέρεται καὶ μέχρι τώρα, ὅπως βλέπεις, ἀναστατώνει τὰ πλήθη. Λέει ὅτι ἡ Ἑλένη αὐτὴ κατέβηκε στὸν κόσμον ἀπὸ τοὺς ἀνώτατους οὐρανοὺς, ὅπου ἦταν κυρία, ὡς οὐσία καὶ σοφία μητέρα ὅλων, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας, λέει, πολέμησαν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι, θεωρώντας τὴν εἰκόνα τῆς ἀλήθειας. Γιατὶ αὐτῇ, ποὺ πραγματικὰ ὑπῆρχε τότε, βρισκόταν κοντὰ στὸν ἀνώτατο Θεό. Ὡστόσο διδάσκοντας μὲ πειστικότητα κάτι τέτοιες ἀλληγορίες ἀνακατεμένες μὲ ἐλληνικοὺς μύθους ἐξαπατᾷ πολλοὺς, ιδιαίτερα κάνοντας πολλὰ τερατώδη θαῦματα, ὥστε, ἐὰν δὲν γνωρίζαμε ὅτι αὐτὰ τὰ κάνει μὲ μαγεία, θὰ μπορούσαμε καὶ ἐμεῖς νὰ ἀπατηθοῦμε. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡμασταν συνεργάτες του στὴν ἀρχή, τότε ποὺ κάνοντας αὐτὰ δὲν ἔβλαπτε τὴν πλευρὰ τῆς θεοσέβειας, τώρα ποὺ γεμάτος παραφροσύνη ἄρχισε νὰ ἐξαπατᾷ τοὺς θεοσεβεῖς, ἀποχωριστήκαμε ἀπὸ αὐτόν.

ΚΣ΄. Γιατὶ ἄρχισε νὰ διαπράττει φόνους, ὅπως ἐκμυστηριεύτηκε ὁ ἴδιος ὡς φίλος σὲ φίλους του, ὅτι, ἀφοῦ χώρισε τὴν ψυχὴ ἐνὸς παιδιοῦ ἀπὸ τὸ σῶμα του μὲ ἀπερίγραπτους ὄρκους, τὴν ἔκανε συνεργάτιδα στὴν σύλληψη αὐτῶν ποὺ ὁ ἴδιος πιστεύει, ἐνῶ τὸ παιδί τὸ ἔκανε εἰκόνα, ποὺ τὴν ἔχει κρεμασμένη σὲ ἐσώτερο διαμέρισμα, ἐκεῖ ὅπου κοιμᾶται ὁ ἴδιος, λέγοντας ὅτι τὸ παιδί αὐτὸ τὸ ἔπλασε κάποτε ἀπὸ τὸν ἀέρα μὲ θεϊκὲς μεταβολὲς καὶ ἀφοῦ ζωγράφισε τὴ μορφή του τὸ ἐπέστρεψε πάλι στὸν ἀέρα. Καὶ ἐξηγεῖ ὅτι τὴν πράξη του αὐτὴ τὴν ἔκανε κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο. Πρῶτα, λέει, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ μεταβλήθηκε σὲ θερμὴ ὑπόσταση, τράβηξε σὰν βεντούζα καὶ συμπίεσε τὸν ἀέρα ποὺ ὑπῆρχε γύρω του, ἔπειτα, ἀφοῦ μπῆκε μέσα στὸ σχῆμα τοῦ πνεύματος, τὸ μετέβαλε σὲ νερό· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τὴ συνοχὴ τοῦ πνεύματος δὲν μπορούσε νὰ χυθεῖ, ἰσχυρίζεται ὅτι μετέτρεψε σὲ αἷμα τὸν ἀέρα ποὺ εἶχε μέσα του, καὶ τὸ αἷμα στερεοποιήθηκε καὶ ἔκανε τὶς σάρκες· καὶ ἔτσι, ὅταν ἡ σάρκα στερεοποιήθηκε, παρουσίασε τὸν ἄνθρωπο, ὄχι ἀπὸ τὴ γῆ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἀέρα. Καὶ ἔτσι πείθοντας τὸν ἑαυτό του ὅτι μπορεῖ νὰ κατασκευάσει καινούργιο ἄνθρωπο, ἔλεγε ὅτι ἀναλύοντας πάλι τὶς μεταβολὲς τὸν ἀπέδωσε στὸν ἀέρα. Καὶ λέγοντας αὐτὰ σὲ ἄλ-

το, ὑφ' ἡμῶν δὲ τῶν ἐπὶ τελετῇ συμπαρόντων εὐσεβῶς ἠπιστεῖτο. Διό, ἀσεβείας καταγνόντες, ἀπέστημεν αὐτοῦ.

ΚΖ'. Ταῦτα τοῦ Ἀκύλα εἰπόντος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νικήτης ἔφη· Ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀδελφὲ ἡμῶν Κλήμης, τὰ παραλει-
5 φθέντα τῷ Ἀκύλα ἐμὲ ὑπομνήσαι. Πρῶτον μὲν γὰρ μάρτυς ὁ Θεός, ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἡμεῖς συνειργασάμεθα ἀσεβές, ἀλλ' ὅτι, αὐτοῦ πράσσοντος, ἱστορήσαμεν· καὶ μέχρις ὅτε ἀβλαβῆ ποιῶν ἐπεδείκνυτο, καὶ ἑτερπόμεθα· ὅτε δὲ τὰ μαγεῖα γινόμενα θειότη-
τι ποιεῖν πρὸς ἀπάτην θεοσεβῶν ἔλεγεν, οὐκέτι αὐτοῦ ἠνεσχό-
10 μεθα, καίτοι πολλὰ ἐπαγγελλομένου ἡμῖν, πρῶτον μὲν ναὸν καὶ ἀνδριάντας ἡμῶν κατασκευασθῆναι, καὶ θεοὺς νομισθῆναι, καὶ ὑπὸ ὄχλων προσκυνηθῆναι, καὶ ὑπὸ βασιλέων δοξασθῆναι, καὶ δημοσίων τιμῶν καταξιωθῆναι, καὶ χρήμασιν ἀπεριορίστοις πλουτῆσαι.

ΚΗ'. Ταῦτά τε καὶ τὰ τούτοις μείζονα νομιζόμενα ἡμῖν
15 ὑπέσχετο, μόνον ἵνα συνόντες αὐτῷ τὸ τῆς ἐγχειρήσεως κακὸν σιωπῶμεν, ἵνα αὐτῷ τὰ τῆς ἀπάτης προκόπη, καὶ ὁμως οὐ συνεθέμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τῆς τοιαύτης ἀπονοίας παύεσθαι συνεβουλεύσαμεν, λέγοντες αὐτῷ·

Ἡμεῖς, Σίμων, τῆς ἐκ παίδων φιλίας πρὸς σὲ μενημένοι,
20 στέργοντές σε, τὰ συμφέροντα συμβουλεύομεν· παῦσαι τῆς τοιαύτης τόλμης· θεὸς εἶναι οὐ δύνασαι· φοβήθητι τὸν ὄντως Θεόν· γινῶθι ὅτι ἄνθρωπος εἶ καὶ ὅτι σοῦ μικρός ἐστιν ὁ τῆς ζωῆς χρόνος. Κἂν μεγάλα πλουτῆς ἢ καὶ βα-
25 σιλεύσης, τῷ τῆς ζωῆς σου μικρῷ χρόνῳ ὀλίγα τυγχάνει πρὸς ἀπόλαυσιν, καὶ ἀσεβῶς πορισθέντα εὐθέως φεύγοντα, αἰωνίαν κόλασιν περιποιεῖται τῷ τετολμηκότι. Διὸ φοβεῖσθαί σοι τὸν Θεὸν συμβουλεύομεν, ὑφ' οὗ κριθῆναι ἔχει ἢ ἐκάστου ψυχὴ περὶ ὧν ἔπραξεν ἐνταῦθα.

ΚΘ'. Ὁ δέ, ταῦτα ἀκούσας, ἐγέλασεν. Ἡμῶν δὲ εἰπόντων,

λους γινόταν πιστευτός, ἀπὸ μᾶς ὅμως πού ἤμασταν παρόντες στὴν τελετὴ μὲ εὐλάβεια δὲν γινόταν πιστευτός. Γι' αὐτό, ἀφοῦ τὸν κατηγορήσαμε γιὰ ἀπιστία, ἀποχωριστήκαμε ἀπὸ αὐτόν.

ΚΖ'. Ἀφοῦ ὁ Ἀκύλας εἶπε αὐτά, ὁ ἀδελφός του Νικήτης πρόσθεσε· Εἶναι ἀπαραίτητο, ἀδελφέ μας Κλήμη, νὰ σοῦ θυμίσω ἐγὼ ὅσα παρέλειψε ὁ Ἀκύλας. Πρῶτα-πρῶτα ὅμως, μάρτυρας μου ὁ Θεός, ὅτι ἐμεῖς δὲν συνεργαστήκαμε σὲ τίποτε τὸ ἀσεβὲς μὲ αὐτόν, καὶ ὅτι διηγηθήκαμε ὅσα ἐκεῖνος ἔκαμε· καὶ μέχρι τὸ σημεῖο πού φαινόταν νὰ κάνει πράγματα ἀβλαβῆ, τὸ διασκεδάσαμε, ὅταν ὅμως αὐτὰ πού γίνονταν μὲ μαγεία ἔλεγε ὅτι τὰ ἔκανε μὲ τὴ θεότητα, γιὰ νὰ ἐξαπατᾷ τοὺς εὐσεβεῖς, δὲν τὸν ἀνεχόμεσταν πιά, ἂν καὶ μᾶς ὑποσχόταν πολλά, πρῶτα ὅτι θὰ κατασκευασθεῖ ναὸς καὶ ἀγάλματά μας, καὶ θὰ πιστευθοῦμε ὡς θεοὶ καὶ θὰ προσκυνηθοῦμε ἀπὸ τὰ πλήθη καὶ θὰ δοξασθοῦμε ἀπὸ βασιλεῖς καὶ θὰ γίνουμε ἄξιοι δημοσίων τιμῶν καὶ θὰ πλουτίσουμε μὲ ἀπεριόριστα χρήματα.

ΚΗ'. Αὐτὰ καὶ ὅσα θεωροῦνται ἀπὸ μᾶς ἀνώτερα ἀπὸ αὐτὰ μᾶς ὑποσχόταν, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μένουμε μαζί του καὶ νὰ κρατοῦμε μυστικὸ τὸ κακὸ πού ἐπιχειρεῖ, γιὰ νὰ προκόβει ἢ ἀπάτη του· ἐμεῖς ὅμως ὄχι μόνο δὲν συμφωνήσαμε, ἀλλὰ συμβουλέψαμε καὶ τὸν ἴδιο νὰ σταματῆσει αὐτὴ τὴν ἀνοησία, λέγοντάς του· Ἐμεῖς, Σίμωνα, ἐνθυμούμενοι τὴν παιδική μας φιλία, ἀπὸ ἀγάπη σὲ συμβουλεύουμε αὐτὰ πού σὲ συμφέρουν· σταμάτησε αὐτὴ τὴν ἀνοησία· δὲν μπορεῖς νὰ γίνεις Θεός· φοβῆσου τὸν ἀληθινὸ Θεό· κατάλαβε ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος καὶ ὅτι ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς σου εἶναι μικρὴ. Ἔστω καὶ ἂν πλουτίσεις πολὺ ἢ καὶ ἂν γίνεις βασιλιάς, μὲ τὸν σύντομο χρόνο τῆς ζωῆς σου λίγα πράγματα μπορεῖς νὰ ἀπολαύσεις, καὶ ὅταν τὰ κερδίσεις μὲ ἀσέβεια φεύγουν ἀμέσως, ἐξασφαλίζοντας αἰώνια τιμωρία σ' αὐτόν πού τὰ ἀποτόλμησε. Γι' αὐτὸ σὲ συμβουλεύουμε νὰ φοβᾶσαι τὸν Θεό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο πρόκειται νὰ κριθεῖ ἡ ψυχὴ τοῦ καθενὸς γιὰ ὅσα ἔκανε ἐδῶ.

ΚΘ'. Ἐκεῖνος ὅμως, ἀκούοντας αὐτά, γέλασε. Καὶ ὅταν ἐμεῖς εἶπαμε,

Τί ἡμῶν, τὰ σοὶ συμφέροντα συμβουλευόντων, καταγε-
λᾶς;

Ἔφη·

Γελῶ ὑμῶν τὴν μωρὰν ὑπόληψιν, ὅτι πιστεύετε ἀθάνα-
5 τον εἶναι τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν.

Καγὼ ἔφην·

Οὐ θαυμάζομεν, ὦ Σίμων, εἰ ἡμᾶς ἀπατᾶν ἐπιχειρεῖς,
ἀλλ' ἐκπεπλήγημεθα τίνι λόγῳ καὶ ἑαυτὸν ἀπατᾶς. Λέγε
μοι, ὦ Σίμων, εἰ καὶ τῶν ἄλλων οὐδεὶς πεπληροφόρηται
10 ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχὴν, ἀλλ' οὖν γε σὺ καὶ ἡμεῖς, σὺ
μὲν ὡς ἀνθρωπίου σώματος χωρίσας αὐτὴν καὶ προσο-
μιλήσας καὶ ἐπιτάζας, ἡμεῖς δὲ ὡς συμπαρόντες καὶ τὴν
ἐπιταγὴν ἀκούσαντες καὶ τὸ κελευσθὲν ἐναργῶς ἱστορή-
σαντες.

15 Καὶ ὁ Σίμων ἔφη·

Ἐγὼ μὲν οἶδα τί λέγετε, ὑμεῖς δὲ οὐκ οἶδατε περὶ τίνων
διαλέγεσθε.

Καὶ ὁ Νικήτης ἔφη·

Ἐπεὶ οἶδας, λέγε, εἰ δὲ μὴ οἶδας, μὴ δόκει ἡμᾶς τῷ λέγειν
20 σε μὲν εἰδέναί, ἡμᾶς δὲ μή, ἀπατᾶσθαι δύνασθαι. Οὐ γάρ
ἐσμεν οὕτω νήπιοι, ἵνα πανοῦργον ἐνσπείρης ἡμῖν ὑπο-
ψίαν τοῦ νομίζειν σέ τι τῶν ἀπορρήτων εἰδέναί, καὶ οὐ-
τως ἐπιθυμία κολαζομένους ἡμᾶς ὑποχειρίους λαβῶν
ἔχης.

25 Α'. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη·

Ὅτι μὲν ἐχώρισα ψυχὴν ἀνθρωπίου σώματος οἶδα ὑμᾶς
εἰδότας, ὅτι δὲ οὐχ ἢ τοῦ τεθνεῶτος ψυχὴ ὑπουργεῖ, ἐπεὶ
μὴ ὑπάρχει, ἀλλὰ δαίμων τις, ὑποκρινόμενος αὐτὸς εἶναι
ψυχὴ ἐνεργεῖ, οἶδα ὑμᾶς ἀγνοοῦντας.

30 Καὶ ὁ Νικήτης ἔφη·

Πολλὰ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἠκούσαμεν ἄπιστα, τούτου δὲ
τοῦ λόγου ἀνοητότερον οὐ προσεδοκήσαμεν ἀκοῦσαι. Εἰ

Γιατί μᾶς περιγελάς πού σου συμβουλεύουμε αὐτὰ πού σε συμφέρουν;

Εἶπε·

Γελάω μέ τή μωρή προκατάληψή σας, πού πιστεύετε ὅτι ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατη.

Καί ἐγὼ εἶπα·

Δέν ἀποροῦμε, Σίμωνα, πού προσπαθεῖς νά μᾶς ἐξαπατήσεις, ἀλλά μένουμε κατάπληκτοι γιά ποιό λόγο ἐξαπατᾶς καί τόν ἑαυτό σου. Πές μου, Σίμωνα, καί ἂν ἀκόμα κανεῖς ἀπό τούς ἄλλους δέν πληροφορήθηκε ὅτι ἡ ψυχή εἶναι ἀθάνατη, ὄχι ὅμως ἐσύ καί ἐμεῖς· γιὰτί ἐσύ τή χώρισες ἀπό τὸ ἀνθρώπινο σῶμα καί μίλησες καί τή διέταξες, ἐμεῖς ὅμως ἤμασταν παρόντες μαζί σου καί ἀκούσαμε τή διαταγή καί διηγηθήκαμε ζωντανά αὐτὸ πού διατάχθηκε.

Καί ὁ Σίμωνας εἶπε·

Ἐγὼ βέβαια γνωρίζω τί λέτε, σεῖς ὅμως δέν γνωρίζετε γιά ποιὰ πράγματα μιλάτε.

Καί ὁ Νικήτης εἶπε·

Ἐφόσον γνωρίζεις, λέγε, ἐάν πάλι δέν γνωρίζεις, μή νομίζεις ὅτι μέ τὸ νά λές ὅτι γνωρίζεις, ἐνῶ ἐμεῖς ὄχι, μπορεῖς νά μᾶς ἐξαπατήσεις. Γιατί δέν εἴμαστε τόσο πολὺ μωροί, ὥστε νά σπείρεις μέσα μας τὴν πανούργα ὑπόνοια νά νομίζουμε ὅτι ἐσύ γνωρίζεις κάτι ἀπὸ τὰ μυστήρια, καί ἔτσι νά βασανιζόμαστε ἀπὸ ἐπιθυμία, γιὰ νά μᾶς ἔχεις τοῦ χεριοῦ σου.

Α'. Καί ὁ Σίμων εἶπε·

Ὅτι βέβαια χώρισα ψυχή ἀπὸ ἀνθρώπινο σῶμα, γνωρίζω πῶς τὸ ξέρετε, ὅτι ὅμως δέν ὑπηρετεῖ ἡ ψυχή τοῦ νεκροῦ, ἐπειδὴ δέν ὑπάρχει, ἀλλὰ κάποιος δαίμονας, πού ἐνεργεῖ ὑποκρινόμενος ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ ψυχή, βλέπω ὅτι σεῖς τὸ ἀγνοεῖτε.

Καί ὁ Νικήτης εἶπε·

Ἀκούσαμε πολλὰ ἀπίστευτα σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, πιὸ ἀνόητο ὅμως ἀπὸ τὸν λόγο αὐτὸ δέν περιμέναμε νά ἀκούσουμε.

γὰρ δαίμων ὑποκρίνεται τοῦ τεθνεῶτος εἶναι ἢ ψυχὴ, τίς
 τῆς ψυχῆς χρεία γίνεται, ἵνα χωρισθῇ τοῦ σώματος; Οὐκ
 αὐτοὶ δὲ παρόντες ἠκούσαμεν σου, τοῦ σκήνους τὴν ψυ-
 χὴν ὀρκίζοντος; Πῶς δὲ καὶ ἄλλου ὀρκιζομένου, ἕτερος
 5 μὴ ὀρκισθεὶς ὡς φοβηθεὶς ὑπακούει; Οὐκ ἐξετασθεὶς δὲ
 καὶ σὺ ὑφ' ἡμῶν ποτε, διὰ τί ἐνίστε καὶ παύονται αἱ πα-
 ρεδρίαί, ἔφησ, "Ὅτι ψυχὴ, πληρώσασα τὸν ὑπὲρ γῆς χρό-
 νον, ὃν ἤμελλε ἐν σώματι διατελεῖν, εἰς ἄδην πορεύεται,
 προσετίθεισ δὲ λέγων, ὅτι τῶν ἰδίῳ θανάτῳ τελευτησάν-
 10 των αἱ ψυχαί, ἐπειδὴ αὐτόθι εἰς ἄδην χωρήσασαι φρου-
 ροῦνται, οὐκ εὐκόπως ἐλθεῖν ἀφίενται;

ΛΑ'. Ταῦτα τοῦ Νικήτου εἰπόντος, Ἀκύλας αὐτὸς πάλιν ἔφη·
 Ἐβουλόμην παρὰ σοῦ τοῦτο μόνον μαθεῖν, Σίμων, εἴτε
 ψυχὴ, εἴτε δαίμων ἐστὶ τὸ ὀρκιζόμενον, τί φοβούμενον οὐ
 15 παραπέμπεται τοὺς ὄρκους;

Καὶ ὁ Σίμων ἔφη·

Κόλασιν γὰρ παρακούσασα, οἶδε μέλλειν παθεῖν.

Καὶ ὁ Ἀκύλας ἔφη·

Οὐκοῦν, εἰ ὀρκιζομένη ψυχὴ ἔρχεται, καὶ κρίσις γίνεται.
 20 Εἰ οὖν αἱ ψυχαὶ ἀθάνατοι γίνονται, καὶ κρίσις πάντως γί-
 νεται. Ὡστε καὶ τοὺς ἐπὶ κακῇ πράξει ὀρκισθέντας κα-
 ταδικασθῆναι, παρακούσαντας, φῆσ, πῶς οὐ πεφόβησαι
 σὺ ἀναγκάζειν, τῶν ἀναγκαζομένων ἐπὶ παρακοῇ κολα-
 ζομένων; Τὸ γὰρ ἤδη σε μὴ παθεῖν ἐφ' οἷς ἔδρασας οὐ
 25 θαῦμα, ἐπεὶ μήπω κρίσις ἐστίν, ἵνα σὺ μὲν δίκην δῶς
 περὶ ὧν ἠνάγκασας, τὸ δὲ ἀναγκασθὲν ὑπὸ συγγνώμην
 γένηται, ὡς τῆς κακῆς πράξεως τὸν ὄρκον προτιμῆσαν.

Ὁ δέ, ταῦτα ἀκούσας, ὠργίσθη, θάνατον ἡμῖν ἀπειλήσας, εἰ μὴ
 τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα σιωπῶμεν.

30 ΛΒ'. Ταῦτα τοῦ Ἀκύλα εἰπόντος, ἐγὼ Κλήμης ἐπυθόμην,

Γιατί, ἂν δαίμονας ὑποκρίνεται ὅτι εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ, τότε ποιά ἡ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς νὰ χωρισθεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα; Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ὅμως, πὺ ἡμασταν παρόντες, δὲν σὲ ἀκούσαμε νὰ ὀρκίζεις τὴν ψυχὴ τῆς σοροῦ; Πῶς λοιπὸν συμβαίνει ἐνῶ ἄλλος ὀρκίζεται, ἄλλος πὺ δὲν ὀρκίστηκε νὰ ὑπακούει φοβισμένος; Καὶ σὺ ἄλλωστε, ὅταν κάποτε ρωτήθηκες ἀπὸ μᾶς, Γιατὶ μερικὲς φορές παύει ἡ διαρκῆς παρουσία τῆς ψυχῆς στὸ σῶμα, εἶπες: Ἡ ψυχὴ πὺ συμπλήρωσε πάνω στὴ γῆ τὸν χρόνο πὺ ἐπρόκειτο νὰ περάσει μέσα στὸ σῶμα, πηγαίνει στὸν ἄδη· καὶ πρόσθετες λέγοντας, ὅτι οἱ ψυχὲς ἐκείνων πὺ πέθαναν αὐτοκτονώντας, ἐπειδὴ πῆγαν στὸν ἄδη ὅπου κρατοῦνται ἐκεῖ, δὲν ἀφήνονται εὐκόλα νὰ ἔρθουν.

ΛΑ'. Ἐφοῦ ὁ Νικήτης εἶπε αὐτά, ὁ Ἀκύλας συνέχισε:

Θὰ ἤθελα, Σίμωνα, νὰ μάθω ἀπὸ σένα μόνο αὐτό· εἴτε εἶναι ἡ ψυχὴ αὐτὴ πὺ ὀρκίζεται, εἴτε ὁ δαίμονας, τί φοβᾶται καὶ δὲν περιφρονεῖ τοὺς ὄρκους;

Καὶ ὁ Σίμων ἀπάντησε:

Γιατί, ἂν παρακούσει γνωρίζει ὅτι θὰ τιμωρηθεῖ.

Καὶ ὁ Ἀκύλας εἶπε:

Ἐὰν λοιπὸν ἡ ψυχὴ ὅταν ὀρκίζεται ἔρχεται, γίνεται καὶ κρίση. Ἐὰν λοιπὸν οἱ ψυχὲς γίνονται ἀθάνατες, ὅπωςδήποτε γίνεται καὶ κρίση. Ἐπομένως λὲς ὅτι ἐκεῖνοι πὺ ὀρκίστηκαν γιὰ κακὴ πράξη, ἂν παράκουσαν τὸν ὄρκο τους θὰ καταδικαστοῦν· πῶς λοιπὸν ἐσὺ δὲν φοβᾶσαι ἀναγκάζοντας, ἀφοῦ ἐκεῖνοι πὺ ἀναγκάζουν σὲ παρακοὴ τιμωροῦνται; Γιατὶ τὸ ὅτι σὺ δὲν ἔχεις ἀκόμα πάθει γιὰ ὅσα ἔκανες δὲν εἶναι ἄξιο θαυμασμοῦ, γιὰτὶ δὲν ἔγινε ἀκόμα κρίση, ὥστε ἐσὺ μὲν νὰ δικαστεῖς γιὰ ὅσα ἀνάγκασες νὰ γίνουν, ἐνῶ ἐκεῖνο πὺ ἀνάγκασες νὰ συγχωρηθεῖ, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν κακὴν πράξη προτίμησε τὸν ὄρκο.

Ἐκεῖνος τότε, ἀκούοντας αὐτά, ὀργίσθηκε καὶ μᾶς ἀπείλησε μὲ θάνατο, ἂν δὲν κρατήσουμε μυστικὰ ὅσα γίνονται ἀπὸ αὐτόν.

ΛΒ'. Ὅταν ὁ Ἀκύλας εἶπε αὐτά, ἐγὼ ὁ Κλήμης ρώτησα νὰ

τίνα ἄρα ἐστὶν ἃ ποιεῖ θαυμάσια. Οἱ δὲ ἔλεγόν μοι, ὅτι ἀνδριάν-
 τας ποιεῖ περιπατεῖν καὶ ἐπὶ πῦρ κυλιόμενος οὐ καίεται· ἐνίστε
 δὲ καὶ πέταται, καὶ ἐκ λίθων ἄρτους ποιεῖ, ὄφεις γίνεται, εἰς αἶγα
 μεταμορφοῦται, διπρόσωπος γίνεται, εἰς χρυσὸν μεταβάλλεται,
 5 θύρας κεκλεισμένας ἀνοίγει, σίδηρον λύει, ἐν δείπνοις εἰδῶλα
 παντοδαπῶν ἰδεῶν παρίστησιν, τὰ ἐν οἰκίᾳ σκεύη ὡς αὐτόματα
 φερόμενα πρὸς ὑπηρεσίαν βλέπεσθαι ποιεῖ, τῶν φερόντων οὐ
 βλεπομένων. Ταῦτα αὐτῶν λεγόντων ἀκούων ἐθαύμαζον.
 Ἐμαρτύρουν δὲ πολλὰ τὰ τοιαῦτα αὐτοὶ παρόντες ἱστορηκένοι.

10 ΛΓ'. Τούτων οὕτω ρηθέντων ὁ καλὸς Πέτρος καὶ αὐτὸς
 τοῦ λέγειν ἤρξατο·

Συνοραῖν ὑμᾶς δεῖ, ἀδελφοί, τοῦ τῆς συζυγίας κανόνος τὴν
 ἀλήθειαν, οὐ μὴ ἀφιστάμενός τις οὐκ ἔχει πλανηθῆναι. Ἐπεὶ
 γάρ, ὡς ἔφαμεν, δυϊκῶς καὶ ἐναντίως πάντα ἔχοντα ὀρῶμεν,
 15 καὶ ὡς πρώτη νύξ, εἶτα ἡμέρα, καὶ πρῶτον ἄγνοια, εἶτα
 γνῶσις, καὶ πρῶτον νόσος, εἶτα ἰασίς, οὕτω πρῶτα τὰ τῆς πλά-
 νης τῷ βίῳ ἔρχεται, εἶθ' οὕτω τὸ ἀληθὲς ἐπέρχεται, ὡς τῇ
 νόσῳ ὁ ἰατρός. Αὐτίκα γοῦν τοῦ θεοφιλοῦς ἡμῶν ἔθνους ἀπὸ
 τῆς τῶν Αἰγυπτίων κακουχίας μέλλοντος λυτροῦσθαι, πρῶτον
 20 διὰ τῆς ὀφιωθείσης ράβδου, ἣτις τῷ Ἄαρὼν ἐδόθη, αἱ νόσοι
 ἐγίνοντο, καὶ εἶθ' οὕτως εὐχαῖς Μωϋσέως αἱ ἰάσεις ἐπεφέρον-
 το. Καὶ νῦν δὲ τῶν ἐθνῶν μελλόντων ἀπὸ τῆς κατὰ τὰ εἰδῶλα
 λυτροῦσθαι θρησκείας, ἢ κακία πάλιν, ὡς αὐτὴ βασιλεύουσα,
 προλαβοῦσα πρῶτον τὸν ἑαυτῆς ὡσπερ ὄφιν ἔπεμψε σύμμαχον,
 25 ὃν ὀραῖτε Σίμωνα, ποιοῦντα θαυμάσια πρὸς κατάπληξιν καὶ
 ἀπάτην, οὐ σημεῖα ἰατικὰ πρὸς ἐπιστροφὴν καὶ σωτηρίαν. Διὸ
 καὶ ὑμᾶς ἀπὸ τῶν γινομένων τεράτων τοὺς ποιοῦντας νοεῖν δεῖ,
 τίς τίνος ἐστὶν ἐργάτης. Ἐὰν δὲν ἀνωφελῆ ποιῇ τέρατα, κακίας
 ἐστὶν ὑπουργός· ἐὰν δὲ ἐπωφελῆ πράττη, τοῦ ἀγαθοῦ ἐστὶν ἡγε-
 30 μών.

μάθω, ποιά λοιπὸν εἶναι τὰ θαύματα ποὺ κάνει. Καὶ αὐτοὶ μοῦ ἔλεγαν, ὅτι κάνει ἀγάλματα νὰ περπατοῦν καὶ ἐνῶ κυλιέται πάνω στὴ φωτιά δὲν καίεται· μερικὲς φορές πάλι πετάει· ἐπίσης ἀπὸ πέτρες κάνει ψωμιά, γίνεται φίδι, μεταμορῶνεται σὲ κατσίκια, γίνεται διπρόσωπος, μεταβάλλεται σὲ χρυσάφι, ἀνοίγει κλειστὲς πόρτες, διαλύει σίδηρο, κατὰ τὴ διάρκεια δεῖπνων παρουσιάζει τὰ εἴδωλα κάθε εἴδους ἰδεῶν· κάνει τὰ οἰκιακὰ σκεύη νὰ φέρονται γιὰ ἐξυπηρέτηση σὰν αὐτόματα, χωρὶς νὰ φαίνονται αὐτοὶ ποὺ τὰ μεταφέρουν. Ἀκούοντας αὐτοὺς ποὺ ἔλεγαν αὐτὰ θαύμαζα. Μάλιστα βεβαίωσαν ὅτι σὲ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐξιστόρησαν ἦταν οἱ ἴδιοι παρόντες.

ΛΓ΄. Ὅταν εἰπώθησαν αὐτά, ὁ καλὸς Πέτρος ἄρχισε νὰ λέει καὶ αὐτός·

Πρέπει νὰ καταλάβουμε, ἀδελφοί μου, τὴν ἀλήθεια τοῦ κανόνα τῆς συζυγίας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐὰν κανεὶς δὲν ἀπομακρυνθεῖ, δὲν πρόκειται νὰ πλανηθεῖ. Γιατί, ὅπως εἶπαμε, ὅλα βλέπουμε νὰ εἶναι διπλὰ καὶ ἀντίθετα, καὶ ὅπως πρώτη εἶναι ἡ νύχτα, ἔπειτα ἡ ἡμέρα, καὶ πρώτη ἡ ἄγνοια, ἔπειτα ἡ γνώση, καὶ πρώτη ἡ ἀρρώστια, ἔπειτα ἡ θεραπεία, ἔτσι πρώτη ἔρχεται ἡ πλάνη στὴ ζωὴ καὶ ἔπειτα ἔρχεται τὸ ἀληθινόν, ὅπως ἔρχεται ὁ γιατρός στὴν ἀρρώστια. Ὅταν λοιπὸν τὸ θεοφιλὲς ἔθνος μας ἐπρόκειτο νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία τῶν Αἰγυπτίων, πρῶτα μὲ τὴ ράβδο ποὺ ἔγινε φίδι, ἡ ὁποία ράβδος δόθηκε στὸν Ἄαρών, προκαλοῦνταν οἱ ἀρρώστιες καὶ ἔπειτα μὲ τίς προσευχὰς τοῦ Μωυσῆ ἔρχονταν οἱ θεραπείες. Καὶ τώρα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ λυτρωθοῦν τὰ ἔθνη ἀπὸ τὴ θρησκεία τῶν εἰδώλων, πάλι ἡ κακία, ἀφοῦ αὐτὴ βασίλευε, πρόλαβε πρώτη καὶ ἔστειλε τὸν σύμμαχόν της σὰν φίδι, αὐτὸν τὸν Σίμωνα ποὺ βλέπετε, ὁ ὁποῖος κάνει θαύματα γιὰ νὰ ἐντυπωσιάσει καὶ νὰ ἐξαπατήσει, καὶ ὄχι θαύματα θεραπευτικὰ γιὰ ἐπιστροφή καὶ σωτηρία. Γι' αὐτὸ καὶ σεῖς ἀπὸ τὰ τερατώδη ποὺ γίνονται πρέπει νὰ καταλαβαίνετε αὐτοὺς ποὺ τὰ κάνουν, ποιὸς ποιοῦ εἶναι ἐργάτης. Καὶ ἐὰν κάνει ἀνώφελα θαύματα, εἶναι ὑπηρετὴς τῆς κακίας· ἐὰν ὁμως κάνει ὠφέλιμα, εἶναι ἀρχηγὸς τοῦ καλοῦ.

ΛΔ'. Τὰ μὲν οὖν ἀνωφελῆ ἐστὶ σημεῖα, ὅσα αὐτοὶ Σίμωνα εἰρήκατε πεποιηκέναι· λέγω δὲ τὸ ἀνδριάντας αὐτὸν ποιεῖν περιπατεῖν, καὶ τὸ ἐπ' ἀνθράκων αὐτὸν πεπυρωμένων κυλίεσθαι, καὶ δράκοντα γίνεσθαι, εἰς αἶγα μεταφορφοθῆναι, εἰς ἀέρα
5 πτῆναι, καὶ ὅσα τοιαῦτά τινα, εἰς ἴαριν ἀνθρώπων μὴ γινόμενα, προσαπατᾶν φύσιν ἔχει πολλούς. Τὰ δὲ τῆς οἰκτίρμονος ἀληθείας σημεῖά ἐστὶν φιλάνθρωπα, ἅτινα ἠκούσατε τὸν Κύριον πεποιηκότα, κάμῃ μετ' ἐκεῖνον εὐχαῖς κατορθοῦντα· ὧν οἱ πλεῖστοι παρεστήκατε, οἱ μὲν νόσων παντοίων ἀπαλλαγέντες, οἱ δὲ
10 δαιμόνων, οἱ δὲ ὀρθωθέντες χεῖρας, οἱ δὲ πόδας, οἱ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπολαβόντες, οἱ δὲ τὰς ἀκοὰς καὶ ἄλλα ὅσα ἄνθρωπος ποιεῖν δύναται, φιλανθρώπου πνεύματος ἴδιος γενόμενος.

ΛΕ'. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος, ὑπὸ τὸν ὀρθρον ἐπεισιῶν ἡμῖν Ζακχαῖος προσαγορεύσας ἔφη Πέτρω·

15 Ἄνατίθεται Σίμων τὴν ζήτησιν εἰς τὴν αὔριον ἡμέραν· ἡ γὰρ σήμερον τὸ δι' ἕνδεκα ἡμερῶν αὐτοῦ τυγχάνει Σάββατον.

Καὶ πρὸς τοῦτον ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο·

Λέγε Σίμωνι· Ἐπεὶ τελείως θέλεις, μετὰ τοῦ γινώσκειν,
20 ὅτι σοὶ ἡμεῖς, ὅτε βούλει, θεοφιλεῖ Προνοία ἀπαντᾶν ἐτοιμῶς ἔχομεν.

Καὶ ὁ μὲν Ζακχαῖος ταῦτα ἀκούσας ἀντιβάλλειν ἐξῆκει τὴν ἀπόκρισιν.

ΛΣ'. Ὁ δέ, ἰδὼν με ἀθυμοῦντα καὶ τὴν αἰτίαν πυθόμενος
25 καὶ μαθὼν παρ' ἐμοῦ οὐκ ἄλλοθὲν ποθεν οὔσαν ἢ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ζήτησιν ἀναβολῆς, ἔφη·

Ἄγαθῆ Θεοῦ προνοία ὁ προειληφὼς διοικεῖσθαι τὸν κόσμον, ὧ φίλε Κλήμης, αὐτὸς οὐκ ἄχθεται ἐπὶ τοῖς ὅπως ποτὲ ἀπαντῶσι πράγμασιν, ἀποδεδωκὼς ὅτι ὑπὸ τῆς τοῦ κριέττονος
30 οἰκονομίας συμφερόντως τὴν ἔκβασιν τὰ πράγματα λαμβάνει· ὅθεν δίκαιον αὐτὸν εἶναι γνοῦς καὶ εὐσυνειδήτως βιούς, τὸ προ-

ΛΔ΄. Ἄνωφελα λοιπὸν εἶναι τὰ θαύματα πού, ὅπως εἶπατε οἱ ἴδιοι, ἔκανε ὁ Σίμωνας. Καὶ ἐννοῶ τὸ ὅτι ἔκανε ἀγάλματα νὰ περπατοῦν καὶ τὸ ὅτι ὁ ἴδιος κυλιέται πάνω σὲ ἀναμμένα κάρβουνα, καὶ γίνεται δράκος, καὶ μεταμορφώνεται σὲ κατσίκα, καὶ πετάει στὸν ἀέρα, καὶ μερικὰ ἄλλα τέτοια, πού ἀφοῦ δὲν γίνονται γιὰ τὴ θεραπεία ἀνθρώπων, σκοπὸ ἔχουν νὰ ἐξαπατήσουν πολλούς. Ἐνῶ τὰ θαύματα τῆς σπλαχνικῆς ἀλήθειας εἶναι φιλάνθρωπα, αὐτὰ πού ἀκούσατε ὅτι ἔκανε ὁ Κύριος, καὶ μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ ἐγὼ κατόρθωσα μὲ προσευχές. Σ' αὐτὰ οἱ περισσότεροι ἤσασταν παρόντες καὶ ἄλλοι ἀπαλλάχθηκαν ἀπὸ ἀρρώστιες, ἄλλοι ἀπὸ δαίμονες, ἄλλων ἰσιώθηκαν τὰ χέρια, ἄλλων τὰ πόδια, ἄλλοι ξαναβρῆκαν τὰ μάτια τους, ἄλλοι τὴν ἀκοή τους, καὶ ὅλα ὅσα μπορεῖ νὰ κάνει ἄνθρωπος, ὅταν γίνεται ἴδιος μὲ τὸ φιλάνθρωπο πνεῦμα.

ΛΕ΄. Ὅταν εἶπε αὐτὰ ὁ Πέτρος, κατὰ τὰ χαράματα, πλησιάζοντάς μας ὁ Ζακχαῖος χαιρέτησε καὶ εἶπε στὸν Πέτρο·

Ὁ Σίμων ἀναβάλλει τὴ συζήτηση γιὰ τὴν ἐπόμενη μέρα·
γιατὶ σήμερα εἶναι τὸ Σάββατό του, ὕστερα ἀπὸ ἔνδεκα μέρες.

Καὶ ὁ Πέτρος τοῦ ἀπάντησε·

Πὲς στὸν Σίμονα· ἀφοῦ ὅπωςδὴποτε τὸ θέλεις, γνώριζε ὅτι ἐμεῖς, ὅποτε θέλεις, εἴμαστε ἔτοιμοι μὲ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, νὰ σοῦ ἀπαντήσουμε.

Καὶ ὁ Ζακχαῖος ἀκούοντας αὐτὰ βγῆκε νὰ μεταφέρει τὴν ἀπάντηση.

ΛΣ΄. Ἐκεῖνος ὅμως, βλέποντάς με στενοχωρημένο, ἀφοῦ ρώτησε καὶ ἔμαθε ἀπὸ μένα τὴν αἰτία, ὅτι δὲν προέρχεται ἀπὸ πουθενὰ ἄλλοῦ, παρὰ μόνο ἀπὸ τὴν ἀναβολὴ τῆς συζητήσεως, εἶπε·

Αὐτὸς πού ἀνέλαβε νὰ διοικήσει τὸν κόσμον μὲ τὴν ἀγαθὴ φροντίδα τοῦ Θεοῦ, ἀγαπητὲ Κλήμη, αὐτὸς δὲν δυσανασχετεῖ γιὰ τὴν τροπὴ πού παίρνουν τὰ πράγματα, ἐρμηνεύοντάς την, ὅτι ἀπὸ θεία Πρόνοια τὰ πράγματα παίρνουν ἔκβαση συμφέρουσα. Γι' αὐτὸ πρέπει αὐτὸς, γνωρίζοντάς το καὶ συνειδητὰ βιώνοντάς

σπίπτον λυπηρόν, οἶδεν ὀρθῶ τῷ λογισμῷ ἀποσεῖσθαι τῆς ψυχῆς, ὅτι πρὸς ἀγαθοῦ τινος ἀγνώστου συντελούμενον ἐλθεῖν ἔχει. Καὶ νῦν δὲ τοῦ μάγου Σίμωνος ἢ τῆς ζητήσεως ὑπέρθεσις μὴ σε λυπεῖτω. Ἴσως γὰρ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας εἰς τὴν σὴν γέγονεν ὠφέλειαν. Διὸ ὡς ἰδίῳ σοι ὄντι οὐκ ὀκνήσω λέγειν.

ΛΖ'. Τῶν ἡμετέρων τινὲς ἑταῖροι τῷ Σίμωνι προσποιητῶς σύνεισιν, ὡς πεισθέντες τῇ ἀθεωτάτῃ αὐτοῦ πλάνῃ, ὅμως, μανθάνοντες αὐτοῦ τὰς βουλὰς, ἐκφαίνωσιν ἡμῖν, πρὸς τὸ δύνασθαι δεινῶ ἀνδρὶ οἰκείως συναρμόσασθαι. Καὶ νῦν παρ' αὐτῶν ἔμαθον, ἧς μέλλει ζητήσεως ποιεῖσθαι τοὺς λόγους· καὶ γνοὺς ἐπὶ τούτῳ τῷ μὲν Θεῷ ἠύχαρίστησα, σὲ δὲ ἑμακάρισα ἐπὶ τῇ τῆς ζητήσεως ὑπερθέσει· τῶν γὰρ μελλόντων λόγων ὑπ' αὐτοῦ πρὸς διάκρισιν τῶν ἀγνοούντων λέγεσθαι, σὺ, πρὸ τῆς ζητήσεως ἐφοδιασθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, ἄπτωτος ἀκροατῆς γενέσθαι δυνήσῃ.

15 ΛΗ'. Πολλὰ γὰρ ψευδῆ κατὰ τοῦ Θεοῦ προσέλαβον αἱ Γραφαὶ λόγῳ τούτῳ· τοῦ προφήτου Μωϋσέως γνώμη τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτοῖς τισιν ἑβδομήκοντα τὸν νόμον σὺν ταῖς ἐπιλύσεσι παραδεδωκότος πρὸς τὸ καὶ αὐτοὺς ἐφοδιάζειν τοῦ λαοῦ τοὺς βουλομένους, μετ' οὐ πολὺ γραφεὶς ὁ νόμος προσέλαβέ
20 τινὰ καὶ ψευδῆ κατὰ τοῦ μόνου Θεοῦ, τοῦ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς δημιουργήσαντος, τοῦτο τοῦ πονηροῦ δικαίῳ τινὶ λόγῳ ἐνεργῆσαι τετολμηκότος. Καὶ τοῦτο γέγονε λόγῳ καὶ κρίσει, ὅπως ἐλεγχθῶσι, τίνες τολμῶσι τὰ κατὰ τοῦ Θεοῦ γραφέντα φιληκόως ἔχειν, τίνες τε στοργῇ τῇ πρὸς
25 αὐτὸν τὰ κατ' αὐτοῦ λεγόμενα μὴ μόνον ἀπιστεῖν, ἀλλὰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀκούειν ἀνέχεσθαι, κἂν ἀληθῆ τυγχάνῃ, πολλῶ κριναντες ἀσφαλέστερον περὶ εὐφήμου πίστεως κινδυνεύειν, ἢ ἐπὶ βλασφήμοις λόγοις δυσσυνειδήτως βιοῦν.

το, νὰ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ψυχὴ του μὲ ὀρθὴ σκέψη τὸ λυπηρὸ πού τοῦ συμβαίνει, γιατί ἔχει ἔρθει γιὰ κάποιο ἀγαθὸ σκοπὸ. Καὶ τώρα νὰ μὴ σὲ στενοχωρεῖ ἡ ἀναβολὴ τῆς συζητήσεως τοῦ μάγου Σίμωνα. Γιατὶ ἴσως ἔγινε ἀπὸ θεία Πρόνοια γιὰ δική σου ὠφέλεια. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ εἶσαι κάτι τὸ ξεχωριστό, δὲ θὰ διστάσω νὰ σου πῶ.

ΛΖ'. Ὅρισμένοι ἀπὸ τοὺς δικούς μας προσποιοῦνται ὅτι εἶναι μαθητὲς τοῦ Σίμωνα, ἐπειδὴ δῆθεν πίστεψαν στὴν ἀθεώτατη πλάνη του· αὐτοὶ ὅταν μαθαίνουν τίς προθέσεις του, μᾶς τίς φανερώνουν, γιὰ νὰ μπορούμε νὰ προσαρμοζόμαστε ἀνάλογα πρὸς τὸν φοβερὸ ἄνδρα. Ἔτσι καὶ τώρα ἀπὸ αὐτοὺς ἔμαθα γιὰ ποιά πράγματα πρόκειται νὰ συζητήσῃ καὶ μαθαίνοντάς τα, εὐχαρίστησα τὸν Θεὸ γι' αὐτό, ἐνῶ ἐσένα σὲ καλοτύχισα γιὰ τὴν ἀναβολὴ τῆς συζητήσεως· γιατί, ἐπειδὴ οἱ λόγοι πού πρόκειται αὐτὸς νὰ κάνει θὰ γίνουν γιὰ τὸν προσεταιρισμὸ αὐτῶν πού ἔχουν ἄγνοια, ἐσύ, ἀφοῦ λάβεις κατάλληλα ἐφόδια ἀπὸ μένα πρὶν ἀπὸ τὴ συζήτηση, θὰ μπορέσεις νὰ γίνεις ἀκροατῆς πού δὲν ὑποκύπτει.

ΛΗ'. Γιατὶ πολλὰ ψέματα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ ἔχουν περιλάβει οἱ Γραφεὲς γιὰ τὸν ἐξῆς λόγο· ὅταν ὁ προφήτης Μωυσῆς μὲ ἔγκριση τοῦ Θεοῦ παρέδωσε σὲ ἐβδομήντα ἐκλεκτοὺς ἄνδρες τὸν Νόμο μαζί μὲ τίς ἐρμηνεῖες του, γιὰ νὰ ἐφοδιάζουν μ' αὐτὲς καὶ ἐκεῖνοι ὅσους ἀπὸ τὸ λαὸ θέλουν, ὅταν ὕστερα ἀπὸ λίγο γραφόταν ὁ Νόμος, περιέλαβε καὶ μερικὰ πράγματα ψεύτικα ἐναντίον τοῦ μοναδικοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ καὶ ὅλα ὅσα βρίσκονται σ' αὐτά, πρᾶγμα πού γιὰ κάποιο δίκαιο λόγο ἀποτόλμησε ὁ πονηρός. Καὶ αὐτὸ ἔγινε μὲ σκέψη καὶ κρίση, γιὰ νὰ ἀποδειχθοῦν ποιοὶ τολμοῦν νὰ ἀκοῦν εὐχαρίστως ὅσα γράφτηκαν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, καὶ ποιοὶ ἀπὸ ἀγάπη πρὸς αὐτόν, ὄχι μόνο δὲν πιστεύουν ὅσα λέγονται ἐναντίον του, ἀλλὰ δὲν ἀνέχονται νὰ ἀκούσουν οὔτε τὴν ἀρχὴ τους, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀληθινά, κρίνοντας ὅτι εἶναι πιὸ ἀσφαλὲς νὰ κινδυνεύουν γιὰ τὴν ἅγια πίστη, παρὰ νὰ ζοῦν ἀσυνείδητα γιὰ βλάσφημους λόγους.

ΛΘ'. Ὁ οὖν Σίμων τὰς κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς Γραφαῖς πειρασμοῦ χάριν προσκειμένας περικοπὰς αὐτάς, ὡς μανθάνω, βούλεται, ἐλθὼν εἰς μέσον, λέγειν, ὅπως τῆς πρὸς τὸν Θεὸν στοργῆς ὅσους δύναται ταλαιπώρους ἀποστῆσαι δυνηθῆ. Δημο-
 5 σία γὰρ αὐτὰς λέγειν προκειῖσθαι ταῖς βίβλοις οὐ βουλόμεθα, ἐπεὶ πτύραντες ἀμαθεῖς ὄχλους τοῦ πονηροῦ Σίμωνος τὸ θέλημα ποιούμεν. Μήπως γὰρ τὸ διακριτικὸν ἔχοντες φεύζονται ἡμᾶς ὡς ἀσεβοῦντας· ἢ ὡς οὐ μόνον τῶν βλασφημῶν περικο-
 πῶν ψευδῶν οὐσῶν, ἀποστήσονται τοῦ λόγου. Διὸ ἀνάγκη
 10 ἔχομεν, συγκατατιθέμενοι ταῖς ψευδέσι περικοπαῖς, περὶ αὐτῶν ἀντιπυνηθάνομενοι, εἰς ἀπορίαν αὐτὸν μὲν φέρειν, τοῖς δὲ εὐγνω-
 μονοῦσι τῶν κατὰ τοῦ Θεοῦ ρηθισῶν περικοπῶν, μετὰ πείραν πίστεως ἰδίᾳ παρέχειν τὴν ἐπίλυσιν, ἣτις μίαν καὶ σύντομον ἔχει τὴν ὁδόν. Ἔστι δὲ ἡδε.

15 Μ'. Πᾶν λεχθὲν ἢ γραφὲν κατὰ τοῦ Θεοῦ ψεῦδός ἐστιν. Ὅτι δὲ ἀληθῶς τοῦτο οὐ μόνον εὐφημίας ἔνεκεν λέγομεν, ἀλλὰ καὶ ἀληθείας, μετὰ βραχὺ προϊόντος τοῦ λόγου πληροφορήσω. Ὅθεν σύ, φίλτατέ μοι Κλήμης, ἐπὶ τῷ τὸν Σίμονα πρὸς τὴν ζήτησιν μίαν τὴν ἐνεστῶσαν ὑπερθέσθαι ἡμέραν οὐκ ὀφείλεις
 20 λυπεῖσθαι. Σήμερον γὰρ πρὸ τῆς ζητήσεως προεφοδιαζόμενος περὶ τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς προσκειμένων περικοπῶν, ἐπὶ τῆς ζητήσεως περὶ τοῦ μόνου Θεοῦ καὶ ἀγαθοῦ, τοῦ καὶ τὸν κόσμον πεποιηκότος, διακριθῆναι οὐκ ὀφείλεις· ἀλλὰ καὶ θαυμάσεις ἐπὶ τῆς ζητήσεως, πῶς οἱ ἀσεβεῖς, τὰ πλήθη τῶν ὑπὲρ Θεοῦ εἰρη-
 25 μένων ἐν ταῖς Γραφαῖς παραλιπόντες, τὰ κατ' αὐτοῦ εἰρημένα περιβλεπόμενοι χαίροντες φέρουσιν· καὶ οὕτως οἱ ἀκροαταὶ ἀγνοίας αἰτία, τὰ κατὰ τοῦ Θεοῦ πιστεύσαντες, τῆς αὐτοῦ βασι-
 λείας ἀπόβλητοι γίνονται. Διὸ σὺ προφάσει ὑπερθέσεως τὸ μυ-
 στήριον τῶν Γραφῶν μαθῶν, κερδήσας εἰς Θεὸν μὴ ἀμαρτά-
 30 νειν, ἀπαραβλήτως χαρήσῃ.

ΜΑ'. Κάγὼ Κλήμης ἀκούσας ἔφην·

ΛΘ΄. Ὁ Σίμων λοιπόν, ὅπως πληροφοροῦμαι, τὶς περικοπὲς αὐτὲς ποὺ ὑπάρχουν στὶς Γραφὲς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, γιὰ δοκιμασία, θέλει νὰ τὶς ἀναφέρει ἐμφανιζόμενος δημοσίως, μὲ σκοπὸ νὰ ἐπιχειρήσει νὰ ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοὺς στὸν Θεό, ὅσους ἄθλιους μπορέσει. Δὲν θέλουμε λοιπόν νὰ πεῖ δημοσίως ὅτι οἱ περικοπὲς αὐτὲς βρίσκονται στὶς βίβλους, γιατί, ἀπογοητεύοντας τὰ ἀμαθῆ πλήθη, κάνουμε τὸ θέλημα τοῦ πονηροῦ Σίμωνα. Ὑπάρχει δηλαδὴ φόβος μήπως, ἐπειδὴ διαφωνοῦμε, μᾶς φύγουν, σὰν νὰ εἴμαστε ἀσεβεῖς· ἢ μὲ τὴν ὑπόνοια ὅτι δὲν εἶναι ψεύτικες μόνο οἱ βλάσφημες περικοπὲς, ἐγκαταλείψουν τὸν λόγο. Γι' αὐτὸ εἴμαστε ἀναγκασμένοι, συναινώντας μὲ τὶς ψεύτικες περικοπὲς, ἀντιρωτώντας γι' αὐτὲς, αὐτὸν μὲν νὰ τὸν φέρουμε σὲ ἀμηχανία, ἐνῶ σ' ἐκείνους ποὺ διάκεινται εὐμενῶς πρὸς τὶς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ περικοπὲς ποὺ εἶπαμε, νὰ δώσουμε ὕστερα ἀπὸ δοκιμασία τῆς πίστεώς τοὺς κατ' ἰδίαν τὴν ἐξήγηση, ἢ ὁποία ἔχει μία καὶ σύντομη ὁδὸ, ποὺ εἶναι ἡ ἐξῆς.

Μ΄. Κάθε τι ποὺ εἰπώθηκε ἢ γράφτηκε ἐναντίον τοῦ Θεοῦ εἶναι ψέμα. Καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ λέμε ἀληθινά, ὄχι μόνο γιὰ ἔπαινο, ἀλλὰ καὶ γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας, θὰ τὸ ἀναφέρω μετὰ ἀπὸ λίγο καθὼς προχωρεῖ ὁ λόγος. Γι' αὐτὸ ἐσύ, ἀγαπητότατε Κλήμη, δὲν πρέπει νὰ λυπᾶσαι ἐπειδὴ ὁ Σίμων μετέθεσε τὴν ἡμέρα τῆς συζητήσεως κατὰ μίαν. Γιατὶ σήμερα πρὶν ἀπὸ τὴ συζήτηση, ἐσύ πληροφορημένος ἐκ τῶν προτέρων γιὰ τὶς περικοπὲς ποὺ ὑπάρχουν στὶς Γραφὲς, κατὰ τὴν συζήτηση γιὰ τὸν μόνο καὶ ἀγαθὸ Θεό, ποὺ δημιούργησε καὶ τὸν κόσμον, δὲν πρέπει νὰ διαφωνήσεις· ἀντίθετα μάλιστα πρέπει νὰ θαυμάσεις γιὰ τὴ συζήτηση, πῶς οἱ ἀσεβεῖς, παραλείποντας τὸ πλῆθος αὐτῶν ποὺ ἔχουν λεχθεῖ στὶς Γραφὲς γιὰ τὸν Θεό, ἀναζητοῦν αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθεῖ ἐναντίον του καὶ τὰ παρουσιάζουν μὲ χαρά. Ἔτσι οἱ ἀκροατὲς ἀπὸ ἄγνοια, ἀφοῦ πιστέψουν τὰ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀποβληθοῦν ἀπὸ τὴ βασιλεία του. Γι' αὐτὸ ἐσύ, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἀναβολῆς, ἀφοῦ μάθεις τὸ μυστήριον τῶν Γραφῶν καὶ καταφέρεις νὰ μὴ ἀμαρτήσεις στὸν Θεό, θὰ χαρεῖς ἀφάνταστα.

ΜΑ΄. Καὶ ἐγὼ ὁ Κλήμης ἀφοῦ τὰ ἄκουσα αὐτὰ εἶπα·

Ἀληθῶς χαίρω καὶ χάριν ὁμολογῶ τῷ κατὰ πάντα εὐεργέτη Θεῷ· πλὴν αὐτὸς οἶδεν ὅτι ἄλλο τι φρονεῖν οὐ δυνήσομαι, ἢ τὰ πάντα ὑπὲρ Θεοῦ φρονεῖν. Ὅθεν μὴ με ὑπολάβης ὡς ἀμφιβάλλοντα τοῖς ὑπὸ Θεοῦ ρηθεῖσιν ἢ καὶ
 5 ρηθησομένοις πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἵνα μαθὼν καὶ αὐτὸς ἄλλον εὐγνωμόνως μαθεῖν θέλοντα διδάξαι δυνηθῶ. Διὸ λέγε μοι, τίνα ἐστὶ τὰ προσκείμενα ψευδῇ ταῖς Γραφαῖς καὶ πῶς· ὅτι ὄντως ψευδῇ τυγχάνει.

Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο·

10 Καὶ εἰ μὴ μου ἐπύθου, ἐγὼ τῇ τάξει ἐξιῶν τῶν λόγων παρεῖχον τὴν ἀπόδειξιν, ἣν ὑπεσχόμην. Πλὴν ἄκουσον, πῶς αὐτοῦ πολλὰ καταψεύδονται αἱ Γραφαί, ὡς εἴση ἐντυγχάνων αὐταῖς.

ΜΒ'. Παραδείγματος δὲ ἕνεκεν τὰ ρηθησόμενα αὐτάρκως ἔξει. Οὐκ οἶμαι δέ, ὦ φίλε Κλήμης, εἰ δυνήσεται τις, κἂν βρα-
 15 χειᾶν τινα πρὸς Θεὸν στοργὴν καὶ εὐγνωμοσύνην ἀποσώζων, παραδέξασθαι ἢ κἂν ἀκοῦσαι τὰ κατ' αὐτοῦ λεγόμενα. Πῶς δὲ ἔστιν αὐτόν τινα μοναρχικὴν ψυχὴν ἔχειν καὶ ὄσιον γενέσθαι, προειληφότα ὅτι πολλοὶ εἰσι θεοὶ καὶ οὐχ εἷς; Εἰ δὲ καὶ εἷς, ἐν πολλοῖς ἀτοπήμασιν εὐρίσκων αὐτόν, τίς ὄσιος σπουδάσει γε-
 20 νέσθαι, τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν διὰ τὰ ἴδια τῆς φύσεως ἀτοπήματα, ἐλπίσας μὴ ἐπέρχεσθαι τὰ ἄλλων ἀδικήματα;

ΜΓ'. Διὸ ἀπεὶθ πιστεύειν, ὅτι ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἐτέροις συνάρχει, ἢ ὅτι ψεύδεται. Εἰ γὰρ ψεύδεται, καὶ τίς ἀληθεύει; Ἦ ὅτι
 25 πειράζει ὡς ἀγνοῶν, καὶ τίς προγινώσκει; Εἰ δὲ ἐνθυμεῖται καὶ μεταμελεῖται, καὶ τίς νῶ τέλειος καὶ γνώμη ἔμμονος; Εἰ δὲ ζηλοῖ, καὶ τίς ἀσύγκριτος; Εἰ δὲ σκληρύνει καρδίας, καὶ τίς σοφίζει; Εἰ δὲ τυφλοῖ καὶ κωφοῖ, καὶ τίς δέδωκεν ὄραν καὶ ἀκού-

Ἀληθινὰ χαίρομαι καὶ εὐγνωμονῶ τὸν εὐεργέτη σὲ ὅλα Θεό· ὁμῶς ὁ ἴδιος γνωρίζει ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω, παρὰ μόνο νὰ πιστεύω τὰ πάντα γιὰ τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ μὴ νομίσεις πὼς ρωτάω νὰ μάθω, ἐπειδὴ ἀμφισβητῶ αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ ἢ πρόκειται νὰ εἰπωθοῦν, ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ μάθω, νὰ μπορέσω κι ἐγὼ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη νὰ διδάξω κάποιον ἄλλο ποὺ θὰ ἤθελε νὰ μάθει. Γι' αὐτὸ λέγε μου ποιά εἶναι τὰ ψεύτικα ποὺ ὑπάρχουν στὶς Γραφές καὶ πῶς· ὅτι δηλαδὴ εἶναι πράγματι ψεύτικα.

Καὶ ὁ Πέτρος ἀπάντησε·

Καὶ νὰ μὴ μὲ ρωτοῦσες, ἐγὼ παρακάμπτοντας τὴ σειρά, θὰ σοῦ ἔδωκα τὴν ἀπόδειξη τῶν λόγων ποὺ σοῦ ὑποσχέθηκα. Ὅμως ἄκουσε πόσα πολλὰ ψέματα περιλαμβάνουν ἐναντίον τοῦ σὶ Γραφές, ὅπως θὰ τὰ μάθεις διαβάζοντάς τις.

ΜΒ'. Λόγω παραδείγματος ὁμῶς θὰ εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ ποὺ θὰ εἰπωθοῦν. Καὶ δὲν νομίζω, φίλε Κλήμη, πὼς θὰ μπορέσει κάποιος, ποὺ διατηρεῖ ἔστω καὶ κάποιο ἶχνος στοργῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεό, νὰ παραδεχθεῖ ἢ ἔστω ἀκόμα καὶ νὰ ἀκούσει ὅσα λέγονται ἐναντίον του. Πῶς ἄλλωστε γίνεται αὐτὸς νὰ ἔχει μοναρχικὴ ψυχὴ καὶ νὰ γίνεῖ ὄσιος, δεχόμενος ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ θεοὶ καὶ ὄχι ἓνας; Ἀλλὰ καὶ ἀκόμα ὄντας ἓνας, βρίσκοντάς τον αὐτὸν μέσα σὲ πολλὰ ἀτοπήματα, ποιὸς θὰ ἐπιθυμήσει νὰ γίνεῖ ὄσιος, πιστεύοντας ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν ὄλων, ἐξαιτίας τῶν δικῶν τῆς ἀτοπημάτων, δὲν τιμωρεῖ τὰ ἀδικήματα τῶν ἄλλων;

ΜΓ'. Γι' αὐτὸ ἀρνεῖται νὰ πιστέψει, ὅτι ὁ Δεσπότης τῶν ὄλων, ποὺ ἔκτισε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτά, ἐξουσιάζει μαζὶ μὲ ἄλλους, ἢ ὅτι λέει ψέματα· γιατί, ἂν λέει ψέματα, τότε ποιὸς λέει τὴν ἀλήθεια; Ἢ ἐὰν δοκιμάζει ἐπειδὴ ἀγνοεῖ, τότε ποιὸς ἔχει πρόγνωση; Ἢ ἐὰν πάλι θυμᾶται καὶ μετανοεῖ, τότε ποιὸς εἶναι τέλειος στὸν νοῦ καὶ σταθερὸς στὴ γνώμη; Ἢ ἐὰν ἐπίσης ζηλεύει, τότε ποιὸς εἶναι ἀπαράμιλλος; Ἢ ἐὰν σκληραίνει τὶς καρδιές, τότε ποιὸς εἶναι σοφός; Ἢ ἐὰν πάλι εἶναι τυφλὸς καὶ κουφός, τότε ποιὸς ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ βλέπου-

ειν; Εἰ δὲ ἀποστερεῖν συμβουλεύει, καὶ τίς δικαιοσύνην νομι-
 στεύει; Εἰ δὲ ἐμπαίζει, καὶ τίς εἰλικρινής; Εἰ δὲ ἀδυνατεῖ, καὶ
 τίς πάντα δύναται; Εἰ δὲ ἀδικεῖ, καὶ τίς δίκαιος; Εἰ δὲ κακὰ
 κτίζει, καὶ τίς ἀγαθὰ πράξει; Εἰ δὲ καὶ κακὰ ποιεῖ, καὶ τίς ἀγα-
 5 θά;

ΜΔ'. Εἰ δὲ τὸ πῖον ὄρος ἐπιθυμεῖ, καὶ τίνος τὰ πάντα; Εἰ
 ψεύδεται, καὶ τίς ἀληθεύει; Εἰ ἐν σκηνηῇ οἰκεῖ, καὶ τίς ἀχώρη-
 τος; Εἰ δὲ ὀρέγεται κνίσσης καὶ θυσιῶν καὶ θυμάτων καὶ προ-
 χύσεων, καὶ τίς ἀπροσδεῆς καὶ τίς ἅγιος καὶ τίς καθαρὸς καὶ
 10 τίς τέλειος; Εἰ λύχνοις καὶ λυχνίαις τέρπεται, καὶ τίς τοῦς
 φωστῆρας ἔταξεν ἐν οὐρανῷ; Εἰ ἐν γνώφῳ καὶ σκότῳ καὶ
 θυέλλῃ καὶ καπνῷ σύνεστιν, καὶ τίς φῶς ὧν φωτίζει τὸν μέγι-
 στον αἰῶνα; Εἰ διὰ σαλπύγγων καὶ ἀλαλαγμῶν καὶ βολίδων καὶ
 τοξευμάτων προσέρχεται, καὶ τίς ἢ τῶν ὄλων προσδόκιμος γα-
 15 λήνη; Εἰ πολέμους αὐτὸς ἀγαπᾷ, καὶ τίς εἰρήνην θέλει; Εἰ τὰ
 κακὰ αὐτὸς κτίζει, καὶ τίς ἀγαθὰ δημιουργεῖ; Εἰ αὐτὸς ἄστορ-
 γος, καὶ τίς φιλάνθρωπος; Εἰ αὐτὸς πιστὸς οὐκ ἔστι περὶ ὧν
 ὑπισχνεῖται, καὶ τίς πιστευθήσεται; Εἰ αὐτὸς πονηροῦς καὶ μοι-
 χοῦς καὶ φονεὺς ἀγαπᾷ, καὶ τίς ἔσται δίκαιος κριτής; Εἰ αὐτὸς
 20 μεταμελεῖται, καὶ τίς βέβαιος; Εἰ αὐτὸς κακοῦς ἐκλέγεται, καὶ
 τίς ἀγαθοῦς προσίεται;

ΜΕ'. Διό, ὦ τέκνον Κλήμη, ἔπεχε, μὴ ἄλλο τι φρονήσης
 περὶ τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅτι αὐτὸς μόνος ἐστὶ Θεὸς καὶ Κύριος καὶ Πα-
 τὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος δημιουργός, μακρόθυμος, ἐλεήμων,
 25 τροφεύς, εὐεργέτης, φιλάνθρωπίαν νομιστεύων, ἀγνεΐαν συμ-
 βουλεύων, αἰώνιος, αἰωνίου ποιῶν, ἀσύγκριτος, ταῖς τῶν ἀγα-
 θῶν ψυχαῖς οἰκίζόμενος, ἀχώρητος καὶ χωρούμενος, ὁ ἐν
 ἀπείρῳ τὸν μέγαν αἰῶνα ὡς κέντρον πήξας, ὁ οὐρανὸν ἐφα-
 πλώσας καὶ γῆν πιλώσας, ὕδωρ ταμιεύσας, ἄστρα ἐν οὐρανῷ
 30 διαθεῖς, πηγὰς γῆ βρύσας, καρποῦς ἐκφύσας, ὄρη ὑψώσας, θά-

με καὶ νᾶ ἀκοῦμε; Ἐὰν συμβουλεύει νὰ ἀρπάζουν οἱ ἄνθρωποι, τότε ποιός νομοθετεῖ τῇ δικαιοσύνῃ; Ἐὰν ἐμπαίζει, τότε ποιός εἶναι εἰλικρινής; Ἐὰν εἶναι ἀδύναμος, τότε ποιός μπορεῖ τὰ πάντα; Ἐὰν ἀδικεῖ, τότε ποιός εἶναι δίκαιος; Ἐὰν δημιουργεῖ κακά, τότε ποιός κάνει ἀγαθά; Ἐὰν κάνει καὶ κακά, τότε ποιός κάνει ἀγαθά;

ΜΔ΄. Ἐὰν πάλι ἐπιθυμεῖ τὸ εὐφορο ὄρος, τότε σὲ ποιὸν ἀνήκουν τὰ πάντα; Ἐὰν λέει ψέματα, τότε ποιός λέει τὴν ἀλήθεια; Ἐὰν κατοικεῖ σὲ σκηνή, τότε ποιός εἶναι ἀχώρητος; Ἐὰν πάλι λαχταρᾷ τὴν κνίσσα καὶ τὶς θυσίαις καὶ τὰ σφάγια καὶ τὶς σπονδές, τότε ποιός εἶναι χωρὶς ἀνάγκες καὶ ποιός εἶναι ἅγιος καὶ ποιός καθαρὸς καὶ ποιός τέλειος; Ἐὰν εὐχαριστιέται μὲ λυχνάρια καὶ λυχνοστάτες, τότε ποιός τοποθέτησε τὸν οὐρανὸν τοὺς φωστῆρες; Καὶ ἔὰν ζεῖ μέσα σὲ ὀμίχλη καὶ σκοτάδι καὶ θύελλα καὶ καπνὸν, τότε ποιός εἶναι φῶς ποὺ φωτίζει τοὺς αἰῶνες; Ἐὰν ἔρχεται μὲ σάλπιγγες καὶ ἀλαλαγμοὺς καὶ ἀκόντια καὶ βέλη, τότε ποιός εἶναι ἡ γαλήνη ποὺ ὄλοι προσδοκοῦν; Ἐὰν αὐτὸς ἀγαπᾷ τοὺς πολέμους, τότε ποιός θέλει τὴν εἰρήνην; Ἐὰν αὐτὸς δημιουργεῖ τὰ κακά, τότε ποιός δημιουργεῖ τὰ ἀγαθά; Ἐὰν αὐτὸς εἶναι ἄστοργος, τότε ποιός εἶναι φιλόανθρωπος; Ἐὰν αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος ἐμπιστοσύνης γιὰ ὅσα ὑπόσχεται, τότε ποιός θὰ γίνῃ πιστευτός; Ἐὰν αὐτὸς ἀγαπᾷ τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς μοιχοὺς καὶ τοὺς φονιάδες, τότε ποιός θὰ εἶναι ὁ δίκαιος κριτής; Ἐὰν αὐτὸς μετανοεῖ, τότε ποιός εἶναι ἀμετάβλητος; Ἐὰν αὐτὸς προτιμᾷ τοὺς κακοὺς, τότε ποιός πλησιάζει τοὺς ἀγαθοὺς;

ΜΕ΄. Γι' αὐτό, παιδί μου Κλήμη, πρόσεχε νὰ μὴ πιστέψῃς τίποτε ἄλλο γιὰ τὸν Θεό, παρὰ μόνο ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ μοναδικὸς Θεὸς καὶ Κύριος καὶ Πατέρας ἀγαθὸς καὶ δημιουργὸς δίκαιος, ἀνεξίκακος, σπλαχνικὸς, κηδεμόνας, εὐεργέτης, ποὺ νομοθετεῖ τῇ φιλανθρωπία, συμβουλεύει τὴν ἄγνοτητα, εἶναι αἰώνιος, κάνει αἰώνιους, εἶναι ἀσύγκριτος, κατοικεῖ στὶς ψυχὰς τῶν ἀγαθῶν, εἶναι ἀχώρητος ἀλλὰ καὶ χωρεῖ, εἶναι αὐτὸς ποὺ μέσα στὸ ἄπειρο ἔστησε τὸν μέγαλο κόσμον ὡς κέντρο, αὐτὸς ποὺ ἄπλωσε τὸν οὐρανὸν καὶ στερέωσε τὴν γῆν, ἀποταμίευσε νερό, παράγει καρπούς,

λασσαν περιορίσας, άνέμους τε καὶ πνεύματα διατάζας, ὁ τὸ περιέχον σῶμα ἐν ἀπειρῷ πελάγει πνεύματι βουλήσ ἀσφαλισάμενος.

MS'. Οὗτος ἡμῶν δικαστής, εἰς ὃν ἀποβλέποντας χρῆ τὰς
5 ἑαυτῶν κατορθοῦν ψυχάς, πάντα ὑπὲρ αὐτοῦ νοοῦντας, αὐτὸν εὐφημοῦντας, πεπεισμένους ὅτι τῇ αὐτοῦ μακροθυμία πάντων τὴν προπέτειαν εἰς φανερόν ἄγων μόνος ἀγαθός ἐστιν. Καὶ οὗτος ἐπὶ τέλει τοῦ παντὸς ἐκάστω τῶν τετολμηκότων ἂ μὴ ἐχρῆν δίκαιος προκαθεσθήσεται κριτής.

10 MZ'. Ταῦτα ἐγὼ Κλήμης ἀκούσας, ἔφην·

Ἄληθῶς τοῦτο θεοσέβεια, τοῦτο ἀληθῶς εὐσέβεια.

Πάλιν τε ἔφην·

Ἦθελον μαθεῖν οὖν, διὰ τί οὕτως ἐγράφησαν αἱ Βίβλοι. Μέμνημαι γὰρ ὡς ἔφης, ὅτι εἰς ἔλεγχον τῶν μελλόντων
15 τολμᾶν πιστεύειν τι λεγόμενον κατὰ τοῦ Θεοῦ. Πλὴν ἐπεὶ χαρίζῃ ἡμῖν πυνθάνεσθαί σου ὡς βουλόμεθα, πυνθάνεσθαι τολμῶμεν, σοῦ κελεύσαντος· εἴ τις βουληθεῖη, φίλτατε Πέτρε, λέγειν ἡμῖν, Ἄληθῆ ἐστι τὰ γεγραμμένα, κἂν σοι ψευδῆ δοκῆ τὰ κατὰ τοῦ Θεοῦ ρηθέντα, πῶς ἀποκρι-
20 θῶμεν αὐτῷ;

MH'. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο·

Εὖ εἶπας πυθόμενος, εἰς γὰρ σὴν ἀσφάλειαν ἔσται· πλὴν ἄκουσον. Ἐπειδὴ πολλά ἐστι τὰ ὑπὸ τῶν Γραφῶν εἰρη-
μένα κατὰ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ ἐπειγόν τῆς ὥρας διὰ τὴν
25 ἐσπέραν, ἕνα ὃν βούλη λόγον πύθου καὶ ἐπιλύσομαι, δείξας αὐτὸν ψευδῆ· οὐχ ὅτι μόνον κατὰ τοῦ Θεοῦ εἴρηται, ἀλλ' ὅτι ὄντως ψευδῆς ἐστιν.

Κάγῳ ἀπεκρινάμην·

Μαθεῖν θέλω πῶς τῶν Γραφῶν ἀγνοεῖν τὸν Θεὸν λεγου-
30 σῶν, σὺ γινώσκοντα αὐτὸν ἀποδειῖξαι δύνασαι;

ψήλωσε τὰ βουνά, περιόρισε τῆ θάλασσα, τακτοποίησε τοὺς ἀνέμους καὶ τοὺς ἀέρηδες, εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀσφάλισε τὸ περιέχον σῶμα μέσα στὸ ἄπειρο πέλαγος μὲ πνεῦμα θελήσεως.

MS'. Αὐτὸς εἶναι ὁ δικαστὴς μας, πρὸς τὸν ὁποῖο προσβλέποντας πρέπει νὰ ἀνορθώσουμε τὶς ψυχές μας, ὅλα γι' αὐτὸν νὰ τὰ σκεφτόμαστε, αὐτὸν νὰ ἐπαινοῦμε, μὲ τὴν πεποίθηση ὅτι εἶναι ὁ μόνος ἀγαθός, ποὺ μὲ τὴν μακροθυμία του ἀποκαλύπτει τοὺς θρασεῖς. Καὶ αὐτὸς στὸ τέλος τοῦ σύμπαντος γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔκαναν αὐτὰ ποὺ δὲν ἔπρεπε θὰ ἐγκατασταθεῖ δίκαιος κριτῆς.

MZ'. Ὅταν τὰ ἄκουσα αὐτὰ ἐγὼ ὁ Κλήμης, εἶπα:

Ἀληθινὰ αὐτὸ εἶναι θεοσεβεία, αὐτὸ εἶναι ἀληθινὰ εὐσεβεία.

Καὶ πάλι εἶπα:

Ἦθελα λοιπὸν νὰ μάθω, γιατί γράφτηκαν ἔτσι οἱ Γραφές. Γιατὶ θυμᾶμαι, ὅπως εἶπες, ὅτι γράφτηκαν γιὰ νὰ φανερώσουν ἐκείνους ποὺ θὰ τολμοῦσαν στὸ μέλλον νὰ πιστέψουν κάτι ποὺ λέγεται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Ὅμως, ἐπειδὴ μᾶς ἐπιτρέπεις νὰ σὲ ρωτᾶμε ὅ,τι θέλουμε, τολμοῦμε νὰ ρωτήσουμε, ἀφοῦ ἐσὺ μᾶς παροτρύνεις· ἐὰν θελήσει κάποιος, ἀγαπητὲ Πέτρε, νὰ μᾶς πεῖ, Εἶναι ἀληθινὰ ὅσα εἶναι γραμμένα, ἔστω καὶ ἂν σοῦ φαίνονται ψεύτικα αὐτὰ ποὺ λέγονται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, πῶς θὰ τοῦ ἀπαντήσουμε;

MH'. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπάντησε:

Καλὰ ἔκανες καὶ ρώτησες, γιατί εἶναι γιὰ τὴν προφύλαξή σου· ὅμως ἄκουσε. Ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ αὐτὰ ποὺ ἀπὸ τὶς Γραφές λέγονται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, λόγω τοῦ ἐπείγοντος τῆς ὥρας, γιατί βράδυνασε, ρώτησέ μου ἓνα λόγο, ὅποιον θέλεις, καὶ θὰ σοῦ τὸν ἐξηγήσω, δείχνοντας ὅτι εἶναι ψεύτικος· ὄχι μόνο ὅτι λέγεται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶναι πραγματικὰ ψεύτικος.

Καὶ ἐγὼ ἀπάντησα:

Θέλω νὰ μάθω πῶς, ἀφοῦ οἱ Γραφές λένε ὅτι ἀγνοοῦν τὸν Θεό, μπορεῖς ἐσὺ νὰ ἀποδείξεις ὅτι τὸν γνωρίζεις.

ΜΘ'. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο·

Εὐκόπως ἐλεγχθῆναι δυνάμενον προέτεινας ἡμῖν· πλὴν ἄκουσον, πῶς οὐδὲν ἀγνοεῖ Θεός, ἀλλὰ καὶ προγινώσκει.

Ἦ ὁ δὲ πυνθάνομαί σου, πρῶτον ἀπόκριναί μοι· ὁ τὰς Βί-
5 βλους γράψας καὶ εἰπὼν πῶς ὁ κόσμος ἐκτίσθη καὶ ὅτι
οὐ προγινώσκει ὁ Θεός, ἄνθρωπος ἦν, ἢ οὐ;

Καγὼ ἔφην·

Ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο·

10 Ἄνθρώπῳ οὖν ὄντι, πόθεν δυνατὸν ἦν εἶδέναι ἀψευδῶς,
πῶς ὁ κόσμος ἐκτίσθη, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς οὐ προγινώσκει;

Ν'. Καγὼ αἰσθόμενος ἤδη τὴν ἐπίλυσιν ὑπομειδιῶν ἔφην·

Ἦ ὅτι προφήτης ἦν.

Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη·

15 Εἰ οὖν ὁ προφήτης, ἄνθρωπος ὢν, οὐδὲν ἠνόει, διὰ τὸ
ἀπὸ Θεοῦ εἰληφέναι τὴν πρόγνωσιν, πῶς ἂν αὐτὸς ὁ δε-
δωκῶς ἀνθρώπῳ τὸ προγινώσκειν, Θεὸς ὢν, ἠγνόει;

Καγὼ ἔφην·

Ἦ ὀρθῶς ἔφη.

20 Καὶ ὁ Πέτρος·

Ἦ ἔτι οὖν, ἔφη, εἰς αὐτὸ συνδιαπόρησόν μοι. Ὁμολογημέ-
νου ἡμῖν ὅτι ὁ Θεὸς πάντα προγινώσκει, ἀνάγκη πᾶσα,
τὰς λεγούσας αὐτὸν Γραφὰς ἀγνοεῖν ψεύδεσθαι, τὰς δὲ γι-
νώσκειν αὐτὸν λεγούσας ἀληθεύειν.

25 Καγὼ ἔφην·

Ἦ ἀνάγκη οὕτως ἔχειν.

ΝΑ'. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη·

Εἰ οὖν τῶν Γραφῶν ἃ μὲν ἐστὶν ἀληθῆ, ἃ δὲ ψευδῆ, εὐ-
λόγως ὁ Διδάσκαλος ἡμῶν ἔλεγεν· «γίνεσθε τραπεζῖται
30 δόκιμοι», ὡς τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς, τινῶν μὲν δοκίμων

ΜΘ΄. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπάντησε·

Μοῦ πρότεινες θέμα πού εὐκόλα μπορεῖ νὰ ἀποδειχθεῖ· ἄκουσε λοιπόν, πῶς τίποτε δὲν ἀγνοεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ τὰ γνωρίζει πρὶν γίνουν. Ἀπάντησέ μου ὁμῶς πρῶτα αὐτό πού θὰ σέ ρωτήσω· αὐτὸς πού ἔγραψε τὶς Γραφές καὶ εἶπε μὲ ποιό τρόπο κτίστηκε ὁ κόσμος καὶ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων, ἦταν ἄνθρωπος ἢ ὄχι;

Κι ἐγὼ εἶπα·

Ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ Πέτρος ἀπάντησε·

Ἄφοῦ λοιπόν ἦταν ἄνθρωπος, ἀπὸ ποῦ μπορούσε νὰ γνωρίζει ἀλάνθαστα μὲ ποιό τρόπο ἔγινε ὁ κόσμος καὶ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων;

Ν΄. Καὶ ἐγὼ διαισθανόμενος ἤδη τὴν ἐξήγηση εἶπα μειδιῶντας·

Ἐπειδὴ ἦταν προφήτης.

Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε·

Ἐφόσον λοιπόν ὁ προφήτης, ἂν καὶ ἄνθρωπος, δὲν ἀγνοοῦσε, γιατί πῆρε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν πρόγνωση, πῶς θὰ μπορούσε αὐτὸς πού ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο τὴν ἰκανότητα τῆς προγνώσεως, ἂν καὶ Θεός, νὰ ἀγνοεῖ ὁ ἴδιος;

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Σωστὰ εἶπες.

Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε·

Ἀπάντησέ μου ἀκόμα καὶ στὴν ἐξῆς ἀπορία μου. Ἄφοῦ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Θεὸς γνωρίζει τὰ πάντα ἐκ τῶν προτέρων, εἶναι ἀνάγκη οἱ Γραφές πού λένε ὅτι αὐτὸς ἀγνοεῖ νὰ ψεύδονται, ἐνῶ ἐκεῖνες πού λένε ὅτι γνωρίζει νὰ εἶναι ἀληθινές.

Κι' ἐγὼ εἶπα·

Ἀναγκαστικὰ ἔτσι εἶναι.

ΝΑ΄. Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε·

Ἐφόσον λοιπόν ἄλλα ἀπὸ τὶς Γραφές εἶναι ἀληθινὰ καὶ ἄλλα ψεύτικα, δικαιολογημένα ἔλεγε ὁ Δάσκαλός μας· «νὰ εἴστε σὰν πεπειραμένοι τραπεζίτες»· ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς

ὄντων λόγων, τινῶν δὲ κιβδήλων. Καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν
 ψευδῶν Γραφῶν πλανωμένοις οἰκείως τῆς πλάνης ἐξέ-
 φηνε τὴν αἰτίαν λέγων· «διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες
 τὰ ἀληθῆ τῶν Γραφῶν, οὐ εἶνεκεν ἀγνοεῖτε καὶ τὴν δύνα-
 5 μιν τοῦ Θεοῦ».

Κάγὼ ἔφην·

Πάνυ καλῶς.

·NB'. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο·

Οὐκοῦν εὐλόγως οὔτε κατὰ τοῦ Θεοῦ πιστεύω, οὔτε κατὰ
 10 τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἀναγραφέντων δικαίων, ἀσεβῶς φρο-
 νεῖν προλαμβάνων. Ὡς γὰρ πέπεισμαι, οὔτε Ἀδὰμ παρα-
 βάτης ἦν, ὁ ὑπὸ τῶν τοῦ Θεοῦ χειρῶν κυοφορηθείς, οὔτε
 Νῶε μέθυσος ἦν, ὁ ὑπὲρ πάντα τὸν κόσμον δίκαιος εὔρε-
 θείς· οὔτε δὲ Ἀβραὰμ τρισὶν ἅμα συνῆει γυναιξίν, ὁ διὰ
 15 σωφροσύνην πολυτεκνίας καταξιωθείς· οὔτε Ἰακώβ τε-
 τράσιν ἐκοινῶνει, ὧν δύο καὶ ἀδελφαὶ ἐτύγγανον, ὃς δε-
 καδύο φυλῶν ὑπάρξας πατὴρ καὶ τὴν τοῦ Διδασκάλου
 ἡμῶν παρουσίαν ἐσήμανεν ἐλθεῖν· οὐ Μωϋσῆς φονεὺς ἦν
 καὶ παρὰ ἱερέως εἰδώλων κρίνειν ἐμάνθανεν, ὁ παντὶ τῷ
 20 αἰῶνι τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον προφητεύσας καὶ δι' ὀρθὴν
 φρόνησιν πιστὸς οἰκονόμος μαρτυρηθείς.

NG'. Πλὴν καὶ τούτων σοι τὴν ἐπίλυσιν μετὰ τῶν ὁμοίων
 ἐπὶ καιροῦ παρέξω. Τοῦ δὲ λοιποῦ, ὡς ὀρᾶς, ἐπειδὴ ἐσπέρα
 κατείληφεν, τὰ σήμερον ρηθέντα αὐτάρκως ἐχέτω. Ἄλλοτε δέ,
 25 εἰ βούλει, περὶ ὧν θέλεις, θαρρῶν ἡμῶν πυνθάνου, καὶ ἡμεῖς
 χαίροντες ἀόκνως ἐπιλύσομεν.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐγήγερται. Καὶ οὕτω τροφῆς μεταλαβόντες εἰς
 ὕπνον ἐτράπημεν. Κατειλήφει γὰρ ἡ νύξ.

λόγους τῶν Γραφῶν, ἄλλοι εἶνια γνήσιοι, καὶ ἄλλοι κίβδηλοι. Καὶ σ' ἐκείνους ποὺ παρασύρονται ἀπὸ τὴν ψεύτικες Γραφές φανέρωσε φιλικὰ τὴν αἰτία τῆς πλάνης τοὺς λέγοντας· Γι' αὐτὸ παρασύρεσθε σὲ πλάνη, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζετε τὰ ἀληθινὰ σημεῖα τῶν Γραφῶν. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ἀγνοεῖτε καὶ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ¹¹.

Κι' ἐγὼ εἶπα·

Πολὺ σωστά.

ΝΒ'. Καὶ ὁ Πέτρος ἀποκρίθηκε·

Ἐπομένως σωστά δὲν πιστεύω σὲ ὅσα λέγονται οὔτε ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἰς βᾶρος τῶν δικαίων ποὺ ἀναφέρονται στὸ Νόμο, ἀποφεύγοντας ἔτσι νὰ πιστεύω ἀσεβῶς. Γιατί, ὅπως ἔχω πεισθεῖ, οὔτε ὁ Ἀδὰμ ἦταν παραβάτης, αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ· οὔτε ὁ Νῶε ἦταν μέθυσος, αὐτὸς ποὺ ἦταν ὁ πιὸ δίκαιος στὸν κόσμον· οὔτε ὁ Ἀβραὰμ κοιμήθηκε μὲ τρεῖς συγχρόνως γυναῖκες, αὐτὸς ποὺ ἐξαιτίας τῆς σωφροσύνης του ἀξιῶθηκε νὰ γίνῃ πολύτεκνος· οὔτε ὁ Ἰακώβ ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τέσσερις, ἀπὸ τὴν ὁποῖες μάλιστα οἱ δύο ἦταν καὶ ἀδελφές, αὐτὸς ποὺ ἔγινε πατέρας δώδεκα φυλῶν καὶ φανέρωσε τὴν παρουσία τοῦ Δασκάλου μας. Οὔτε ὁ Μωυσῆς ἦταν φονιάς καὶ διδάχθηκε ἀπὸ εἰδωλολάτρη ἱερέα νὰ δικάζει, αὐτὸς ποὺ δίδαξε γιὰ ὅλους τοὺς αἰῶνες τὸν Νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξαιτίας τῆς ὀρθῆς πίστεώς του χαρακτηρίστηκε πιστὸς οἰκονόμος.

ΝΓ'. Ὅμως καὶ αὐτῶν τὴν ἐξήγηση μαζί μὲ ἄλλα ὅμοια θὰ σοῦ τὴν κάνω μὲ τὸν καιρό. Τώρα, ἐπειδὴ ὅπως βλέπεις βράδυνασε, ὅσα εἰπώθηκαν σήμερα εἶναι ἀρκετά. Ἄλλη φορὰ ὅμως, ἂν θέλεις, μὴ διστάσεις νὰ μὲ ρωτήσεις, καὶ ἐγὼ μὲ χαρὰ θὰ σοῦ τὰ ἐξηγήσω ἀκούραστα.

Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ σηκώθηκε. Καὶ ὕστερα, ἀφοῦ φάγαμε, πήγαμε γιὰ ὕπνο. Γιατί εἶχε προχωρήσει ἡ νύχτα.

11. Πρβλ. Ματθ. 22,29 καὶ Μάρκ. 12,24.

ΟΜΙΛΙΑ Γ'

Α'. Δύο μὲν οὖν διελθουσῶν ἡμερῶν, ἐπιφωσκούσης δὲ τρίτης, πρὸς τὸ διαλεχθῆναι τῷ Σίμωνι ἐξυπνισθεὶς ἐγὼ Κλήμης καὶ οἱ συνόντες ἐταῖροι ὑπὸ τὰς δευτέρας τῶν ἀλεκτρυόνων φωνάς, εὔρομεν τὸν μὲν λύχνον ἔτι φαίνοντα, τὸν δὲ Πέτρον γονυκλινῇ προσευχόμενον. Συντελέσας οὖν τὴν δέησιν, ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν ἡμᾶς πρὸς τὸ ἀκοῦσαι ἐτοίμως ἔχοντας, ἔφη·

Β'. Γινώσκειν ὑμᾶς θέλω, ὅτι οἱ καθ' ἡμετέραν πρόνοιαν
10 συνόντες τῷ Σίμωνι, ὅπως τὰς βουλάς αὐτοῦ μανθάνοντες ὑποβάλλωσιν ἡμῖν, ἵνα δυνώμεθα πρὸς τὴν τῆς κακίας αὐτοῦ ποικιλίαν ἀρμόσασθαι, αὐτοὶ πέμψαντες ἐδήλωσαν ἡμῖν λέγοντες·

Σίμων σήμερον, καθὰ συνετάξατο, ἔτοιμός ἐστιν ἀπὸ τῶν
Γραφῶν ἐπὶ πάντων ἐλθῶν ἀποδεικνύειν, μὴ τοῦτον εἶ-
15 ναι Θεὸν ἀνώτατον, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἄλλον τινὰ ἄγνωστον καὶ ἀνώτατον, ὡς ἐν ἀπορρήτοις ὄντα Θεὸν θεῶν· ὃς δύο ἔπεμψε θεοὺς, ἀφ' ὧν ὁ μὲν εἷς ἐστὶν ὁ κόσμον κτίσας, ὁ δὲ ἕτερος ὁ τὸν νόμον δούς. Καὶ ταῦτα μηχανᾶται λέγειν, ὅπως τῶν τὸν
20 ἓνα καὶ μόνον μελλόντων σέβειν Θεόν, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν, τὴν ὀρθὴν προεκλύση πίστιν.

Γ'. Ταῦτα ἀκούσας πῶς οὐκ ἂν ἠθύμησα; Διὸ καὶ ὑμᾶς, τοὺς συνόντας μοι ἀδελφούς, εἰδέναί ἠθέλησα, ὡς οὐ μετρίως τὴν ψυχὴν ἀλγῶ, ἐνορῶν τὸν μὲν πονηρὸν πρὸς δοκιμὴν ἀν-

ΟΜΙΛΙΑ Γ'

Α'. Ἐφοῦ λοιπὸν πέρασαν δύο μέρες, καὶ ἐνῶ ξημέρωνε ἡ τρίτη, ξυπνώντας ἐγὼ ὁ Κλήμης καὶ οἱ φίλοι ποὺ ἦταν μαζί μου μετὰ τὸ δεύτερο λάλημα τῶν πετεινῶν, γιὰ νὰ συζητήσουμε μετὰ τὸν Σίμωνα, βρήκαμε τὸ λυχνάρι νὰ φέγγει καὶ τὸν Πέτρο γονατισμένον νὰ προσεύχεται. Ὄταν ὀλοκλήρωσε τὴν προσευχὴ του γύρισε καὶ βλέποντάς μας νὰ εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ ἀκούσουμε, εἶπε·

Β'. Θέλω νὰ γνωρίζετε ὅτι αὐτοὶ ποὺ μετὰ τὴ δική μας φροντίδα εἶναι μαζί μετὰ τὸν Σίμωνα, γιὰ νὰ μαθαίνουν τὶς προθέσεις του καὶ νὰ μᾶς τὶς ἀναφέρουν, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ προσαρμοζόμαστε πρὸς τὶς διάφορες μορφές τῆς κακίας του, αὐτοὶ ἔστειλαν καὶ μᾶς ἀνέφεραν λέγοντας·

Ὁ Σίμωνας σήμερα, ὅπως ἀποφάσισε, εἶναι ἔτοιμος μετὰ βάση τὶς Γραφές νὰ ἀναφερθεῖ σὲ ὅλα τὰ θέματα καὶ νὰ ἀποδείξει, ὅτι δὲν εἶναι ἀνώτατος Θεὸς ἐκεῖνος ποὺ δημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ καὶ ὅλα ὅσα βρίσκονται σ' αὐτά, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος ἄγνωστος καὶ ἀνώτατος, ὁ ὁποῖος δῆθεν εἶναι κατὰ τρόπο μυστικὸ ὁ θεὸς τῶν θεῶν. Αὐτὸς ἔστειλε δύο θεοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔδωσε τὸ Νόμο. Καὶ αὐτὰ σχεδιάζει νὰ τὰ πεῖ, μετὰ σκοπὸ νὰ διαλύσει τὴν ὀρθὴ πίστη ἐκείνων ποὺ πρόκειται νὰ πιστέψουν τὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ Θεό, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ.

Γ'. Ὄταν ἄκουσα αὐτά, πῶς μπορούσα νὰ μὴ καταληφθῶ ἀπὸ λιποψυχία; Γι' αὐτὸ καὶ σᾶς τοὺς ἀδελφούς, ποὺ εἴσαστε μαζί μου, θέλησα νὰ γνωρίσετε, πῶς δὲν πονῶ λίγο στὴν ψυχὴ,

θρώπων ἐγρηγορότα, τοὺς δὲ ἀνθρώπους τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας πάνυ ἀμελοῦντας. Ἐμηχανήσατο γὰρ τοῖς ἀπὸ ἐθνῶν μέλλουσι περὶ τῶν ἐπιγείων ζοάνων πείθεσθαι ὅτι οὐκ εἰσι θεοί, ἐτέρων πολλῶν θεῶν δόξας εἰσενεγκεῖν, ὅπως ἐὰν παύσωνται τῆς
 5 κάτω πολυθεομανίας, ἐτέρως ἢ καὶ χειῖρον κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ μοναρχίας λέγειν ἀπατηθήσονται· ἵνα, μηδέποτε τὰ τῆς μοναρχίας προτιμήσαντες, οὐπόποτε ἐλέους τυχεῖν δυνηθῶσιν. Ταύτης δὲ τῆς τόλμης ἔνεκα ὁ Σίμων ταῖς ψευδέσι τῶν Γραφῶν περικοπαῖς ὀπλισμένος πολεμεῖν ἡμῖν προσέρχεται.
 10 Καὶ τὸ δεινότερον, ὅτι ἀφ' ὧν οὐ πεπίστευκε προφητῶν τοιαῦτα δογματίζειν κατὰ τοῦ ὄντως Θεοῦ οὐ πεφόβηται.

Δ'. Καὶ ἡμῖν μὲν τοῖς ἐκ προγόνων παρειληφόσι τὸν τὰ πάντα κτίσαντα σέβειν Θεόν, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀπατᾶν δυναμένων βίβλων τὸ μυστήριον, οὐδὲν δυνησεται, τοῖς δὲ ἀπὸ ἐθνῶν, τὴν
 15 πολύθεον ὑπόληψιν σύντροφον ἔχουσιν, καὶ τῶν Γραφῶν τὰ ψευδῆ οὐκ εἰδόσιν, πολὺ δυνησεται· οὐ μόνον αὐτός, ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλος τις τοῖς ἀπὸ ἐθνῶν κατὰ τοῦ Θεοῦ κενόν τινα ὁμοιον ὄνειρω, πλουσίως κεκοσμημένον ὑφηγήσεται μῦθον, πιστευθήσεται, τῷ ἐκ παίδων τὸν νοῦν αὐτῶν τὰ κατὰ τοῦ Θεοῦ λεγόμε-
 20 να ἔθισθῆναι λαμβάνειν. Σπάνιοι δὲ τινες οἱ μὲν αὐτῶν ἔσονται, ὡς ἐκ πλήθους ὀλίγοι, οἵτινες δι' εὐγνωμοσύνην οὐ θελήσουσι κατὰ τοῦ τὰ πάντα κτίσαντος Θεοῦ—κακὸν λόγον αὐτὸ κἂν ἀκοῦσαι μόνον, οἷς μόνοις ἀπὸ ἐθνῶν οὔσι σωθῆναι γενήσεται. Μὴ οὖν ἡμῖν τις τὸν Σίμονα παντελῶς μεμφέσθω, ἢ καὶ ἄλλον
 25 τινά· οὐδὲν γὰρ ἀδίκως γίνεται, ὅπου καὶ τὰ τῶν Γραφῶν ψευδῆ εὐλόγως πρὸς δοκιμὴν ἔχοντα τυγχάνει.

Ε'. Κάγῳ Κλήμης ἀκούσας ἔφην·

Πῶς λέγεις, κύριε, καὶ τὰ τῶν Γραφῶν ψευδῆ εὐλόγως πρὸς δοκιμὴν ἀνθρώπων ἔχειν;

βλέποντας τὸν διάβολο νὰ ἀγρυπνεῖ καὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ παραμελοῦν πολὺ τὴ σωτηρία τους. Γιατὶ σκέφθηκε σ' αὐτοὺς ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες καὶ πρόκειται νὰ πιστέψουν γιὰ τὰ γήινα ζόανα ὅτι δὲν εἶναι θεοί, νὰ παρουσιάσει πίστεις σὲ ἄλλους πολλοὺς θεοὺς, ὥστε, ἐὰν παύσουν νὰ πιστεύουν τὴν ἐπίγεια πολυθεΐα, μιλώντας διαφορετικὰ ἢ καὶ χειρότερα ἐναντίον τῆς μοναρχίας τοῦ Θεοῦ, νὰ ξεγελαστοῦν, μὲ σκοπὸ νὰ μὴ προτιμήσουν ποτὲ τὴ μονοθεΐα καὶ νὰ μὴ μπορέσουν ποτὲ νὰ συγχωρηθοῦν. Ἐξαιτίας αὐτῆς του τῆς θρασύτητος ὁ Σίμωνας ἔρχεται νὰ μᾶς πολεμήσει ὀπλισμένος μὲ τὶς ψεύτικες περικοπὲς τῶν Γραφῶν. Καὶ τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι δὲν φοβᾶται νὰ διδάσκει τέτοια ἐναντίον τοῦ ἀληθινοῦ μὲ περικοπὲς ἀπὸ τοὺς προφῆτες τοὺς ὁποίους δὲν πιστεύει.

Δ'. Καὶ σὲ μᾶς βέβαια ποὺ ἀπὸ τοὺς προγόνους μας παραλάβαμε νὰ πιστεύουμε τὸν Θεὸ ποὺ ἔκτισε τὰ πάντα, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ μυστικὸ τῶν βιβλίων ποὺμποροῦν νὰ ἐξαπατήσουν, δὲν θὰ κατορθώσει τίποτε, σ' ἐκείνους ὅμως ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς, ποὺ ἔχουν ἀνατραφεῖ μὲ τὴν πολυθεϊκὴ πίστη καὶ δὲν γνωρίζουν τὰ ψεύτικα σημεῖα τῶν Γραφῶν, θὰ καταφέρει πολλά. Καὶ ὄχι μόνο αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς, ἐὰν διηγηθεῖ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ κάποιον κενὸ ἀπὸ περιεχόμενο μῦθο, ὅμοιον μὲ ὄνειρο καὶ πλούσια στολισμένο, θὰ γίνῃ πιστευτὸς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἀπὸ παιδὶ ἔχει συνηθίσει νὰ δέχεται στὸ νοῦ του ὅσα λέγονται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Μόνο μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, λίγοι σὲ σχέση μὲ τὸ πλῆθος τους, θὰ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη δὲν θὰ θελήσουν οὔτε νὰ ἀκούσουν κακὸ λόγο ἐναντίον τοῦ Θεοῦ ποὺ δημιούργησε τὰ πάντα, καὶ αὐτοὶ μόνοι ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς εἶναι ποὺ θὰ σωθοῦν. Ἄς μὴ κατηγορεῖ λοιπὸν κανεὶς σὲ μᾶς τὸν Σίμονα τελείως, ἢ κάποιον ἄλλον· γιατί τίποτε δὲν γίνεται ἄδικο, ἀφοῦ καὶ τὰ ψεύτικα σημεῖα τῶν Γραφῶν ὑπάρχουν, πολὺ σωστά, γιὰ δοκιμασία.

Ε'. Ἐγὼ τότε ὁ Κλήμης ἀφοῦ τὰ ἄκουσα αὐτὰ εἶπα·

Πῶς λές, κύριε, ὅτι καὶ τὰ ψεύτικα σημεῖα τῶν Γραφῶν ὑπάρχουν πολὺ σωστά, γιὰ τὴν δοκιμασία τῶν ἀνθρώπων;

Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο·

Τὰ ψευδῆ τῶν Γραφῶν αἰτήματι κακίας δικαίῳ τινὶ λόγῳ γραφῆναι συνεχωρήθη. Εὐλόγως δὲ λέγω οὕτως. Ἐν ταῖς θεολογίαις ὁ πονηρὸς τοῦ ἀγαθοῦ τὸν Θεὸν οὐκ
 5 ἔλαττον ἀγαπῶν ἐνὶ μόνῳ ἀπολείπεται τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καὶ τῶν ἀγνοίας αἰτίᾳ ἀσεβούντων οὐ συγγινώσκων, στοργῇ τῇ πρὸς τὸ ἀσεβούμενον, τῶν ἀσεβούντων ἐπιθυμεῖ τὸν ὄλεθρον, ὁ δὲ τὴν ἴασιν αὐτοῖς προσφέρειν. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἰᾶσθαι πάντα θέλει ταῖς μεταμελείαις, σώζει δὲ
 10 μόνους τοὺς ἐγνωκότας τὸν Θεόν· τοὺς δὲ ἀγνοοῦντας οὐκ ἰᾶται, οὐχ ὅτι οὐ θέλει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔξεστιν τὰ ἠτοιμασμένα τοῖς υἱοῖς τῆς βασιλείας ἀγαθὰ τοῖς διὰ τὸ ἀδιάκριτον ἀλόγοις ζώοις παρεικασθεῖσι παρασχεῖν.

Σ'. Τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου Θεοῦ, τοῦ τὸν κόσμον πεποιηκό-
 15 τος καὶ ἡμᾶς κτίσαντος καὶ πάντα παρεσχηκότος, τοιαύτη πέφυκεν φύσις, παντὸς ἤδη ποτὲ ἐντὸς ὄρων θεοσεβείας ὄντος, καὶ μὴ βλασφημοῦντος αὐτοῦ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, στοργῇ τῇ πρὸς αὐτὸν εἰς αὐτὸν φέρειν τὴν ψυχὴν, ὑπ' αὐτοῦ εἰς αὐτὴν ἔρωτος ἰδέα. Κἂν ἀμαρτωλὸς ᾦ, μετὰ τὸ κατ' ἀξίαν κολασθῆναι ὧν
 20 ἔπραξε, σώζεσθαι φύσιν ἔχει. Εἰ δέ τις αὐτὸν ἀρνήσεται ἢ ἐτέρως πως λόγῳ εἰς αὐτὸν ἀσεβήσει, ἔπειτα μετανοήσει, κολασθήσεται μὲν ἐφ' ὧν εἰς αὐτὸν ἠμαρτεν, σωθήσεται δέ, ὅτι ἐπιστρέψας ἠγάπησεν. Ἴσως δὲ ἡ τῆς εὐσεβείας ὑπερβολὴ καὶ τῆς ἰκεσίας ἢ καὶ τοῦ κολασθῆναι ἀπολυθήσεται, συγγνώμης τῆς
 25 ἀμαρτίας μετὰ τῆς μετανοίας δεδωκώς τὴν ἄγνοιαν. Οἱ δὲ μὴ μετανοήσαντες διὰ τῆς τοῦ πυρὸς κολάσεως καὶ τὸ τέλος ἔξουσιν, κἂν ἐν τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ὀσιώτατοι ὦσιν· ἀλλ', ὡς ἔφην, μεμετρημένου αἰῶνος τὸ πέμπτον πυρὶ αἰωνίῳ κολασθέντες ἀποσβεσθήσονται. Εἶναι γὰρ εἰς ἀεὶ οὐκ ἔτι δύνανται οἱ εἰς τὸν
 30 ἀεὶ καὶ μόνον ἀσεβήσαντες Θεόν.

Και ἐκεῖνος ἀπάντησε·

Τὰ ψεύτικα σημεῖα τῶν Γραφῶν ἐπιτράπηκε νὰ γραφοῦν μὲ αἴτημα τῆς κακίας, γιὰ κάποιο δίκαιο λόγο. Καὶ τὸ θεωρῶ αὐτὸ σωστό. Στὶς θεολογίες ὁ πονηρός, χωρὶς νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸ λιγότερο ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ (ὕστερεῖ σὲ ἓνα μόνο ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ, ὅτι δὲν συγχωρεῖ οὔτε καὶ ἐκείνους ποὺ ἀσεβοῦν ἐξαιτίας τῆς ἄγνοιάς τους, ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀσέβειάς τους) ἐπιθυμεῖ τὴν καταστροφή αὐτῶν ποὺ ἀσεβοῦν, ἐνῶ ὁ ἀγαθὸς προσφέρει σ' αὐτοὺς τὴν θεραπεία. Γιατὶ ὁ ἀγαθὸς θέλει νὰ θεραπευθοῦν ὅλοι μὲ τὶς μετάνοιες, ἀλλὰ σώζει μόνο ἐκείνους ποὺ γνώρισαν τὸν Θεό, ἐνῶ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀγνοοῦν δὲν τοὺς θεραπεύει, ὄχι ἐπειδὴ δὲν θέλει, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρέπεται τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἔχουν ἐτοιμασθεῖ γιὰ τοὺς υἱοὺς τῆς βασιλείας, νὰ τὰ δώσει σ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἐξομοιωθεῖ μὲ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ δὲν ξεχωρίζουν ἀπὸ αὐτά.

Σ'. Τέτοια εἶναι ἡ φύση τοῦ ἐνὸς καὶ μοναδικοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν κόσμον καὶ ἔπλασε καὶ ἐμᾶς καὶ χορηγεῖ τὰ πάντα· καθενὸς ποὺ κάποτε βρισκόταν μέσα στὰ ὅρια τῆς θεοσέβειας καὶ δὲν βλασφημεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα του, ἀπὸ ἀγάπη πρὸς ἐκεῖνον, νὰ φέρνει τὴν ψυχὴ του κοντὰ του, κατὰ τρόπο ἐρωτικὸ αὐτοῦ πρὸς αὐτήν. Καὶ ἐὰν εἶναι ἁμαρτωλός, ἀφοῦ τιμωρηθεῖ ὅπως τοῦ ἀξίζει γιὰ ὅσα ἔκανε, εἶναι τέτοια ἡ φύση του ὥστε νὰ σώζεται. Ἐὰν ὅμως κάποιος τὸν ἀρνηθεῖ ἢ κατὰ κάποιο ἄλλο τρόπο ἀσεβήσῃ ἀπέναντί του μὲ λόγο καὶ ἔπειτα μετανοήσῃ, θὰ τιμωρηθεῖ βέβαια γιὰ ὅσα ἁμάρτησε σ' αὐτόν, θὰ σωθεῖ ὅμως ἐπειδὴ μετανόησε καὶ τὸν ἀγάπησε. Κατὰ τὸν ἴδιο δὲ τρόπο ἡ ὑπερβολικὴ εὐσέβεια καὶ παράκληση θὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν τιμωρία, συγχωρώντας μὲ τὴ μετάνοια τὴν ἁμαρτία καὶ χαρίζοντας του τὴν ἄγνοια. Ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν μετανόησαν θὰ τελειώσουν μὲ τὴ φωτιὰ τῆς κολάσεως, ἔστω καὶ ἂν κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὸ νόμον τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ, ὅπως εἶπα, ἀφοῦ κολασθοῦν μὲ αἰῶνια φωτιὰ κατὰ τὸ ἐν πέμπτο τοῦ καθορισμένου χρόνου, θὰ ἀφανισθοῦν. Γιατὶ δὲν μποροῦν πιά νὰ ὑπάρχουν αἰῶνια αὐτοὶ ποὺ ἔδειξαν ἀσέβεια στὸν ἓνα καὶ μοναδικὸ Θεό.

Ζ'. Ἡ δὲ εἰς αὐτὸν ἀσέβειά ἐστὶ τὸ ἐν τῷ τῆς θεοσεβείας λόγῳ ὄντα τελευτᾶν λέγοντα ἄλλον εἶναι θεόν, ἢ ὡς κρείττονα, ἢ ὡς ἥττονα, ἢ ὅπως ποτὲ λέγοντα παρὰ τὸν ὄντως ὄντα. Ὁ γὰρ ὄντως ὢν οὗτός ἐστιν, οὗ τὴν μορφήν τὸ ἀνθρώπου βαστά-
 5 ζει σῶμα, οὗ εἵνεκεν ὁ οὐρανὸς καὶ πάντες οἱ ἀστέρες ὑπέμει-
 ναν δουλεύειν, κατ' οὐσίαν κρείττονες ὄντες, τῷ κατ' οὐσίαν
 χεῖροσι, διὰ τὴν τοῦ Κρείττονος μορφήν. Τοσοῦτον ὁ Θεὸς ὑπὲρ
 πάντας εὐηργέτηκε τὸν ἄνθρωπον, ἵνα εἰς τὸ πλῆθος τῶν εὐερ-
 γειῶν τὸν εὐργέτην ἀγαπήσας ὑπὸ αὐτῆς ἀγάπης καὶ εἰς τὸν
 10 δεῦτερον αἰῶνα διασωθῆναι δυνηθῆ.

Η'. Αὐτάρκης οὖν εἰς σωτηρίαν ἢ εἰς Θεὸν ἀνθρώπων στοργή. Εἰδὼς δὲ ὁ πονηρὸς, ἡμῶν σπευδόντων τοῖς ἀπὸ ἔθνῶν πιστεύειν μέλλουσιν ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ ἐν ψυχαῖς σπεῖρειν τὴν ἀθανατοποιὸν πρὸς αὐτὸν ἀνθρώπων στοργήν, ἀ-
 15 τὸς ὁ πονηρὸς κατὰ τῶν ἀγνοούντων ἱκανὸν ὄπλον ἔχων πρὸς ὄλεθρον, σπουδάζει πολλῶν θεῶν ἢ καὶ ἑνὸς ὡς κρείττονος σπεῖραι τὴν ὑπόληψιν, ἵνα, συλλαβόντες καὶ συμπαισθέντες ἂ μὴ θέμις, ἀποθανόντες ὡς ἐπὶ μοιχείας ἐγκλήματι, τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀποβληθῶσιν.

20 Θ'. Ἄξιος οὖν τῆς ἀποβολῆς πᾶς κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ μοναρχίας αὐτὸ μόνον κἂν ἀκοῦσαί τι τοιοῦτον θελήσας. Εἰ δε ὡς Γραφαῖς τεθαρρηκῶς κατὰ τοῦ Θεοῦ τολμᾷ τις κἂν ἀκούειν, πρῶτον ἐκεῖνό μοι συνενθυμείτω, ὅτι, ἂν τις εὐλογον ἑαυτῷ δόγμα ὡς βούλεται ἀναπλάσῃ, ἔπειτα αὐταῖς ἐγκύψῃ, δυνατὸς
 25 ἔσται πολλὰς ὑπὲρ οὗ ἐπλάσατο δόγματος ἀπ' αὐτῶν μαρτυρίας φέρειν· πῶς οὖν ἐπὶ ταύταις κατὰ τοῦ Θεοῦ θαρρεῖν ἔστιν, ἐν αἷς ἢ πάντων βουλῆ εἰσευρίσκειται;

Ι'. Αὐτίκα γοῦν Σίμων αὔριον ἡμῖν συζητεῖν μέλλων

Ζ'. Καὶ ἡ ἀσέβεια σ' αὐτὸν εἶναι, ὅταν, ἐνῶ βρίσκεται μέσα στὸν λόγο τῆς θεοσέβειας, πεθαίνοντας λέει ὅτι ὑπάρχει ἄλλος θεός, ἀνώτερος ἢ κατώτερος, ἢ ὅπως τέλος πάντων τὸν ὀνομάζει, παράλληλα πρὸς τὸν πραγματικὰ ὑπάρχοντα Θεό. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ πραγματικὰ ὑπάρχει, αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τῆ μορφὴ φέρει τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ χάρη τοῦ ὁποίου ὁ οὐρανὸς καὶ ὅλα τὰ ἀστέρια ὑπομένουν νὰ τὸν ὑπηρετοῦν, ἐνῶ στὴν οὐσία εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ αὐτόν, ποὺ στὴν οὐσία εἶναι κατώτερος, καὶ αὐτὸ ἐξαιτίας τῆς ἀνώτερης μορφῆς του. Τόσο πολὺ εὐεργέτησε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο, ὥστε ἀπὸ τίς πολὺς εὐεργεσίες νὰ ἀγαπήσει τὸν εὐεργέτη του μὲ τὴν ἴδια ἀγάπη καὶ νὰ μπορέσει κατὰ τὴ δεύτερη ζωὴ νὰ σωθεῖ.

Η'. Εἶναι ἐπομένως ἀρκετὴ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό. Γνωρίζοντας ὅμως ὁ διάβολος, ὅτι ἐμεῖς ἐπιδιώκουμε, στοὺς ἐθνικούς, ποὺ πρόκειται νὰ πιστέψουν στὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ Θεό, νὰ φυτέψουμε μέσα στὶς ψυχές τους τὴν ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν Θεό, ποὺ τοὺς κάνει ἀθάνατους, ὁ ἴδιος ὁ διάβολος ἔχοντας ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἀγνοοῦν ἰσχυρὸ ὄπλο γιὰ νὰ τοὺς καταστρέψει, ἐπιδιώκει νὰ σπείρει τὴν πίστη πολλῶν θεῶν, ἢ καὶ ἐνὸς ἀνωτέρου, ὥστε, ἀφοῦ ἀποδεχθοῦν καὶ πιστέψουν αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει, νὰ πεθάνουν σὰν νὰ διέπραξαν ἔγκλημα μοιχείας, καὶ νὰ διωχθοῦν ἀπὸ τὴ βασιλεία ἐκείνου.

Θ'. Ἐπομένως εἶναι ἄξιος ἀπομάκρυνσης καθένας ποὺ θὰ θελήσει ἔστω καὶ μόνο νὰ ἀκούσει κάτι τέτοιο εἰς βάρος τῆς μοναρχίας τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ὅμως, ἐπειδὴ ἔχει ἐμπιστοσύνη στὶς Γραφές, τολμᾷ κάποιος ἔστω νὰ ἀκούει νὰ γίνεται λόγος εἰς βάρος τοῦ Θεοῦ, πρῶτον, παρακαλῶ, νὰ θυμᾶται μαζί μου, ὅτι, ἐὰν κάποιος διαμορφώσει ἕνα σωστὸ γιὰ τὸν ἑαυτό του δόγμα ὅπως θέλει, καὶ ἔπειτα ψάξει μὲ προσοχὴ στὶς Γραφές, θὰ μπορέσει νὰ προσκομίσει πολλὰ μαρτυρίες ἀπὸ αὐτὲς γιὰ τὸ δόγμα ποὺ διατύπωσε. Ἐπομένως πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ βασιζέται κανεὶς σ' αὐτὲς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, μέσα στὶς ὁποῖες βρίσκεται ἡ πρόθεση ὅλων;

Ι'. Ἀμέσως λοιπὸν αὔριο ὁ Σίμωνας ἐπιχειρεῖ νὰ συζητήσῃ

δημοσία κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ μοναρχίας τολμᾶ, θέλων πολλὰς ἐξ αὐτῶν τῶν Γραφῶν φωνὰς ἐνεγκεῖν, ὅτι πολλοὶ εἰσι θεοί, εἷς δέ τις οὐχ ὁ τὸν κόσμον κτίσας, ἀλλὰ τούτου ἀνώτερος, καὶ ὁμῶς τὰς ἀποδείξεις ἐγγράφους ἔχει παρασχεῖν. Καὶ ἡμεῖς δὲ ἐξ αὐτῶν πολλὰς περικοπὰς δεῖξαι σαφῶς ἔχομεν, ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ Θεὸς οὗτος ὁ τὸν κόσμον κτίσας, καὶ ἄλλος οὐκ ἔστι πλὴν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλως πῶς εἰπεῖν θελήσει, ἔξει καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτῶν ὡς βούλεται περὶ ὧν βούλεται τὰς ἀποδείξεις παρασχεῖν. Πάντα γὰρ αἱ Γραφαὶ λέγουσιν, ἵνα μηδεὶς τῶν ἀγνωμό-
10 νως ζητούντων τὸ ἀληθὲς εὔροι, ἀλλ' ὃ βούλεται, τοῦ ἀληθοῦς τοῖς εὐγνώμοσι τετηρημένου. Εὐγνώμοσύνη δὲ ἐστὶ τὸ πρὸς τὸν τοῦ εἶναι ἡμᾶς αἴτιον ἀποσώζειν στοργήν.

ΙΑ'. Ὅθεν πρὸ πάντων εἰδέναι ὀφείλει, ὅτι οὐδαμόθεν αὐτὴν εὐρίσκει, εἰ μὴ ἂν ἀπὸ προφήτου ἀληθείας. Προφήτης δὲ ἀληθῆς ἐστὶν ὁ πάντα πάντοτε εἰδῶς, ἔτι δὲ καὶ τὰς πάντων ἐν-
15 νοίας, ἀναμάρτητος· ὡς περὶ τῆς προγνώσεως αὐτοῦ μὴ ἀπλῶς διαλαμβάνειν, ἀλλ' εἰ δύναται ἄνευ ἐτέρας προφάσεως συνεστάναι αὐτοῦ ἢ πρόγνωσις. Ἄ γὰρ οἱ ἰατροὶ προλέγουσιν, ὑποβεβλημένην ὕλην ἔχοντες τοῦ νοσοῦντος τὸν σφυγμόν, καὶ οἱ
20 μὲν πτηνά, οἱ δὲ θύματα, καὶ ἄλλοι ἄλλας ὕλας πολλὰς διαφόρους ὑποβεβλημένας ἔχοντες προλέγουσιν, καὶ προφῆται οὐκ εἰσιν.

ΙΒ'. Εἰ δὲ βουληθεῖη τις λέγειν, τὴν διὰ τῶν τοιούτων προρρήσεων τῇ ὄντως ἐμφύτῳ προγνώσει ὁμοίαν εἶναι, πολὺ ἠπάτηται. Τὰ γὰρ τοιαῦτα παρόντα μηνύει μόνον, καὶ ταῦτα εἰ ἀληθεύει· ἄλλως δὲ μοι καὶ αὐτὰ εὐχρηστεῖ, πρόγνωσιν γὰρ εἶ-
25 ναι συνίστησιν. Ἡ δὲ τοῦ μόνου καὶ ἀληθοῦς πρόγνωσις οὐ μόνον τὰ παρόντα ἐπίσταται, ἀλλὰ καὶ μέχρις αὐτοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀπέραντον ἐκτείνει τὴν προφητείαν, καὶ οὐδενὸς δεῖται
30 πρὸς ἐπίγνωσιν, μὴ προφητεύων ἀμαυρὰ καὶ ἀμφίβολα, ἵνα καὶ

μαζί μας δημοσίως έναντίον τῆς μοναρχίας τοῦ Θεοῦ, θέλοντας νὰ προσκομίσει πολλές μαρτυρίες ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς Γραφές, ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί, καὶ ἓνας κάποιος, ὄχι αὐτὸς ποὺ δημιούργησε τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἀνώτερος ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἔχει ἑτοιμὲς γραπτὲς τὶς ἀποδείξεις γιὰ νὰ τὶς παρουσιάσει. Ὅμως καὶ ἐμεῖς ἔχουμε πολλές περικοπὲς ἀπὸ τὶς Γραφές, γιὰ νὰ ἀποδείξουμε μὲ σαφήνεια, ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Θεός, αὐτὸς ποὺ ἔκτισε τὸν κόσμον, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ ἂν κάποιος θελήσει νὰ μιλήσει κάπως διαφορετικᾶ, θὰ μπορεῖ κι αὐτὸς νὰ προβάλλει ἀπὸ τὶς Γραφές ὅπως θέλει ἀποδείξεις γι' αὐτὰ ποὺ θέλει. Γιατὶ οἱ Γραφές τὰ λένε ὅλα, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐρευνοῦν μὲ ἀγνωμοσύνη νὰ βρεῖ τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ ὅ,τι θέλει, ἐνῶ ἡ ἀλήθεια φυλάγεται γιὰ τοὺς εὐγνώμονες. Καὶ εὐγνωμοσύνη εἶναι νὰ διατηροῦμε τὴν ἀγάπη μας πρὸς ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ὁ αἴτιος τῆς ὑπάρξεώς μας.

ΙΑ'. Γι' αὐτὸ ὀφείλει πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ γνωρίζει, ὅτι δὲν τὴν βρίσκει πουθενά, παρὰ μόνο σὲ προφήτη τῆς ἀλήθειας. Καὶ ἀληθινὸς προφήτης εἶναι ὁ ἀναμάρτητος, ποὺ γνωρίζει πάντοτε τὰ πάντα, καθὼς καὶ τὶς σημασίαις ὅλων· ὥστε γιὰ τὴν πρόγνωση αὐτοῦ, ὄχι ἀπλῶς νὰ νομίζει, ἀλλὰ, ἐὰν εἶναι δυνατόν, νὰ πιστεύει χωρὶς καμμιὰ ἄλλη πρόφαση, ὅτι συνυπάρχει ἢ πρόγνωσή του μ' αὐτόν. Γιατὶ αὐτὰ ποὺ προλέγουν οἱ γιατροί, ἔχοντας ὡς δεδομένο στοιχεῖο τὸ σφίγμὸ τοῦ ἀρρώστου, ὅπως καὶ ἄλλοι προλέγουν ἔχοντας ὡς βάση πτηνὰ καὶ ἄλλοι σφάγια καὶ ἄλλοι ἄλλα ὑλικά, ὅλοι αὐτοὶ δὲν εἶναι προφῆτες.

ΙΒ'. Ἐὰν ὅμως κάποιος θελήσει νὰ πεῖ, ὅτι ἡ πρόρρηση ποὺ γίνεται μὲ τέτοια μέσα εἶναι ὅμοια μὲ τὴν ὄντως ἐμφυτὴ πρόρρηση, ἀπατᾶται πολὺ. Γιατὶ αὐτὰ φανερώνουν μόνο τὰ παρόντα καὶ αὐτὰ ἂν βέβαια εἶναι ἀληθινὰ· κατὰ τὰ ἄλλα ὅμως καὶ αὐτὰ μοῦ εἶναι χρήσιμα, γιὰτὶ δείχνουν ὅτι ὑπάρχει πρόγνωση. Ὅμως ἡ πρόγνωση τοῦ μοναδικοῦ καὶ ἀληθινοῦ δὲν γνωρίζει μόνο τὰ παρόντα, ἀλλὰ προεκτείνει τὴν ἀπέραντη πρόβλεψή της μέχρι καὶ σ' αὐτόν τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ δὲν χρειάζεται τίποτε γιὰ τὴν πρόγνωση, οὔτε προλέγει πράγματα σκοτεινὰ καὶ ἀμφίβολα,

ἄλλου προφήτου χρείαν ἔχη τὰ λεγόμενα πρὸς ἐπίγνωσιν, ἀλλὰ ρητὰ καὶ ἀπλᾶ, ὡσπερ ὁ Διδάσκαλος ἡμῶν καὶ προφήτης ὦν ἐμφύτῳ καὶ ἀενάῳ πνεύματι πάντα πάντοτε ἠπίστατο.

ΙΓ'. Διὸ τεθαρρηκότες ἐξετίθετο περὶ τῶν μελλόντων
 5 ἔσεσθαι, λέγω δὲ πάθη, τόπους, ὄρους. Προφήτης γὰρ ὦν
 ἄπταιστος, ἀπείρῳ ψυχῆς ὀφθαλμῶ πάντα κατοπτεῦων ἐπί-
 σταται λανθάνων. Εἰ δὲ παραδεξόμεθα ἡμεῖς, ὡς οἱ πολλοί, ὅτι
 καὶ ὁ ἀληθὴς προφήτης οὐ πάντοτε, ἀλλ' ἐνίοτε, ὅτε ἔχει τὸ
 Πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦτο προγινώσκει, ὁπότε δὲ οὐκ ἔχει, ἀγνοεῖ,
 10 ἐὰν οὕτως ὑπολάβωμεν, καὶ ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν καὶ ἄλλους
 ἐνεδρεύσωμεν. Τὸ γὰρ τοιοῦτον μανικῶς ἐνθουσιῶντων ἐστὶν
 ὑπὸ πνεύματος ἀταξίας, τῶν παρὰ βωμοῖς μεθύντων καὶ κνίσ-
 σης ἐμφορουμένων.

ΙΔ'. Τινὶ γὰρ προφητείαν ἐπαγγέλλεσθαι θέλοντι, ἐὰν συγ-
 15 χωρηθῆ πιστεῦεσθαι ἐν οἷς ψεύστης φωρᾶται, ὅτι τότε τὸ τῆς
 προγνώσεως ἅγιον οὐκ εἶχεν Πνεῦμα, οὐκ εὐέλεγκτος ἔσται
 ψεύστης ὑπάρχων προφήτης. Ἐν οἷς γὰρ ὡς πολλὰ λέγων ὀλί-
 γα ἐπιτυγχάνει, τότε τὸ Πνεῦμα ἔχειν πιστεύεται, ὅτι τε τὰ
 πρῶτα ἔσχατα λέγει, καὶ τὰ ἔσχατα πρῶτα, τὰ γενόμενα ὡς
 20 ἐσόμενα, τὰ ἐσόμενα ὡς ἤδη γεγονότα, ἀλλὰ καὶ ἀνακόλουθα, ἢ
 καὶ ἐξ ἄλλων ὑψηρημένα καὶ μεταμεμορφωμένα, ἃ δὲ μεμειω-
 μένα, ἀνεΐδεα, ἀνόητα, ἀμφίβολα, ἄδοξα, ἄδηλα, πάσης κεκρα-
 γότα δυσσυνειδησίας.

ΙΕ'. Ὁ δὲ ἡμέτερος διδάσκαλος οὐδέν τι τοιοῦτο ἐγοητεύ-
 25 σατο, ἀλλ', ὡς φθάσας εἶπον, προφήτης ὦν ἐμφύτῳ καὶ ἀενάῳ
 Πνεύματι πάντοτε ἐπιστάμενος τεθαρρηκὼς ἐξετίθετο, ὡς προ-
 ἔλεγον, σαφῶς, πάθη, τόπους, ἐμπροθέσμους, τρόπους, ὄρους.
 Αὐτίκα γοῦν περὶ τοῦ ἀγιάσματος προλέγων ἔφη· «ὄρατε τὰς
 οἰκοδομὰς ταύτας; Ἀμὴν ὑμῖν λέγω, λίθος ἐπὶ λίθον οὐ μὴ

ὥστε αὐτὰ πού λέει νὰ χρειάζονται ἄλλον προφήτη γιὰ νὰ γίνουν κατανοητά, ἀλλὰ ἀπλὰ καὶ κατηγορηματικά, ὅπως ὁ Δάσκαλός μας, πού εἶναι καὶ προφήτης, μὲ ἔμφυτη καὶ ἀνεξάντλητη ἔμπνευση γνώριζε τὰ πάντα πάντοτε.

ΙΓ'. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ παρρησία μιλοῦσε γι' αὐτὰ πού ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, ἐννοῶ τὰ πάθη, τοὺς τόπους καὶ τὰ χρονικὰ ὄρια. Γιατί, ἐπειδὴ εἶναι ἀδιάψευστος προφήτης, παρατηρώντας μὲ τὸ ἄπειρο μάτι τῆς ψυχῆς του, γνωρίζει τὰ πάντα ἀπαρατήρητα. Ἐὰν ὁμῶς παραδεχτοῦμε καὶ ἐμεῖς, ὅπως κάνουν οἱ πολλοί, ὅτι καὶ ὁ ἀληθινὸς προφήτης δὲν προβλέπει πάντοτε, ἀλλὰ μερικὲς φορές, ὅταν ἔχει ἔμπνευση, καὶ γι' αὐτὸ καὶ προβλέπει, ἐνῶ ὅταν δὲν ἔχει ἔμπνευση ἀγνοεῖ, ἐὰν ἔτσι πιστεύουμε, τότε καὶ τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐξαπατᾶμε καὶ τοὺς ἄλλους παγιδεύουμε. Γιατί αὐτὸ εἶναι γνώρισμα ἐκείνων πού ἐκστασιάζονται κατὰ τρόπο παράφορο κυριευμένοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀταξίας, ἐκείνων πού μεθᾶνε δίπλα στοὺς βωμοὺς καὶ εἶναι γεμάτοι κνίσσα.

ΙΔ'. Γιατί, ἐὰν σὲ κάποιον, πού θέλει νὰ ἐπαγγέλλεται τὸν προφήτη, ἐπιτραπεῖ νὰ γίνεται πιστευτὸς σ' αὐτὰ πού συλλαμβάνεται νὰ ψεύδεται, λέγοντας ὅτι τότε δὲν εἶχε τὸ ἅγιο Πνεῦμα τῆς πρόγνωσης, αὐτὸς δὲν εἶναι προφήτης πού εὐκολα ἐλέγχεται, ἐπειδὴ εἶναι ψεύτης. Γιατί, ἀφοῦ πιστεύεται ὅτι ἔχει τὸ πνεῦμα ὅταν πετυχαίνει λίγα ἀπὸ τὰ πολλὰ πού λέει, τότε πρέπει νὰ πιστεύεται καὶ ὅταν λέει τὰ πρῶτα τελευταῖα καὶ τὰ τελευταῖα πρῶτα, αὐτὰ πού ἔγιναν, ὅτι πρόκειται νὰ γίνουν, καὶ αὐτὰ πού θὰ γίνουν ὅτι ἔχουν γίνει ἤδη, καὶ ὅταν λέει πράγματα ἀνακόλουθα ἢ παρμένα ἀπὸ ἄλλους καὶ παραλλαγμένα, καὶ ἄλλα πάλι μετριασμένα, ἀδιαμόρφωτα, ἀνόητα, ἀμφίβολα, ἀσήμαντα, ἀσαφῆ καὶ γεμάτα ἀπὸ κάθε ἀσυνειδησία.

ΙΕ'. Ἐνῶ ὁ δικός μας Δάσκαλος δὲν ἔκανε τίποτε τέτοιο τὸ μαγικό, ἀλλά, ὅπως εἶπα παραπάνω, ὄντας προφήτης μὲ ἔμφυτο καὶ ἀστείρευτο πνεῦμα, γνωρίζοντας πάντοτε καλᾶ, ἀνέφερε, ὅπως προεῖπα, μὲ θάρρος καὶ σαφήνεια πάθη, τόπους, προθεσμίες, τρόπους, προϋποθέσεις. Προφητεῦοντας λόγου χάρη γιὰ τὸ Ναὸ εἶπε· «βλέπετε τίς οἰκοδομὲς αὐτές; Σᾶς βεβαιώνω ὅτι

ἀφεθῆ ὧδε, ὃς οὐ μὴ καθαιρεθῆ· καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, καὶ ἡ καθαίρεσις ἀρχὴν λήσεται. Ἐλεύσονται γὰρ καὶ καθιοῦσιν ἐνταῦθα, καὶ περιχαρακώσουσι, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἐνταῦθα κατασφάζουσιν». Ὅμως καὶ τὰ ἐξῆς εἶρηκε σαφεῖ
 5 φωνῆ, ἃτινα αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ἔχομεν, ἵνα ἐφ' ὧν ὁ λόγος ἐρρέθη, καὶ τὸ ἔργον γένηται. Πρὸς γὰρ πίστιν ἀκουόντων τὸν λόγον τῆς ἀποδείξεως ὁ τῆς ἀληθείας ποιεῖται προφήτης.

IS'. Πλὴν πολλοὶ εἰσι τῆς πλάνης κήρυκες, ἕνα τὸν τῆς κακίας ἠγεμόνα ἔχοντες, ᾧ λόγῳ ὁ τῆς ἀληθείας καὶ αὐτὸς εἶς
 10 ὧν τῆς εὐσεβείας ἠγεμῶν ἐν ἰδίῳ καιροῖς τοὺς πάντας καθαρὸς εὐρεθέντας ἔξει προφήτας. Ἡ δὲ πολλὴ τῶν πεπλανημένων αἰτία γέγονεν αὕτη· τὸ μὴ πρότερον νοῆσαι τὸν τῆς συζυγίας λόγον, ὃν ἰδίᾳ ὑμῖν ἐκάστοτε οὐ παύσομαι ἐκτιθέμενος κεφαλαιωδῶς· πολὺ γὰρ τὸ κατ' εἶδος λέγειν. Ὑμεῖς οὖν τῶν λε-
 15 γομένων γένεσθέ μοι φιλαλήθεις κριταί.

IZ'. Τοῦ δὲ λέγειν ἄρξομαι ἤδη. Θεοῦ τοῦ τὰ πάντα πεποιηκότος τὸ μέγα καὶ ἅγιον τῆς προγνώσεως αὐτοῦ Πνεῦμα, εἰ μὴ τῷ ὑπὸ χεῖρων αὐτοῦ κυοφορηθέντι ἀνθρώπῳ δῶη τις ἐσχηκέναι, πῶς ἔτι ἐτέρῳ τῷ ἐκ μυσαρᾶς σταγόνοσ γεννηθέντι
 20 ὁ ἀπονέμων οὐ τὰ μέγιστα ἀμαρτάνει; Καὶ οὐκ οἶμαι αὐτὸν συγγνώμης τυγχάνειν, κἂν ὑπὸ νόθου Γραφῆς κατὰ τοῦ πάντων Πατρὸς δεινὰ νοεῖν ἀπατηθείη· ὁ γὰρ εἰκόνα, καὶ ταῦτα αἰωνίου βασιλέως, ὑβρίσας, τὴν ἀμαρτίαν εἰς ἐκεῖνον ἀναφερομένην ἔχει, οὐπερ καθ' ὁμοίωσιν ἡ ἐκὼν ἐτύγχανεν οὔσα. Ἀλλά,
 25 φησὶν, ἀμαρτήσαντα κατέλιπε τὸ θεῖον Πνεῦμα. Οὐκοῦν συνήμαρτεν· καὶ πῶς ὁ τοῦτο λέγων οὐ κινδυνεύει; Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἀμαρτῆσαι εἰλήφει τὸ Πνεῦμα. Ἀδίκοις ἄρα δέδοται· καὶ ποῦ τὸ

δὲν θὰ μείνει ἐδῶ πέτρα πάνω σὲ πέτρα πού δὲν θὰ γκρεμισθεῖ· καὶ τὸ γκρέμισμα θὰ ἀρχίσει πρὶν περάσει ἡ γενεὰ αὐτή. Γιατὶ θὰ ἔρθουν καὶ θὰ ἐγκατασταθοῦν ἐδῶ καὶ θὰ τὴν περιχαρακώσουν καὶ θὰ σφάζουν ἐδῶ τὰ παιδιά σας»¹. Ἀλλὰ μίλησε μὲ σαφήνεια καὶ γιὰ τὰ μελλοντικά, αὐτὰ πού πρόκειται νὰ δοῦμε μὲ τὰ μάτια μας, ὥστε αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα μίλησε νὰ γίνουν καὶ στὴν πράξη. Γιατὶ ὁ ἀληθινὸς προφήτης κάνει τὸν ἀποδεικτικὸ λόγον γιὰ νὰ πιστέψουν οἱ ἀκροατὲς του.

IS'. Ὡστόσο πολλοὶ εἶναι κήρυκες τῆς πλάνης, πού ἔχουν ἓνα ἀρχηγό, ἐκεῖνον τῆς κακίας· κατὰ τὸν ἴδιο λόγον καὶ ὁ προφήτης τῆς ἀλήθειας, πού καὶ αὐτὸς εἶναι ἓνας ἀρχηγὸς τῆς εὐσέβειας, σὲ κατάλληλους καιροὺς θὰ ἔχει ὅλους τοὺς προφήτες πού θὰ βρεθοῦν καθαροί. Ἡ μεγάλη δὲ αἰτία αὐτῶν πού παραπλανήθηκαν εἶναι ἡ ἐξῆς· τὸ ὅτι δὲν κατάλαβαν ἀπὸ πρὶν τὸν λόγον τῆς συζυγίας, τὸν ὁποῖο δὲν θὰ παύσω νὰ σᾶς ἀναφέρω κάθε φορὰ ἰδιαιτέρως συνοπτικά· γιατί χρειάζεται πολὺ καιρὸ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ λεπτομέρειες. Ἐσεῖς λοιπὸν γίνετε εἰλικρινεῖς κριτὲς αὐτῶν πού λέω.

IZ'. Καὶ θὰ ἀρχίσω ἀμέσως νὰ μιλῶ. Ἐὰν τὸ μεγάλο καὶ ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πού δημιούργησε τὰ πάντα, δὲν δεχθεῖ κανεὶς ὅτι τὸ ἔχει ὁ ἄνθρωπος πού κυοφορήθηκε ἀπὸ τὰ χέρια του, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἀμαρτάνει σὲ ὕψιστο βαθμὸ αὐτὸς πού τὸ ἀποδίδει σὲ ἄλλον, αὐτὸν πού γεννήθηκε ἀπὸ μυαρὴ σταγόνα; Καὶ πιστεύω ὅτι δὲν συγχωρεῖται, ἔστω καὶ ἂν ἀπὸ τὴ νόθο Γραφή ἀπατᾶται σκεπτόμενος φοβερὰ πράγματα ἐναντίον τοῦ Πατέρα τῶν ὄλων· γιατί ἡ ἀμαρτία ἐκείνου πού ἔβρισε τὴν εἰκόνα τοῦ αἰώνιου Βασιλιᾶ, ἀναφέρεται σ' αὐτόν, «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ ὁποῖου ἦταν ἡ εἰκόνα. Βέβαια, ἰσχυρίζεται, ὅτι ὅταν ἀμάρτησε, τὸν ἐγκατέλειψε τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἐπομένως ἀμάρτησε κι αὐτὸς μαζί. Πῶς ὅμως αὐτὸς πού τὰ λέει αὐτὰ δὲν ριψοκινδυνεύει; Θὰ πεῖ ἴσως ὅτι ὁ ἄνθρωπος πῆρε τὸ Πνεῦμα μετὰ τὴν ἀμαρτία. Ἄρα δόθηκε σὲ ἄδικους· τότε ὅμως ποῦ εἶναι τὸ δίκαιο; Ἄν πάλι δίνεται σὲ δίκαιους καὶ ἄδικους, αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ ἄδικο

1. Ματθ. 24,2. 34. Λουκᾶ 19,43-44.

δίκαιον; Ἀλλὰ δικαίοις καὶ ἀδίκοις ἐπιχορηγεῖται. Τοῦτο πάντων ἀδικώτατον. Οὕτω πᾶν ψεῦσμα, κἂν μυρίαὶς ἐπινοίαις βοηθῆται, τὸν ἔλεγχον κἂν ἐν μακρῷ χρόνῳ λαβεῖν ἔχη.

ΙΗ'. Μὴ ἀπαταῖσθε. Ὁ Πατὴρ ἡμῶν οὐδὲν ἠγνόει. Ὅποτε
 5 καὶ ὁ δημοσίᾳ κείμενος νόμος, ἀγνοίας ἐγκλήματι διὰ τοὺς ἀναξίους σκέπων αὐτόν, τοὺς ἀληθείας γλιχομένους ἐπ' αὐτόν ἀναπέμπει λέγων· «ἐξέτασον τὸν πατέρα σου καὶ ἐρεῖ σοι, τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἀναγγελοῦσί σοι». Τοῦτον ἐχρῆν τὸν πατέρα ζητῆσαι, τούτους τοὺς πρεσβυτέρους ἐπιζητῆσαι. Ἀλλ'
 10 οὐκ ἐζήτησας, τίνος ἐστὶν ὁ τῆς βασιλείας χρόνος, τίνος ἡ τῆς προφητείας καθέδρα, καίτοι αὐτοῦ ἑαυτὸν μηνύοντος τῷ λέγειν· «ἐπὶ τῆς καθέδρας Μωϋσέως ἐκάθησαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν, ἀκούετε αὐτῶν». Αὐτῶν δέ, εἶπεν, ὡς τὴν κλεῖδα τῆς βασιλείας πεπιστευμένων,
 15 ἥτις ἐστὶ γνῶσις, ἡ μόνη τὴν πύλην τῆς ζωῆς ἀνοῖξαι δύναται, δι' ἧς μόνης εἰς τὴν αἰωνίαν ζωὴν εἰσελθεῖν ἔστιν. Ἀλλὰ ναί, φησὶν, κρατοῦσι μὲν τὴν κλεῖν, τοῖς δὲ βουλομένοις εἰσελθεῖν οὐ παρέχουσιν.

ΙΘ'. Διὰ τοῦτο, φημί, αὐτὸς τῆς καθέδρας ἐγερθεῖς, ὡς
 20 Πατὴρ ὑπὲρ τέκνων, τὰ ἀπ' αἰῶνος ἐν κρυπτῷ ἀξίοις παραδιδόμενα κηρύσσων, μέχρις αὐτῶν ἔθνῶν τὸν ἔλεον ἐκτείνων καὶ ψυχὰς πάντων ἐλεῶν, ἰδίου αἵματος ἡμέλει. Μέλλοντος γὰρ αἰῶνος βασιλεὺς εἶναι κατηξιωμένος πρὸς τὸν νῦν ἐμπρόθεσμος παρειληφότα νόμῳ τὴν βασιλείαν. Καὶ τὸ μέγιστον ὅπερ
 25 αὐτὸν λίαν ἐλύπει ἐστὶ τοῦτο, ὅτι ὑπὲρ ὧν ὡς τέκνων τὴν μάχην ἐποιεῖτο, ὑπ' αὐτῶν ἀγνοίας αἰτία ἐπολεμεῖτο. Καὶ ὁμοῦς ἠγάπα καὶ τοὺς μισοῦντας, καὶ ἔκλαιε τοὺς ἀπειθοῦντας, καὶ εὐλόγει τοὺς λοιδοροῦντας, ἠῤῥατο ὑπὲρ ἐχθραινόντων. Καὶ οὐ

ἀπὸ ὅλα. Ὅμως κἀθε ψέμα, ἔστω καὶ ἂν βοηθεῖται ἀπὸ μύριες ἐπινοήσεις, θὰ ἐλεγχθεῖ ὅπωςδήποτε, ἔστω καὶ ὕστερα ἀπὸ πολὺ χρόνον.

ΙΗ'. Μὴ γελιέστε. Ὁ Πατέρας μας δὲν ἀγνοοῦσε τίποτε. Τὴν ἐποχὴ πού καὶ ὁ Νόμος ὑπῆρχε δημόσια, καλύπτοντάς τον μὲ τὸ ἀμάρτημα τῆς ἄγνοιας ἐξαιτίας τῶν ἀναξίων, ἐκείνους πού ἐπιθυμοῦσαν τὴν ἀλήθεια τοὺς παραπέμπει σ' αὐτὸν λέγοντας: «ρώτησε τὸν πατέρα σου καὶ θὰ σοῦ πεῖ, τοὺς πρεσβυτέρους σου καὶ θὰ σου ἀναγγείλουν»². Ἔπρεπε νὰ ρωτήσεις τὸν ἴδιο τὸν πατέρα σου, νὰ ρωτήσεις τοὺς ἴδιους τοὺς πρεσβυτέρους. Ἀλλὰ δὲν τοὺς ρώτησες σὲ ποιὸν ἀνήκει ὁ χρόνος τῆς βασιλείας, σὲ ποιὸν ἀνήκει ἡ ἔδρα τῆς προφητείας, ἂν καὶ ὁ ἴδιος φανέρωνε τὸν ἑαυτο του λέγοντας: «στὸ θρόνον τοῦ Μωυσῆ κάθισαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· ὅλα λοιπὸν ὅσα σᾶς ποῦν νὰ τοὺς ἀκοῦτε»³. Ἀνέφερε αὐτούς, ἐπειδὴ σ' αὐτούς ἦταν ἐμπιστευμένο τὸ κλειδί τῆς βασιλείας, πού εἶναι ἡ γνώση, ἡ μόνη πού μπορεῖ νὰ ἀνοίξει τὴν πύλη τῆς ζωῆς, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ μόνο εἶναι δυνατὸ νὰ μπεῖ κανεὶς στὴν αἰῶνια ζωὴ. Ναί, λέει, κρατοῦν βέβαια τὸ κλειδί, ἀλλὰ δὲν τὸ δίνουν σ' αὐτούς πού θέλουν νὰ μποῦν μέσα.

ΙΘ'. Γι' αὐτό, λέω, ὅτι ὁ ἴδιος ἀφοῦ σηκώθηκε ἀπὸ τὸν θρόνον, σὰν πατέρας γιὰ χάρη τῶν παιδιῶν του, καὶ κήρυξε αὐτὰ πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν αἰώνων παραδίνονταν μυστικὰ στοὺς ἄξιους, ἐπεκτείνοντας τὴν εὐσπλαγχνία του ἀκόμα καὶ στοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἐλεώντας τις ψυχές ὄλων, ἀδιαφόρησε γιὰ τὴ δική του ζωὴ. Γιατὶ εἶναι καταξιωμένος βασιλιάς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀντίθετα πρὸς αὐτὸν πού τῶρα γιὰ ὀρισμένη προθεσμία ἔχει παραλάβει μὲ τὸ νόμο τὴ βασιλεία. Καὶ τὸ πιὸ μεγάλο πού τὸν λυποῦσε πολὺ εἶναι τὸ ἐξῆς, ὅτι ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους ἐμάχετο, σὰν νὰ ἦταν παιδιὰ του, ἀπὸ αὐτοὺς πολεμοῦνταν ἀπὸ ἄγνοια. Καὶ ὅμως ἀγαποῦσε καὶ ἐκείνους πού τὸν μισοῦσαν καὶ ἔκλαιε γιὰ τοὺς ἀπείθαρχους καὶ εὐλογοῦσε ἐκείνους πού τὸν χλεύαζαν καὶ προσευχόταν γιὰ ἐκείνους πού τὸν ἐχθρεύονταν. Καὶ δὲν ἔκανε

2. Δευτ. 32,7.

3. Ματθ. 23,2,3.

μόνον ταῦτα ἐποίει ὡς Πατήρ, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτοῦ μαθητάς, ὡς πρὸς ἀδελφοὺς ἔχοντας, τὰ ὅμοια ποιεῖν ἐδίδασκεν. Τοῦτο Πατήρ, τοῦτο προφήτης· τοῦτο εὐλογον τὸ αὐτὸν ἰδίων τέκνων βασιλεῦσαι, ἵνα τῇ ἐκ Πατρὸς πρὸς τέκνα στοργῇ καὶ τῶν τέ-
5 κνων πρὸς τὸν Πατέρα ἐνδιαθέτω τιμῇ αἰώνιος εἰρήνη γενέ-
σθαι δυναθῇ. Τοῦ γὰρ εὐλόγου βασιλεύοντος, ἐπὶ τοὺς βασιλευ-
ομένους ἀληθῆς χαρὰ περὶ τοῦ βασιλεύοντος γίνεται.

Κ'. Πλὴν ἐπὶ τὸν πρῶτον τῆς ἀληθείας ἐπάνειμι λόγον. Ἐὰν τῷ ὑπὸ χειρῶν Θεοῦ κυφορηθέντι ἀνθρώπῳ τὸ ἅγιον
10 Χριστοῦ μὴ δῶ τις ἔχειν Πνεῦμα, πῶς ἐτέρῳ τινὶ ἐκ μυσαρᾶς
σταγόνοσ γεγενημένῳ διδοὺς ἔχειν οὐ τὰ μέγιστα ἀσεβεῖ; Τὰ δὲ
μέγιστα εὐσεβεῖ, ἐὰν ἐτέρῳ μὲν μὴ δῶῃ ἔχειν, ἐκεῖνον δὲ μόνον
ἔχειν λέγοι, ὃς ἀπ' ἀρχῆς αἰῶνοσ ἅμα τοῖσ ὀνόμασι μορφᾶσ ἀλ-
λάσσων τὸν αἰῶνα τρέχει, μέχρισ ὅτε ἰδίων χρόνων τυχῶν, διὰ
15 τοὺσ καμάτουσ Θεοῦ ἐλέει χρισθεῖσ, εἰσ ἀεὶ ἔξει τὴν ἀνάπαυσιν.
Οὗτοσ ἄρχειν τε καὶ κυριεύειν πάντων τῶν ἐν ἀέρι καὶ γῆ καὶ
ὑδατι τετίμηται· πρὸσ τούτοισ δὲ αὐτοῦ τοῦ πεποικῆτοσ τὸν ἄν-
θρωπον τὴν πνοὴν ἔσχεν, ψυχῆσ ἄρρηκτον περιβολὴν, ὅπωσ
ἀθάνατοσ εἶναι δυναθῇ.

20 ΚΑ'. Οὗτοσ αὐτοσ μόνοσ ἀληθῆσ ὑπάρξασ προφήτησ,
ἐκάστω ζῶῳ κατ' ἀξίαν τῆσ φύσεωσ, καθῶσ ὁ πεποικῶσ αὐ-
τόν, οἰκείωσ τέθεικε τὰ ὀνόματα. Εἴ τι γὰρ ἐπωνόμασεν, τοῦτο
ἦν καὶ ἐκ τοῦ πεποικῆτοσ ὄνομα τῷ γεγενημένῳ. Διὸ πῶσ ἔτι
φυτοῦ χρεῖαν εἶχε προσλαβεῖν, ἵνα τί ποτέ ἐστιν ἴδη καλὸν ἢ κα-
25 κόν, εἰ ἐνετέλλετο μὴ φαγεῖν; Ἀλλὰ ταῦτα πιστεύουσιν οἱ ἄκρι-
τοι, οἱ ἄλογον θηρίον Θεοῦ τοῦ κτίσαντοσ αὐτούσ τε καὶ τὰ παν-
τα ἐνεργητικώτερον γεγενῆσθαι οἰηθέντεσ.

ΚΒ'. Πλὴν τούτω σύζυγοσ συνεκτίσθη θήλεια φύσισ, πολὺ

μόνον αὐτὰ ὡς πατέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὲς τοῦ τοὺς δίδασκε νὰ κάνουν τὰ ἴδια, ἔχοντάς τους ὡς ἀδελφούς. Αὐτὸ σημαίνει πατέρας, αὐτὸ προφήτης· αὐτὸ εἶναι φυσικό, τὸ νὰ βασιλεύσει ὁ ἴδιος στὰ δικά του παιδιά, ὥστε, ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ πατέρα πρὸς τὰ παιδιά του καὶ τὴν ἔμφυτη τιμὴ τῶν παιδιῶν πρὸς τὸν πατέρα τους, νὰ μπορέσει νὰ ἐπικρατήσῃ αἰώνια εἰρήνη. Γιατί, ὅταν βασιλεύει ὁ φυσικὸς βασιλιάς, ἐπικρατεῖ στοὺς ὑπηκόους ἀληθινὴ χαρὰ γι' αὐτὸν ποὺ βασιλεύει.

Κ'. Ἀλλὰ ἄς ἐπανέλθω στὸν πρῶτο λόγο τῆς ἀληθείας. Ἐὰν κάποιος δὲν δέχεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ πλάστηκε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, ἔχει τὸ ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, πῶς δὲν ἀσεβεῖ σὲ μέγιστο βαθμὸ, ὅταν δέχεται ὅτι τὸ ἔχει κάποιος ἄλλος ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ μιὰ σιχαμερὴ σταγόνα; Ἀντίθετα, εἶναι σὲ μέγιστο βαθμὸ εὐσεβής, ὅταν δὲν δέχεται ὅτι τὸ ἔχει ἄλλος, ἀλλὰ λέει ὅτι τὸ ἔχει μόνο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας, μαζί μὲ τὰ ὀνόματα ἀλλάζοντας καὶ μορφὲς διατρέχει τοὺς αἰῶνες, μέχρις ὅτου, ὅταν ἔρθῃ ὁ κατάλληλος καιρὸς, ἀφοῦ χρισθεῖ ἀπὸ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ γιὰ τοὺς κόπους του, θὰ ἀναπαυθεῖ αἰώνια. Αὐτὸς λοιπὸν τιμήθηκε μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ ἐξουσιάζῃ καὶ νὰ εἶναι κύριος ὅλων ὄσων ὑπάρχουν στὸν ἀέρα, στὴ γῆ καὶ στὰ ὕδατα. Ἐπὶ πλέον ὁ ἄνθρωπος πῆρε τὴν πνοὴ τοῦ ἴδιου τοῦ Δημιουργοῦ, σὰν ἔνδυμα τῆς ψυχῆς ποὺ δὲν σχίζεται, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ γίνῃ ἀθάνατος.

ΚΑ'. Αὐτὸς λοιπὸν, ποὺ ἦταν ὁ μόνος ἀληθινὸς προφήτης, ἔδωσε σὲ κάθε ζῶο, ἀνάλογα μὲ τὴν θέση του μέσα στὴ φύση, τὸ ὄνομά του, ὅπως ἔκανε καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὸν δημιούργησε. Γιατί, ἐὰν ἔδωσε κάποιο πρόσθετο ὄνομα, αὐτὸ ἦταν καὶ τὸ ὄνομα ποὺ ἔδωσε στὸ δημιούργημα ὁ Δημιουργός. Γι' αὐτό, πῶς θὰ εἶχε ἀνάγκη νὰ φάῃ κάποιο φυτὸ, γιὰ νὰ δεῖ τί πρᾶγμα εἶναι τέλος πάντων τὸ καλὸ ἢ τὸ κακὸ, ἐὰν εἶχε ἐντολὴ νὰ μὴ φάῃ; Ἀλλὰ αὐτὰ τὰ πιστεύουν οἱ ἀπερίσκεπτοι, αὐτοὶ ποὺ νόμισαν ὅτι ὑπῆρξε ἄλογο θηρίο πιὸ δραστήριο ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος δημιούργησε καὶ αὐτοὺς καὶ τὰ πάντα.

ΚΒ'. Ἀκόμα, μαζί μ' αὐτόν, δημιουργήθηκε καὶ μιὰ θηλυκὴ

ἀποδέουσα αὐτοῦ, ὡς οὐσία μετουσίας, ὡς ἡλίου σελήνη, ὡς φωτὸς τὸ πῦρ. Αὕτη τοῦ νῦν κόσμου ὡς θήλεια ὁμοίου ἄρχουσα, πρώτη προφήτις εἶναι πεπίστευται, μετὰ πάντων τῶν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφητείαν ἐπαγγελλομένη. Ὁ δὲ ἕτερος, 5 ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἄρσιν ὦν, καὶ τὰ διαφέροντα ὡς ἄρσενι τῷ μέλλοντι αἰῶνι προφητεύει.

ΚΓ'. Δύο οὖν ἡμῖν γενικαὶ ἔστωσαν προφητεῖαι· ἡ μὲν ἀρσενική· καὶ διωρίσθω, ὅτι ἡ μὲν πρώτη ἄρσιν οὕσα δευτέρα τοῦ λοιποῦ τέτακται κατὰ τὸν τῆς προόδου λόγον, ἡ δὲ δευτέρα 10 θήλυς οὕσα πρώτη ὠρίσθη ἔρχεσθαι ἐν τῇ τῶν συζυγιῶν προελεύσει. Ἡ μὲν οὖν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὕσα, ὡς θήλεια τοῦ νῦν κόσμου ἐπαγγελλομένη, ἀρσενική εἶναι πιστεύεσθαι θέλει. Διό, κλέπτουσα τὰ τοῦ ἄρσενος σπέρματα καὶ τοῖς ἰδίους τῆς σαρκὸς σπέρμασιν ἐπισκέπουσα, ὡς ὅλα ἴδια συνεκφέρει τὰ 15 γεννήματα, τοῦτ' ἔστι τὰ χρήματα, καὶ τὸν παρόντα ἐπίγειον πλοῦτον ὡς προῖκα δώσειν ἐπαγγέλλεται, τῷ ταχεῖ τὸ βραδύ, τὸ βραχὺ τῷ μείζονι ὑπαλλάξαι θέλουσα.

ΚΔ'. Πολλοὺς μέντοι θεοὺς λέγειν καὶ ἀκούειν οὐ μόνον τολμῶσα, ἀλλὰ καὶ αὕτη γενέσθαι πιστεύουσα, καὶ ἐλπίδι τοῦ 20 γενέσθαι, ὃ μὴ ἔχει φύσιν, καὶ ὃ ἔχει προσαπολλύουσα, καὶ ὡς θήλεια ἐμμηνίσις γινομένη προφάσει θυσιῶν αἰμάσσεται, καὶ οὕτω τοὺς ψαύοντας αὐτῆς μολύνει. Ἐπὶ δὲ συλλαβοῦσα τοὺς προσκαίρους τίκτη βασιλεῖς, τοὺς αἶμα πολὺ χέοντας ἐγείρει πολέμους. Τοὺς δὲ παρ' αὐτῆς μαθεῖν ἀλήθειαν ὀρεγομένους τῷ 25 τὰ πάντα λέγειν ἐναντία καὶ πολλὰς καὶ διαφόρους παρέχειν ὑπουργίας, ζητοῦντας ἀεὶ καὶ μηδὲν εὐρίσκοντας μέχρις αὐτοῦ θανάτου καθίστησιν. Ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ἀνθρώποις τυφλοῖς θανά-

φύση, πολὺ κατώτερη ἀπὸ αὐτόν, ὅσο εἶναι ἀπὸ τὴν οὐσία ἢ συμμετοχὴ σ' αὐτήν, ὅσο εἶναι ἢ σελήνη ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἢ φωτιὰ ἀπὸ τὸ φῶς. Αὐτὴ λοιπὸν ποὺ σὰν θηλυκὴ ἐξουσιάζει τοῦ ὁμοίου ἀρσενικοῦ στὸν τωρινὸ κόσμον, πιστεύεται ὅτι εἶναι ἢ πρώτη προφήτιδα, πού, μαζί μὲ ὄλους ἐκείνους ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ γυναῖκες, ἐπαγγέλλεται τὴν προφήτιδα. Ὁ ἄλλος πάλι, ποὺ σὰν υἱὸς ἀνθρώπου εἶναι ἀρσενικός, προφητεύει καὶ αὐτὰ ποὺ τὸν ἐνδιαφέρουν, ὡς ἀρσενικόν, γιὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα.

ΚΓ΄. Δύο λοιπὸν γενικὲς προφητεῖες ὑπάρχουν γιὰ μᾶς· ἡ μία ἀρσενική· καὶ νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ἡ πρώτη, ὄντας ἀρσενική, στὸ ἐξῆς τοποθετεῖται δεύτερη, σύμφωνα μὲ τὴ λογικὴ τῆς προόδου, ἐνῶ ἡ δεύτερη, ἐπειδὴ εἶναι θηλυκὴ, ὀρίστηκε ὅτι ἔρχεται πρώτη στὴν προέλευση τῶν συζυγιῶν. Αὐτὴ λοιπὸν, ποὺ ἀνήκει σ' ἐκείνους ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ γυναῖκες καὶ προφητεύει τὸν τωρινὸ κόσμον, θέλει νὰ πιστεύεται ὅτι εἶναι ἀρσενική. Γι' αὐτὸ κλέβοντας τὰ σπέρματα τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ ἐπικαλύπτοντάς τα μὲ ἐκεῖνα τῆς δικῆς τῆς σάρκα, τὰ παρουσιάζει μαζί, σὰν νὰ εἶναι ὅλα ἴδια αὐτὰ ποὺ γεννιοῦνται, δηλαδὴ τὰ ἀγαθὰ, καὶ διαδίδει ὅτι θὰ δώσει σὰν πρῶτα τὸν τωρινὸ ἐπίγειο πλοῦτον, θέλοντας νὰ ἀνταλλάξει τὴ βραδύτητα μὲ τὴν ταχύτητα, τὸ μικρὸ μὲ τὸ μεγαλύτερο.

ΚΔ΄. Ἐπειδὴ ὅμως ὄχι μόνο τολμᾷ νὰ λέει καὶ νὰ ἀκούει ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί, ἀλλὰ καὶ πιστεύει ὅτι καὶ ἡ ἴδια θὰ γίνε, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ γίνε αὐτὸ ποὺ δὲν ἔχει ἀπὸ τὴ φύση τῆς, καὶ αὐτὸ ποὺ ἔχει τὸ χάνει, καὶ σὰν θηλυκὴ, ὅταν ἔχει ἔμμηνο κάθαρση, μὲ τὴ δικαιολογία τῶν θυσιῶν ματώνεται καὶ ἔτσι μολύνει ὄσους τὴν ἀκουμποῦν. Ὅταν πάλι μείνει ἔγκυος γεννάει τοὺς ἐπίγειους βασιλεῖς καὶ προκαλεῖ τοὺς πολέμους ποὺ χύνουν ἄφθονο αἷμα. Ἐκείνους δὲ ποὺ θέλουν ἀπὸ αὐτὴν νὰ μάθουν τὴν ἀλήθεια, μὲ τὸ νὰ τοὺς λέει τὰ πάντα ἀντίθετα καὶ νὰ τοὺς προσφέρει πολλὰ καὶ διάφορες ὑπηρεσίες, ἐπειδὴ ἀναζητοῦν διαρκῶς καὶ δὲν βρίσκουν τίποτε, τοὺς ὀδηγεῖ ἀκόμα καὶ μέχρι τὸν θάνατον. Γιατὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ γιὰ τοὺς τυφλοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχει δικαιολογία θανάτου· γιὰτὶ ἐξαπατᾷ ἐκείνους ποὺ τὴν

του κείται πρόφασις· πλάνα γὰρ καὶ ἀμφίβολα καὶ λοξὰ προφητεύουσα τοὺς πιστεύοντας ἀπατᾷ.

ΚΕ'. Διὸ τῷ πρωτοτόκῳ αὐτῆς ἀμφοτερίζον ἐπέθηκεν ὁ νόμος ὄνομα, καλέσασα Κάϊν, ὃ διχῆ ἔχει τῆς ἐρμηνείας τὴν ἐκδοχήν· ἐρμηνεύεται γὰρ καὶ κτῆσις καὶ ζῆλος, ὡς ζηλοῦν αὐτοῦ μέλλοντος ἐν τοῖς ἐσομένοις ἢ γυναῖκα ἢ κτήματα ἢ τὴν τῶν γονέων πρὸς αὐτὴν στοργήν. Εἰ δὲ ἄρα μηδὲν τούτων γένηται, καὶ οὕτως τὸ κτῆμα λέγεσθαι καλῶς ἐπιτέτευκται. Αὐτὸν γὰρ πρῶτον ἐκτίσατο, ὅπερ αὐτῇ καὶ ἐχρησίμευσεν. Φονεὺς γὰρ ἦν καὶ ψεύστης καὶ μετὰ ἀμαρτιῶν ἡσυχάζειν μηδὲ ἐπὶ τῷ ἄρχειν θέλων. Ἔτι μὴν καὶ οἱ ἀπὸ τῆς τούτου διαδοχῆς προεληλυθότες πρῶτοι μοιχοὶ ἐγένοντο· καὶ ψαλτήρια καὶ κιθάρας ἡρμόσαντο, καὶ χαλκεῖς ὄπλων πολεμικῶν ἐγένοντο. Διὸ καὶ ἡ τῶν ἐγγόνων προφητεία, μοιχῶν καὶ ψαλτηρίων γέμουσα, λανθανόντως διὰ τῶν ἡδυπαθειῶν ὡς τοὺς πολέμους ἐγείρει.

ΚΣ'. Ὁ δὲ ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων προφητεῖαν ἔμφυτον ψυχῆς ἰδίαν ἔχων, ρητῶς ὡς ἄρσην τοῦ μέλλοντος αἰῶνος τὰς ἐλπίδας μηνύων, τὸν αὐτοῦ υἱὸν προσηγόρευσεν Ἀβέλ, ὃ ἄνευ πάσης ἀμφιβολίας πένθος ἐρμηνεύεται. Πενθεῖν γὰρ τοῖς αὐτοῦ υἱοῖς παρέχει τοὺς ἐξαπατωμένους ἀδελφοὺς αὐτῶν. Ἀψευστεῖ αὐτοῖς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὴν παράκλησιν ὑπισχνούμενος. Θεὸν ἕνα μόνον αἰτεῖν λέγει· θεοὺς οὐτε αὐτοὺς λέγει, οὐτε ἄλλω λέγοντι πιστεύει. Καλὸν ὃ ἔχει τηρεῖ καὶ ἐπὶ πλείονα αὖξει. Θυσίας, αἵματα, σπονδὰς μισεῖ· ἀγνοὺς, καθαρούς, ὀσίους ἀγαπᾷ. Πῦρ βωμῶν σβέννυσιν, πολέμους καταργεῖ, εἰρήνην διδάσκει, σωφροσύνην ἐντέλλεται, τὰς ἀμαρτίας καθαίρει, γάμον νομιστεύει, ἐγκράτειαν συγχωρεῖ, εἰς ἀγνεῖαν πάντα ἄγει, ἐλεημονικοὺς ποιεῖ, δικαιοσύνην νομιστεύει, τοὺς τελείους αὐτῶν σφραγίζει καὶ τὸν τῆς ἀναπαύσεως λόγον ἐκφαίνει, ρητὰ προφητεύει,

πιστεύουν, προφητεύοντας πράγματα άπατηλά και άμφίβολα και ύποπτα.

ΚΕ'. Γι' αυτό στον πρωτότοκο γιό της ό Νόμος έδωσε όνομα διαφορούμενο, όνομάζοντάς τον Κάϊν, πού έπιδέχεται δύο έρμηνείες· γιατί έρμηνεύεται και άπόκτημα και ζήλεια, έπειδή έπρόκειτο αυτός στο μέλλον νά έκδηλώσει ζήλεια γι' αυτά πού θα γίνουν ή γυναίκα ή κτήματα ή για τήν άγάπη τών γονέων του πρός αυτήν. Έάν έπομένως δέν συμβεί τίποτε άπό αυτά, τó όνομα άπόκτημα ήταν πολύ έπιτυχημένο. Γιατί αυτόν απέκτησε πρώτα, ό όποιος και τής φάνηκε χρήσιμος. Γιατί ήταν φονιάς και ψεύτης και δέν ήθελε νά ήσυχάσει μέ τις άμαρτίες ούτε και σχετικά μέ τήν άρχηγία. Άλλά άκόμα και αυτοί πού προήλθαν άπό τή διαδοχή του, έγιναν πρώτοι μοιχοί, και κατασκεύασαν ψαλτήρια και κιθάρες, και έγιναν κατασκευαστές χάλκινων πολεμικών όπλων. Γι' αυτό και ή προφητεία τών άπογόνων τους, γεμάτη μοιχούς και μουσικά όργανα, μέ τις σαρκικές άπολαύσεις τούς ξεσηκώνει, χωρίς νά τó άντιλαμβάνονται, σέ πολέμους.

ΚΣ'. Άντίθετα, εκείνος πού μεταξύ τών υιών τών άνθρώπων έχει ιδιαίτερο έμφυτο προφητικό χάρισμα τής ψυχής του, και φανερώνει μέ σαφήνεια ως άρσενικούς τις έλπίδες του μελλοντικού αιώνα, όνόμασε τόν υió του Άβελ, τó όποιο χωρίς καμμιά άμφιβολία μεταφράζεται πένθος. Γιατί προτρέπει τούς υιούς του νά πενθοΰν τούς άδελφούς τους πού έχουν έξαπατηθεί, και τούς ύπόσχεται κατά τρόπο άδιάψευστο τήν παρηγοριά στον μελλοντικό αιώνα. Λέει νά ζητοΰν ένα μόνο Θεό· θεούς ούτε αυτός άναφέρει ούτε πιστεύει σέ άλλον πού τούς άναφέρει. Τó καλό πού έχει τó διατηρεΐ και τó αυξάνει περισσότερο. Μισεΐ τις θυσίες, τά αίματα, τις σπονδές· αγαπά τούς άγνούς, τούς καθάρους, τούς άφοσιωμένους. Σβήνει τή φωτιά τών βωμών, καταργεΐ τούς πολέμους, διδάσκει τήν ειρήνη, παραγγέλλει τή σύνεση, καθαρΐζει τις άμαρτίες, άναγνωρίζει τόν νόμιμο γάμο, άποδέχεται τήν έγκράτεια, όδηγεΐ όλους στην άγνεία, τούς κάνει σπλαχνικούς, άναγνωρίζει τή δικαιοσύνη, τούς τέλειους άπό αυτούς τούς σημαδεΐ μέ σαφήνεια, μιλάει καθαρά· υπενθυμΐζει συχνά

σαφή λέγει· πῦρ αἰώνιον κολάσεως πυκνῶς ὑπομιμνήσκει, βασιλείαν Θεοῦ συνεχῶς καταγγέλλει, πλοῦτον οὐράνιον μηνύει, δόξαν ἀναφαίρετον ὑπισχνεῖται, τῆς ἀμαρτίας τὴν ἄφεσιν ἔργῳ δείκνυσιν.

5 ΚΖ'. Καὶ τί δεῖ λέγειν; Ὁ ἄρσην ὄλως ἀλήθεια, ἢ θήλεια ὄλη πλάνη, ὁ δὲ ἐξ ἄρσενος καὶ θηλείας γεγονῶς ἃ μὲν ψεύδεται, ἃ δὲ ἀληθεύει. Ἡ γὰρ θήλεια, ἰδίῳ αἵματι ὡσπερ ἐρυθρῶ πυρὶ περιβάλλουσα τὸ τοῦ ἄρσενος λευκὸν σπέρμα, ἀλλοτριῶς ἐρείσμασιν ὀστέων τὸ ἀσθενὲς αὐτῆς συνίστησιν, καὶ τῷ τῆς
10 σαρκὸς προσκαίρῳ ἄνθει τέρπουσα, καὶ βραχεῖαις ἡδοναῖς τοῦ λογισμοῦ τὴν ἰσχὺν ὑποσυλῶσα, τοὺς πλείονας εἰς μοιχείαν ἄγει, καὶ οὕτω τοῦ μέλλοντος καλοῦ στερίσκει νυμφίου. Νύμφη γὰρ ἐστὶ ὁ πᾶς ἄνθρωπος, ὁπότεν τοῦ ἀληθοῦς προφήτου λευκῶ λόγῳ ἀληθείας σπειρόμενος φωτίζεται τὸν νοῦν.

15 ΚΗ'. Διὸ ἐνὸς μόνου τοῦ τῆς ἀληθείας προφήτου ἀκούειν δεῖ, εἰδότα ὅτι ὁ παρ' ἐτέρου σπαρεῖς λόγος, μοιχείας ἔγκλημα λαβῶν, ὡς ὑπὸ νυμφίου τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐκβάλλεται. Τοῖς δὲ τὸ μυστήριον εἰδόσιν ὑπὸ ψυχικῆς μοιχείας καὶ θάνατος γίνεται. Ὅποτεν ἢ ψυχὴ ὑφ' ἐτέρων σπαρῆ, τότε ὡς πορνεύσασα
20 ἢ μοιχευσαμένη ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐγκαταλείπεται, καὶ οὕτω τὸ ἔμψυχον σῶμα, τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος χωρισθέντος, εἰς γῆν ἀναλύεται, καὶ τοῦ ἀμαρτήματος ἢ κατ' ἀξίαν κόλασις ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ ἀποδίδεται τῇ ψυχῇ μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἀνάλυσιν· ὡσπερ ἐπ' ἀνθρώπων ἢ ἐπὶ μοιχείᾳ φωρα-
25 θεῖσα πρῶτον τὸν οἶκον ἐκβάλλεται, εἴθ' ὕστερον ἐπὶ καταδίκη κρίνεται.

ΚΘ'. Τοῦ Πέτρου τοῦτον μέλλοντος ἡμῖν τελείως ἐκφαίνειν τὸν μυστικὸν λόγον, Ζακχαῖος ἤκε λέγων·

Ἦδη λοιπόν, ὦ Πέτρε, καιρὸς πρὸς τὸ ἐκβάντα διαλε-
30 χθῆναί σε. Πολὺς γὰρ ἐπὶ τῆς αὐλῆς συναθροισθεὶς ἀνα-

τὴν αἰώνια φωτιὰ τῆς κολάσεως, διακηρύττει συνεχῶς τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, φανερώνει τὸν οὐράνιο πλοῦτο, ὑπόσχεται τὴν ἀναφαίρετη δόξα καὶ δείχνει ἔμπρακτα τὴ συγχώρηση τῆς ἀμαρτίας.

ΚΖ΄. Καὶ τί ἄλλο πρέπει νὰ πῶ; Ὁ ἀρσενικὸς εἶναι ὄλος ἀλήθεια, ἡ θηλυκὴ ὄλη ἀπάτη, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὴ, σὲ ἄλλα λέει ψέματα καὶ σὲ ἄλλα ἀλήθεια. Γιατὶ ἡ θηλυκὴ περιβάλλοντας μὲ τὸ αἷμα τῆς, σὰν μὲ κόκκινη φωτιὰ, τὸ λευκὸ σπέρμα τοῦ ἀρσενικοῦ, στηρίζει σὲ ξένα στηρίγματα ὁστῶν τὴ δική τῆς ἀδυναμία, καὶ προκαλώντας εὐχαρίστηση μὲ τὸ προσωρινὸ ἄνθισμα τῆς σάρκας καὶ ὑποκλέπτοντας μὲ μικρῆς διάρκειας ἡδονὲς τὴ δύναμη τοῦ λογικοῦ, ὀδηγεῖ τοὺς περισσότερους σὲ μοιχεία καὶ ἔτσι τοὺς ἀποστερεῖ τὸν μελλοντικὸ καλὸ νυμφίο. Γιατὶ ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι νύφη, ὅταν ὁ νοῦς του φωτίζεται μὲ τὸν λευκὸ λόγον τῆς ἀλήθειας ποὺ σπέρνεται ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ προφήτη.

ΚΗ΄. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀκούει ἓνα μόνο, τὸν προφήτη τῆς ἀλήθειας, γνωρίζοντας ὅτι ὁ λόγος ποὺ σπάρθηκε ἀπὸ ἄλλον, ἔχοντας τὸ ἀμάρτημα τῆς μοιχείας, ἀποβάλλεται ἀπὸ τὴ βασιλεία του, σὰν ἀπὸ τὸν νυμφίο. Ἐνῶ σ' ἐκείνους ποὺ γνωρίζουν τὸ μυστήριον, ἀπὸ τὴν ψυχικὴ μοιχεία προκαλεῖται καὶ θάνατος. Ὅταν ἡ ψυχὴ σπαρεῖ ἀπὸ ἄλλους, τότε, σὰν νὰ διέπραξε πορνεία ἢ μοιχεία, ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, καὶ ἔτσι, ἀφοῦ τὸ ἔμψυχο σῶμα χωρισθεῖ ἀπὸ τὸ πνεῦμα, διαλύεται στὸ χῶμα, καὶ ἡ τιμωρία ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ ἀμάρτημα τὸν καιρὸ τῆς κρίσεως, μετὰ τὴ διάλυση τοῦ σώματος ἐπιβάλλεται στὴν ψυχὴ. Ὅπως καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ἐκείνη ποὺ συλλαμβάνεται ἐπ' αὐτοφῶρον νὰ διαπράττει μοιχεία, πρῶτα διώχνεται ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ ἔπειτα κρίνεται καὶ καταδικάζεται.

ΚΘ΄. Καὶ ἐνῶ ὁ Πέτρος ἐπρόκειτο νὰ μᾶς φανερώσει τελείως αὐτὸν τὸν μυστικὸ λόγον, ἦρθε ὁ Ζακχαῖος λέγοντας:

Εἶναι καιρὸς, Πέτρε, πὰ νὰ βγεῖς καὶ νὰ συζητήσεις. Γιατὶ πολὺς κόσμος μαζεύτηκε στὴν αὐλὴ καὶ σὲ περιμένει, ἀνά-

μένει σε ὄχλος, οὐ̄ ἐν μέσῳ ὡς πολέμαχος ὑπ' αὐτοῦ δο-
ρυφορούμενος ἔστηκε Σίμων.

Ὁ δὲ Πέτρος ἀκούσας, εὐχῆς χάριν ὑποχωρεῖν μοι κελεύσας
ὡς μήπω εἰληφότι τὸ πρὸς σωτηρίαν βάπτισμα, τοῖς ἤδη τε-
5 λείοις ἔφη·

Ἐγερθέντες εὐξώμεθα, ἵνα ὁ Θεὸς τοῖς ἀνεκλείπτοις αὐ-
τοῦ οἰκτιρμοῖς συνεργήσῃ μοι ὁρμῶντι πρὸς σωτηρίαν
τῶν ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντων ἀνθρώπων.

Καὶ τοῦτ' εἰπὼν εὐξάμενος, ἐξήκει εἰς τὸν ὕπαιθρον τῆς αὐλῆς
10 τόπον μέγαν ὄντα, ἐνθα συνεληλυθότες ἦσαν πολλοὶ τοῦ ἐπο-
πτεῦσαι χάριν, τῆς διακρίσεως αὐτοῦ ἐπὶ τὸ σπεύδειν τοῦ ἀκού-
ειν σπουδαιότερους πεποιηκίας.

Α'. Στὰς οὖν καὶ ἰδὼν μετὰ πάσης ἡσυχίας τὸν πάντα
15 λαὸν εἰς αὐτὸν ἀτενίζοντα, Σίμονα δὲ τὸν Μάγον εἰς μέσον
ἐστῶτα, τοῦ λέγειν ἤρξατο οὕτως· Εἰρήνη εἶη πᾶσιν ὑμῖν τοῖς
ἐτοιμῶς ἔχουσι δεξιὰς διδόναι τῇ τοῦ Θεοῦ ἀληθείᾳ, ἣν αὐτοῦ,
μεγάλην τε καὶ ἀσύγκριτον ἐν τῷ νῦν κόσμῳ ὑπάρχουσαν,
δωρεὰν ὁ ἀποστείλας ἡμᾶς, τοῦ ἐν ὑπεροχῇ συμφέροντος ἀψευ-
20 δῆς ὑπάρχων προφήτης, ταύτην ἡμῖν ἐνετείλατο προφάσει προσ-
ηγορίας πρὸ τῶν τῆς διδασκαλίας λόγων ὑμῖν ἐπιφθέγγεσθαι,
ἵνα, ἐὰν ἦ τις ἐν ὑμῖν εἰρήνης τέκνον, διὰ τῆς διδασκαλίας ἡμῶν
καταλάβῃ αὐτὸν ἢ εἰρήνη, εἰ δὲ ταύτην λαβεῖν ὑμῶν τις μὴ θέ-
λοι, τότε ἡμεῖς ἀποτιναζάμενοι εἰς μαρτυρίαν τῶν ποδῶν ἡμῶν
25 τὸν ἐκ τῶν ὀδῶν κονιορτόν, ὃν διὰ τοὺς καμάτους βαστάξαντες
ἠνέγκαμεν πρὸς ὑμᾶς ὅπως σωθῆτε, εἰς ἐτέρων ἀπίωμεν οἰ-
κίας καὶ πόλεις.

ΛΑ'. Καὶ ἀληθῶς ὑμῖν λέγομεν· ἀνεκτότερον ἔσται γῆ Σο-
δόμων καὶ Γομόρρας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῷ τῆς ἀπειθείας
30 τῷ πᾶσι ἐνδιατελεῖν· πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ εὐλογον ἀφ' ἑαυτῶν οὐκ
ἐνοήσατε· δεύτερον, ὅτι, ἀκούσαντες τὰ καθ' ἡμᾶς οὐκ ἦλθατε
πρὸς ἡμᾶς· τρίτον, ὅτι καὶ ἐλθοῦσιν ἡμῖν ἠπειθήσατε. Διὸ φει-

μεσα στὸν ὁποῖο στέκεται ὁ Σίμωνας σὰν πολέμαρχος ἔχοντάς τους ὡς δορυφόρους.

Ὁ Πέτρος ὅταν τὸ ἄκουσε, μὲ παρακάλεσε νὰ ἀποχωρῆσω, ἐπειδὴ δὲν εἶχα ἀκόμα πάρει τὸ βάπτισμα τῆς σωτηρίας, γιὰ νὰ προσευχηθεῖ, καὶ εἶπε στοὺς ἤδη βαπτισμένους:

Σηκωθεῖτε νὰ προσευχηθοῦμε, ὥστε ὁ Θεὸς μὲ τὴν ἀπέραντη εὐσπλαγχνία του νὰ μὲ βοηθήσει στὸ ξεκίνημά μου αὐτὸ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ποὺ πλάστηκαν ἀπὸ αὐτόν.

Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτό, προσευχήθηκε καὶ βγῆκε στὸν ὑπαίθριο χῶρο τῆς αὐλῆς ποὺ ἦταν μέγας, ὅπου ἦταν πολλοὶ συγκεντρωμένοι γιὰ νὰ δοῦν, ἐπειδὴ τὸ ἀξίωμα του τοὺς ἔκανε πιὸ πρόθυμους νὰ τρέξουν γιὰ νὰ ἀκούσουν.

Λ'. Ἀφοῦ λοιπὸν στάθηκε καὶ εἶδε ὅλο τὸ πλῆθος νὰ κοιτάζει σ' αὐτόν μὲ μεγάλη ἠσυχία, καὶ τὸν μάγο Σίμωνα νὰ στέκεται στὴ μέση, ἄρχισε νὰ μιλάει ὡς ἐξῆς:

Εἶθε νὰ ἔχετε εἰρήνη ὅλοι σεῖς ποὺ εἴσαστε ἔτοιμοι νὰ δεχθεῖτε εὐνοϊκὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, τὴν εἰρήνην ποὺ εἶναι ἢ πιὸ μεγάλη καὶ ἀσύγκριτη δωρεὰ στὸν παρόντα κόσμον ἐκείνου ποὺ μᾶς ἔστειλε, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀψευδῆς δάσκαλος τοῦ ἀνώτερου συμφέροντος, καὶ ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωσε ἐντολὴ νὰ τὴν λέμε ὡς προσφώνηση πρὶν ἀρχίσουμε τοὺς λόγους τῆς διδασκαλίας μας σὲ σᾶς, ὥστε, ἐὰν ὑπάρχει μεταξὺ σας κάποιος ὁπαδὸς τῆς εἰρήνης νὰ τὸν κυριεύσει ἡ εἰρήνη, ἐνῶ ἐὰν δὲν θέλει κάποιος ἀπὸ σᾶς νὰ τὴ δεχθεῖ, τότε ἐμεῖς, ἀφοῦ τινάζουμε, ὡς ἀπόδειξη, τὴ σκόνη τῶν ποδιῶν μας ἀπὸ τὸ δρόμον, τὴν ὁποία ἐξαιτίας τοῦ κόπου ποὺ ὑποστήκαμε τὴν φέραμε σὲ σᾶς γιὰ νὰ σωθεῖτε, νὰ ἀναχωροῦμε σὲ σπίτια καὶ πόλεις ἄλλων⁴.

ΛΑ'. Καὶ σᾶς τὸ λέμε ἀληθινά: θὰ εἶναι πιὸ ἀνεκτὴ ἢ χῶρα τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρρας τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως, παρὰ νὰ βρίσκεσθε στὸν τόπον τῆς ἀπειθείας: πρῶτον, ἐπειδὴ δὲν κατανοήσατε τὸ σωστὸ ἀπὸ μόνοι σας: δεύτερον, ἐπειδὴ, ἐνῶ ἀκούσατε τὰ δικά μας, δὲν ἤρθατε σὲ μᾶς: καὶ τρίτον, ἐπειδὴ καὶ ὅταν ἤρθατε, δὲν πιστέψατε. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ νοιαζόμαστε γιὰ σᾶς,

4. Βλ. Ματθ. 10,12. Μάρκ. 6,11. Λουκᾶ 10,15.

δόμενοι ὑμῶν προῖκα εὐχόμεθα τὴν εἰρήνην ἡμῶν ἐλθεῖν ἐφ' ὑμᾶς. Εἰ οὖν ταύτην ἔχειν θέλετε, δεῖ ὑμᾶς προθύμως τὸ μὴ ἀδικεῖν ἀναδέξασθαι, καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι γενναίως φέρειν, ὅπερ ἀνθρώπου φύσις οὐκ ἂν ὑποσταίῃ, ἐὰν μὴ πρότερον τοῦ ἐν ὑπε-
5 ροχῇ συμφέροντος τὴν γνῶσιν λάβῃ, ὅπερ ἐστὶν τὸ εἰδέναι τοῦ πάντα ὑπερέχοντος τὴν δικαίαν φύσιν, ὅτι ἀδικουμένους ἐκδικῶν τιμωρεῖ, καὶ τοὺς εὐσεβοῦντας εἰς αἰεὶ εὐεργετεῖ.

ΑΒ'. Ὑμεῖς οὖν ὡς Θεοῦ δοῦλοι εὐγνώμονες, ἀφ' ἑαυτῶν τὸ εὐλογον νοοῦντες, τὴν αὐτῷ ἀρέσκουσαν ἀναδέξασθε πολι-
10 τείαν, ἵνα οὕτως αὐτὸν φιλοῦντες καὶ φιλούμενοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς αἰεὶ τὸ συμφέρον ἔχοιτε. Αὐτῷ γὰρ μόνῳ τὸ παρασχεῖν δυνατώτατόν ἐστιν, τῷ τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι συστησαμένῳ, οὐρανὸν δημιουργήσαντι, γῆν πιλώσαντι, θάλασσαν περιορίσαντι, τὰ ἐν ἄδῃ ταμιεύσαντι καὶ τὰ πάντα ἀέρος πληρώσαντι.

15 ΑΓ'. Οὗτος μόνος τὴν μίαν καὶ πρώτην μονοειδῆ οὐσίαν τετραχῶς καὶ ἐναντίως ἔτρεψεν· εἶτα μίξας κράσεις ἐξ αὐτῶν ἐποίησεν, ἵνα εἰς ἐναντίας φύσεις τετραμμένοι καὶ μεμιγμένοι τοῦ ζῆν ἡδονὴν ἐκ τῆς ἀντισυζυγίας ἐργάσωνται. Ὅμῳς αὐτὸς μόνος δῆμους ἀγγέλων καὶ πνευμάτων βουλήσιν νεύματι δημιουρ-
20 γήσας, ἔπλησε τοὺς οὐρανοὺς· ὡς καὶ τὸ φαινόμενον στερέωμα ἄστροις ἐκόσμησεν, οἷς καὶ τρίβους ὥρισε καὶ δρόμον ἔταξεν· γῆν ἐπίλωσεν εἰς καρπῶν αὐξήσιν· θάλασσαν δὲ περιώρισεν, ἐν ἀνύδροις οἴκησιν ἀφορίσας· τὰ ἐν ἄδῃ ταμιεύει, ψυχῶν χῶρον ὀνομάσας· τὰ δὲ πάντα ἔπλησεν ἀέρος, ἵνα πάντα τὰ ζῶα πρὸς τὸ
25 ζῆν ἀδεῶς ἀναπνέειν ἔχοι.

ΑΔ'. Ὡς τῆς μεγάλης Θεοῦ φρονίμου χειρός, τῆς ἐν πᾶσι πάντα ποιούσης! Μυρίος γὰρ ὄχλος πτηνῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγένηται, καὶ οὗτος ποικίλος, πρὸς τὸν ἕτερον κατὰ πάντα ἐξηλλαγμένος, λέγω δὲ τὰ τε χρώματα, ράμφη, ὄνυχας, βλέμματα,
30 γνώμας, φθέγματα καὶ τα λοιπὰ πάντα. Πόσαι δὲ καὶ φυτῶν

εὐχόμεσθε νὰ ἔρθῃ δωρεὰν ἡ εἰρήνη μας σὲ σᾶς. Ἐὰν λοιπὸν θέλετε νὰ τὴν ἔχετε, πρέπει νὰ ἀναλάβετε πρόθυμα νὰ μὴ ἀδικεῖτε καὶ νὰ ὑπομένετε μὲ γενναιότητα τὸ νὰ ἀδικεῖσθε, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ὑποφέρει ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν προηγουμένως δὲν λάβῃ γνώση τοῦ ὑψίστου συμφέροντος, πὺ σημαίνει νὰ γνωρίσει, ὅτι αὐτὸς πὺ ὑπερέχει ὡς πρὸς τὴν δίκαιη φύση του, παίρνοντας ἱκανοποίηση γιὰ τοὺς ἀδικούμενους, τιμωρεῖ καὶ εὐεργετεῖ τοὺς εὐσεβεῖς γιὰ πάντα.

ΛΒ'. Ἐσεῖς λοιπὸν, σὰν εὐγνώμονες δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, καταλαβαίνοντας ἀπὸ μόνοι σας τὸ σωστό, ἀποδεχθεῖτε τὴ συμπεριφορὰ πὺ ἀρέσει σ' αὐτόν, ὥστε ἀγαπῶντας τον ἔτσι καὶ ἀγαπώμενοι ἀπὸ αὐτόν, νὰ ἔχετε γιὰ πάντα αὐτὸ πὺ σᾶς συμφέρει. Γιατὶ μόνο σ' αὐτόν εἶναι δυνατὸ νὰ τὸ δώσει, ὁ ὁποῖος ἔφερε στὴν ὑπαρξὴ ἐκεῖνα πὺ δὲν ὑπῆρχαν, δημιούργησε τὸν οὐρανὸ, στερέωσε τὴ γῆ, ἔβαλε ὄρια στὴ θάλασσα, ἀποθήκευσε ὅσα ὑπάρχουν στὸν ἄδη καὶ γέμισε τὰ πάντα μὲ ἀέρα.

ΛΓ'. Αὐτὸς μόνος μετέτρεψε τὴν μία καὶ ἀρχικὴ μονοειδῆ (ἐνὸς εἴδους) οὐσία σὲ τέσσερες ἀντίθετες. Ἐπειτα ἀναμιγνύοντάς τις ἔκανε ἀπὸ αὐτὲς μίγματα, ὥστε, ἀλλαγμένες σὲ ἀντίθετες φύσεις καὶ ἀνακατεμένες, νὰ κάνουν εὐχάριστη τὴ ζωὴ μὲ τὴ σύζευξη τῶν ἀντιθέτων. Ἐπίσης αὐτὸς μόνος δημιούργησε τὰ πλήθη τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν πνευμάτων τῆς βούλησός του μὲ ἓνα νεῦμα καὶ γέμισε τοὺς οὐρανοὺς, στόλισε καὶ τὸ στερέωμα πὺ φαίνεται μὲ ἄστρα, στὰ ὁποῖα ὄρισε καὶ τροχὲς καὶ προσδιόρισε δρομολόγιο· στερέωσε τὴ γῆ, γιὰ νὰ παράγει καρπούς· ἔβαλε ὄρια στὴ θάλασσα, ξεχωρίζοντας τὴ στεριά γιὰ κατοίκηση· ἀποθηκεύει τὰ πράγματα τοῦ ἄδη, ὀνομάζοντάς τον χῶρο τῶν ψυχῶν, καὶ γέμισε τὰ πάντα μὲ ἀέρα, γιὰ νὰ μποροῦν ὅλα τὰ ζῶα νὰ ἀναπνέουν ἄφοβα γιὰ νὰ ζοῦν.

ΛΔ'. Πόσο μεγάλο εἶναι τὸ φρόνιμο χέρι τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο σὲ ὅλα κάνει τὰ πάντα! Γιατὶ μυριάδες σμήνη πτηνῶν ἔγιναν ἀπὸ αὐτόν, καὶ αὐτὰ ποικιλόμορφα, διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα σὲ ὅλα, ἐννοῶ τὰ χρώματα, τὰ ράμφη, τὰ νύχια, τὰ βλέμματα, τὸν σκοπὸ, τὴ φωνὴ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Πόσες ἐπίσης εἶναι

διάφοροι ἰδέαι, χρώμασι καὶ ποιότησι καὶ ὁδμαῖς ἀπείροις διωρισμένοι! Πόσα δὲ τῆς χέρσου ζῶα καὶ τῶν ἐν ὕδασι, ὧν ἀδύνατον εἶπειν σχήματα, μορφάς, θέσεις, χρώματα, βίους, γνώμας, φύσεις, ὄχλον· ἔτι τε ὀρέων πλήθη καὶ ὕψη, λίθων 5 διαφοράς, μυχοὺς φοβερούς, πηγάς, ποταμούς, λίμνας, θαλάσσης, λιμένας, νήσους, ὕλας, οἰκουμένην τε πᾶσαν καὶ ἀοικήτους τόπους.

ΛΕ'. Πόσα δὲ καὶ ἄλλα ἄγνωστα τυγχάνει, στοχασμὸν ἀνθρώπων ἐκπεφευγότα! Τῶν δὲ ἐν καταλήψει ὄντων τίς ἀνθρώπων ἓνα ὄρον οἶδεν! Λέγω δέ, πῶς οὐρανὸς εἰλεῖται, πῶς ἄστρα φέρεται, καὶ τίνας ἔχουσι τὰς μορφάς καὶ τοῦ ζῆν τὴν σύστασιν, τίνες τε οἱ τούτων ἀερώδεις τρίβοι. Πόθεν τε καὶ τὰ ἀνέμων πνεύματα περιωθεῖται καὶ διαφόρους ἔχει τὰς ἐνεργείας. Πῶς ἀνελλιπῶς βρύουσιν αἱ πηγαὶ καὶ ἀέναοι ποταμοὶ 15 γινόμενοι εἰς θάλασσαν καταντῶσιν, καὶ οὔτε ὄθεν ἔρχονται κενοῦνται, οὔτε ὄπου ἀπέρχονται πληροῦσιν. Μέχρι ποῦ τοῦ ἀπεράντου ταρτάρου τὸ ἄπειρον βάθος· ἐπὶ τίνι ἄρα ἐπαιωρεῖται ὁ πάντα περιέχων οὐρανός· πῶς νέφη ἐξ ἀέρος βρῦει καὶ εἰς ἀέρα συμπίνεται· τίς φύσις βροντῶν καὶ ἀστραπῶν, χιόνων, χαλάζης, ὀμίχλης κρυστάλλων, καταιγίδων, ὄμβρων, νεφῶν αἰωρουμένων· καὶ πῶς φυτὰ, ζῶα πλάσσει· καὶ ταῦτα διαφοραῖς ἀναριθμήτοις πάσῃ ἀκριβεῖα συνεχῶς ἀποτελούμενα.

ΛΣ'. Ὅμως ἐάν τις τὸ πᾶν ἀκριβῶς λογισμῶ συνιδῆ, εὐρήσει δι' ἀνθρώπον τὸν Θεὸν πεποιηκότα. Οἱ γὰρ ὄμβροι καρπῶν 25 πῶν ἔνεκα γίνονται, ἵνα ἀνθρώπος μεταλάβῃ, καὶ ζῶα τραφῆ, ὅπως ἀνθρώπῳ χρησιμεύῃ· καὶ ἥλιος φαίνει καὶ τὸν ἀέρα εἰς τέσσαρας τροπὰς τρέπει, ἵνα ἕκαστος καιρὸς τὰ ἴδια ἀνθρώπῳ παρασχῆ· καὶ πηγαὶ βρῦουσιν, ἵνα πόμα ἀνθρώποις δοθῆ. Ἄλλ' ἔτι μὴν κατὰ τὸ δυνατόν τίς ἐπὶ τῆς κτίσεως κυριεύει; Οὐχὶ ἀν-

καὶ οἱ διάφορες ποικιλίες τῶν φυτῶν, ποὺ ξεχωρίζουν στὰ χρώματα καὶ στὶς ποιότητες καὶ στὶς ἄπειρες εὐωδιές! Πόσα πάλι εἶναι τὰ ζῶα τῆς στεριᾶς καὶ τῆς θάλασσας, τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατο νὰ ποῦμε τὰ σχήματα, τὶς μορφές, τὶς θέσεις, τὰ χρώματα, τὸν τρόπο ζωῆς, τὸ σκοπὸ, τὸν χαρακτήρα, τὸ πλῆθος· ἀκόμα καὶ τῶν βουνῶν τὸ πλῆθος καὶ τὰ ὕψη, τὶς διαφορές τῶν πετρωμάτων, τὰ φοβερὰ φεράγια τους, τὶς πηγές, τὰ ποτάμια, τὶς λίμνες, τὶς θάλασσες, τὰ λιμάνια, τὰ νησιά, τὶς ὕλες, ὀλόκληρη τὴ γῆ ποὺ κατοικεῖται καὶ τοὺς τόπους τοὺς ἀκατοίκητους!

ΛΕ'. Καὶ πόσα ἄλλα ἀκόμα εἶναι ἄγνωστα, ποὺ ξέφυγαν τὴ σκέψη τῶν ἀνθρώπων! Καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ καταλαβαίνουμε, ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γνωρίζει ἓνα νόμο! Καὶ ἐννοῶ πῶς ἀπλώνεται ὁ οὐρανός, πῶς κινοῦνται τὰ ἄστρα, ποιά εἶναι ἡ σύσταση τῆς ζωῆς τους, καὶ ποιοί εἶναι οἱ δρόμοι τους στὸν ἀέρα. Ἀπὸ ποῦ ἐπίσης φυσοῦν οἱ ἄνεμοι καὶ ἐκτελοῦν διάφορες ἐνέργειες; Πῶς ἀναβλύζουν ἀσταμάτητα οἱ πηγές καὶ ἀφοῦ γίνουν ἀστείρευτοι ποταμοὶ χύνονται στὴ θάλασσα καὶ οὔτε ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ πηγάζουν ἀδειάζουν, οὔτε ἡ θάλασσα ὅπου χύνονται γεμίζει; Μέχρι ποῦ φτάνει τὸ ἀπύθμενο βάθος τοῦ ἀπέραντου ταρτάρου, πάνω σὲ τί ἄραγε στηρίζεται ὁ οὐρανὸς ποὺ ἀγκαλιάζει τὰ πάντα, πῶς ἀναβλύζουν σύννεφα ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ ἀπορροφῶνται ἀπὸ τὸν ἀέρα; ποιά εἶναι ἡ σύσταση τῶν βροντῶν καὶ τῶν ἀστραπῶν, τῶν χιονιῶν, τοῦ χαλαζιοῦ, τῆς ὀμίχλης, τῶν κρυστάλλων, τῶν καταγιγιδων, τῶν βροχῶν, τῶν σύννεφων ποὺ αἰωροῦνται· καὶ πῶς πλάθει τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, ποὺ συνεχῶς τελειοποιοῦνται σὲ ἀναρίθμητες ποικιλίες μὲ κάθε ἀκρίβεια;

ΛΣ'. Ὅμως, ἐὰν κάποιος τὰ ἐξετάσει ὅλα μὲ τὸν νοῦ του προσεκτικὰ, θὰ δεῖ ὅτι τὰ δημιούργησε ὁ Θεὸς γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ οἱ βροχές γίνονται γιὰ τοὺς καρπούς, γιὰ νὰ τοὺς τρώει ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ τρέφονται τὰ ζῶα, γιὰ νὰ χρησιμεύουν στὸν ἄνθρωπο· καὶ ὁ ἥλιος φέγγει καὶ τὸν ἀέρα τὸν στρέφει σὲ τέσσερες κατευθύνσεις, γιὰ νὰ προσφέρει ὁ κάθε καιρὸς στὸν ἄνθρωπο τὰ δικά του· καὶ οἱ πηγές ἀναβλύζουν, γιὰ νὰ δίνεται στὸν ἄνθρωπο πιότο. Καὶ ἀκόμα, ποῖος κυριαρχεῖ κατὰ τὸ δυνατόν πάνω στὴ

θρωπος, ὃς σοφίαν εἴληφεν, γῆν γεωργεῖν, θάλασσαν πλεῖν, νηκτά, πτηνά, θηρία ἀγριεύειν, ἄστρον δρόμον λογιστεύειν, γῆν μεταλλεύειν, θάλασσαν σήθειν, πόλεις ἐγείρειν, βασιλεῖς ὀρίζειν, νόμους τάσσειν, δικάζειν, Θεὸν ἀόρατον νοεῖν, ἀγγέλων
5 ὀνόματα γνωρίζειν, δαίμονας ἀπελαύνειν, νόσους φαρμακίαις πειρᾶσθαι παύειν, κατὰ δ' ἰοβόλων ἐρπετῶν ἐπαιοιδὰς εὐρίσκειν, ἀντιπαθείας ἐπινοεῖν;

ΛΖ'. Εἰ δὲ εὐγνωμονεῖς, ἄνθρωπε, νενοηκῶς τὸν ἐν πᾶσιν εὐεργετήσαντά σε Θεόν, καὶ ἀθάνατος ἂν ἦς, τῶν διὰ σὲ κτι-
10 σθέντων δι' εὐγνωμοσύνην τὸ διαμένειν ἐχόντων. Καὶ νῦν δὲ γενέσθαι δύνασαι ἄφθαρτος, ἐὰν ἐπιγνώως ὃν ἔλαθες, ἐὰν ἀγαπήσης ὃν κατέλιπες, ἐὰν αὐτῷ μόνῳ προσεύχη, τῷ σῶμά σου καὶ ψυχῆν κολάσαι καὶ σῶσαι δυναμένῳ. Διὸ πρὸ πάντων ἐννοοῦ, ὅτι οὐδεὶς αὐτῷ συνάρχει, οὐδεὶς τῆς αὐτοῦ κοινωνεῖ ὀνο-
15 μασίας, τοῦτο δὲ δὴ λέγεται Θεός. Μόνος γὰρ αὐτὸς καὶ λέγεται καὶ ἔστιν. Ἄλλον δὲ οὔτε νομίσαι, οὔτε εἰπεῖν ἔξεστιν· εἰ δέ τις τομήσειεν, αἰδίδως τὴν ψυχῆν κολασθῆναι ἔχει.

ΛΗ'. Τοῦ Πέτρου ταῦτα εἰπόντος, ὁ Σίμων ἔξω τοῦ ὄχλου βοῆ μεγάλη ἔφη·

20 Τί ψευδόμενος ἀπατᾶν θέλεις τὸν παρεστῶτά σοι ἰδιώτην ὄχλον, πείθων αὐτὸν θεοὺς μῆτε νομίζειν, μῆτε λέγειν ἔξόν εἶναι, τῶν παρὰ Ἰουδαίοις δημοσίων βιβλίων πολλοὺς θεοὺς εἶναι λεγουσῶν; Καὶ νῦν δὲ μετὰ πάντων ἀπ' αὐτῶν σοι τῶν βιβλίων περὶ τοῦ δεῖν θεοὺς νομίζειν συζητῆσαι θέλω· πρότερον περὶ οὗ
25 ἔφησθε Θεοῦ, δείξας μὴ αὐτὸν εἶναι τὸν ἀνωτάτω καὶ πάντα δυνάμενον, καθὸ ἀπρόγνωστός ἐστιν, ἄτελής, ἐνδεής, οὐκ ἀγαθός, καὶ πολλοῖς μυρίοις χαλεποῖς ὑποκείμενος πάθεσιν. Ὅθεν τούτου δειχθέντος ἀπὸ τῶν Γραφῶν, ὡς ἐγὼ λέγω, ἕτερος ἀγρά-

γῆ; Δὲν κυριαρχεῖ ὁ ἄνθρωπος, ποὺ προικίσθηκε μὲ σοφία, νὰ καλλιεργεῖ τὴ γῆ, νὰ διασχίζει τὴ θάλασσα, νὰ κνηγᾷ ὑδρόβια, πτηνὰ καὶ θηρία, νὰ ὑπολογίζει τὴν πορεία τῶν ἄστρον, νὰ ἐκμεταλλεύεται τὰ μεταλλοφόρα κοιτάσματα τῆς γῆς, νὰ κοσκινίζει τὴ θάλασσα, νὰ κτίζει πόλεις, νὰ ὀρίζει βασιλεῖς, νὰ νομοθετεῖ, νὰ δικάζει, νὰ κατανοεῖ τὸν ἀόρατο Θεό, νὰ γνωρίζει τὰ ὀνόματα τῶν ἀγγέλων, νὰ ἐκδιώκει δαίμονες, νὰ ἐπιχειρεῖ τὴ θεραπεία νόσων μὲ φάρμακα, καὶ νὰ ἀνακαλύπτει μαγικὲς μελωδίες ἐναντίον τῶν δηλητηριωδῶν ἐρπετῶν καὶ νὰ ἐπινοεῖ ἀντιπάθειες;

ΛΖ'. Ἐὰν λοιπόν, ἄνθρωπε, εὐγνωμονεῖς τὸν Θεὸ ποὺ σὲ εὐεργέτησε σὲ ὄλα, θὰ μπορούσες νὰ γίνεις καὶ ἀθάνατος, ἀφοῦ ὄσα ἔγιναν γιὰ σένα ἐξαιτίας τῆς εὐγνωμοσύνης μπορούν νὰ παραμείνουν. Καὶ τώρα ὅμως μπορείς νὰ γίνεις ἀθάνατος, ἂν γνωρίσεις καλὰ αὐτὸν ποὺ δὲν θέλησες νὰ προσέξεις, ἂν ἀγαπήσεις αὐτὸν ποὺ ἐγκατέλειψες, ἐὰν προσεύχεσαι μόνο σ' αὐτὸν, ὁ ὁποῖος μπορεί νὰ κολάσει καὶ νὰ σώσει τὸ σῶμα σου καὶ τὴν ψυχὴ σου. Γι' αὐτὸ πρὶν ἀπὸ ὄλα κατανόησε ὅτι κανένας δὲν ἐξουσιάζει μαζὶ μ' αὐτόν, κανένας δὲν ἔχει τὸ ὄνομά του, αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ λέγεται Θεός. Γιατὶ μόνο αὐτὸς καὶ λέγεται καὶ εἶναι. Ἄλλον οὔτε νὰ πιστέψεις, οὔτε νὰ ἀναφέρεις ἐπιτρέπεται· ἐὰν ὅμως κάποιος τολμήσει, θὰ κολασθεῖ ἢ ψυχὴ του αἰώνια.

ΛΗ'. Ὅταν ὁ Πέτρος εἶπε αὐτά, ὁ Σίμωνας ἔξω ἀπὸ τὸ πλῆθος εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή·

Γιατὶ λὲς ψέματα θέλοντας νὰ ἐξαπατήσεις τὸ πλῆθος ποὺ σὲ παραστέκεται, πείθοντάς το ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό οὔτε νὰ πιστεύει οὔτε νὰ μιλάει γιὰ θεούς, ἀφοῦ τὰ ἐπίσημα βιβλία τῶν Ἰουδαίων ἀναφέρουν πολλοὺς θεούς; Καὶ τώρα μαζὶ μὲ ὄλους ἀπὸ αὐτὰ τὰ βιβλία θέλω νὰ συζητήσω μαζὶ σου ὅτι πρέπει νὰ πιστεύουν σὲ θεούς· καὶ πρῶτα γιὰ τὸν Θεὸ ποὺ μίλησες, ἀποδεικνύοντας ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ ἀνώτατος καὶ παντοδύναμος, ἐπειδὴ δὲν προγινώσκει, εἶναι ἀτελής, ἔχει ἐλλείψεις, δὲν εἶναι ἀγαθὸς καὶ ὑπόκειται σὲ πάρα πολλὰ καὶ τρομερὰ πάθη. Καὶ ὅταν αὐτὸ ἀποδειχθεῖ ἀπὸ τὶς Γραφές, ὅπως ἰσχυρίζομαι ἐγώ, τότε δὲν μένει παρὰ νὰ εἶναι ἄλλος ποὺ δὲν ἀναφέρεται στὶς Γρα-

φως περιλείπεται εἶναι, προγνωστικός, τέλειος, ἀνενδεής, ἀγαθός, πάντων χαλεπῶν ἀπηλλαγμένος παθῶν. Ὃν δὲ σὺ φῆς δημιουργόν, τοῖς ἐναντίοις ἀντικείμενος τυγχάνει.

ΛΘ'. Αὐτίκα γοῦν ὁ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ γεγονῶς Ἀδάμ
 5 καὶ τυφλὸς κτίζεται καὶ γνῶσιν ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ οὐκ ἔχων παραδέδοται, καὶ παραβάτης εὐρίσκεται καὶ τοῦ παραδείσου ἐκβάλλεται καὶ θανάτῳ τιμωρεῖται. Ὁμοίως τε καὶ ὁ πλάσας αὐτόν, ἐπεὶ μὴ πανταχόθεν βλέπει, ἐπὶ τῇ Σοδόμων καταστροφῇ λέγει, «δεῦτε καὶ καταβάντες ἴδωμεν, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐ-
 10 τῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ», καὶ ἀγνοοῦντα ἑαυτὸν δείκνυσιν. Τῷ δὲ εἰπεῖν περὶ τοῦ Ἀδάμ, «ἐκβάλωμεν αὐτόν, μήπως ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἄψηται τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φάγη καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα», τῷ εἰπεῖν «μήπως», ἀγνοεῖ· τῷ δὲ ἐπαγαγεῖν, «μήπως φαγὼν
 15 ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ φθονεῖ. Καὶ τῷ γεγράφθαι, ὅτι «ἐνεθυμήθη ὁ Θεός, ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον», καὶ μετανοεῖ καὶ ἀγνοεῖ· τὸ γὰρ ἐνεθυμήθη σκέψις ἐστίν, ἣτις δι' ἀγνοίαν ὧν βούλεται τὸ τέλος ἀκριβῶσαι θέλει, ἢ ἐπὶ τῷ μὴ κατὰ γνώμην ἀποβάντι μεταμελομένου. Καὶ τὸ γεγράφθαι, «καὶ ὠσφράνθη
 20 Κύριος ὄσμην εὐωδίας», ἐνδεοῦς ἐστίν, καὶ τὸ ἐπὶ κνίσση σαρκῶν ἡσθῆναι, οὐκ ἀγαθοῦ. Τὸ δὲ πειράζειν, ὡς γέγραπται· «καὶ ἐπείρασε Κύριος τὸν Ἀβραάμ», κακοῦ καὶ τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς ἀγνοοῦντος.

Μ'. Ὁμῶς ὁ Σίμων πολλὰ ἀπὸ τῶν Γραφῶν ἔδοκει δει-
 25 κνύειν τὸν Θεὸν παντὶ πάθει ὑποκείμενον. Καὶ ὁ Πέτρος πρὸς ταῦτα ἔφη·

Εἰ μηδὲν ἀγαπᾷ ὁ κακὸς καὶ πάνυ μοχθηρὸς ἐφ' οἷς ἁμαρτάνει ἑαυτὸν ἐλέγχειν, ἀπόκριναί μοι.

5. Γέν. 18,21.

6. Γέν. 3,22.

φές, πού προγινώσκει, εἶναι τέλειος, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε, εἶναι ἀγαθὸς καὶ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ ὅλα τὰ φοβερὰ πάθη. Ἐνῶ αὐτός, τὸν ὁποῖο σὺ ὀνομάζεις Δημιουργό, εἶναι ἀντίθετος πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του.

ΛΘ'. Ὁ Ἀδάμ, γιὰ παράδειγμα, πού πλάστηκε «καθ' ὁμοίωσιν» αὐτοῦ, δημιουργήθηκε τυφλὸς καὶ παραδόθηκε χωρὶς νὰ ἔχει γνώση τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ κακοῦ, καὶ ἔγινε παραβάτης καὶ διώχτηκε ἀπὸ τὸν παράδεισο καὶ τιμωρεῖται μὲ θάνατο. Τὸ ἴδιο καὶ ἐκεῖνος πού τὸν ἔπλασε, ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπε ἀπὸ παντοῦ, λέγει γιὰ τὴν καταστροφή τῶν Σοδόμων· «ἄς κατεβοῦμε λοιπὸν νὰ δοῦμε, ἐὰν οἱ ἁμαρτίες τους γίνονται σύμφωνα μὲ τὶς κραυγές τους πού φτάνουν σὲ μένα· ἀλλιῶς, γιὰ νὰ γνωρίσει»⁵, δείχνοντας ὅτι ὁ ἴδιος ἀγνοεῖ. Ἀλλὰ καὶ ὅταν λέει γιὰ τὸν Ἀδάμ, «νὰ τὸν διώξουμε, μὴ τυχὸν καὶ ἀπλώσει τὸ χέρι του καὶ πάρει καρπὸ ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς ζωῆς καὶ τὸν φάει καὶ ζήσει αἰώνια»⁶, λέγοντας, «μῆπως», δείχνει ὅτι δὲν γνωρίζει, καὶ προσθέτοντας, «μῆπως φάει καὶ ζήσει αἰώνια», δείχνει ὅτι καὶ ζηλεύει. Καὶ ὅταν γράφεται ὅτι «θυμῆθηκε ὁ Θεὸς ὅτι δημιούργησε τὸν ἄνθρωπο», ὁ Θεὸς καὶ μετανοεῖ καὶ ἀγνοεῖ· γιατί ἡ ἐνθύμηση σημαίνει σκέψη, ἡ ὁποία ἐξαιτίας τῆς ἀγνοίας θέλει νὰ ἐξακριβώσῃ τὸ τέλος αὐτῶν πού ἐπιθυμεῖ, ἢ δείχνει ὅτι μετανοεῖ γι' αὐτὸ πού ἔγινε παρὰ τὴ γνώμη του. Καὶ τὸ ὅτι ἔχει γραφεῖ, «καὶ ὀσφράνθηκε ὁ Κύριος τὴν εὐώδη ὀσμὴ τῆς θυσίας»⁷, εἶναι δεῖγμα ἐνδειαίας, ἐνῶ τὸ γεγονὸς ὅτι εὐχαριστήθηκε ἀπὸ τὴν κνίσσα τῶν κρεάτων, δείχνει ὅτι δὲν εἶναι ἀγαθός. Τὸ νὰ δοκιμάζει πάλι, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «καὶ δοκίμασε ὁ Κύριος τὸν Ἀβραάμ»⁸, φανερώνει ὅτι εἶναι κακὸς καὶ ἀγνοεῖ τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς του.

Μ'. Καὶ ὁ Σίμωνας βέβαια νόμιζε ὅτι πολλὰ χωρία τῶν Γραφῶν δείχνουν ὅτι ὁ Θεὸς ὑπόκειται σὲ κάθε εἶδους πάθος, ὁ Πέτρος ὁμῶς ρώτησε γι' αὐτά:

Ἄπάντησέ μου ἂν ὁ κακὸς καὶ μοχθηρὸς ἄνθρωπος δὲν ἀγαπᾷ οὔτε τὸν ἑαυτό του γιὰ τὶς ἁμαρτίες του.

7. Γέν. 8,21.

8. Γέν. 22,1.

Καὶ ὁ Σίμων ἔφη·

Οὐκ ἀγαπᾷ.

Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη·

Πῶς οὖν κακὸς καὶ μοχθηρὸς εἶναι δύναται ὁ Θεός, εἶπερ
5 αὐτοῦ λήμματι τὰ κατ' αὐτοῦ κακὰ δημοσίᾳ γραφέντα
προσετέθη;

Καὶ ὁ Σίμων·

Ἐνδέχεται μὴ κατὰ προαίρεσιν αὐτοῦ ὑφ' ἑτέρας δυνάμε-
ως τὸν κατ' αὐτοῦ γραφῆναι ἔλεγχον.

10 Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη·

Πρῶτον οὖν τοῦτο ζητήσωμεν. Εἰ μὲν ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ
βουλῆς ἑαυτὸν ἤλεγξεν, ὡς φθάσας συνωμολόγησας, μο-
χθηρὸς οὐκ ἔστιν, εἰ δὲ ὑφ' ἑτέρας δυνάμεως, ζητητέον
καὶ παντὶ σθένει ἐξεταστέον, μὴ τις αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν
15 ὄντα ἐπὶ πᾶσι τοῖς κακοῖς ὑπέβαλεν.

ΜΑ'. Καὶ ὁ Σίμων·

Πρόδηλος εἶ φεύγων, ἀπὸ τῶν Γραφῶν τὸν κατὰ Θεοῦ
σου ἀκοῦσαι ἔλεγχον.

Καὶ ὁ Πέτρος·

20 Αὐτός μοι φαίνεται τοῦτο ποιῶν. Ὁ γὰρ τάξιν ζητήσεως
φεύγων ἐξέτασιν ἀληθῆ γενέσθαι οὐ βούλεται. Ὅθεν ἐγὼ
τῇ τάξει χρώμενος, καὶ βουλόμενος πρῶτον τὸν συγγρα-
φέα νοηθῆναι, πρόδηλός εἰμι τὴν εὐθειᾶν ὁδεύειν θέλων.

Καὶ ὁ Σίμων·

25 Ὁμολόγησον πρῶτον, εἶγε τὰ κατὰ τοῦ δημιουργοῦ γε-
γραμμένα ἀληθῆ ἔστι, καὶ οὐκ ἔστι τῶν ὄλων ἀνώτερος,
κατὰ τὰς Γραφὰς πάσῃ ὑποκείμενος μοχθηρία, καὶ ὕστε-
ρον ζητήσομεν τὸν συγγράψαντα.

Καὶ ὁ Πέτρος·

30 Ἴνα μὴ δόξω, ἀντιλέγειν σου τῇ ἀταξία μὴ θέλων,

Καὶ ὁ Σίμωνας εἶπε·

Δὲν τὸν ἀγαπᾷ.

Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε·

Πῶς λοιπὸν ὁ Θεὸς μπορεῖ νᾶ εἶναι κακὸς καὶ μοχθηρὸς, ἔαν μὲ δική του θέληση προστέθηκαν αὐτὰ ποὺ γράφτηκαν ἔναντιον του δημοσίως;

Καὶ ὁ Σίμωνας·

Δὲν ἀποκλείεται χωρὶς τῆ δική του συγκατάθεση νὰ γράφτηκε ἡ ἔναντιον του κατηγορία.

Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε·

Ἄς συζητήσουμε λοιπὸν πρῶτα αὐτό. Ἐὰν μὲ δική του συγκατάθεση κατηγορήσε τὸν ἑαυτὸ του, ὅπως πρὸ ὀλίγου ὁμολόγησες μαζί μας, δὲν εἶναι μοχθηρὸς, ἔαν ὅμως ἀπὸ ἄλλη δύναμη, πρέπει νὰ συζητηθεῖ καὶ νὰ ἐρευνηθεῖ μὲ κάθε δύναμη, μήπως κάποιος τὸν συκοφάντησε γιὰ ὅλα τὰ κακά, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ἀγαθός.

ΜΑ'. Καὶ ὁ Σίμωνας·

Εἶναι φανερό ὅτι ἀποφεύγεις νὰ ἀκούσεις ἀπὸ τις Γραφές τὴν κατηγορία ἔναντιον τοῦ Θεοῦ σου.

Καὶ ὁ Πέτρος·

Αὐτὸ μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ κάνεις ἐσύ. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀποφεύγει τὴν κανονικὴ συζήτηση, ἐκεῖνος δὲν θέλει νὰ γίνει εἰλικρινῆς ἐξέταση. Γι' αὐτὸ ἐγώ, τηρῶντας τοὺς κανόνες τῆς συζητήσεως καὶ θέλοντας πρῶτα νὰ κατανοήσουμε τὸν συγγραφέα, δηλώνω ὅτι θέλω νὰ ἀκολουθήσουμε τὸν σωστὸ δρόμο.

Καὶ ὁ Σίμωνας·

Ὁμολόγησε πρῶτα, ἔαν αὐτὰ ποὺ εἶναι γραμμένα ἔναντιον τοῦ Δημιουργοῦ εἶναι ἀληθινά, καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλα, σύμφωνα μὲ τις Γραφές, ἀφοῦ ὑπόκειται σὲ κάθε εἶδους μοχθηρία, καὶ ἔπειτα νὰ συζητήσουμε γιὰ τὸν συγγραφέα.

Καὶ ὁ Πέτρος·

Δέχομαι, γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ ὅτι ἔχω ἀντιρρήσεις γιὰ τὴν

ζητεῖν, ἀποκρίνομαι. Ἐγὼ φημι ὅτι εἰ τὰ κατὰ τοῦ Θεοῦ γεγραμμένα ἀληθῆ εἶη, οὕπω τὸν Θεὸν δείκνυσιν μοχθηρόν.

Καὶ ὁ Σίμων ἔφη·

5 Πῶς τοῦτο συστήσαι δύνασαι;

ΜΒ'. Καὶ ὁ Πέτρος·

Ἵτι ταῖς αὐτὸν κακῶς λεγούσαις φωναῖς τὰ ἐναντία γεγραπται, οὐ εἶνεκεν οὐδ' ὀπότερον βεβαιωθῆναι δύναται.

Καὶ ὁ Σίμων·

10 Πῶς οὖν, τῶν Γραφῶν τῶν μὲν αὐτὸν κακὸν λεγουσῶν, τῶν δὲ ἀγαθόν, τὸ ἀληθὲς ἔστιν ἐπιγνώναι;

Καὶ ὁ Πέτρος·

Ἵσαι τῶν Γραφῶν φωναῖ καὶ συμφωνοῦσι τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη κτίσει, ἀληθεῖς εἰσιν· ὅσαι δὲ ἐναντίαι, ψευδεῖς

15 τυγχάνουσιν.

Καὶ ὁ Σίμων ἔφη·

Πῶς δύνασαι ἐναντιουμένας ἑαυτοῖς δεῖξαι τὰς Γραφάς;

Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη·

20 Τὸν Ἀδὰμ τυφλὸν λέγεις γεγενῆσθαι, ὅπερ οὐκ ἦν. Οὐ γὰρ ἂν τυφλῷ ἐντελλόμενος ἐδείκνυε λέγων· «ἀπὸ δὲ τοῦ ζύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν μὴ γεύσεσθε».

Καὶ ὁ Σίμων·

Τυφλὸν ἔλεγε τὸν νοῦν αὐτοῦ.

Καὶ ὁ Πέτρος·

25 Πῶς καὶ τὸν νοῦν τυφλὸς εἶναι ἐδύνατο, ὁ πρὸ τοῦ γεύσασθαι τοῦ φυτοῦ συμφῶνως τῷ κτίσαντι αὐτὸν οἰκεῖα πᾶσι τοῖς ζώοις ἐπιθεῖς ὀνόματα;

Καὶ ὁ Σίμων·

ἀταξία σου, ἐπειδὴ δὲν θέλω νὰ κάνω συζήτηση. Ἐγὼ λέω, ὅτι, ἐὰν αὐτὰ ποὺ εἶναι γραμμένα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθινὰ, δὲν φανερώνουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μοχθηρός.

Καὶ ὁ Σίμωνας εἶπε·

Πῶς μπορεῖς αὐτὸ νὰ τὸ ὑποστηρίξεις;

ΜΒ'. Καὶ ὁ Πέτρος·

Ἐπειδὴ στὴ Γραφὴ ἀναφέρονται τὰ ἀντίθετα πρὸς ἐκεῖνα ποὺ τὸν χαρακτηρίζουν κακόν, γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ βεβαιωθεί οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο.

Καὶ ὁ Σίμωνας·

Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸ νὰ μάθουμε τὴν ἀλήθεια, ἀφοῦ ἀπὸ τὶς Γραφές, ἄλλες τὸν παρουσιάζουν κακόν καὶ ἄλλες ἀγαθόν;

Καὶ ὁ Πέτρος·

Ὅσες ἀπὸ τὶς Γραφές συμφωνοῦν μὲ τὴν κτίση ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ αὐτόν, εἶναι ἀληθινές, ἐνῶ ὅσες εἶναι ἀντίθετες, εἶναι ψευδτικες.

Καὶ ὁ Σίμωνας·

Πῶς μπορεῖς νὰ ἀποδείξεις τὶς Γραφές ὅτι ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ἑαυτὸ τους;

Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε·

Λές ὅτι ὁ Ἄδὰμ δημιουργήθηκε τυφλός, πρᾶγμα ποὺ δὲν συνέβηκε. Γιατί, δίνοντας ἐντολὴ σὲ τυφλόν, δὲν θὰ τοῦ ἔδειχνε λέγοντας, «ἀπὸ τὸ δένδρο ὅμως τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἀπαγορεύεται νὰ φᾶτε»⁹.

Καὶ ὁ Σίμωνας·

Τυφλὸ ἔλεγε τὸν νοῦ του.

Καὶ ὁ Πέτρος·

Πῶς ὅμως μποροῦσε νὰ εἶναι τυφλὸς στὸ νοῦ, αὐτὸς ποὺ πρὶν νὰ γευθεῖ τὸν καρπὸ ἔδωσε σὲ ὅλα τὰ ζῶα τὰ δικά τους ὀνόματα, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόδειξη τοῦ Δημιουργοῦ του;

Καὶ ὁ Σίμωνας·

---

9. Γέν. 2,17.

Εἰ πρόγνωσιν εἶχεν ὁ Ἀδάμ, διὰ τί οὐ προέγνω τὸν τὴν
 γυναῖκα αὐτοῦ μέλλοντα ἀπατᾶν ὄφιν;

Καὶ ὁ Πέτρος·

Εἰ πρόγνωσιν μὴ εἶχεν ὁ Ἀδάμ, πῶς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ πρὸς
 5 τὰς ἐσομένας πράξεις, ἅμα τῷ γεννηθῆναι, τὰ ὀνόματα ἐπέθη-
 κεν, τὸν μὲν πρῶτον καλέσας Κάϊν, ὃ ἐρμηνεύεται ζῆλος, ὃς καὶ
 ζηλώσας ἀνεῖλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Ἀβέλ, ὃ ἐρμηνεύεται
 πένθος; Ἐπ' αὐτῷ γὰρ τῷ πρώτῳ φονευθέντι ἐπένθησαν οἱ γο-
 νεῖς.

10 ΜΓ'. Εἰ δὲ Ἀδάμ ἔργον Θεοῦ ὑπάρχων πρόγνωσιν εἶχεν,
 πολὺ μᾶλλον ὁ δημιουργήσας αὐτὸν Θεός. Καὶ ψευδός ἐστι τὸ
 γεγράφθαι, «ἐνεθυμήθη ὁ Θεός», ὡς λογισμῷ χρησαμένου διὰ
 τὴν ἄγνοιαν. Ἔτι μὴν καὶ εἰ ἐπέιραζε Κύριος τὸν Ἀβραάμ, ἵνα
 γνῶ εἰ ὑπομένει. Καὶ τὸ γεγραμμένον, «καταβάντες ἴδωμεν εἰ
 15 κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν, τὴν ἐρχομένην πρὸς μέ, συντελοῦν-
 ται· εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ». Καὶ ἵνα μὴ εἰς πολὺ μηκύνω τὸν λόγον,
 ὅσαι ποτὲ φωναὶ ἄγνοιαν αὐτοῦ καταλέγουσιν ἢ ἄλλο τι χαλε-
 πόν, ὑφ' ἐτέρων φωνῶν τὰ ἐναντία λεγουσῶν ἀνασκευαζόμεναι
 ψευδεῖς εἶναι ἐλέγχονται. Ὅτι δὲ ὄντως προγινώσκει, λέγει τῷ
 20 Ἀβραάμ· «γινώσκων γνώση, ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα
 σου ἐν γῆ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτό, καὶ κακώσουσι καὶ
 ταπεινώσουσιν αὐτοὺς τετρακόσια ἔτη· τὸ δὲ ἔθνος ᾧ ἂν δου-
 λεύσωσι κρινῶ ἐγώ· μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται, ᾧδε μετὰ
 ἀποσκευῆς πολλῆς, σὺ δὲ ἀπελεύση πρὸς τοὺς πατέρας σου
 25 μετ' εἰρήνης, τραφεῖς ἐν γῆρει καλῷ· τετάρτη δὲ γενεᾷ ἀπο-
 στραφήσονται ᾧδε· οὐπω γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι
 τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν».

ΜΔ'. Τί δέ, οὐχὶ καὶ Μωϋσῆς τὰ ἁμαρτήματα τοῦ λαοῦ

Ἐὰν ὁ Ἀδὰμ εἶχε ἰκανότητα προγνωστική, γιατί δὲν πρόβλεψε τὸ φίδι πὺ ἐπρόκειτο νὰ ἐξαπατήσῃ τὴ γυναῖκα του;

Καὶ ὁ Πέτρος:

Ἐὰν ὁ Ἀδὰμ δὲν εἶχε προγνωστική ἰκανότητα, πῶς ἔδωσε στοὺς γιούς του μόλις γεννήθηκαν ὀνόματα ἀνάλογα πρὸς τὶς πράξεις πὺ θὰ ἔκαναν, ὀνομάζοντας τὸν πρῶτον Κάϊν, πὺ μεταφράζεται ζήλεια, ὁ ὁποῖος πράγματι σκότωσε ζηλευοντάς τον τὸν ἀδελφὸ του Ἄβελ, πὺ μεταφράζεται πένθος; γιατί οἱ γονεῖς του πένθησαν γι' αὐτὸν πὺ ἦταν ὁ πρῶτος πὺ σκοτώθηκε.

ΜΓ'. Ἐὰν ὁμοῦς ὁ Ἀδὰμ, πὺ ἦταν ἔργο τοῦ Θεοῦ, εἶχε προγνωστική δύναμη, πολὺ περισσότερο εἶχε ὁ Θεὸς πὺ τὸν δημιούργησε. Καὶ εἶναι ψέμα αὐτὸ πὺ γράφεται, ὅτι «θυμῆθηκε ὁ Θεός», χρησιμοποιοῦντας δηλαδὴ τὴ σκέψη τοῦ ἐξαιτίας τῆς ἄγνοιάς του. Ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι δοκίμαζε ὁ Κύριος τὸν Ἀβραάμ, γιὰ νὰ δεῖ ἂν θὰ δείξει ὑπομονή. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ πὺ γράφτηκε, «ἄς κατεβοῦμε νὰ δοῦμε, ἂν οἱ ἁμαρτίες τους γίνονται σύμφωνα μὲ τὶς κραυγές τους πὺ φτάνουν σὲ μένα· ἀλλιῶς, γιὰ νὰ δῶ»¹⁰. Καὶ γιὰ νὰ μὴ μακρύνω τὸ λόγο πολὺ, οἱ μαρτυρίες πὺ τυχὸν τὸν κατηγοροῦν γιὰ ἄγνοια ἢ κάτι ἄλλο φοβερό, ἐφόσον ἀνασκευάζονται ἀπὸ ἄλλες μαρτυρίες πὺ λένε τὰ ἀντίθετα, ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι ψεύτικες. Τὸ ὅτι πραγματικὰ ὁ Θεὸς προγινώσκει, λέει στὸν Ἀβραάμ: «πρέπει νὰ μάθεις ὅτι οἱ πρόγονοί σου θὰ εἶναι ὡς ξένοι σὲ χώρα πὺ δὲν θὰ εἶναι δική τους, καὶ θὰ τοὺς ὑποδουλώσουν καὶ θὰ τοὺς κακοποιήσουν καὶ θὰ τοὺς ἐξευτελίσουν ἐπὶ τετρακόσια χρόνια. Τὸ ἔθνος ὁμοῦς στὸ ὁποῖο θὰ ὑποδουλωθοῦν θὰ τὸ τιμωρήσω ἐγώ. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἔρθουν ἐδῶ μαζί μὲ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά τους, ἐνῶ ἐσὺ θὰ ἀναχωρήσεις εἰρηνικὰ πρὸς τοὺς πατέρες σου, ἀφοῦ φτάσεις σὲ εὐτυχισμένα γεράματα. Θὰ ἐπιστρέψουν δὲ ἐδῶ κατὰ τὴν τέταρτη γενιά· γιατί δὲν ξεπληρώθηκαν ἀκόμη μέχρι τώρα οἱ ἁμαρτίες τῶν Ἀμορραίων»¹¹.

ΜΔ'. Τότε γιατί δὲν προλέγει καὶ ὁ Μωυσῆς τὶς ἁμαρτίες

10. Γέν. 18,21.

11. Δευτ. 34,5.

προσημαίνει καὶ τὴν διασπορὰν τὴν εἰς τὰ ἔθνη προδηλοῖ; Εἰ δὲ Μωϋσεῖ αὐτὸς δέδωκε προγινώσκειν, πῶς αὐτὸς οὐκ εἶχεν; Ἔχει δέ. Εἰ δὲ ἔχει, ὡσπερ καὶ ἐδείξαμεν, περισσὸν ἐστὶ τὸ γεγραμμένον, «ἐνεθυμήθη», καί, «μετεμελήθη», καὶ τό, «καταβάς
5 ὄψομαι, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν», καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἃ τινὰ πρὸ τοῦ γενέσθαι, ὡς ἀποβαίνειν ἤμελλεν, προγνωσθέντα, οἰκονομία σοφῆ ἀμεταμέλητον λαμβάνει τὴν ἔκβασιν.

ME'. Τὸ δὲ θυσιῶν αὐτὸν μὴ ὀρεχθῆναι, φαίνεται ἐκ τοῦ τοὺς ἐπιθυμήσαντας κρεῶν ἅμα τῷ γεύσασθαι ἀναιρεθῆναι, καὶ
10 χωσθέντας ἐπὶ τῷ τάφῳ βουνὸν ἐπιθυμιῶν προσαγορευθῆναι. Ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ θύσει ζώων χαλεπαίνων, θύεσθαι αὐτὰ μὴ θέλων, θυσίας ὡς ἐπιθυμῶν οὐ προσέτασεν καὶ ἀπαρχὰς οὐκ ἀπῆται. Ἄνευ γὰρ θύσεως ζώων οὔτε θυσίαι τελοῦνται, οὔτε ἀπαρχαὶ δοθῆναι δύνανται. Πῶς δὲ σκότῳ καὶ γνόφῳ καὶ
15 θυέλλῃ συνεῖναι δυνατὸν (καὶ γὰρ τοῦτο γέγραπται) τῷ καθαρὸν συστήσαντι οὐρανόν, καὶ φῶς φαίνειν δημιουργήσαντι τὸν ἥλιον, καὶ πᾶσι τοῖς ἀναριθμήτοις ἄστροις ἀμεταμέλητον ὀρίσαντι τῶν δρόμων τὴν τάξιν; Οὕτως, ὦ Σίμων, τὸ τοῦ Θεοῦ χειρόγραφον, λέγω δὲ τὸν οὐρανόν, καθαρὰν καὶ βεβαίαν τὴν
20 τοῦ πεποιηκότος δείκνυσι γνώμην.

MS'. Οὕτως αἱ τοῦ τὸν οὐρανὸν κτίσαντος Θεοῦ διάβολοι φωναὶ καὶ ὑπὸ τῶν σὺν αὐταῖς ἐναντίων φωνῶν ἀκυροῦνται, καὶ ὑπὸ τῆς κτίσεως ἐλέγχονται· οὐ γὰρ ὑπὸ χειρὸς προφητικῆς ἐγράφησαν· διὸ καὶ τῇ τοῦ τὰ πάντα κτίσαντος Θεοῦ χειρὶ ἐναν-
25 τίας φαίνονται.

Καὶ ὁ Σίμων ἔφη·

Πῶς τοῦτο ἀποδειῖξαι δύνῃ;

MZ'. Καὶ ὁ Πέτρος·

Ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐβδομήκοντα σοφοῖς
30 ἀνδράσιν ἀγράφως ἐδόθη παραδεδοσθαι, ἵνα τῇ διαδοχῇ πολιτεύεσθαι δύνῃται. Μετὰ δὲ τὴν Μωϋσέως ἀνάληψιν ἐγράφη ὑπό τινος, οὐ μὴν ὑπὸ Μωϋσέως. Ἐν αὐτῷ γὰρ

τοῦ λαοῦ καὶ δὲν προαναγγέλλει τὴ διασπορὰ του στὰ ἔθνη; Ἐφόσον ἐκεῖνος ἔδωσε στὸν Μωυσῆ τὴν ἰκανότητα νὰ προβλέπει, πῶς αὐτὸς δὲν τὴν εἶχε; Τὴν ἔχει ὁμως. Ἐὰν τὴν ἔχει, ὅπως ἀποδείξαμε, εἶναι περιττὸ αὐτὸ ποῦ γράφεται, «θυμήθηκε καὶ μετανόησε», καὶ τὸ «θὰ κατέβω καὶ θὰ δῶ, σὲ τί ὀφείλονται οἱ κραυγὲς τους» καὶ ἄλλα τέτοια, τὰ ὁποῖα ὄντας γνωστὰ πρὶν νὰ γίνουν ἀπὸ σοφὴ πρόνοια, ἐφόσον ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, πραγματοποιοῦνται χωρὶς μεταμέλεια.

ΜΕ'. Τὸ ὅτι αὐτὸς δὲν ἐπιθυμεῖ τις θυσίες, φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι ὅσοι ἐπιθύμησαν τὰ κρέατα, μόλις τὰ δοκίμασαν σκοτώθηκαν, καί, ἀφοῦ παραχώθηκαν σὲ τάφο, ὀνομάστηκαν βουνὸ ἐπιθυμιῶν. Ἐνῶ αὐτὸς δυσφορῶντας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ γιὰ τὴ θυσία τῶν ζώων καὶ μὴ θέλοντας αὐτὰ νὰ θυσιάζονται, δὲν δήλωσε ὅτι ἐπιθυμεῖ τις θυσίες καὶ δὲν ζητοῦσε τὴν προσφορὰ ἀπαρχῶν. Γιατὶ χωρὶς τὴ σφαγὴ ζώων οὔτε θυσίες γίνονται, οὔτε ἀπαρχὲς μποροῦν νὰ προσφερθοῦν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ βρίσκεται μέσα σὲ σκοτάδι καὶ ὀμίχλη καὶ θύελλα (γιατὶ καὶ αὐτὸ εἶναι γραμμένο), αὐτὸς ποῦ ἔκτισε τὸν καθαρὸ οὐρανὸ καὶ δημιούργησε τὸν ἥλιο καὶ φωτίζει καὶ καθόρισε τὴν ἀμετακίνητη πορεία τῶν ἀναρίθμητων ἀστρων; Ἔτσι, Σίμωνά, τὸ χειρόγραφο τοῦ Θεοῦ, ἐννοῶ ὁ οὐρανός, δείχνει καθαρὴ καὶ βέβαιη τὴ γνώμη τοῦ δημιουργοῦ του.

ΜΣ'. Ἔτσι οἱ συκοφαντικὲς διδασκαλίες κατὰ τοῦ Θεοῦ ποῦ ἔκτισε τὸν οὐρανὸ, ἀνατρέπονται καὶ ἀπὸ τις ἀντίθετες πρὸς αὐτὲς γνώμες, καὶ ἀπὸ τὴν κτίση ἀνασκευάζονται· γιατὶ δὲν γράφτηκαν ἀπὸ προφητικὸ χέρι· γι' αὐτὸ καὶ παρουσιάζονται ἀντίθετε πρὸς τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ποῦ ἔκτισε τὰ πάντα.

Καὶ ὁ Σίμωνας εἶπε·

Πῶς μπορεῖς νὰ τὸ ἀποδείξεις αὐτό;

ΜΖ'. Καὶ ὁ Πέτρος·

Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Μωυσῆ ἄγραφος σὲ ἑβδομήντα σοφοὺς ἄνδρες, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ κυβερνᾷ μὲ τοὺς διαδόχους του. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνάληψη τοῦ Μωυσῆ γράφτηκε ἀπὸ κάποιον, καὶ ὄχι ἀπὸ

τῷ νόμῳ γέγραπται· «καὶ ἀπέθανε Μωϋσῆς, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐγγὺς οἴκου Φογόρ, καὶ οὐδεὶς οἶδε τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἕως τῆς σήμερον». Οἷόν τε ἦν ἀποθανόντα Μωϋσῆν γράφειν, ἀπέθανε Μωϋσῆς; Ἐπεὶ ἐν τῷ μετὰ Μωϋσέα
 5 χρόνῳ, ὡς γε ἔτη που πεντακόσια ἦ καὶ πρὸς, ἐν τῷ κτισθέντι ναῶ κείμενος εὐρίσκεται, καὶ μεθ' ἕτερα που πεντακόσια ἔτη φέρεται, καὶ ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ οὕτως ἐμπρησθεὶς ἀπόλλυται. Καὶ ὁμως μετὰ Μωϋσῆν γραφεὶς καὶ πολλάκις ἀπολωλὼς τὴν τοῦ Μωϋσέως πρόγνωσιν
 10 καὶ οὗτος ὠμολόγησεν, ὅτι τὸν ἀφανισμὸν αὐτοῦ προειδὼς οὐκ ἔγραψεν· οἱ δὲ γράψαντες τῷ τὸν ἀφανισμὸν μὴ προεγνωκέναι ἐπ' ἀγνωσίας ἐλεγχθέντες, προφητῆται οὐκ ἦσαν.

ΜΗ'. Καὶ ὁ Σίμων·

15 Ἐπειδὴ τὰ περὶ Θεοῦ, ὡς ἔφησ, ἐκ τῆς πρὸς τὴν κτίσιν παραβολῆς ἔστι νοῆσαι, πῶς τὰ λοιπὰ ἐν τῷ νόμῳ, ἐκ παραδόσεως Μωϋσέως ὄντα καὶ ἀληθῆ τυγχάνοντα καὶ τοῖς ψευδέσι μεμιγμένα ἐπιγνῶναί ἐστι δυνατόν;

Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη·

20 Περικοπή τις ἐν τῷ γραφέντι νόμῳ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν ἀπταιστώσως ἐπεμνημονεύθη, ὥστ' ἂν σαφῶς δεῖξαι τῶν γεγραμμένων ποῖά ἐστιν ἀληθῆ, ποῖα δὲ ψευδῆ.

Καὶ ὁ Σίμων·

25 Τίς ἐστὶν αὕτη, μήνυσον ἡμῖν.

ΜΘ'. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη·

Αὐτίκα ἐρῶ. Γέγραπται ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ νόμου βιβλίῳ πρὸς τοῖς τελευταίοις· «οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, οὐδὲ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ οὗ

τὸν Μωυσῆ. Γιατί σ' αὐτὸν τὸ Νόμο γράφεται· «καὶ πέθανε ὁ Μωυσῆς, καὶ τὸν ἔθαψαν κοντὰ στὸ σπίτι τοῦ Φογὸρ καὶ κανένας δὲν γνωρίζει τὸν τόπο τῆς ταφῆς του μέχρι σήμερᾶ»¹². Ἦταν δυνατό, ἀφοῦ πέθανε ὁ Μωυσῆς, νὰ γράφει «πέθανε ὁ Μωυσῆς»; Γιατί, στὸν μετὰ τὸν Μωυσῆ χρόνο, περίπου πεντακόσια ἢ καὶ περισσότερα χρόνια, βρισκόταν κατατεθειμένος στὸν ναὸ ποὺ κτίστηκε, καὶ μετὰ ἀπὸ ἄλλα πεντακόσια χρόνια περίπου πάλι ἀναφέρεται, καὶ χάθηκε ὅταν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ναβουχοδονόσορα ὁ ναὸς πυρπολήθηκε¹³. Καὶ ὅμως, ἂν καὶ γράφτηκε μετὰ τὸν Μωυσῆ, καὶ χάθηκε πολλές φορές, καὶ αὐτὸς ὁμολόγησε τὴν πρόγνωση τοῦ Μωυσῆ, ὅτι δηλαδή, ἐνῶ εἶχε προβλέψει τὴν ἐξαφάνισή του, δὲν τὸ ἔγραψε· ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔγραψαν ὅτι δὲν γνώριζε τὴν ἐξαφάνισή του, κατηγορήθηκαν γιὰ ἄγνοια, καὶ δὲν ἦταν προφήτες.

ΜΗ'. Καὶ ὁ Σίμωνας·

Ἄφοῦ, ὅπως εἶπες, τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Θεὸ μπορούμε νὰ τὰ κατανοήσουμε σὲ ἀντιπαραβολὴ μὲ τὴ κτίση, πῶς εἶναι δυνατό νὰ γνωρίζουμε τὰ ἄλλα τοῦ Νόμου ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν παράδοση τοῦ Μωυσῆ καὶ εἶναι ἀληθινὰ καὶ ἀνακατεμένα μὲ τὰ ψεῦτικα;

Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε·

Κάποια περικοπὴ στὸν γραπτὸ Νόμο μετὰ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἀπομνημονεύτηκε ἄπταιστα, καὶ μπορεῖ νὰ δείξει καθαρὰ ποιά ἀπὸ τὰ γραμμένα εἶναι ἀληθινὰ καὶ ποιά ψεύτικα.

Καὶ ὁ Σίμωνας·

Ποιά εἶναι αὕτη, φανέρωσέ την.

ΜΘ'. Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε·

Θὰ σοῦ πῶ ἀμέσως. Γράφεται στὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ Νόμου πρὸς τὸ τέλος· «δὲν θὰ ἐκλείψει ἄρχοντας ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ ἀρχηγὸς ἀπὸ τῆ γενεᾶ του, μέχρι νὰ ἐκπλη-

13. Πρόκειται γιὰ τὸν Μωσαϊκὸ Νόμο ποὺ χάθηκε μὲ τὴν πυρπόληση τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομώντα ἀπὸ τὸν Ναβουχοδονόσορα τὸ 586 π. Χ.

έστιν· καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν». Ἐάν τις οὖν τὸν, μετὰ τὸν ἐξ Ἰούδα ἐκλείψαι ἄρχοντα καὶ ἡγούμενον, ἐλληλυθότα καὶ ὑπὸ ἐθνῶν προσδοκᾶσθαι μέλλοντα νοῆσαι δυνηθῆ, οὗτος τὴν περικοπὴν ἐκ τῶν ἀποτελεσθέντων
 5 ἀληθῆ τὸν ἐλληλυθότα ἐπιγνῶναι, οὗ τῆ διδασκαλίᾳ πειθόμενος γνώσεται τίνα ἐστὶ τῶν Γραφῶν τὰ ἀληθῆ, τίνα δὲ τὰ ψευδῆ.

Καὶ ὁ Σίμων·

Συνίημι, ὅτι τὸν Ἰησοῦν ὑμῶν λέγεις, ὡς αὐτὸν ὑπὸ τῆς
 10 Γραφῆς προφητευθέντα· δεδόσθω τοιγαροῦν οὕτως ἔχειν.
 Λέγε τοίνυν, πῶς ὑμᾶς διακρίνειν τὰς Γραφὰς ἐδίδαξεν;

Ν'. Καὶ ὁ Πέτρος·

Ὅτι μέμικται τὰ ἀληθῆ τοῖς ψευδέσιν, μέμνημαί που αὐτὸν αἰτιώμενον τοὺς Σαδδουκαίους εἰπεῖν· «διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰ ἀληθῆ τῶν Γραφῶν, οὗ εἵνεκεν ἀγνοεῖτε τὴν
 15 δύναμιν τοῦ Θεοῦ». Εἰ δὲ τὰ ἀληθῆ τῶν Γραφῶν ἀγνοεῖν αὐτοὺς ὑπέβαλεν, δῆλον ὡς ὄντων ψευδῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ φῆναι, «γίνεσθε τραπεζῖται δόκιμοι», ὡς δοκίμων καὶ κιβδηλων λόγων ὄντων. Καὶ τῷ εἰπεῖν, «διὰ τί οὐ νοεῖτε τὸ εὐλογον
 20 τῶν Γραφῶν;» βεβαιότερον τοῦ αὐθαιρέτως εὐγνωμονοῦντος τίθησι τὸν νοῦν

ΝΑ'. Τὸ δὲ καὶ τῶν Γραφῶν προκείμενον ἐπὶ γραμματεῖς καὶ διδασκάλους πέμπειν, ὡς τοῦ ὄντος νόμου εἰδότας τὰ ἀληθῆ, δῆλόν ἐστιν. Τὸ δὲ καὶ εἰπεῖν αὐτόν, «οὐκ ἤλθον καταλῦσαι
 25 τὸν νόμον», καὶ φαίνεσθαι αὐτὸν καταλύοντα, σημαίνοντος ἦν, ὅτι, ἃ κατέλυσεν, οὐκ ἦν τοῦ νόμου. Τὸ δὲ καὶ εἰπεῖν, «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, ἰῶτα δὲ ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ πα-

ρωθοῦν αὐτὰ πού ἀνήκουν σ' αὐτόν· καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ προσμονὴ τῶν λαῶν»¹⁴. Ἐὰν λοιπὸν κάποιος μπορέσει νὰ κατανοήσῃ αὐτὸν πού ἔχει ἔρθει, ἀφότου ἔλειψε ἄρχοντας καὶ ἀρχηγὸς ἀπὸ τῆ φυλῆ τοῦ Ἰούδα, καὶ ἀναμενόταν ὅτι θὰ ἔρθει ἀπὸ τοὺς λαοὺς, ἐκεῖνος, ἀπὸ ὅσα ἔγιναν, θὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν πού ἦρθε ὅτι εἶναι ἀληθινός· καὶ πιστεύοντας στὴ διδασκαλία αὐτοῦ θὰ καταλάβῃ ποιὰ ἀπὸ τὶς Γραφές εἶναι τὰ ἀληθινὰ καὶ ποιὰ ψεύτικα.

Καὶ ὁ Σίμωνας·

Καταλαβαίνω ὅτι ἐννοεῖς τὸν Ἰησοῦ σας, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πού προφητεύθηκε ἀπὸ τὴ Γραφή· ἃς δεχθοῦμε λοιπὸν ὅτι ἔτσι εἶναι. Πές λοιπόν, πῶς σᾶς δίδαξε νὰ διακρίνετε τὶς Γραφές;

Ν'. Καὶ ὁ Πέτρος·

Ὅτι εἶναι ἀνάμικτα τὰ ἀληθινὰ μὲ τὰ ψεύτικα, θυμᾶμαι ὅτι τὸ εἶπε ὁ ἴδιος κάπου κατακρίνοντας τοὺς Σαδδουκαίους· «γι' αὐτὸ πλανᾶσθε, μὴ γνωρίζοντας τὰ ἀληθινὰ τῶν Γραφῶν, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου ἀγνοεῖτε τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ»¹⁵. Ἐὰν ὁμοῦς ὑπονοεῖ ὅτι αὐτοὶ ἀγνοοῦσαν τὰ ἀληθινὰ σημεῖα τῶν Γραφῶν, εἶναι φανερό ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκανε ἐπειδὴ ἦταν ψεύτικα. Ἀλλὰ καὶ ὅταν λέει, «νὰ γίνετε τραπεζῖτες ἔμπειρου», τὸ ἔκανε ἐπειδὴ οἱ λόγοι εἶναι γνήσιοι καὶ κίβδηλοι. Καὶ ὅταν λέει, Γιατί δὲν κατανοεῖτε τὴν ὀρθότητα τῶν Γραφῶν, θεωρεῖ πὸ ἀναμφίβολο τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν ἀυθόρμητη εὐγνωμοσύνη.

ΝΑ'. Τὸ ὅτι δὲ γιὰ τὸ ζήτημα τῶν Γραφῶν παραπέμπει στοὺς γραμματεῖς καὶ στοὺς δασκάλους, ἐπειδὴ γνώριζαν τὰ ἀληθινὰ λόγια τοῦ πραγματικοῦ Νόμου, εἶναι φανερό. Ὅταν πάλι λέει, «δὲν ἦρθα νὰ καταργήσω τὸ Νόμο»¹⁶, καὶ φαίνεται νὰ τὸν καταργεῖ, ἤθελε νὰ δηλώσῃ, ὅτι αὐτὰ πού κατάργησε δὲν ἦταν τοῦ Νόμου. Ὅταν ἐπίσης λέει, «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, ἀλλὰ οὔτε ἓνα γιῶτα ἢ μιὰ κεραία ἀπὸ τὸ Νόμο δὲν θὰ

15. Ματθ. 22,29.

16. Ματθ. 5,17.

ρέλθη ἀπὸ τοῦ νόμου», τὰ πρὸ οὐρανοῦ καὶ γῆς παρερχόμενα ἐσήμανε μὴ ὄντα τοῦ ὄντως νόμου.

NB'. Ἐπεὶ οὖν οὐρανοῦ καὶ γῆς ἔτι συνεστώτων παρῆλθον θυσίαι, βασιλεῖαι, αἱ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφητεῖαι, καὶ
5 ὅσα τοιαῦτα, ὡς οὐκ ὄντα Θεοῦ προστάγματα, ἔνθεν γοῦν λέγει· «πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ Πατὴρ ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται». Διὰ τοῦτο αὐτὸς ἀληθῆς ὢν προφήτης ἔλεγεν· «ἐγὼ εἰμι ἢ πύλη τῆς ζωῆς· ὁ δι' ἐμοῦ εἰσερχόμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν ζωὴν»· ὡς οὐκ οὔσης ἐτέρας τῆς σώζειν δυναμένης διδα-
10 σκαλίας. Διὸ καὶ ἐβόα λέγων· «δεῦτε πρὸς μὲ πάντες οἱ κοπιῶντες», τουτέστιν, οἱ τὴν ἀλήθειαν ζητοῦντες καὶ μὴ εὐρίσκοντες αὐτήν. Καὶ πάλιν· «τὰ ἐμὰ πρόβατα ἀκούει τῆς ἐμῆς φωνῆς». Καὶ ἄλλοτε, «ζητεῖτε καὶ εὐρίσκετε», ὡς μὴ προδήλως κειμένης τῆς ἀληθείας.

15 ΝΓ'. Ἀλλὰ καὶ ἐξ οὐρανῶν μάρτυς φωνὴ ἠκούσθη λέγουσα· «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν εὐδόκησα· τούτου ἀκούετε». Καὶ πρὸς τούτοις ἐπιπλεῖον αὐτοὺς πεπλανημένους ἐλέγξει θέλων τοὺς προφήτας, παρ' ὧν δὴ μεμαθηκέναι ἐβεβαίουν, ἐπιθυμοῦντας ἀληθείας καὶ μὴ μεμαθηκότας τελευ-
20 τήσαντας ἀπεφήνατο εἰπών· «πολλοὶ προφήται καὶ βασιλεῖς ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ὑμεῖς ἀκούετε, καὶ ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὔτε εἶδον, οὔτε ἤκουσαν». Ἔτι μὴν ἔλεγεν· «ἐγὼ εἰμι περὶ οὗ Μωϋσῆς προεφήτευσεν εἰπών· Προφήτην ἐγερεῖ ὑμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν,
25 ὡσπερ καὶ ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούετε κατὰ πάντα· ὅς ἂν δὲ μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἀποθανεῖται».

ΝΔ'. Ὅθεν ἀδύνατόν ἐστιν ἄνευ τῆς τούτου διδασκαλίας ἀληθεία σωζούσῃ ἐπιστῆναι, κἂν τὸν αἰῶνά τις ζητῇ, ἔνθα τὸ ζητούμενον οὐκ ἔστιν· ἦν δὲ καὶ ἔστιν ἐν τῷ Ἰησοῦ ἡμῶν
30 Λόγω. Πλὴν τάληθῆ τοῦ νόμου εἰδῶς Σαδδουκαίοις πυνθανο-

17. Ματθ. 24,35.

18. Ματθ. 15,13.

19. Ἰω. 10,27.

20. Ἰω. 10,9.

παρέλθει»¹⁷, έννοοῦσε τὰ πρὶν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ τῆ γῆ, πού δὲν ἀναφέρονται στὸν ἀληθινὸ Νόμο.

ΝΒ΄. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ἐνῶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἀκόμα ὑπάρχουν, ἐξέλιπαν οἱ θυσίες, οἱ βασιλεῖες, οἱ προφητεῖες τῶν γεννημένων ἀπὸ γυναῖκες καὶ ὅλα τὰ ὅμοια, γιατί δὲν ἦταν προστάγματα τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ λέει: «κάθε φυτεία, τὴν ὁποία δὲν φύτεψε ὁ οὐράνιος Πατέρας, θὰ ξερριζωθεῖ»¹⁸. Γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἦταν ἀληθινὸς προφήτης, ἔλεγε: «ἐγὼ εἶμαι ἡ πύλη τῆς ζωῆς: ὅποιος περνάει μέσα ἀπὸ μένα μπαίνει στὴ ζωὴ»¹⁹, γιατί δὲν ὑπάρχει ἄλλη διδασκαλία πού μπορεῖ νὰ σώσει. Γι' αὐτὸ καὶ φώναζε λέγοντας: «ἐλᾶτε σὲ μένα ὅλοι οἱ κουρασμένοι»²⁰, δηλαδή ὅσοι ἀναζητᾶτε τὴν ἀλήθεια καὶ δὲν τὴ βρίσκετε. Καὶ πάλι: «τὰ δικά μου πρόβατα ἀκοῦνε τὴ φωνή μου»²¹. Καὶ ἄλλοτε: «νὰ ζητᾶτε καὶ θὰ βρεῖτε»²², ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι ὀλοφάνερη.

ΝΓ΄. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἀκούστηκε ἐπιβεβαιωτικὴ φωνὴ πού ἔλεγε: «αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, στὸν ὁποῖο ἔχω δεῖξει τὴν εὐαρέσκειά μου, αὐτὸν νὰ ἀκοῦτε»²³. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, θέλοντας ἐπιπλέον νὰ ἐλέγξει καὶ αὐτοὺς τοὺς πλανεμένους προφῆτες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους βεβαίωναν ὅτι εἶχαν μάθει τὴν ἀλήθεια πού ἐπιθυμοῦσαν, καὶ πέθαναν χωρὶς νὰ τὴν μάθουν, ἔλεγε: «πολλοὶ προφῆτες καὶ βασιλεῖς ἐπιθύμησαν νὰ δοῦν αὐτὰ πού βλέπετε ἐσεῖς, καὶ νὰ ἀκούσουν αὐτὰ πού ἀκοῦτε ἐσεῖς, ἀλλὰ σᾶς βεβαιώνω, ὅτι οὔτε τὰ εἶδαν οὔτε τὰ ἄκουσαν»²⁴. Ἐλεγε ἐπίσης: «ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖο προφήτεψε ὁ Μωυσῆς λέγοντας: ἕναν προφήτη σὰν ἐμένα θὰ σᾶς στείλει ὁ Κύριος καὶ Θεός σας μέσα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας, αὐτὸν νὰ τὸν ἀκοῦτε σὲ ὅλα ὅσα θὰ σᾶς πεῖ: καὶ ὅποιος δὲν ἀκούσει τὸν προφήτη ἐκεῖνον, θὰ πεθάνει»²⁵.

ΝΔ΄. Ἐπομένως εἶναι ἀδύνατο χωρὶς τὴ διδασκαλία αὐτοῦ νὰ προσεγγίσει κανεὶς τὴ διδασκαλία πού σώζει, ἔστω καὶ ἂν κανεὶς ἀναζητεῖ αἰωνίως ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει αὐτὸ πού ζητεῖ: καὶ αὐτὴ ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει στὸ λόγο τοῦ Ἰησοῦ μας. Ἀλλ'

21. Ματθ. 7,7.

22. Ματθ. 11,18.

23. Ματθ. 3,17.

24. Ματθ. 13,17.

25. Πράξ. 3,22.

μένοις, καθ' ὃν λόγον Μωϋσῆς ἐπτά συνεχώρησε γαμεῖν, ἔφη· «Μωϋσῆς κατὰ τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν. Ἀπ' ἀρχῆς γὰρ οὕτως οὐκ ἐγένετο. Ὁ γὰρ κτίσας ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτόν».

5 ΝΕ'. Τοῖς δὲ νομίζουσιν, ὡς αἱ Γραφαὶ διδάσκουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ὀμνύει, ἔφη· «ἔστω ὑμῶν τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὐ, οὐ· τὸ γὰρ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν». Καὶ τοῖς λέγουσιν ὅτι Ἄβρααμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἀπέθανον, ἔφη· «οὐκ ἔστι Θεὸς νεκρῶν», ἀλλὰ ζώντων. Τοῖς δὲ οἰομένοις ὅτι ὁ Θεὸς πειράζει, 10 ὡς αἱ Γραφαὶ λέγουσιν, ἔφη· ὁ πονηρὸς ἐστὶν ὁ πειράζων, ὁ καὶ αὐτὸν πειράσας. Τοῖς δὲ ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς οὐ προγινώσκει, ἔφη· «οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε τούτων ἀπάντων, πρὶν αὐτὸν ἀξιώσετε». Τοῖς δὲ πιστεύουσιν, ὡς αἱ Γραφαὶ λέγουσιν, ὅτι μὴ πάντα βλέπει, ἔφη· «ἐν τῷ 15 κρυπτῷ εἶχεσθε», εἶπε, «καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν, ὁ βλέπων τὰ κρυπτά, ἀποδώσει ὑμῖν».

NS'. Τοῖς δὲ οἰομένοις αὐτὸν μὴ ἀγαθὸν εἶναι, ὡς αἱ Γραφαὶ λέγουσιν, ἔφη· «τίνα ὑμῶν αἰτήσῃ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; Εἰ 20 οὖν ἡμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἶδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτουμένοις αὐτὸν καὶ τοῖς ποιούσι τὸ θέλημα αὐτοῦ;». Τοῖς δὲ αὐτὸν διαβεβαιουμένοις ἐν ναῶ εἶναι, ἔφη· «μὴ ὁμόσητε τὸν οὐρανόν, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, μήτε τὴν γῆν, 25 ὅτι ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐστίν». Τοῖς δὲ προλαβοῦσιν, ὅτι θυσιῶν ὀρέγεται ὁ Θεός, ἔφη· «ὁ Θεὸς ἔλεος θέλει καὶ οὐ θυσίας, ἐπίγνωσιν αὐτοῦ καὶ οὐχ ὀλοκαυτώματα».

26. Ματθ. 19,8, 4.

27. Ματθ. 5,37.

28. Ματθ. 22,32.

29. Ματθ. 6,8, 32.

ὁμως γνωρίζοντας τὸ ἀληθινὸ νόημα τοῦ Νόμου, ὅταν τὸν ρώτησαν οἱ Σαδδουκαῖοι, γιὰ ποιό λόγο ὁ Μωυσῆς ἐπέτρεψε νὰ παντρεύονται ἑπτὰ φορές, εἶπε· «ὁ Μωυσῆς σᾶς τὸ ἐπέτρεψε αὐτὸ ἐξαιτίας τῆς σκληροκαρδίας σας. Καθόσον δὲν ἦταν ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ἔπλασε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἔκανε ἄνδρα καὶ γυναῖκα»²⁶.

ΝΕ'. Σ' ἐκείνους πάλι ποὺ νομίζουν πὼς οἱ Γραφές διδάσκουν, ὅτι ὁ Θεὸς ὀρκίζεται, εἶπε· «νὰ λέτε μόνο ναι ναι καὶ ὄχι ὄχι· γιατί κάθε τι πέρα ἀπὸ αὐτὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν πονηρό»²⁷. Καὶ σ' ἐκείνους ποὺ ἔλεγαν, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακώβ πέθαναν, εἶπε· «δὲν εἶναι Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζωντανῶν»²⁸. Σ' ἐκείνους πάλι ποὺ πιστεύουν ὅτι ὁ Θεὸς πειράζει, ὅπως λένε οἱ Γραφές, εἶπε· ὁ πονηρὸς εἶναι ἀκεῖνος ποὺ πειράζει, αὐτὸς ποὺ πείραξε καὶ ἐκεῖνον· σ' ἐκείνους δὲ ποὺ νομίζουν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν προγνωρίζει, εἶπε· «γιατὶ γνωρίζει ὁ οὐράνιος Πατέρας σας ὅτι ἔχετε ἀνάγκη ὅλων αὐτῶν, πρὶν νὰ τὰ ζητήσετε ἀπὸ αὐτόν»²⁹. Καὶ σ' ἐκείνους ποὺ πιστεύουν, ὅτι οἱ Γραφές λένε πὼς δὲν τὰ βλέπει ὅλα, εἶπε· «νὰ προσεύχεσθε κρυφά, καὶ ὁ Πατέρας σας ποὺ βλέπει τὰ κρυφά, θὰ ἀνταποκριθεῖ σ' αὐτὰ ποὺ ζητᾶτε»³⁰.

ΝΣ'. Σ' ἐκείνους ποὺ νομίζουν ὅτι δὲν εἶναι ἀγαθός, ὅπως λένε οἱ Γραφές, εἶπε· «ποιός ἀπὸ σᾶς, ὅταν ὁ γιός του τοῦ ζητήσῃ ψωμί, θὰ τοῦ δώσει πέτρα; ἢ, ἂν τοῦ ζητήσῃ ψάρι, θὰ τοῦ δώσει φίδι; Ἐφόσον λοιπὸν σεῖς, ποὺ εἶστε κακοί, ξέρετε νὰ δίνετε στὰ παιδιά σας πράγματα ὠφέλιμα, πόσο μᾶλλον ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος θὰ δώσει ὠφέλιμα πράγματα σ' ἐκείνους ποὺ τὸν παρακαλοῦν καὶ κάνουν τὸ θέλημά του;»³¹. Καὶ σ' ἐκείνους ποὺ διαβεβαιώνουν ὅτι ὁ Θεὸς βρίσκεται στὸν ναό, εἶπε· «νὰ μὴ ὀρκίζεσθε στὸν οὐρανό, γιατί εἶναι θρόνος τοῦ Θεοῦ, οὔτε στὴ γῆ, γιατί εἶναι τὸ ὑποπόδιο τῶν ποδιῶν του»³². Καὶ σ' ἐκείνους ποὺ προβάλλουν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ θυσίες, εἶπε· «ὁ Θεὸς θέλει ἀγάπη καὶ ὄχι θυσίες, ἐνσυνείδητη γνώση αὐτοῦ, καὶ ὄχι ὀλοκαυτώματα»³³.

30. Ματθ. 6,6.

31. Ματθ. 7,9-11.

32. Ματθ. 5,34-35.

33. Ματθ. 9,13. 12,7.

ΝΖ'. Τοῖς δὲ πειθομένοις κακὸν αὐτὸν εἶναι, ὡς καὶ Γραφαὶ λέγουσιν, ἔφη· «μὴ με λέγετε ἀγαθόν· ὁ γὰρ ἀγαθὸς εἷς ἐστίν». Καὶ πάλιν· «γίνεσθε ἀγαθοὶ καὶ οἰκτίρμονες, ὡς ὁ Πατὴρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὃς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπ' ἀγαθοῖς καὶ 5 πονηροῖς καὶ φέρει τὸν ὑετὸν ἐπὶ δικαίοις καὶ ἀδίκους». Τοῖς δὲ ἡπατημένοις πολλοὺς θεοὺς ὑπονοεῖν, ὡς αἱ Γραφαὶ λέγουσιν, ἔφη· «ἄκουε, Ἰσραήλ, Κύριος ὁ Θεὸς σου Κύριος εἷς ἐστίν».

ΝΗ'. Ὅμως ὁ Σίμων, συνιδὼν ὅτι Πέτρος αὐτὸν συνάγει ταῖς Γραφαῖς χρῆσθαι ὡς Ἰησοῦς ἐδίδαξεν, εἰς τὴν περὶ Θεοῦ 10 λόγον ἐξέτασιν γενέσθαι οὐκ ἠθέλησεν, καίτοι γε μεταθεμένου τοῦ Πέτρου, ὡς αὐτὸς Σίμων ἠξίωσεν, πρὸς πεῦσιν καὶ ἀποκρισιν γενέσθαι, τὴν ἐξέτασιν. Πλὴν ἡ ζήτησις τριῶν ἐπεκράτησεν ἡμερῶν. Ἐπιφωσκούσης δὲ τῆς τετάρτης νύχτιος ὡς ἐπὶ Τύρον τῆς Φοινίκης ἐξώρμησεν. Καὶ οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας 15 ἤλθόν τινες τῶν προόδων, Πέτρῳ λέγοντες·

Σίμων μεγάλα θαυμάσια ἐν Τύρῳ ποιῶν πολλοὺς τῶν ἐκεῖ κατεπλήξατο, καὶ σε πολλαῖς διαβολαῖς μισεῖσθαι ἐποίησεν.

ΝΘ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πέτρος, τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ τῶν 20 ἀκροατῶν τὸν ὄχλον συνελθεῖν ἐποίησεν· ὁμοῦς συνελθοῦσιν ἔφη·

Ὅρμῶντός μου εἰς τὰ ἔθνη τὰ πολλοὺς θεοὺς λέγοντα, κηρῶσαι καὶ διδάξαι ὅτι εἷς ἐστίν ὁ Θεός, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, ὅπως ἀγαπήσαντες αὐτὸν σωθῆναι 25 δυνηθῶσιν, προλαβοῦσα ἢ κακία τῷ τῆς συζυγίας νόμῳ προαπέστειλε Σίμωνα, ἵνα οἱ ἄνθρωποι, ἐὰν τοὺς πολλοὺς θεοὺς λέγειν παύσωνται, καταγνόντες τῶν ἐπὶ γῆς λεγομένων, ἐν οὐρανῷ πολλοὺς θεοὺς εἶναι νομίσωσιν· ἵνα μηδέποτε τὸ τῆς μοναρχίας τιμήσαντες καλὸν εἰς τὸ παντελὲς μετὰ κόλασιν ἀπό-

ΝΖ'. Σ' ἐκείνους πάλι πού πιστεύουν ὅτι εἶναι κακός, ὅπως λένε οἱ Γραφές, εἶπε· «μὴ μὲ λέτε ἀγαθό· γιατί ὁ ἀγαθὸς εἶναι ἕνας»³⁴. Καὶ πάλι· «νὰ εἴσθε ἀγαθοὶ καὶ σπλαχνικοί, ὅπως εἶναι ὁ ἐπουράνιος Πατέρας, ὁ ὁποῖος ἀνατέλλει τὸν ἥλιο σὲ ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς καὶ ρίχνει τὴ βροχὴ σὲ δίκαιους καὶ ἄδικους»³⁵. Σ' ἐκείνους, τέλος, πού ἔχουν ἐξαπατηθεῖ καὶ πιστεύουν ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί, ὅπως λένε οἱ Γραφές, εἶπε· «ἄκουσε, ἰσραηλιτικὲ λαέ, ὁ Κύριος καὶ Θεὸς σου εἶναι ἕνας Κύριος»³⁶.

ΝΗ'. Ὅμως ὁ Σίμωνας, καταλαβαίνοντας ὅτι ὁ Πέτρος τὸν προκαλεῖ νὰ χρησιμοποιεῖ τὶς Γραφές, ὅπως δίδαξε ὁ Ἰησοῦς, δὲν θέλησε νὰ προχωρήσει στὴν ἐξέταση τοῦ λόγου γιὰ τὸν Θεό, ἂν καὶ παρασύρθηκε ὁ Πέτρος, ὅπως ἀξίωσε ὁ ἴδιος ὁ Σίμων, ἢ ἐξέταση νὰ γίνει μὲ ἐρώτηση καὶ ἀπάντηση. Ἄλλ' ὅμως ἡ συζήτηση κράτησε τρεῖς μέρες. Καὶ ὅταν ξημέρωνε ἡ τέταρτη, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας ξεκίνησε γιὰ τὴν Τύρο τῆς Φοινίκης. Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἦρθαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς συνοδοιπόρους τοῦ στὸν Πέτρο λέγοντας·

Ἄκουσε, ὁ Σίμωνας, κάνοντας μεγάλα θαύματα στὴν Τύρο, κατέπληξε πολλοὺς ἀπὸ ὅσους εἶναι ἐκεῖ καὶ μὲ πολλὰ συκοφαντίες τοὺς ἔκανε νὰ σὲ μισήσουν.

ΝΘ'. Ἀκούοντας αὐτὰ ὁ Πέτρος, τὴν ἐπόμενη νύχτα ἔκανε συγκέντρωση τοῦ πλήθους τῶν ἀκροατῶν του· καὶ ὅταν συγκεντρώθηκαν εἶπε·

Προκειμένου νὰ ξεκινήσω πρὸς τοὺς ἐθνικούς, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν πολλοὺς θεοὺς, γιὰ νὰ κηρύξω καὶ νὰ διδάξω ὅτι ἕνας Θεὸς ὑπάρχει, ὁ ὁποῖος ἔκτισε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτά, μὲ σκοπὸ νὰ τὸν ἀγαπήσουν καὶ νὰ μπορέσουν νὰ σωθοῦν, προλαβαίνοντας ἢ κακία, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς συζυγίας, ἔστειλε πρὸς μὲν τὸν Σίμονα, ὥστε οἱ ἄνθρωποι, ἐφόσον πάψουν νὰ πιστεύουν πολλοὺς θεοὺς, περιφρονώντας αὐτοὺς πού ἀναφέρονται στὴ γῆ, νὰ πιστέψουν ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ θεοὶ στὸν οὐρανὸ, ὥστε νὰ μὴ τιμήσουν ποτὲ τὸ ἀγαθὸ

35. Ματθ. 5,45.

36. Δευτ. 6,4.

λωνται. Καὶ τὸ δεινότατον, ἐπεὶ ἀληθῆς λόγος ἀπαράβλητον ἰσχὸν ἔχει, προλαμβάνων ταῖς διαβολαῖς πείθει αὐτοὺς αὐτό, μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀναδέξασθαι μου· μὴ πως ὁ διαβάλλων αὐτὸς τῷ ὄντι διάβολος ἐλεγχθῆ, καὶ ὁ ἀληθῆς λόγος ἀναδειχθεὶς πιστευθῆναι δυναθῆ. Χρῆ οὖν με ταχέως αὐτὸν ἐπικαταλαβεῖν, ἵνα μὴ ἡ διαβολὴ ἐγγρόνισασα παντελῶς πάντων ἐπικρατήσῃ.

Ξ'. Ἐπεὶ οὖν δεῖ τινα ὀρίσαι ἀντ' ἐμοῦ τὸν ἐμὸν ἀναπληροῦντα τόπον, μιᾷ προαιρέσει δεηθῶμεν τοῦ Θεοῦ οἱ πάντες, ὅπως τῶν ὄντων ἐν ἡμῖν τὸν κρεῖττονα αὐτὸς πρόδηλον ποιήσῃ, ἵνα ἐπὶ τῆς Χριστοῦ καθέδρας καθεσθῆις τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν εὐσεβῶς οἰκονομῆ. Τίς ἄρα ὀρισθήσεται; Θεοῦ γὰρ βουλῇ ἀναδείκνυται μακάριος ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας τῶν συνδούλων αὐτοῦ, τοῦ δίδοναι αὐτοῖς τὰς τροφὰς ἐν καιρῷ αὐτῶν, μὴ ἐννοούμενον καὶ λέγοντα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· «χρονίζει ὁ Κύριός μου ἐλθεῖν· καὶ ἄρξεται τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτοῦ, ἐσθίων καὶ πίνων μετὰ τε πόρνων καὶ μεθύοντων· καὶ ἤξει ὁ Κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ὥρᾳ ἧ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἧ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ ἀπιστοῦν αὐτοῦ μέρος μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει».

ΞΑ'. Εἰ δέ τις τῶν παρεστῶτων, διοικεῖν δυνάμενος, τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν ἀνθρώπων, ὑποστέλλεται, τῆς αὐτοῦ ἀναπαύσεως φροντίζων μόνης, καὶ αὐτὸς προσδοκᾷ ἀκοῦσαι· «δοῦλε πονηρὲ καὶ ὀκνηρὲ, ἔδει σε τὸ ἀργύριόν μου προβαλεῖν ἐπὶ τῶν τραπεζιτῶν, καὶ ἐγὼ ἂν ἐλθὼν ἔπραξα τὸ ἐμὸν· ἐκβάλετε τὸν ἀχρεῖον δοῦλον εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον». Καὶ εὐλόγως. Σοῦ γάρ, φησὶν, ἄνθρωπε, τοὺς λόγους μου ὡς ἀργύριον ἐπὶ τραπεζιτῶν βαλεῖν καὶ ὡς χρήματα δοκιμάσαι. Τὸ οὖν

τῆς μοναρχίας καὶ νὰ χαθοῦν μιὰ γιὰ πάντα ὕστερα ἀπὸ τιμωρία. Καὶ τὸ πῶς τρομερό, ἐπειδὴ ὁ ἀληθινὸς λόγος ἔχει ἀσύγκριτη δύναμη, προλαβαίνει μὲ συκοφαντίες καὶ τοὺς πείθει νὰ μὴ μὲ δεχθοῦν καθόλου, ἀπὸ φόβο μήπως αὐτὸς ποὺ μὲ συκοφαντεῖ ἀποδειχθεῖ πραγματικὰ διάβολος, καὶ ὁ ἀληθινὸς λόγος διακριθεῖ καὶ μπορέσει νὰ γίνεῖ πιστευτός. Πρέπει ἐπομένως νὰ τὸν προλάβω γρήγορα, γιὰ νὰ μὴ μείνει ἡ συκοφαντία γιὰ πολὺ χρόνο καὶ ἐπικρατήσῃ τελείως σὲ ὄλους.

Ξ΄. Ἐπειδὴ ὅμως πρέπει νὰ ὀρίσω κάποιον ποὺ θὰ μὲ ἀναπληρώσει, μὲ μιὰ διάθεση ἃς παρακαλέσουμε ὄλοι τὸν Θεό, νὰ φανερώσῃ αὐτὸς τὸν καλύτερο ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶναι μεταξύ μας, ὁ ὁποῖος θὰ καθίσει στὸν θρόνο τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ διοικεῖ τὴν Ἐκκλησία του μὲ εὐσέβεια. Ποιὸς λοιπὸν θὰ ὀρισθεῖ; Γιατὶ μὲ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ ἀναδεικνύεται μακάριος ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖο θὰ τοποθετήσῃ ὁ Κύριός του γιὰ τὴν φροντίδα τῶν συνδούλων του, γιὰ νὰ τοὺς δίνει τροφὲς στὸν κατάλληλο καιρὸ τους, νὰ μὴ διανοεῖται καὶ λέγει μέσα στὴν καρδιά του· «ἄργεῖ ὁ κύριός μου νὰ ἔρθῃ· καὶ ἀρχίσει νὰ χτυπᾷ τοὺς συνδούλους του, τρώγοντας καὶ πίνοντας μὲ πόρνους καὶ μὲ μέθυσους· καὶ θὰ ἔρθῃ ὁ Κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου σὲ ὥρα ποὺ δὲν τὸν περιμένει καὶ σὲ μέρα ποὺ δὲν γνωρίζει, καὶ θὰ τὸν σχίσει στὰ δύο καὶ θὰ βάλῃ τὸ μέρος του ποὺ εἶναι ἄπιστο μαζί μὲ τοὺς ὑποκριτές»³⁷.

ΞΑ΄. Ἐὰν πάλι κάποιος ἀπὸ τοὺς παρισταμένους, ἐνῶ μπορεῖ νὰ διοικήσῃ, φοβούμενος ὅμως τὴν ἀγνωμοσύνη τῶν ἀνθρώπων, φροντίζει μόνο τῇ δικῇ του καλοπέραση, καὶ αὐτὸς ἃς περιμένει νὰ ἀκούσῃ· «δοῦλε κακὲ καὶ ὀκνηρέ, ἔπρεπε νὰ βάλῃς τὰ χρήματά μου στοὺς τραπεζίτες, καὶ ἐγὼ ὅταν ἐρχόμουν θὰ τὰ ἔπαιρνα πίσω μὲ τόκο· ρίξτε τὸν ἄχρηστο δοῦλο ἔξω στὸ σκοτάδι»³⁸. Καὶ πολὺ σωστά. Γιατὶ σύ, ἄνθρωπε, λέει, πρέπει νὰ τοποθετήσῃς τὰ λόγια μου στοὺς τραπεζίτες, σὰν νὰ εἶναι ἀσήμι, καὶ νὰ τὰ ἐξετάζεις σὰν νὰ εἶναι χρήματα. Πρέπει λοιπὸν τὸ

37. Ματθ. 24,48–51.

38. Ματθ. 25,27.

πλήθος τῶν πιστῶν δεῖ ἐνὶ τινὶ πείθεσθαι, ἵνα οὕτως ἐν ὁμο-
νοίᾳ διατελεῖν δυνηθῇ. Τὸ γὰρ εἰς ἀρχὴν μιᾶς λῆγον ἐξουσίας,
μοναρχίας εἰκόνι, τοὺς ὑπέκοντας αἰτία εὐταξίας εἰρήνης ἀπο-
λαύειν τίθησιν· τὸ δὲ πάντα φιλαρχοῦντας ἐνὶ μόνῳ ὑπεῖξαι μὴ
5 θέλειν, καὶ αἰτία διαιρέσεως πάντως καὶ περιπεσεῖν ἔχουσιν.

ΕΒ'. Ἄλλ' ἔτι μὴν πειθέτω τὰ παρ' ὀφθαλμοῖς τιθέμενα,
πῶς νῦν πολλῶν κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ὄντων βασιλέων συνε-
χῶς πόλεμοι γίνονται. Ἔχει γὰρ ἕκαστος πρόφασιν εἰς πόλεμον
τὴν ἐτέρου ἀρχήν. Ἐὰν δὲ εἷς ἦ τοῦ παντὸς ἡγεμών, οὐ εἴνεκεν
10 πολεμεῖ οὐκ ἔχων, αἰδίδιον τὴν εἰρήνην ἔχει. Πέρασ γοῦν ὁ Θεὸς
τοῖς καταξιουμένοις αἰωνίου ζωῆς ἕνα ἐν τῷ τότε αἰῶνι βασι-
λέα τοῦ παντὸς καθίστησιν, ἵνα αἰτία μοναρχίας ἄπτωτος εἰρή-
νη γένηται. Χρῆ οὖν ἐνὶ τινὶ ὡς ὀδηγῶ τοὺς πάντα ἔπεσθαι, ὡς
εἰκόνα Θεοῦ προτιμῶντας, τὸν δὲ ὀδηγὸν εἶναι τῆς εἰς τὴν ἀγίαν
15 πόλιν εἰσιούσης εἰσόδου ἐπιστήμονα.

ΕΓ'. Τίνα δὲ ἄλλον αἰρήσομαι τῶν παρόντων, ἢ Ζακ-
χαῖον, πρὸς ὃν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν εἰσιὼν ἀνεπαύσατο, τοῦ
σώζεσθαι κρίνας ἄξιον εἶναι; Καὶ τοῦτο εἰπὼν, παρεστῶτι τῷ
Ζαχαίῳ ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα, ἐβιάζετο ἐπὶ τὴν αὐτοῦ καθε-
20 σθῆναι καθέδραν. Ὁ δὲ Ζαχαῖος προσπεσὼν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ
ἐδέετο, ὅπως τοῦ ἄρχειν αὐτὸν ἀπολύσῃ, μετὰ τοῦ ὑπισχνεῖσθαι
καὶ λέγειν, ὅτι ὅποσα ποτὲ χρῆ τὸν ἄρχοντα ποιεῖν, ποιήσω, μόν-
νον μοι τὸ ὄνομα τοῦτο μὴ ἔχειν χάρισαι· εὐλαβοῦμαι γὰρ τὸ τῆς
ἀρχῆς ἐνδύσασθαι ὄνομα· πικροῦ γὰρ φθόνου καὶ κινδύνου γέ-
25 μαι.

ΕΔ'. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη·

Εἰ τοῦτο εὐλαβῆ, ἄρχων μὲν μὴ καλοῦ, ἀλλὰ ὁ καθεστώς,
τοῦτο τοῦ Κυρίου δεδωκότος λέγεσθαι, τῷ εἰπεῖν· «μακάριος ὁ
ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὃν καταστήσει ὁ Κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θε-
30 ραπείας τῶν συνδούλων αὐτοῦ». Εἰ δὲ παντελῶς οὐ θέλεις

πλήθος τῶν πιστῶν νὰ ὑπακούει σὲ ἕναν ὅποιονδήποτε, γιὰ νὰ μπορέσει ἔτσι νὰ ζεῖ μονιασμένο. Γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ καταλήγει σὲ μιὰ ἐξουσιαστικὴ ἀρχή, μὲ τὴν μορφή μοναρχίας, κάνει ἐκείνους ποὺ πειθαρχοῦν, ἐξαιτίας τῆς εὐταξίας, νὰ ἀπολαμβάνουν εἰρήνη· ἐνῶ τὸ νὰ ἐπιδιώκουν ὅλοι νὰ ἐξουσιάζουν, μὴ θέλοντας νὰ ὑποταχθοῦν μόνο σὲ ἕναν, ἐξαιτίας τῆς διαιρέσεως ὅπωςδήποτε θὰ συγκρουσθοῦν.

ΞΒ'. Ἀλλὰ ἐπιπλέον ἄς μᾶς πείθουν αὐτὰ ποὺ ὑποπίπτουν στὰ μάτια, ὅτι δηλαδή, ἐπειδὴ τώρα ὑπάρχουν πολλοὶ βασιλεῖς σ' ὀλόκληρη τὴ γῆ, γίνονται συνεχῶς πόλεμοι. Γιατὶ ὁ καθένας ἔχει δικαιολογία γιὰ πόλεμο τὴν ἐξουσία τοῦ ἄλλου. Ἐνῶ ἐὰν εἶναι ἕνας ὁ ἀρχηγός, μὴ ἔχοντας ἐναντίον τίνος νὰ πολεμήσει, ἔχει ἀτελείωτη εἰρήνη. Τέλος, ὁ Θεός, σ' αὐτοὺς ποὺ γίνονται ἄξιοι τῆς αἰώνιας ζωῆς, ἐγκαθιστᾷ ἕνα βασιλιὰ τοῦ παντός, στὸν τότε αἰῶνα, ὥστε ἐξαιτίας τῆς μοναρχίας νὰ ὑπάρχει διαρκῆς εἰρήνη. Πρέπει λοιπὸν ὅλοι νὰ ἀκολουθοῦν ἕναν ὡς ὀδηγό, θεωρώντας τὸν ὡς εἰκόνα Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ ὀδηγὸς νὰ εἶναι γνώστης καλὸς τῆς πύλης ποὺ εἰσάγει στὴν ἀγία πόλη.

ΞΓ'. Καὶ ποιόν ἄλλον ἀπὸ τοὺς παρόντες νὰ διαλέξω, παρὰ τὸν Ζακχαῖο, στὸ σπίτι τοῦ ὁποίου καὶ ὁ Κύριός μας μπῆκε καὶ ἀναπαύθηκε, θεωρώντας τὸν ἄξιον νὰ σωθεῖ; Καὶ λέγοντας αὐτό, βάζοντας τὸ χέρι τοῦ πάνω στὸν Ζακχαῖο, ποὺ ἦταν παρών, τὸν πίεζε νὰ καθίσει στὸν θρόνο του. Ἀλλὰ ὁ Ζακχαῖος πέφτοντας στὰ πόδια του τὸν παρακαλοῦσε νὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν ἐξουσία, ὑποσχόμενος καὶ λέγοντας, ὅτι ὅσα ποτὲ χρειασθεῖ νὰ κάνει ὁ ἄρχοντας θὰ τὰ κάνω, ἀλλὰ κάνε μου τὴ χάρη νὰ μὴ ἔχω τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντα· γιατί φοβᾶμαι νὰ φορέσω τὸ ὄνομα τῆς ἐξουσίας, ἐπειδὴ εἶναι γεμάτο ἀπὸ μεγάλο φθόνο καὶ κίνδυνο.

ΞΔ'. Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε·

Ἐὰν αὐτὸ φοβᾶσαι, νὰ μὴ ὀνομάζεσαι ἄρχοντας, ἀλλὰ ὁ τοποθετημένος, ἕνα ὄνομα ποὺ λέγεται ὅτι τὸ ἔδωσε ὁ Κύριος, ὅταν εἶπε· «εἶναι εὐτυχισμένος ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τὸν ὁποῖο θὰ τοποθετήσῃ ὁ Κύριός του στὴν ὑπηρεσία τῶν συνδούλων του»³⁹. Ἐὰν δὲν θέλεις καθόλου νὰ γίνῃ γνωστὸ ὅτι ἔχεις διοι-

39. Μαθ. 24,45.

γνωσθῆναι ὅτι ἐξουσίαν διοικήσεως ἔχεις, ἀγνοεῖν μοι ἔοικας, ὅτι ἡ ὁμολογουμένη τοῦ προκαθεζομένου ἐξουσία πολὺ τι δύναται πρὸς δυσωπίαν τοῦ πλήθους. Ὡς γὰρ εἴληφότι τὴν ἐξουσίαν ἕκαστος πείθεται, ὡς μεγάλην ἀνάγκην τὴν συνείδησιν ἔχων.

5 Τί δὲ οὐχὶ καὶ ἀσφαλῶς γινώσκεις, ὅτι οὐχ ὡς οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν ἄρχειν ἔχεις, ἀλλ' ὡς δοῦλος αὐτοῖς ὑπηρετῶν, ὡς πατὴρ ἀδικουμένοις, ὡς ἰατρὸς ἐπισκεπτόμενος, ὡς ποιμὴν φυλάσσων, συνελῶν ἐρῶ, τὰς πάσας ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας φροντίδας ἔχων; Ὅτι οἶει ἀγνοεῖν με, οἶους καμάτων ἀναδέξασθαι σε βιάζομαι, ὑπὸ ὄχλων κρίνεσθαι σε ἀξιῶν, οἷς ἀρέσαι τινὰ ἀμήχανον; Θεῶ δὲ εὖ πράττοντα δυνατώτατον. Διὸ δέομαι προθύμως ἀναδέξασθαι, διὰ Θεόν, διὰ Χριστόν, ὑπὲρ τῆς ἀδελφῶν σωτηρίας, ὑπὲρ αὐτῶν οἰκονομίας καὶ σῆς ὠφελείας.

ΞΕ'. Καὶ τὸ ἕτερον δὲ λόγισαι, ὅτι, ὡσπερ κάματον καὶ

15 κίνδυνον ἔχει τὸ τὴν Χριστοῦ Ἐκκλησίαν οἰκονομεῖν, τοσοῦτω μείζον ὁ μισθός· ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ἡ κόλασις μείζων τῷ δυνάμηνω καὶ ἀπειθήσαντι. Βούλομαι οὖν, πολυμαθέστερον εἰδῶς σε τῶν παρεστῶτων, δανείζειν καλὰς γνώμας, ἅς παρὰ τοῦ Κυρίου πεπίστευσαι. Ἴνα, «εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ», ἀκούσης, καὶ μὴ ὡσπερ ὁ τὸ ἐν ἀποκρύψας τάλαντον, ἔγκλημα λαβῶν κολάσει ὑπεύθυνος ἀναφανῆς. Εἰ δὲ μὴ βούλει ἀγαθὸς φύλαξ καταστῆναι τῆς Ἐκκλησίας, ἕτερον ἀντὶ σοῦ μήνυσον, σοῦ πολυμαθέστερον καὶ πιστότερον. Ἀλλ' οὐ δώσεις· σὺ γὰρ καὶ τῷ Κυρίῳ συνῆς, καὶ τὰς θαυμασίους πράξεις ἰστόρησας,

25 καὶ διοίκησιν Ἐκκλησίας μεμάθηκας.

ΞΣ'. Καὶ σοῦ μὲν ἔργον ἐστὶ κελεύειν ἃ δεῖ, τῶν ἀδελφῶν, ὑπέικειν καὶ μὴ ἀπειθεῖν. Ὑπείζαντες μὲν οὖν σωθήσονται, ἀπειθήσαντες δὲ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ κολασθήσονται, ὅτι ὁ προκαθεζόμενος Χριστοῦ τόπον πεπίστευται. Διὸ ἦτοι τιμὴ ἢ ὕβρις

κητική ἐξουσία, μοῦ φαίνεται πῶς ἀγνοεῖς, ὅτι ἡ ἀναγνωρισμένη ἐξουσία τοῦ προΐσταμένου μπορεῖ νὰ βοηθήσει πολὺ στὸν σεβασμὸ τοῦ πλήθους. Γιατὶ ὁ καθένας πείθεται σ' αὐτὸν ποὺ ἔχει λάβει τὴν ἐξουσία, ἐπειδὴ ἔχει μεγάλη ἀνάγκη τῆς γνώσεως. Τί δηλαδή; δὲν ἔχεις συνειδητοποιήσει καλά, ὅτι δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἐξουσιάζεις σὰν τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντες, ἀλλὰ νὰ τοὺς ὑπηρετεῖς ὡς δοῦλος, ὡς πατέρας ὅταν ἀδικοῦνται, νὰ τοὺς ἐπισκέπτεσαι ὡς γιατρός, νὰ τοὺς προστατεύεις ὡς ποιμένας, καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, νὰ ἔχεις ὅλες τὶς φροντίδες γιὰ τὴ σωτηρία τους; Μήπως νομίζεις ὅτι ἀγνοῶ ποιούς κόπους σὲ βιάζω νὰ ἀναλάβεις, ἀπαιτώντας νὰ κρίνεσαι ἀπὸ τὰ πλήθη, στὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸ κάποιος νὰ ἀρέσει, ἐνῶ εἶναι παρὰ πολὺ δυνατὸ νὰ εὐαρεστήσει τὸν Θεό; Γι' αὐτὸ σὲ παρακαλῶ νὰ ἀναλάβεις μὲ προθυμία, γιὰ τὸν Θεό, γιὰ τὸν Χριστό, γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀδελφῶν, γιὰ τὴ φροντίδα αὐτῶν καὶ τὴ δική σου ὠφέλεια.

ΞΕ'. Σκέψου ἐπίσης καὶ τὸ ἄλλο· ὅσο μεγάλο κόπο καὶ κίνδυνο περικλείει τὸ νὰ διοικεῖς τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τόσο μεγαλύτερη ἢ τιμωρία, ὅταν, ἐνῶ μπορεῖς, δὲν ὑπακούεις. Θέλω λοιπόν, ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι εἶσαι ὁ πιὸ πολυμαθῆς ἀπὸ τοὺς παρόντες, νὰ δανείζεις τὶς καλὲς ιδέες, τὶς ὁποῖες σοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Κύριος, γιὰ νὰ ἀκούσεις τὸ «εὐγε, δούλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ»⁴⁰, καὶ νὰ μὴ ἀποδειχθεῖς ἔνοχος κολάσεως, διαπράττοντας τὸ σφάλμα ποὺ ἔκανε ἐκεῖνος ποὺ ἔκρυψε τὸ ἓνα τάλαντο. Ἐὰν ὅμως δὲν θέλεις νὰ γίνεις πιστὸς φύλακας τῆς Ἐκκλησίας, ὑπόδειξε ἄλλον στὴ θέση σου, πιὸ πολυμαθῆ καὶ πιστὸν ἀπὸ σένα. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖς νὰ ὑποδείξεις, γιατί σὺ καὶ μαζὶ μὲ τὸν Κύριο βρίσκεσαι, καὶ τὶς θαυμάσιες πράξεις του περιέγραψες καὶ τὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας ἔχεις μάθει.

ΞΣ'. Καὶ δικό σου βέβαια ἔργο εἶναι νὰ διατάσσεις αὐτὰ ποὺ πρέπει, ἐνῶ τῶν δὲ ἀδελφῶν νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ μὴ ἀπειθοῦν. Καὶ ἐφόσον ὑπακούσουν θὰ σωθοῦν, ἐνῶ ἂν δὲν ὑπακούσουν, θὰ τιμωρηθοῦν ἀπὸ τὸν Χριστό, γιατί ὁ προΐστάμενος κα-

40. Ματθ. 15,28.

τοῦ προκαθεζομένου εἰς Χριστὸν φέρεται, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ εἰς Θεὸν ἀναφέρεται. Τοῦτο δὲ εἶρηκα, ἵνα καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς πρὸς σὲ ἀπειθείας τὸν κίνδυνον αὐτῶν μὴ ἀγνοῶσιν, ὅτι ὃς ἂν σοι κελεύσαντι ἀπειθήσῃ, Χριστῷ ἀπειθεῖ, Χριστῷ δὲ ἀπει-
5 θήσας Θεὸν παροργίζει.

ΕΖ'. Χρῆ οὖν τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς πόλιν ἐν ὕψει οἰκοδο-
μουμένην, φιλόθεον ἔχειν τάξιν καὶ διοίκησιν καλήν. Πρὸ πάν-
των ὁ ἐπίσκοπος ὡς ἄρχων περὶ ὧν λέγει ἀκουέσθω· οἱ πρε-
σβύτεροι τὰ κελευόμενα γίνεσθαι σπουδαζέτωσαν· οἱ διάκονοι
10 ἐκπεριερχόμενοι τῶν ἀδελφῶν τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς ἐπι-
σκεπτέσθωσαν, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ ἀντιβαλλέτωσαν· οἱ λοιποὶ
πάντες ἀδελφοὶ τὸ ἀδικεῖσθαι ἀναδεχέσθωσαν· εἰ δὲ κρίνεσθαι
θέλουσι περὶ ὧν ἀδικοῦνται, ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων συμβιβαζέ-
σθωσαν· τὸν δὲ συμβιβασμὸν οἱ πρεσβύτεροι τῷ ἐπισκόπῳ
15 προσαναφερέτωσαν.

ΕΗ'. Νέων δὲ μὴ μόνον κατεπειγέτωσαν τοὺς γάμους,
ἀλλὰ καὶ τῶν προβεβηκότων, μὴ πως ζέουσα ἢ ὄρεξις προφά-
σει πορνείας ἢ μοιχείας λοιμὸν προσενέγκῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ.
Ἵπὲρ πᾶσαν γὰρ ἁμαρτίαν ἢ τῆς μοιχείας ἀσέβεια Θεῷ ἐστύγη-
20 ται, ὅτι οὐ μόνον αὐτὸν τὸν ἁμαρτήσαντα ἀναιρεῖ, ἀλλὰ καὶ τοὺς
συνεστιωμένους καὶ συναμιλλωμένους· λύσση γὰρ ἔοικεν, ὅτι
τῆς ἰδίας μανίας μεταδίδδου φύσιν ἔχει. Σωφροσύνης οὖν χάριν
σπευδέτωσαν τοὺς γάμους ἐπιτελεῖν μὴ μόνον οἱ πρεσβύτεροι,
ἀλλὰ καὶ οἱ πάντες· ἢ γὰρ τοῦ μοιχησαμένου ἁμαρτία ἐπὶ τοὺς
25 πάντας ἐλθεῖν βιάζεται. Τὸ οὖν σπεύδειν σωφρονεῖν τοὺς ἀδελ-
φούς, τοῦτο πρώτη ἐλεημοσύνη· ψυχῆς γὰρ ἐστὶ θεραπεία· ἢ
γὰρ τροφή τοῦ σώματος ἀνάπαυσις ἐστίν.

ΕΘ'. Ὅμῳς ἐὰν ἀγαπήσητε τοὺς ἀδελφούς ὑμῶν, οὐδὲν
αὐτῶν ἀφαιρήσεσθε, ὧν δὲ ἔχετε μεταδώσετε· πεινῶντας γὰρ
30 θρέψετε, διψῶσι ποτὸν παρέξετε· γυμνοὺς ἐνδύσετε, νοσοῦντας

τέχει τῆ θέσῃ τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ τιμὴ ἢ προσβολὴ τοῦ προΐσταμένου μεταφέρεται στὸν Χριστό, καὶ ἀπὸ τὸν Χριστὸ ἀναφέρεται στὸν Θεό. Καὶ αὐτὸ τὸ εἶπα, γιὰ νὰ γνωρίζουν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τὸν κίνδυνο ποὺ περιέχει ἡ ἀπειθείά τους σὲ σένα, ὅτι δηλαδὴ ὅποιος δὲν ὑπακούσει σὲ σένα ὅταν διατάξεις, δὲν ὑπακούει στὸν Χριστό, καὶ μὴ ὑπακούοντας στὸν Χριστό, ἐξοργίζει τὸν Θεό.

ΕΖ'. Ἐπομένως ἡ Ἐκκλησία, σὰν πόλη ποὺ εἶναι κτισμένη ψηλά, νὰ ἔχει εὐταξία ἀρεστὴ στὸν Θεὸ καὶ καλὴ διοίκηση. Προπαντὸς ὁ ἐπίσκοπος, ὡς ἀρχηγός, γιὰ ὅσα λέει νὰ ἀκούεται· οἱ πρεσβύτεροι νὰ φροντίζουν νὰ ἐκτελοῦνται ὅσα διατάζει· οἱ διάκονοι περιφερόμενοι νὰ ἐπισημαίνουν τὶς σωματικὲς καὶ ψυχικὲς ἀνάγκες τῶν ἀδελφῶν καὶ νὰ τὶς ἀναφέρουν στὸν ἐπίσκοπο· ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ νὰ δέχονται νὰ ἀδικοῦνται· καὶ ἐὰν θέλουν νὰ γίνῃ δίκη γιὰ τὶς ζημιὲς ποὺ ὑπέστησαν, νὰ πηγαίνουν στοὺς πρεσβυτέρους καὶ νὰ συμβιβάζονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι νὰ ἀναφέρουν στὴ συνέχεια τὸν συμβιβασμὸ στὸν ἐπίσκοπο.

ΕΗ'. Καὶ νὰ μὴ ἐπισπεύδουν μόνο τοὺς γάμους τῶν νέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡλικιωμένων, μήπως ἡ κοχλάζουσα ἐπιθυμία μὲ τὴν πρόφασιν τῆς πορνείας ἢ μοιχείας προκαλέσει μόλυνση στὴν Ἐκκλησία. Γιατὶ τὴν ἀσέβεια τῆς μοιχείας ὁ Θεὸς τὴν ἀποστρέφεται περισσότερο ἀπὸ κάθε ἀμαρτία, καθόσον δὲν καταστρέφει μόνο αὐτὸν ποὺ ἀμαρτάνει, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ συμποσιάζονται καὶ συναγωνίζονται μαζί του. Γιατὶ μοιάζει μὲ λύσσα, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ μεταδίδει τὴ μανία της. Ἐπομένως, γιὰ χάριν τῆς σωφροσύνης νὰ βιάζονται νὰ τελοῦν τοὺς γάμους τοὺς ὄχι μόνο οἱ ἡλικιωμένοι, ἀλλὰ ὅλοι· γιατί ἡ ἀμαρτία ἐκείνου ποὺ διέπραξε μοιχεία βιάζεται νὰ μεταδοθεῖ σὲ ὅλους. Τὸ νὰ βιάζονται λοιπὸν οἱ ἀδελφοὶ νὰ σωφρονοῦν, αὐτὸ εἶναι ἡ πρώτη ἐλεημοσύνη· γιατί εἶναι θεραπεία τῆς ψυχῆς· ἐνῶ ἡ τροφὴ τοῦ σώματος εἶναι ἀνάπαυση.

ΕΘ'. Ἐπίσης, ἐὰν ἀγαπήσετε τοὺς ἀδελφούς σας, δὲν θὰ χάσετε τίποτε ἀπὸ αὐτά, καὶ θὰ δώσετε μέρος ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔχετε· γιατί θὰ θρέψετε πεινασμένους, θὰ δώσετε πιστὸ σ' αὐτοὺς

ἐπισκέψασθε, τοῖς ἐν εἰρκταῖς ὡς δυνατὸν βοηθήσετε, ξένους εἰς τὰ ἑαυτῶν σκηνώματα προθύμως ἀποδέξεσθε, μηδένα μισήσετε. Ὡς δὲ δεῖ εὐσεβεῖν, εὐγνωμονοῦντας ὑμᾶς ὁ ὑμέτερος διδάξει νοῦς. Πρὸ δὲ πάντων, εἰ καὶ δεῖ ὑμῖν λέγειν, συνεχέστερον συνέρχεσθε, εἴθε καθ' ὥραν, ἐπεὶ γε ἐν ταῖς νενομισμέναις τῆς συνόδου ἡμέραις. Ἐὰν γὰρ τοῦτο ποιῆτε, ἐντὸς τειχῶν ἀσυλίας ἐστέ· ἀρχὴ γὰρ ἀπωλείας ἀποταξία. Μήτε οὖν προφάσει μικροψυχίας τῆς πρὸς ἀδελφὸν ἀπολειπέσθω τις τοῦ συνεδρεύειν. Ἐὰν γὰρ τις ὑμῶν ἀπολειφθῆ τοῦ συνάγεσθαι, τῶν σκορπιζόντων τὴν Χριστοῦ Ἐκκλησίαν λογισθήσεται, καὶ ὡς τῶν κατὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν ὑπάρξας κολασθήσεται καὶ μετὰ μοιχῶν ἀποβληθήσεται· ὡς γὰρ μοιχὸς ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ πνεύματος προφάσει τινὸς ἑαυτὸν ἀφώρισεν, καὶ τῷ πονηρῷ κατ' αὐτοῦ χώραν ἔδωκε πρόβατον ἀρπάσαι, ὡς μανδρῶν ἔξω
 15 εὐρεθέν.

Ο'. Πλὴν τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν ἀκούετε, καὶ τιμὴν πᾶσαν αὐτῷ ἀπονέμοντες μὴ κάμητε, εἰδότες ὅτι προφάσει τῇ πρὸς αὐτὸν εἰς Χριστὸν φέρετε, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ εἰς Θεὸν ἀναφέρετε· καὶ τῷ προσενέγκαντι πολυπλασίως ἀνταποδίδοτε. Θρόνον οὖν
 20 Χριστοῦ τιμήσετε· ὅτι καὶ Μωϋσέως καθέδραν τιμᾶν ἐκελεύσθητε, κἂν οἱ προκαθεζόμενοι ἀμαρτωλοὶ νομίζωνται. Καὶ ταῦτα μὲν ὑμῖν αὐτάρκως εἴρηται· αὐτῷ δέ, πῶς ἀμέμπτως βιοῦν, περιττὸν ἠγοῦμαι λέγειν, ὅποτε τοῦ κάμει διδάξαντος δόκιμος ὑπάρχη μαθητής.

25 ΟΑ'. Πλὴν, ἀδελφοί, ἔνια οὐ χρὴ ἀναμένειν ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὸ εὐλογον νοεῖν. Ζακχαῖος μόνος ὑμῖν ὄλον ἑαυτὸν ἀσχολεῖν ἀποδεδωκώς, κοιλίαν ἔχων καὶ ἑαυτῷ μὴ εὐσκολιῶν, πῶς δύναται τὴν ἀναγκαίαν πορίζειν τροφήν; οὐχὶ δὲ εὐλογόν ἐστι πάντας ὑμᾶς τοῦ ζῆν αὐτοῦ πρόνοιαν ποιεῖν, οὐκ

πὸ διψοῦν, θὰ ντύσετε γυμνοὺς, θὰ ἐπισκεφθεῖτε ἀρρώστους, θὰ βοηθήσετε ὅσο εἶναι δυνατό τὸς φυλακισμένους, θὰ δεχθεῖτε πρόθυμα ξένους στὰ σπίτια σας, κανέναν δὲν θὰ μισήσετε. Μὲ ποιό ὅμως τρόπο πρέπει νὰ ἐκδηλώνετε τὴν εὐσέβειά σας, εὐγνωμονώντας, θὰ σᾶς διδάξει ὁ νοῦς σας. Κυρίως ὅμως, ἐὰν πρέπει νὰ σᾶς τὸ πῶ, νὰ συναθροίζεσθε πολὺ συχνά, μακάρι καὶ κάθε ὥρα, φυσικὰ στὶς καθορισμένες ἡμέρες τῆς συναθροίσεως. Γιατί, ἐὰν τὸ κάνετε αὐτό, θὰ βρίσκεσθε μέσα σὲ τεῖχη ἀσφάλειας· καθόσον ἡ λιποταξία εἶναι ἀρχὴ τῆς ἀπώλειας. Ἐπομένως οὔτε μὲ τὴν πρόφαση μικροψυχίας πρὸς κάποιον ἀδελφὸ νὰ ἀπουσιάζει κανεὶς ἀπὸ τὶς συναθροίσεις. Γιατί, ἐὰν κάποιος ἀπὸ σᾶς παραλείπει νὰ προσέρχεται στὶς συγκεντρώσεις, θὰ θεωρηθεῖ ὅτι ἀνήκει σ' αὐτοὺς πὸν διαλύουν τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς ἀντίθετος πρὸς τοὺς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ θὰ τιμωρηθεῖ καὶ θὰ ἀποπεμφθεῖ μαζί μὲ τοὺς μοιχοὺς· καθόσον ὡς μοιχὸς ξεχώρισε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸ πνεῦμα πὸν ἔχει μέσα του, μὲ τὴν πρόφαση κάποιου, καὶ ἔδωσε εὐκαιρία στὸν πονηρὸ ἐναντίον του νὰ τὸν ἀρπάξει σὰν πρόβατο πὸν βρέθηκε ἔξω ἀπὸ τὶς μάντρες.

Ο'. Νὰ ἀκοῦτε λοιπὸν τὸν ἐπίσκοπό σας καὶ νὰ μὴ κουραστεῖτε νὰ τοῦ ἀποδίδετε κάθε τιμὴ, γνωρίζοντας ὅτι τιμώντας αὐτὸν ἀποδίδετε τιμὴ στὸν Χριστὸ καὶ ἀπὸ τὸν Χριστὸ τὴν ἀποδίδετε στὸν Θεό· καὶ σ' ἐκεῖνον πὸν σᾶς πρόσφερε τιμὴ, νὰ τοῦ ἀνταποδίδετε περισσότερη. Νὰ τιμᾶτε λοιπὸν τὸ θρόνο τοῦ Χριστοῦ, γιατί ἔχετε ἐντολὴ νὰ τιμᾶτε καὶ τὸ θρόνο τοῦ Μωυσῆ, ἔστω καὶ ἂν οἱ προκαθήμενοι θεωροῦνται ἀμαρτωλοί. Καὶ αὐτὰ πὸν λέχθησαν σὲ σᾶς εἶναι ἀρκετὰ· σ' αὐτὸν ὅμως νομίζω ὅτι εἶναι περιττὸ νὰ πῶ, πῶς νὰ ζεῖ ἄμεμπτα, τὴ στιγμὴ πὸν εἶναι ἄξιος μαθητῆς ἐκείνου πὸν δίδαξε καὶ ἐμένα.

ΟΑ'. Ὅμως, ἀδελφοί, μερικὰ πράγματα δὲν πρέπει νὰ περιμένετε νὰ τὰ ἀκοῦτε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μόνοι σας νὰ καταλαβαίνετε αὐτὸ πὸν εἶναι εὐλογο. Ὁ Ζακχαῖος, πὸν μόνος του ἀφιέρωσε ὀλόκληρο τὸν ἑαυτό του, ἀπασχολούμενος μὲ σᾶς, πὸν ὅμως ἔχει κοιλιὰ καὶ δὲν εὐκαιρεῖ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὸν ἑαυτό του, πῶς

ἀναμένοντας αὐτὸν ὑμᾶς αἰτεῖν, τοῦτο γὰρ προσαιτοῦντός ἐστιν·
 μᾶλλον δὲ τεθνήξεται λιμῶ, ἢ τοῦτο ποιεῖν ὑποσταίη. Πῶς δὴ
 καὶ ὑμεῖς οὐ δίκην ὑφέξετε, μὴ λογισάμενοι «ὄτι ἄξιός ἐστιν ὁ
 ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ;». Καὶ μὴ λεγέτω τις· Οὐκοῦν ὁ
 5 δωρεὰν παρασχεθεὶς λόγος πωλεῖται; Μὴ γένοιτο. Εἴ τις γὰρ
 ἔχων, πόθεν ζῆν, λάβη, οὗτος πωλεῖ τὸν λόγον, εἰ δὲ μὴ ἔχων
 τοῦ ζῆν χάριν λαμβάνει τροφήν, ὡς καὶ ὁ Κύριος ἔλαβεν ἐν τε
 δείπνοις καὶ φίλοις, οὐδὲν ἔχων, ὁ εἰσαῦθις τὰ πάντα ἔχων, οὐχ
 ἁμαρτάνει. Ἀκολουθῶς οὖν τιμᾶτε πρεσβυτέρους, κατηχητάς,
 10 διακόνους χρησίμους, χήρας εὖ βεβιωκυίας, ὀρφανοὺς ὡς Ἐκ-
 κλησίας τέκνα· ἀλλὰ καὶ ὅποτε χρεία τινὸς πόρου πρὸς τι ἀναγ-
 καῖον γένοιτο, ἅμα οἱ πάντες συμβάλλεσθε. Εἰς ἀλλήλους εὐσε-
 βεῖτε, μὴ ὀκνοῦντες πᾶν ὀτιοῦν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας
 ὑπομένειν.

15 **ΟΒ'.** Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπέθηκε χεῖρα τῷ Ζακχαίῳ λέ-
 γων·

Δέσποτα καὶ Κύριε τῶν ὄλων, ὁ Πατὴρ καὶ Θεός, σὺ δια-
 φύλαξον ποιμένα μετὰ ποιίμνης. Σὺ ἡ πρόφασις, σὺ ἡ δύ-
 ναμις. Ἡμεῖς τὸ βοηθούμενον, σὺ ὁ βοηθός, ὁ ἰατρός, ὁ
 20 σωτήρ, τὸ τεῖχος, ἡ ζωὴ, ἡ ἐλπίς, ἡ καταφυγὴ, ἡ χαρὰ, ἡ
 προσδοκία, ἡ ἀνάπαυσις· συνελὼν ἐρῶ· σὺ ἡμῖν τὰ πάν-
 τα. Πρὸς αἰώνιον ὑπαρξίν σωτηρίας συνέργησον, ρῦσαι,
 φύλαξον. Πάντα δύνασαι. Σὺ γὰρ Ἄρχων ἀρχόντων, καὶ
 Κύριος κυρίων, Δεσπότης βασιλέων. Σὺ δὸς ἐξουσίαν τῷ
 25 προκαθεζομένῳ, λύειν ἃ δεῖ λύειν, καὶ δεσμεῖν ἃ δεῖ δε-
 σμεῖν. Σὺ σόφισον· σὺ ὡς δι' ὄργανου δι' αὐτοῦ τὴν Ἐκ-
 κλησίαν τοῦ Χριστοῦ σου ὡς καλὴν νύμφην διαφύλαξον.

μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἀναγκαία τροφή; Δὲν εἶναι εὐλογο νὰ φροντίζετε ὅλοι ἐσεῖς γιὰ τὴ ζωὴ του, χωρὶς νὰ περιμένετε νὰ σᾶς τὸ ζητήσῃ ὁ ἴδιος, γιὰτὶ αὐτὸ τὸ κάνουν οἱ ζητιάνοι· θὰ προτιμήσῃ νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴν πείνα, παρὰ θὰ ἀνεχθεῖ νὰ τὸ κάνει αὐτό. Πῶς λοιπὸν καὶ σεῖς δὲν θὰ καταδικασθεῖτε, πού δὲν σκεφθήκατε «ὅτι τοῦ ἀξίζει τοῦ ἐργάτη ὁ μισθός του»⁴¹; Καὶ νὰ μὴ πεῖ κανεὶς· Δηλαδή ὁ λόγος ποῦ παρέχεται δωρεὰν πωλεῖται; Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη. Γιατί, ἐὰν πάρῃ κάποιος ποῦ ἔχει πόρους νὰ ζήσει, αὐτὸς πωλεῖ τὸν λόγο, ἐὰν ὅμως δέχεται τροφή ἐπειδὴ δὲν ἔχει, γιὰ νὰ ζήσει, ὅπως δέχθηκε καὶ ὁ Κύριος καὶ σὲ δεῖπνα καὶ σὲ φίλους, ἐπειδὴ δὲν εἶχε τίποτε, αὐτὸς ποῦ τὰ εἶχε ὅλα, δὲν ἀμαρτάνει. Νὰ τιμᾶτε ὅμως κατ' ἀκολουθίαν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους, τοὺς κατηχητές, τοὺς ἀπαραίτητους διακόνους, τὶς χῆρες ποῦ ἔχουν ζήσει καλῶς, καὶ τοὺς ὀρφανούς, ὡς παιδιὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ κάθε φορὰ ποῦ κάποιος θὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάτι ἀπαραίτητο, νὰ προσφέρετε ὅλοι μαζί. Νὰ σέβεσθε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ νὰ μὴ διστάζετε νὰ ὑπομένετε ὅ,τιδήποτε γιὰ τὴ σωτηρία σας.

ΟΒ'. Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ ἔβαλε τὸ χέρι του πάνω στὸν Ζαχαῖο λέγοντας·

Δέσποτα καὶ Κύριε τῶν ὄλων, Πατέρα καὶ Θεὲ, διαφύλαξε σὺ τὸν ποιμένα μαζί μὲ τὴν ποίμνη του. Σὺ εἶσαι ἡ ἀλήθεια καὶ σὺ ἡ δύναμη. Ἐμεῖς εἴμαστε αὐτοὶ ποῦ δεχόμαστε τὴ βοήθεια, σὺ ὁ βοηθός, ὁ γιατρός, ὁ σωτήρας, τὸ τεῖχος, ἡ ζωὴ, ἡ ἐλπίδα, τὸ καταφύγιο, ἡ χαρὰ, ἡ προσδοκία, ἡ ἀνάπαυση· συντομεύοντας τὸ λόγο θὰ πῶ, σὺ εἶσαι γιὰ μᾶς τὰ πάντα. Βοήθησε νὰ ὑπάρχει αἰώνια σωτηρία, γλίτωσέ μας, φύλαξε μας. Μπορεῖς τὰ πάντα. Γιατί σὺ εἶσαι ὁ ἄρχοντας τῶν ἀρχόντων καὶ ὁ Κύριος τῶν κυρίων, καὶ ὁ Δεσπότης τῶν βασιλέων. Σὺ δῶσε ἐξουσία στὸν προκαθήμενο νὰ λύνει αὐτὰ ποῦ πρέπει νὰ λύνει, καὶ νὰ δένει αὐτὰ ποῦ πρέπει νὰ δένει. Σὺ κάνε τον σοφὸ· σὺ διαφύλαξε μὲ αὐτόν, ὡς ὄργανό σου, τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ σου σὰν καλὴ νύφη.

41. Λουκᾶ 10,7.

Σοῦ γάρ ἐστιν δόξα αἰώνιος, ὕμνος, Πατρὶ καὶ Υἱῶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας, Ἀμήν.

ΟΓ'. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, μετὰ ταῦτα ἔφη.

5 Ὅσοι ποτὲ βαπτισθῆναι θέλετε, ἀπὸ τῆς αὐριον νηστεύειν ἀρξασθε, καὶ καθημέραν χειροθετεῖσθε, καὶ περὶ ὧν θέλετε πυνθάνεσθε. Ἔτι γὰρ ἡμερῶν δέκα ὑμῖν ἐπιμεῖναι θέλω.

Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας βαπτίζειν ἀρξάμενος, ἐμὲ φωνήσας καὶ Ἀκύλαν καὶ Νικήτην ἔφη·

10 Μέλλων ἐπὶ τὴν Τύρον ὀρμᾶν μεθ' ἡμέρας ἑπτὰ βούλομαι ἐξαυτῆς ὑμᾶς ἀπελθόντας, παρὰ τῆ Χαναανίτιδι Βερενίκῃ Ἰούστης θυγατρὶ λανθανόντως ἐπιξενωθέντας, παρ' αὐτῆς τὰ κατὰ τὸν Σίμωνα ἀκριβῶς μαθόντας γράψαι μοι. Πολὺ γὰρ μοι συμβάλλεται, ἵνα πρὸς αὐτὸ ἀρμόσωμαι. Διὸ ἐξαυτῆς πορεύεσθε μετ' εἰρήνης.

15 Καὶ δὴ βαπτίζοντα αὐτὸν ἐάσαντες, καθὼς ἐκέλευσεν, εἰς Τύρον αὐτὸν προήξαμεν τῆς Φοινίκης.

Γιατί σέ σένα ἀνήκει ἡ αἰώνια δόξα καὶ ὁ ὕμνος, στὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, σ' ὄλους τοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΟΓ'. Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ, στὴ συνέχεια πρόσθεσε·

Ἔσοι θέλετε κάποτε νὰ βαπτισθεῖτε, ἀρχίστε ἀπὸ αὔριο νὰ νηστεύετε, καὶ κάθε μέρα νὰ χειροθετεῖσθε καὶ νὰ ρωτᾶτε γι' αὐτὰ ποὺ θέλετε νὰ μάθετε. Γιατί θέλω νὰ μείνω μαζί σας γιὰ δέκα ἀκόμα μέρες.

Καὶ μετὰ τρεῖς μέρες, ἀρχίζοντας νὰ βαπτίζει, φώναξε ἐμένα καὶ τὸν Ἀκύλα καὶ τὸν Νικήτη καὶ εἶπε·

Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ξεκινήσω μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ μέρες γιὰ τὴν Τύρο, θέλω ἀπὸ τὴ μέρα αὐτὴ νὰ ἀναχωρήσετε ἐσεῖς καὶ ἀφοῦ φιλοξενηθεῖτε κρυφὰ στὴν Χαναναία Βερενίκη, τὴ θυγατέρα τῆς Ἰούστας, νὰ μάθετε ἀπὸ αὐτὴν ἐπακριβῶς ὅσα ἀφοροῦν τὸν Σίμωνα καὶ νὰ μοῦ γράψετε. Γιατί θὰ μὲ βοηθήσει αὐτὸ πολὺ στὸ νὰ προσαρμοσθῶ πρὸς αὐτό. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ξεκινήστε μὲ εἰρήνη.

Καὶ ἀφήνοντας αὐτὸν νὰ βαπτίζει, πῆγαμε, ὅπως διέταξε, στὴν Τύρο τῆς Φοινίκης.

ΟΜΙΛΙΑ Δ'

Α'. Καισαρείας δὲ τῆς Στράτωνος ἐξιὼν ἐγὼ Κλήμης, ἄμα Νικήτης τε καὶ Ἀκύλας, εἰς Τύρον τῆς Φοινίκης εἰσέβαλλον, καὶ κατ' ἐντολὴν Πέτρου τοῦ ἀποστειλαντος ἡμᾶς, ἐξενίσθημεν
5 κατὰ Βερενίκη θυγατρὶ τῆς Χανανίτιδος Ἰούστης, ἣτις ἀσμενέ-
στατα ἡμᾶς ἀπεδέξατο, καὶ πολλῇ μὲν τῇ πρὸς με τιμῇ ἀγω-
νιῶσα, στοργῇ δὲ τῇ πρὸς Ἀκύλαν καὶ Νικήτην, διὰ χαρὰν ὡς
συνήθης παρρησιαζομένη ἐφιλοφρονεῖτο, καὶ πρὸς τὴν τοῦ
σώματος θεραπείαν ἡμᾶς δεκτικῶς κατήπειγεν. Συνιδὼν οὖν
10 ὅτι βραχεῖαν ἡμῖν ὑπέρθεσιν ποιεῖσθαι ἐπέτρεπεν,

Ὁρθῶς μὲν, ἔφην, ποιεῖς, ἐπισπεύδουσα τὰ τῆς ἀγάπης
ἀποπληρῶσαι μέρη. Προτιμητέος δὲ ταύτης ὁ πρὸς τὸν Θεὸν
ἡμῶν φόβος· δέδιμεν γὰρ ὑπὲρ πολλῶν ψυχῶν τὸν ἀγῶνα
ἔχοντες τῆς ἐκείνων σωτηρίας προτιμᾶν τὴν ἡμετέραν ἀνάπαυ-
15 σιν.

Β'. Πυνθανόμεθα γὰρ ὅτι Σίμων ὁ Μάγος, ἐπὶ τῆς ἐν Και-
σαρεία πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Πέτρον ζητήσεως ἠττηθεὶς, πα-
ραχρῆμα ἀποδράς ἐνταῦθα πολλὰ κακὰ διαπράσσεται. Πᾶσι
γὰρ τοῖς ὑπεναντίοις παρὰ τὴν ἀλήθειαν λοιδορῶν τὸν Πέτρον
20 τὰς τῶν πολλῶν συναρπάζει ψυχάς. Μάγος τε γὰρ αὐτὸς ὢν,
μάγον ἐκεῖνον ἀποκαλεῖ, καὶ πλάνος αὐτὸς ὢν, πλάνον ἐκεῖνον
ἀποκηρύσσει, καὶ ἐν ταῖς ζητήσεσιν ἐπὶ πάντων τὸ ἦττον ἀπε-
νεγκάμενος καὶ φυγῶν, αὐτὸς φάσκει νενικηκέναι, καὶ τοῦ Πέ-
τρου μὴ δεῖν ἀκούειν πυκνότερον ἐντέλλεται, ὡς δῆθεν κηδόμε-
25 νος, ἵνα μὴ ὑπὸ δεινοῦ καταγοητευθῶσι μάγου.

Γ'. Ταῦτα οὖν μαθὼν ὁ κύριος ἡμῶν Πέτρος προαπέστει-

ΟΜΙΛΙΑ Δ΄

Α΄. Φεύγοντας λοιπὸν ἀπὸ τὴν Καισάρεια τοῦ Στράτωνα ἐγὼ ὁ Κλήμης μαζὶ μὲ τὸν Νικήτη καὶ τὸν Ἀκύλα φθάσαμε στὴν Τύρο τῆς Φοινίκης καὶ φιλοξενηθήκαμε στὴ Βερενίκη, τὴ θυγατέρα τῆς Χαναναίας Ἰούστας, ἡ ὁποία μᾶς ὑποδέχθηκε μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση, καὶ ἀγωνιώντας ἀπὸ τὴν πολλὴ τιμὴ γιὰ μένα καὶ ἀπὸ στοργὴ πρὸς τὸν Ἀκύλα καὶ τὸν Νικήτη, μᾶς περιποιήθηκε μιλώντας ὅπως συνήθιζε μὲ παρρησία ἀπὸ τὴ μεγάλη χαρὰ της, καὶ μᾶς πίεζε νὰ δεχθοῦμε τὴ περιποίηση τοῦ σώματός. Ὅταν συνειδητοποίησα ὅτι μᾶς ὀδηγοῦσε στὸ νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὸ σκοπὸ μας, εἶπα·

Καλὰ κάνεις βέβαια προσπαθώντας νὰ ἐκδηλώσεις τὰ δείγματα τῆς ἀγάπης σου. Ὅμως εἶναι προτιμότερος ἀπὸ αὐτὴν ὁ φόβος μας πρὸς τὸν Θεό· γιὰ τὸ φοβόμαστε, ἔχοντας τὴν ἀγωνία γιὰ πολλὰς ψυχές, νὰ προτιμήσουμε ἀντὶ γιὰ τὴ σωτηρία ἐκείνων, τὴ δικὴ μας ἀνάπαυση.

Β΄. Γιὰ τὴ πληροφοροῦμαστε ὅτι ὁ Σίμων ὁ Μάγος, ἀφοῦ νικήθηκε κατὰ τὴ συζήτησιν μὲ τὸν κύριό μας Πέτρο πού ἐγίνε στὴν Καισάρεια, ἀμέσως ἐρχόμενος ἐδῶ διαπράττει πολλὰ κακά. Γιὰ τὴ κατηγορώντας τὸν Πέτρο σ' ὄλους τοὺς ἀντίθετους ψευδῶς, καταγοητεύει τὴς ψυχές τοῦ πλήθους. Καὶ ἐνῶ ὁ ἴδιος εἶναι μάγος, ὀνομάζει μάγο ἐκεῖνον, καὶ ἐνῶ αὐτὸς εἶναι πλάνος, διακηρύττει πλάνον ἐκεῖνον, καὶ ἂν καὶ στὴς συζητήσεις σὲ ὅλα τὰ θέματα ἠττᾶται καὶ φεύγει, ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει νικήσει, καὶ δίνει ἐντολὴ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀκοῦνε τὸν Πέτρο, ἐπειδὴ τάχα τοὺς λυπᾶται, γιὰ νὰ μὴ παρασυρθοῦν ἀπὸ φοβερὸ μάγο.

Γ΄. Μαθαίνοντας λοιπὸν αὐτὰ ὁ κύριός μας Πέτρος, ἔστει-

λεν ἡμᾶς ἐξαταστάς τῶν λεχθέντων αὐτῷ ἔσομένους, ἵνα, εἰ οὕτως ἔχοι, γραψάντων ἡμῶν αὐτὸς μάθοι, καὶ ἐπελθὼν ἐξελέγξῃ αὐτὸν ἐκεῖνον ἄντικρυς ἐφ' ὧν αὐτὸν διέβαλλεν. Ἐπεὶ οὖν ὑπὲρ πολλῶν ψυχῶν ὁ κίνδυνος ἡμῖν πρόκειται, τούτου
 5 ἔνεκεν, τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν ἀναπαύσεως πρὸς βραχὺ ἀμελήσαντες, παρὰ σοῦ τῆς ἐνταῦθα δαιτωμένης βουλόμεθα ἀψευδῶς μαθεῖν, εἰ ἄπερ ἠκούσαμεν ἀληθῆ τυγχάνει· καὶ λέγοις ἂν ἤδη ἡμῖν ἕκαστα.

Δ'. Ἡ Βερενίκη δὲ ἀξιοθεῖσα·

10 Ταῦτα μὲν οὕτως, ἔφη, ἔχει ὡς ἠκούσατε, τὰ δὲ ἄλλα τὰ κατ' αὐτὸν τὸν Σίμωνα, ἄπερ ἴσως ἀγνοεῖτε, ἀκούσατε· φαντάσματά τε γὰρ καὶ ἰνδάλματα ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ φαίνεσθαι ποιῶν δι' ἡμέρας πᾶσαν ἐκπλήττει τὴν πόλιν, καὶ προϊόντος αὐτοῦ ἀνδριάντες κινουῦνται, καὶ σκιαὶ πολλαὶ προηγοῦνται, ἄσπερ αὐτὸς
 15 ψυχὰς τῶν τεθνηκότων εἶναι λέγει. Πολλοὺς δὲ γόητα αὐτὸν ἐλέγχειν πειρωμένους διαλλάξας πρὸς ἑαυτόν, ἔπειθ' ὕστερον προφάσει εὐωχίας, βοῦν θύσας καὶ ἐστιάσας αὐτούς, διαφόροις νόσοις περιέβαλε καὶ δαίμοσιν ὑπέβαλεν· καὶ ἵνα μὴ πολλὰ λέγω, πολλοὺς κακῶσας, θεὸς εἶναι ὑποληφθεῖς, πρὸς τῷ φο-
 20 βερὸν εἶναι καὶ προτετίμηται.

Ε'. Ὅθεν οὐκ οἶομαι δυνήσεσθαί τινα τοσοῦτον ἀναφθὲν πῦρ σβέσαι. Οὐδὲ γὰρ ἐνδοιάζει τις περὶ ὧν ἐκεῖνος ἐπαγγέλλεται, ἀλλὰ τοῦτο οὕτως ἔχειν διαβεβαιουῦται ἕκαστος. Διὸ τοῦ μὴ κινδυνεύειν ὑμᾶς χάριν παρακαλῶ μηδὲν ἐγχειρῆσαι πρὸς αὐ-
 25 τόν, πρὶν ἂν Πέτρος ἔλθῃ, ὃς μόνος δυνήσεται πρὸς τοσαύτην δυναστείαν, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δοκιμώτατος ὑπάρχων μαθητής, ἀνταγωνίσασθαι. Τοσοῦτον γὰρ πεφόβημαι τὸν ἄνδρα, ὡς, εἰ μὴ καὶ ἄλλοτε πρὸς τὸν κύριόν μου Πέτρον διαλεχθεῖς τὸ ἥττον ἀπηνέγκατο, συνεβούλευσα ἂν ὑμῖν καὶ αὐ-
 30 τὸν πείθειν τὸν Πέτρον, μὴ πειρᾶσθαι ἀντεξετάζεσθαι τῷ Σίμωνι.

λε ἐμᾶς ἀπὸ πρὶν, γιὰ νὰ ἐξετάσουμε αὐτὰ πού λέγονται, ὥστε, ἐὰν εἶναι ἔτσι, νὰ τοῦ γράψουμε ἐμεῖς γιὰ νὰ μάθει, καὶ ἀφοῦ ἔρθει νὰ τὸν ἀντικρούσει γιὰ ὅσα τὸν κατηγορήσε. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρόκειται γιὰ κίνδυνον πού ἀφορᾷ πολλὰς ψυχάς, γι' αὐτό, παραμελώντας γιὰ λίγο τὴν ἀνάπαυσή μας, θέλουμε νὰ μάθουμε εἰλικρινᾶ ἀπὸ σένα πού ζεῖς ἐδῶ, ἐὰν αὐτὰ πού ἀκούσαμε εἶναι ἀληθινά· μορεῖς λοιπὸν νὰ μᾶς τὰ πείεις ἕνα-ἕνα.

Δ΄. Ἡ Βερενίκη τότε, ἐφόσον τῆς τὸ ζητήσαμε, εἶπε·

Αὐτὰ πράγματι ἔτσι εἶναι, ὅπως τὰ ἀκούσατε, ἀκούστε ὁμως καὶ τὰ ἄλλα πού ἀφοροῦν τὸν Σίμωνα, τὰ ὅποια ἴσως ἀγνοεῖτε· γιὰτὶ κάνοντας νὰ ἐμφανίζονται φαντάσματα καὶ πλασματικὲς μορφές στὴ μέση τῆς ἀγορᾶς, ἐνῶ εἶναι μέρα, προκαλεῖ ἔκπληξη σὲ ὀλόκληρη τὴν πόλη καὶ καθῶς περνάει αὐτὸς κουνιοῦνται ἀγάλματα καὶ προπορεύονται πολλὰς σκιές, οἱ ὅποιες, λέει ὁ ἴδιος, ὅτι εἶναι ψυχές τῶν νεκρῶν. Πολλοὺς μάλιστα, πού ἀποπειράθηκαν νὰ τὸν παρουσιάσουν ὡς γόητα, ἀφοῦ τοὺς συμφιλίωσε μὲ τὸν ἑαυτό του, στὴ συνέχεια μὲ τὸ πρόσχημα εὐωχίας, θυσιάζοντας ἕνα βόδι καὶ παραθέτοντάς τοὺς γεῦμα, τοὺς προσέβαλε μὲ διάφορες ἀρρώστιες καὶ τοὺς ὑπέταξε στοὺς δαίμονες· καὶ γιὰ νὰ μὴ λέω πολλὰ, ἀφοῦ προκάλεσε κακὸ σὲ πολλοὺς, θεωρήθηκε ὅτι εἶναι θεός, καὶ ἐπειδὴ συνάμα εἶναι καὶ φοβερός, ἐκτιμᾶτε περισσότερο.

Ε΄. Γι' αὐτὸ δὲν νομίζω ὅτι θὰ μπορέσει κανεὶς νὰ σβήσει τὴν τόσο μεγάλη φωτιὰ πού ἄναψε. Γιατὶ κανένας δὲν ἔχει ἐπιφυλάξεις γιὰ ὅσα ἐκεῖνος διακηρύττει, ἀλλὰ ὁ καθένας βεβαιώνει ὅτι αὐτὰ εἶναι πράγματι ἀληθινά. Γι' αὐτὸ σᾶς τὸ ζητῶ σὰν χάρη μὴ διακινδυνεύσετε νὰ ἐπιχειρήσετε τίποτ' ἐναντίον του, πρὶν ἔρθει ὁ Πέτρος, ὁ μόνος πού θὰ μπορέσει νὰ ἀνταπεξέλθει στὴ τόσο μεγάλη δύναμή του, ἐπειδὴ εἶναι δοκιμασμένος μαθητῆς τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ τόσο πολὺ ἔχω φοβηθεῖ τὸν ἄνθρωπον αὐτό, ὥστε, ἐὰν δὲν εἶχε καὶ ἄλλοτε νικηθεῖ συζητώντας μὲ τὸν κύριό μου Πέτρο, θὰ σᾶς συμβούλευα νὰ πείσετε καὶ τὸν ἴδιο τὸν Πέτρο, νὰ μὴ ἀποπειραθεῖ νὰ ἀναμετρηθεῖ μὲ τὸν Σίμωνα.

5 Σ'. Κάγὼ ἔφην·

Ὁ κύριος ἡμῶν Πέτρος, εἰ ἠγνόει ὅτι αὐτὸς μόνος κατισχύει τῆς ἐκείνου δυναστείας, οὐκ ἂν ἡμᾶς προπέμπτων ἐνετέλλετο, λανθανόντως τὰ κατὰ Σίμωνα διαμανθάνον-
5 τας αὐτῷ γράφειν.

Ὅμως ἐπεὶ ἐσπέρα κατειλήφει, ἀλῶν μεταλαβόντες ὑπνώσαμεν. Ἐωθεν δέ τις τῆ Βερενίκη συνήθης ἐλθὼν ἔφη, τὸν Σίμωνα εἰς τὴν Σιδῶνα ἐκπεπλευκέναι, τῶν δὲ αὐτοῦ μαθητῶν καταλελοιπέναι Ἀπίωνα τὸν Πλειστονίκη, ἄνδρα Ἀλεξαν-
10 δρέα, γραμματικὸν τὴν ἐπιστήμην, ὃν πρὸς πατρός μοι φίλον ὄντα ἐπέγγων, καὶ Ἀννουβιῶνα τὸν Διοσπολίτην τινὰ ἀστρολόγον, καὶ Ἀθηνόδωρον τὸν Ἀθηναῖον τῷ Ἐπικούρου ἀρεσκόμενον λόγῳ. Ἡμεῖς δέ, τὰ κατὰ τὸν Σίμωνα μαθόντες, ἔωθεν πάντα γράψαντες καὶ Πέτρῳ διαπέμψαντες, εἰς περίπατον ἀπε-
15 τραπόμεθα.

Ζ'. Καὶ Ἀπίων ἀπηντήσατο ἡμῖν, οὐ μόνον μετὰ τῶν προειρημένων ἐταίρων τῶν δύο, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἐτέρων ἀνδρῶν ὡς τριάκοντα, καὶ ἅμα τῷ ἰδεῖν με προσαγορεύσας καὶ καταφιλήσας ἔφη·

Οὗτός ἐστι Κλήμης, περὶ οὗ ὑμῖν τῆς τε εὐγενείας καὶ τῆς
20 ἐλευθεροπρεπείας πολλὴν ἐποιοῦμην λόγον, ὅτι ἀνὴρ πρὸς γένους Τιβερίου Καίσαρος ὢν καὶ πάσης ἐλληνικῆς παιδείας ἐξησκημένος, ὑπὸ βαρβάρου τινός, τὴν προσηγορίαν Πέτρου, τὰ τῶν Ἰουδαίων ποιεῖν καὶ λέγειν ἠπάτηται. Ὅθεν ἀξιῶ συναγωνίσασθαι μοι πρὸς τὴν διόρθω-
25 σιν αὐτοῦ· καὶ ἐφ' ὑμῶν αὐτοῦ πυνθάνομαι. Λεγέτω μοι, ἐπειδὴ πρὸς τὸ εὐσεβεῖν ἑαυτὸν ἀποδεδωκέναι νομίζει, πῶς οὐχὶ τὰ μέγιστα ἀσεβεῖ, καταλιπὼν μὲν τὰ πατρία, ἀποκλίνας δὲ εἰς ἔθνη βάρβαρα;

Η'. Κάγὼ ἀπεκρινάμην·

30 Τὴν μὲν πρὸς ἐμέ σου ἀγαθὴν προαίρεσιν ἀποδέχομαι, τὴν δὲ ἀγνωσίαν ἀποσείομαι. Ἡ μὲν γὰρ προαίρεσις ἀγαθή, ὅτι, ἐν οἷς δοκεῖς καλοῖς, ἐν τούτοις εἶναί με θέλεις· ἢ

Σ'. Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Ἐὰν ὁ Κύριός μας Πέτρος ἀγνοοῦσε ὅτι μόνο αὐτὸς μπορεῖ νὰ νικήσει τὴ δύναμη ἐκείνου, δὲν θὰ μᾶς ἔδινε ἐντολή, ὅταν μᾶς ξεπροβόδιζε, ἀφοῦ μάθουμε κρυφὰ τὰ σχετικά μὲ τὸ Σίμωνα, νὰ τοῦ γράψουμε.

Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶχε νυχτώσει, ἀφοῦ φάγαμε θαλασσινά, κοιμηθήκαμε. Τὸ πρωὶ ὅμως κάποιος γνωστὸς στὴ Βερενίκη ἦρθε καὶ εἶπε, ὅτι ὁ Σίμωνα ἐξέπλευσε γιὰ τὴ Σιδώνα καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του ἄφησε τὸν Ἀπίωνα τὸν Πλειστονίκη, ἄνδρα ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, γραμματικὸ στὸ ἐπάγγελμα, τὸν ὁποῖο γνῶριζα ἐπειδὴ ἦταν φίλος τοῦ πατέρα μου, καὶ τὸν Ἀννουβιώνα ἀπὸ τὴν Διόσπολη, κάποιον ἀστρολόγο, καὶ τὸν Ἀθηναῖο Ἀθηνόδωρο, ὁ ὁποῖος ἀρεσκοῦταν μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Ἐπίκουρου. Ἐμεῖς ὅμως, ἀφοῦ μάθαμε τὰ σχετικά μὲ τὸν Σίμωνα, τὰ γράψαμε νωρὶς τὸ πρωὶ καὶ τὰ στείλαμε στὸν Πέτρο, καὶ βγήκαμε σὲ περίπατο.

Ζ'. Καὶ μᾶς συνάντησε ὁ Ἀπίων, ὄχι μόνο μαζί μὲ τοὺς δύο φίλους πὺ ἀναφέραμε, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλους ἄνδρες περίπου τριάντα, καὶ μόλις μὲ εἶδε μὲ χαιρέτισε, μὲ φίλησε καὶ εἶπε·

Αὐτὸς εἶναι ὁ Κλήμης, γιὰ τὴν εὐγένεια καὶ τοὺς ἀρμόζοντες σὲ ἐλεύθερο ἄνθρωπο τρόπους τοῦ ὁποῖου σᾶς ἔκανα πολὺ λόγο, ὅτι, ἐνῶ ἦταν ἄνδρας ἀπὸ τὸ γένος τοῦ καίσαρα Τιβερίου καὶ ἐκπαιδευμένος σὲ ὅλη τὴν ἐλληνικὴ παιδεία, παρασύρθηκε ἀπὸ κάποιο βάρβαρο πὺ λέγεται Πέτρος νὰ λέει καὶ νὰ κάνει αὐτὰ πὺ κάνουν οἱ Ἰουδαῖοι. Γι' αὐτὸ ἀπαιτῶ νὰ ἀναμετρηθεῖ μαζί μου γιὰ νὰ διορθωθεῖ καὶ παρουσία σας τὸν ἐρωτῶ νὰ μάθω. Ἐπειδὴ νομίζει ὅτι παρέδωσε τὸν ἑαυτό του στὴν εὐσέβεια, ἃς μοῦ πεῖ· δὲν ἀσεβεῖ πάρα πολὺ ἐγκαταλείποντας τὰ πατροπαράδοτα ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ προσχωρώντας σὲ ἔθιμα βαρβαρικά;

Η'. Καὶ ἐγὼ ἀποκρίθηκα·

Ἀποδέχομαι βέβαια τὴν καλὴ σου πρόθεση γιὰ μένα, ἀλλὰ ἀπορρίπτω τὴν ἄγνοια. Γιατὶ ἡ πρόθεσή σου ἀσφαλῶς εἶναι ἀγαθὴ, ἐπειδὴ θέλεις νὰ βρισκομαι σ' αὐτὰ πὺ νομίζεις ὅτι εἶναι καλὰ, ἢ γνώση ὅμως, πὺ δὲν εἶναι

δὲ γνώσις οὐκ ὀρθῶς ἔχουσα φιλίας προφάσει ἐνεδρεῦειν ἀγωνίζεται.

Καὶ ὁ Ἀπίων ἔφη·

Ἀγνωσία σοὶ εἶναι δοκεῖ, τὰ πάτρια ἔθνη φυλάττοντα τὰ
5 Ἑλλήνων φρονεῖν;

Κάγῳ ἀπεκρινάμην·

Τὸν εὐσεβεῖν προαιρούμενον οὐ πάντως φυλάσσειν δεῖ τὰ
πάτρια, ἀλλὰ φυλάσσειν μὲν εἰάν ἢ εὐσεβῆ, ἀποσεῖσθαι
δὲ εἰάν ἀσεβῆ τυγχάνῃ. Ἐνδέχεται γάρ τινα πατρὸς ἀσε-
10 βουῆς ὄντα, εὐσεβεῖν βουλόμενον, τῷ μὴ τοῦ πατρὸς ἀκο-
λουθεῖν σεβάσματα.

Καὶ ὁ μὲν Ἀπίων ἀπεκρίνατο·

Τί οὖν; τὸν σὸν πατέρα ἔφησ κακοῦ βίου γεγονέναι;

Κάγῳ ἔφην·

15 Κακοῦ μὲν οὐκ ἦν βίου, κακῆς δὲ ὑπολήψεως.

Καὶ ὁ Ἀπίων·

Τίς ἦν ἡ κακὴ αὐτοῦ ὑπόνοια ἀκοῦσαι θέλω.

Κάγῳ ἔφην·

Ἵτι τοῖς τῶν Ἑλλήνων ψευδέσι καὶ κακοῖς ἐπίστευε μῦ-
20 θοις.

Καὶ ὁ Ἀπίων ἐπύθετο· τίνες εἰσὶν οὗτοι τῶν Ἑλλήνων οἱ ψευ-
δεῖς τε καὶ κακοὶ μῦθοι;

Κάγῳ ἔφην·

Ἡ περὶ θεῶν οὐκ ὀρθὴ δόκησις, ἦν εἰάν μακροθυμῆς,
25 ἀκούσῃ μετὰ τῶν φιλομαθῶν.

Θ'. Διὸ πρὸ τῶν διαλόγων εἰς τινα ἡσυχώτερον ὑποχωρή-
σωμεν ἤδη τόπον· ἐνταῦθα ὑμῖν διαλεχθήσομαι. Τοῦ δὲ ἰδιολο-
γεῖσθαί με βούλεσθαι αἰτία γέγονεν αὕτη, ἐπειδὴ οὐχ οἱ πολλοὶ
οὐδὲ οἱ φιλοσοφοῦντες αὐτοὶ ἅπαντες γνησίως προσέρχονται τῇ
30 τῶν ὄντων κρίσει. Ἴσμεν γὰρ πολλοὺς καὶ τῶν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ

σωστή, προσπαθεῖ νὰ μὲ παγιδεῦσει μὲ τὸ πρόσχημα τῆς φιλίας.

Καὶ ὁ Ἀπίων εἶπε·

Σοῦ φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ ἄγνοια τὸ νὰ πιστεύεις αὐτὰ πού πιστεύουν οἱ Ἕλληνες, φυλάγοντας τὰ πατροπαράδοτα ἥθη καὶ ἔθιμα;

Κι' ἐγὼ ἀποκρίθηκα·

Ἐκεῖνος πού προτιμᾷ νὰ εἶναι εὐσεβῆς, δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ φυλάσσει τὰ πατροπαράδοτα, ἀλλὰ νὰ τὰ φυλάσσει βέβαια ἐὰν εἶναι εὐσεβῆς, νὰ τὰ ἀπορρίπτει ὅμως ἐὰν εἶναι ἀσεβῆς. Γιατὶ ἐνδέχεται κάποιος πού ἔχει πατέρα ἀσεβῆ, καὶ θέλει νὰ ζεῖ μὲ εὐσέβεια, νὰ μὴ ἀκολουθεῖ αὐτὰ πού σέβεται ὁ πατέρας του.

Καὶ ὁ Ἀπίων ἀποκρίθηκε·

Τί δηλαδή; λές ὅτι ὁ πατέρας σου εἶχε κακὴ ζωή;

Κι ἐγὼ εἶπα·

Κακὴ βέβαια ζωὴ δὲν εἶχε, ἀλλὰ κακὴ ἀντίληψη.

Καὶ ὁ Ἀπίων·

Θέλω νὰ ἀκούσω ποιά ἦταν ἡ κακὴ του γνώμη.

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Τὸ ὅτι πίστευε στοὺς ψεύτικους καὶ κακοὺς μύθους τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ ὁ Ἀπίων ρώτησε·

Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ ψεύτικοι καὶ κακοὶ μύθοι τῶν Ἑλλήνων;

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Ἡ λανθασμένη πίστη γιὰ τοὺς θεοὺς, τὴν ὁποία, ἂν ἔχεις ὑπομονή, θὰ τὴν ἀκούσεις μαζί μὲ αὐτοὺς πού ἀγαποῦν τὴ μάθηση.

Θ'. Γι' αὐτὸ πρὶν ἀπὸ τίς συζητήσεις ἄς πᾶμε σὲ κάποιο πιὸ ἥσυχο τόπο· ἐκεῖ θὰ συζητήσω μαζί σας. Καὶ ἡ αἰτία τοῦ νὰ θέλω νὰ συζητήσω εἶναι τὸ ὅτι οὔτε τὰ πλήθη οὔτε ὅλοι ὅσοι φιλοσοφοῦν ἀσπάζονται γνήσια τὴν γνώμη γιὰ τὰ ὄντα. Γιατὶ γνωρίζουμε πολλοὺς καὶ ἀπὸ ἐκείνους πού καυχῶνται γιὰ τὴ φι-

μεγαλοφρονούντων κενοδοξοῦντας, ἢ χρηματισμοῦ χάριν περιβλημένους τὸν τρίβωνα καὶ οὐκ αὐτῆς ἀρετῆς ἕνεκεν, οἵπερ, ἂν μὴ εὐρωσι δι' ὃ φιλοσοφοῦσιν, ἐπὶ τὸ χλευάζειν τρέπονται. Διὰ δὴ τοὺς τοιοῦτους ἐπιτήδειόν τινα πρὸς τὸ ἰδιάζειν τόπον
5 ἐπιλεξώμεθα.

I'. Καί τις ἐν αὐτοῖς πλούσιος ἀνὴρ, καὶ διὰ παντὸς χῶρόν τινα περὶ ἑαυτὸν κεκτημένος παμμήνων φύλλων, ἔφη·

Ἐπειδὴ σφόδρα καῦμα ἐπιφλέγει, βραχὺ τῆς πόλεως εἰς ἐμοὺς κήπους ὑποχωρήσωμεν.

10 Καὶ δὴ προϊόντες ἐκαθέζοντο, ἔνθα ἦν καθαρὰ ψυχρῶν ναμάτων ρεύματα καὶ δένδρων παντοίων χλοερά σκέπη. Ἐνθα ἐγὼ ἀσμένως ἐκαθεζόμεν καὶ οἱ λοιποὶ περὶ ἐμέ, καὶ ἡσυχάζοντες, ἀντὶ τῆς μελλούσης ἀξιοῦν με φωνῆς, διὰ τοῦ ἀτενίζειν εἰς ἐμέ δηλοὶ ἦσαν τῆς ὑποσχέσεως τὴν ἀπόδειξιν ἀπαιτοῦντες. Καὶ δὴ
15 οὕτω λέγειν ἠρξάμην·

IA'. Πολλή τις, ὧ ἄνδρες Ἕλληνες, ἡ διαφορὰ τυγχάνει ἀληθείας τε καὶ συνηθείας. Ἡ μὲν γὰρ ἀλήθεια γνησίως ζητούμενη εὐρίσκεται, τὸ δὲ ἔθος, ὅποῖον ἂν παραληφθῆ, εἴτε ἀληθές εἴτε ψευδές, ἀκρίτως ὑφ' ἑαυτοῦ κρατύνεται, καὶ οὔτε ἀληθεῖ
20 ὄντι αὐτῷ ἡδεταὶ ὁ παραλαβών, οὔτε ψευδεῖ ἄχθεται. Οὐ γὰρ κρίσει, ἀλλὰ προλήψει ὁ τοιοῦτος πεπίστευκεν, γνῶμη τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐπ' ἀδήλω τύχη τὴν ἰδίαν ἐπιδεδωκῶς ἐλπίδα. Καὶ οὐκ ἔστι ραδίως ἀποδύσασθαι τὴν πάτριον περιβολήν, κἂν πάνυ αὐτῷ δεικνύηται μωρὰ καὶ καταγέλαστος οὔσα.

25 IB'. Αὐτίκα γοῦν ἐγὼ τὴν πᾶσαν Ἑλλήνων παιδείαν κακοῦ δαίμονος χαλεπωτάτην ὑπόθεσιν εἶναι λέγω. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν πολλοὺς θεοὺς εἰσηγήσαντο, καὶ τούτους κακοὺς καὶ παντοπαθεῖς· ἵνα ὁ τὰ ὁμοια πράττειν θέλων μηδὲ αἰδῆται, ὅπερ ἐστὶν ἀνθρώπου ἴδιον, παράδειγμα ἔχων τῶν μυθολογου-

1. Πρόκειται γιὰ τὸ ἀρχαῖο ἱμάτιο, τὸ ὅποιο, κατὰ τὸν Τερτυλλιανὸ, τὸ φοροῦσαν οἱ ἄνδρες τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων (De pallio, 5). Πρβλ.

λοσοφία νά ματαιοδοξοῦν, ἢ νά φοροῦν τὸν φιλοσοφικὸ τρίβωνα¹ γιὰ χρηματισμὸ καὶ ὄχι γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἀρετὴ, οἱ ὅποιοι, ὅταν δὲν βροῦν αὐτὸ γιὰ τὸ ὅποιο φιλοσοφοῦν, στρέφονται στὸν χλευασμὸ. Ἐξαιτίας αὐτῶν λοιπὸν ἄς ἐπιλέξουμε ἓνα κατάλληλο γιὰ συζήτηση τόπο.

Γ'. Καὶ κάποιος ἀνάμεσα σ' αὐτούς, ἄνδρας πλούσιος, ποὺ διαρκῶς εἶχε γύρω του κάποιο χῶρο ἀπὸ ἀειθαλῆ φύλλα, εἶπε·

Ἐπειδὴ ὁ καύσωνας καίει πάρα πολύ, ἄς ἀπομακρυνθοῦμε λίγο ἀπὸ τὴν πόλη στοὺς κήπους μου.

Καὶ ἀφου πῆγαν κάθισαν ἐκεῖ, ὅπου ὑπῆρχαν καθαρὰ ρυάκια μὲ κρῦα νερὰ καὶ πράσινη σκέπη ἀπὸ κάθε εἶδους δέντρα. Ἐκεῖ ἐγὼ κάθισα μὲ μεγάλη χαρὰ, καθῶς καὶ οἱ ὑπόλοιποι ποὺ ἦταν μαζί μου, καὶ ἐνῶ ἔμεναν ἡσυχοί, ἀντὶ τοῦ λόγου ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ζητήσουν ἀπὸ μένα, μὲ τὸ νὰ ἔχουν στραμμένα τὰ βλέμματά τους ἐπάνω μου, ἔδειχναν ὅτι ζητοῦσαν νὰ ἀποδείξω τὴν ὑπόσχεσή μου. Καὶ ἔτσι ἄρχισα λοιπὸν νὰ λέγω·

ΙΑ'. Ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ, Ἑλληνας, ἀνάμεσα στὴν ἀλήθεια καὶ στὴ συνήθεια. Γιατὶ ἡ ἀλήθεια βρίσκεται ὅταν ἀναζητεῖται μὲ εἰλικρίνεια, ἐνῶ τὸ ἔθιμο, ὅπως θὰ παραληφθεῖ, ἀληθινὸ ἢ ψεύτικο, διατηρεῖται ἀπὸ μόνο του ἀπερίσκεπτα, καὶ οὔτε ὅταν εἶναι ἀληθινὸ εὐχαριστιέται αὐτὸς ποὺ τὸ παρέλαβε, οὔτε ὅταν εἶναι ψεύτικο στενοχωριέται. Γιατὶ αὐτὸς δὲν πίστεψε ὕστερα ἀπὸ σκέψη, ἀλλὰ μὲ προκατάληψη, στηρίζοντας τὴν ἐλπίδα του πάνω σὲ ἀμφίβολη τύχη, μὲ τὴ γνώμη τῶν πρὶν ἀπὸ αὐτόν. Καὶ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ἀποβάλλει τὸ πατροπαράδοτο ἔνδυμα, ἔστω καὶ ἂν τοῦ ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι πολὺ μωρὸ καὶ γελοῖο.

ΙΒ'. Ἔτσι λοιπὸν ἐγὼ λέω ὅτι ὀλόκληρη ἡ παιδεία τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἐπικίνδυνη ὑπόθεση κακοῦ δαίμονα. Γιατὶ ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς δίδαξαν πολλοὺς θεοὺς, κι αὐτοὺς κακοὺς καὶ γεμάτους πάθη, ὥστε αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ κάνει τὰ ἴδια, νὰ μὴ ντρέπεται, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ γνῶρισμα τοῦ ἀνθρώπου, ἔχοντας

Π. ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ, *Ἡ διαμόρφωσις τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ ἰδία τοῦ ἐλληνικοῦ κλήρου*, Θεσσαλονίκη 1965, σ. 24.

μένων θεῶν τοὺς κακοὺς καὶ ἀσέμνους βίους· τῷ δὲ μηδὲ αἰδεῖσθαι οὐδὲ ἐλπίδα μετανοίας ὁ τοιοῦτος ἐμφαίνει. Ἄλλοι δὲ εἰμαρμένην εἰσηγήσαντο, τὴν λεγομένην γένεσιν, παρ' ἣν μηδὲν πάσχειν τις ἢ ποιεῖν δύναται. Ὅμοίως οὖν καὶ τοῦτο τῷ πρώτῳ
 5 ταυτόν ἐστιν. Νομίσας γὰρ τις ὅτι παρὰ γένεσιν οὐδεὶς οὔτε πάσχειν οὔτε ποιεῖν τι δύναται, ραδίως ἐπὶ τὸ ἀμαρτάνειν ἔρχεται, καὶ ἀμαρτῶν οὐ μεταμελεῖται ἐφ' οἷς ἠσέβηκεν, ἀπολογία φέρων ὅτι ὑπὸ γενέσεως αὐτὰ ποιεῖν ἐξηναγκάζεται· καὶ ὡς τὴν γένεσιν κατορθῶσαι μὴ δυνάμενος, ἐφ' οἷς ἐξαμαρτάνει οὐδὲ τὸ
 10 αἰδεῖσθαι ἔχει.

ΙΓ'. Ἄλλοι δὲ ἀπρονόητον φορὰν εἰσηγοῦνται, ὡς αὐτομάτως τῶν πάντων περιφερομένων, οὐδενὸς ἐφεστηκότος δεσπότητος. Ταῦτα δὲ οὕτω νομίζουσιν, ὡς εἰρήκαμεν, πασῶν δοξῶν τυγχάνει οὔσα χαλεπωτάτη. Ὡς γὰρ οὐκ ὄντος τοῦ ἐφεστῶτος
 15 καὶ προνοουμένου καὶ ἐκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμοντος, πᾶν ὅτι δύναται διὰ τὴν ἀφοβίαν εὐκόλως δρῶσιν. Ὅθεν οὐ ραδίως, ἢ τάχα οὐδὲ ὄλως οἱ τὰ τοιαῦτα φρονοῦντες σωφρονίζονται· τὸν γὰρ ἐπιστρέφοντα κίνδυνον οὐ προορῶνται. Ὁ δὲ τῶν, ὡς ὑμεῖς φατε, βαρβάρων Ἰουδαίων λόγος εὐσεβέστατός
 20 ἐστιν, ἓνα Πατέρα καὶ Δημιουργὸν τοῦδε τοῦ παντός εἰσηγούμενος, τῇ φύσει ἀγαθὸν καὶ δίκαιον· ἀγαθὸν μὲν, ὡς μεταμελομένοις χαριζόμενον τὰ ἀμαρτήματα, δίκαιον δέ, ὡς ἐκάστῳ μετὰ τὴν μετάνοιαν κατ' ἀξίαν τῶν πεπραγμένων ἐπεξιόντα.

ΙΔ'. Οὗτος ὁ λόγος, εἰ καὶ μῦθος ὢν τυγχάνει, εὐσεβῆς γε
 25 ὢν, οὐκ ἀσύμφορος ἂν εἴη τῷ βίῳ. Ἐκαστος γὰρ προσδοκίᾳ τοῦ κριθῆσεσθαι ὑπὸ τοῦ παντεπόπτου Θεοῦ, πρὸς τὸ σωφρονεῖν μᾶλλον τὴν ὀρμὴν λαμβάνει. Εἰ δὲ καὶ ἀληθῆς εἴη ὁ λόγος, ἀπήλλαξε μὲν τὸν σωφρόνως βεβιωκότα τῆς αἰωνίου κολάσεως, προσευεργέτηκε δὲ τοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αἰδίοις τε καὶ ἀπορ-
 30 ρήτοις γιγνομένοις ἀγαθοῖς.

παράδειγμα τούς κακούς και ἄσεμνους βίους τῶν θεῶν τῆς μυθολογίας· και μὲ τὸ νὰ μὴ ντρέπεται ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς οὔτε ἐλπίδα μετάνοιας ἔχει. Ἄλλοι πάλι δίδαξαν τὸ πεπρωμένο, τὴ λεγόμενη μοίρα, χωρὶς τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πάθει ἢ νὰ κάνει τίποτε. Ἔτσι λοιπὸν και αὐτὸ εἶναι ταυτῶσημο μὲ τὸ πρῶτο. Γιατί, ὅταν κάποιος πιστέψει ὅτι χωρὶς τὴ μοίρα δὲν μπορεῖ κανεὶς οὔτε νὰ πάθει οὔτε νὰ κάνει τίποτε, φθάνει εὐκολα στὴν ἁμαρτία και ἁμαρτάνοντας δὲν μετανοεῖ γιὰ τὰ ἀσεβῆ πὺ ἔκανε, προβάλλοντας ὡς δικαιολογία τὸ ὅτι ἀναγκάσθηκε ἀπὸ τὴ μοίρα νὰ τὰ κάνει αὐτά, και ὅπως δὲν μπορεῖ νὰ διορθώσει τὴ μοίρα, ἔτσι δὲν ντρέπεται και γιὰ τὰ σφάλματα πὺ κάνει.

ΙΓ΄. Ἄλλοι πάλι διδάσκουν τὴν ἀπρονοήτη κίνηση, ὅτι δηλαδὴ ὅλα περιφέρονται αὐτῶματα, χωρὶς νὰ ὑπάρχει κανένας κύριος. Ὅπως ὅμως εἶπαμε, ἡ δοξασία αὐτὴ εἶναι ἡ πὺ ἐπικίνδυνη ἀπὸ ὅλες τὶς δοξασίες. Γιατί, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει αὐτὸς πὺ προΐσταται και φροντίζει και ἀπονέμει στὸν καθένα ὅ,τι τοῦ ἀξίζει, κάνουν εὐκολα ὅ,τι μποροῦν ἐπειδὴ δὲν φοβοῦνται. Γι' αὐτὸ δύσκολα ἢ και καθόλου δὲν συνετίζονται αὐτοὶ πὺ τὰ πιστεύουν αὐτά· καθῶσον δὲν προβλέπουν τὸν κίνδυνο πὺ στρέφεται ἐναντίον τους. Ἐνῶ ἡ διδασκαλία τῶν βαρβάρων Ἰουδαίων, ὅπως λέτε ἐσεῖς, εἶναι πάρα πολὺ εὐσεβῆς, γιατί διδάσκει ἓνα Πατέρα και Δημιουργὸ αὐτοῦ τοῦ σύμπαντος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ἀγαθὸς και δίκαιος· ἀγαθός, γιατί συγχωρεῖ τὰ ἁμαρτήματα ἐκείνων πὺ μετανοοῦν, και δίκαιος, γιατί μετὰ τὴ μετάνοια ἀποδίδει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὶς πράξεις του.

ΙΔ΄. Αὐτὴ ἡ διδασκαλία, ἂν και εἶναι μύθος, ἐπειδὴ εἶναι εὐσεβῆς, δὲν θὰ ἦταν ἀσύμφορη γιὰ τὴ ζωὴ. Γιατί καθένας, μὲ τὴν ἀναμονὴ τῆς κρίσεως ἀπὸ τὸν παντεπόπτη Θεό, θὰ ἔχει κίνητρο γιὰ νὰ ζεῖ μὲ σωφροσύνη. Ἐὰν μάλιστα ἡ διδασκαλία ἦταν ἀληθινή, θὰ ἀπάλλασσε ἀπὸ τὴν αἰώνια κόλαση ἐκεῖνον πὺ ἔζησε μὲ σωφροσύνη, και θὰ τὸν ἐπιβράβευε μὲ τὰ αἰώνια και ἀπερίγραπτα ἀγαθὰ πὺ ἐτοίμασε ὁ Θεός.

ΙΕ'. Πλὴν ἐπάνειμι ἐπὶ τὴν πρωτίστην τῶν Ἑλλήνων δόξαν, τὴν πολλοὺς καὶ παντοπαθεῖς θεοὺς εἶναι μυθολογοῦσαν. Καὶ ἵνα μὴ εἰς τὰ σαφῆ πολὺν ἀναλίσκω χρόνον, ἐκάστου τῶν λεγομένων θεῶν τὰς ἀσεβεῖς πράξεις εἰσηγούμενος, πάντας μὲν
 5 οὐκ ἂν εἴποιμι αὐτῶν τοὺς ἔρωτας, τοῦ Διὸς τε καὶ Ποσειδῶνος, Πλούτωνός τε καὶ Ἀπόλλωνος, Διονύσου τε καὶ Ἡρακλέους καὶ τῶν καθ' ἓνα ἕκαστον, ὧν οὐδὲ αὐτοὶ ἀγνοεῖτε, ἐκ παιδείας ἑλληνικῆς ὀρμώμενοι, οὗς ἐπαιδεύθητε βίους, ἵνα ὡς ζηλωταὶ τῶν θεῶν τὰ ὅμοια πράττητε.

10 ΙΣ'. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλικωτάτου Διὸς ἄρξομαι, οὗ ὁ μὲν πατὴρ Κρόνος τὰ ἴδια τέκνα, ὡς λέγετε, καταπιὼν, τῇ ἐξ ἀδάμαντος ἄρπη τοῦ πατρὸς Οὐρανοῦ τὰ μόρια θερίσας, τῆς πρὸς γονεῖς εὐσεβείας καὶ τῆς πρὸς τέκνα φιλίας τοῖς τὰ μυστικὰ τῶν θεῶν ζηλοῦσι τὸν ὑπογραμμὸν ἔδειξεν. Αὐτὸς δὲ ὁ
 15 Ζεὺς τὸν αὐτοῦ πατέρα δήσας καθεῖρξεν εἰς Τάρταρον, καὶ τοὺς ἄλλους κολάζει θεοὺς. Τοῖς δὲ ἀρρητουργεῖν θέλουσι τὴν Μῆτιν γεννήσας κατέπιεν· ἦν δὲ ἡ Μῆτις γονή· βρέφος γὰρ καταπιεῖν ἀδύνατον. Ὑπὲρ δὲ ἀπολογίας παιδεραστῶν Γανυμήδη ἀρπάζει· μοιχοῖς δὲ ὑπὲρ μοιχείας βοηθῶν αὐτὸς πολλάκις μοι-
 20 χὸς εὐρίσκεται· ἀδελφοφθορεῖν δὲ προτρέπει ἀδελφαῖς συνελθῶν, Ἡρα καὶ Δήμητρι καὶ τῇ οὐρανίᾳ Ἀφροδίτῃ, ἣν τινες Δωδώνην λέγουσι· τοῖς δὲ θυγατράσι μίγνυσθαι βουλομένοις Περσεφόνῃ συνεληλυθῶς παράδειγμα πονηρὸν ἐκ τῶν μύθων γίνεται. Ἄλλα τε μυρία ἠσέβηκεν, ἵνα ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν διὰ
 25 τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀκρασίαν θεὸς εἶναι ὁ μῦθος δογματισθῇ.

ΙΖ'. Ἰδιώταις ἔχοις περὶ τῶν τοιούτων ὑπολήψεων ἀγανακτεῖν μετρίως εὐλογον. Τοῖς δὲ ἐκ παιδείας ὀρμωμένοις τί

ΙΕ'. Ἄλλὰ ἐπανέρχομαι στήν πρώτη δοξασία τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία διδάσκει τὸν μῦθο ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ γεμάτοι πάθη θεοί. Καὶ γιὰ νὰ μὴ καταναλώνω πολὺ χρόνο σ' αὐτὰ πού εἶναι ἀποσαφηνισμένα, διηγούμενος τὶς ἀσεβεῖς πράξεις τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτοὺς πού ὀνομάζονται θεοί, δὲν θὰ ἀναφέρω βέβαια ὅλους τοὺς ἔρωτές τους, τοῦ Δία καὶ τοῦ Ποσειδώνα, τοῦ Πλούτωνα καὶ τοῦ Ἀπόλλωνα, τοῦ Διόνυσου καὶ τοῦ Ἡράκλῃ καὶ τοῦ καθενὸς χωριστά, τοὺς ὁποίους δὲν ἀγνοεῖτε καὶ σεῖς, ἀφοῦ προέρχεσθε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία, τοὺς ὁποίους βίους διδαχθήκατε, γιὰ νὰ κάνετε τὰ ἴδια ὡς μιμητὲς τῶν θεῶν.

Σ'. Θὰ ἀρχίσω ὁμῶς ἀπὸ τὸν πῖο βασιλικὸ Δία, τοῦ ὁποίου ὁ πατέρας Κρόνος, ἀφοῦ, ὅπως λέτε, κατάπιε τὰ παιδιά του, κόβοντας μὲ τὸ ἀδαμάντινο δρεπάνι τοῦ πατέρα Οὐρανοῦ τὰ μόρια, δίνοντας ὑπόδειγμα σεβασμοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ ἀγάπης πρὸς τὰ παιδιά σ' ἐκείνους πού μιμοῦνται τὰ μυστικὰ τῶν θεῶν. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε ὁ Δίας, ἀφοῦ ἔδεσε τὸν πατέρα του, τὸν φυλάκισε στὰ Τάρταρα, καὶ τιμωρεῖ καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς. Γιὰ ἐκείνους πάλι πού θέλουν νὰ κάνουν πράξεις βδελυρῆς, κατάπιε τὴν Μῆτιν πού γέννησε· ἡ Μῆτις ἦταν σπέρμα, γιὰ τὴν ἀδύνατο νὰ καταπιεῖ βρέφος. Γιὰ τὴ δικαιολογία τῶν παιδεραστῶν ἀρπάζει τὸν Γανυμήδη² βοηθώντας ἐπίσης τοὺς μοιχοὺς γιὰ τὴ μοιχεία, γίνεται αὐτὸς ὁ ἴδιος πολλὰς φορὲς μοιχός. Καὶ προτρέπει σὲ διαφθορὰ ἀδελφῶν συνουσιαζόμενος μὲ τὶς ἀδελφές του, τὴν Ἥρα, τὴ Δήμητρα καὶ τὴν οὐράνια Ἀφροδίτη, τὴν ὁποία μερικοὶ τὴν ὀνομάζουν Δωδώνη. Σ' ἐκείνους πού θέλουν νὰ κάνουν ἔρωτα μὲ τὶς θυγατέρες τους γίνεται πονηρὸ παράδειγμα σμίγοντας μὲ τὴν Περσεφόνη, ὅπως βγαίνει ἀπὸ τοὺς μύθους. Ἄλλὰ ἔκανε καὶ μύριες ἄλλες ἀσέβειες, γιὰ νὰ διατυπωθεῖ ἀπὸ τοὺς δυσσεβεῖς ὁ μῦθος ὅτι εἶναι θεός, ἐξαιτίας τῆς ὑπερβολικῆς ἀκρασίας τους.

ΙΖ'. Εἶναι φυσικὸ νὰ ἀγανακτεῖς μὲ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὶς ἀντιλήψεις τους αὐτές. Τί νὰ πεῖς ὁμῶς γιὰ τοὺς

2. Γιὸς τοῦ Τρώα, ὠραῖος νέος, πού ἀρπάχθηκε ἀπὸ τοὺς θεοὺς ὡς οἰνοχόος τους.

δεῖ καὶ λέγειν; Ὡν τινες γραμματικοὶ καὶ σοφισταὶ ἀξιοῦντες εἶναι τὰς τοιαύτας πράξεις θεῶν ἀξίας εἶναι βεβαιοῦσιν. Αὐτοὶ γάρ, ἀκρατεῖς ὄντες, ταύτης τῆς μυθικῆς προφάσεως λαβόμενοι, ὡς δὲ μιμηταὶ τῶν κρειττόνων ἄσεμνα διαπραττόμενοι
5 παρρησιάζονται.

ΙΗ'. Διὰ τοῦτο αὐτῶν πολλῶ ἔλαττον οἱ κατ' ἀγρὸν βιοῦντες ἑξαμαρτάνουσιν, οὐκ εἰσηγμένοι πονηρῶς δι' ὧν εἰσῆχθησαν οἱ ταῦτα τολμῶντες, ἐκ παιδείας κακῆς ἀσεβεῖν μεμαθηκότες. Οἱ γὰρ ἐκ παιδὸς διὰ τῶν τοιούτων μύθων μανθάνοντες
10 γράμματα, ἔτι ἀπαλῆ οὖση τῇ ψυχῇ τὰς τῶν λεγομένων θεῶν ἀσεβεῖς πράξεις εἰς τὸν αὐτῶν συμφύουσι νοῦν· ὅθεν, ἐπαυξηθείσης τῆς ἡλικίας, ὡς κακὰ σπέρματα καταβληθέντα τῇ ψυχῇ τελεσφοροῦσιν· καὶ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι οὐδὲ ἐκκοπῆναι ραδίως ἐστὶ τὰ ἐνερριζωμένα ἀσεβήματα, ὅποταν ἀνδρω-
15 θεῖσιν αὐτοῖς χαλεπὰ εἶναι νοῆται. Ἐν οἷς γὰρ ἕκαστος ἐκ παίδων ἐθίζεται, τούτοις ἐμμένειν ἡδεται, καὶ οὕτως, τῆς συνηθείας οὐ πολὺ ἔλαττον πρὸς τὴν φύσιν δυναμένης, δυσμετάβλητοι γίνονται πρὸς τὰ μὴ ἀπ' ἀρχῆς αὐτοῖς καταβληθέντα τῇ ψυχῇ καλά.

20 ΙΘ'. Διὸ χρὴ καὶ τοὺς νέους μὴ τοῖς διαφθείρουσιν ἀσκεῖσθαι μαθήμασιν, καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀκμῆς ὄντας ἐπιμελῶς ὑποστέλλεσθαι τῆς Ἑλλήνων ἐπακούειν μυθολογίας. Πολὺ γὰρ ἀμαθίας χείρονά ἐστι τὰ παρ' αὐτοῖς μαθήματα, ὡς ἐκ τῶν κατ' ἀγρὸν οἰκούντων, διὰ τὸ μὴ παιδευθῆναι τὰ παρ' Ἑλλησιν
25 ἔλαττον ἀμαρτανόντων, ἀπεδείξαμεν. Φευκτέον δὴ τοὺς τοιούτους μύθους αὐτῶν καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰ βιβλία· εἴθε δυνατόν ἦν, καὶ τὰς πόλεις. Κακῶν γὰρ μαθημάτων γέμοντες καὶ πνέοντες τοῖς συναμιλλωμένοις, ὥσπερ λύσσαν, τοῖς πλησίον μεταδι-

σπουδασμένους, μερικοί ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ἐνῶ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι γραμματικοὶ καὶ σοφιστὲς, βεβαιώνουν ὅτι αὐτὲς οἱ πράξεις εἶναι ἀντάξιες πρὸς τοὺς θεοὺς. Γιατί, ὄντας οἱ ἴδιοι ἀκρατεῖς, πιάνονται ἀπὸ αὐτὴ τὴ μυθικὴ δικαιολογία, καὶ ἐνῶ κάνουν πράξεις ἄσεμνες, μιλοῦν μὲ παρρησία, ὡς μιμητὲς τῶν ἀνωτέρων.

ΙΗ΄. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν στοὺς ἀγροὺς ἀμαρτάνουν πολὺ λιγότερο ἀπὸ αὐτοὺς, ἐπειδὴ δὲν διδάχθηκαν πονηρὰ μὲ αὐτὰ ποὺ διδάχθηκαν ἐκεῖνοι ποὺ τὰ ἀποτολμοῦν αὐτά, οἱ ὁποῖοι ἔμαθαν νὰ κάνουν ἀσεβείες ἀπὸ τὴν κακὴ τους ἐκπαίδευση. Γιατί αὐτοὶ ποὺ ἀπὸ παιδιὰ μαθαίνουν γράμματα μὲ τέτοιου εἴδους μύθους, ἐνῶ ἀκόμα ἢ ψυχὴ τους εἶναι τρυφερή, ζυμώνουν μέσα στὸ νοῦ τους τὶς ἀσεβεῖς πράξεις αὐτῶν ποὺ ὀνομάζονται θεοί· γι' αὐτὸ καὶ ὅταν μεγαλώνει ἢ ἡλικία τους, σὰν κακὰ σπέρματα ποὺ ρίχτηκαν μέσα στὴν ψυχὴ, καρποφοροῦν καὶ τὸ πιὸ φοβερὸ ἀπὸ ὅλα εἶναι, ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ κοποῦν τὰ ριζωμένα ἀσεβήματα, ὅταν αὐτοὶ γίνουν ἄνδρες καὶ καταλαβαίνουν ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνα. Γιατί ὁ καθένας εὐχαριστιέται νὰ παραμένει σ' αὐτὰ ποὺ ἀπὸ παιδιὶ συνήθισε, καὶ ἔτσι, ἐπειδὴ ἡ συνήθεια ἔχει δύναμη ὄχι πολὺ κατώτερη ἀπὸ τὴ φύση, στρέφονται δύσκολα πρὸς τὰ καλὰ ποὺ δὲν σπάρθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὴν ψυχὴ τους.

ΙΘ΄. Γι' αὐτὸ πρέπει καὶ οἱ νέοι νὰ μὴ ἀσκοῦνται στὰ μαθήματα ποὺ διαφθείρουν, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ βρίσκονται στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας τους νὰ ἀποφεύγουν ἐπιμελῶς νὰ ἀκοῦνε τὴ μυθολογία τῶν Ἑλλήνων. Γιατί τὰ μαθήματα αὐτῶν εἶναι πολὺ χειρότερα ἀπὸ τὴν ἀμάθεια, ὅπως ἀποδείξαμε μὲ αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν στοὺς ἀγροὺς, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ δὲν διδάχθηκαν τοὺς μύθους τῶν Ἑλλήνων, ἀμαρτάνουν λιγότερο. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποφεύγουμε τοὺς μύθους αὐτοῦ τοῦ εἴδους καὶ τὰ θεάτρα καὶ τὰ βιβλία τους. Μακάρι νὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἀποφεύγαμε καὶ τὶς πόλεις τους. Γιατί, ὄντας γεμάτοι ἀπὸ κακὰ μαθήματα καὶ πνέοντας τὰ ἴδια μὲ ἐκείνους ποὺ ἀνταγωνίζονται, μεταδίδουν στοὺς πλησίον τους σὰν λύσσα αὐτὰ ποὺ οἱ ἴδιοι ἔχουν πάθει. Καὶ τὸ

δόασιν ὧν πεπόνθασιν αὐτοί. Τὸ δὲ χαλεπώτατον, ὅστις παρ' αὐτοῖς πλεῖον πεπαίδευται, πολλῶ τοῦ κατὰ φύσιν οὗτος φρονεῖν ἐκτέτραπται

Κ'. Τινὲς δὲ τῶν παρ' αὐτοῖς καὶ φιλόσοφοι εἶναι ἀξιούν-
 5 τες τὰ τοιαῦτα ἀμαρτήματα ἀδιάφορα τίθενται, καὶ τοὺς ἐπὶ ταῖς
 τοιαύταις πράξεσι χαλεπαίνοντας ἀνοήτους λέγουσιν. Οὐ γάρ
 ἔστιν, φασί, τὰ τοιαῦτα τῇ φύσει ἀμαρτήματα, ὅσα θετοῖς ἀπη-
 γόρευται νόμοις ὑπὸ τῶν κατ' ἀρχὰς γενομένων σοφῶν, διὰ τὸ
 εἰδέναι, ὅτι οἱ ἄνθρωποι εὐριπίστῳ ψυχῇ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις με-
 10 γάλως ἀχθόμενοι πρὸς ἀλλήλους πόλεμον αἴρονται. Ὡν ἔνεκα
 νόμον θέντες οἱ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα ὡς ἀμαρτήματα ἀπηγόρευ-
 σαν. Γελοῖον δὲ οὕτως ὑπολαμβάνειν. Πῶς γὰρ οὐχ ἀμαρτήμα-
 τὰ εἰσι τὰ θορύβων καὶ φόνων καὶ ταραχῆς πάσης αἷτια; ἢ γὰρ
 οὐκ ἐκ μοιχείας ἀνακύπτουσι βίων περιγραφαί, οἴκων ἀναστά-
 15 σεις, μαγεῖαι, δόλοι, ἀπορίαι καὶ ἄλλα πλείω κακά;

ΚΑ'. Ἀλλὰ διὰ τί, φησίν, ὁ ἀνὴρ, ἐὰν ἀγνοῇ τὴν ἑαυτοῦ
 γυναῖκα μοιχευομένην, οὐ ζηλοῖ, οὐ θυμοῦται, οὐ θορυβεῖ, οὐ
 πολεμεῖ; Οὕτως οὐκ ἔστι τῇ φύσει τὰ τοιαῦτα κακά, ἀλλὰ ἡ
 ἄλογος ἀνθρώπων δόκησις ταῦτα δεινοποιεῖ. Ἐγὼ δὲ φημι, ὅτι,
 20 κἂν μὴ τὰ δεινὰ ταῦτα συμβαίη, ἐνδέχεται συνηθεία τῇ πρὸς
 τὸν μοιχὸν ἢ τὸν ἄνδρα ἀπολιπεῖν, ἢ καὶ συνοικοῦσαν ἐπιβου-
 λεῦσαι, ἢ τὰ τοῦ ἀνδρὸς κόπῳ πεπορισμένα τῷ μοιχῷ παρα-
 σχεῖν· καὶ ἀποδημοῦντος τοῦ ἀνδρὸς συλλαβοῦσαν ἐκ τοῦ μοι-
 χοῦ, διὰ τὸ αἰδεῖσθαι τὸν ἔλεγχον, τὸ κατὰ γαστρὸς φθειραὶ θε-
 25 λῆσαι, καὶ γενέσθαι τεκνοκτόνον, ἢ καὶ φθείρουσαν συμφθαρῆ-
 ναι. Εἰ δέ, συνόντος τοῦ ἀνδρὸς, ἐκ μοιχοῦ συλλαβοῦσα τέκοι,
 ἀνατραφεῖς ὁ παῖς τὸν μὲν πατέρα ἀγνοεῖ, τὸν δὲ οὐκ ὄντα νομί-
 ζει, καὶ οὕτως ὁ μὴ πατὴρ τελευτῶν ἀλλοτρίῳ παιδί τὸν ἑαυτοῦ

φοβερότερο εἶναι ὅτι ὁποῖος σπουδάζει γιὰ πολὺ διάστημα κοντὰ σ' αὐτούς, αὐτὸς ἔχει κατὰ πολὺ ἐκτραπεῖ ἀπὸ τοῦ νὰ σκέφτεται κατὰ φύση.

Κ'. Μερικοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς δικούς τους, πὺ νομίζουν ὅτι εἶναι καὶ φιλόσοφοι, θεωροῦν τὰ ἀμαρτήματα αὐτὰ ἀδιάφορα, καὶ χαρακτηρίζουν ἀνόητους ἐκείνους πὺ δυσφοροῦν γιὰ τὶς πράξεις αὐτές. Γιατὶ αὐτὰ δὲν εἶναι, λένε, ἀπὸ τὴ φύση τους ἀμαρτήματα, ὅσα ἔχουν ἀπαγορευθεῖ μὲ θετοὺς νομοὺς ἀπὸ τοὺς παλαιότερους σοφούς, ἐπειδὴ γνώριζαν ὅτι οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὴν ἄστατη ψυχὴ τους, δυσανασχετῶντας πολὺ γι' αὐτὰ, κηρύσσουν πόλεμο μεταξὺ τους. Ἐξαιτίας αὐτῶν οἱ σοφοὶ θέτοντας νόμο τὰ ἀπαγόρευσαν αὐτὰ ὡς ἀμαρτήματα. Ἀλλὰ εἶναι γελοῖο νὰ τὰ ἐκλαμβάνουμε ἔτσι. Γιατὶ πῶς δὲν εἶναι ἀμαρτήματα αὐτὰ πὺ προκαλοῦν ἀναταραχὲς καὶ φόνους καὶ κάθε εἶδους σύγχυση; Ἡ μήπως δὲν προκαλοῦνται ἀπὸ τὴ μοιχεία ἀπώλειες ζωῆς, ἀναστατώσεις σπιτιῶν, δόλοι, δυσκολίες καὶ ἄλλα περισσότερα κακά;

ΚΑ'. Ἀλλὰ λέει· Γιατί, ὅταν ὁ ἄνδρας ἀγνοεῖ πῶς ἡ γυναῖκα του μοιχεύεται, δὲν ζηλεύει, δὲν θυμώνει, δὲν προκαλεῖ θόρυβο, δὲν φιλονεικεῖ; Ἀκριβῶς γιατί δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους αὐτὰ κακά, ἀλλὰ τὰ κάνει τρομερὰ ἢ παράλογη ὑποψία τῶν ἀνθρώπων. Ἐγὼ ὅμως λέω, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμα αὐτὰ τὰ τρομερὰ πράγματα δὲν συμβαίνουν, ἐνδέχεται ἀπὸ τὴ συνήθεια πρὸς τὸν μοιχὸ ἢ γυναῖκα ἢ τὸν ἄνδρα τῆς νὰ ἐγκαταλείψει, ἢ, ἐνῶ συγκατοικεῖ μαζί του, νὰ τὸν ἐπιβουλεύεται, ἢ νὰ δίνει στὸν μοιχὸ αὐτὰ πὺ μὲ κόπο ἀπέκτησε ὁ ἄνδρας τῆς· καὶ ὅταν ὁ ἄνδρας τῆς βρίσκεται στὴν ξενιτειά, συλλαμβάνοντας ἀπὸ τὸν μοιχό, ἐπειδὴ φοβᾶται τὴν κατάκριση, νὰ θελήσει νὰ σκοτώσει αὐτὸ πὺ βρίσκεται στὴν κοιλιὰ τῆς καὶ νὰ γίνεῖ παιδοκτόνος, ἢ σκοτῶνοντάς το νὰ πεθάνει καὶ αὐτὴ μαζί του. Ἐὰν πάλι, ἐνῶ συνυπάρχει ὁ ἄνδρας, συλλάβει ἀπὸ μοιχὸν καὶ γεννήσει, μεγαλώνοντας τὸ παιδί θὰ ἀγνοεῖ τὸν πατέρα του, καὶ θὰ νομίζει πατέρα του αὐτὸν πὺ δὲν εἶναι, καὶ ἔτσι αὐτὸς πὺ δὲν εἶναι πατέρας, πεθαίνοντας θὰ ἀφήσει τὴν περιουσία του σὲ ξένο παιδί.

καταλείπει βίον. Πόσα δὲ καὶ ἄλλα κακὰ ἐκ τῆς μοιχείας φυσικῶς ἀνακύπτειν φιλεῖ! Καὶ οὐκ ἴσμεν τὰ κρύφια τῶν κακῶν. Ὡσπερ γὰρ ὁ λυσσῶν κύων τούτους ἀναιρεῖ ὧνπερ ἂν ψαύσῃ, τῆς ἀφανεστάτης λύσσης μεταδιδούς, οὕτω καὶ τῆς μοιχείας τὸν
5 κρύφιον κακόν, κἂν ἀγνοῆται, τῆς διαδοχῆς τὴν ἐκκοπὴν ἐξερ-
γάζεται.

ΚΒ: Ἀλλὰ τοῦτο μὲν νῦν ἡμῖν παραλελείφθω. Ἐκεῖνο δὲ ἅπαντες ἴσμεν, ὡς ἐπίπαν ἐπὶ τούτῳ τοὺς ἄνδρας ἀνεπισχέτως δυσχεραίνοντας, πολέμους τε ἐπὶ τούτῳ ἐγηνεργμένους, καὶ οἷ-
10 κων γενομένας ἀνατροπὰς, καὶ πόλεων ἁλώσεις, καὶ ἄλλα μυ-
ρία. Διὰ τοῦτο ἐγὼ τῷ ἀγίῳ τῶν Ἰουδαίων Θεῷ καὶ νόμῳ προσ-
έφυγον, ἀποδεδωκῶς τὴν πίστιν ἀσφαλεῖ τῇ κρίσει, ὅτι ἐκ τῆς
τοῦ Θεοῦ δικαίας κρίσεως καὶ νόμος ὄρισταί, καὶ ἡ ψυχὴ πάν-
τως τὸ κατ' ἀξίαν ὧν ἔπραξεν ὅπουδῆποτε ἀπολαμβάνει.

15 *ΚΓ*: Ταῦτά μου εἰπόντος, ὁ Ἀππίων ἐπήνεγκε τῷ λόγῳ·

Τί γάρ, οὐχὶ καὶ οἱ Ἑλλήνων, ἔφη, νόμοι τὰ φαῦλα ἀπα-
γορεύουσιν, καὶ τοὺς μοιχοὺς κολάζουσιν;

Κάγῳ ἔφην·

Οὐκοῦν οἱ Ἑλλήνων θεοὶ τὰ ἐναντία τοῖς νόμοις πράξαν-
20 τες κόλασιν ὀφείλουσιν. Πῶς δὲ καὶ σωφρονίζειν ἑμαυ-
τὸν δυνήσομαι, ὑπολαμβάνων, ὅτι οἱ θεοὶ αὐτοὶ πρῶτοι
ἅμα τῇ μοιχείᾳ τὰ χαλεπὰ πάντα διεπράξαντο, καὶ δίκην
οὐ δεδώκασι, ταύτη μᾶλλον ὀφείλοντες δίδόναι, ὡς μὴ
δουλεύοντες ἐπιθυμία; Εἰ δὲ ὑπέκειντο, πῶς ἦσαν θεοί;

25 *Καὶ ὁ Ἀππίων·*

Ἔστωσαν ἡμῖν σκοποὶ μηκέτι θεοί, ἀλλ' οἱ δικασταί, εἰς
οὓς ἀφορῶντες, φοβηθησόμεθα ἀμαρτάνειν.

Κάγῳ ἔφην·

Οὐκ ἔσθ' ὅμοιον, ὧ Ἀππίων. Ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἄνθρωπον
30 ἔχων τὸν σκοπὸν ἐλπίδι τοῦ λαθεῖν τολμήσει ἀμαρτάνειν,

Ἄλλα καὶ πόσα ἄλλα κακά, δὲν συνηθίζουν νὰ ἀνακύπτουν κατὰ τρόπο φυσικὸ ἀπὸ τὴ μοιχεία! Καὶ δὲν γνωρίζουμε τὰ κρυφὰ τῶν κακῶν. Γιατί, ὅπως τὸ λυσσασμένο σκυλί σκοτώνει αὐτοὺς ποὺ θὰ ἀγγίξει, μεταδίδοντας τὴ λύσσα ποὺ δὲν φαίνεται, ἔτσι καὶ τὸ κρυφὸ κακὸ τοῖς μοιχείας, καὶ ὅταν ἀκόμα αὐτὴ δὲν γίνεται γνωστή, προκαλεῖ τὴ διακοπὴ τῆς διαδοχῆς.

ΚΒ'. Ἄλλα αὐτὸ τώρα ἀπὸ μᾶς ἄς παραλειφθεῖ. Ὅλοι ὁμως γνωρίζουμε, ὅτι γενικὰ στὸ θέμα αὐτὸ οἱ ἄνδρες ὀργίζονται ἀσυγκράτητα καὶ πόλεμοι γι' αὐτὸ προκαλοῦνται, καὶ σπῖτια ἀνατρέπονται καὶ πόλεις κυριεύονται καὶ ἄλλα μύρια συμβαίνουν κακά. Γι' αὐτὸ ἐγὼ κατέφυγα στὸν ἅγιο Θεὸ καὶ νόμο τῶν Ἰουδαίων, ἐμπιστευόμενος τὴν πίστη στὴν ἀσάλευτη γνῶμη, ὅτι ἀπὸ τὴ δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ νόμος ἔχει ὀρισθεῖ καὶ ἡ ψυχὴ ὅπωςδηποτε ἀμείβεται ἀνάλογα μὲ αὐτὰ ποὺ ἔπραξε σὲ ὅποιοδῆποτε μέρος.

ΚΓ'. Ἀφοῦ εἶπα αὐτά, ὁ Ἀπίων πρόσθεσε στὸ λόγο.

Τί δηλαδή, εἶπε, καὶ οἱ νόμοι τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀπαγορεύουν τὰ κακά καὶ δὲν τιμωροῦν τοὺς μοιχοὺς;

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Ἐπομένως οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἔπραξαν τὰ ἀντίθετα πρὸς τοὺς νόμους, πρέπει νὰ τιμωρηθοῦν. Τότε ὁμως πῶς θὰ μπορέσω νὰ σωφρονίσω τὸν ἑαυτό μου ὑποστηρίζοντας ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ θεοὶ πρῶτοι μαζί μὲ τὴ μοιχεία διέπραξαν ὅλα τὰ φοβερά καὶ δὲν τιμωρήθηκαν, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθοῦν περισσότερο, ἐπειδὴ δὲν ἦταν ὑποδουλωμένοι στὴ σαρκικὴ ἐπιθυμία; Ἐὰν πάλι ἦταν ὑποδουλωμένοι, πῶς ἦταν θεοί;

Καὶ ὁ Ἀπίων·

Ἄς μὴ εἶναι ἀνώτατοι ἐπόπτες γιὰ μᾶς πιά οἱ θεοί, ἀλλὰ οἱ δικαστές, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀποβλέποντας θὰ φοβούμεστε νὰ ἀμαρτήσουμε.

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Δὲν ὑπάρχει ὁμοιο, Ἀπίων. Γιατί αὐτὸς ποὺ ἔχει ἐπόπτη ἄνθρωπο, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ διαφύγει, θὰ τολμήσει νὰ

ὁ δὲ Θεὸν παντεπόπτην τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ὀρισάμενος, εἰδὼς αὐτὸν λαθεῖν μὴ δύνασθαι, καὶ τὸ λάθρα ἀμαρτεῖν παραιτήσεται.

ΚΔ'. Ταῦτα ὁ Ἀπίων ἀκούσας ἔφη·

5 Ἦδειν ἐξ ὅτε ἤκουσα Ἰουδαίους σε προσομιλοῦντα, ἡλλοιωῖσθαι τὴν γνώμην. Καλῶς γὰρ εἴρηται τινι·

Φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίας κακαί.

Κάγῳ ἔφην·

Φθείρουσιν ἤθη χρήσθ' ὁμιλίας κακαί.

10 Οὐκοῦν ἐπανορθοῦσιν ἤθη ἄχρηστα ὁμιλίας καλαί.

Καὶ ὁ Ἀπίων ἔφη·

Σήμερον πεπληροφορήμην τὴν σὴν ἐπιγνώσθαι ἔνστασιν· διὸ σοὶ πρῶτῳ εἰπεῖν συνεχωρήσαμεν. Αὔριον δὲ ἐνταῦθα, εἴ σοι φίλον ἐστίν, ἐπὶ τῶν αὐτῶν φίλων συνελθόντων ἀποδείξω, ὅτι οἱ θεοὶ ἡμῶν οὔτε μοιχοὶ ὄντες τυγχάνουσιν, οὔτε φονεῖς, οὔτε παίδων φθορεῖς, οὐκ ἀδελφαῖς ἢ θυγατρᾶσι πλησιάσαντες· ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι, τὰ μυστήρια μόνους τοὺς φιλομαθεῖς εἰδέναι θέλοντες, μύθοις οἷς εἰρηκας αὐτὰ προεκάλυψαν. Ζῆνα γὰρ τὴν ζέουσαν οὐσίαν εἶναι φυσιολογοῦσιν, Κρόνον δὲ τὸν χρόνον, καὶ Ρέα τὴν αἰὲν ρέουσαν τοῦ ὕδατος φύσιν. Πλήν, ὡς ὑπεσχόμην, αὔριον, τὸ καθ' ἕκαστον εἶδος ἔωθεν ὑμῖν συνελθοῦσιν ἀλληγορήσας, τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν ἐκφανῶ.

Κάγῳ πρὸς ταῦτα ἔφην·

25 Αὔριον, ὡς ὑπέσχου, οὕτως ποιήσον· ἤδη δὲ ἐντεῦθεν καὶ πρὸς αὐτὰ, ἃ μέλλεις λέγειν, ἄκουσον.

ΚΕ'. Αἱ τῶν θεῶν πράξεις εἰ μὲν, ἀγαθαὶ οὖσαι, κακοῖς μύθοις προεκαλύφθησαν, πολλὴ τοῦ σκεπᾶσαντος δείκνυται κακία, ὅτι τὰ σεμνὰ ἀπέκρυψε κακοῖς διηγήμασιν,

ἀμαρτήσῃ, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ὄρισε στὴν ψυχὴ τοῦ Θεοῦ παντεπόπτη, γνωρίζοντας ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ διαφύγει τὴν προσοχὴ του, θὰ ἀποφύγει νὰ ἀμαρτήσῃ καὶ κρυφά.

ΚΔ'. Ὁ Ἀπίων ἀκούοντας αὐτὰ εἶπε·

Γνώριζα ἀπὸ τότε ποὺ ἄκουσα ὅτι συναναστρέφεσαι Ἰουδαίους, ὅτι ἄλλαξες γνώμη. Γιατὶ καλὰ εἶπε κάποιος,
«διαφθείρουν τὰ χρηστὰ ἦθη οἱ κακὲς συναναστροφές».

Κι' ἐγὼ εἶπα·

«Διαφθείρουν τὰ χρηστὰ ἦθη οἱ κακὲς συναναστροφές»³.
Καὶ ἐπομένως, διορθώνουν τὰ ἄχρηστα ἦθη οἱ καλὲς συναναστροφές.

Καὶ ὁ Ἀπίων εἶπε·

Σήμερα πληροφορήθηκα καὶ κατανόησα τὶς ἀντιρρήσεις σου· γι' αὐτὸ σοῦ ἐπιτρέψαμε νὰ μιλήσεις πρῶτος. Αὐριο ὅμως ἐδῶ, ἐὰν σοῦ ἀρέσει, στοὺς ἴδιους φίλους, ἀφοῦ συγκεντρωθοῦμε, θὰ ἀποδείξω ὅτι οἱ θεοὶ μας οὔτε μοιχοὶ εἶναι, οὔτε φονιάδες, οὔτε διαφθορεῖς παιδιῶν, οὔτε πλησίασαν τὶς ἀδελφές ἢ θυγατέρες τους. Ἀλλὰ οἱ ἀρχαῖοι, θέλοντας μόνο οἱ φιλομαθεῖς νὰ γνωρίζουν τὰ μυστήρια, τὰ κάλυψαν μὲ τοὺς μύθους γιὰ τοὺς ὁποίους μίλησες. Γιατὶ Ζήνα⁴ ὀνομάζουν τὴν ἀναβράζουσα οὐσία, Κρόνο τὸν χρόνο καὶ Ρέα τὴ φύση τῶν ὑδάτων ποὺ ρεεὶ διαρκῶς. Ὅμως, ὅπως ὑποσχέθηκα, αὐριο, ἀφοῦ συναθροισθοῦμε ἀπὸ τὸ πρωί, ἐξηγώντας τὸ κάθε εἶδος ἀλληγορικά, θὰ φανερώσω τὴν ἀλήθεια.

Καὶ ἐγὼ σ' αὐτὰ εἶπα·

Αὐριο ὅπως ὑποσχέθηκες, ἔτσι νὰ κάνεις· ὅμως γι' αὐτὰ ποὺ ἄκουσα ποὺ πρόκειται νὰ πεῖς, ἄκουσε ἀπὸ τώρα τὰ ἐξῆς.

ΚΕ'. Οἱ πράξεις τῶν θεῶν, ἐὰν μὲν, ἐνῶ εἶναι καλὲς καλύφθηκαν μὲ κακοὺς μύθους, φανερώνουν τὴ μεγάλη κακία αὐτοῦ ποὺ τὰ σκέπασε, ἐπειδὴ τὶς σεμνὲς πράξεις τὶς

3. Πρβλ. Α' Κορ. 15,33.

4. Ποιητικὸς τύπος τοῦ Δία.

ἵνα μή τις αὐτῶν ζηλωτῆς γένηται· εἰ δὲ ἀληθῶς ἀσεβῆ διεπράξαντο, ἐχρῆν τούναντίον ἀγαθοῖς μύθοις αὐτὰ ἐπισκέπειν, ἵνα μή οἱ ἄνθρωποι, ὡς εἰς κρείττονας ἀφορῶντες, ἀμαρτάνειν ἐπιχειρῶσιν ἐκείνοις παραπλήσια.

5 Ταῦτά μου εἰπόντος, οἱ παρόντες φανεροὶ ἦσαν ἀρχὴν λαμβάνοντες τῆς πρὸς τοὺς ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντες λόγους ἀγάπης. Καὶ γὰρ συνεχῶς καὶ ἐσπουδασμένως ἀξιοῦντες πάντως με τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθεῖν ἀπηλλάγησαν.

κάλυψε με κακὲς διηγήσεις, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ κανεὶς μιμη-
τὴς τους· ἐνῶ ἐὰν πράγματι ἔκαναν πράξεις ἀσεβεῖς,
ἔπρεπε, ἀντίθετα, νὰ τὶς ἐπικαλύψουν μὲ καλοὺς μύθους,
ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ ἐπιχειροῦν νὰ διαπράξουν ἁμαρ-
τίες ὅμοιες μὲ τὶς πράξεις ἐκείνων, ἀποβλέποντας σ' αὐ-
τοὺς ὡς ἀνωτέρους.

Ὅταν εἶπα αὐτά, οἱ παρόντες ἄρχισαν νὰ δείχνουν τὴν ἀγάπη
τους γιὰ τὰ λόγια ποὺ εἶπα. Γιατὶ ἔφυγαν ἀφοῦ συνεχῶς καὶ μὲ
πίεση μοῦ ζητοῦσαν νὰ ἔρθω ὅπωςδὴποτε τὴν ἐπόμενη ἡμέρα.

ΟΜΙΛΙΑ Ε'

Α'. Τῇ μὲν οὖν ἐν Τύρῳ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, καθὰ συνεταξά-
μεθα, εἰς τὸν ἡσύχιον τόπον ἐλθὼν, τοὺς μὲν ἐτέρους μετὰ τι-
νων καὶ ἄλλων ἰδὼν καὶ προσαγορεύσας, Ἀππίωνα δὲ μὴ ἐω-
5 ρακῶς, ἠρόμην τοῦ μὴ παρεῖναι ἐκεῖνον τὴν αἰτίαν. Καί τις ἔφη,
δυσαρρώστως αὐτὸν ἀπ' αὐτῆς ἐσπέρας ἐσχηκέναι τὸ σωμα-
τιον. Ἐμοῦ δὲ φήσαντος, εὐλογον εἶναι παραχρῆμα ὀρμήσαντας
ἐπισκέψασθαι αὐτόν, σχεδὸν οἱ πάντες ἠξίουں πρότερον διαλε-
χθῆναί με αὐτοῖς, εἴθ' οὕτω κάκεῖνον ἐπισκέψασθαι δύνασθαι
10 αὐτόν. Μιᾶς οὖν πάντων γνώμης γενομένης, λέγειν ἠρξάμην.

Β'. Ἐχθές, ἐντεῦθεν ἀπαλλαγείς, ὦ φίλοι, ὁμολογῶ ὅτι,
πάνυ φροντίζων ὑπὲρ τῆς πρὸς Ἀππίωνα μελλούσης ἔσεσθαι
ζητήσεως, ὕπνου τυχεῖν οὐκ ἐδυνάμην. Ἀγρυπνοῦντος δέ μου
εἰσέδραμε τὰ ἐν Ρώμῃ πρὸς αὐτόν μοι μεμηχανημένα. Ἦν δὲ
15 τοιαῦτα· Ἐκ παιδὸς ἐγὼ Κλήμης ἀληθείας ἐρῶν, καὶ ζητῶν τὰ
ψυχῇ διαφέροντα, καὶ εἰς ἀνασκευὰς καὶ κατασκευὰς δαπανῶν
τοὺς χρόνους, καὶ μηθὲν τέλειον εὐρεῖν δυνάμενος, ὑπὸ τῆς
ἀνοίας ἐξώκειλα εἰς νόσον. Καὶ δὴ ἐμοῦ κατακειμένου, ὁ Ἀπ-
πίων ἐπιδημεῖ τῇ Ρώμῃ, πατρικὸς ὢν μοι φίλος, καὶ ἐπιξενουῦ-
20 ται ἐμοί, καὶ κλινήρῃ μαθὼν πρὸς ἐμὲ εἰσέρχεται, ὡς ἰατρικῆς
οὐκ ἀμύητος, καὶ πυνθάνεται τῆς κατακλίσεως τὴν αἰτίαν. Ἐγὼ
δὲ τὸν ἄνδρα οὐκ ἀγνοῶν πάνυ Ἰουδαίους δι' ἀπεχθείας ἔχοντα,
ὡς καὶ πολλὰ βιβλία κατ' αὐτῶν συγγεγραφεῖναι· καὶ αὐτὸν Σί-
μωνα νῦν οὐ διὰ φιλομάθειαν εἰς φιλίαν προσιέμενον, ἀλλ'

ΟΜΙΛΙΑ Ε΄

Α΄. Τὴν ἐπόμενη λοιπὸν μέρα στὴν Τύρο, πῆγα, ὅπως συμφωνήσαμε, στὸν ἥσυχο τόπο, ὅπου εἶδα τοὺς ἄλλους μαζί μὲ μερικοὺς καινούργιους καὶ τοὺς χαιρέτισα, ἀλλὰ μὴ βλέποντας τὸν Ἀπίωνα, ρώτησα νὰ μάθω τὴν αἰτία τῆς ἀπουσίας ἐκείνου. Καὶ κάποιος εἶπε ὅτι ἔχει ἀρρωστήσει βαρῖα τὸ σῶμα του ἀπὸ τὸ βράδυ αὐτὸ πού πέρασε. Καὶ ὅταν ἐγὼ εἶπα ὅτι εἶναι σωστὸ νὰ ξεκινήσουμε ἀμέσως νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦμε, σχεδὸν ὅλοι ζητοῦσαν πρῶτα νὰ συζητήσω μαζί τους καὶ ἔπειτα μποροῦσα νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ. Ἀφοῦ λοιπὸν συμφώνησαν ὅλοι, ἄρχισα νὰ ὁμιλῶ.

Β΄. Χθές, ὅταν ἔφυγα ἀπὸ ἐδῶ, φίλοι μου, ὁμολογῶ ὅτι, ἐπειδὴ μὲ ἀπασχολοῦσε πολὺ ἡ συζήτηση πού ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ μὲ τὸν Ἀπίωνα, δὲν μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ. Καθὼς λοιπὸν ἀγρυπνοῦσα, μοῦ ἤρθαν στὸ νοῦ ὅσα εἶχα ἐπινοήσει πρὸς αὐτὸν στὴ Ρώμη. Αὐτὰ δὲ ἦταν τὰ ἐξῆς. Ἀπὸ παιδί ἐγὼ ὁ Κλήμης ἀγαπώντας τὴν ἀλήθεια καὶ ἀναζητώντας αὐτὰ πού ἐνδιαφέρουν τὴν ψυχὴ καὶ ξοδεύοντας τὸν καιρὸ μου στὸ νὰ ἀνασκευάζω καὶ νὰ κατασκευάζω ιδέες, καὶ μὴ μπορώντας νὰ βρῶ τίποτε τὸ τέλειο, ἐξαιτίας τῆς ἀνοίας μου ἔπεσα σὲ ἀρρώστια. Καὶ καθὼς ἐγὼ ἤμουν κατάκοιτος, ἤρθε στὴ Ρώμη ὁ Ἀπίων, πού ἦταν φίλος ἀπὸ τὸν πατέρα μου καὶ φιλοξενιόταν σὲ μένα, καὶ μαθαίνοντας ὅτι εἶμαι στὸ κρεβάτι, ἤρθε κοντά μου, ἐπειδὴ δὲν ἦταν ἀμύητος στὴν ἰατρικὴ, καὶ ρώτησε νὰ μάθει τὴν αἰτία τῆς κατακλίσεώς μου. Ἐγὼ βέβαια δὲν ἀγνοοῦσα ὅτι ὁ ἄνθρωπος μισοῦσε πολὺ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὅτι εἶχε γράψει καὶ πολλὰ βιβλία ἐναντίον τους· ἀκόμα καὶ τὸν ἴδιο τὸν Σίμωνα τώρα τὸν δεχόταν ὡς φίλο ὄχι ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὴ μάθηση, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤξερε ὅτι εἶναι Σα-

ἐπειδὴ Σαμαρέα αὐτὸν οἶδε μισοϊουδαῖόν τε ὄντα καὶ κατὰ Ἰουδαίων προεληλυθότα, διὰ τοῦτο αὐτὸν προσωκειώσατο, ἵνα δύναιτο κατὰ Ἰουδαίων τι παρ' αὐτοῦ μανθάνειν.

Γ'. Ταῦτα ἐγὼ προειδὼς περὶ τοῦ Ἀππίωνος, ἅμα τῷ πνεύματι αὐτὸν τὴν αἰτίαν τῆς νόσου προσποιητικῶς ἀπεκρινάμεν, ὅτι τὰ νέων πάσχω καὶ ἀλγῶ τὴν ψυχὴν. Ὁ δὲ πρὸς ταῦτα ἔφη·

Τέκνον, ὡς πατρὶ θαρσήσας λέγε, τίς σου τῆς ψυχῆς ἡ νόσος;

10 Ἐμοῦ δὲ προσποιητικῶς πάλιν ἀναστενάξαντος, ὡς δὴ περὶ ἔρωτος εἶπεῖν αἰδουμένου, διὰ γε τῆς σιωπῆς καὶ τοῦ κατανεύειν, περὶ οὗ ἤθελον ἐνδείκνυσθαι, παρεῖχον τὴν ὑπόνοιαν, ὃ δέ, ἔρᾶν με γυναικὸς ἀληθῶς ἀναπεισθεῖς, ἔφη·

Οὐδέν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ βοηθείας τυχεῖν μὴ δυνάμενον.

15 Καὶ γὰρ αὐτός, ὅτε νέος ἦμην, ἐρασθεῖς γυναικὸς ἀξιολογωτάτης, οὐ μόνον αὐτῆς τυχεῖν ἠγούμην ἀδύνατον εἶναι, ἀλλ' οὐδὲ προσαγορευσαί ποτε ἠλπίζον· καὶ ὁμως, περιτυχὼν τινι Αἴγυπτίῳ πάνυ τὰ μάγων ἀκριβοῦντι, καὶ φιλωθεῖς ἐκφαίνω μου τὸν ἔρωτα, καὶ οὐ μόνον ἑαυτὸν μοι παρεῖχε πρὸς πᾶν ὃ ἐβουλόμην, ἀλλὰ δασιλέστερον πρὸς
20 με φιλοτιμούμενος καὶ τὴν ἐπαιοιδίην, δι' ἧς ἔτυχον, διδάσκειν οὐκ ἐφθόνησεν· ἐκ δὲ τῆς ἐκείνου λαθραίας ὑποδείξεως, πεισθεῖς τῇ τοῦ διδάξαντος ἀφθονίᾳ, καὶ ἅπαξ ἐπιτυχὼν, ἐπαυσάμην τοῦ ἔρωτος.

Δ'. Ὅθεν, εἰ καὶ σὺ τοιοῦτόν τι πέπονθας ἀνθρωπίνως, 25 θάρσησον ἡμῖν πρὸς τὸ ἀμέριμνον· ἐντὸς γὰρ ἡμερῶν ἑπτὰ πάντως αὐτῆς ἐπιτυχεῖν σε ποιήσω.

Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ, εἰς τὸν ἐμὸν σκοπὸν ἀποβλέπων, ἔφη·

Σύγγνωθί μοι μὴ πάνυ πιστεύοντι μαγείαν ὑφεστάναι· πολλῶν γὰρ πολλὰ ἐπαγγελλομένων καὶ διαψευσαμένων
30 ἤδη πεπεύραμαι. Πλὴν δυσωπεῖ με καὶ εἰς ἐλπίδας ἄγει ἡ σὴ ὑπόσχεσις. Δέδοικα δὲ ἐνθυμούμενος, μὴ ἄρα οἱ δαίμο-

μαρείτης καὶ μισοῦσε τοὺς Ἰουδαίους καὶ μιλοῦσε ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, γι' αὐτὸ τὸν ἔκανε φίλο, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ μάθει ἀπὸ αὐτὸν κάτι ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων.

Γ'. Γνωρίζοντάς τα αὐτὰ ἐγὼ ἀπὸ πρὶν γιὰ τὸν Ἀπίωνα, μόλις ρώτησε νὰ μάθει τὴν αἰτία τῆς ἀρρώστιας μου, τοῦ ἀπάντησα μὲ προσποίηση, ὅτι ἔχω τὴν ἀρρώστια τῶν νέων καὶ ὑποφέρω ψυχικά. Καὶ ἐκεῖνος ἀκούοντας αὐτὰ εἶπε·

Παιδί μου, σὰν νὰ εἶμαι πατέρας σου πάρε θάρρος καὶ πές μου, ποιά εἶναι ἡ ἀρρώστια τῆς ψυχῆς σου;

Ἐγὼ τότε, ἀφοῦ ἀναστέναξα πάλι μὲ προσποίηση, ἐπειδὴ τάχα ντρεπόμουν νὰ μιλήσω γιὰ τὸν ἔρωτα, μὲ τὴ σιωπὴ καὶ τὸ νεῦμα μου τοῦ ἔδιναν νὰ καταλάβει ἐκεῖνο πὸ ἤθελα νὰ τοῦ δείξω· καὶ ἐκεῖνος ἀφοῦ πείσθηκε ἀληθινὰ ὅτι ἀγαπᾷ κάποια γυναῖκα, εἶπε·

Δὲν ὑπάρχει τίποτα στὴ ζωὴ πὸ δὲν μπορεῖ νὰ βοηθηθεῖ.

ἜΑλλωστε κι ἐγὼ, τότε πὸ ἤμουν νέος, ὅταν ἀγάπησα μιὰ γυναῖκα πολὺ ἀξιόλογη, ὅχι μόνο νόμιζα ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ἀποκτήσω, ἀλλὰ οὔτε νὰ τὴν χαιρετίσω ποτὲ εἶχα ἐλπίδα· καὶ ὅμως συναντώντας κάποιον Αἰγύπτιο, πὸ γνόριζε πολὺ καλὰ τὴ μαγεία, ἀφοῦ συνδέθηκα φιλικὰ μαζί του, τοῦ φανέρωσα τὸν ἔρωτά μου, καὶ ὅχι μόνο μοῦ πρόσφερε τὸν ἑαυτό του γιὰ κάθε τι πὸ ἤθελα, ἀλλὰ, θέλοντας νὰ δείξει περισσότερο τὴν ἀγάπη του γιὰ μένα, δὲν παρέλειψε νὰ μοῦ μάθει καὶ τὸ ξόρκι μὲ τὸ ὁποῖο ἐπέτυχεν αὐτὸ πὸ ἤθελα· ἀπὸ τὴν κρυφὴ δὲ ὑπόδειξη ἐκείνου, ἀφοῦ πείσθηκα γιὰ τὴν ἀνιδιοτέλεια τοῦ δασκάλου μου, καὶ ἀφοῦ πέτυχα, ἔπαυσα νὰ εἶμαι ἐρωτευμένος.

Δ'. Γι' αὐτό, ἂν καὶ σὺ ἔπαθες κάτι τέτοιο σὰν ἄνθρωπος, ἔχε θάρρος σὲ μένα καὶ μὴ νοιάζεσαι· γιὰτὶ μέσα σὲ ἑφτά μέρες θὰ σὲ κάνω νὰ τὴν ἀποκτήσεις.

ἜΌταν ἄκουσα αὐτὰ ἐγὼ, ἀποβλέποντας στὸν σκοπὸ μου, εἶπα· Συγχώρησέ με πὸ δὲν πιστεύω πολὺ ὅτι ὑπάρχει μαγεία· γιὰτὶ ἔχω ἤδη δοκιμάσει πολλοὺς πὸ ὑπόσχονταν πολλὰ καὶ ἔχουν διαψευθεῖ. Ἄλλὰ μὲ παρηγορεῖ ἡ δικὴ σου ὑπόσχεση καὶ μοῦ δίνει ἐλπίδες. Φοβᾶμαι ὅμως καθῶς τὸ ἀνα-

μονες τοῖς μάγοις ἐνίστε πρὸς τὰ κελευόμενα οὐχ ὑπεΐκουσιν.

Ε'. Καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη·

Ταῦτα ἐμοί σου μᾶλλον συγχώρει εἰδέναί. Πλήν, ἵνα μὴ
 5 δοκῆς, πρὸς ὃ ἔφης, μηδὲν ἀκηκοέναι παρ' ἐμοῦ, μάθε
 πῶς ἀνάγκη ἔχουσιν οἱ δαίμονες τοῖς μάγοις ὑπέικειν
 περὶ ὧν κελεύονται· ὡς γὰρ ἀδύνατόν ἐστι στρατιώτην ἀν-
 τειπεῖν τῷ ἡγουμένῳ, αὐτοῖς τε τοῖς ἡγουμένοις οὐχ οἷόν
 τε παρακοῦσαι βασιλέως (εἰ γάρ τις ἀντερεῖ τοῖς ἐφεστη-
 10 κόσιν, πάντως τιμωρίας ἀξιοῦται), οὕτως ἀδύνατόν ἐστι
 τοὺς δαίμονας μὴ ὑπουργεῖν τοῖς αὐτῶν ἡγουμένοις ἀγγέ-
 λοις, καθ' ὧν ὀρκιζόμενοι φρίττοντες εἴκουσιν, εὖ εἰδότες
 ὅτι ἀπειθήσαντες πάντως κολάζονται. Ἀλλὰ καὶ αὐ-
 τοὶ οἱ ἄγγελοι, κατὰ τοῦ κρείττονος ὑπὸ μάγων ὀρκιζόμε-
 15 νοι, ὑπεΐκουσιν, μήπως ἀπειθείας κριθέντες ἀπόλωνται.
 Εἰ γὰρ μὴ πάντα ἔμψυχα ὄντα καὶ λογισμένα προεώρα τὴν
 ἐκ τοῦ κρείττονος δίκην, σύγχυσις ἂν ἐγεγόνει, τῶν πάν-
 των στασιαζόντων πρὸς ἀλληλα.

Σ'. Κάγῳ ἔφην·

20 Οὐκοῦν ὀρθῶς ἔχει τὰ ὑπὸ ποιητῶν καὶ φιλοσόφων λε-
 γόμενα, ὡς ἐν ἄδου αἱ ψυχαὶ τῶν ἀσεβῶν, κριθεῖσαι ἐφ'
 οἷς ἐτόλμησαν, κολάζονται, οἷον Ἰξίονος καὶ Ταντάλου
 Τιτυοῦ τε καὶ Σισύφου καὶ τῶν Δαναοῦ θυγατέρων καὶ
 ὅσοι ποτὲ ἄλλοι ἐνταῦθα ἠσέβησαν; Καὶ πῶς, εἶγε ταῦθ'
 25 οὕτω μὴ ἔχη, δυνατὸν ἂν μαγείαν ὑφεστάναι;

Τοῦ δὲ εἰπόντος, Οὕτω τὰ ἐν ἄδου ἔχειν, Ἐγὼ ἐπυθόμην·

Διὰ τί δὴ καὶ αὐτοὶ μαγεύειν οὐ πεφοβήμεθα, ἐπὶ μοιχείας
 πεπεισμένοι τὴν ἐν ἄδου δίκην; Μοιχεῖα γὰρ βιάσασθαι

λογίζομαι, μήπως τυχόν οἱ δαίμονες δὲν πειθαρχοῦν μερικὲς φορές σ' αὐτὰ πού τοὺς διατάζουν οἱ μάγοι.

Ε΄. Καὶ ὁ Ἀπίων εἶπε:

Αὐτὰ ἐπίτρεψέ μου νὰ τὰ γνωρίζω ἐγὼ καλύτερα ἀπὸ σένα. Ὅμως γιὰ νὰ μὴ νομίζεις, σχετικὰ μ' αὐτὸ πού εἶπες, ὅτι δὲν ἄκουσες τίποτε ἀπὸ μένα, μάθε ὅτι οἱ δαίμονες ἔχουν ἀνάγκη νὰ πειθαρχοῦν στοὺς μάγους γιὰ ὅσα πράγματα διατάσσονται. Γιατί, ὅπως εἶναι ἀδύνατο ὁ στρατιώτης νὰ ἀντιμιλήσει στὸν ἀνώτερό του, καὶ στοὺς στρατηγούς τοὺς ἴδιους νὰ παρακούσουν στὸν βασιλιά, (γιατί, ἐὰν κάποιος ἀντιμιλήσει στοὺς ἀνωτέρους του, ὅπως δὴποτε τιμωρεῖται), ἔτσι εἶναι ἀδύνατο οἱ δαίμονες νὰ μὴ ὑπηρετοῦν τοὺς ἀνωτέρους τοὺς ἀγγέλους, στὸ ὄνομα τῶν ὁποίων ἐξορκίζομενοι ὑποχωροῦν τρέμοντας, γιὰτὶ γνωρίζουν καλὰ ὅτι, ἂν ἀπειθήσουν, θὰ τιμωρηθοῦν ὅπως δὴποτε. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἄγγελοι, ὅταν ἐξορκίζονται ἀπὸ τοὺς μάγους στὸ ὄνομα τοῦ ἀνωτέρου τους, πειθαρχοῦν, ἀπὸ φόβο μήπως δικαστοῦν γιὰ ἀπειθεία καὶ ἀφανισθοῦν. Γιατί, ἐὰν ὅλα τὰ ἔμψυχα καὶ λογικὰ ὄντα δὲν προέβλεπαν τὴν τιμωρία τοῦ ἀνωτέρου τους, θὰ γινόταν σύγχυσις, ἀφοῦ ὅλα θὰ ἐπαναστατοῦσαν μεταξύ τους.

Σ΄. Καὶ ἐγὼ εἶπα:

Ἐπομένως εἶναι σωστά αὐτὰ πού λένε οἱ ποιητὲς καὶ οἱ φιλόσοφοι, ὅτι στὸν ἅδη οἱ ψυχὲς τῶν ἀσεβῶν, ἀφοῦ κρίθηκαν γιὰ ὅσα τόλμησαν νὰ κάνουν, τιμωροῦνται, ὅπως γιὰ παράδειγμα οἱ ψυχὲς τοῦ Ἰξίωνα, τοῦ Ταντάλου, τοῦ Τιτυοῦ, τοῦ Σισύφου, τῶν θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ καὶ ὄλων ἐκείνων πού ἀσέβησαν ἐδῶ κάποτε; Γιατί, πῶς θὰ ἦταν δυνατό νὰ ὑπάρχει ἡ μαγεία, ἐὰν αὐτὰ δὲν εἶναι ἔτσι;

Καὶ ὅταν ἐκεῖνος ἀπάντησε, ὅτι ἔτσι εἶναι τὰ πράγματα στὸν ἅδη, ρώτησα ἐγὼ νὰ μάθω:

Γιατί τότε καὶ ἐμεῖς δὲν φοβοῦμαστε νὰ κάνουμε μαγεῖες, ἀφοῦ εἴμαστε πεπεισμένοι ὅτι θὰ τιμωρηθοῦμε στὸν ἅδη; Γιατί τὸ νὰ ἀναγκασθεῖ κάποια παρὰ τὴ θέλησή της νὰ κά-

τὴν μὴ θέλουσαν οὐ συντίθεμαι εἶναι δίκαιον. Εἰ δέ τις αὐτὴν πείθειν ἐπαγγέλλεται, πρὸς τοῦτο, μετὰ τοῦ καὶ χάριν ὁμολογεῖν, ἐτοίμως ἔχω.

Ζ'. Καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη·

5 Οὐ δοκεῖ σοι ταῦτόν εἶναι, εἴτε μαγεία αὐτῆς ἐπιτυχῶν εἴτε πείσας λόγοις;

Κάγὼ ἔφην·

Οὐ πάντως ὁμοιον· πολὺ γὰρ ἀφέστηκεν ἀλλήλων ἐκάτερον· ὁ μὲν γὰρ ἄκουσαν γυναῖκα τῇ τῆς μαγείας βία ἐπα-
 10 ναγκάσας, ὡς ἐπιβουλεύσας σὺφροني, χαλεπωτάτην ὑπέχει τὴν δίκην· ὁ δὲ λόγῳ πείσας καὶ ἐπὶ τῇ αὐτῆς ἐξουσία καὶ βουλῇ ποιησάμενος τὴν αἵρεσιν, οὐκ ἐβιάσατο. Ἦττον δὲ οἶμαι κολασθήσεσθαι τὸν πεπεικότα τοῦ βιασαμένου· τοιγαροῦν, εἰ μὲν πείσαι δύνασαι, χάριν ἔξω
 15 ἐπιτυχῶν, ἄλλως δὲ ἡδιόν μοι τεθνάναι μᾶλλον, ἢ τὴν μὴ βουλομένην βιαίως ἐπαναγκάσαι.

Η'. Καὶ ὁ Ἀππίων, ἀληθῶς διαπορῶν, ἔφη·

Τί με χρὴ πρὸς σὲ λέγειν; Ποτὲ μὲν γὰρ ὡς ὑπὸ ἔρωτος ἐνοχλούμενος εἴχη ἐπιτυχεῖν, ποτὲ δὲ ὡς οὐκ ἐρῶν τῆς
 20 ἐπιθυμίας προτιμᾶς τὸν φόβον, καὶ οἶει πείσας μὲν ὡς ἀναμάρτητος ἔσεσθαι ἀνεύθυνος, βία δὲ τῇ τῆς μαγείας ἐπιτυχῶν ὑφέξειν δίκην. Ἄλλ' ἀγνοεῖς ὡς τὸ τέλος παντὸς πράγματος κρίνεται, ὅτι γέγονεν, οὐ τὸ πῶς γέγονε δοκιμάζεται. Καὶ σὺ δέ, ἐὰν μοιχεύσης, οὐ δήπου, μαγεία
 25 μὲν δυνηθεῖς, ὡς ἀσεβῆς κριθήσῃ, πείσας δέ, τῆς κατὰ τὴν μοιχείαν ἀμαρτίας ἀπολυθήσῃ;

Κάγὼ ἔφην·

Διὰ τὸ ἐρᾶν πάντως μοι προκειμένου τυχεῖν τῆς ἐρωμένης, ἀνάγκη μὲν μοι ἐλέσθαι θάτερον, αἰρήσομαι δέ, εἰ
 30 οἶόν τε, κολακεῦσαι μᾶλλον, ἢ μαγεῦσαι. Ἄλλ' οὐδὲ κο-

νει μοιχεία, δὲν συμφωνῶ ὅτι εἶναι δίκαιο. Ἐὰν ὁμως κάποιος ὑπόσχεται ὅτι θὰ τὴν πείσει νὰ τὸ κάνει αὐτό, εἶμαι ἔτοιμος νὰ τοῦ ἐκφράσω καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μου.

Ζ'. Καὶ ὁ Ἀπίων εἶπε·

Δὲν νομίζεις ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο, εἴτε τὴν καταφέρεις μὲ τὴ μαγεία, εἴτε τὴν πείσεις μὲ λόγια;

Κι ἐγὼ εἶπα·

Δὲν εἶναι ὅπωςδὴποτε τὸ ἴδιο· γιατί διαφέρει πολὺ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο· καθόσον ἐκεῖνος πού θὰ ἐξαναγκάσει μὲ τὴ βία τῆς μαγείας μιὰ γυναίκα παρὰ τὴ θέλησή της, ἐπειδὴ σκέφτεται κακὸ εἰς βάρος μιᾶς συνετῆς, θὰ ὑποστεῖ πολὺ βαρεῖα τιμωρία. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού τὴν ἔπεισε καὶ μὲ τὴ δική της θέληση καὶ ἔγκριση τὴν κατέκτησε, δὲν τὴν βίασε. Καὶ νομίζω ὅτι λιγότερο θὰ τιμωρηθεῖ ἐκεῖνος πού τὴν ἔπεισε, ἀπὸ ἐκεῖνον πού τὴν ἐβίασε. Ἐπομένως, ἐὰν μπορεῖς νὰ τὴν πείσεις, θὰ σοῦ χρεωστῶ χάρη ἂν τὸ κατορθώσεις, ἀλλιῶς μοῦ εἶναι πιὸ εὐχάριστο νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ἐξαναγκάσω μὲ βία αὐτὴν πού δὲν θέλει.

Η'. Καὶ ὁ Ἀπίων ἀπορωντας πραγματικά, εἶπε·

Τί νὰ σοῦ πῶ; Ἄλλοτε παρακαλεῖς νὰ τὴν καταφέρεις, ἐπειδὴ βασανίζεσαι ἀπὸ ἔρωτα, καὶ ἄλλοτε, σὰν νὰ μὴ τὴν ἀγαπᾷς, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία προτιμᾷς τὸ φόβο, καὶ νομίζεις πὼς ἂν τὴν πείσεις, ὡς ἀναμάρτητος, θὰ εἶσαι ἀνεύθυνος, ἐνῶ ἐὰν τὴν καταφέρεις μὲ τὴ βία τῆς μαγείας, ὅτι θὰ τιμωρηθεῖς. Ἄγνοεῖς ὁμως ὅτι σὲ κάθε πρᾶγμα ἐξετάζεται τὸ ἀποτέλεσμα, δηλαδὴ αὐτὸ πού ἔγινε, καὶ ὄχι μὲ ποιόν τρόπο ἔγινε. Καὶ σὺ λοιπόν, ἐὰν μοιχεύσεις, ὅπωςδὴποτε, ἐὰν τὸ κατορθώσεις μὲ τὴ μαγεία, δὲν θὰ κριθεῖς ὡς ἀσεβής, ἐνῶ ἂν τὴν πείσεις, θὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία τῆς μοιχείας;

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Ἐπειδὴ τὴν ποθῶ, προκειμένου νὰ ἀπολαύσω αὐτὴν πού ἀγαπῶ, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ διαλέξω ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, θὰ προτιμήσω ὁμως, ἂν μπορέσω, μᾶλλον νὰ τὴν καλοπιᾶσω,

λακεία πείθειν αὐτὴν ῥάδιον· πάνυ γάρ ἐστιν ἡ γυνὴ φιλόσοφος.

Θ'. Καὶ ὁ Ἀπίων ἔφη·

Ταύτη μᾶλλον εὐελπίς εἰμι πείθειν αὐτὴν δυνήσεσθαι, ὡς
5 αὐτὸς θέλεις, εἴπερ γε προσομιλῆσαι αὐτῇ δυνάμεθα.

Κάγῳ ἀπεκρινάμην·

Ἄδύνατον.

Καὶ ὁ Ἀπίων ἐπύθετο, εἰ ἐπιστεῖλαι αὐτῇ δυνατόν ἐστιν.

Κάγῳ ἔφην·

10 Δυνατὸν τοῦτό γε.

Καὶ ὁ Ἀπίων ἔφη·

Ἔτι τῇ νυκτὶ ταύτη συγγράψω βιβλίον, μοιχείας ἐγκώμιον, ὅπερ σὺ παρ' ἐμοῦ λαβὼν διαπέμψεις αὐτῇ, καὶ ἐλπίζω ὅτι πεισθεῖσα συνθήσεται.

15 Καὶ συγγράψας ὁ Ἀπίων ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ἐδίδου ἐμοί, περὶ οὗ καὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἐνενοῆσα καὶ εὐκαιρῶς ἔχειν αὐτὸ ὑπεμνήσθην, σὺν ἄλλοις βιβλίοις οἷς μετ' ἐμαυτοῦ ἐπιφέρομαι. Διηγησάμενος δὲ ταῦτα ἔδειξα τοῖς παροῦσι τὸ βιβλίον, καὶ βουλομένοις ἐπακοῦσαι ἀνέγγων, καὶ δὴ ἀναγνοὺς ἔφην·

20 Αὕτη ἐστίν, ἄνδρες, ἡ τῶν Ἑλλήνων παιδεία, γενναίαν ὑπόθεσιν ἔχουσα πρὸς τὸ ἀδεῶς ἐξαμαρτάνειν. Τὸ δὲ βιβλίον ἦν οὕτως ἔχον.

Γ'. Ὁ ἐρῶν τῇ ἐρωμένῃ (ἀνωνύμως διὰ τοὺς ἐκ τῶν ἀνοήτων ἀνθρώπων νόμους) ἐπιταγαῖς Ἔρωτος τοῦ
25 πάντων πρεσβυτάτου παιδὸς χάριν.

Ἔγγων σε φιλοσοφία προσανέχουσαν, καὶ ἀρετῆς ἕνεκα τὸν τῶν κρειττόνων ζηλοῦσαν βίον. Τίνες δὲ ἂν εἶεν κρείττονες, ἢ θεοὶ μὲν ἀπάντων, ἀνθρώπων δὲ οἱ φιλόσοφοι; Οὗτοι γὰρ μόνοι ἴσασιν, τῶν ἔργων ποῖα μὲν ἐστὶν φύσει κακὰ ἢ καλὰ,
30 ποῖα δὲ τῇ τῶν νόμων θέσει, οὐκ ὄντα, νομίζεται. Αὐτίκα γοῦν τὴν λεγομένην μοιχείαν πρᾶξιν τινες ὑπειλήφασιν εἶναι κακὴν,

παρὰ νὰ τὴν μαγέψω. Ἀλλὰ οὔτε τὸ νὰ τὴν πείσω μὲ κολακεία εἶναι εὐκολο· γιατί ἡ γυναῖκα εἶναι πολὺ μορφωμένη.

Θ'. Καὶ ὁ Ἀπίων εἶπε·

Ἔχω ἐλπίδες ὅτι θὰ μπορέσεις νὰ τὴν πείσεις, ὅπως θέλεις, ἐὰν μπορέσουμε νὰ τὴν πλησιάσουμε.

Κι ἐγὼ ἀποκρίθηκα·

Εἶναι ἀδύνατο.

Ὁ Ἀπίων τότε ρώτησε νὰ μάθει, ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ τῆς στείλω ἐπιστολή. Κι ἐγὼ εἶπα·

Αὐτὸ ἀσφαλῶς εἶναι δυνατὸ.

Καὶ ὁ Ἀπίων εἶπε·

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας θὰ γράψω βιβλίον, ἐγκωμιάζοντας τὴ μοιχεία, τὸ ὁποῖο θὰ τὸ πάρεις ἐσὺ ἀπὸ μένα καὶ θὰ τὸ στείλεις σ' αὐτήν, καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ πεισθεῖ καὶ θὰ συγκατατεθεῖ.

Καὶ ἀφοῦ συνέγραψε ὁ Ἀπίων τὸ βιβλίον ἐκεῖνο, τὸ ἔδωσε σὲ μένα. Αὐτὸ τὸ βιβλίον σκέφθηκα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας αὐτῆς καὶ θυμήθηκα νὰ τὸ ἔχω στὴν κατάλληλη στιγμή ἀνάμεσα στὰ ἄλλα βιβλία ποὺ κουβαλῶ μαζί μου. Καὶ ἀφοῦ τὰ διηγῆθηκα αὐτά, ἔδειξα τὸ βιβλίον στοὺς παρόντες καὶ ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ τὸ ἀκούσουν τὸ διάβασα, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωση εἶπα·

Αὐτὴ εἶναι, ἄνθρωποι μου, ἡ παιδεία τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀξιόλογη βάση τῆς τὸ νὰ ἀμαρτάνει ἄφοβα.

Τὸ βιβλίον δὲ εἶχε ὡς ἐξῆς.

Γ'. Ὁ ἐρωτευμένος πρὸς τὴν ἐρωμένη του (ἀνώνυμα ἐξαιτίας τῶν νόμων τῶν ἀνοήτων ἀνθρώπων), γιὰ χάρη τῶν ἐντολῶν τοῦ Ἔρωτα, ποῦ εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλους παιδί.

Γνωρίζω ὅτι εἶσαι ἀφοσιωμένη στὴ φιλοσοφία καὶ ἐξαιτίας τῆς ἀρετῆς ἐπιδιώκεις τὴ ζωὴ τῶν ἀνωτέρων. Ποιοὶ ὁμως ἄραγε εἶναι ἀνώτεροι, παρὰ οἱ θεοὶ μὲν ἀνώτεροι ἀπὸ ὅλους, καὶ οἱ φιλόσοφοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; Γιατὶ μόνο αὐτοὶ γνωρίζουν, ποιά ἀπὸ τὰ ἔργα εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους κακὰ ἢ καλὰ, καὶ ποιά, ἐνῶ δὲν εἶναι, θεωροῦνται μὲ τὴ θέσπιση τῶν νόμων. Γιὰ παράδειγ-

καίτοι καλήν κατὰ πάντα ὑπάρχουσαν· εἰς γὰρ τὴν τοῦ βίου πολυγονίαν ἐπιταγαῖς Ἔρωτος γίνεται. Ἔρωτος δὲ ἐστὶν ὁ πάντων θεῶν πρεσβύτατος· ἄνευ γὰρ δὴ Ἔρωτος οὐ στοιχείων, οὐ θεῶν, οὐκ ἀνθρώπων, οὐ ζώων ἀλόγων, οὐ τῶν λοιπῶν ἀπάν-
 5 των μίξις ἢ γένεσις γενέσθαι δύναται· πάντες γὰρ τοὶ ὄργανά ἐσμεν τοῦ Ἔρωτος. Αὐτὸς δὲ ὁ δι' ἡμῶν τεχνίτης παντὸς τοῦ γεννωμένου ψυχαῖς ἐπιδημῶν ἐστὶ νοῦς. Ὅθεν οὐκ αὐτοὶ θέλοντες, ἀλλ' ὅταν ὑπ' αὐτοῦ κελευσθῶμεν, τὸ ἐκείνου βούλημα ποιεῖν ἐπιθυμοῦμεν. Εἰ δὲ ἐκείνου βουλῆ ἐπιθυμοῦντες, χάριν
 10 τῆς λεγομένης σωφροσύνης κρατεῖν τῆς ἐπιθυμίας ἐπιχειρήσωμεν, πῶς τῷ πάντων πρεσβυτάτῳ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀντιπράττοντες οὐ τὰ μέγιστα ἀσεβήσωμεν;

ΙΑ'. Ἀλλὰ πᾶσαι μὲν ἀνεώχθησαν αὐτῷ θύραι, πάντες δὲ μοχθηροὶ καὶ θετοὶ λυέσθωσαν νόμοι, ζηλοτύποις ἀνθρώποις
 15 κείμενοι, οἵτινες, ὑπὸ ἀνοίας κρατούμενοι καὶ τὸ εὐλογον νοεῖν μὴ βουλομένοι, προσέτι δὲ καὶ τοὺς λεγομένους μοιχοὺς ὑφωρώμενοι, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Διὸς διὰ γε τοῦ Μίνω καὶ τοῦ Ραδαμάνθυος εὐλόγως θετοῖς παίζονται νόμοις. Ἔρωτα γὰρ ἐπιδημήσαντα ψυχαῖς οὐκ ἐστὶν ἐπισχεῖν. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐκούσιον τὸ τῶν
 20 ἐρώντων πάθος. Αὐτίκα γοῦν ὁ Ζεὺς αὐτός, ὁ τούτων νομοθέτης, μυρίαὶς συνελήλυθε γυναιξίν, καὶ ὑπ' ἐνίων μὲν σοφῶν εὐεργέτης πρὸς τεκνοποιίαν, ἐνίοτε τὴν αὐτοῦ μίξιν ἀνθρώποις δωρούμενος· παρ' οἷς δὲ ἐπὶ τῇ χάριτι, ἠπίστατο, ἀγνοούμενος μετεμορφοῦτο τὴν ἰδέαν, ἵνα μήτε αὐτοὺς λυπῆ, μήτε τοῖς ὑπ'
 25 αὐτοῦ τεθεῖσι νόμοις ἀντιπράττειν δοκῆ. Δεῖ οὖν, τῇ φιλοσοφίᾳ

μα, τὴν λεγόμενη μοιχεία μερικοὶ τὴ θεωροῦν κακὴ πράξι, ἐνῶ εἶναι καθόλα καλή, καθόσον γίνεται μὲ διαταγὴς τοῦ Ἔρωτα γιὰ τὴ γονιμότητα τῆς ζωῆς. Ὁ δὲ Ἔρωτας ὁ πιὸ παλιὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς θεοὺς· γιὰτὶ χωρὶς τὸν Ἔρωτα δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ συνένωση ἢ δημιουργία οὔτε τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, οὔτε τῶν θεῶν, οὔτε τῶν ἀνθρώπων, οὔτε τῶν ἀλόγων ζώων, οὔτε ὄλων τῶν ἄλλων· καθόσον ὅλοι εἴμαστε ὄργανα τοῦ Ἔρωτα. Αὐτὸς δὲ μέσω ἡμῶν εἶναι ὁ τεχνίτης νοῦς τοῦ καθενὸς ποὺ γεννιέται, μπαίνοντας στὶς ψυχὲς μας. Γι' αὐτὸ χωρὶς ἐμεῖς νὰ θέλουμε, ὅταν διαταχθοῦμε ἀπὸ αὐτὸν, ἐπιθυμοῦμε νὰ κάνουμε τὸ θέλημά του. Ἐὰν λοιπὸν, ἐπιθυμῶντας τὴ θέληση ἐκείνου, ἐπιχειρήσουμε γιὰ χάρι τῆς λεγόμενης σωφροσύνης νὰ συγκρατήσουμε τὴν ἐπιθυμία μας, δὲν θὰ κάνουμε μεγάλη ἀσέβεια ἀντιστρατευόμενοι στὸν πιὸ ἀρχαιότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους;

ΙΑ΄. Ἀλλὰ ἀνοίχθηκαν ὅλες γι' αὐτὸν οἱ πόρτες καὶ ἄς καταργηθοῦν ὅλοι οἱ ἐλεεινοὶ καὶ θεσπισμένοι νόμοι, ποὺ ὑπάρχουν γιὰ τοὺς ζηλότυπους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι, κυριαρχούμενοι ἀπὸ μωρία καὶ μὴ θέλοντας νὰ καταλάβουν τὸ σωστό, ἀλλὰ καὶ ὑποψιαζόμενοι τοὺς λεγόμενους μοιχοὺς, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Δία, μέσω τοῦ Μίνωα καὶ τοῦ Ραδάμανθυ¹, εὐλόγα περιπαίξουν τοὺς θεσπισμένους νόμους. Γιὰτὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ συγκρατήσουν τὸν Ἔρωτα ποὺ ἐγκαθίσταται στὶς ψυχὲς, καθόσον δὲν εἶναι ἐκούσιο τὸ πάθος τῶν ἐρωτευμένων. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε ὁ Δίας, ὁ νομοθέτης τους, ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ μυριάδες γυναῖκες, καὶ σύμφωνα μὲ ὀρισμένους σοφοὺς δώριζε μερικὲς φορὲς τὴν ἐπαφὴ του μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὡς εὐεργέτης γιὰ τεκνοποιία· καὶ σὲ ὅσους τὸ ἔκανε γιὰ τὰ θέλητρά τους, γιὰ νὰ μὴ ἀναγνωρίζεται μεταμορφωνόταν κατὰ τὴ μορφὴ του, ὥστε οὔτε αὐτοὺς νὰ τοὺς στενοχωρεῖ, οὔτε νὰ φαίνεται ὅτι ἐνεργεῖ ἀντίθετα πρὸς τοὺς νόμους ποὺ ἀπὸ αὐτὸν εἶχαν θεσπισθεῖ. Πρέπει λοιπὸν, ἀφοῦ εἶσαι ἀφοσιωμένη στὴ φιλοσοφία, γιὰ χάρι καλῆς ζωῆς νὰ μιμεῖσαι

1. Ὁ Μίνωας καὶ ὁ Ραδάμανθυς ἦταν ἀδελφοί, παιδιά τοῦ Δία καὶ τῆς Εὐρώπης, τὰ ὅποια μετὰ τὸ θάνατό τους ἐγίναν δικαστὲς τῶν νεκρῶν στὸν ἅδη.

προσανέχουσαν, καλοῦ βίου χάριν μιμεῖσθαι τοὺς ὁμολογουμένους κρείττονας, ὧν αἱ μίξεις μυρίαί γεγόνασιν.

IB'. Καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸν χρόνον παραναλίσκειν μάτην εἰς τὰς ἀποδείξεις τὰς πλείονας, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Διός, τοῦ πατρὸς 5 θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, ἄρξομαι τὰς ἐνίων μηνύειν κοινωνίας· πασῶν γὰρ ὑπομνησθῆναι διὰ τὸ πλῆθος ἀδύνατον. Ἦκουε τοίνυν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Διός, διὰ τὴν τῶν ἀνοήτων ἀνδρῶν ζηλοτυπίαν, τὰς διὰ τῆς μεταμορφώσεως λανθανούσας κοινο- 10 νίας. Ἐν πρώτοις γὰρ τῆς διαφοροῦ μίξεως τὴν ὑπονοουμένην τῆς μοιχείας ἀμαρτίαν σοφοῖς λῦσαι θέλων, ὅποτε ἔμελλε γαμεῖν καὶ ὡς ἐπὶ πρώτη εὐνῇ κατὰ τοὺς πολλοὺς μοιχοὺς εἰδώς, οὗ γινόμενος, διὰ τῆς δοκούσης, ὡς ἔφην, ἀμαρτίας τὸν ἀναμάρτητον γάμον ἐπορίσατο. Ἀδελφὴν γὰρ αὐτοῦ Ἦραν οὖσαν 15 γαμεῖ, ὁμοιωθεὶς κόκκυγος πτερῶ, ἐξ ἧς Ἦβη τε καὶ Ἴλιθῆα ἐγένετο. Τὴν Μῆτιν γὰρ χωρὶς τῆς πρὸς τὴν μίξεως ἀποκυῖσκει, ὡς καὶ Ἦρα τὸν Ἦφαιστον.

IG'. Ἔτι δὲ μίγνυται ἀδελφῇ τῇ ἐξ Οὐρανοῦ καὶ Θαλάσσης αὐτῷ γενομένη ἀπὸ τῆς Κρόνου ἐκτομῆς, Ἔρωσ καὶ Κύπρις, ἦν καὶ Δωδώνην λέγουσιν· μίγνυται δὲ καὶ Ἀντιόπη τῇ 20 Νυκτέως, Σατύρω παρεικασμένος, ἐξ ἧς Ἀμφίων καὶ Ζῆθος γεγόνασιν. Ἀλκμῆνη τε τῇ Ἀμφιτρύωνος γυναικὶ συνέρχεται, ὁμοιωθεὶς τῷ Ἀμφιτρύωνι τῷ γεγαμηκότι, ἐξ ἧς Ἡρακλῆς ἐγένετο. Καὶ Αἰγίνη τῇ Ἀσωποῦ πλησιάζει, γενόμενος αἰετός, ἐξ ἧς Αἰακὸς τίκτεται. Ἀμαλθεία δὲ τῇ Φώκου ὁμοιωθεὶς ἄρκτω συν- 25 ευνάζεται. Καὶ Δανάη τῇ Ἀκρισίου χρυσὸς ἐπερρῆ, ἐξ ἧς Περσεὺς ἀνέπτῃ. Καλλιστοῖ τῇ Λυκάονος ἡγριῶθη λέων, καὶ ἄλλον τίκτει Ἀρκάδα. Εὐρώπη τῇ Φοίνικος διὰ ταύρου συνῆλθεν, ἐξ ἧς Μίνως καὶ Ραδάμανθυς καὶ Σαρπηδῶν ἐξέφυσαν.

αὐτοὺς πού ὁμολογουμένως εἶναι ἀνώτεροι, καὶ τῶν ὁποίων οἱ ἐρωτικὲς συνουσίαι ὑπῆρξαν μυριάδες.

ΙΒ΄. Καὶ γὰρ νὰ μὴ καταναλίσκω τὸν χρόνον ἄδικα σὲ περισσότερες ἀποδείξεις, θὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Δία, τὸν πατέρα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, νὰ φανερώνω τίς ἐπαφὲς μερικῶν· γιὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ τίς θυμηθῶ ὅλες ἐξαιτίας τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τους. Ἄκουσε λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Δία τίς, ἐξαιτίας τῆς ζηλοτυπίας τῶν ἀνοητῶν ἀνδρῶν τους, κρυφὲς ἐπαφὲς μέσῳ τῆς μεταμόρφωσης. Γιὰτί, θέλοντας κατὰ πρῶτον λόγον μὲ τίς διαφορὰς ἐπαφὲς του νὰ διαλύσει τὴν ὑποτιθέμενην ἁμαρτία τῆς μοιχείας ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, κάθε φορὰ πού ἐπρόκειτο νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφή, θεωρώντας τὴν ὡς πρώτην συζυγικὴν κλίνην, σύμφωνα μὲ τοὺς πεισσοτέρους μοιχοὺς, ὅπου πήγαινε, μὲ τὴν φαινομενικὴν, ὅπως εἶπα, ἁμαρτία, ἐξασφάλιζε τὸν ἀναμάρτητον γάμον. Γιὰτί παντρεύτηκε τὴν Ἥραν, πού ἦταν ἀδελφὴ του, μεταμορφωμένος σὲ φτεροκώκκου, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννήθηκαν ἡ Ἥβη καὶ ἡ Ἰλιθία. Ἐνῶ τὴν Μῆτι τὴν γέννησε χωρὶς νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφή μὲ καμμιά, ὅπως καὶ ἡ Ἥρα τὸν Ἥφαιστο.

ΙΓ΄. Ἀκόμα ἦρθε σὲ ἐπαφή μὲ τὴν ἀδελφὴν του πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Θάλασσαν μὲ τὴν ἐκτόμην τοῦ Κρόνου, ὁ Ἔρως καὶ ἡ Κύπρις, τὴν ὁποία ὀνομάζουν καὶ Δωδώνην· ἦρθε ἐπίσης σὲ ἐπαφή καὶ μὲ τὴν Ἀντιόπην τὴν γυναῖκα τοῦ Νυκτέα, μεταμορφωμένος σὲ Σάτυρον, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννήθηκαν ὁ Ἀμφίωνας καὶ ὁ Ζῆθος. Ἀκόμα κοιμήθηκε μὲ τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀμφιτρύωνα Ἀλκμήνην, μεταμορφωμένος ἔτσι ὥστε νὰ μοιάζει τὸν ἀντρα τῆς τὸν Ἀμφιτρύωνα, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννήθηκε ὁ Ἡρακλῆς. Καὶ τὴν Αἴγινα, τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀσωποῦ πλησίασε, μεταμορφωμένος σὲ ἀετόν, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννήθηκε ὁ Αἰακός. Ἐπίσης καὶ μὲ τὴν Ἀμάθειαν τὴν γυναῖκα τοῦ Φώκου συνευρέθηκε μεταμορφωμένος σὲ ἀρκούδα. Καὶ στὴ Δανάην τοῦ Ἀκρισίου χύθηκε ἐπάνω τῆς σὰν χρυσός, καὶ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴν ὁ Περσέας. Μὲ τὴν γυναῖκα τοῦ Λυκάονα τὴν Καλλιστών ἀγριώθηκε σὰν λιοντάρην καὶ γέννησε ἄλλον Ἀρκάδα. Μὲ τὴν Εὐρώπην τοῦ Φοίνικα συνευρέθηκε ὡς ταῦρος καὶ φύτρωσαν ἀπὸ αὐτὴν ὁ Μί-

Εὐρυμεδούση τῇ Ἀχελώου, μύρμηξ γενόμενος, ἐξ ἧς Μυρμιδών. Ἐρσαίου νύμφη, γενόμενος γύψ, ἐξ ἧς οἱ ἐν Σικελία πάλαι σοφοί. Εἶμα τῇ γηγενεῖ ἐν Ρόδῳ διὰ ὄμβρου συνῆλθεν, ἐξ ἧς Παργαῖος, Κρόνιος, Κύτος· καὶ Κασσιόπειαν ἐνύμφευσεν, 5 ὁμοιωθεὶς τῷ γήμαντι Φοίνικι, ἐξ ἧς Ἀγχίνιος αὐτῷ ἐξέφυ· Νεμέσει τῇ τοῦ Θεστίου, τῇ καὶ Λήδα νομισθεῖση, κύκνος ἢ χῆν γενόμενος Ἐλένην ἐτεκνώσατο, καὶ αὖθις, ἀστήρ γενόμενος, Κάστορα καὶ Πολυδεύκην ἐξέφηγεν. Λαμῖα ἐπεμορφώθη ἔποψ.

ΙΔ'. Μνημοσύνην, αὐτὸς εἰκασθεὶς ποιμένι, Μουσῶν ἀπο- 10 φαίνει μητέρα· Σεμέλην τὴν Κάδμου πυρσαιῶν γαμεῖ, ἐξ ἧς Διόνυσον τελεῖ. Περσεφόνην αὐτὸς ἐκνυμφεῖ τὴν θυγατέρα, αὐτὸς ὁμοιωθεὶς δράκοντι, καὶ τῇ γυναιξὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πλούτωνος εἶναι νομισθεῖση. Καὶ ἄλλαις πολλαῖς καὶ δίχα μεταμορφώσεως μίγνυται, ζῆλον τῶν ἀνδρῶν οὐκ ἐχόντων ὡς 15 ἐφ' ἁμαρτία, ἀλλ' εὖ εἰδότες ὅτι ἀφθόνως ταῖς γυναιξὶν αὐτῶν κοινωνῶν γεννᾷ, χαριζόμενος αὐτοῖς Ἑρμεῖς, Ἀπόλλωνας, Διονύσους, Ἐνδυμίονας καὶ ὄσους ἄλλους εἰρήκαμεν, ἐκ μίξεως αὐτοῦ κάλλει διαπρεπεστάτους.

ΙΕ'. Καὶ ἵνα μὴ εἰς ἄπειρον ἐξήγησιν τὸν χρόνον δαπανῶ, 20 πάντων μετὰ Διὸς θεῶν ἀφθόνους εὐρήσεις κοινωνίας· οἱ ἀνόητοι δὲ μοιχείας λέγουσι τῶν θεῶν, μηδὲ τῶν ἀρρένων τὰς μίξεις φυλασσομένων ὡς αἰσχράς, ἀλλὰ ἐπιτηδευόντων καὶ τοῦτο ὡς εὐπρεπές. Αὐτίκα γοῦν αὐτὸς ὁ Ζεὺς Γανυμήδους ἐρά· Ποδειδῶν Πέλοπος· Ἀπόλλων Κινύρου, Ζακύνθου, Ἰακίνθου, 25 Φόρβαντος, Ἰγλα, Ἀδμήτου, Κυπαρίσσου, Ἀμύκλα, Τρωῖλου, Βράγχου Τυμναίου, Πάρου Ποττιέως, Ὀρφέως· Διόνυσος δὲ

νωας, ὁ Ραδάμανθους, καὶ ὁ Σαρπηδώνας. Μὲ τὴν Εὐρυμέδουσα τοῦ Ἀχελώου, μεταμορφωμένος σὲ μυρμήγκι, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔγινε ὁ Μυρμιδώνας. Μὲ τὴ νύφη τοῦ Ἑρσαίου, μεταμορφωμένος σὲ γύπα, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννήθηκαν οἱ παλιοὶ σοφοὶ στὴ Σικελία. Μὲ τὴν Εἶμα τὴν ἰθαγενῆ στὴ Ρόδο συνευρέθηκε μέσω τῆς βροχῆς, καὶ γεννήθηκαν ἀπὸ αὐτὴν ὁ Παργαῖος, ὁ Κρόνιος καὶ ὁ Κύτος. Παντρεύτηκε καὶ τὴ Κασσιοπεία, παίρνοντας τὴ μορφή τοῦ Φοίνικα πού τὴν εἶχε παντρευτεῖ, ἀπὸ τὴν ὁποία βλάστησε γι' αὐτὸν ὁ Ἀγχίονας. Μὲ τὴ Νέμεση τοῦ Θεστίου, ἡ ὁποία πιστεύθηκε καὶ ὡς Λήδα, μεταμορφωμένος σὲ κύκνο ἢ χήνα, γέννησε τὴν Ἑλένη, καὶ ξανὰ μεταμορφωμένος σὲ ἀστέρι, ἔφερε στὸ φῶς τὸν Κάστορα καὶ τὸν Πολυδεύκη. Μὲ τὴν Λαμία μεταμορφώθηκε σὲ τσαλαπετεινό.

ΙΔ΄. Τὴν Μνημοσύνη, μεταμορφωμένος σὲ βοσκό, τὴν ἔκανε μητέρα τῶν Μουσῶν· τὴ Σεμέλη τοῦ Κάδμου τὴν παντρεύτηκε μεταβαλλόμενος σὲ πυρσό, καὶ ἀπ' αὐτὴν γέννησε τὸν Διόνυσο. Ὁ ἴδιος διακόρευσε τὴ θυγατέρα του Περσεφόνη μεταμορφωμένος σὲ δράκο, νομίζοντας ὅτι εἶναι ἡ γυναίκα τοῦ ἀδελφοῦ του Πλάτωνα. Καὶ μὲ πολλές ἄλλες ἤρθε σὲ σαρκικὴ ἐπαφή, χωρὶς μάλιστα νὰ μεταμορφωθεῖ, ἐνῶ οἱ ἄνδρες τους δὲν ζήλευαν, σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ ἀμαρτία, ἀλλὰ γνώριζαν καλᾶ ὅτι ἐρχόμενος σὲ ἐπαφή μὲ τὶς γυναῖκες τους γεννᾷ πλουσιοπάροχα, χαρίζοντάς τους Ἑρμεῖς, Ἀπόλλωνες, Διονύσους, Ἐνδυμίωνες καὶ ὄσους ἄλλους ἀναφέραμε, οἱ ὁποῖοι ἐξαιτίας τῆς δικῆς του ἐπαφῆς διακρίνονταν γιὰ τὸ κάλλος τους.

ΙΕ΄. Καὶ γιὰ νὰ μὴ ξοδεύω τὸν χρόνο σὲ ἀτέλειωτη διήγηση, θὰ βρεῖς ἄφθονες σαρκικὲς ἐπαφές ὄλων τῶν θεῶν μὲ τὸν Δία, πού οἱ ἀνόητοι τὶς ὀνομάζουν μοιχεῖες τῶν θεῶν, οἱ ὁποῖοι οὔτε τὶς σαρκικὲς ἐπαφές μὲ τοὺς ἀρσενικοὺς δὲν τὶς ἀπέφευγαν ὡς αἰσχρές, ἀλλὰ τὶς ἔκαναν καὶ αὐτὲς σὰν νὰ ἦταν εὐπρεπεῖς. Ἔτσι ὁ ἴδιος ἐρωτεύεται τὸν Γανυμήδη· ὁ Ποσειδώνας τὸν Πέλοπα· ὁ Ἀπόλλωνας τὸν Κινύρα, τὸν Ζάκυνθο, τὸν Ὑάκινθο, τὸν Φόρβαντα, τὸν Ὑλα, τὸν Ἄδμητο, τὸν Κυπάρισσο, τὸν Ἀμύκλα, τὸν Τρωῖλο, τὸν Βράγχο τὸν Τυμναῖο, τὸν Πάρο τὸν Ποτ-

Λαόνιδος, Ἀμπέλου, Ὑμεναίου, Ἐρμαφροδίτου, Ἀχιλλέως, ὁ δὲ Ἀσκληπιὸς Ἴππολύτου· καὶ Ἥφαιστος Πηλέως· Πάν δὲ Δάφνιδος· ὁ δὲ Ἑρμῆς Περσέως, Χρύσου, Θέρσου, Ὀδρύσου· Ἡρακλῆς δὲ Ἀβδήρου, Δρύοπος, Ἰοκάστου, Φιλοκτήτου, Ὕλα,
 5 Πολυφήμου, Αἴμονος, Χώνου, Εὐρυσθέως.

IS'. Πάντων οὖν σοι τῶν ἐπισημοτέρων θεῶν ἐκ μέρους τοὺς ἔρωτας παρεθέμην, φιλάτη, ἴν' εἰδῆς, ὅτι μόνοις ἀνθρώποις τοῖς ἀνοήτοις περὶ τοῦτο γίνεται ζήλοτυπία. Διὸ καὶ θνητοὶ τυγχάνουσιν καὶ λυπηρῶς τὸν βίον διατελοῦσιν, ὅτι τὰ δόξαντα
 10 τοῖς θεοῖς καλᾶ, αὐτοὶ διὰ τὸν αὐτῶν ζῆλον κακὰ εἶναι ἀπεφήναντο. Μακαρία οὖν ἔση τοῦ λοιποῦ, μιμουμένη θεοὺς καὶ οὐκ ἀνθρώπους. Ἄνθρωποι γάρ, τὴν νομιζομένην σωφροσύνην ἰδόντες σὲ διαφυλάσσουν, διὰ τὸ ἴδιον πάθος ἐπαινοῦσι μὲν, οὐκ ὠφελοῦσι δέ· θεοὶ δέ, ἐξομοιουμένην σε ἑαυτοῖς ὀρῶντες,
 15 καὶ ἐπαινέσουσι καὶ ὠφελήσουσιν.

IZ'. Λόγισαι γάρ μοι, πόσας ἠμείψαντο ἔρωμένας, ὧν τὰς μὲν κατηστέρισαν, τινῶν δὲ καὶ τέκνα καὶ συνεργοὺς εὐηργέτησαν. Αὐτίκα γοῦν Ζεὺς κατηστέρισεν Καλλιστώ, τὴν λεγομένην Ἄρκτον μικράν, ἣν καὶ Κυνόσουραν προσαγορεύουσι τινες·
 20 Ποσειδῶν δελφῖνα, διὰ τὴν Ἀμφιτρίτην, ἐνέταξε τῷ οὐρανῷ· καὶ Ὠρίωνα, τὸν Εὐρυάλης τῆς Μίνω, δι' Εὐρυάλην τὴν μητέρα τῶν ἄστρον κατηξίωσεν· Διόνυσος τὸν Ἀριάδνης στέφανον. Ζεὺς τὸν ἀετὸν συνεργήσαντα ἐπὶ τῇ Γανυμήδους ἀρπαγῇ, καὶ αὐτὸν τὸν Γανυμήδην ἐν Ὑδροχόου τιμῇ ἔταξεν· καὶ ταῦρον δι'
 25 Εὐρώπην ἐτίμησεν. Ἀλλὰ καὶ Κάστορα καὶ Πολυδεύκην καὶ Ἑλένην Λήδα χαριζόμενος ἐποίησεν ἀστέρας· καὶ Περσέα διὰ Δανάην· καὶ Ἀρκάδα διὰ Καλλιστώ· παρθένον, τὴν καὶ Δίκην,

νιέα, τὸν Ὀρφέα· ὁ Διόνυσος τὸν Λαόνιδο, τὸν Ἴαμπελο, τὸν Ὑμέναιο, τὸν Ἑρμαφρόδιτο, τὸν Ἀχιλλέα. Ὁ Ἀσκληπιὸς πάλιν τὸν Ἴππολυτο, καὶ ὁ Ἴφαιστος τὸν Πηλέα· ὁ Πάνας τὸν Δάφνιδα, ὁ Ἑρμῆς τὸν Περσέα, τὸν Χρῦσο, τὸν Θέρσο καὶ τὸν Ὀδρῦσο· καὶ ὁ Ἡρακλῆς τὸν Ἴαβδηρο, τὸν Δρύοπο, τὸν Ἰοκάστη, τὸν Φιλοκτήτη, τὸν Ἰγλα, τὸν Πολύφημο, τὸν Αἴμονα, τὸν Χῶνο καὶ τὸν Εὐρυσθέα.

ΙΣ΄. Σοῦ ἀπαρίθμησα τοὺς ἐπιμέρους ἔρωτες ὅλων τῶν ἐπισημοτέρων θεῶν, ἀγαπημένη, γιὰ νὰ γνωρίσεις ὅτι μόνο μεταξὺ τῶν ἀνοήτων ἀνθρώπων αὐτὸ προκαλεῖ ζηλοτυπία. Γι’ αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι θνητοὶ καὶ περνοῦν τὴ ζωὴ τους μὲ λύπη, ἐπειδὴ ἐκεῖνα ποὺ στοὺς θεοὺς φάνονται καλά, αὐτοὶ ἐξαιτίας τῆς ζήλειας τους τὰ χαρακτήρισαν κακά. Θὰ εἶσαι ἐπομένως στὸ ἐξῆς εὐτυχισμένη ἐὰν μιμεῖσαι τοὺς θεοὺς καὶ ὄχι τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ ὁ ἀνθρώποι, βλέποντας νὰ διατηρεῖς αὐτὸ ποὺ θεωρεῖται σωφροσύνη, ἐξαιτίας τοῦ δικοῦ τους πάθους σὲ ἐπαινοῦν βέβαια, ἀλλὰ δὲν σὲ ὠφελοῦν. Ἐνῶ οἱ θεοί, βλέποντάς σε νὰ ἐξομοιώνεσαι μὲ τοὺς ἑαυτούς τους, καὶ θὰ σὲ ἐπαινέσουν καὶ θὰ σὲ ὠφελήσουν.

ΙΖ΄. Γιατί, σὲ παρακαλῶ, σκέψου πόσες ἐρωμένες ἄμοιψαν ἀπὸ τίς ὁποῖες ἄλλες τίς κατέταξαν σὲ κάποιο ἀστερισμὸ, ἐνῶ ἄλλων εὐεργέτησαν καὶ τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς συνεργάτες τους. Γιὰ παράδειγμα, ὁ Δίας κατέταξε σὲ ἀστερισμὸ τὴν Καλλιστώ, τὴν λεγόμενη Μικρὴ Ἴαρκτο, τὴν ὁποία μερικοὶ τὴν ἀποκαλοῦν καὶ Κυνοσοῦρα. Ὁ Ποσειδῶνας τὸν Δελφίνα, ἐξαιτίας τῆς Ἀμφιτρίτης, τὸν κατέταξε στὸν οὐρανὸ· καὶ τὸν Ὠρίωνα, τὸν γιὸ τῆς Εὐρυάλης, τῆς γυναίκα τοῦ Μίνωα, ἐξαιτίας τῆς μητέρας τοῦ Εὐρυάλης, τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν ἄστρων. Ὁ Διόνυσος τὸν στέφανο τῆς Ἀριάδνης. Ὁ Δίας τὸν ἀετὸ ποὺ βοήθησε στὴν ἀρπαγὴ τοῦ Γανυμήδη, καὶ τὸν ἴδιο τὸν Γανυμήδη, τὸν τίμησε κατατάσσοντάς τον στὸν Ὑδροχόο· καὶ τὸν Ταῦρο τὸν τίμησε ἐξαιτίας τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ καὶ τὸν Κάστορα καὶ τὸν Πολυδεύκη καὶ τὴν Ἑλένη, γιὰ χάρι τῆς Λήδας, τοὺς ἔκανε ἀστέρια. Καὶ τὸν Περσέα, γιὰ χάρι τῆς Δανάης· καὶ τὸν Ἀρκάδα, ἐξαιτίας τῆς Θέ-

διὰ Θέμιν· Ἡρακλέα διὰ Ἀλκμήνην. Καὶ οὐκέτι μηκύνω πλέον·
μακρὸν δὲ τὸ κατ' εἶδος λέγειν, ὅσους διὰ πολλὰς ἐρωμένας εὐ-
ηργετήκασιν οἱ θεοὶ ταῖς πρὸς ἀνθρώπους κοινωνίαις, ἃς οἱ
ἀνόητοι ὡς κακὰς πράξεις ἀπαγορεύουσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι ἡδο-
5 νή ἐστὶν ἡ μεγάλη ἐν ἀνθρώποις ἀπόλαυσις.

ΙΗ'. Τί δέ; καὶ τῶν σοφῶν οἱ περιβόητοι οὐχ ἡδονὴν προ-
κρίνουσι καὶ αἷς ἐβουλήθησαν ἐμίγησαν; ὧν πρῶτος ὁ τῆς Ἑλ-
λάδος διδάσκαλος, περὶ οὗ αὐτὸς ὁ Φοῖβος ἔφη, «Ἀνδρῶν
ἀπάντων Σωκράτης σοφώτατος». Οὐκ ἐν τῇ εὐνομοτάτῃ πό-
10 λει, τῇ Λακεδαιμόνι, κοινὰς προτίθησι τὰς γυναῖκας, καὶ ὑπὸ
τῷ τρίβωνι τὸν καλὸν Ἀλκιβιάδην καλύπτει; Καὶ ὁ Σωκρατι-
κὸς δὲ Ἀντισθένης περὶ τοῦ δεῖν τὴν λεγομένην μοιχείαν μὴ
ἀποσεῖσθαι γράφει. Ἀλλὰ καὶ ὁ τούτου μαθητὴς Διογένης Λαῖ-
δι οὐκ ἐπὶ μισθῷ τῷ φέρειν αὐτὴν ἐπ' ὤμων δημοσίᾳ κοινωνεῖ
15 μετὰ παρρησίας; Οὐκ Ἐπίκουρος ἡδονὴν προκρίνει; Οὐκ Ἀρί-
στιππος μυρισθεὶς ὄλον αὐτὸν Ἀφροδίτῃ χαρίζεται; Οὐ Ζήνων
ἀδιαφορεῖν αἰνισσόμενος διὰ πάντων τὸ θεῖον εἶναι λέγει, ἵνα
γνώριμον τοῖς συνετοῖς γένηται, ἵνα ᾧ ἂν τις μιγῇ, ὡς ἑαυτῷ
μίγνυται, καὶ περισσὸν τὸ ἀπαγορεύειν τὰς λεγομένας μοιχείας
20 ἢ μίξεις μητρὸς ἢ θυγατρὸς ἢ ἀδελφῆς ἢ παίδων; Χρύσιππος δὲ
ἐν ταῖς ἐρωτικάῃς ἐπιστολαῖς καὶ τῆς ἐν Ἄργει εἰκόνας μέμνη-
ται, πρὸς τῷ τοῦ Διὸς αἰδοίῳ φέρων τῆς Ἥρας τὸ πρόσωπον.

ΙΘ'. Οἶδα ὅτι ταῦτα τοῖς ἀληθείας ἀμυήτοις φοβερὰ καὶ
αἰσχιστα καταφαίνεται, ἀλλ' οὐ τοῖς Ἑλλήνων θεοῖς καὶ φιλο-
25 σόφοις, οὐ τοῖς Διονύσου καὶ Δήμητρος μυστηρίοις. Ἀλλ' ἔφ'
ἅπασιν τούτοις, ἵνα μὴ πάντων θεῶν καὶ φιλοσόφων τοὺς βίους
λέγων παραναλίσκω τοὺς χρόνους, δύο ἔστωσάν σοι μέγιστοι
σκοποί, θεῶν μὲν Ζεὺς, ἀνδρῶν δὲ φιλοσόφων Σωκράτης. Τὰ

μίδας· τὸν Ἡρακλῆ γιὰ χάρη τῆς Ἀλκμήνης. Ἀλλὰ δὲν ἐπεκτείνουμαι περισσότερο· γιὰτι θὰ πάρει σὲ μῆκος ἂν μιλήσω γιὰ τὴν κάθε περίπτωση, πόσους δηλαδὴ εὐεργέτησαν οἱ θεοὶ ἐξαιτίας τῶν ἐρωμένων τους, γιὰ τὶς σαρκικὲς ἐπαφές τους μὲ ἀνθρώπους, τὶς ὁποῖες ἐπαφές οἱ ἀνόητοι τὶς ἀπαγορεύουν ὡς κακὲς πράξεις, μὴ γνωρίζοντας ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι ἡ μεγάλη ἀπόλαυση τῶν ἀνθρώπων.

ΙΗ΄. Ἀλλὰ τί; Μήπως καὶ οἱ πιὸ διάσημοι ἀπὸ τοὺς σοφοὺς δὲν προτιμοῦν τὴν ἡδονὴ καὶ δὲν ἤρθαν σὲ ἐπαφὴ μὲ αὐτὲς ποὺ θέλησαν; Μεταξὺ αὐτῶν πρῶτος ὁ δάσκαλος τῆς Ἑλλάδος, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ ἴδιος ὁ Φοῖβος εἶπε· «πιὸ σοφὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ὁ Σωκράτης». Δὲν ἐμφανίζουσι δημοσίως τὶς κοινὲς γυναικὲς στὴν πιὸ εὐνομούμενη πόλη, τὴ Σπάρτη, καὶ δὲν καλύπτει κάτω ἀπὸ τὸν τρίβωνα τὸν ὠραῖο Ἀλκιβιάδης; Ἀλλὰ καὶ ὁ σωκρατικὸς Ἀντισθένης γράφει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀπορρίπτουμε τὴ λεγόμενη μοιχεῖα. Ἐπίσης καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Διογένης δὲν ἤρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν Λαΐδα ἐπὶ πληρωμῇ, φέρνοντάς τὴν μὲ θάρρος δημοσίως πάνω στοὺς ὤμους του; Ὁ Ἐπίκουρος δὲν προτιμᾷ τὴν ἡδονή; Ὁ Ἀρίστιππος δὲν ἐπαλείφθηκε μὲ μύρο καὶ χάρισε ὅλο τὸν ἑαυτό του στὴν Ἀφροδίτη; Ὁ Ζήνωνας, διδάσκοντας νὰ ἀδιαφοροῦμε, δὲν λέει ὅτι τὸ θεῖο βρίσκεται σὲ ὅλα, γιὰ νὰ γίνῃ γνωστὸ στοὺς συνετούς, ὥστε, μὲ ὅποιον καὶ ἂν ἔρθῃ σὲ ἐρωτικὴ ἐπαφὴ κανεὶς, νὰ εἶναι σὰν νὰ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἑαυτό του, ὅποτε εἶναι περιττὸ νὰ ἀπαγορεύονται οἱ λεγόμενες μοιχεῖες ἢ ἐρωτικὲς ἐπαφές μητέρας, θυγατέρας, ἀδελφῆς ἢ παιδιῶν; Ὁ Χρύσιππος πάλι στὶς ἐρωτικὲς ἐπιστολές του ἀναφέρει καὶ τὴν παράσταση τοῦ Ἄργου, ὅπου κοντὰ στὸ αἰδοῖο τοῦ Δία εἰκονίζεται τὸ πρόσωπο τῆς Ἥρας.

ΙΘ΄. Γνωρίζω ὅτι αὐτὰ γιὰ ὅσους εἶναι ἀμύητοι στὴν ἀλήθεια φαίνονται φοβερὰ καὶ πολὺ αἰσχρά, ἀλλὰ ὄχι στοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς φιλοσόφους, οὔτε στὰ μυστήρια τοῦ Διούσου καὶ τῆς Δήμητρας. Ἀλλὰ σὲ ὅλους αὐτούς, γιὰ νὰ μὴ καταναλώνω τὸν χρόνο περιγράφοντας τοὺς βίους, ὅλων τῶν θεῶν καὶ φιλοσόφων, δύο πρέπει νὰ εἶναι γιὰ σένα οἱ ὑψηλότεροι στό-

δὲ λοιπά, ὧν σοι γράψας ὑπέμνησα, συνείσα ἔπεχε, μήποτε ἐραστήν σου λυπήσης· ἐπεὶ ὡς θεοῖς καὶ ἥρωσι τὰ ἐναντία πράξαντα, ἀσεβῆς κριθεῖσα, τὴν προσήκουσαν ὑφέξεις τιμωρίαν. Ἐὰν δὲ παντὶ ἐραστῇ ἑαυτὴν παρασχῆς, ὡς θεοὺς μιμουμένη τῆς παρ' αὐτῶν τεύξῃ εὐεργεσίας. Τὰ δὲ λοιπά, φιλότατη, μεμνημένη περὶ ὧν σοι ἐξέφηνα μυστηρίων, διὰ γραμμάτων μοι τὴν σὴν δεῖξον προαίρεσιν. Ἔρρωσό μοι.

Κ'. Ἐγὼ τοίνυν τότε λαβὼν τὸ βιβλίον τοῦτο παρὰ τοῦ Ἀππίωνος, ὡς ὄντως διαπέμψων αὐτὸ τῇ ἐρωμένῃ, ἐπλασάμην ὡς ἐκείνης πρὸς ταῦτα ἀντιγραψάσης, καὶ τῇ ὑστεραία, ἐλθόντι αὐτῷ ἐπέδωκα τῷ Ἀππίωνι ὡς δῆθεν τὴν παρ' ἐκείνης ἀντιγραφὴν, οὕτως ἔχουσαν·

Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς πρὸς Ἀππίωνα ὡς παρὰ τῆς ἐρωμένης.

15 ΚΑ'. Θαυμάζω πῶς, ἐπὶ σοφία με ἐπαιέσας, ὡς ἀνοήτῳ γράφεις. Εἰς γὰρ σὸν πάθος πεῖσαί με θελήσας ἐκ τῶν περὶ τοὺς θεοὺς μυθολογημάτων ἐποιήσω τὰ παραδείγματα, Ἔρωτα τὸν πάντων πρεσβύτατον, ὡς ἔφησ, ἐπὶ πάντων θεῶν καὶ ἀνθρώπων, βλασφημῆσαι μὴ φοβηθεῖς, ὅπως τὴν ἐμὴν φθειρήσῃ ψυχὴν καὶ τὸ ἐμὸν σῶμα περιυβρίσης. Ἔρωσ γὰρ θεῶν οὐκ ἔστιν ἀρχηγέτης, ὁ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις. Εἰ γὰρ ἐκὼν ἐπιθυμεῖ, αὐτός ἐστιν ἑαυτοῦ πάθος καὶ κόλασις, καὶ θεὸς οὐκ ἂν εἴη ὁ πάσχων ἐκὼν· εἰ δὲ ἄκων ἐρᾷ τῆς μίξεως, καὶ τὰς ἡμετέρας δερχόμενος ψυχᾶς, ὥσπερ δι' ὀργάνων τῶν ἡμετέρων σωμά-
25 των εἰς τὰς τῶν νοητῶν φέρεται συνουσίας, ὁ τοῦτον ἐρᾷ ποιῶν καὶ φέρων μείζων αὐτοῦ τυγχάνει· καὶ πάλιν αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ φέροντος ἐτέρῳ πόθῳ φερομένου, μείζων ἄλλος ὁ φέρων ἐκεῖνον εὐρίσκεται· καὶ εἰς ἀπέραντον ἐπαναφορὰν τῶν

χοι· ἀπὸ τοὺς θεοὺς ὁ Δίας, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὁ Σωκράτης. Ὅλα τὰ ἄλλα, πού σοῦ θύμησα γράφοντας, γνωρίζοντάς τα, πρόσεχε νὰ μὴ στενοχωρήσεις ποτέ ἐραστή σου· γιατί, ἀφοῦ δικαστεῖς ἐπειδὴ ἔκανες τὰ ἀντίθετα πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἥρωες, θὰ ὑποστεῖς τὴν τιμωρία πού σοῦ ταιριάζει. Ἐνῶ ἐὰν προσφέρεις τὸν ἑαυτό σου σὲ κάθε ἐραστή, ἐπειδὴ μιμεῖσαι τοὺς θεοὺς, θὰ ἐπιτύχεις τὴν εὐεργεσία τους. Ἀνακαλώντας λοιπόν, ἀγαπημένη μου, στή μνήμη σου ὅλα τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ μυστήρια γιὰ τὰ ὁποῖα σοῦ μίλησα, δεῖξε μου μὲ γράμματα τὴν πρόθεσή σου. Ὑγίαινε.

Κ΄. Ἐγὼ λοιπόν τότε παίρνοντας τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀπὸ τὸν Ἀπίωνα, μὲ σκοπὸ νὰ τὸ στείλω πραγματικὰ στήν ἐρωμένη μου, προσποιήθηκα ὅτι ἐκείνη ἀπάντησε σ' αὐτά, καὶ τὴν ἐπομένη, ὅταν αὐτὸς ἦρθε ἔδωσα στὸν Ἀπίωνα ἀπὸ ἐκείνην δῆθεν τὴν ἀπάντηση, ἢ ὁποῖα εἶχε ὡς ἐξῆς.

Ἀντίγραφο ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ἀπίωνα, δῆθεν ἀπὸ τὴν ἐρωμένη

ΚΑ΄. Ἀπορῶ πῶς, ἐνῶ μὲ ἐπήνερες γιὰ σοφία, μοῦ γράφεις σὰν νὰ εἶμαι ἀνόητη. Γιατί, θέλοντας νὰ μὲ πείσεις γιὰ τὸ πάθος, ἔφερες παραδείγματα ἀπὸ τὰ γύρω ἀπὸ τοὺς θεοὺς μυθολογήματα, καὶ τὸν Ἔρωτα, πού εἶναι ὁ πιὸ παλιὸς ἀπὸ ὅλους, ὅπως εἶπες, δὲν φοβήθηκες νὰ τὸν βλασφημήσεις σὲ ὅλους τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ διαφθείρεις τὴν ψυχὴ μου καὶ νὰ ἐξευτελίσεις τὸ σῶμα μου. Γιατί ὁ Ἔρωτας δὲν εἶναι ἀρχηγὸς τῶν θεῶν στὶς ἐπιθυμίες. Καθόσον ἐὰν ἐπιθυμεῖ μὲ τὴ θέλησή του, ὁ ἴδιος εἶναι πάθος καὶ κόλαση τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι θεὸς αὐτὸς πού πάσχει θεληματικά· ἐὰν πάλι ἐπιθυμεῖ παρὰ τὴ θέλησή του τὴν ἐρωτικὴ ἐπαφή, καὶ διαπερνώντας τίς δικές μας ψυχὲς χρησιμοποιοεῖ σὰν ὄργανα τὰ δικά μας σώματα γιὰ τίς νοητὲς συνουσίες, αὐτὸς πού τὸν κάνει νὰ ἐπιθυμεῖ καὶ τὸν κατευθύνει εἶναι μεγαλύτερός του· καὶ πάλι, ἐὰν ἐκεῖνος πού τὸν κατευθύνει κατευθύνεται ἀπὸ ἄλλον πόθο, ὑπάρχει ἄλλος μεγαλύτερος πού κατευθύνει ἐκεῖνον. Καὶ ἔτσι ὁδηγοῦμαστε σὲ ἀτελείωτη μεταβίβαση τῶν ἐρωτευμένων, πρᾶγμα πού εἶναι ἀδύνατο. Ἐτσι δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐκεῖνος πού κατευθύνει,

έρωντων γίνεται, ὃ ἐστὶν ἀδύνατον· οὕτως οὐκ ἔστιν οὔτε ὁ φέ-
ρων, οὔτε ὁ φερόμενος, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἐρῶντος τὸ ἐπιθυμητι-
κόν ἐστι πάθος, ἐλπίδι ἀυξόμενον καὶ ἀπογνώσει μειούμενον.

ΚΒ'. Οἱ δὲ κρατεῖν αἰσχροῦς ἐπιθυμίας μὴ βουλόμενοι τῶν
5 θεῶν καταψεύδονται, ἵνα, περὶ ὧν πράττουσιν, τοὺς θεοὺς ὡς
προτέρους δράσαντας ὑποδεικνύντες, ἀπαλλάσσονται τῆς μέμ-
ψεως. Εἰ γὰρ παιδοποιίας ἔνεκεν, καὶ οὐκ ἀσελγείας, οἱ λεγό-
μενοι θεοὶ τὰς μοιχείας ἐπετέλουν, τί καὶ τοῖς ἄρσεσιν ἐμίγνυντο;
Ἄλλὰ χαριζόμενοι, φησὶν, ταῖς ἐρωμέναις κατηστέριζον αὐτάς.
10 Οὐκοῦν πρὸ τούτου οὐκ ἦσαν ἀστέρες, μέχρις ὅτε ἀσελγείας
προφάσει ὑπὸ μοιχῶν ὁ οὐρανὸς ἄστροις ἐκοσμήθη; Πῶς δὲ
καὶ οἱ τῶν κατηστερισμένων ἔκγονοι ἐν ἄδου κολάζονται, ὃ τε
Ἄτλας βαρούμενος, καὶ ὁ Τάνταλος δίψῃ ἀνιώμενος, καὶ ὁ Σί-
συφος ἐρείδων πέτραν, Τιτυὸς τὰ σπλάγχνα διορυττόμενος,
15 Ἰξίων περὶ τροχὸν ἀπαύστως κυλινδούμενος; Πῶς δὲ καὶ οἱ
ἐρασταὶ θεοὶ ὄντες, οἷς ἐμίαναν, κατηστέριζον, ἑαυτοῖς τοῦτο μὴ
χαρισάμενοι;

ΚΓ'. Οὐκ ἄρα ἦσαν θεοί, ἀλλὰ τυράννων αἰνίγματα. Κρό-
νου γὰρ ἐν τοῖς Καυκασίοις ὄρεσιν οὐκ ἐν οὐρανῷ, ἀλλ' ἐν γῆ
20 τάφος τις δείκνυται, ἀνδρὸς ἀγρίου καὶ τεκνοβόρου. Ἄλλὰ καὶ
τοῦ ἀσελγοῦς Διός, τοῦ μυθικοῦ, τοῦ ὁμοίως τὴν θυγατέρα
Μῆτιν καταπιόντος, ἐν Κρήτῃ θεωρεῖται τάφος· καὶ ἐν τῇ Ἀχε-
ρουσίᾳ δὲ λίμνη Πλούτωνος καὶ Ποσειδῶνος· Ἡλίου δὲ ἐν
Ἄστροις καὶ Σελήνης ἐν Καρκοῖς· Ἑρμοῦ δὲ ἐν Ἑρμουπόλει·
25 Ἄρεως ἐν Θράκῃ· Ἀφροδίτης ἐν Κύπρῳ· Διονύσου ἐν Θήβαις·
καὶ τῶν ἄλλων ἐν ἄλλοις τόποις. Πλὴν φαίνονται αὐτῶν τῶν
λεχθέντων οἱ τάφοι. Ἄνθρωποι γὰρ ἦσαν, καὶ ταῦτα μοχθηροὶ
καὶ μάγοι. Οὐδὲ γὰρ ἄλλως μονοκράτορες ἐγεγόνεισαν, Ζεὺς
λέγω ὁ μυθικὸς καὶ Διόνυσος, εἰ μὴ τῇ μεταμορφώσει, ὧν ἠθε-
30 λον ἐπεκράτουν, εἰς ὅπερ αὐτοὶ ἠθέλον.

οὔτε ἐκεῖνος ποὺ κατευθύνεται, ἀλλὰ ἡ ἐπιθυμία ἀποτελεῖ πάθος τοῦ ἴδιου τοῦ ἐρωτευμένου, ποὺ μὲ τὴν ἐλπίδα αὐξάνεται καὶ μὲ τὴν ἀπογοήτευση μειώνεται.

ΚΒ΄. Ἐκεῖνοι λοιπὸν ποὺ δὲν θέλουν νὰ συγκρατήσουν τὴν αἰσχρὴ ἐπιθυμία τους λένε ψέματα γιὰ τοὺς θεοὺς, ὥστε, παρουσιάζοντας τοὺς θεοὺς νὰ κάνουν πρῶτοι ἐκεῖνοι αὐτὰ ποὺ κάνουν αὐτοί, νὰ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὴ μομφή. Γιατί, ἐὰν οἱ λεγόμενοι θεοὶ ἔκαναν τὶς μοιχεῖες χάριν παιδοποιίας καὶ ὄχι ἀσέλγειας, τότε γιατί ἔρχονταν σὲ ἐπαφὴ καὶ μὲ τοὺς ἀρσενικούς; Ὅμως, λέει, κάνοντας τὸ χατήρι τῶν ἐρωμένων τους τὶς κατέτασσαν σὲ κάποιον ἀστερισμό. Ἄρα πρὶν ἀπὸ αὐτὸ δὲν ὑπῆρχαν ἄστρα, μέχρι ποὺ μὲ τὴν πρόφαση τῆς ἀσέλγειας στολίστηκε ὁ οὐρανὸς μὲ ἄστρα; Τότε πῶς καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν ποὺ ἔγιναν ἄστρα τιμωροῦνται στὸν Ἄδη, ὅπως ὁ Ἄτλας, ποὺ εἶναι φορτωμένος, καὶ ὁ Τάνταλος ποὺ βασανίζεται ἀπὸ δίψα, καὶ ὁ Σίσυφος ποὺ κυλάει βράχο, ὁ Τιτυὸς ποὺ τοῦ τρυποῦν τὰ σπλάγχνα, καὶ ὁ Ἰξίων ποὺ γυρίζει ἀσταμάτητα γύρω ἀπὸ ἓνα τροχό; Καὶ γιατί οἱ ἐραστές, ποὺ ἦταν θεοί, ἐνῶ ἔκαναν ἀστέρια αὐτοὺς ποὺ μίαιναν, δὲν ἔκαναν τὸ ἴδιο καὶ στοὺς ἑαυτοὺς τους;

ΚΓ΄. Ἐπομένως δὲν ἦταν θεοί, ἀλλὰ σκοτεινὴ ἐνέργεια τυράννων. Γιατί τοῦ Κρόνου ὑπάρχει στὰ Καυκάσια βουνά, ὄχι στὸν οὐρανό, ἀλλὰ στὴ γῆ, κάποιος τάφος, ἀνθρώπου ἄγριου καὶ παιδοφάγου. Ἐπίσης καὶ τοῦ ἀκόλαστου Δία τῆς μυθολογίας, ὁ ὁποῖος κατὰ ὅμοιο τρόπο κατὰπιε τὴ θυγατέρα του Μῆτι, ὁ τάφος ὑπάρχει στὴν Κρήτη. Οἱ τάφοι τοῦ Πλούτωνα καὶ τοῦ Ποσειδῶνα ὑπάρχουν στὴ Ἀχερουσία λίμνη τοῦ Ἡλίου στὰ Ἄστρα καὶ τῆς Σελήνης στοὺς Καρκούς· ἐπίσης τοῦ Ἑρμῆ στὴν Ἑρμούπολη, τοῦ Ἄρη στὴ Θράκη, τῆς Ἀφροδίτης στὴν Κύπρο, τοῦ Διονύσου στὶς Θῆβες, καὶ τῶν ἄλλων σὲ ἄλλους τόπους, καὶ φαίνονται αὐτῶν ποὺ ἀναφέρθηκαν οἱ τάφοι. Γιατί ἦταν ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα φθονεροὶ καὶ μάγοι. Ἄλλωστε δὲν θὰ μπορούσαν μὲ ἄλλο τρόπο νὰ γίνουν μονοκράτορες, ἐννοῶ ὁ μυθολογικὸς Δίας καὶ ὁ Διόνυσος, παρὰ μόνο μὲ τὴ μεταμόρφωση, μὲ τὴν ὁποία ἐπιβάλλονταν σὲ ὅποιους ἤθελαν καὶ σὲ ὅ,τι αὐτοὶ ἤθελαν.

ΚΔ'. Εἰ δὲ τούτων δεῖ ζηλοῦν τοὺς βίους, μὴ μόνον τὰς μοιχείας, ἀλλὰ καὶ τὰς τραπέζας αὐτῶν μιμῶμεθα. Ὁ γὰρ Κρόνος τὰ αὐτοῦ τέκνα κατέπιεν, καὶ Ζεὺς ὁμοίως τὴν αὐτοῦ θυγατέρα. Καὶ τί δεῖ λέγειν; Πέλοψ πάντων θεῶν δεῖπνον ἐγένετο.
 5 Ὅθεν καὶ ἡμεῖς πρὸ τῶν ἀθεμίτων γάμων ὁμοιον δεῖπνον τοῖς θεοῖς ἐπιτελέσωμεν· οὕτω γὰρ ἂν εἴη τὸ δεῖπνον τῶν γάμων ἄξιον. Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἂν ὑποσταίῃ ποτέ, ὡς οὐδὲ ἐγὼ τὸ μοιχήσασθαι. Πρὸς τούτοις δέ μοι Ἔρωτος ὡς δυνατοῦ θεοῦ ἀπειλεῖς χόλον. Ἔρωτος θεὸς οὐκ ἔστιν, οἷος δοκεῖ, ἀλλ' ἐκ τῆς
 10 τοῦ ζώου κράσεως πρὸς διαδοχὴν τοῦ βίου, κατὰ πρόνοιαν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργήσαντος, συμβαίνουσα ἐπιθυμία, ἵνα τὸ πᾶν γένος μηδεπῶποτε ἐπιλείπῃ, ἀλλὰ προφάσει ἡδονῆς ἐκ τῆς τοῦ μέλλοντος τελευτῶν οὐσίας πάλιν ἄλλος γένηται, νομίμῳ προεκπεφυκῶς γάμῳ, ὅπως τὸ γηροτροφεῖν τὸν αὐτοῦ πατέρα
 15 γνώσῃ, ὅπερ ποιεῖν οἱ ἐκ μοιχείας γεγονότες οὐκ ἂν ἐδύναντο, φύσιν στοργῆς πρὸς τοὺς γεννήσαντας οὐκ ἔχοντες.

ΚΕ'. Ἐπεὶ οὖν διαδοχῆς ἕνεκεν καὶ γνησίας ἐπαυξήσεως, ὡς ἔφην, ἡ ἐπιθυμία συμβαίνει ἢ ἐρωτική, χρὴ τοὺς γονεῖς, σωφροσύνης προνοουμένους, τοὺς αὐτῶν παῖδας πρὸ τῆς ἐπι-
 20 θυμίας διὰ τῶν σωφρονιζόντων βιβλίων προπαιδεύειν, καὶ τοῖς κρείττοσιν αὐτοὺς προεθίζειν λόγοις· ὅτι δευτέρα φύσις ἢ συνήθεια· πρὸς τούτοις δὲ πυκνῶς αὐτοὺς τὰς κολάσεις ὑπομιμνήσκειν τὰς ἐκ τῶν νόμων, ἵνα, ὥσπερ χαλινῶ τῷ φόβῳ χρώμενοι, ταῖς ἀτόποις μὴ συντρέχωσιν ἡδοναῖς· προσήκει δὲ καὶ πρὸ
 25 τοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπακμάσαι γάμῳ τὸ φυσικὸν τῆς ἡλικίας πληροφορεῖν πάθος, πρότερον πείσαντας ὡς εἶδος ἐτέρας γυναικὸς μὴ ἀτενίζειν.

ΚΣ'. Ὁ γὰρ νοῦς ἡμῶν, ὁπότεν τὰ πρῶτα τῇ τέρψει τὸ εἶδος τῆς ἐρωμένης ἀπομάχεται, ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ ἐνορῶν
 30 ἀεὶ τὴν μορφήν, διὰ τῆς μνήμης βασανίζεται· καὶ μὴ τυγχάνων

ΚΔ΄. Ἐὰν ὁμως πρέπει νὰ μιμούμαστε τὴ ζωὴ αὐτῶν, νὰ μὴ μιμούμαστε μόνο τὶς μοιχεῖες, ἀλλὰ καὶ τὰ τραπέζια. Γιατὶ ὁ Κρόνος κατάπιε τὰ παιδιά του καὶ ὁ Δίας ἐπίσης τὴ θυγατέρα του. Ἀλλὰ τί χρειάζεται νὰ τὰ λέω τώρα; Ὁ Πέλοπας ἔγινε δεῖπνο ὄλων τῶν θεῶν. Ἔτσι καὶ ἐμεῖς, πρὶν ἀπὸ τοὺς ἀθέμιτους γάμους, νὰ παραθέσουμε ὁμοιο δεῖπνο στοὺς θεοὺς. Γιατὶ ἔτσι θὰ μπορούσε τὸ δεῖπνο νὰ εἶναι ἀντάξιο τῶν γάμων. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ ποτέ, ὅπως οὔτε ἐγὼ νὰ μοιχευθῶ. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων μὲ ἀπειλεῖς μὲ τὸν θυμὸ τοῦ Ἑρωτα, ποὺ εἶναι θεὸς δυνατός. Ὁ Ἑρωτας δὲν εἶναι θεός, τέτοιος ποὺ νομίζεις, ἀλλὰ ἡ ἐπιθυμία ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἔνωση τοῦ ζῶου, γιὰ τὴ διαδοχὴ τῆς ζωῆς, σύμφωνα μὲ τὴν πρόνοια ἐκείνου ποὺ δημιούργησε τὰ πάντα, γιὰ νὰ μὴ ἐκλείψει ποτέ κάθε γένος, ἀλλὰ μὲ τὴν δικαιολογία τῆς ἡδονῆς, ἀπὸ τὴν οὐσία ποὺ θὰ πεθάνει στὸ μέλλον, γεννιέται πάλι ἄλλος, φυτρώνοντας ἀπὸ νόμιμο γάμο, γιὰ νὰ μάθει νὰ φροντίζει τὸν πατέρα του στὰ γεράματα του, πρᾶγμα ποὺ δὲν θὰ μπορούσαν νὰ τὸ κάνουν αὐτοὶ ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ μοιχεῖα, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τὴ φυσικὴ στοργὴ πρὸς ἐκείνους ποὺ τοὺς γέννησαν.

ΚΕ΄. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἐρωτικὴ ἐπιθυμία προκαλεῖται γιὰ χάρη τῆς διαδοχῆς καὶ τῆς γνήσιας αὐξήσεως, ὅπως εἶπα, πρέπει οἱ γονεῖς, φροντίζοντας ἐκ τῶν προτέρων γιὰ τὴ σωφροσύνη, νὰ ἐκπαιδεύουν τὰ παιδιά τους, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, μὲ τὰ βιβλία ποὺ σωφρονίζουν, καὶ νὰ τὰ συνηθίζουν ἀπὸ ἐνωρὶς στὴν ἠθικὴ· γιὰ τὴν ἐπιθυμία εἶναι δευτέρη φύση. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ ὁμως, νὰ τὰ θυμίζουν συχνὰ καὶ τὶς τιμωρίες ποὺ προβλέπουν οἱ νόμοι, ὥστε, χρησιμοποιοῦντας τὸ φόβο σὰν χαλινάρι, νὰ μὴ ἐμπλέκονται στὶς ἄτοπες ἡδονές· πρέπει μάλιστα καὶ πρὶν ἐνταθεῖ ἡ ἐπιθυμία, νὰ τὰ πληροφοροῦν μὲ γάμο γιὰ τὸ φυσικὸ πάθος τῆς ἡλικίας, πείθοντάς τα ἐκ τῶν προτέρων νὰ μὴ προσέχουν τὸ πρόσωπο ἄλλης γυναίκα.

ΚΣ΄. Γιατὶ ὁ νοῦς μας, ὅταν μιὰ φορὰ ἀποτυπώσει μὲ τὴν τέρψη τὸ πρόσωπο τῆς ἐρωμένης, βασανίζεται βλέποντας, σὰν σὲ καθρέπτη διαρκῶς, μέσω τῆς μνήμης τὴ μορφή της. Καὶ ὅταν

μὲν τῆς ἐπιθυμίας, τῆς ἐπιτυχίας μελετᾷ τὰς ὁδοὺς, ἐπιτυχῶν δέ, μᾶλλον αὖξεται, ὡσπερ τὸ πῦρ τῆς ὕλης εὐποροῦν, καὶ μάλιστα ὅτ' ἂν τῇ ψυχῇ τοῦ ἐρῶντος πρὸ τοῦ πάθους προσεντετυπωμένος μὴ προὔπαρξῃ φόβος. Ὡς γὰρ ὕδωρ πῦρ κατασβέννυσιν, οὕτω καὶ φόβος τῆς ἀλόγου ἐπιθυμίας ἐστὶ σβεστήριος. Ὅθεν ἐγὼ ἔκ τινος Ἰουδαίου τὰ Θεῶν πρέποπντα καὶ νοεῖν καὶ ποιεῖν ἐκμαθοῦσα, εὐάλωτος πρὸς μοιχείαν ὑπὸ ψευδῶν μύθων οὐ γίνομαι. Θέλοντι δέ σοι καὶ σπουδάζοντι σωφρονεῖν, φλεγμαινούση ψυχῇ πρὸς ἔρωτα, βοηθοίη Θεὸς καὶ τὴν ἴασιν παρα-
10 σχοίη.

ΚΖ: Ἐπακούσας δὲ ὁ Ἀπίων τῆς ὑποκρίτου ἀντιγραφῆς, ἔφη·

Μὴ τι ἀλόγως Ἰουδαίους μισῶ; Νῦν γοῦν ταύτην τίς ποτε συντυχῶν Ἰουδαῖος, καὶ εἰς τὴν θρησκείαν μεταγαγὼν
15 ἀνέπεισε σωφρονεῖν, καὶ ἀδύνατόν ἐστι τοῦ λοιποῦ αὐτὴν εἰς κοινωνίαν ἐτέρου τινὸς συνελθεῖν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι, τὸν Θεὸν ὡς παντεπόπτην τῶν πράξεων προθέμενοι, σφόδρα σωφρονεῖν ἐγκαρτεροῦσιν, ὡς λαθεῖν μὴ δυνάμενοι.

ΚΗ: Ταῦτα ἀκούσας, ἔφην τῷ Ἀπίωνι·

Νῦν σοι τὰ ἀληθῆ ὁμολογήσω. Ἐγὼ γυναικὸς οὐκ ἠράσθην οὐδὲ ἄλλου τινός, πάνυ μου τῆς ψυχῆς δεδαπανημένης πρὸς ἄλλας ἐπιθυμίας καὶ πρὸς ἀληθῶν δογμάτων εὔρεσιν. Καὶ μέχρι τοῦ νῦν, πολλὰς γνώμας φιλοσόφων διασκοπήσας, πρὸς οὐδένα αὐτῶν ἔνευσα, ἢ πρὸς τὸ Ἰου-
25 δαίων μόνον, ἐμπόρου τινὸς αὐτῶν ὀθόνας πιπράσκοντος ἐνταῦθα τῇ Ρώμῃ ἐπιδεδημηκότος, καὶ ἔκ τινος συντυχίας ἀγαθῆς ἀπλούστερόν μοι τὸ μοναρχικὸν φρόνημα παραθεμένου.

ΚΘ: Ἀκούσας δέ μου τῆς ἀληθείας ὁ Ἀπίων, ὁ ἀλόγως μισῶν τὸ Ἰουδαίων, καὶ τί ποτέ ἐστὶν αὐτῶν τὸ πιστὸν οὔτε εἰδὼς οὔτε εἰδέναί θέλων, ἀκρίτως ὀργισθεὶς τῇ σιωπῇ ἐξ αὐτῆς

δὲν πετυχαίνει τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιθυμίας του, σκέφτεται τοὺς τρόπους τῆς ἐπιτυχίας, ἐνῶ ὅταν τὴν ἱκανοποιεῖ, αὐξάνεται περισσότερο, ὅπως ἡ φωτιά ὅταν ἔχει ἄφθονα ξύλα, καὶ προπαντὸς ὅταν μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἐρωτευμένου δὲν ὑπάρχει χαραγμένος ὁ φόβος. Γιατί, ὅπως τὸ νερὸ σβήνει τὴν φωτιά, ἔτσι καὶ ὁ φόβος χρησιμεύει στὴν κατάσβεσιν τῆς ἄλογης ἐπιθυμίας. Γι' αὐτὸ κι ἐγώ, μαθαίνοντας ἀπὸ κάποιον Ἰουδαῖο νὰ σκέφτομαι καὶ νὰ κάνω ὅσα ἀρμόζουν στὸν Θεό, δὲν παρασύρομαι εὐκόλα στὴ μοιχεία ἀπὸ ψεύτικους μύθους. Ἐὰν ὅμως θέλεις καὶ ἐπιθυμεῖς νὰ γίνεις συνετός, τὴν ψυχὴ σου ποὺ φλογίζεται ἀπὸ ἔρωτα, μακάρι νὰ βοηθήσει ὁ Θεὸς καὶ νὰ τῆς δώσει τὴν θεραπείαν.

ΚΖ'. Ὅταν ἄκουσε ὁ Ἀπίων τὴν προσποιητὴν ἀπάντησιν, εἶπε·

Μήπως μισῶ ἄδικα τοὺς Ἰουδαίους; Τώρα λοιπὸν αὐτὴν τὴν συνάντησε κάποτε κάποιος Ἰουδαῖος καὶ ἀφοῦ τὴν μετέστρεψε στὴ θρησκείαν του, τὴν ἔπεισε νὰ ζεῖ συνετὴ ζωὴ, καὶ ἔτσι εἶναι ἀδύνατον ἐξῆς νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφὴ καὶ κάποιον ἄλλο, γιατί αὐτοὶ πιστεύοντας ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιβλέπει ὅλες τὶς πράξεις τους, ἐπιμένουν πολὺ στὴ σώφρονα ζωὴ, ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ ἀποφύγουν τὴν προσοχὴν του.

ΚΗ'. Ἀκούοντας αὐτὰ, εἶπα στὸν Ἀπίωνα.

Τώρα θὰ σοῦ ὁμολογήσω τὴν ἀλήθειαν. Ἐγὼ δὲν ἐρωτεύθηκα γυναῖκα οὔτε κανένα ἄλλον, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ μου εἶναι πολὺ ἀπασχολημένη μετ' ἄλλες ἐπιθυμίας καὶ μετ' τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθινῆς διδασκαλίας. Καὶ μέχρι τώρα, ἀφοῦ ἐξέτασα προσεκτικὰ πολλὰς γνώμας τῶν φιλοσόφων, δὲν ἐκλίνα πρὸς κανένα, παρὰ μόνον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν κάποιος ἔμπορος, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἦρθαν ἐδῶ στὴ Ρώμην καὶ ποὺ πουλάει ὑφάσματα, ἀπὸ κάποια ἀγαθὴ συντυχία μου ἐξέθεσε πρὸς ἀπλὰ τὴν πίστην σὲ ἕνα Θεό.

ΚΘ'. Ἀκούοντας τὴν ἀλήθειαν μου ὁ Ἀπίων, ποὺ μισοῦσε χωρὶς λόγον τὴν πίστην τῶν Ἰουδαίων, χωρὶς νὰ ξέρει οὔτε νὰ θέλει νὰ μάθει τί τέλος πάντων εἶναι αὐτὴ ἡ πίστη τους, ὀργίσθηκε

ἤδη τῆς Ρώμης ἀπηλλάσσετο· καὶ ἔκτοτε νῦν πρῶτον αὐτῷ συντετυχηκῶς, τὸν ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου θυμὸν ὑποπτεύω εἰκότως. Πλὴν ἐφ' ὑμῶν αὐτοῦ πεύσομαι, τί ἂν ἔχοι λέγειν περὶ τῶν λεγομένων θεῶν, ὧν οἱ βίοι, παντοπαθεῖς εἶναι μυθολογούμενοι, πρὸς τὴν τοῦ ὁμοίου μίμησιν ἐπιτηδὲς ᾄδονται δημοσία, ὧν πρὸς τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσιν, ὡς ἔφην, καὶ οἱ κατὰ τόπον δείκνυνται τάφοι.

Α'. Ταῦτα οἱ ἕτεροι προακούσαντες ἐμοῦ καὶ μαθεῖν τὰ ἐξῆς ποθοῦντες, συνῆλθόν μοι, ὡς ἐπισκεψόμενοι Ἀπίωνα.
 10 Καὶ δὴ λελουμένον αὐτὸν ἤδη κατελαμβάνομεν ἐφ' ἐτοίμῳ τραπέζῃ. Διόπερ ὀλίγα ἠκριβολογησάμεθα εἰς τὸν περὶ θεῶν λόγον. Ὁ δέ, οἶμαι, συνεῖς ἡμῶν τὴν προαίρεσιν, εἰς τὴν ἐπιούσαν ἔχειν τι εἰπεῖν ὑπέσχετο περὶ θεῶν, καὶ τὸν αὐτὸν προεδήλωσεν ἡμῖν τόπον, ὡς ἐκεῖ διαλεξόμενος. Ἡμεῖς δὲ σὺν τῇ ὑποσχέσει,
 15 χάριν ὁμολογήσαντες αὐτῷ, οἵκαδε ἕκαστος ἀπεχωρήσαμεν.

ἀπερίσκεπτα καὶ σιωπηρὰ ἐξαφανίστηκε ἀπὸ τὴ Ρώμη. Καὶ ἀπὸ τότε, συναντώντας τον γιὰ πρώτη φορά τώρα, εἶναι φυσικὸ νὰ ὑποψιάζομαι τὸν θυμὸ του ἀπὸ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ. Ὅμως παρόντες καὶ σεῖς θὰ τὸν ρωτήσω τί ἔχει νὰ πεῖ γιὰ τοὺς λεγόμενους θεοὺς, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ, ὅπως διηγοῦνται οἱ μῦθοι, εἶναι γεμάτη πάθη, ποὺ ἐπίτηδες κυκλοφοροῦν δημοσίως, γιὰ νὰ γίνονται παραδείγματα πρὸς μίμηση, καὶ τῶν ὁποίων παράλληλα πρὸς τὰ πάθη τους, ὅπως εἶπα, ὑπάρχουν κατὰ τόπους οἱ τάφοι τους.

Λ΄. Ἀκούοντάς τα αὐτὰ οἱ ἄλλοι ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ μένα καὶ ποθώντας νὰ μάθουν αὐτὰ ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσαν, ἦρθαν μαζί μου, γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὸν Ἀππίωνα. Τὸν βρήκαμε λοιπὸν ἤδη λουσμένο σὲ ἔτοιμο τραπέζι. Γι' αὐτὸ κάναμε λίγο λόγο γιὰ τοὺς θεοὺς. Ἐκεῖνος ὅμως, νομίζω, καταλαβαίνοντας τὴν πρόθεσή μας, ὑποσχέθηκε ὅτι τὴν ἐπόμενη θὰ ἔχει νὰ πεῖ κάτι γιὰ τοὺς θεοὺς, καὶ μᾶς ὄρισε ἐκ τῶν προτέρων τὸν τόπο, γιὰ νὰ συζητήσει ἐκεῖ. Ἐμεῖς μαζί μὲ τὴν ὑπόσχεση, ἀφοῦ τοῦ ἐκφράσαμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας, φύγαμε ὁ καθένας γιὰ τὸ σπίτι του.

ΟΜΙΛΙΑ Σ'

Α'. Τρίτη δὲ ἡμέρα εἰς τὸ προωρισμένον τῆς Τύρου χωρίον σὺν τοῖς οἰκειοτάτοις ἐλθὼν ἔγωγε, εὐρίσκω τὸν Ἀπίωνα, Ἀνουβίωνός τε καὶ Ἀθηνοδώρου καθεζόμενον μέσον, 5 καὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων τῶν ἐκ παιδείας ἀνδρῶν ἡμᾶς ἀναμενόντων. Καὶ ὁμῶς οὐδὲν καταπλαγείς, προσαγορεύσας ἀντικαθέζομαι τῷ Ἀπίωνι, ὃς μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἤρξατο· Βούλομαι πρῶτος ἀρξάμενος ἐντεῦθεν ἤδη ταχέως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ζητούμενον. Πρὸ τοῦ σέ, τέκνον Κλήμης, ἡμῖν παρεῖναι, Ἀνουβίων οὐ- 10 τος καὶ Ἀθηνόδωρος, οἱ χθὲς ἅμα τοῖς ἄλλοις ἐπακούσαντές σου διαλεγόμενου, ἀφηγήσαντό μοι πῶς ἐν τῇ Ρώμῃ, συνερχόμενός σοι ὡς ἐρῶντι, πολλὰ τῶν θεῶν κατεψευσάμην, εἰπὼν αὐτοὺς παιδεραστάς, ἀσελγεῖς, μινυμένους μητράσιν, ἀδελφαῖς, θυγατράσιν, καὶ μυρίαῖς μοιχείαις ἐνεχομένους. Ἄλλ' ἐχρῆν σε, 15 ὦ τέκνον, εἰδέναί, ὅτι μὴ τοιαῦτα περὶ θεῶν φρονῶν ἔγραφον, ἀλλὰ στοργῇ τῇ πρὸς σέ τὰ ἀληθῆ λέγειν ἀπεκρυπτόμην, ἅπερ, εἰ νῦν ἐθέλεις, παρ' ἐμοῦ ἄκουσον.

Β'. Τῶν πάλαι ἀνδρῶν οἱ σοφώτατοι, πᾶσαν ἀλήθειαν αὐτοὶ καμάτω μεμαθηκότες, τοὺς ἀναξίους καὶ μὴ ὀρεγομένους 20 θεῶν μαθημάτων ἀπεκρύψαντο τὴν ἐπιστήμην λαβεῖν. Οὔτε γὰρ ἀπ' Οὐρανοῦ καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Γῆς γεγόνασι παῖδες δώδεκα, ὡς ὁ μῦθος καταριθμεῖ· ἄρρενες μὲν, Ὠκεανός, Κοῖος, Κρῖος, Ὑπερίων, Ἰαπετός, Κρόνος· θήλειαι δέ, Θεά, Θέμις, Μνημοσύνη, Δημήτηρ, Τηθύς, Ρέα. Οὔτε τῇ ἐξ ἀδάμαντος

ΟΜΙΛΙΑ Σ΄

Α΄. Ἐρχόμενος λοιπὸν ἐγὼ τὴν τρίτη μέρα μαζί μὲ τοὺς φίλους μου στὸν προκαθορισμένο τόπο, βρίσκω τὸν Ἀπίωνα νὰ κάθεται ἀνάμεσα στὸν Ἀνουβίωνα καὶ τὸν Ἀθηνόδωρο, καὶ μαζί μὲ πολλοὺς ἄλλους ἐγγράμματους ἄνδρες νὰ μᾶς περιμένουν. Καὶ χωρὶς νὰ ἐκπλαγῶ καθόλου, ἀφοῦ χαιρέτισα κάθισα ἀπέναντι ἀπὸ τὸν Ἀπίωνα, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ λίγο ἄρχισε νὰ λέει.

Θέλω νὰ ἀρχίσω πρῶτος τώρα καὶ νὰ ἔρθω ἀμέσως στὸ θέμα. Προτοῦ νὰ ἔρθεις, παιδί μου Κλήμη, σὲ μᾶς, αὐτὸς ὁ Ἀνουβίωνας καὶ ὁ Ἀθηνόδωρος, οἱ ὁποῖοι σὲ ἄκουσαν χθὲς μαζί μὲ ἄλλους νὰ μιᾶς, μοῦ διηγήθηκαν ὅτι στὴ Ρώμη, ὅταν συναντήθηκα μαζί σου, τότε πού ὑποκρινόσουν τὸν ἐρωτευμένο, σοῦ εἶπα πολλὰ ψέματα γιὰ τοὺς θεοὺς, λέγοντας ὅτι αὐτοὶ εἶναι παιδεραστές, ἀκόλαστοι, κάνουν ἔρωτα μὲ τὶς μητέρες, τὶς ἀδελφές, τὶς θυγατέρες τους καὶ εἶναι ἔνοχοι γιὰ μύριες μοιχεῖες. Ἄλλ' ἔπρεπε, παιδί μου, νὰ γνωρίζεις ὅτι τὰ ἔγραφα αὐτὰ ὄχι ἐπειδὴ πίστευα τέτοια πράγματα γιὰ τοὺς θεοὺς, ἀλλὰ ἀποφεύγοντας ἀπὸ ἀγάπη σ' ἐσένα νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, τὴν ὁποία, ἐὰν θέλεις, ἄκουσέ την τώρα ἀπὸ μένα.

Β΄. Οἱ πῶ σοφοὶ ἀπὸ τοὺς παλιοὺς ἄνδρες, ἐπειδὴ μὲ κόπο πολὺ εἶχαν οἱ ἴδιοι μάθει τὴν ἀλήθεια, ἀπέφευγαν νὰ μεταδώσουν τὴν ἐπιστήμη στοὺς ἀνάξιους καὶ σ' ἐκείνους πού δὲν ἐπιθυμοῦσαν τὰ θεϊκὰ μαθήματα. Γιατὶ οὔτε ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ καὶ τὴ μητέρα του Γῆ ἔγιναν τὰ δώδεκα παιδιά, ὅπως ἀναφέρει ὁ μῦθος, ἀρσενικὰ μὲν ὁ Ὠκεανός, ὁ Κοῖος, ὁ Κρῖος, ὁ Ὑπερίων, ὁ Ἴαπετός καὶ ὁ Κρόνος, καὶ θηλυκὰ ἡ Θεά, ἡ Θέμις, ἡ Μνημοσύνη, ἡ Δήμητρα, ἡ Τηθύς καὶ ἡ Ρέα. Οὔτε ὁ Κρόνος ἔκοψε, ὅπως λέτε,

ἄρπη τὰ αἰδοῖα Κρόνος Οὐρανοῦ τοῦ πατρὸς ἐκτεμών, ὡς
 φατε, εἰς βυθὸν ἀπέρριψεν· ἀλλ' οὐδ' ἐκ τῆς ἀποτομῆς τοῦ Οὐ-
 ρανοῦ σταγόνων ρυέντος αἵματος ἢ Ἀφροδίτη ἐγένετο. Οὐδ' αὖ
 Κρόνος τῇ Ρέα μιγείς καὶ γεννήσας Πλούτωνα πρῶτον κατέ-
 5 πειν, διὰ τινὰ Προμηθέως θεσμὸν δεδιώς, μήποτε γεννηθὲν ἐξ
 αὐτοῦ βρέφος, γενναιότερον αὐτοῦ γενόμενον, ἀφάληται αὐτὸν
 τῆς βασιλείας. Οὐ τὸν Ποσειδῶνα δεύτερον γεννήσας ὁμοίως
 κατέπειν· οὐ μετὰ τούτους τὸν Δία γεννηθέντα ἢ μήτηρ κατα-
 κρύψασα ἢ Ρέα ἀπαιτήσαντι τῷ Κρόνῳ καταπιεῖν λίθον ἀντέ-
 10 δωκεν. Ὅς, οὐ καταποθείς, τοὺς προκαταποθέντας θλίψας
 ἐξέωσεν, ὡς προελθεῖν πρῶτον μὲν τὸν πρῶτον καταποθέντα
 Πλούτωνα, ἐπ' αὐτῷ δὲ Ποσειδῶνα, καὶ τρίτον τὸν Δία. Οὐδέ
 γε, ὡς φασιν, μητρὸς προνοία διασωθεῖς ὁ Ζεὺς καὶ εἰς οὐρα-
 νὸν ἀναβάς, τὸ πατέρα τῆς βασιλείας καθεῖλεν· οὐ πατρὸς ἀδελ-
 15 φοῦς ἐκόλασεν. Οὐκ εἰς πόθον γυναικῶν θνητῶν κατῆλθεν.
 Οὐκ ἀδελφαῖς ἢ θυγατράσιν, οὐκ ἀδελφῶν γυναιξίν, οὐ παισὶν
 αἰσχροῶς συνεγένετο. Οὐδὲ Μῆτιν γεννήσας κατέπειν, ἵνα ἀπ'
 ἐγκεφάλου μὲν τὴν Ἀθηναῖαν ἀναφύσῃ ἐκ τῆς Μῆτιδος, ἐκ δὲ τοῦ
 μηροῦ τὸν Διόνυσον τέκῃ, ὃν ὑπὸ Τιτάνων ἐσπαράχθαι λέγου-
 20 σιν. Οὐ δεῖπνον ἐπὶ τῷ Θέτιδος καὶ Πηλέως γάμῳ συντελεῖ.
 Οὐ τὴν Ἔριν τῶν γάμων ἀπεώσατο. Οὐκ αὐτὴ ἢ Ἔρις, ἀτιμα-
 σθεῖσα, μάχην καὶ στάσιν τοῖς ἐστιωμένοις ἐπενόησεν. Οὐ
 μῆλον χρύσειον ἐκ τῶν Ἑσπερίδων κήπων λαβοῦσα ἐπέγραψεν,
 δῶρον τῇ καλῇ. Ἐπειτα μυθολογοῦσιν ὡς Ἥρα τε καὶ Ἀθηναῖ
 25 καὶ Ἀφροδίτη εὐρίσκουσι τὸ μῆλον, καὶ φιλονεικοῦσαι ἔρχονται
 πρὸς τὸν Δία, αἷς αὐτὸς μὲν οὐκ ἔκρινεν, δι' Ἑρμοῦ δὲ πρὸς τὸν
 ποιμένα Πάριν κριθησομένας περὶ κάλλους ἐξέπεμψεν. Ἀλλ'
 οὔτε ἐκρίθησαν θεαί, οὔτε ὁ Πάρις τῇ Ἀφροδίτῃ τὸ μῆλον ἀπέ-

με τὴν διαμαντένια ἄρπα τὰ γεννητικὰ ὄργανα τοῦ πατέρα του Οὐρανοῦ καὶ τὰ ἔρριξε στὸν βυθό, ἀλλὰ οὔτε ἀπὸ τὶς σταγόνες τοῦ αἵματος, πού χύθηκαν ἀπὸ τὸν ἀκρωτηριασμό τοῦ Οὐρανοῦ, γεννήθηκε ἡ Ἀφροδίτη. Οὔτε πάλι ὁ Κρόνος, ἀφοῦ ἦρθε σὲ ἐπαφή μετὰ τὴ Ρέα, γέννησε τὸν Πλούτωνα, τὸν ὁποῖο κατάπιε πρῶτον, ἐπειδὴ φοβόταν κάποια προφητεία τοῦ Προμηθέα, ὅτι κάποτε ἓνα βρέφος, πού θὰ γεννηθεῖ ἀπὸ αὐτόν, θὰ γίνεῖ πιὸ γενναῖο ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ θὰ τοῦ ἀφαιρέσει τὴ βασιλεία. Οὔτε τὸν Ποσειδῶνα, πού γέννησε δεύτερο, τὸν καταπνε κατά τὸν ἴδιο τρόπο· οὔτε μετὰ ἀπὸ αὐτούς, ὅταν γεννήθηκε ὁ Δίας, ἡ μητέρα του Ρέα τὸν ἔκρυψε καλὰ καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸν Κρόνο νὰ καταπιεῖ λίθο πού τοῦ ἔδωσε ἀντὶ τοῦ Δία. Αὐτὸς δέ, ἀφοῦ δὲν εἶχε καταποθεῖ, πιέζοντας ἐκείνους πού εἶχε καταπιεῖ ὁ Κρόνος προηγουμένως, τοὺς ὤθησε ἔξω, ὥστε νὰ βγεῖ πρῶτος ὁ Πλούτωνα πού εἶχε καταπιεῖ ὁ Κρόνος πρῶτον, μετὰ ἀπὸ αὐτόν ὁ Ποσειδῶνας καὶ τρίτος ὁ Δίας. Οὔτε ἐπίσης, ὅπως λένε, ὁ Δίας, ἀφοῦ διασώθηκε μετὰ τὴ φροντίδα τῆς μητέρας του, ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ καὶ καθήρεσε τὸν πατέρα του ἀπὸ τὴ βασιλεία, οὔτε τιμώρησε τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ πατέρα του. Οὔτε ἔφτασε νὰ ἐπιθυμήσει θνητὲς γυναῖκες. Οὔτε ἦρθε σὲ σαρκικὴ ἐπαφή κατὰ τρόπο αἰσχρὸ μετὰ ἀδελφές ἢ θυγατέρες, οὔτε μετὰ γυναῖκες τῶν ἀδελφῶν του, οὔτε μετὰ παιδιὰ του. Οὔτε γέννησε τὴν Μῦτιδα καὶ τὴν κατάπιε, γιὰ νὰ βγάλει ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς Μῦτιδας τὴν Ἀθηνᾶ, καὶ νὰ γεννήσει ἀπὸ τὸν μηρό της τὸν Διόνυσο, ὁ ὁποῖος, λένε, ὅτι κατασπαράχθηκε ἀπὸ τοὺς Τιτάνες. Οὔτε παρέθεσε δεῖπνο στὸ γάμο τοῦ Πηλέα καὶ τῆς Θέτιδας. Οὔτε ἀπομάκρυνε ἀπὸ τοὺς γάμους τὴν Ἔριδα. Οὔτε ἡ Ἔριδα, ἐπειδὴ προσβλήθηκε, προκάλεσε σύγκρουση καὶ ἀναστάτωση μετὰ τῶν συνδαιτυμόνων. Οὔτε πῆρε χρυσὸ μῆλο ἀπὸ τὸν κῆπο τῶν Ἑσπερίδων καὶ ἔγραψε ἐπάνω του, 'Δῶρο στὴν ὡραία'. Ἐπειτα διηγοῦνται ὅτι ἡ Ἥρα, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Ἀφροδίτη βρίσκουν τὸ μῆλο καὶ λογομαχώντας πηγαίνουν στὸν Δία, τὶς ὁποῖες ὅμως αὐτὸς δὲν τὶς ἔκρινε, ἀλλὰ μετὰ τὸν Ἑρμῆ τὶς ἔστειλε νὰ κριθοῦν γιὰ τὴν ὁμορφιά τους ἀπὸ τὸν βοσκὸ Πάρη. Ἀλλὰ οὔτε οἱ θεὲς κρίθηκαν, οὔτε ὁ Πάρις

δωκεν. Οὐκ Ἀφροδίτη τιμηθεῖσα, τῷ τῆς Ἑλένης αὐτὸν ἀντετίμησε γάμω. Οὐ γὰρ ἂν τῆ τῆς θεᾶς τιμῇ πρόφασις ἐγίνετο παμφύλου πολέμου, καὶ ταῦτα ἐπ' ὀλέθρῳ τοῦ τὴν τιμὴν ἀπειληφότος καὶ ἀγχιστεύοντος τῷ τῆς Ἀφροδίτης γένει. Ἀλλ' ὡς ἔφην, 5 ὧ τέκνον, ἔχει τινὰ λόγον τὰ τοιαῦτα οἰκεῖον καὶ φιλόσοφον, ἀλληγορία φρασθῆναι δυνάμενον, ὥστε σε ἀκούσαντα θαυμάσαι.

Κάγῳ ἔφην·

Δέομαι μὴ με ἀναβαλλόμενος βασανίσῃς.

10 Καὶ ὃς ἔφη·

Μηδὲν φοβηθῆς, οὐ γὰρ ὑπερθήσομαι, ἀλλ' ἄρξομαι ἤδη λέγειν.

Γ'. Ἦν ποτε ὅτε οὐδὲν πλὴν χάος καὶ στοιχείων ἀτάκτων ἔτι συμπεφορημένων μίξις ἀδιάκριτος, τοῦτο καὶ τῆς φύσεως 15 ὁμολογουμένης, καὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν οὕτως ἔχειν νενοηκότων. Καὶ μάρτυρα τῶν μεγάλων ἐν σοφίᾳ τὸν μέγιστον Ὅμηρον αὐτὸν σοι παρέξομαι, εἰπόντα περὶ τῆς ἀνέκαθεν συγχύσεως·

Ἄλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

20 Ὡς ἐκεῖθεν ἀπάντων τὴν γένεσιν ἐσχηκότων, καὶ μετ' ἀνάλυσιν τῆς ὑγρᾶς καὶ γηϊνῆς οὐσίας εἰς τὴν πρώτην πάλιν ἀποκαθισταμένων φύσιν, ὃ ἔστι χάος. Ἡσίοδος δὲ ἐν τῇ Θεογονίᾳ λέγει·

Ἦτοι μὲν πρῶτισατα χάος ἐγένετο.

Τὸ δὲ δεύτερον ἐγένετο δηλονότι γεγενῆσθαι ὡς γενητὰ 25 σημαίνει, οὐ τὸ ἀεὶ εἶναι ὡς ἀγένητα. Καὶ Ὀρφεὺς δὲ τὸ χάος ὡῶ παρειακάζει, ἐν ᾧ τῶν πρώτων στοιχείων ἦν ἡ συγχυσις. Τοῦτο Ἡσίοδος χάος ὑποτίθει ὅπερ Ὀρφεὺς ὡὸν λέγει γενητόν, ἐξ ἀπείρου τῆς ὕλης προβεβλημένον, γεγονὸς δὲ οὕτω.

Δ'. Τῆς τετραγενοῦς ὕλης ἐμψύχου οὕσης, καὶ ὄλου ἀ-

ἔδωσε τὸ μῆλο στὴν Ἀφροδίτη. Οὔτε ἡ Ἀφροδίτη ποὺ τιμήθηκε ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀντάμειψε μὲ τὸν γάμο τῆς Ἑλένης. Γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸ ἢ τιμὴ τῆς θεᾶς νὰ γίνεи ἀφορμὴ ἐμφυλίου πολέμου, καὶ μάλιστα γιὰ τὴν ἐξολόθρευση ἐκείνου ποὺ δέχθηκε τὴν τιμὴ καὶ ἔγινε συγγενῆς μὲ τὸ γένος τῆς Ἀφροδίτης. Ἀλλὰ ὅπως εἶπα, παιδί μου, ὅλα αὐτὰ ἔχουν κάποια αἰτιολογία γνωστὴ καὶ λογικὴ, ἢ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ἐκφρασθεῖ μὲ ἀλληγορία, τὴν ὁποῖα ἀκούοντας θὰ θαυμάσεις.

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Παρακαλῶ μὴ μὲ βασανίσεις ἀναβάλλοντάς την.

Καὶ ἐκεῖνος ἀπάντησε·

Μὴ φοβᾶσαι, δὲν θὰ τὴν ἀναβάλω, ἀλλὰ θὰ ἀρχίσω νὰ σοῦ τὴν διηγοῦμαι ἀμέσως.

Γ΄. Ὑπῆρχε κάποια ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποῖα δὲν ὑπῆρχε τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ χάος καὶ ἄτακτα στοιχεῖα, ποὺ ἦταν ἀκόμα ἀνακατεμένα ἀδιακρίτως, πρᾶγμα ποὺ καὶ ἡ φύση τὸ ὁμολογεῖ καὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες σκέφτηκαν ὅτι ἔτσι ἦταν. Καὶ θὰ σοῦ φέρω μάρτυρα ἀπὸ τοὺς μεγάλους σὲ σοφία τὸν πιὸ μεγάλο, τὸν ἴδιο τὸν Ὅμηρο, ὁ ὁποῖος εἶπε γιὰ τὴν ἐξαρχῆς σύγχυση.

«Ἀλλὰ ὅλοι ἐσεῖς γίνατε ἀπὸ νερὸ καὶ χῶμα»,

ἐπειδὴ ἀπὸ ἐκεῖ ὅλοι ἔχουν τὴν καταγωγὴν, καὶ μετὰ τὸ χωρισμὸ τῆς ὑγρῆς ἀπὸ τῆ γήινη οὐσία, ἐπανέρχονται πάλι στὴν πρώτη τους φύση, ποὺ εἶναι τὸ χάος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡσίοδος στὴ Θεογονία του λέει·

«Δηλαδὴ στὴν ἀρχὴ ἀρχὴ ἔγινε τὸ χάος»

Τὸ δὲ ἔγινε, δηλαδὴ ἡ κατασκευὴ, σημαίνει ὅτι εἶναι καμωμένα καὶ δὲν ὑπῆρχαν πάντοτε ὡς ἀγέννητα. Καὶ ὁ Ὀρφέας τὸ χάος τὸ παρομοιάζει μὲ αὐγὸ, μέσα στὸ ὁποῖο ὑπῆρχε ἡ ἀνάμιξη τῶν πρώτων στοιχείων. Αὐτὸ ποὺ ὁ Ὀρφέας ὀνομάζει αὐγὸ, ὁ Ἡσίοδος τὸ ὀνομάζει χάος, ποὺ προήλθε ἀπὸ τὴν ἄπειρη ὕλη καὶ ἔγινε ὡς ἐξῆς.

Δ΄. Ἐπειδὴ ἡ ὕλη, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα,

πείρου τινὸς βυθοῦ ἀεὶ ρέποντος καὶ ἀκρίτως φερομένου
 καὶ μυρίας ἀτελεῖς κράσεις εἰς ἄλλοτε ἄλλως ἐπαναχέοντος, καὶ
 διὰ τοῦτο αὐτὰς ἀναλύοντος τῇ ἀταξίᾳ, καὶ κεχηνότος καὶ εἰς
 γέννησιν ζώου δεθῆναι μὴ δυναμένου, συνέβη ποτὲ αὐτοῦ τοῦ
 5 ἀπείρου πελάγους, ὑπὸ ἰδίας φύσεως περιωθουμένου κινήσει
 φυσικῇ, εὐτάκτως ρυῆναι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτό, ὡσπερ ἴλιγγα,
 καὶ μίξαι τὰς οὐσίας, καὶ οὕτως ἐξ ἀκουστοῦ τῶν πάντων τὸ
 νοστιμώτατον, ὅπερ πρὸς γέννησιν ζώου ἐπιτηδειότατον ἦν,
 ὡσπερ ἐν χώνῃ κατὰ μέσου ρυῆναι τοῦ παντός, καὶ ὑπὸ τῆς πάν-
 10 τα φερούσης ἴλιγγος χωρῆσαι εἰς βάθος, καὶ τὸ περικείμενον
 πνεῦμα ἐπισπάσασθαι, καὶ ὡς εἰς γονιμώτατον συλληφθὲν
 ποιεῖν κριτικὴν σύστασιν Ὡσπερ γὰρ ἐν ὑγρῷ φιλεῖ γίνεσθαι
 πομφόλυξ, οὕτω σφαιροειδὲς πανταχόθεν συνελήφθη κύτος.
 Ἐπειτα αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ κηθέν, ὑπὸ τοῦ παρειληφότος θειώδους
 15 πνεύματος ἀναφερόμενον, προέκυψεν εἰς φῶς μέγιστόν τι τοῦτο
 ἀποκύημα, ὡς ἂν ἐκ παντός τοῦ ἀπείρου βυθοῦ ἀποκεκυημένον
 ἔμψυχον δημιούργημα, καὶ τῇ περιφερείᾳ τῶν ὠῶν προσεοικός,
 καὶ τῷ τάχει τῆς πτήσεως.

Ε'. Κρόνον οὖν τὸν χρόνον μοι νόει, τὴν δὲ Ρέα τὸ ρέον
 20 τῆς ὑγρᾶς οὐσίας· ὅτι χρόνῳ φερομένη ἡ ὕλη ἅπασα ὡσπερ ὠὸν
 τὸν πάντα περιέχοντα σφαιροειδῆ ἀπεκύησεν οὐρανόν· ὅπερ κατ'
 ἀρχᾶς τοῦ γονίμου μυελοῦ πλήρες ἦν, ὡς ἂν στοιχεῖα καὶ χρώμα-
 τα παντοδαπὰ ἐκτεκεῖν δυνάμενον, καὶ ὁμῶς παντοδαπὴν ἐκ
 μιᾶς οὐσίας τε καὶ χρώματος ἐνὸς ἔφερε τὴν φαντασίαν. Ὡσπερ
 25 γὰρ ἐν τῷ τοῦ ταῶ γεννήματι ἐν μὲν τοῦ ὠοῦ χρῶμα δοκεῖ, δυνά-
 μει δὲ μυρία ἔχει ἐν ἑαυτῷ τοῦ μέλλοντος τελεσφορεῖσθαι
 χρῶματα, οὕτω καὶ τὸ ἐξ ἀπείρου ὕλης ἀποκυηθὲν ἔμψυχον
 ὠόν, ἐκ τῆς ὑποκειμένης καὶ ἀεὶ ρεούσης ὕλης κινούμενον, παν-
 τοδαπὰς ἐκφαίνει τροπὰς. Ἐνδοθεν γὰρ τῆς περιφερείας ζῶόν τι

εἶναι ἔμψυχη καὶ ὀλόκληρος ὁ ἄπειρος βυθὸς διαρκῶς κυλάει καὶ φέρεται χωρὶς τάξη καὶ ξαναχύνεται σὲ μύριους ἀτελεῖς συνδυασμοὺς κάθε φορά κατὰ τρόπο διαφορετικο, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ διαλύει τοὺς συνδυασμοὺς μὲ τὴν ἀταξία του, καὶ χάσκει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ συγκρατηθεῖ γιὰ νὰ γεννηθεῖ ζωντανὸ ὄν, συνέβη κάποτε, αὐτὸ τὸ ἄπειρο πέλαγος μετακινούμενο ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ σύσταση μὲ κίνηση φυσική, νὰ κυλήσει μὲ τάξη κυκλικά, σὰν ἀνεμοστρόβιλος, καὶ νὰ ἀναμίξει τὶς οὐσίες, καὶ ἔτσι ἀπὸ ὅ,τι μαθαίνουμε ἀπὸ ὄλους ἐκεῖνο ποὺ ἦταν τὸ πιὸ ζωντανὸ καὶ κατάλληλο γιὰ τὴ γέννηση ζωντανοῦ ὄντος, χύθηκε σὰν σὲ χοάνη στὸ μέσο τοῦ σύμπαντος καὶ ἀπὸ τὸν ἀνεμοστρόβιλο ποὺ κινούσε τὰ πάντα, προχώρησε στὸ βάθος, προσελκύνοντας τὸν ἀέρα ποὺ τὸ περιέβαλλε ἀπὸ παντοῦ, γονιμοποιήθηκε μὲ αὐτὸν ποὺ ἦταν πολὺ γόνιμος καὶ ἀποτέλεσε σύνθεση λογική. Καὶ ὅπως στὰ ὑγρά σχηματίζονται συνήθως φυσαλίδες, ἔτσι σχηματίσθηκε ἕνας σφαιρικὸς ἀπὸ παντοῦ κοῖλος χῶρος. Στὴ συνέχεια αὐτὸ ἀφοῦ κυοφορήθηκε μέσα στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του, ἀνυψωνόταν ἀπὸ τὸν θεϊκὸ ἄνεμο ποὺ τὸ εἶχε προσλάβει, καὶ ἦρθε στὸ φῶς ἕνα πολὺ μεγάλο κατασκευάσμα, σὰν ἕνα ἔμψυχο δημιούργημα ποὺ εἶχε γεννηθεῖ ἀπὸ ὅλο τὸν ἄπειρο βυθό, ποὺ ὡς πρὸς τὸ σχῆμα του ἔμοιαζε μὲ αὐγὸ, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴν ταχύτητά του μὲ πτήση.

Ε'. Ὡς Κρόνο λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ, νὰ ἐννοεῖς τὸν Χρόνο, τὴν δὲ Ρέα ὡς τὴ ρευστότητα τῆς ὑγρῆς ὕλης· γιὰτὶ ὅλη ἡ ὕλη περιφερόμενη μέσα στὸν χρόνο σὰν αὐγὸ γέννησε τὸν σφαιροειδῆ οὐρανό, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει τὰ πάντα. Αὐτὸ τὸ αὐγὸ ἀρχικὰ ἦταν γεμάτο ἀπὸ γόνιμη οὐσία, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ γεννήσει τὰ κάθε εἶδους στοιχεῖα καὶ χρώματα, καὶ ἔτσι ἀπὸ μιὰ οὐσία καὶ ἕνα χρῶμα περιελάμβανε τὴν κάθε εἶδους δημιουργικὴ ἰκανότητα. Γιὰτὶ, ὅπως στὸ αὐγὸ τοῦ παγωνιοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἕνα τὸ χρῶμα του, ἐνῶ μέσα του περιέχει μύρια χρώματα ποὺ θὰ ἐμφανισθοῦν στὸ μέλλον, ἔτσι καὶ τὸ ἔμψυχο αὐγὸ ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἄπειρη ὕλη καὶ κινεῖται ἀπὸ τὴν ὑποτιθέμενη καὶ διαρκῶς ρέουσα ὕλη, ἐμφανίζει κάθε εἶδους παραλλαγές. Γιὰτὶ μέσα

ἀρρενόθηλυ εἰδοποιεῖται προνοία τοῦ ἐνόντος ἐν αὐτῷ θείου Πνεύματος, ὃν Φάνητα Ὀρφεὺς καλεῖ, ὅτι αὐτοῦ φανέντος τὸ πᾶν ἐξ αὐτοῦ ἔλαμψεν, τῷ φέγγει τοῦ διαπρεπεστάτου τῶν στοιχείων πυρὸς ἐν τῷ ὑγρῷ τελεσφορουμένου. Καὶ οὐκ ἄπιστον, ὅτι
5 καὶ ἐπὶ λαμπυρίδων, δείγματος εἵνεκα, ἡ φύσις ἡμῖν ὄραν ὑγρὸν φῶς ἐδωρήσατο.

Σ'. Τὸ μὲν οὖν πρωτοσύστατον ὦν ὑποθερμανθὲν ὑπὸ τοῦ ἔσωθεν ζώου ρήγνυται, ἔπειτα δὲ μορφωθὲν προέρχεται ὁποῖόν τι καὶ Ὀρφεὺς λέγει·

10 ...κραναίου σχισθέντος πολυχανδέος ὡοῦ.

Καὶ οὕτω μεγάλη δυνάμει αὐτοῦ τοῦ προεληλυθότος φανέντος, τὸ μὲν κύτος τὴν ἀρμονίαν λαμβάνει καὶ τὴν διακόσμησιν ἴσχει, αὐτὸς δὲ ὡσπερ ἐπ' ἀκρωρείας οὐρανοῦ προκαθέζεται, καὶ ἐν ἀπορρήτοις τὸν ἄπειρον περιλάμπων αἰῶνα. Ἡ δὲ τοῦ κύτους
15 ἔνδοθεν γόνιμος ὑπολειφθεῖσα ὕλη, ὡς ἐν πολλῷ τῷ χρόνῳ ὑποκειμένη ἕως φυσικῶς ὑποζέουσα ἢ θερμότης, τὰς πάντων διέκρινεν οὐσίας. Τὸ μὲν γὰρ κατώτερον αὐτῆς πρῶτον ὡσπερ ὑποστάθμη ὑπὸ τοῦ βάρους εἰς τὰ κάτω ὑποκεχώρηκεν, ὃ διὰ τὴν ὀλκότητα καὶ διὰ τὸ ἐμριθὲς καὶ πολὺ τῆς ὑποκειμένης οὐ-
20 σίας πλῆθος Πλούτωνα προσηγόρευσαν, ἄδου τε καὶ νεκρῶν βασιλέα εἶναι ἀποφηνάμενοι.

Ζ'. Ταύτην μὲν οὖν τὴν πρώτην καὶ πολὺν ρυπαρὰν καὶ τραχεῖαν οὐσίαν ὑπὸ Κρόνου τοῦ χρόνου καταποθῆναι λέγουσι φυσικῶς, διὰ τὴν κάτω ὑπονόστησιν αὐτῆς. Μετὰ δὲ τὴν
25 πρώτην ὑποστάθμην, τὸ συρρυὲν ὕδωρ καὶ πρώτη ἐπιπολάσαν ὑποστάσει Ποσειδῶνα προσηγόρευσαν. Τὸ δὲ λοιπὸν τρίτον τὸ καθαρώτατον καὶ κορυφαιότατον ἄτε διαυγὲς ὃν πῦρ Ζῆνα ὠνόμασαν, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ζέουσαν φύσιν· ἀνωφερὲς γὰρ ὃν τὸ πῦρ πρὸς μὲν τὰ κάτω ὑπὸ χρόνου τοῦ Κρόνου οὐ κατεπόθη,
30 ἀλλ', ὡς ἔφην, ἢ πυρῶδης οὐσία ζωτικὴ τε καὶ ἀνωφερῆς οὕσα

ἀπὸ τὴν περιφέρειά του κάποιο ὄν ἀρσενικοθήλυκο διαφοροποιεῖται μὲ τὴ φροντίδα τοῦ θεϊκοῦ πνεύματος ποὺ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτό, τὸ ὁποῖο ὄν ὁ Ὀρφεὺς τὸ ὀνομάζει Φάνητα, ἐπειδὴ μὲ τὴν ἐμφάνιση αὐτοῦ ἔλαμψε τὸ πᾶν, καὶ μὲ τὴ λάμψη τῆς φωτιᾶς, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ μεγαλόπρεπο ἀπὸ τᾶ στοιχεῖα, στὸ ὑγρὸ, καρποφορεῖ. Καὶ δὲν εἶναι ἀπίστευτο, γιατί καὶ μὲ τὶς πυγολαμπίδες, γιὰ παράδειγμα, ἡ φύση μας μᾶς ἔκανε νὰ βλέπουμε ὑγρὸ φῶς.

Σ'. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ πρωτοσύστατο αὐγὸ, ἀφοῦ ζεσταθεῖ ἀπὸ τὸ ζῶο ποὺ ὑπάρχει μέσα του, σπάζει καὶ στὴ συνέχεια, ἀφοῦ διαμορφωθεῖ, προκύπτει αὐτὸ ποὺ λέει καὶ ὁ Ὀρφεὺς:

«... ἀφοῦ σχίστηκε τὸ εὐρύχωρο αὐγὸ».

Καὶ ἔτσι μὲ τὴ μεγάλη δύναμή του, ἀφοῦ ἐμφανίστηκε αὐτὸ ποὺ προέκυψε, τὸ μὲν σφαιροειδὲς περίβλημά του ἀποκτᾶ τὴν ἄρμονία καὶ διατηρεῖ τὴν διακόσμηση, ἐνῶ αὐτὸς κάθεται στὸν οὐρανὸ, σὰν σὲ κορυφή, καὶ μὲ τὰ μυστήρια ἀκτινοβολεῖ στοὺς ἀπέραντους αἰῶνες. Ἡ γόνιμη πάλι ὕλη ποὺ παρέμεινε μέσα στὸ σφαιροειδὲς περίβλημα, ἔμεινε γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα ἐκεῖ, μέχρι ποὺ ἡ θερμοκρασία, ἡ ὁποία κατὰ τρόπο φυσικὸ ἔκαιε ἀπὸ κάτω της, διαχώρισε τὶς οὐσίες ὄλων. Καὶ πρῶτα τὸ κατώτερο μέρος της ἀπὸ τὸ βάρος του ὑποχώρησε πρὸς τὰ κάτω σὰν κατακάθι, τὸ ὁποῖο ἐξαιτίας τῆς ἐλκτικότητος καὶ τοῦ βάρους καὶ τοῦ μεγάλου ὄγκου τῆς ὑπολειπόμενης ὕλης τὸ ὀνόμασαν Πλούτωνα, λέγοντας ὅτι εἶναι βασιλιάς τοῦ ἄδη καὶ τῶν νεκρῶν.

Ζ'. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν πρώτη καὶ πολὺ βρώμικη καὶ ἀνώμαλη οὐσία λένε ὅτι τὴν κατάπιε ὁ Κρόνος, δηλαδὴ ὁ χρόνος, κατὰ τρόπο φυσικὸ, ἐπειδὴ κατακάθισε κάτω. Μετὰ ὅμως τὸ πρῶτο κατακάθι, τὸ νερὸ ποὺ συγκεντρώθηκε καὶ ἐπέπλευσε πάνω ἀπὸ τὴν πρώτη ὑπαρξὴ τὸ ὀνόμασαν Ποσειδῶνα. Καὶ τὸ ὑπόλοιπο τρίτο, τὸ πιὸ καθαρὸ καὶ ἀνώτατο, ἐπειδὴ ἦταν διαυγὴς φωτιὰ τὸ ὀνόμασαν Ζήνα, ἐξαιτίας τῆς θερμῆς φύσης ποὺ ὑπῆρχε μέσα του. Γιατί, ἐπειδὴ ἡ φωτιὰ φέρεται πρὸς τὰ ἐπάνω, δὲν τὴν κατάπιε πρὸς τὰ κάτω ὁ χρόνος Κρόνος, ἀλλὰ ὅπως εἶπα, ἡ φλογερὴ οὐσία, ἐπειδὴ εἶναι ζωογόνος καὶ στρέφεται πρὸς τὰ ἄνω, πέταξε στὸν ἀέρα, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ πιὸ φρόνιμος ἐξαιτίας τῆς καθα-

εἰς αὐτὸν ἀνέπτη τὸν ἀέρα, ὃς καὶ φρονιμώτατός ἐστι διὰ τὴν καθαρότητα. Τῇ οὖν ἰδίᾳ θερμότητι ὁ Ζεὺς, τούτέστιν ἡ ζέουσα οὐσία, τὸ καταλειφθὲν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ὑγρῷ, τὸ ἰσχυρότατον καὶ θεῖον ἀνιμᾶται πνεῦμα, ὅπερ Μῆτιν ἐκάλεσαν.

5 Η'. Κατὰ κορυφῆς δὲ αὐτοῦ ἐλθὼν τοῦ αἰθέρος καὶ συμποθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ὡσπερ ὑγρὸν θερμῷ μιγὲν, τὸν ἀεικίνητον παλμὸν ἐμποιῆσαν, γεννᾷ τὴν σύνεσιν, ἣν καὶ Παλλάδα ἐπονομάζουσι διὰ τὸ πάλλεσθαι, τεχνικωτάτην οὔσαν φρόνησιν, ἣ χρώμενος τὸν πάντα ἐτεχνήσατο κόσμον ὁ αἰθέριος τεχνίτης.
10 Ἀπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ διήκοντος Διός, τοῦ θερμοτάτου αἰθέρος, ὁ ἀῆρ μέχρι τῶν ἐνταῦθα δυκνεῖται τόπων, ἣν ἐπονομάζουσι ἼΗραν. Καὶ διὸ δὴ τῆς τοῦ αἰθέρος καθαρωτάτης οὐσίας ὑποβεβηκυῖα, ὡς θήλεια τὴν καθαρότητα, πρὸς σύγκρισιν τοῦ κρείττονος ἀδελφῆ Διός κατὰ τὸ εἶκος ἐνομίσθη, ὡς ἐκ τῆς αὐ-
15 τῆς οὐσίας γεγενημένη· γαμετὴ δὲ διὰ τὸ ὡς γυναῖκα ὑποκεῖσθαι.

Θ'. Παραλαμβάνεται δὲ ἡ μὲν ἼΗρα πρὸς ἀέρος εὐκρασίαν, διὸ καὶ γονιμωτάτη ἐστίν· ἡ δὲ Ἀθηνᾶ, ἣν καὶ Παλλάδα λέγουσιν, διὰ τὸ ἄκρως θερμὸν γένεσίν τινος ποιῆσαι μὴ δυνα-
20 μένη, παρθένος ἐνομίσθη· ὁμοίως δὲ καὶ Ἄρτεμις ἐρμηνευομένη, ἣν εἰς τὸν κατώτατον μυχὸν τοῦ ἀέρος παραλαμβάνουσιν, καὶ δι' ἀκρότητα κρύους ἄγονον οὔσαν ὁμοίως παρθένον ἐκάλεσαν. Διόνυσον δὲ ὡς φρενῶν θολωτικὸν ὀνομάζουσι τὴν ἀπὸ τῶν ἄνω τε καὶ κάτω ἀτμῶν θολερὰν καὶ μεθύουσαν σύστασιν.
25 Τὸ δὲ κατωτέρω τῆς γῆς ὕδωρ, ἐν ὃν τῇ φύσει, καὶ διὰ πάντων τῶν χερσαίων πόρων διεῖρον καὶ εἰς πολλὰ διαιρούμενον, ὡσπερ συγκοπτόμενον, ἼΟσιριν ἐκάλεσαν. Λαμβάνουσι δὲ καὶ Ἄδωνιν εἰς ὠραίους καιρούς, Ἀφροδίτην εἰς μίξιν καὶ γένεσιν, Δῆμητρα εἰς γῆν, Κόρην εἰς σπέρματα, καὶ Διόνυσόν τινες εἰς
30 ἄμπελον.

ρότητάς του. Μὲ τὴ δική του λοιπὸν θερμότητα ὁ Δίας, δηλαδή ἡ φλεγόμενη οὐσία, τὸ μέρος ποὺ εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ στὸ νερὸ ποὺ βρισκόταν κάτω, τὸ τράβηξε τὸ πιὸ ἰσχυρὸ καὶ θεϊκὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖο ὀνόμασαν Μῆτιδα.

Η΄. Ὅταν αὐτὸ ἀνέβηκε στὴν κορυφὴ τοῦ αἰθέρα καὶ καταπόθηκε ἀπ' αὐτόν, καὶ σὰν ὑγρὸ ἀναμίχθηκε μὲ θερμό, καὶ σχημάτισε μέσα του τὸν ἀεικίνητο κραδασμὸ, γέννησε τὴ σύνεση, ποὺ τὴν ὀνομάζουν Παλλάδα, ἐπειδὴ πάλλεται, καὶ εἶναι φρόνηση ποὺ ἔγινε μὲ πολλὴ δεξιότητα, τὴν ὁποία χρησιμοποιώντας ὁ αἰθέριος τεχνίτης κατασκεύασε ὅλον τὸν κόσμον. Ἀπὸ τὸν ἴδιο δὲ τὸν Δία ποὺ διαπερνᾷ τὸ σύμπαν, δηλαδή ἀπὸ τὸν θερμότερο αἰθέρα, ὁ ἀέρας φτάνει μέχρι αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς τόπους, τὸν ὁποῖο ὀνομάζουν Ἥρα. Καὶ γι' αὐτό, ἐπειδὴ δηλαδή εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὴν καθαρότητα οὐσία τοῦ αἰθέρα, σὰν θηλυκὴ ὡς πρὸς τὴν καθαρότητα, σὲ σύγκριση μὲ τὸν ἀνώτερο, πιστεύθηκε, ὅπως ἦταν φυσικὸ, ἀδελφὴ τοῦ Δία, ἐπειδὴ ἔγινε ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία· ἀλλὰ πιστεύθηκε καὶ γυναίκα του, ἐπειδὴ σὰν γυναίκα βρίσκεται πιὸ κάτω ἀπὸ ἐκεῖνον.

Θ΄. Παραλαμβάνεται λοιπὸν ἡ μὲν Ἥρα στὴν κατάλληλη θερμοκρασία τοῦ ἀέρα καὶ γι' αὐτὸ εἶναι πάρα πολὺ γόνιμη, ἐνῶ ἡ Ἀθηναῖα, τὴν ὁποία ὀνομάζουν καὶ Παλλάδα, ἐπειδὴ ἐξαιτίας τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας δὲν μπορεῖ νὰ γεννήσει κάτι, πιστεύθηκε ὅτι εἶναι παρθένος· τὸ ἴδιο καὶ ἡ ὀνομαζόμενη Ἀρτέμιδα, τὴν ὁποία παραλαμβάνουν στὸ πιὸ κατώτερο στρῶμα τοῦ ἀέρα καί, ἐπειδὴ ἐξαιτίας τοῦ μεγάλου ψύχους εἶναι ἄγονη, τὴν ὀνόμασαν παρθένο. Διόνυσος πάλι ὀνομάζουν τὴν ὑπαρξὴ ποὺ εἶναι θολὴ καὶ μεθυσμένη ἀπὸ τοὺς ἐπάνω καὶ κάτω ἀτμούς, ἐπειδὴ θολώνει τὸ μυαλό. Καὶ τὸ κατώτερο νερὸ τῆς γῆς, ποὺ εἶναι ἕνα ὡς πρὸς τὴ φύση του καί, διαπερνώντας ὅλους τοὺς πόρους τῆς στεριᾶς, διαιρεῖται σὲ πολλὰ, σὰν νὰ κατακερματίζεται, τὸ ὄνομασαν Ὅσιρη. Παίρνουν ἐπίσης καὶ τὸν Ἄδωνη γιὰ νὰ δηλώσουν τοὺς ὠραίους καιροὺς, τὴν Ἀφροδίτη, γιὰ τὴ σεξουαλικὴ ἐπαφὴ καὶ δημιουργία, τὴ Δήμητρα γιὰ τὴ γῆ, τὴν Κόρη γιὰ τοὺς σπόρους, καὶ τὸν Διόνυσος μερικοὶ γιὰ τὰ ἀμπέλια.

Γ'. Καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ὁμοίως τοιαύτην τινὰ ἀλληγο-
 ρίαν ἔχοντα νόει μοι· Ἀπόλλωνα δὲ ἥλιον τὸν περιπολοῦντα εἶ-
 ναι νόμιζε, γονὴν ὄντα τοῦ Διός, ὃν καὶ Μίθραν ἐκάλεσαν,
 ἐνιαυτοῦ συμπληροῦντα περίοδον. Αὐταὶ δὲ αἱ μεταμορφώσεις
 5 τοῦ πανταχῆ διήκοντος Διός αἱ πολλαὶ νοεῖσθωσάν σοι τροπαί,
 τὰς δὲ μυρίας αὐτοῦ γυναῖκας ἐνιαυτοὺς ἢ γενεὰς ἐπινόει. Ἀπ'
 αὐτοῦ γὰρ τοῦ αἰθέρος ἢ δικνουμένη τὸν ἀέρα δύναιμις, ἐκάστω
 ἐνιαυτῶ καὶ γενεᾷ συνουσιάζουσα, διαφόρως αὐτὸν τρέπει, καὶ
 οὖτω γεννᾷ ἢ φθείρει τὰ ὠραῖα. Καὶ παῖδες μὲν λέγονται οἱ
 10 ὠραῖοι καρποί, αἱ δὲ πρὸς τοὺς ἄφρονας δείξεις αἱ κατ' ἐνίους
 καιροὺς ἀκαρπίαι.

ΙΑ'. ΧΙ. Ταῦτα τοῦ Ἀππίωνος ἀλληγοροῦντος, σύννουσ
 ὧν ἐγὼ ἔδοξα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις μὴ παρακολουθεῖν.
 Διὸ τὸν λόγον ἐγκόψας ἔφη μοι·

15 Εἰ μὴ παρακολουθεῖς οἷς λέγω, τί καὶ τὴν ἀρχὴν διαλέγο-
 μαι;

Κἀγὼ ἀπεκρινάμην·

Μή με ὑπολάμβανε ἀναισθήτως ἔχειν τῶν ὑπὸ σοῦ λεγο-
 μένων. Πάνυ γὰρ αὐτὰ συνίημι, ἅτε δὴ οὐ πρῶτον αὐτῶν
 20 ἀκηκοώς. Ἴνα δὲ γινῶς ὅτι οὐκ ἀγνοῶ τὰ ὑπὸ σοῦ λεγό-
 μενα, τὰ μὲν σοι ρηθέντα ἐπιτεμοῦμαι, τῶν δὲ παραλει-
 φθέντων σοι κατ' ἀκολουθίαν, ὡς παρ' ἐτέρων ἤκουσα,
 ἀποπληρώσω τὰς ἀλληγορίας.

Καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη·

25 Ποίησον οὕτως ὡς λέγεις.

ΙΒ'. Κἀγὼ ἀπεκρινάμην·

Παρίημι νῦν ἐπ' ἀκριβὲς λέγειν τὸ ἐκ τῆς ἀπείρου ὕλης
 κατ' ἐπιτυχίαν κράσεως ἀποκυηθὲν ἔμψυχον ὄν, οὗ ραγέντος
 κατὰ τινὰς ἀρρενόθηλυσ ἐξέθορεν Φανῆς. Καὶ πάντ' ἐκεῖνα ἐπι-
 30 τέμνομαι, μέχρις οὗ τὸ ραγὲν κύτος τὴν ἀρμονίαν ἔλαβεν, ὑπο-
 λειφθείσης αὐτοῦ μυελώδους ὕλης· καὶ τὸν λόγον τῶν ὑπ' αὐ-

Γ'. Καὶ ὅλα αὐτὰ κατάλαβε, ὅτι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἔχουν μιὰ κάποια τέτοια ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία. Καὶ τὸν Ἀπόλλωνα νὰ τὸν θεωρεῖς ὡς ἥλιο πὺ περιφέρεται καὶ εἶναι γόνος τοῦ Δία, τὸν ὁποῖο ὀνόμασαν καὶ Μίθρα, πὺ ὀλοκληρώνει τὸν κύκλο τοῦ ἔτους. Καὶ αὐτὲς τὶς μεταμορφώσεις τοῦ Δία πὺ τρέχει παντοῦ, νὰ τὶς θεωρεῖς σὰν τὶς πολλὲς μεταβολές, ἐνῶ τὶς μύριες γυναικες του νὰ τὶς κατανοεῖς ὡς ἔτη ἢ γενεές. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν αἰθέρα, ἡ δύναμη πὺ διασχίζει τὸν ἀέρα, ἐρχόμενη σὲ σαρκικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ κάθε ἔτος καὶ τὴν κάθε γενέα, τὸν μεταβάλλει διαφοροτρόπως, καὶ ἔτσι γεννᾷ ἢ καταστρέφει τὰ ὠραῖα. Καὶ παιδιὰ βέβαια λέγονται οἱ ὠραῖοι καρποί, ἐνῶ οἱ ἀκαρπίες ὀρισμένων ἐποχῶν ἀποτελοῦν ἀποδείξεις πρὸς τοὺς ἀνόητους.

ΙΑ'. Ἐνῶ ὁ Ἀπίων ἔδινε αὐτὲς τὶς ἀλληγορικὲς ἐρμηνείες, ἐγὼ, βυθισμένος σὲ σκέψεις, ἔδωσα τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν παρακολουθῶ αὐτὰ πὺ ἔλεγε. Γι' αὐτὸ διακόπτοντας τὸν λόγο μου εἶπε·

Ἐὰν δὲν παρακολουθεῖς αὐτὰ πὺ λέω, τότε γιατί μιλάω ἀπὸ τὴν ἀρχή;

Κι ἐγὼ ἀποκρίθηκα·

Μὴ νομίζεις ὅτι φέρομαι ἀναίσθητα σ' αὐτὰ πὺ λές. Γιατὶ τὰ κατανοῶ πάρα πολύ, μιὰ καὶ δὲν τὰ ἀκούω γιὰ πρώτη φορά. Καὶ γιὰ νὰ δεῖς ὅτι δὲν ἀγνοῶ αὐτὰ πὺ λές, ὅσα εἶπες θὰ τὰ ἀναφέρω περιληπτικά, καὶ στὴ συνέχεια θὰ συμπληρώσω τὶς ἀλληγορίες πὺ παρέλειψες, ὅπως τὶς ἄκουσα ἀπὸ ἄλλους.

Καὶ ὁ Ἀπίων εἶπε·

Κάνε ἔτσι ὅπως λές.

ΙΒ'. Κι ἐγὼ ἀποκρίθηκα·

Παραλείπω τώρα νὰ ἀναφέρω ἐπακριβῶς τὸ ἔμψυχο αὐγὸ πὺ κυοφορήθηκε ἀπὸ τὴν ἄπειρη ὕλη μὲ ἐπιτυχῆ θερμοκρασία τοῦ ἀέρα, τὸ ὁποῖο ὅταν ἔσπασε, σύμφωνα μὲ μερικούς, ξεπετάχτηκε ὁ ἀρσενικοθήλυκος Φανής. Παραλείπω καὶ ὅλα ἐκεῖνα, μέχρι τὸ σημεῖο πὺ τὸ σπασμένο αὐγὸ προσέλαβε τὴν ἁρμονία, καὶ ὑπολείφθηκε ἀπὸ αὐτὸ ἡ ὕλη πὺ ἔμοιαζε σὰν μυαλό· ἀντιπα-

τῆς ἔνδοθεν γενομένων ἐπικεφαλαιῶν μετὰ τῶν ἀκολούθων ἐπιτρέχω. Ἐγεννήθη γάρ, ὡς λέγεις, ἐκ Κρόνου καὶ Ρέας, ὑπὸ τε χρόνου καὶ ὕλης τὰ μὲν πρῶτα Πλούτων, ὡς ἡ κάτω παραχωρήσασα ὑποστάθμη· δευτέρα δὲ Ποσειδῶν ἡμίσειά ἐστιν
 5 ὕγρὰ οὐσία ἐπιπολάσασα τῇ κάτω ὀλκοτάτῃ φύσει. Ἡ δὲ τρίτη ἀνωτάτη τε καὶ αἰθὴρ οὔσα, ὅσπερ ἐστὶ Ζεὺς, ἥτις οὐ κατεπόθη, ἀλλὰ θερμὴ οὔσα ἰσχύς καὶ ἀνωφερῆ ἔχουσα τὴν φύσιν, ὡσπερ ὑπὸ τινος ριπῆς εἰς τὸν ἄνω ἡγεμονικώτατον ἀνέπτυ ἀιθέρα.

10 **ΙΓ'.** Δεσμὰ δὲ τὰ Κρόνου ἐστὶν ἡ σύμπηξις οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὡς καὶ ἄλλων ἀλληγορούντων ἀκήκοα· ἡ δὲ ἀποκοπὴ τῶν μορίων ὁ τῶν στοιχείων χωρισμὸς καὶ διάκρισις, ὅτι πάντα ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως ἀπετμήθη καὶ ἀφωρίσθη, καθ' ἑαυτὰ τετάχθαι ἕκαστον· καὶ οὐκ ἔτι γεννᾶ χρόνος, ἀλλὰ τὰ γεννηθέντα δι'
 15 αὐτοῦ νόμῳ φύσεως ποιεῖται τὰς διαδοχάς. Ἡ δὲ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀνακύψασα Ἀφροδίτη, ἡ ἐκ τοῦ ὕγροῦ γόνιμος οὐσία, ἣ τὸ θερμὸν πνεῦμα μιγὲν τὸν τῆς μίξεως ποιεῖται ἔρωτα, καὶ τελεσιουργεῖ τοῦ κόσμου τὸ κάλλος.

ΙΔ'. Τὸ δὲ συμπόσιον τὸ γαμήλιον, ἔνθα τὸ δεῖπνον ἐτέλει
 20 Ζεὺς, ὑπὲρ τε τῆς Νηρεΐδος Θέτιδος καὶ τοῦ καλοῦ Πηλέως ἀλληγορίαν ἔχει ταύτην, ἵνα γνῶς ὅτι καὶ ἄνευ σοῦ, Ἀπίων, τὰ τοιαῦτα ἠκούσαμεν. Τὸ μὲν δὴ συμπόσιον ὁ κόσμος· οἱ δὲ δώδεκα, τὰ οὐράνια τῶν μοιρῶν περιστηρίγματα, ἃ τινὰ ζώδια καλοῦσιν· Προμηθεὺς ἡ προμήθεια, ὑφ' ἧς τὰ πάντα ἐγένετο·
 25 Πηλεὺς πηλὸς ὁ ἀπὸ γῆς εἰς ἀνθρώπου γένεσιν περινοηθεὶς καὶ μιγεὶς τῇ Νηρεΐδι, τούτέστιν ὕδατι. Ἐκ δὲ τῆς τῶν δύο μίξεως, ὕδατός τε καὶ γῆς, ὁ πρῶτος, οὐ γεννηθεὶς, ἀλλὰ πλασθεὶς τέλειος καὶ διὰ τὸ μαζοῖς χεῖλη μὴ προσενεγκεῖν Ἀχιλλεὺς προσηγορεύθη· ἔστι δὲ αὐτὸς καὶ ἀκμή, ἥτις ἐὰν ἐπιθυμίαν, Πολυ-

ρέρχομαι καὶ τὸν λόγο τῶν ἀνακεφαλαιώσεων ποὺ ἔγιναν μέσα σ' αὐτὴν μαζί με τὰ ἐπακόλουθά τους. Γιατί, ὅπως λές, ἀπὸ τὸν Κρόνο καὶ τὴ Ρέα, δηλαδή ἀπὸ τὸν χρόνο καὶ τὴν ὕλη, γεννήθηκε πρῶτος ὁ Πλούτωνας, ὡς τὸ κατακάθι τῆς ὕλης ποὺ ἔμεινε κάτω· δεῦτερος δὲ ὁ Ποσειδώνας, ποὺ εἶναι μισὴ ὑγρὴ οὐσία ἢ ὁποῖα ἐπέπλευσε ἀπὸ τὴν ὕλη ποὺ ἔλκεται πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τὴ φύση της. Ἡ δὲ τρίτη ὕλη ἢ ἀνώτατη, ὁ αἰθέρας, ποὺ εἶναι ὁ Δίας, αὐτὴ δὲν καταπόθηκε, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦταν δύναμη θερμὴ καὶ ἀπὸ τὴ φύση της ἔτεινε πρὸς τὰ ἐπάνω, σὰν ἀπὸ κάποια γρήγορη κίνηση πέταξε στὸν ἐπάνω καὶ πολὺ ἠγεμονικὸ αἰθέρα.

ΙΓ'. Τὰ δὲ δεσμὰ τοῦ Κρόνου εἶναι ἡ συναρμογὴ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅπως ἄκουσα νὰ μιλοῦν ἀλληγορικὰ καὶ ἄλλοι. Ἡ ἀποκοπὴ τῶν μορίων πάλι εἶναι ὁ διαχωρισμὸς καὶ ἡ διαφοροποίηση τῶν στοιχείων, γιατί ὅλα ἀποκόπηκαν καὶ ἀποχωρίστηκαν ἀπὸ τὴ δική τους φύση, καὶ κατατάχθηκε τὸ καθένα στὴν θέση του. Ἐτσι δὲν γεννᾶ πιά ὁ χρόνος, ἀλλὰ τὶς διαδοχῆς τὶς κάνουν αὐτὰ ποὺ γεννήθηκαν μέσω αὐτοῦ σύμφωνα με τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Ἡ δὲ Ἀφροδίτη ποὺ ἀναδύθηκε ἀπὸ τὸν βυθό, εἶναι ἡ γόνιμη οὐσία ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο, μετὴν ὁποῖα ἦρθε σὲ ἐπαφὴ τὸ θερμὸ πνεῦμα, δημιούργησε τὸν ἔρωτα καὶ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ὠραιότητα τοῦ κόσμου.

ΙΔ'. Καὶ τὸ γαμήλιο συμπόσιο, στὸ ὁποῖο ἔκανε τὸ δεῖπνο ὁ Δίας, γιὰ τὴ Νηρηίδα Θέτιδα καὶ τὸν καλὸ Πηλέα, ἔχει τέτοια ἀλληγορικὴ σημασία, γιὰ νὰ καταλάβεις ὅτι καὶ χωρὶς ἐσένα, Ἀπίων, τὰ ἔχουμε ἀκούσει αὐτά. Τὸ συμπόσιο λοιπὸν εἶναι ὁ κόσμος· οἱ δώδεκα θεοὶ εἶναι τὰ οὐράνια στηρίγματα τῶν μοιρῶν, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουν ζώδια. Ὁ Προμηθεὺς εἶναι ἡ πρόνοια μετὴν ὁποῖα ἔγιναν ὅλα. Πηλέας εἶναι ὁ πηλός, ποὺ ἐπινοήθηκε ἀπὸ τὴ γῆ γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀνακατεύθηκε μετὴν Νηρηίδα, δηλαδή μετὸ νερό. Ἀπὸ τὸ μίγμα καὶ τῶν δύο, τοῦ νεροῦ καὶ τοῦ χώματος, προῆλθε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν γεννήθηκε, ἀλλὰ πλάσθηκε χωρὶς νὰ τοῦ λείπει τίποτε, καὶ ἐπειδὴ δὲν πρόσφερε τὰ χεῖλη του σὲ μαστοὺς ὀνομάστηκε Ἀχιλλέας, καὶ σημαίνει καὶ αὐτὸς τὴν ἀκμή, ἢ ὁποῖα, εἰάν ἐπι-

ξένην, ὡς ἀληθείας ἀλλοτρίαν οὖσαν καὶ ξένην, ἐπιθυμῆ, ἰῶ ὄφρω ἀναιρεῖται, βέλει κατὰ πτέρναν καὶ κατὰ ἴχνος ἐνέρπωντος τοῦ θανάτου.

ΙΕ'. Ἦρα τοίνυν καὶ Ἀθηνᾶ καὶ Ἀφροδίτη καὶ Ἔρις καὶ
 5 μῆλον καὶ Ἑρμῆς καὶ κρίσις καὶ ποιμὴν τοιοῦτόν τινα νοῦν
 ὑπαινίσσεται· Ἦρα σεμνότης· Ἀθηνᾶ ἢ ἀνδρεία· Ἀφροδίτη αἰ
 ἡδοναί· Ἑρμῆς ὁ ἐρμηνευτικὸς λόγος· ὁ ποιμὴν Πάρις ἢ ἀλόγι-
 στος ὀρμὴ καὶ βάρβαρος. Ἐὰν οὖν κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας
 ὁ τὴν ψυχὴν ποιμαίνων λογισμὸς τύχη ὦν βάρβαρος, καὶ παρα-
 10 λιπὼν τὰ συμφέροντα, ἀνδρείαν τε καὶ σωφροσύνην παρωσά-
 μενος, μόνας ἔλθεται τὰς ἡδονὰς καὶ μόνῃ τῇ ἐπιθυμίᾳ τὴν νίκην
 ἀποδῶ, ὡς παρ' αὐτῆς τὰ τέρποντα ἀντιλαμβάνων, ἐπ' ὀλέθρῳ
 ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν αὐτοῦ ὁ μὴ ὀρθῶς κρίνας τὴν τέρψιν λήψε-
 ται. Ἔρις δέ ἐστὶν ἡ φιλονεικοῦσα κακία. Τὸ δὲ τῶν Ἐσπερί-
 15 δων χρυσοῦν μῆλον ὁ πλοῦτος ἂν εἴη, ὃς ἐνίοτε καὶ τοὺς
 σώφρονας, ὥσπερ τὴν Ἦραν, πρὸς ραθυμίαν ἐφίσταται, καὶ
 τοὺς ἀνδρείους, ὥσπερ τὴν Ἀθηνᾶν, εἰς τὰ μὴ αὐτοῖς πρέποντα,
 φιλονεικοτέρους ἀπεργάζεται, καὶ ψυχῆς κάλλος, ὥσπερ Ἀφρο-
 δίτην, προφάσει τρυφῆς ἀπολλύει. Συντόμως ἐρῶ· πάντας
 20 εἰς κακὴν ἔριν ἀνερεθίζει ὁ πλοῦτος.

ΙΣ'. Ὁ δὲ τὸν τοῦ πλούτου ἡγεμόνα καὶ φύλακα ὄφιν ἀνε-
 λῶν Ἡρακλῆς ὁ γνήσιος καὶ φιλόσοφος ἐστὶ νοῦς, ὃς πάσης
 κακίας γυμνὸς ὦν ἐκπερινοστεῖ τὸν κόσμον, ἐπιδημῶν ταῖς ψυ-
 χαῖς καὶ σωφρονίζων τοὺς ἐντυγχάνοντας, λέγω δὲ ἀνθρώπους
 25 εἰκότας λέουσι τολμηροῖς ἢ ἐλάφοις δειλαῖς ἢ κάπροις ἀγρίοις
 ἢ ὕδραις πολυτρόποις. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα
 ἀθλῆσαι λέγεται Ἡρακλῆς, νοερᾶς ἀρετῆς ἐστὶν αἰνίγματα. Αὐ-
 τάρκως δὲ νῦν ἐχέτω τὰ εἰρημένα. Εἰς γὰρ ἕκαστον εἰπεῖν οὐδὲ
 ὁ σύμπας χρόνος ἀρκέσει.

θυμεῖ κάποια ἐπιθυμία, λέγεται Πολυξένη, ἐπειδὴ εἶναι ξένη καὶ ἄσχετη μὲ τὴν ἀλήθεια, καὶ πεθαίνει μὲ τὸ δηλητήριο φιδιοῦ, ἀπὸ βέλος στὴ φτέρνα του καὶ στὰ ἴχνη τοῦ θανάτου ποὺ σέρνεται.

ΙΕ'. Καὶ ἡ Ἥρα λοιπὸν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἐριδα καὶ τὸ μῆλο καὶ ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ κρίση καὶ ὁ βοσκὸς κάποιο τέτοιο νόημα ὑπαινίσσονται. Ἡ Ἥρα τὴ σεμνότητα, ἡ Ἀθηνᾶ τὴν ἀνδρεία, ἡ Ἀφροδίτη τὶς ἡδονές, ὁ Ἑρμῆς τὸν ἐρμηνευτικὸ λόγον, ὁ βοσκὸς Πάρις τὴν ἀσυλλόγιστη καὶ βάρβαρη ὁρμῆ. Ἐὰν λοιπὸν στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας ὁ λογισμὸς, ποὺ κατευθύνει ὡς βοσκὸς τὴν ψυχὴ, τύχει νὰ εἶναι βάρβαρος, καὶ ἀφήνοντας αὐτὰ ποὺ τὸν συμφέρουν, παραβλέποντας δὲ καὶ τὴν ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη, προτιμήσει μόνον τὶς ἡδονές καὶ δώσει τὴ νίκη στὴν ἐπιθυμία, ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὴν θὰ πάρει ὡς ἀνταμοιβὴ ἐκεῖνα ποὺ τὸν εὐχαριστοῦν, τότε αὐτὸς ποὺ δὲν ἔκρινε σωστὰ θὰ πάρει τὴν ἡδονὴ μὲ ἀντάλλαγμα τὸ ὄλεθρον τὸν δικό του καὶ τῶν δικῶν του. Ἐριδα πάλι εἶναι ἡ κακία ποὺ φιλονεικεῖ. Τὸ δὲ χρυσὸ μῆλο τῶν Ἑσπερίδων εἶναι πιθανότατα ὁ πλοῦτος, ὁ ὁποῖος μερικὲς φορὲς καὶ τοὺς σώφρονες, ὅπως τὴν Ἥρα, τοὺς ὀδηγεῖ στὴ ραθυμία, καὶ τοὺς ἀνδρείους, ὅπως τὴν Ἀθηνᾶ, τοὺς κάνει νὰ φιλονεικοῦν γιὰ πράγματα ποὺ δὲν ταιριάζουν σ' αὐτούς, καὶ τὴν ὀμορφιά τῆς ψυχῆς, ὅπως τὴν Ἀφροδίτη, τὴν καταστρέφει μὲ τὴν δικαιολογία τῆς ἡδονῆς. Θὰ τὸ πῶ σύντομα· ὁ πλοῦτος ἐξωθεῖ ὅλους σὲ κακὴ ἔριδα.

ΙΣ'. Ὁ Ἡρακλῆς πάλι, ποὺ σκότωσε τὸ φίδι ποὺ ἦταν ὁ ἡγεμόνας καὶ φύλακας τοῦ πλούτου, εἶναι ὁ γνήσιος καὶ συνετὸς νοῦς, ὁ ὁποῖος, ὄντας ἀπογυμνωμένος ἀπὸ κάθε κακία, περιέρχεται τὸν κόσμον, ἐπισκεπτόμενος τὶς ψυχὰς καὶ σωφρονίζοντας ὄσους συναντᾷ, ἐννοῶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μοιάζουν μὲ λιοντάρια τολμηρὰ, ἢ δειλὰ ἐλάφια, ἢ ἄγριους κάπρους, ἢ πανούργα φίδια. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀνδραγαθήματα ποὺ λέγεται ὅτι ἔκανε ὁ Ἡρακλῆς, εἶναι ἀλληγορίαι τῆς νοερῆς ἀρετῆς. Ὅμως εἶναι ἀρκετὰ ὅσα εἰπώθηκαν. Γιατὶ γιὰ νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸ καθένα δὲν θὰ μᾶς φτάσει οὔτε ὅλος ὁ χρόνος.

ΙΖ'. Πλήν, θαυμάζω πῶς ταῦτα σαφῶς καὶ εὐσεβῶς καὶ
 ὠφελίμως ἀκαλύπτω καὶ τῇ εὐθείᾳ δηλοῦσθαι δυνάμενα, οἱ
 πλαγίοις ἀποκρύψαντες αἰνίγμασι καὶ μύθοις αὐτὰ προκαλύ-
 ψαντες κακοῖς ὑπὸ σοῦ ἔμφρονες καὶ σοφοὶ εἶναι λέγονται, οἷτι-
 5 νες ὡσπερ ὑπὸ κακοῦ προαχθέντες δαίμονος σχεδὸν τοὺς πάν-
 τας ἐνήδρευσαν ἀνθρώπους. Ἦ γὰρ οὐκ ἔστι ταῦτα αἰνίγματα,
 ἀλλ' ἀληθῆ τῶν θεῶν ἀμαρτήματα, καὶ ἐλέγχειν αὐτοὺς οὐκ
 ἔδει, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τοῖς ἀνθρώποις εἰς μίμησιν προτιθέ-
 ναι, ἢ αἰνιγματωδῶς ἐλέγχθη τὰ ὑπὸ τῶν θεῶν ψευδῶν πε-
 10πραγμένα καὶ ἡμαρτον, ὧ Ἀππίων, ὅτι οἱ ὑπὸ σοῦ ὀνομαζόμε-
 νοι σοφοὶ τὰ σεμνὰ ἀσέμνοις μύθοις καλύψαντες ἀμαρτεῖν τοὺς
 ἀνθρώπους προετρέψαντο, καὶ ταῦτα ὑβρίσαντες οὐς καὶ θεοὺς
 εἶναι ἐνόμισαν.

ΙΗ'. Διόπερ μὴ σοφούς, ἀλλὰ κακοὺς δαίμονας τοὺς τοιού-
 15τους νόμιζε, οἷτινες κακὰς ὑποθέσεις ἔργων καλῶν προεβάλ-
 λοντο, ἵνα οἱ θέλοντες μιμηταὶ γενέσθαι τῶν κρειττόνων τὰς
 τῶν λεγομένων θεῶν ζηλώσι πράξεις, ἃς διαλεγόμενος τῇ πρὸ
 ταύτης ἡμέρᾳ οὐκ ἀπεκρυψάμην, λέγω δὲ πατροφονίας, τεκνο-
 κτονίας, μίξεις ἀσεβεῖς μητέρων, θυγατέρων, ἀδελφῶν, μοι-
 20χείας τε ἀπρεπεῖς καὶ ἀρρενομιξίας καὶ μιὰς ἀρρητουργίας,
 πρὸς ἄλλαις μυρίαῖς τοιαύταις ἀθεμίτοις μίξεσιν, ὧν ἀσεβέστα-
 τοι οἱ ταῦτα ἀληθῆ δοκεῖν εἶναι θέλοντες, ἵνα τὰ ὅμοια ποιοῦν-
 τες μὴ αἰδῶνται. Οἷπερ, εἶγε εὐσεβεῖν ἐβούλοντο, ἐχρῆν αὐτοὺς,
 ὅπερ ἀρτίως εἶπον, εἰ καὶ ὄντως οἱ θεοὶ τὰ περὶ αὐτῶν ἀδόμενα
 25 διεπράξαντο κακὰ, τιμῇ τῇ πρὸς θεοὺς εὐπρεπεστέροις τισὶ μύ-
 θοις τὰ ἄσεμνα ἐπισκέπειν, καὶ μὴ τούναντίον, ὡς φατε, καλῶν
 αὐτοῖς πράξεων γεγενημένων κακὰ καὶ ἄσεμνα περιβάλλειν
 σχήματα, ἃτινα καὶ ἀλληγορούμενα καὶ διὰ καμάτων μόγις νοη-
 θῆναι δύναται· καὶ ὅταν νοηθῇ τισιν, ἐκείνοις μὲν ἀντὶ τοῦ πολ-

ΙΖ'. Ὅμως ἀπορῶ γιατί αὐτά, ἐνῶ μποροῦσαν νὰ λεχθοῦν μὲ σαφήνεια καὶ εὐσέβεια καὶ κατὰ τρόπο ὠφέλιμο, μὲ γλώσσα ἀκάλυπτη καὶ εὐθεΐα, αὐτοὶ ποὺ τὰ ἀπέκρυψαν καλύπτοντάς τα μὲ αἰνίγματα καὶ κακοὺς μύθους, ὀνομάζονται ἀπὸ σένα συνετοὶ καὶ σοφοί, ἐνῶ σὰν νὰ καθοδηγοῦνταν ἀπὸ κάποιο κακὸ δαίμονα παγίδευσαν ὅλους σχεδὸν τοὺς ἀνθρώπους. Γιατί αὐτὰ ἢ δὲν εἶναι αἰνίγματα ἀλλὰ ἀληθινὰ ἀμαρτήματα τῶν θεῶν, ὅποτε δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς κατηγοροῦμε, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ τὰ προβάλουμε στοὺς ἀνθρώπους πρὸς μίμηση, ἢ εἰπώθηκαν αἰνιγματικὰ αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔγιναν ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ὅποτε, Ἄππίων, ἀμάρτησαν, γιατί αὐτοὶ ποὺ ἀπὸ σένα ὀνομάζονται σοφοί, καλύπτοντας τὰ σεμνά μὲ ἄσεμνους μύθους, προέτρεψαν τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀμαρτήσουν, βρίζοντας ἔτσι καὶ αὐτοὺς ποὺ πίστεψαν ὅτι εἶναι θεοί.

ΙΗ'. Γι' αὐτὸ ὄχι σοφοὺς ἀλλὰ κακοὺς δαίμονες νὰ θεωρεῖς αὐτοὺς ποὺ πρόβαλαν κακὲς ὑποθέσεις ὡς ἀλληγορίες καλῶν ἔργων, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ γίνουν μιμητὲς τῶν ἀνωτέρων νὰ μιμοῦνται τὶς πράξεις αὐτῶν ποὺ λέγονται θεοί, τὶς ὁποῖες συζητώντας τὴν προηγούμενη μέρα δὲν τὶς ἔκρυψα, ἐννοῶ τὶς πατροκτονίες, τὶς παιδοκτονίες, τὶς ἀσεβεῖς σαρκικὲς ἐπαφές μὲ τὶς μητέρες, τὶς θυγατέρες, τὶς ἀδελφές, καὶ τὶς ἀπρεπεῖς μοιχεῖες, τὶς ἐπαφές μὲ ἀρσενικούς, τὶς βδελυρότητές τους, κοντὰ σὲ ἄλλες μύριες παρόμοιες ἀθέμιτες ἐπιμιξίες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πιὸ ἀσεβεῖς εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ πιστεύουν ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ, γιὰ νὰ μὴ ντρέπονται ὅταν κάνουν τὰ ἴδια. Γιατί αὐτοί, ἐὰν ἤθελαν πραγματικὰ νὰ εἶναι εὐσεβεῖς, ἔπρεπε αὐτοί, ὅπως εἶπα πρὶν, καὶ ἂν ἀκόμα οἱ θεοὶ ἔπραξαν πραγματικὰ τὰ κακὰ ποὺ διαδίδονται γι' αὐτούς, ἀπὸ τιμὴ πρὸς τοὺς θεοὺς νὰ καλύπτουν τὰ ἄσεμνα μὲ κάποιους πιὸ εὐπρεπεῖς μύθους, καὶ ὄχι ἀντίθετα, ὅπως λέτε, νὰ περιβάλλουν τὶς καλὲς πράξεις ποὺ ἔκαναν αὐτοὶ μὲ κακὰ καὶ ἄσεμνα σχῆματα, τὰ ὁποῖα καὶ ὅταν ἐρμηνεύονται ἀλληγορικὰ καὶ μὲ κόπους μόλις μποροῦν νὰ γίνουν κατανοητά· καὶ ὅταν κατανοηθοῦν ἀπὸ μερικούς, ἐκείνους, ἐναντι τοῦ μεγάλου κόπου ποὺ κατέβαλαν, τοὺς ἔκαναν ἱκανοὺς νὰ μὴ πλανη-

λοῦ μόχθου παρέσχον τὸ μὴ πλανηθῆναι, ἐξὸν δὲ μὴ μοχθῆσαι, τοὺς δὲ πλανηθέντας ἄρδην ἀπώλεσαν. Πλὴν τοὺς εἰς τὸ σεμνότερον ἀλληγοροῦντας αὐτὰς ἀποδέχομαι, ὡσπερ τοὺς ἐκ τῆς Διὸς κεφαλῆς αἰνιξαμένους ἀναπηδῆσαι τὴν φρόνησιν. Ἴσως δὲ 5 ἐκεῖνό μοι πιθανώτερον, ὅτι ὑπὸ μοχθηρῶν ἀνδρῶν, δόξαν θεῶν ἀπενεγκαμένων, ἐκεῖναι ἐτολμήθησαν αἱ ὕβρεις.

ΙΘ'. Ἀπάντων δὲ τῶν θεῶν τὴν ποιητικὴν ἀλληγορίαν οὐκ ἀκόλουθον εὐρίσκομεν. Αὐτίκα γοῦν ἐπὶ τῆς διακοσμήσεως τῶν ὄλων ποτὲ μὲν φύσιν λέγουσι ποιηταί, ποτὲ δὲ νοῦν ἀρχη- 10 γὸν γενέσθαι τῆς ὄλης δημιουργίας. Ἐκ φύσεως μὲν γὰρ τῶν στοιχείων τὴν πρώτην κίνησιν καὶ σύμμιξιν γεγονέναι, ὑπὸ δὲ τῆς τοῦ νοῦ προνοίας διακεκοσμηθῆναι. Καὶ ἀποφηνάμενοι μὲν οἱ μὲν φύσει δεδημιουργῆσθαι τὸ πᾶν, μὴ δυνάμενοι δὲ ἀνεπιλήπτως τοῦτο ἀποδεικνύναι διὰ τὸ τῆς δημιουργίας ἔντεχνον, 15 παρεμπλέκουσι καὶ τοῦ νοῦ τὴν πρόνοιαν, ὡς συναρπάσαι καὶ τοὺς πάνυ σοφοὺς δυνάμενοι. Ἡμεῖς δὲ φαμεν πρὸς αὐτούς· Εἰ μὲν ἐξ αὐτομάτου φύσεως ὁ κόσμος γέγονεν, πῶς ἔτι ἀναλογίαν καὶ τάξιν εἴληφεν, ἅπερ ὑπὸ μόνης ὑπερβαλλούσης φρονήσεως γενέσθαι δυνατόν ἐστι, καὶ καταληφθῆναι ὑπὸ ἐπιστήμης τῆς 20 μόνης ταῦτα ἀκριβοῦν δυναμένης; Εἰ δὲ φρονήσει τὰ πάντα τὴν σύγκρασιν καὶ διακόσμησιν εἴληφεν, ὅπερ ἀνάγκη μὴ ἄλλως ἔχειν, πῶς ἔτι ἐκ τοῦ αὐτομάτου συμβῆναι ταῦτα γενέσθαι δυνατὸν ἦν;

Κ'. Οἱ τοίνυν τὰ θεῖα ἐπὶ τὸ αἰσχρὸν ἀλληγορῆσαι θελή- 25 σαντες, οἷον τὴν Μῆτιν καταποθῆναι ὑπὸ Διὸς, εἰς ἀπορίαν ἐμπεπτώκασιν, οὐ συνιέντες, ὅτι οἱ πλαγίως φυσιολογήσαντες περὶ θεῶν καὶ τὸ εἶναι θεοὺς ἀνηρήκασιν, τὰ εἶδη αὐτῶν διὰ τῆς ἀλληγορίας εἰς τὰς τοῦ κόσμου οὐσίας διαλύσαντες. Πιθανώτερον οὖν λέγειν, ὅτι οἱ ὑπ' αὐτῶν ἄδόμενοι θεοὶ κακοί τινες

θοῦν, ἂν καὶ μπορούσαν νὰ μὴ μοχθήσουν, ἐνῶ ἐκείνους ποὺ πα-
ραπλανήθηκαν τοὺς κατέστρεψαν ὀλοκληρωτικά. Ὅμως δέχο-
μαι ἐκείνους ποὺ τὶς ἐρμηνεύουν σεμνότερα, ὅπως αὐτοὺς ποὺ
ὕπαινίσσονται ὅτι ἡ φρόνηση ἀναπήδησε ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Δία.
Μοῦ φαίνεται μάλιστα πιὸ πιθανὸ, ὅτι οἱ βρισιῆς ἐκεῖνες ἀπο-
τολμήθηκαν ἀπὸ ἀνθρώπους φθονερούς, οἱ ὅποιοι ζήλεσαν τὴ
δόξα τῶν θεῶν.

ΙΘ'. Ὅλων ὁμως τῶν θεῶν τὴ δημιουργικὴ ἀλληγορία δὲν
τὴ βρίσκουμε συνεπῆ. Γιὰ τὴ διακόσμηση τοῦ σύμπαντος, γιὰ
παράδειγμα, οἱ ποιητὲς λένε ἄλλοτε ὅτι ἡ φύση καὶ ἄλλοτε ὅτι ὁ
νοῦς ἔγινε αἷτιος τῆς ὅλης δημιουργίας¹. Ἀπὸ τὴ φύση λένε ὅτι
προῆλθε ἡ πρώτη κίνηση καὶ ἀνάμιξη τῶν στοιχείων, ἐνῶ ἀπὸ
τὴ φροντίδα τοῦ νοῦ διακοσμήθηκαν. Καὶ αὐτοὶ ποὺ λένε ὅτι τὸ
πᾶν δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴ φύση, μὴ μπορώντας νὰ τὸ ἀποδεί-
ξουν αὐτὸ μὲ τρόπο ἀδιάβλητο, ἐξαιτίας τῆς ὠραιότητος τῆς
δημιουργίας, ἐμπλέκουν καὶ τὴ φροντίδα τοῦ νοῦ, γιὰ νὰ μπο-
ροῦν νὰ ἐντυπωσιάσουν καὶ τοὺς πολὺ σοφοὺς. Ἐμεῖς ὁμως λέμε
σ' αὐτούς: Ἐὰν ὁ κόσμος δημιουργήθηκε στὴν τύχη, τότε πῶς
προσέλαβε καὶ ἀναλογία καὶ τάξη, πράγματα ποὺ μόνο ἀπὸ ὑπερ-
βολικὴ σύνεση εἶναι δυνατὸ νὰ γίνουν, καὶ νὰ κατανοηθοῦν ἀπὸ
τὴν ἐπιστήμη, τὴν μόνη ποὺ μπορεῖ αὐτὰ νὰ τὰ ἐξακριβώσῃ; Καὶ
ἐὰν τὰ πάντα ἀπέκτησαν τὴν ἀνάμιξη καὶ τὴ διακόσμηση μὲ τὴ
σύνεση, πρᾶγμα ποὺ ἀναγκαστικὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἔγινε διαφορε-
τικά, πῶς εἶναι δυνατὸ αὐτὰ νὰ γίνουν στὴν τύχη;

Κ'. Ἐπομένως αὐτοὶ ποὺ θέλησαν νὰ ἐκφράσουν ἀλληγορι-
κὰ τὰ θεῖα μὲ τρόπο αἰσχρό, ὅπως τὴ Μήτιδα ὅτι τὴν κατάπιε ὁ
Δίας, περιῆλθαν σὲ δυσχέρεια, ἐπειδὴ δὲν κατὰλαβαν ὅτι ἐκεῖνοι
ποὺ διερεύνησαν τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς θεοὺς ζητήματα μὲ τρόπο
ἔμμεσο, ἀνέτρεψαν καὶ τὸ ὅτι αὐτοὶ εἶναι θεοί, ἀφοῦ κατέστρε-
ψαν μὲ τὴν ἀλληγορία τὰ πρόσωπά τους στὶς οὐσίες τοῦ κόσμου.
Εἶναι ἐπομένως πιὸ πειστικὸ νὰ λέμε, ὅτι οἱ θρυλούμενοι ἀπὸ αὐ-
τοὺς θεοὶ ἦταν μερικοὶ κακοὶ μάγοι, οἱ ὅποιοι, ὄντας φαῦλοι, με-

1. Ἀναφορὰ στὸ τοῦ Ἀναξαγόρα: «νοῦς ἐστὶν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων
αἷτιος». Βλ. Heinze, *Über den Nus des Anaxagoras*, Leipzig 1899.

γεγόνασι μάγοι, οἵτινες, ἄνθρωποι ὄντες μοχθηροί, μαγεία μεταμορφούμενοι γάμους διέλυσον, βίους διέφθειρον, τοῖς δὲ πάλαι, οὐκ εἰδόσι τί ποτ' ἐστὶ μαγεία, δι' ὧν ἔπραττον ἐδόκουν εἶναι θεοί, ὧν κατὰ πόλεις καὶ οἱ μύθοι καὶ οἱ τάφοι φαίνονται.

5 ΚΑ'. Αὐτίκα γοῦν, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπον, ἐν τοῖς Καυκασίοις ὄρεσι Κρόνου τινὸς σῆμα ἀνθρώπου δείκνυται, τυράννου ἀγρίου καὶ τεκνοκτόνου. Ὁ δ' ἐκείνου υἱός, Ζεὺς τὸ ὄνομα, χείρων γενόμενος, μαγείας δυνάμει κοσμοκράτωρ ἀναφανείς, πολλοὺς διαλύει γάμους, καὶ τὸν πατέρα σὺν τοῖς θείοις κολάζει,
10 καὶ οὕτω τελευτήσαντος τὸν τάφον Κρηῆτες ἐπιδεικνῦσιν· ἐν δὲ τῇ Μεσοποταμίᾳ κεῖνται Ἡλῖος μὲν τις ἐν Ἄστροις, Σελήνη δέ τις ἐν Κάραις· Ἐρμῆς ἐν Αἰγύπτῳ τις ἄνθρωπος· Ἄρης ἐν Θράκῃ· Ἀφροδίτη ἐν Κύπρῳ· Ἀσκληπιὸς ἐν Ἐπιδαύρῳ· καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων φαίνονται τάφοι.

15 ΚΒ'. Οὕτω προφανῶς τοῖς ὀρθῶς νοοῦσιν ἄνθρωποι γεγενῆσθαι ὠμολόγηνται. Καὶ οἱ μὲν συγχρονοῦντες αὐτοῖς, ὑπαισθόμενοι αὐτοῦς θνητοῦς γεγονέναι, ἀμελέστερον αὐτοῖς ἀποθανοῦσι προσεῖχον, ὁ δὲ πολὺ χρόνος δόξαν θεῶν αὐτοῖς περιέθηκεν. Καὶ μὴ θαύμαζε, εἰ οἱ κατ' Ἀσκληπιὸν καὶ Ἡρακλέα γε
20 νόμενοι ἐξηπατήθησαν, ἢ κατὰ Διόνυσον ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τῶν τότε, ὅπου καὶ Ἐκτορα ἐν Ἰλίῳ καὶ Ἀχιλλέα ἐν Λευκῇ τῇ νήσῳ οἱ ἐκεῖ προσκυνοῦσιν, Πάτροκλον Ὀπούντιοι, τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον Ρόδιοι.

ΚΓ'. Ἀλλὰ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἔτι καὶ νῦν ἄνθρωπος ὡς
25 θεὸς πρὸ τοῦ θανάτου προσκυνεῖται. Καὶ τοῦτο μὲν ἥττόν ἐστιν ἀσέβημα, ὅτι ζῶντος ἀνθρώπου θείας τιμᾶς νομίζουσιν Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ τὸ πάντων γελοιώτατον, ὅτι καὶ πτηνὰ καὶ ἔρπετὰ καὶ ζῶα πάντα προσκυνοῦσιν. Οὐδὲν γὰρ κρίσει νοοῦσιν ἢ ποιοῦσιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ δὲ πάντων αἰσχιστον

ταμορφώνονταν μὲ τὴ μαγεία καὶ διέλυαν γάμους καὶ κατέστρεφαν ζωῆς, ἀλλὰ στοὺς παλιούς, ποὺ δὲν γνώριζαν τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ μαγεία, μὲ αὐτὰ ποὺ ἔκαναν νόμιζαν πῶς εἶναι θεοί, αὐτοὶ τῶν ὁποίων καὶ οἱ θάνατοι καὶ οἱ τάφοι ὑπάρχουν σὲ κάθε πόλη.

ΚΑ'. Ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, ὅπως εἶπα καὶ ἄλλοτε, στὰ Καυκάσια Ὁρη ἐπιδεικνύεται κάποιου Κρόνου τὸ ἀνθρώπινο σημάδι, ποὺ ἦταν τύραννος ἄγριος καὶ παιδοκτόνος. Καὶ ὁ γιὸς αὐτοῦ, ποὺ ὀνομαζόταν Δίας, ἔγινε χειρότερος, ἀφοῦ μὲ τὴ δύναμη τῆς μαγείας ἐφανίστηκε κοσμοκράτορας, διαλύει γάμους καὶ τιμωρεῖ τὸν πατέρα του μαζί μὲ τὰ θεῖα, καὶ οἱ Κρῆτες μετὰ τὸν θάνατό του δείχνουν τὸν τάφο του. Καὶ στὴ Μεσοποταμία εἶναι θαμμένοι κάποιος Ἥλιος στὰ Ἄστρα, καὶ κάποια Σελήνη στὶς Κάρεις· στὴν Αἴγυπτο κάποιος ἄνθρωπος Ἑρμῆς, ὁ Ἄρης στὴ Θράκη, ἡ Ἀφροδίτη στὴν Κύπρο, ὁ Ἀσκληπιὸς στὴν Ἐπίδαυρο, καὶ πολλῶν ἄλλων τέτοιων ὑπάρχουν οἱ τάφοι.

ΚΒ'. Ἔτσι ὀλοφάνερα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ σκέφτονται σωστὰ ὁμολογεῖται ὅτι εἶχαν ὑπάρξει ἄνθρωποι. Καὶ οἱ μὲν σύγχρονοι μ' αὐτούς, ὑποθέτοντας ὅτι εἶναι ἄνθρωποι, ὅταν πέθαναν τοὺς ἀντιμετώπιζαν μὲ ἀδιαφορία, ἐνῶ ὁ πολὺς χρόνος τοὺς περιέβαλε μὲ θεϊκὴ δόξα. Καὶ μὴ ἀπορεῖς, ἂν ὅσοι πῆγαν πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸ καὶ τὸν Ἡρακλῆ ἐξαπατηῖθην, ἢ στὸν Διόνυσο ἢ σὲ κάποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς τότε, ἀφοῦ καὶ τὸν Ἑκτορα στὸ Ἴλιο καὶ τὸν Ἀχιλλεῖα στὴ νῆσο Λευκὴ τοὺς προσκυνοῦν οἱ ἐντόπιοι, τὸν Πάτροκλο οἱ Ὀπούντιοι², τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρο οἱ Ρόδιοι.

ΚΓ'. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς Αἰγύπτιους ἀκόμα καὶ τώρα ἄνθρωπος προσκυνεῖται ὡς θεὸς πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του. Καὶ αὐτὸ βέβαια εἶναι μικρὴ ἀσέβεια, τὸ ὅτι, ἐνῶ ζεῖ ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ἀπονέμουν θεϊκὲς τιμὲς οἱ Αἰγύπτιοι. Ἀλλὰ τὸ πιὸ γελοῖο εἶναι ὅτι προσκυνοῦν καὶ πτηνὰ καὶ ἔρπετὰ καὶ ὅλα τὰ ζῶα. Γιατὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων δὲν σκέπτονται οὔτε ἐνεργοῦν μὲ τὴ λογικὴ. Πρόσεξε ὅμως σὲ παρακαλῶ τὸ πιὸ αἰσχρὸ ἀπὸ ὅλα· ἐκεῖνον

2. Κάτοικοι τοῦ ὁμωνύμου κόλπου δυτικὰ τῆς ἀκτῆς τοῦ Βόρειου Εὐβοϊκοῦ, τῆς σημερινῆς Ἀταλάντης.

ιδέ μοι, τὸν δι' αὐτῶν ὄντα πατέρα θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων λέγουσι Λήδα συνεσχηματισμένον, ὃν πολλοὶ Δία ἀναγράψαντες ἐν πίνακι δημοσίᾳ ἀνατιθέασιν. Πρὸς δὲ τὴν ἐκδικίαν ταύτης τῆς ὕβρεως ἤθελον, εἰ τὸν τοῦ καιροῦ βασιλέα αὐτῶν γράψαντες ἐπὶ αἰσχρᾷ πλοκῆς, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Διὸς τετολμήκασι ποιῆσαι, οὕτω ποιήσαντες ἀνέθεσαν δημοσίᾳ, ἵνα, κἂν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ προσκαιροῦ βασιλέως, καὶ ταῦτα ἀνθρώπου ὄντος, μάθωσι κολασθέντες, ὡς δεῖ τὴν δέουσαν ἀπονέμειν τιμὴν. Ταῦτα δέ σοι λέγω, οὐχ ὡς αὐτὸς ἤδη ἐπιγνοὺς τὸν ὄντως Θεόν, ἀλλ' 10 εὐγνωμονῶν ὁμολογῶ, εἰ καὶ τί Θεὸς οὐκ οἶδα, ἀλλ' οὖν γε σαφῶς ὅτι Θεὸς νομίζω εἰδέναι.

ΚΔ'. Αὐτίκα γοῦν τὰ πρῶτα τέσσαρα στοιχεῖα Θεὸς εἶναι οὐ δύναται, τὰ ὑπὸ ἄλλου γενόμενα, οὐχ ἡ μίξις, οὐχ ἡ κρᾶσις, οὐχ ἡ γένεσις, οὐ τὸ πᾶν περιέχον ὄρατὸν κύτος· οὐδ' ἡ ἐν τῷ 15 ἄδη συρρέουσα ὑποστάθμη· οὐ τὸ ἐπιπολάζον ὕδωρ· οὐχ ἡ ζέουσα οὐσία· οὐχ ὁ ἐξ αὐτῆς μέχρι τῶν ἐνταῦθα διήκων ἀήρ. Τά τε γὰρ στοιχεῖα τέσσαρα, εἴτε ἀλλήλων διεστάλκει, ἄνευ τινὸς μεγάλου τεχνίτου μιγῆναι πρὸς ζώου γένεσιν οὐκ ἐδύνατο, εἴτε αἰὲ ἀλλήλοις συνῆπτε, καὶ οὕτως ὑπὸ τεχνίτου νοῦ πρὸς τὸ οἰκεῖον τῶν τοῦ ζώου μελῶν καὶ μερῶν συναρμόζεται, ἵνα τὴν ἐκάστου πρὸς ἕκαστον ἀναλογίαν πάντα τὴν προσήκουσαν ἀρμονίαν λαμβάνη· ὁμοίως τε καὶ τοὺς οἰκείους τόπους ἐκάστου μετὰ πάσης εὐμορφίας ὁ τεχνίτης νοῦς ἀκριβοῖ. Συνελὼν ἐρῶ· καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ποτὲ ζῶον δεῖ ἔχειν, οὐδὲν ἐνέλιπε τῷ μεγάλῳ 25 τούτῳ ζῶῳ τῆς ὅλης περιφορᾶς.

ΚΕ'. Οὕτως ἀνάγκη τινὰ εἶναι νοεῖν ἀγέννητον τεχνίτην, ὃς τὰ στοιχεῖα ἢ διεστῶτα συνήγαγεν, ἢ συνόντα ἀλλήλοις πρὸς ζώου γένεσιν τεχνικῶς ἐκέρασε καὶ ἐν ἑκ πάντων ἔργον ἀπετέλεσεν. Ἀδύνατον γὰρ ἄνευ τινὸς νοῦ μείζονος πάνυ σοφὸν ἔργον 30 ἀποτελεῖσθαι. Οὐδὲ μὴν ἔρωσ εἶναι δύναται πάντων τεχνίτης,

πού γι' αὐτοὺς εἶναι πατέρας θεῶν καὶ ἀνθρώπων, λένε, ὅτι αὐτὸν τὸν Δία πολλοί, ἀφοῦ τὸν ζωγράφησαν σὲ πίνακα ἀγκαλιασμένον μὲ τῆ Λήδα, τὸν ἐξέθεσαν δημοσίως. Γιὰ ἐκδίκηση αὐτῆς τῆς προσβολῆς ἤθελα νὰ ζωγράφιζαν τὸν βασιλιὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης σὲ αἰσχρὸ σύμπλεγμα καὶ νὰ τὸ ἐκθέσουν δημοσίως, ὅπως τόλμησαν νὰ κάνουν μὲ τὸν Δία, ὥστε, ἔστω καὶ ἀπὸ τὴν ὀργὴ τοῦ πρόσκαιρου βασιλιᾶ, πὺ ἐπιτέλους ἦταν ἄνθρωπος, νὰ μάθουν τιμωρούμενοι, ὅτι πρέπει νὰ ἀπονέμουν τὴν πρέπουσα τιμῆ. Καὶ αὐτὰ σοῦ τὰ λέω, ὄχι ὅτι ἐγὼ ἤδη ἔχω γνωρίσει τὸν ἀληθινὸ Θεό, ἀλλ' ὅτι μὲ εὐγνωμοσύνη ὁμολογῶ, πὺς μολονότι δὲν γνωρίζω τί εἶναι ὁ Θεός, ὅμως νομίζω πὺς γνωρίζω καθαρὰ ὅτι εἶναι Θεός.

ΚΔ'. Δὲν μποροῦν λοιπὸν νὰ εἶναι θεὸς τὰ πρῶτα τέσσερα στοιχεῖα, πὺ ἐγιναν ἀπὸ ἄλλον. Οὔτε ἡ ἀνάμιξη, οὔτε ἡ ἔνωση, οὔτε ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐγιναν, οὔτε ἡ ὀρατὴ σφαῖρα πὺ περιεῖχε τὰ πάντα, οὔτε τὸ κατακάθι τῆς ὑλῆς πὺ χύθηκε στὸν ἄδη, οὔτε τὸ νερὸ πὺ ἐπέπλευσε, οὔτε ἡ κοχλάζουσα οὐσία, οὔτε ὁ ἀτμὸς πὺ ἐβγαίνει ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἔφτανε μέχρι ἐδῶ. Γιατὶ καὶ τὰ τέσσερα στοιχεῖα, ἐὰν ἦταν χωρισμένα μεταξύ τους, χωρὶς κάποιον μεγάλον τεχνίτη δὲν μποροῦσαν νὰ ἐνωθοῦν γιὰ νὰ δημιουργήσουν ζωὴ· ἐὰν πάλι ἦταν ἐνωμένα μεταξύ τους, καὶ πάλι ἀπὸ τεχνίτη νοῦ συναρμόστηκαν γιὰ νὰ ἀποτελέσουν τὰ ἀνάλογα μέλη καὶ μέρη τοῦ κάθε ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ, ὥστε νὰ μπορεῖ τὸ καθένα νὰ διατηρεῖ τὴν ἀναλογία του καὶ νὰ ἔχει τὴν ἐξωτερικὴ του ἐμφάνιση ὀραία, καὶ ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ νὰ ἔχουν τὴν ἀρμονία πὺ τοῦς πρέπει. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὁ τεχνίτης νοῦς κατασκεύασε καὶ τὸν δικὸν του τόπον γιὰ τὸ καθένα μὲ πολλὴ ὀμορφία. Συντομεύοντας θὰ πῶ· καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πὺ πρέπει νὰ ἔχει κάθε ζωντανὸς ὀργανισμὸς, τίποτε δὲν παρέλειψε τὸ μεγάλο αὐτὸ ζῶον ἀπὸ τὴν ὅλη κυκλοτερὴ κίνηση.

ΚΕ'. Ἔτσι εἶναι ἀνάγκη νὰ σκεφτοῦμε ὅτι ὑπάρχει κάποιος ἀγέννητος τεχνίτης, ὁ ὁποῖος ἢ συγκέντρωσε τὰ χωρισμένα στοιχεῖα, ἢ, ἐνῶ ἦταν ἐνωμένα μεταξύ τους, τὰ ἀνάμιξε μὲ τέχνη γιὰ τὴ δημιουργία τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ ὅλα κατασκεύασε ἕνα ἔργον. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατον χωρὶς κάποιον ἀνώτερον νοῦ, πολὺ σοφόν, νὰ

οὐκ ἐπιθυμία, οὐκ ἰσχύς, οὐκ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἃ τίνα παθητὰ συμβαίνειν καὶ ἀποβαίνειν πέφυκεν. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ ὑφ' ἑτέρου φερόμενόν ἐστι Θεός, οὐδέ γε τὸ ὑπὸ χρόνου ἢ φύσεως ἀλλοιούμενον καὶ εἰς τὸ μηκέτι εἶναι ἀναλυόμενον.

5 KS'. Ταῦτά μου διαλεγόμενου πρὸς τὸν Ἀππίωνα, ἀπὸ Καισαρείας ἐπέστη Πέτρος, καὶ συνδρομαὶ τῶν ὄχλων ἐγένοντο ἐν τῇ Τύρῳ, σπευδόντων ὑπαντᾶν αὐτῷ καὶ χάριν τῇ ἐπιδημία ὁμολογεῖν. Καὶ ὁ μὲν Ἀππίων ὑπεχώρει μετ' Ἀνουβίωνος καὶ Ἀθηνοδώρου μόνων, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ὡς ἀπαντησόμενοι
10 τῷ Πέτρῳ ὠρμήσαμεν. Πρῶτος δὲ ἐγὼ πρὸ τῶν πυλῶν ἀποδεξάμενος αὐτὸν ἐπὶ τὴν ξενίαν ἤγον. Ὡς δὲ ἐγενόμεθα, τοὺς μὲν ὄχλους ἀπελύσαμεν, αὐτῷ δὲ ἀξιῶσαντί με τὰ πραχθέντα λέγειν οὐδὲν ἀπεκρυπτόμην, ἀλλ' ἐμήνυον τὰς τε τοῦ Σίμωνος διαβολὰς καὶ τὰς τερατώδεις φαντασίας ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένας,
15 καὶ ὅσας ἔπεμψε νόσους μετὰ τὴν ἐκ τῆς βουθυσίας ἐστίασιν, καὶ ὅτι ἐκ τῶν νοσοῦντων οἱ μὲν αὐτόθεν κατέμειναν ἐν τῇ Τύρῳ, οἱ δὲ τῷ Σίμωνι ἅμα τῷ ἐμὲ ἐλθεῖν συνεξεληλύθεισαν εἰς τὴν Σιδῶνα, ὡς ὑπ' αὐτῷ θεραπευθησόμενοι, καὶ ὅτι ἐμάνθανον μηδένα αὐτῶν ἰάσεως τετυχηκένοι ὑπ' αὐτῷ. Καὶ τὴν
20 πρὸς Ἀππίωνά μοι γεγενημένην διάλεξιν τῷ Πέτρῳ διηγησάμην. Ὁ δὲ στοργῆς καὶ προτροπῆς χάριν ἐπαιέσας με καὶ εὐλογήσας, ἀλῶν μεταλαβῶν, διὰ τοὺς καμάτους τῆς ὁδοιπορίας τῇ ἀναγκαιοτάτῃ ἡσυχίᾳ τοῦ ὕπνου ἑαυτὸν ἐπέτρεπεν.

γίνει ένα ἔργο. Οὔτε βέβαια ὁ ἔρωτας μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ τεχνίτης ὄλων, οὔτε ἡ ἐπιθυμία, οὔτε ἡ δύναμη, οὔτε κάποιο ἄλλο ἀπὸ αὐτά, πού ἀπὸ τὴ φύση τους συμβαίνει νὰ εἶναι καὶ νὰ καταντοῦν σὲ πάθη. Ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐκεῖνο πού φέρεται ἀπὸ ἄλλο εἶναι θεός, οὔτε φυσικὰ ἐκεῖνο πού ἀλλοιώνεται ἀπὸ τὸν χρόνο καὶ τὴ φύση καὶ διαλύεται, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχει πιά.

ΚΣ'. Λέγοντας αὐτὰ στὸν Ἀπίωνα, ἦρθε ἀπὸ τὴν Καισάρεια ὁ Πέτρος, καὶ ἔγινε στὴν Τύρο συρροὴ πλήθους, πού ἔσπευδε νὰ τὸν προῦπαντήσῃ καὶ νὰ τοῦ ἐκφράσῃ τὴν εὐχαριστία του γιὰ τὸν ἐρχομό του. Καὶ ὁ μὲν Ἀπίων ἀναχώρησε μαζί μὲ τὸν Ἀνουβίωνα καὶ τὸν Ἀθηνόδωρο μόνο, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τρέξαμε γιὰ νὰ προῦπαντήσουμε τὸν Πέτρο. Ἀφοῦ τὸν ὑποδέχθηκα πρῶτος ἐγώ, τὸν ὀδήγησα γιὰ φιλοξενία. Ὅταν φτάσαμε, τὸ πλῆθος τὸ ἀφήσαμε νὰ φύγει, ἐνῶ ἐγώ, ὅταν ζήτησε νὰ τοῦ πῶ ὅσα ἔγιναν, δὲν τοῦ ἀπέκρυψα τίποτε, ἀλλὰ τοῦ ἀνέφερα καὶ τὶς διαβολὲς τοῦ Σίμωνα καὶ ὅλες τὶς ἀπατηλὲς τερατουργίες πού ἔκανε, καὶ πόσες ἀρρώστιες προξένησε ὕστερα ἀπὸ τὴ θυσία τοῦ βοδιοῦ καὶ τὸ συμπόσιο, καὶ ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς ἄλλοι ἔμειναν ἐδῶ στὴν Τύρο, ἐνῶ ἄλλοι μόλις ἦρθα ἐγὼ μετέβησαν μαζί μὲ τὸν Σίμωνα στὴ Σιδῶνα, γιὰ νὰ θεραπευθοῦν ἀπ' αὐτόν, καὶ ὅτι ἔμαθα πὼς κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν θεραπεύθηκε ἀπὸ αὐτόν. Διηγῆθηκα στὸν Πέτρο καὶ τὴ συζήτησή μου πού ἔγινε μὲ τὸν Ἀπίωνα. Καὶ ἐκεῖνος, ἀφοῦ μὲ ἐπήνεσε ἀπὸ ἀγάπη καὶ γιὰ ἐνθάρρυνση καὶ ἀφοῦ μὲ εὐλόγησε, ἔφαγε ἄλμυρά, καὶ ἀπὸ τὴν κοῦραση τῆς ὁδοιπορίας, παρέδωσε τὸν ἑαυτό του στὴν ἡρεμία τοῦ ὕπνου.

ΟΜΙΛΙΑ Ζ'

Α'. Τῇ τετάρτῃ δὲ ἡμέρᾳ τῆς ἐν Τύρῳ ἡμῶν ἐπιδημίας, ὑπὸ τὴν ὄρθρον προεληλυθότι τῷ Πέτρῳ ἀπῆντων πλησιόχωροί τε οὐκ ὀλίγοι καὶ αὐτῆς Τύρου πάμπολλοι, καὶ ἐπεφώνουν
5 λέγοντες, Ὁ Θεὸς διὰ σοῦ ἡμᾶς ἐλεεῖτω, διὰ σοῦ θεραπευέτω. Ὁ δὲ Πέτρος ἔστη ἐπὶ λίθου τινὸς ὑψηλοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι πᾶσιν ὀραῖσθαι, καὶ προσαγορεύσας θεοσεβεῖ νόμῳ οὕτως ἤρξατο·

Β'. Θεῷ τῷ κτίσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ σύμπαν οὐ λεί-
10 πει πρόφασις πρὸς σωτηρίαν τῶν σώζεσθαι θελόντων. Ὅθεν μηδὲ ἐπὶ τοῖς δοκοῦσι φαύλοις ὑπὸ προπετείας τις αὐτὸν ὡς μὴ φιλάνθρωπον αἰτιάσθω. Τῶν γὰρ συμβαινόντων ἀνθρώπῳ τὰ τέλη ἀνθρώποις μὲν ἄγνωστα, ὡς ἐπὶ κακῷ ὑποπτευόμενα, Θεῷ δὲ ὡς ἀποβησόμενα εὐτυχῶς γνώριμα. Αὐτίκα γοῦν Σί-
15 μων, ἀριστερὰ τοῦ Θεοῦ δύναμις ὢν, καὶ τῶν τὸν Θεὸν οὐκ εἰδόντων ἐπὶ κακοποιῖα τὴν ἐξουσίαν ἔχων, νόσοις ὑμᾶς περιβαλεῖν ἠδυνήθη, αἵτινες διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθὴν πρόνοιαν γενέσθαι συγχωρηθεῖσαι ἠνάγκασαν ὑμᾶς, τὸν ἰᾶσθαι δυνάμενον περιβλεψαμένους καὶ εὐρόντας, προφάσει τῆς τοῦ σώματος θε-
20 ραπείας τὰ Θεῷ δοκοῦντα ἀναδεξαμένους, πεισθῆναι φρονεῖν, ἵνα οὕτως ἅμα τοῖς σώμασι σωθησομένοις καὶ τὰς ψυχὰς σώας ἔχητε.

Γ'. Μανθάνω οὖν, ὡς βουθυτήσας ἐστίασιν ὑμᾶς ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ, καὶ οὕτως ὑμεῖς οἴνω πολλῷ παρενεχθέντες ἅμα τοῖς
25 πονηροῖς δαίμοσι τὸν ἄρχοντα αὐτῶν ἐφιλοφρονεῖσθε, καὶ οὐ-

ΟΜΙΛΙΑ Ζ'

Α'. Τὴν τέταρτη μέρα ἀπὸ τὴν ἄφιξή μας στὴν Τύρο, καθὼς ὁ Πέτρος ἐρχόταν τὰ χαράματα τὸν προὔπαντησαν πολλοὶ ἀπὸ τὰ κοντινὰ μέρη καὶ πάρα πολλοὶ ἀπὸ τὴν Τύρο καὶ τὸν ἐπευφημοῦσαν λέγοντας· Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς λυπηθεῖ καὶ νὰ μᾶς θεραπεύσει μέσω σοῦ. Ὁ Πέτρος τότε ἀνέβηκε πάνω σὲ κάποια ψηλὴ πέτρα, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ φαίνεται σὲ ὄλους, καὶ ἀφοῦ τοὺς χαιρέτισε σύμφωνα μὲ τὸν θεοσέβαστο νόμο, ἄρχισε ὡς ἑξῆς.

Β'. Στὸν Θεὸ πού ἔκτισε τὸν οὐρανὸ καὶ τὸ σύμπαν δὲν λείπει ἀφορμὴ γιὰ τὴ σωτηρία ἐκείνων πού θέλουν νὰ σωθοῦν. Γι' αὐτὸ οὔτε κι ἐκείνους πού θεωροῦνται κακοὶ δὲν πρέπει κανεὶς ἀπὸ ἐπιπολαιότητα νὰ τοὺς κατηγορεῖ ὅτι δὲν εἶναι φιλόανθρωποι. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὰ πού συμβαίνουν στὸν ἄνθρωπο, τὸ τέλος βέβαια στοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἄγνωστο, γιὰτὶ θεωρεῖται κακό, στὸν Θεὸ ὅμως εἶναι γνωστό, ἐπειδὴ ἔχει εὐτυχῆ κατάληξη. Γιὰ παράδειγμα, ὁ Σίμωνας, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ ἀριστερὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχει τὴν ἐξουσία γιὰ κακὰ ἔργα ἐκείνων πού δὲν γνωρίζουν τὸν Θεό, μπόρεσε νὰ σᾶς ἐμπλέξει μὲ ἀρρώστιες, πού ἐπετρέπη νὰ σᾶς βροῦν ἀπὸ τὴν ἀγαθὴ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι σὲ θέση νὰ σᾶς θεραπεύσει, ἐὰν τὸν ἀναζητήσετε καὶ τὸν βρεῖτε καί, μὲ ἀφορμὴ τὴ σωματικὴ θεραπεία, δεχθεῖτε ὅσα φαίνονται ἀρεστὰ στὸν Θεὸ καὶ πεισθεῖτε νὰ πιστεύσετε, ὥστε μαζὶ μὲ τὰ σώματά σας πού θὰ σωθοῦν, νὰ σώσετε καὶ τίς ψυχές σας.

Γ'. Ἔμαθα λοιπὸν ὅτι θυσιάζοντας βόδι σᾶς παρέθεσε συνεστίαση στὴ μέση τῆς ἀγορᾶς, καὶ ἔτσι ἐσεῖς ἀπὸ τὸ πολὺ κρασὶ παραφερθήκατε, καὶ μαζὶ μὲ τοὺς πονηροὺς δαίμονες εὐ-

τως ὑμῶν οἱ πλεῖστοι ὑπὸ τῶν παθῶν κατελήφθησαν, ἀγνοίας αἰτία καθ' ἑαυτῶν ἰδίαις χερσὶν ἐπισπασάμενοι τὸ τοῦ ὀλέθρου ξίφος. Οὐ γὰρ ἂν τὴν καθ' ὑμῶν ἔσχον ἐξουσίαν οἱ δαίμονες, εἰ μὴ πρότερον τῷ ἄρχοντι αὐτῶν ὁμοδίαιτοι ἐγεγόνειτε. Οὕτω
 5 γὰρ ἀπαρχῆς ὑπὸ τοῦ πάντα κτίσαντος Θεοῦ δυσὶν ἐκάστοτε ἄρχουσι, δεξιῷ τε καὶ εὐωνύμῳ, ὠρίσθη νόμος, μὴ ἔχειν ἐκάτερον αὐτῶν ἐξουσίαν, ἐὰν μὴ πρότερόν τι ὁμοτράπεζον γένηται, ὃν εὐποιῆσαι ἢ κακῶσαι βούλεται. Ὡσπερ οὖν δαίμοσιν ἀποδεδομένων θυμάτων μεταλαβόντες τῷ τῆς κακίας ἡγεμόνι
 10 κατεδουλώθητε, οὕτως, ἂν τούτων παυσάμενοι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δεξιοῦ ἡγεμόνος προσφύγητε, ἀθύτοις τιμαῖς ποιῶντες ἃ βούλεται, εὖ ἴστε ὅτι σὺν τῇ τοῦ σώματος ἰάσει καὶ τὰς ψυχὰς ὑγιανούσας ἔχετε. Αὐτὸς γὰρ μόνος διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀναιρῶν διὰ τῆς δεξιᾶς ζωοποιῆσαι δύναται· ὁμοίως δὲ καὶ
 15 πατάζει καὶ ἀναστῆσαι κείμενον.

Δ'. Διὰ τοῦτο πρῶτον ὑπὸ τοῦ προδρόμου Σίμωνος προαπατηθέντες, Θεῷ τὰς ψυχὰς ἀπεθάνετε καὶ τὰ σώματα ἐπατάχθητε, δύνασθε δὲ ὁμοίως τὸ δεύτερον, διὰ τῆς μετανοίας, ὡς ἔφην, τὰ Θεῷ ἀρέσκοντα ἀναδεξάμενοι καὶ τὰ σώματα ἀναρ-
 20 ρῶσαι καὶ τὰς ψυχὰς ἀναλαβεῖν. Ἔστι δὲ τὰ ἀρέσκοντα τῷ Θεῷ τὸ αὐτῷ προσεύχεσθαι· αὐτὸν αἰτεῖν ὡς πάντα νόμῳ κριτικῶ διδόντα· τραπέζης δαιμόνων ἀπέχεσθαι· νεκρᾶς μὴ γεύεσθαι σαρκός· μὴ ψαύειν αἵματος· ἐκ παντὸς ἀπολούεσθαι λύματος· τὰ δὲ λοιπὰ ἐνὶ λόγῳ, ὡς οἱ Θεὸν σέβοντες ἤκουσαν Ἰου-
 25 δαῖοι, καὶ ὑμεῖς ἀκούσατε ἅπαντες, ἐν πολλοῖς σώμασι μίαν γνώμην ἀναλαβόντες· ἅπερ ἕκαστος ἑαυτῷ βούλεται καλά, τὰ αὐτὰ βουλευέσθω καὶ τῷ πλησίον. Οὕτω δ' ἂν ὑμῶν ἕκαστος νοήσειε τὸ καλόν, εἰ ἑαυτῷ διαλεχθεῖη τὰ τοιαῦτα· Οὐ θέλεις

χαριστήσατε καὶ τὸν ἄρχοντά τους, καὶ ἔτσι οἱ περισσότεροι ἀπὸ σᾶς κυριεύθηκαν ἀπὸ τὰ πάθη, ἐξαιτίας τῆς ἄγνοιας, καὶ μετὰ τὰ ἴδια τους τὰ χέρια ἔσυραν ἐναντίον σας τὸ ξίφος τοῦ ὀλέθρου. Γιατὶ δὲν θὰ εἶχαν τὴν ἐναντίον σας ἐξουσία οἱ δαίμονες, ἂν δὲν εἶχατε παρακαθίσει μαζί μετὸν ἄρχοντά τους στὸ ἴδιο τραπέζι. Γιατὶ ἔτσι ἐξαρχῆς ὀρίσθηκε νόμος ἀπὸ τὸν Θεό, πὺ ἐκτίσε τὸ σύμπαν, μεταξὺ δύο κάθε φορά ἀρχόντων, δεξιού καὶ ἀριστεροῦ, νὰ μὴ ἔχει κανεὶς ἀπὸ τοὺς δύο τὴν ἐξουσία, ἐὰν προηγουμένως δὲν παρακαθίσει σὲ τραπέζι μετὰ κάποιον, τὸν ὁποῖο θέλει νὰ εὐεργετήσῃ ἢ νὰ κακοποιήσῃ. Ὅπως λοιπὸν τρώγοντας θύματα, πὺ εἶχαν ἀφιερωθεῖ στοὺς δαίμονες, ὑποδουλωθήκατε στὸν ἀρχηγὸ τῆς κακίας, ἔτσι, ἐὰν ἐγκαταλείψετε αὐτοὺς καὶ προσφύγετε στὸν Θεό, μέσω τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δεξιού ἀρχηγού, κάνοντας μετὰ ἀναίμακτες τιμὲς αὐτὰ πὺ θέλει, νὰ ξέρετε καλὰ ὅτι, μαζί μετὰ τῆς θεραπείας τοῦ σώματος, θὰ ἐπιτύχετε καὶ τὴν υἰγεία τῶν ψυχῶν σας. Γιατὶ μόνο αὐτὸς πὺ ἀφανίζει μετὰ τὸ ἀριστερό του χέρι, μπορεῖ νὰ ἀναζωογονήσῃ μετὰ τὸ δεξιό του· καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μπορεῖ καὶ νὰ πατάξῃ κάποιον καὶ νὰ τὸν σηκώσῃ ὅταν βρίσκεται πεσμένος.

Δ'. Γι' αὐτὸ πρῶτον, ἀφοῦ ἐξαπατηθήκατε ἀπὸ τὸν πρόδρομο Σίμωνα, πεθάνατε ὡς πρὸς τὶς ψυχές σας καὶ δεχθήκατε ἰσχυρὸ πλῆγμα ὡς πρὸς τὰ σώματά σας· δεύτερον, μπορεῖτε ὅμως κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μετὰ τῆς μετάνοιας, ὅπως εἶπα, ἀποδεχόμενοι αὐτὰ πὺ ἀρέσουν στὸν Θεό, καὶ τὰ σώματά σας νὰ δυναμώσετε καὶ τὶς ψυχές νὰ ξαναπάρετε πίσω. Αὐτὰ πὺ ἀρέσουν στὸν Θεὸ εἶναι· νὰ προσεύχεσθε στὸν ἴδιο· νὰ ζητᾶτε ἀπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ τὰ δίνει ὅλα μετὰ νόμο λογικό· νὰ μένετε μακριὰ ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν δαιμόνων· νὰ μὴ τρῶτε νεκρὲς σάρκες· νὰ μὴ ἀγγίζετε αἷμα· νὰ καθαρίζεσθε ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσία. Ὡς πρὸς τὰ ἄλλα μετὰ ἓνα λόγο, ἀκοῦστε καὶ σεῖς ὅλοι ἐκεῖνα πὺ ἄκουσαν οἱ Ἰουδαῖοι πὺ σέβονται τὸν Θεό, ἀφοῦ τὰ πολλὰ σώματα ἀποκτήσατε μιὰ γνώμη· τὰ καλὰ πὺ θέλει ὁ καθένας γιὰ τὸν ἑαυτό του, τὰ ἴδια νὰ σκέφτεται καὶ γιὰ τὸν πλησίον του. Θὰ μποροῦσε νὰ κατανοήσῃ τὸ καλὸ ἔτσι ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς, ἐὰν

φονευθῆναι, ἕτερον μὴ φονεύσης· οὐ θέλεις τὴν σὴν ὑφ' ἑτέρου μοιχευθῆναι γυναῖκα, τὴν ἑτέρου μὴ μοίχευε γαμετὴν· οὐ θέλεις τι τῶν σῶν κλαπῆναι, ἑτέρου μὴ κλέπτε μηδέν. Καὶ οὕτως ἀφ' ὑμῶν αὐτῶν τὸ εὐλογον συννοοῦντες καὶ ποιοῦντες, Θεῷ προσ-
5 φιλεῖς γενόμενοι, ἐπιτεύξεσθε τῆς ἰάσεως, ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι βασανισθήσεσθε τὰ σώματα, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κολασθήσεσθε τὰς ψυχάς.

Ε'. Ταῦτα ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἐν ὀλίγαις ἡμέραις κατηχηθέντες καὶ ἰαθέντες ἐβαπτίσθησαν. Ἐπειτα τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ
10 θαύμασιν οἱ λοιποὶ πάντες ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς πανδημεῖ ἐπὶ σποδοῦ καὶ σάκκου ἐκαθέζοντο, μετανοοῦντες ἐπὶ τοῖς πρότερον ἡμαρτημένοις. Καὶ οἱ ἐν Σιδῶνι ταῦτα ἀκούσαντες τὰ ὅμοια ἐποίησαν, καὶ ἰκέτας πρὸς τὸν Πέτρον ἀπέστελλον, ὡς αὐτοὶ διὰ τὰς νόσους πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν μὴ δυνάμενοι. Ὁ Πέτρος δὲ
15 ἡμερῶν οὐ πολλῶν ἐνδιατρίψας τῇ Τύρῳ, καὶ κατηχήσας τοὺς ἐν αὐτῇ ἄπαντας, καὶ παντοδαπῶν αὐτοὺς ἀπαλλάξας παθῶν, ἐκκλησίαν τε συστησάμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἐπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἐπίσκοπον αὐτοῖς καταστήσας, ὤρμησεν εἰς Σιδῶνα. Ὁ δὲ Σίμων μαθὼν ἤκοντα τὸν Πέτρον εὐθὺς ἀπέδρα εἰς
20 Βηρυτὸν μετ' Ἀππίωνος καὶ τῶν αὐτοῦ ἐταίρων.

Σ'. Τοῦ δὲ Πέτρου εἰσιόντος εἰς τὴν Σιδῶνα, πολλοὺς ἐν κλίμαις φέροντες πρὸ αὐτοῦ ἐτίθεσαν. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη·

Μὴ τοίνυν νομίσητε ἐμέ τι δύνασθαι πρὸς ὑμετέραν ἴασιν, ἄνδρα θνητὸν καὶ αὐτὸν πολλοῖς πάθεσιν ὑποπεσεῖν δυνάμενον·
25 ὑφηγεῖσθαι δὲ ὑμῖν τὸν τρόπον δι' οὗ σωθῆναι δυνήσεσθε οὐ φθονῶ, καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ τῆς ἀληθείας Προφήτου μαθὼν τοὺς προωρισμένους τοῦ Θεοῦ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὀρισμούς, λέγω δὲ ἐπὶ ποίαις κακαῖς πράξεσι τοὺς ἀνθρώπους

τὰ συζητήσῃ μετὸν ἑαυτὸ τοῦ τὰ ἐξῆς. Δὲν θέλεις νὰ σκοτωθεῖς, νὰ μὴ σκοτώσῃς ἄλλον· δὲν θέλεις νὰ διαπράξῃς ἢ γυναικα σου μοιχεία μετ' ἄλλον, μὴ μοιχεύῃς καὶ σὺ τὴν γυναῖκα τοῦ ἄλλου· δὲν θέλεις νὰ κλαπεῖς κάτι ἀπὸ ὅσα σοῦ ἀνήκουν, νὰ μὴ κλέψῃς τίποτε ποῦ ἀνήκει σὲ ἄλλον. Καὶ ἔτσι καταλαβαίνοντας ἀπὸ μόνοι σας πῶς εἶναι τὸ σωστὸ καὶ κάνοντάς το, θὰ γίνετε ἀγαπητοὶ στὸν Θεὸ καὶ θὰ ἐπιτύχετε τὴν θεραπεία, γιὰτὶ ἄλλιῶς καὶ στὴν ἐδῶ ζωὴ θὰ βασανισθοῦν τὰ σώματά σας καὶ στὴ μέλλουσα θὰ κολασθοῦν οἱ ψυχές σας.

Ε'. Ἀφοῦ κατηχήθησαν αὐτὰ σὲ λίγες μέρες ἀπὸ τὸν Πέτρο καὶ θαρπεύτηκαν, βαπτίσθησαν. Ἐπειτα μετὰ τὰ ἄλλα θαύματα τοῦ ὄλοι οἱ ὑπόλοιποι κάθονταν στὴ μέση τῶν πλατειῶν μαζί μετ' ὄλο τὸ πλῆθος, ἔχοντας στάχτη στὸ κεφάλι καὶ φορώντας σάκκο, μετανοώντας γιὰ τὶς ἁμαρτίες ποῦ εἶχαν κάνει προηγουμένως. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ κάτοικοι τῆς Σιδώνας, ἀκούοντάς τα αὐτά, ἔκαναν τὰ ἴδια καὶ ἔστειλαν ἀνθρώπους νὰ παρακαλέσουν τὸν Πέτρο, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι, ἐξαιτίας τῆς ἀρρώστιας τους, δὲν μποροῦσαν νὰ ἔρθουν σ' αὐτὸν. Ὁ Πέτρος τότε, ἀφοῦ ἔμεινε λίγες μέρες στὴν Τύρο καὶ κατήχησε ὄλους ὄσους ὑπῆρχαν ἐκεῖ, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀπάλλαξε ἀπὸ κάθε εἶδους παθήσεις, ἵδρυσεν Ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους ποῦ τὸν ἀκολουθοῦσαν ἐγκατέστησε σ' αὐτοὺς ἓνα ἐπίσκοπο καὶ ξεκίνησε γιὰ τὴ Σιδώνα. Ὁ δὲ Σίμωνας, μαθαίνοντας ὅτι ἔρχεται ὁ Πέτρος, ἀμέσως ἔφυγε κρυφὰ στὴ Βηρυτὸ μαζί μετὸν Ἀπίωνα καὶ τοὺς φίλους του.

Σ'. Καθὼς ὅμως ὁ Πέτρος ἔμπαινε στὴ Σιδώνα, ἔφερναν πολλοὺς μετὰ τὰ κρεβάτια καὶ τοὺς τοποθετοῦσαν μπροστά του. Ἐκεῖνος τότε εἶπε σ' αὐτούς·

Μὴ νομίζετε ὅτι μπορῶ ἐγὼ νὰ κάνω κάτι γιὰ τὴν θεραπεία σας, ἀφοῦ εἶμαι ἄνθρωπος θνητὸς ποῦ μπορῶ νὰ ὑποπέσω σὲ πολλὰ πάθη· βέβαια δὲν ἀρνοῦμαι νὰ σᾶς ὑποδείξω τὸν τρόπο μετὸν ὁποῖο θὰ μπορέσετε νὰ σωθεῖτε, ἀφοῦ καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν Προφήτη τῆς ἀληθείας ἔμαθα τὶς προσδιορισμένες πρὶν ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ σᾶς λέω

ἔταξεν ὑπὸ τῆς κακίας ἡγεμόνος κακοῦσθαι, ὁμοίως δὲ ἐπὶ ποίαις ἀγαθαῖς πράξεσιν ὥρισε πρότερον πιστεύσαντας αὐτῷ ἰωμένῳ τὰ σώματα σώζεσθαι, ἔπειτα καὶ τὰς ψυχὰς ἐπανορθοῦσθαι πρὸς τὸ ἀνώλεθρον.

5 Ζ'. Ταύτας τοίνυν τὰς τε ἀγαθὰς καὶ κακὰς πράξεις εἰδῶς προμηνύω ὑμῖν ὡς ὁδοὺς δύο, ὑποδεικνύων διὰ ποίας μὲν βαδίζοντες ἀπόλλυνται, ποίαν δὲ ὁδεύοντες ἀποσώζονται, Θεῷ ὁδηγούμενοι. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἀπολλυμένων ὁδὸς πλατεῖα μὲν καὶ ὁμαλωτάτη, ἀπολλύουσα δὲ ἄνευ τοῦ πόνου· ἡ δὲ τῶν
10 σωζομένων στενὴ μὲν καὶ τραχεῖα, σώζουσα δὲ πρὸς τῷ τέλει τοὺς διαπορευθέντας ἐπιπόνως. Τούτων δὲ τῶν δύο ὁδῶν προκαθέζεται ἀπιστία καὶ πίστις· καὶ ὁδεύουσι διὰ μὲν ἀπιστίας οἱ τὰς ἡδονᾶς προκρίναντες, δι' ἧς ποιοῦντες ὁ οὐκ ἀρεστὸν τῷ Θεῷ καὶ ἀμελήσαντες εἰς τὸ σῶσαι ψυχὴν τῷ λόγῳ, ἐλάθοντο
15 ἡμέρας κρίσεως, οὐδὲ ζητεῖν τὸ συμφέρον οὐ διεφύλαξαν. Ἄγνοοῦσι μέντοι ὡς οὐκ ἀνθρωπίνοις ὁμοία τὰ Θεοῦ βουλήματα· πρῶτον μὲν γὰρ οἶδε τὰ πάντων διανοήματα, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἐγχειρῆσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐννοῆσαι ἕκαστος εὐθύνεται. Πολλῷ δὲ ἤττον ἀσεβοῦσιν οἱ ἐγχειροῦντες καλὰ νοεῖν καὶ
20 ἀποτυγχάνοντες, τῶν μηδὲ ὄλως ἐγχειρούντων τοῖς καλοῖς. Ὅτι αὐτῷ τῷ Θεῷ ἔδοξεν, τὸν ἐν γνώσει τῶν καλῶν παραπίπτοντα, κατὰ λόγον τῶν ἀνθρωπίνων παραπτωμάτων, μετρίως κολασθέντα σωθῆναι. Οἱ δὲ τὴν ἀρχὴν καὶ τοῦ γινῶναι τὸ κρεῖττον ἐξημεληκότες, κἂν μυρία ἕτερα πράξωσι καλά, ἐν ἧ δὲ
25 αὐτὸς ὥρισε θρησκεία μὴ γένωνται, ἀμελείας ἔγκλημα λαβόντες τῇ μεγίστῃ ἀποσβεσθήσονται κολάσει παντελῶς.

Η'. Ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ὀρισθεῖσα θρησκεία ἐστὶν αὕτη· Τὸ

για ποιές κακές πράξεις ὄρισε νὰ τιμωροῦνται οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῆς κακίας, ὅπως καὶ μὲ ποιές καλές πράξεις ὄρισε νὰ σώζονται, ἀφοῦ πρῶτα πιστέψουν σ' αὐτὸν ποὺ θεραπεύει τὰ σώματα, καὶ ἔπειτα ἐπαναφέρει καὶ τὶς ψυχές στὴν ἀφθαρσία.

Ζ'. Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτές, καὶ τὶς ἀγαθές καὶ τὶς κακές πράξεις, σᾶς τὶς ἀναγγέλλω ὡς δύο δρόμους, δείχνοντάς σας ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ βαδίζοντάς τον οἱ ἄνθρωποι χάνονται, καὶ ποιὸς αὐτὸς ποὺ βαδίζοντάς τον σώζονται, ὀδηγοῦμενοι ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁ δρόμος λοιπὸν αὐτῶν ποὺ χάνονται εἶναι δρόμος πλατὺς καὶ ὀμαλός, καὶ καταστρέφει χωρὶς κόπο· ἐνῶ ὁ δρόμος ἐκείνων ποὺ σώζονται εἶναι στενὸς καὶ δύσβατος, ἀλλὰ σώζει στὸ τέλος ὄσους τὸν βάδισαν μὲ πολὺ κόπο¹. Μπροστὰ σ' αὐτοὺς τοὺς δύο δρόμους κάθονται ἡ ἀπιστία καὶ ἡ πίστη. Βαδίζουν λοιπὸν τὸν δρόμο τῆς ἀπιστίας ἐκεῖνοι ποὺ προτίμησαν τὶς ἡδονές, γιὰ χάρη τῶν ὁποίων κάνοντας αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι ἀρεστὸ στὸν Θεὸ καὶ ἀδιαφορώντας γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς τους μὲ τὸν λόγο, λησμόνησαν τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως, οὔτε διατήρησαν τὴν ἀναζήτησιν τοῦ συμφέροντός τους. Ἄγνοοῦν βέβαια ὅτι τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ὅμοια μὲ τὰ ἀνθρώπινα· πρῶτα-πρῶτα ὁ Θεὸς γνωρίζει τὶς σκέψεις ὄλων, καὶ ὁ καθένας δὲν εὐθύνεται μόνο ὅταν τὶς ἐπιχειρήσει, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὶς σκεφθεῖ. Πολὺ λιγότερο βέβαια ἀσεβοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ σκεφτοῦν καλὰ καὶ ἀποτυχαίνουν, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν ἐπιχειροῦν καθόλου τὰ καλὰ. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀποφάσισε, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ σφάλλει γνωρίζοντας τὰ καλὰ, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἀνθρώπινα παραπτώματα, ἀφοῦ τιμωρηθεῖ μέτρια, θὰ σωθεῖ. Ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀμέλησαν τελείως, κι ἂν ἀκόμα γνωρίσουν τὸ καλύτερο καὶ κάνουν μύρια ἄλλα καλὰ, δὲν ἀσπασθοῦν ὅμως τὴ θρησκεία ποὺ ἐκεῖνος ὄρισε, κάνοντας ἔγκλημα ἀμέλειας, θὰ σβήσουν τελείως στὴν πιὸ μεγάλη κόλαση.

Η'. Ἡ θρησκεία λοιπὸν ποὺ ὄρισε αὐτὸς εἶναι ἡ ἐξῆς· Νὰ

1. Βλ. Ματθ. 7,13,

μόνον αὐτὸν σέβειν, καὶ τῷ τῆς ἀληθείας μόνῳ πιστεύειν προφήτῃ, καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτισθῆναι, καὶ οὕτω διὰ τῆς ἀγνοιάτης βαφῆς ἀναγεννηθῆναι Θεῷ διὰ τοῦ σώζοντος ὕδατος· τραπέζης δαιμόνων μὴ μεταλαμβάνειν, λέγω δὲ εἰδωλοθύτων, νεκρῶν, πνικτῶν, θηριαλώτων, αἵματος· μὴ ἀκαθάρτως βιοῦν, ἀπὸ κοίτης γυναικὸς λούεσθαι, αὐτὰς μέντοι καὶ ἄφεδρον φυλάσσειν, πάντα δὲ σωφρονεῖν, εὐποιεῖν, μὴ ἀδικεῖν· παρὰ τοῦ πάντα δυναμένου Θεοῦ ζωὴν αἰώνιον προσδοκᾶν· εὐχαῖς καὶ δεήσεσι συνεχέσιν αἰτουμένους αὐτὴν λαβεῖν. Τοιαῦτα καὶ ἐν τῇ Σιδῶνι τοῦ Πέτρου παραινούντος, ἡμέραις ὀλίγαις πολλῶν κάκει μετανοησάντων καὶ πιστευσάντων καὶ θεραπευθέντων, ἐκκλησίαν συνέστησεν, καὶ τῶν συνεπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων τινὰ καταστήσας αὐτοῖς ἐπίσκοπον, ἐξήκει τῆς Σιδῶνος.

15 Θ'. Ὡς δὲ εὐθὺς ἐπέβη τῆς Βηρυτοῦ, σεισμὸς ἐγένετο· καὶ οἱ ὄχλοι προσιόντες τῷ Πέτρῳ·

Βοήθει, ἔλεγον· πεφοβήμεθα γάρ, ἔφασαν, μὴ ἄρα ἄρδην πάντες ἀπολώμεθα.

Τότε ὁ Σίμων, τολμήσας ἅμα τῷ Ἀππίωνι καὶ Ἀνουβίῳ καὶ 20 Ἀθηνοδώρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐταίροις αὐτοῦ, δημοσίᾳ τοῖς ὄχλοις κατὰ τοῦ Πέτρου ἐβόα·

Φεύγετε, ἄνδρες, τὸν ἄνδρα τοῦτον· μάγος ἐστί· πιστεύσατε, καὶ τὸν σεισμὸν αὐτὸς ἐποίησεν ὑμῖν, καὶ τὰς νόσους ἐκίνησεν αὐτός, ἵνα ὑμᾶς καταπλήξῃται ὡς αὐτὸς

25 ὧν Θεός.

Καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὡς ὑπὲρ δύναμιν ἀνθρωπίνην δυναμένου τοῦ Πέτρου κατεψεύδοντο οἱ περὶ τὸν Σίμωνα. Ἡσυχίαν δὲ αὐτῷ παρασχόντων τῶν ὄχλων ὁ Πέτρος βραχὺ ὑπομειδιάσας καταπληκτικῇ τῇ παρρησίᾳ·

30 Ἄνδρες, εἶπεν, ἅπερ οὗτοι λέγουσιν, Θεοῦ θέλοντος, ποιεῖν δυνατὸς εἶναι ὁμολογῶ, πρὸς δε τούτοις ἔτοιμός

σεβόσαστε μόνο αὐτόν καὶ νὰ πιστεύετε μόνο στὸν Προφήτη τῆς ἀλήθειας καὶ νὰ βαπτισθεῖτε γιὰ νὰ συγχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες καὶ ἔτσι μὲ τὸ ἀγνότατο βάπτισμα νὰ ξαναγεννηθεῖτε κατὰ Θεὸν μέσω τοῦ νεροῦ ποὺ σώζει. Νὰ μὴ συμμετέχετε σὲ τραπέζι δαιμόνων, ἐννοῶ εἰδωλοθύτων, νεκρῶν, πνιγμένων, κατασπαραγμένων ἀπὸ θηρία, αἵματος. Νὰ μὴ ζεῖτε ζωὴ ἀκάθαρτη, νὰ λούζεσθε ὅταν σηκώνεσθε ἀπὸ κρεβάτι γυναίκας, νὰ φυλάγεσθε ὅμως ἀπὸ αὐτὲς καὶ ἀπὸ τὴν ἔμμηνο κάθαρσή τους, ὅλοι νὰ εἴστε σώφρονες, νὰ εὐεργετεῖτε, νὰ μὴ ἀδικεῖτε· νὰ ἀναμένετε αἰώνια ζωὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ ὁ ὁποῖος τὰ μπορεῖ ὅλα καὶ μὲ προσευχὲς καὶ δεήσεις συνεχεῖς νὰ ζητᾶτε νὰ τὴν ἐπιτύχετε. Δίνοντας τέτοιες παραινέσεις ὁ Πέτρος καὶ στὴ Σιδώνα καὶ κάνοντας σὲ λίγες μέρες πολλοὺς καὶ ἐκεῖ νὰ μετανοήσουν, νὰ πιστέψουν καὶ νὰ θαραπευθοῦν, ἵδρυσεν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀφοῦ ἐγκατέστησε κάποιον ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσαν ὡς ἐπίσκοπό τους, ἔφυγε ἀπὸ τὴ Σιδώνα.

Θ'. Ὅμως εὐθὺς μόλις ἔφτασε στὴ Βηρυτό ἐγινε σεισμός· τὰ πλήθη τότε ἐρχόμενα πρὸς τὸν Πέτρο τοῦ ἔλεγαν·

Βοήθησέ μας· γιὰτὶ φοβόμαστε, ἔλεγαν, νὰ μὴ χαθοῦμε ὅλοι μας.

Τότε ὁ Σίμων, παίρνοντας θάρρος μαζὶ μὲ τὸν Ἀπίωνα, τὸν Ἀνουβίωνα, τὸν Ἀθηνόδωρο καὶ τοὺς ἄλλους συνεργάτες του φώναξε δημοσίως στὰ πλήθη ἐναντίον τοῦ Πέτρου.

Ἄνδρες, ἀποφεύγετε τὸν ἄνθρωπο αὐτόν· εἶναι μάγος· πιστέψτε με, καὶ τὸν σεισμό αὐτὸς μᾶς τὸν προκάλεσε, καὶ τὶς ἀρρώστιες αὐτὸς τὶς ἔφερε, γιὰ νὰ μᾶς ἐντυπωσιάσει, σὰν νὰ εἶναι αὐτὸς θεός.

Καὶ πολλὰ τέτοια ψέματα ἔλεγαν οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Σίμωνα, ὅτι δῆθεν ὁ Πέτρος ἔχει ὑπεράνθρωπη δύναμη. Καὶ ἀφοῦ ἔκαναν ἡσυχία γι' αὐτόν τὰ πλήθη ὁ Πέτρος χαμογέλασε λίγο καὶ μὲ καταπληκτικὴ παρρησία εἶπε·

Ἄνδρες, αὐτὰ ποὺ λένε αὐτοί, ἂν θέλει ὁ Θεός, ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι σὲ θέση νὰ τὰ κάνω. Ἐπὶ πλέον εἶμαι ἔτοιμος,

εἶμι, εἴαν μὴ πείθησθέ μοι περὶ ὧν λέγω, τὴν πᾶσαν ὑμῶν ἐκβαθρεῦσαι πόλιν.

Γ'. Τῶν δὲ ὄχλων φοβηθέντων καὶ ποιήσειν ἐπαγγελιαμένων, ὅπερ ἂν ὑπ' αὐτοῦ κελεύωνται,

5 Μηδεὶς ὑμῶν, ἔφη ὁ Πέτρος, μήτε ὀμιλείτω τούτοις τοῖς γόησιν, μήτε ἀναμιγνύσθω.

Οἱ δὲ ὄχλοι ἅμα τῷ ἀκοῦσαι τοῦ κελεύσματος τοῦ συντόμου ξύλα λαβόντες ἐδίωκον αὐτούς, ἕως αὐτοὺς παντελῶς τῆς πόλεως ἐξήλασαν. Καὶ εἰσελθόντες οἱ νοσοῦντες αὐτῶν καὶ δαιμονῶντες πρὸς ποσὶ τοῦ Πέτρου ἑαυτοὺς ἐρρίπτουν. Ὁ δὲ ταῦτα βλέπων καὶ τὴν κατάπληξιν αὐτῶν ἀναλῦσαι θέλων, πρὸς αὐτοὺς ἔφη·

ΙΑ'. Ἐγὼ σεισμοὺς καὶ πᾶν ὃ τι βούλομαι εἰ ἐδυνάμην ποιεῖν, Σίμωνα οὐ λέγω ὅτι μετὰ τῶν αὐτοῦ ἐταίρων
15 ἐξωλόθρευον (οὐ γὰρ ἐπὶ φθορᾷ ἀνθρώπων ἀπέσταλμαι), ἀλλὰ φίλον ἑμαυτῷ αὐτὸν ἂν ἐποίησάμην, ἵνα μὴ μου τὸ ἀληθὲς διαβάλλων κήρυγμα πολλοῖς ἐμποδίξῃ πρὸς σωτηρίαν. Εἰ δέ μοι πιστεύετε, αὐτός ἐστι μάγος, αὐτὸς διάβολος, αὐτὸς κακίας ὑπηρέτης κατὰ τῶν ἀγνοούντων τὸ ἀληθές. Καὶ διὰ τοῦτο ἀμαρτάνουσι νόσους ἐνεργεῖν δύναται συνεργοὺς ἔχων τοὺς ἀμαρτάνοντας τῆς κατ' αὐτῶν
20 δυνάμεως. Ἐγὼ δὲ Θεοῦ τοῦ πάντα πεποιηκότος εἶμι δοῦλος, τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ Προφήτου μαθητής. Διὸ ἐκείνου ἀπόστολος ὧν ἀληθεύω· ἀγαθῷ γὰρ ὑπηρετῶν καὶ νόσους ἀπελαύνω· ἐπέμφθην γὰρ δεύτερος, ἐπεὶ προηγεῖται μὲν νόσος, ἔπεται δὲ ἰασίς. Δι' ἐκείνου μὲν οὖν τοῦ κακοποιοῦ μάγου τῷ Θεῷ ἀποστήσαντες ἐνοσήσατε, δι' ἐμοῦ δέ, εἴαν τε αὐτῷ πιστεύσητε, ἰαθήσεσθε· οὕτω γὰρ τοῦ δυνατοῦ τὴν πείραν λαβόντες, ἐπὶ τὸ εὐποιεῖν τραπόμενοι,
30 καὶ τὰς ψυχὰς ἀνασωθῆναι δυνηθεῖητε.

ἐὰν πεισθεῖτε γι' αὐτὰ πού λέω, νὰ ξεθεμελιώσω ὀλόκληρη τὴν πόλη σας.

Γ'. Καὶ ἐνῶ τὰ πλήθη φοβήθηκαν καὶ ὑποσχέθηκαν ὅτι θὰ κάνουν ὅσα διαταχθοῦν ἀπ' αὐτόν, ὁ Πέτρος εἶπε·

Κανένας ἀπὸ σᾶς οὔτε νὰ μιᾶ σ' αὐτοὺς τοὺς γόητες, οὔτε νὰ ἀνακατεῦεται μ' αὐτοὺς.

Τὰ πλήθη τότε μόλις ἄκουσαν τὴ σύντομη διαταγή, παίρνοντας ξύλα τοὺς καταδίωκαν, μέχρι πού τοὺς ἀπομάκρυναν τελείως ἀπὸ τὴν πόλη. Καὶ μπαίνοντας ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ἄρρωστοὶ καὶ δαιμονόπληκτοὶ, ἔπεφταν στὰ πόδια τοῦ Πέτρου. Ἐκεῖνος βλέποντάς τα αὐτὰ καὶ θέλοντας νὰ διαλύσει τὴν κατάπληξή τους, τοὺς εἶπε·

ΙΑ'. Ἐὰν ἐγὼ μποροῦσα νὰ κάνω σεισμοὺς καὶ κάθετι πού θέλω, δὲν λέω ὅτι τὸν Σίμωνα καὶ τοὺς συνεργάτες του θὰ τοὺς ἐξολόθρευα (γιατὶ δὲν στάλθηκα γιὰ νὰ καταστρέψω τοὺς ἀνθρώπους), ἀλλὰ θὰ τὸν ἔκανα φίλο μου, γιὰ νὰ μὴ συκοφαντεῖ τὸ ἀληθινὸ κήρυγμά μου σὲ πολλοὺς καὶ τοὺς ἐμποδίζει νὰ σωθοῦν. Ἐὰν λοιπὸν μὲ πιστεύετε, αὐτὸς εἶναι μάγος, αὐτὸς εἶναι διάβολος, αὐτὸς εἶναι ὑπηρέτης τοῦ κακοῦ ἐναντίον ἐκείνων πού ἀγνοοῦν τὴν ἀλήθεια. Καὶ γι' αὐτὸ μπορεῖ σ' αὐτοὺς πού ἀμαρτάνουν νὰ προκαλεῖ ἀρρώστιες, ἔχοντας συνεργάτες τῆς ἐναντίον τους δύναμης τοὺς ἴδιους τοὺς ἀμαρτάνοντες. Ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι δοῦλος τοῦ Θεοῦ πού ἔκανε τὰ πάντα, μαθητῆς τοῦ Προφήτη πού βρίσκεται στὰ δεξιὰ του. Γι' αὐτό, ὄντας ἀπόστολος Ἐκείνου, λέω τὴν ἀλήθεια· καὶ ὑπηρετώντας τὸν ἀγαθό, διώχνω καὶ ἀρρώστιες· γιατί στάλθηκα δεῦτερος, ἐπειδὴ προηγεῖται πρῶτα ἡ ἀρρώστια καὶ ἔπειτα ἀκολουθεῖ ἡ θεραπεία. Ἐνῶ μὲ ἐκείνον τὸν κακοποιὸ μάγο ἀπομακρυνθήκατε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀρρωστήσατε, μὲ ἐμένα, ἐφόσον βέβαια πιστέψετε σ' αὐτόν, θὰ θεραπευθεῖτε· καὶ ἔτσι, ἀφοῦ ἀποκτήσετε πεῖρα τοῦ δυνατοῦ καὶ στραφεῖτε στὴν εὐεργεσία, θὰ μπορέσετε νὰ ξανασώσετε τὶς ψυχές σας.

ΙΒ'. Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος οἱ πάντες γονυπετεῖς πρὸ τῶν αὐτοῦ ἔκειντο ποδῶν. Ὁ δὲ εἰς οὐρανὸν ἄρας τὰς χεῖρας, καὶ τῷ Θεῷ προσευξάμενος ἰάσατο τοὺς πάντας ἐκ μόνης εὐχῆς. Οὐκ ὀλίγων δὲ ἡμερῶν παραμείνας τοῖς Βηρυτίοις, καὶ πολλοὺς τῇ μοναρχικῇ θρησκείᾳ συνεθίσας καὶ βαπτίσας, ἀπὸ τῶν ἐπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἓνα ἐπίσκοπον αὐτοῖς καταστήσας, εἰς τὴν Βύβλον ἐξῆι. Καὶ γενόμενος ἐκεῖ καὶ μαθὼν ὅτι Σίμων οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας αὐτοῖς προσέμεινεν, ἀλλ' εὐθέως εἰς Τρίπολιν ὤρμησεν, ὀλίγων ἡμερῶν αὐτοῖς ἐπιμείνας, καὶ θεραπεύσας οὐκ ὀλίγους, καὶ ταῖς βίβλοις αὐτοὺς ἐνασκήσας, κατ' ἴχνος τοῦ Σίμωνος εἰς τὴν Τρίπολιν ἐπορεύετο, μεταδιῶκειν αὐτὸν μάλλον, οὐχ ὑποφεύγειν προηρημένος.

ΙΒ'. Ἐνῶ αὐτὸς ἔλεγε αὐτά, ὅλοι ἔπεφταν γονατιστοὶ μπροστὰ στὰ πόδια του. Καὶ ἐκεῖνος, ἀφοῦ σήκωσε τὰ χέρια του στὸν οὐρανὸ καὶ προσευχήθηκε στὸν Θεό, τοὺς θεράπευσε ὅλους μόνο μὲ τὴν προσευχή. Μένοντας ἀρκετὲς μέρες μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Βηρυτοῦ καὶ ἀφοῦ ἐξοικείωσε πολλοὺς μὲ τὴν μοναρχικὴ θρησκεία καὶ τοὺς βάπτισε, καὶ ἀφοῦ ἐγκατέστησε σ' αὐτοὺς ἓνα ἐπίσκοπο ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσαν, ἔφυγε γιὰ τὴ Βύβλο. Καὶ ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ καὶ ἔμαθε ὅτι ὁ Σίμωνας δὲν ἔμεινε μαζί τους οὔτε μιὰ μέρα, ἀλλὰ ἔφυγε ἀμέσως στὴν Τρίπολη, ὁ Πέτρος ἔμεινε γιὰ λίγες μέρες μαζί τους καὶ ἀφοῦ θεράπευσε ἀρκετοὺς καὶ τοὺς ἄσκησε στὶς βίβλους, ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη τοῦ Σίμονα συνέχισε τὴν πορεία του στὴν Τρίπολη, τρέχοντας πίσω του γιὰ νὰ τὸν προφθάσει, γιὰτὶ δὲν ἤθελε νὰ τοῦ ξεφύγει.

ΟΜΙΛΙΑ Η'

Α'. Εἰς δὲ τὴν Τρίπολιν εἰσιόντι τῷ Πέτρῳ, οἱ φιλομαθέστεροι ἔκ τε τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος, Βηρυτοῦ τε καὶ Βύβλου, καὶ ἔκ τῶν πλησιοχώρων πολλοὶ συνεισήεσαν. Οὐχ ἤκιστα δὲ
5 τῶν ἀπ' αὐτῆς τῆς πόλεως ὄχλων συνδρομαὶ ἐγίνοντο, ἱστορεῖν βουλομένων αὐτόν. Συνετύγχανον οὖν ἡμῖν ἐν τοῖς προαστείοις οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπεμφθέντες ἀδελφοί, τὰ τε ἄλλα τὰ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰ πραττόμενα τῷ Σίμωνι ἐξακριβῶσαι, ὅπως ἐλθόντες ὑφηγήσωνται. Ἀποδεξάμενοι αὐτὸν ἐπὶ τὴν Μαροόου ἤγον οἱ
10 κίαν.

Β'. Ὁ δὲ ἐπ' αὐτῷ τῷ τῆς ξενίας πυλῶνι ἤδη γεγονώς, ἐπιστραφεὶς τοῖς ὄχλοις ὑπέσχετο, μετὰ τὴν ἐπιούσαν περὶ θεοσεβείας αὐτοῖς διαλεχθῆναι. Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ, οἱ πρόοδοι τοῖς συνεληλυθόσι ξενίας ἠντρέπιζον. Οὐκ ἀπελείποντο δὲ οὐδὲ
15 οἱ ἀποδεχόμενοι καὶ ξενίζοντες τῆς τῶν ἀξιούντων προθυμίας. Τούτων δὲ οὐδὲν εἰδὼς ὁ Πέτρος, ἀξιοθεὶς ὑφ' ἡμῶν τροφῆς μεταλαβεῖν, ἔφη, μὴ μεταλήψεσθαι πρότερον αὐτός, πρὶν ἢ τοὺς συνεληλυθότας αὐτῷ διαναπαύσασθαι. Ἀποκρινομένων δὲ ἡμῶν, ὅτι ἔφθη τοῦθ' οὕτω γεγενῆσθαι, προφάσει τῆς πρὸς σὲ
20 στοργῆς σπουδῆ πάντας αὐτοὺς ὑποδεξαμένων, ὡς τοὺς μὴ ἐσχηκότας οὐς ξενίσωσιν ὑπερβαλλόντως λελυπηῆσθαι, ὁ Πέτρος, ἀκούσας καὶ ἠσθεὶς τῆς ὀξείας φιλανθρωπίας, εὐλογήσας αὐτοὺς ἐξῆλθε, καὶ θαλάσση λουσάμενος εἰσήλθεν, καὶ σιτίων σὺν τοῖς προόδοις μεταλαβών, ἐσπέρας ἐπικαταλαβούσης
25 ὕπνωσεν.

ΟΜΙΛΙΑ Η΄

Α΄. Καὶ καθὼς ἔμπαινε ὁ Πέτρος στὴν Τρίπολη, ἔμπαιναν μαζί του καὶ οἱ πιδὸ φιλομαθεῖς ἀπὸ τὴν Τύρο, τὴ Σιδῶνα, τὴ Βηρυτὸ καὶ τὴ Βύβλο, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὶς γύρω περιοχές. Ὅμως δὲν γίνονταν καὶ λιγότερες συρροές πλήθους τῶν κατοίκων τῆς ἴδιας πόλεως, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ ἀκούσουν τὶς ὁμιλίες του. Μᾶς συναντοῦσαν λοιπὸν στὰ προάστεια οἱ ἀδελφοὶ ποὺ εἶχαν ἀποσταλεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον γιὰ νὰ διαπιστώσουν καὶ τὰ ἄλλα ποὺ ἀφοροῦσαν τὴν πόλη, καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἔκανε ὁ Σίμωνας, γιὰ νὰ ἔρθουν καὶ νὰ τὰ διηγηθοῦν. Καὶ ἀφοῦ τὸν ὑποδέχθηκαν τὸν ὁδήγησαν στὸ σπίτι τοῦ Μαροόνη.

Β΄. Ἐκεῖνος ὅταν ἔφτασε στὸν πυλῶνα τοῦ τόπου τῆς φιλοξενίας, στράφηκε πρὸς τὸ πλῆθος καὶ ὑποσχέθηκε, ὅτι θὰ τοὺς μιλήσει γιὰ τὴ θεοσεβεία τὴν μεθεπόμενη. Καὶ ἐνῶ αὐτὸς ἔμπαινε μέσα, οἱ προπορευόμενοι ἐτοίμαζαν τὴ φιλοξενία ἐκεῖνων ποὺ εἶχαν ἔρθει μαζί του. Καὶ δὲν ὑστεροῦσαν σὲ προθυμία οὔτε αὐτοὶ ποὺ ὑποδέχονταν οὔτε αὐτοὶ ποὺ φιλοξενοῦσαν γιὰ ὅ,τι τοὺς ζητοῦσαν. Ὁ Πέτρος ὅμως μὴ γνωρίζοντας τίποτε ἀπὸ αὐτά, ὅταν τοῦ ζητήσαμε νὰ φάει, εἶπε ὅτι δὲν θὰ φάει αὐτὸς προηγουμένως, ἐὰν πρῶτα δὲν ἀναπαυθοῦν αὐτοὶ ποὺ εἶχαν ἔρθει μαζί του. Καὶ ὅταν τοῦ ἀπαντήσαμε ὅτι αὐτὸ εἶχε κιόλας γίνει, γιὰτὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη μας πρὸς ἐσένα τοὺς ὑποδεχθήκαμε ὅλους αὐτοὺς μὲ προθυμία, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ δὲν εἶχαν κανέναν νὰ φιλοξενήσουν λυπήθηκαν πάρα πολύ. Ὁ Πέτρος ὅταν τὸ ἄκουσε αὐτὸ εὐχαριστήθηκε γιὰ τὴν πρόθυμη φιλανθρωπία τους, καὶ ἀφοῦ τοὺς εὐλόγησε βγήκε ἔξω, πλύθηκε στὴ θάλασσα, ξαναμπῆκε μέσα καὶ ἀφοῦ ἔφαγε ἀπὸ τὰ φαγητὰ μαζί μὲ τοὺς συνοδοῦς του, ἐπειδὴ εἶχε βραδυάσει κοιμήθηκε.

Γ'. Ὑπὸ δὲ τὰς δευτέρας τῶν ἀλεκτρυόνων φωνὰς διῶ-
 πνισθεὶς εὔρεν ἡμᾶς ἐγρηγορότας, ἡμεν δὲ σὺν αὐτῷ οἱ πάντες
 ἐκκαίδεκα, αὐτὸς ὁ Πέτρος, κἀγὼ ὁ Κλήμης, Νικήτης τε καὶ
 Ἀκύλας, καὶ οἱ προοδεύσαντες δώδεκα. Προσαγορεύσας οὖν
 5 ἡμᾶς ἔφη·

Σήμερον τοῖς ἔξω μὴ σχολάζοντες ἀλλήλοις ἐσμὲν εὐ-
 σχολοί. Διὸ ἐγὼ μὲν ὑμῖν τὰ μετὰ τὴν ἀπὸ Τύρου ἔξοδον
 γεγενημένα διηγήσομαι, ὑμεῖς δὲ ἐμοὶ τὰ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ
 Σίμωνος πεπραγμένα καὶ ἀκριβέστερον ἐξηγήσασθε.

10 Ἀμειψαμένων οὖν ἀλλήλους ταῖς ἐν μέρει διηγήσεσιν, εἰσῆει τις
 τῶν συνήθων ἀπαγγέλλων Πέτρῳ, ὅτι Σίμων μαθὼν σε ἐπιδη-
 μήσαντα τὴν ἐπὶ Συρίαν ὤρμησεν ὁδόν, οἱ δὲ ὄχλοι τὴν μίαν
 ταύτην νύκτα ὡς ἐνιαυτοῦ χρόνον ἠγησάμενοι, καὶ ἀναμένειν
 τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ σοῦ προθεσμίαν μὴ δυνάμενοι, πρὸ τῶν θυ-
 15 ρῶν ἐστήκασιν, κατὰ συντάξεις καὶ συλλόγους ἀλλήλοις περὶ
 τῆς τοῦ Σίμωνος διαβολῆς διαλαλοῦντες, ὅτι μετεωρίσας αὐ-
 τοῦς, καὶ ἐπὶ πολλοῖς κακοῖς σε ἐλέγξειν ἐλθόντα ὑποσχόμενος,
 ἐπιδημήσαντα γνοὺς νύκτωρ ἔφυγεν· πλὴν ἐπιθυμοῦσιν αὐτοὶ
 ἀκοῦσαί σου. Οὐκ οἶδα πόθεν φήμη τις ἐπέπεσεν, ὡς μέλλον-
 20 τός σου σήμερον αὐτοῖς διαλέγεσθαι. Ἴνα οὖν μὴ ἐπὶ πολὺ κα-
 μόντες ἀλόγως διαλύωνται, τί χρή σε ποιεῖν, αὐτὸς γινώσκεις.

Δ'. Καὶ ὁ Πέτρος, θαυμάσας τῶν ὄχλων τὴν σπουδὴν,
 ἀπεκρίνατο·

Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, πῶς οἱ τοῦ Κυρίου ἡμῶν λόγοι ἐμφανῶς
 25 τελοῦνται; Μέμνημαι γὰρ αὐτοῦ εἰπόντος· «πολλοὶ ἐλεύσονται
 ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, ἄρκτου τε καὶ μεσημβρίας, καὶ
 ἀνακλιθήσονται εἰς κόλπους Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ». Ἄλλὰ καὶ «πολλοί», φησὶν, «κληροῖ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί». Τὸ
 μὴν οὖν ἐλθεῖν αὐτοὺς κληθέντας πεπλήρωται. Ἐπεὶ δὲ οὐκ αὐ-

Γ΄. Ὅταν ξύπνησε κατὰ τὸ δεύτερο λάλημα τῶν πετεινῶν μᾶς βρῆκε ξυπνητούς· ἤμασταν δὲ μαζὶ μ’ αὐτὸν ὄλοι δέκα ἕξι· ὁ ἴδιος ὁ Πέτρος, ἐγὼ ὁ Κλήμης, ὁ Νικήτης καὶ ὁ Ἀκύλας καὶ οἱ δώδεκα ποὺ εἶχαν ἔρθει πρὸ μπροστά. Προσφωνώντας μας λοιπὸν εἶπε·

Σήμερα, μιὰ καὶ δὲν εἶμαστε ἀπασχολημένοι μὲ τοὺς ἄλλους, εὐκαιρία νὰ ἀσχοληθοῦμε μεταξὺ μας. Γι’ αὐτὸ ἐγὼ θὰ διηγηθῶ σὲ σᾶς ὅσα ἔγιναν μετὰ τὴν ἐξοδὸ μου ἀπὸ τὴν Τύρο, καὶ σεῖς σὲ μένα αὐτὰ ποὺ ἔγιναν ἐδῶ ἀπὸ τὸν Σίμωνα ἐκθέτοντας αὐτὰ λεπτομερέστερα.

Ὅταν λοιπὸν ἀνταλλάξαμε τὶς ἐπιμέρους διηγήσεις, μπῆκε κάποιος ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς καὶ ἀνέφερε στὸν Πέτρο ὅτι ὁ Σίμων, μαθαίνοντας ὅτι ἦρθες, πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὴ Συρία, ἐνῶ τὰ πλήθη θεωρώντας αὐτὴ τὴ μιὰ νύχτα σὰν νὰ ἦταν χρόνος καὶ μὴ μπορώντας νὰ περιμένουν τὴν προθεσμία ποὺ τοὺς ἔδωσες, μαζεύτηκαν ἔξω ἀπὸ τὶς πόρτες κατὰ ὁμάδες καὶ ὁμίλους συζητώντας φωναχτὰ μεταξὺ τους γιὰ τὴ συκοφαντία τοῦ Σίμωνα, ὅτι δηλαδή, ἀφοῦ τοὺς ἐξερέθισε καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε ὅτι ἦρθε νὰ σὲ ἐλέγξει γιὰ πολλὰ κακά, μὲν εἶπα ὅτι ἦρθες, ἔφυγε μέσα στὴ νύχτα. Ὅμως αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν νὰ σὲ ἀκούσουν. Δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ κυκλοφόρησε κάποια φήμη ὅτι πρόκειται σήμερα νὰ τοὺς μιλήσεις. Γιὰ νὰ μὴ κουραστοῦν πολὺ ἄσκοπα καὶ διαλυθοῦν, ξέρεις ἐσὺ τί πρέπει νὰ κάνεις.

Δ΄. Καὶ ὁ Πέτρος, ἀπορώντας γιὰ τὸν ζῆλο τοῦ πλήθους, ἀποκρίθηκε·

Βλέπετε, ἀδελφοί, πόσο φανερὰ ἐκπληρώνονται τὰ λόγια τοῦ Κυρίου μας. Γιατὶ θυμᾶμαι ποὺ εἶπε· «θὰ ἔρθουν πολλοὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολή καὶ τὴ Δύση, ἀπὸ τὸν Βορρᾶ καὶ τὸν Νότο καὶ θὰ καθίσουν στοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ»¹, ἀλλὰ καὶ «πολλοί», λέει, «εἶναι οἱ καλεσμένοι, ἀλλὰ λίγοι οἱ ἐκλεκτοί»². Τὸ ὅτι αὐτοὶ δὲν ἦρθαν, ἂν καὶ κλήθηκαν, ἐκπληρώθηκε. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν ἦταν δικό τους, ἀλλὰ τοῦ

1. Ματθ. 8,11.

2. Ματθ. 20,16.

τῶν ἐστὶ τοῦτο ἴδιον, ἀλλὰ τοῦ καλέσαντος αὐτοὺς Θεοῦ καὶ ἐλθεῖν πεποιηκότος, ἐπὶ τούτῳ μόνῳ μισθὸν οὐκ ἔχουσιν, ὅτι μὴ αὐτῶν ἴδιον, ἀλλὰ τοῦ ἐνεργήσαντος. Ἐὰν δὲ μετὰ τὸ κληθῆναι καλὰ πράξωσιν, ὅπερ ἐστὶν αὐτῶν ἴδιον, τότε ἐπὶ τούτῳ μισθὸν
5 ἔχουσιν.

Ε'. Οὐδὲ γὰρ Ἑβραῖοι, Μωϋσεῖ πιστεύοντες καὶ τὰ δι' αὐτοῦ ρηθέντα μὴ φυλάσσοντες, σώζονται, ἐὰν μὴ τὰ ρηθέντα αὐτοῖς φυλάξωσιν. Ὅτι καὶ τὸ Μωϋσεῖ πιστεῦσαι αὐτοὺς οὐχὶ τῆς αὐτῶν βουλῆς γέγονεν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ εἰρηκότος Μωϋ-
10 σεῖ· «ἰδοὺ παραγίνομαι ἐγὼ πρὸς σὲ ἐν στύλῳ νεφέλης, ἵνα ἀκούσῃ ὁ λαὸς λαλοῦντός μου πρὸς σέ, καὶ σοὶ πιστεύσωσιν εἰς τὸν αἰῶνα». Ἐπεὶ οὖν Ἑβραίοις τε καὶ τοῖς ἀπὸ ἐθνῶν κεκλη-
μένοις τὸ διδασκάλοις ἀληθείας πιστεῦσαι ἐκ Θεοῦ γέγονεν, τῶν καλῶν πράξεων ἰδίᾳ κρίσει ἐκάστῳ ποιεῖν ἀπολελειμμέ-
15 νων, ὁ μισθὸς τοῖς εὖ πράσσουσι δικαίως ἀποδίδεται. Οὕτε γὰρ ἂν Μωϋσέως, οὔτε τῆς τοῦ Ἰησοῦ παρουσίας χρεια ἦν, εἴπερ ἀφ' ἑαυτῶν τὸ εὐλογον νοεῖν ἐβούλοντο, οὐδὲ ἐν τῷ πιστεύειν διδασκάλοις καὶ κυρίου αὐτοὺς λέγειν ἢ σωτηρία γίνεται.

Σ'. Τούτου γὰρ ἕνεκεν ἀπὸ μὲν Ἑβραίων τὸν Μωϋσῆν δι-
20 δάσκαλον εἰληφότων καλύπτεται ὁ Ἰησοῦς, ἀπὸ δὲ τῷ Ἰησοῦ πεπιστευκότων ὁ Μωϋσῆς ἀποκρύπτεται. Μιᾶς γὰρ δι' ἀμφοτέρων διδασκαλίας οὔσης τὸν τούτων τινὶ πεπιστευκότα ὁ Θεὸς ἀποδέχεται. Ἀλλὰ τὸ πιστεύειν διδασκάλῳ ἕνεκα τοῦ ποιεῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λεγόμενα γίνεται. Ὅτι δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, αὐτὸς
25 ὁ Κύριος ἡμῶν λέγει· «ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ πρεσβυτέρων, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις θηλάζουσιν». Οὕτως αὐτὸς ὁ Θεὸς τοῖς μὲν ἔκρυψε διδάσκαλον, ὡς προεγνωκόσιν ἃ δεῖ πράττειν, τοῖς δὲ ἀπεκάλυπεν, ὡς ἀγνοοῦσιν ἃ χρὴ ποιεῖν.

Θεοῦ πού τοὺς κάλεσε καὶ τοὺς ἔκανε νὰ ἔρθουν, γι' αὐτὸ καὶ μόνο δὲν θὰ ἀνταμειφθοῦν, ἐπειδὴ δὲν ἦταν δική τους ἀπόφαση, ἀλλὰ ἐκείνου πού τὸ ἔκανε. Ἐὰν ὅμως μετὰ τὴν κλήση ἐνεργήσουν καλά, πρᾶμα πού ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτούς, τότε γι' αὐτὸ θὰ ἀνταμειφθοῦν.

Ε΄. Γιατὶ οὔτε οἱ Ἑβραῖοι πού πιστεύουν στὸν Μωυσῆ, ἀλλὰ δὲν τηροῦν ὅσα εἰπώθηκαν μέσω αὐτοῦ, σώζονται, ἐὰν δὲν τηρήσουν αὐτὰ πού τοὺς εἰπώθηκαν. Καθόσον καὶ τὸ ὅτι πίστεψαν αὐτοὶ στὸν Μωυσῆ, δὲν ἦταν δική τους ἐπιλογή, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ πού εἶπε στὸν Μωυσῆ· «νὰ, ἔρχομαι ἐγὼ σὲ σένα μέσα σὲ στήλη νεφέλης, γιὰ νὰ μὲ ἀκούσει ὁ λαὸς νὰ σοῦ μιλῶ καὶ νὰ πιστέψουν σὲ σένα αἰώνια»³. Ἀφοῦ λοιπὸν στοὺς καλεσμένους καὶ ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους καὶ ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς, τὸ νὰ πιστέψουν στοὺς δασκάλους τῆς ἀλήθειας ἔγινε ἀπὸ τὸν Θεό, ἐνῶ τὸ νὰ κάνουν καλὲς πράξεις ἐναπόκειται στὴν ἰδιαίτερη κρίση τοῦ καθενός, εὐλογα ἢ ἀνταμοιβῆ δίνεται σ' αὐτούς πού κάνουν ἀγαθοεργίες. Γιατὶ ἀλλιῶς δὲν θὰ ὑπῆρχε ἀνάγκη τῆς παρουσίας οὔτε τοῦ Μωυσῆ οὔτε τοῦ Ἰησοῦ, ἐὰν ἀπὸ μόνοι τους ἤθελαν νὰ καταλάβουν τὸ σωστό, οὔτε καὶ μὲ τὸ νὰ πιστεύουν στοὺς δασκάλους καὶ νὰ τοὺς ἀποκαλοῦν κυρίους ἐπιτυγχάνεται ἡ σωτηρία.

Σ΄. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἀπὸ μὲν τοὺς Ἑβραίους, πού δέχθηκαν τὸν Μωυσῆ ὡς δάσκαλο, καλύφθηκε ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπὸ ἐκείνους πού πίστεψαν στὸν Ἰησοῦ, ἀποκρύφθηκε ὁ Μωυσῆς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ διδασκαλία καὶ τῶν δύο εἶναι ἴδια, ὁ Θεὸς δέχεται ἐκεῖνον πού πίστεψε σὲ κάποιον ἀπὸ αὐτούς. Ὅμως ἡ πίστη στοὺς δασκάλους γίνεται γιὰ νὰ κάνουμε αὐτὰ πού λέει ὁ Θεός. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἔτσι μᾶς τὸ λέει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος· «σ' εὐχαριστῶ, Πατέρα, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, γιατί αὐτὰ πού ἔκρυψες ἀπὸ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς μεγαλύτερους, τὰ φανερώσες στὰ νήπια πού θηλάζουν»⁴. Ἐτσι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀπὸ ἐκείνους ἔκρυψε τὸν δάσκαλο, ἐπειδὴ εἶχαν γνωρίσει αὐτὰ πού ἔπρεπε νὰ κάνουν, σ' αὐτούς πάλι ἐπειδὴ τὰ ἀγνοοῦσαν ἀποκάλυψε αὐτὰ πού πρέπει νὰ κάνουν.

3. Ἔξ. 19,9.

4. Ματθ. 11,25.

Ζ'. Οὔτε οὖν Ἑβραῖοι περὶ ἀγνοίας Ἰησοῦ καταδικάζονται, διὰ τὸν κρύψαντα, ἐάν γε πράττοντες τὰ διὰ Μωϋσέως, ὃν ἠγγόησαν μὴ μισήσωσιν· οὐτ' αὖ οἱ ἀπ' ἐθνῶν ἀγνοήσαντες τὸν Μωϋσῆν διὰ τὸν καλύψαντα καταδικάζονται, ἐάν περ καὶ οὗτοι
 5 πράσσοντες τὰ διὰ τοῦ Ἰησοῦ ρηθέντα μὴ μισήσωσιν ὃν ἠγγόησαν. Καὶ οὐκ ἐν τῷ τοὺς διδασκάλους κυρίους καλεῖν, τὰ δὲ δούλων μὴ ποιεῖν, ὠφελοῦνταί τινες. Τούτου γὰρ ἔνεκεν ὁ Ἰησοῦς ἡμῶν πρὸς τινὰ πυκνότερον Κύριον αὐτὸν λέγοντα, μηδὲν δὲ ποιοῦντα ὧν αὐτὸς προσέταξεν, ἔφη· «τί με λέγεις, Κύριε,
 10 Κύριε, καὶ οὐ ποιεῖς ἃ λέγω;». Οὐ γὰρ ὠφελήσει τινὰ τὸ λέγειν, ἀλλὰ τὸ ποιεῖν. Ἐκ παντὸς οὖν τρόπου καλῶν ἔργων χρεία. Πλήν, εἴ τις καταξιωθείη τοὺς ἀμφοτέρους ἐπιγνώσει ὡς μιᾶς διδασκαλίας ὑπ' αὐτῶν κεκηρυγμένης, οὗτος ἀνὴρ ἐν Θεῷ πλούσιος κατηρίθμηται, τὰ τε ἀρχαῖα νέα τῷ χρόνῳ, καὶ τὰ
 15 καινὰ παλαιὰ ὄντα νενοηκώς.

Η'. Ταῦτα τοῦ Πέτρου λέγοντος, οἱ ὄχλοι, ὡσπερ ὑπὸ τινος κληθέντες, εἰσήεσαν ἔνθα ὁ Πέτρος ἦν. Ὁ δὲ τὸν πολλὸν ὄχλον ἰδὼν ὡσπερ ποταμοῦ ἡσυχον ρεῖμα πρῶως προσρέοντα, ἔφη τῷ Μαροόνη·

20 Ποῦ σοι τόπος ἐνταῦθα μᾶλλον τοὺς ὄχλους χωρεῖν δυνάμενος; Τοῦ δὲ Μαροόνου εἰς τόπον ὑπαιθρον κεκηπευμένον προάγοντος αὐτόν, εἶποντο οἱ ὄχλοι. Ὁ δὲ Πέτρος ἐπὶ τινος βάσεως ἀνδριάντος, οὐ πάνυ ὑψηλῆς, ἐπιστάς, ἅμα τῷ τὸν ὄχλον θεοσεβεῖ ἔθει προσαγορευῆσαι, εἰδὼς πολλοὺς ἐκ τῶν παρεστῶ-
 25 των ὄχλων ὑπὸ δαιμόνων τε καὶ πολλῶν παθῶν ἐκ πολλῶν χρόνων ἐνοχλουμένους, βρύχοντάς τε μετ' οἰμωγῆς καὶ πίπτοντας μεθ' ἱκεσίας, ἐπιτιμήσας αὐτοῖς καὶ ἡσυχίαν ἔχειν προστάξας καὶ τὴν ἴασιν μετὰ τὸ διαλεχθῆναι ὑποσχόμενος, τοῦ λέγειν ἤρξατο οὕτως·

Ζ΄. Ούτε λοιπὸν οἱ Ἑβραῖοι καταδικάζονται γιὰ τὴν ἄγνοια τοῦ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ τοὺς τὸν ἀπέκρυψε, ἐὰν βέβαια κάνοντας ὅσα εἶπε ὁ Μωυσῆς δὲν μισήσουν αὐτὸν ποὺ δὲν γνώρισαν. Οὔτε πάλι οἱ ἐθνικοὶ ποὺ δὲν γνώρισαν τὸν Μωυσῆ, ἐπειδὴ τοὺς τὸν κάλυψε, καταδικάζονται, ἐὰν φυσικὰ καὶ αὐτοί, κάνοντας αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν μέσω τοῦ Ἰησοῦ, δὲν μισήσουν αὐτὸν ποὺ δὲν γνώρισαν. Καὶ δὲν τοὺς ὠφελεῖ τὸ ὅτι ἀποκαλοῦν τοὺς δασκάλους κυρίους, ἀλλὰ δὲν κάνουν αὐτὰ ποὺ ἀρμόζουν στοὺς δούλους. Γι’ αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς μας, σὲ κάποιον ποὺ πολὺ συχνὰ τὸν ἔλεγε Κύριο, ἀλλὰ δὲν ἔκανε αὐτὰ ποὺ ἐκεῖνος πρόσταξε, εἶπε: «γιατί μὲ ἀποκαλεῖς, Κύριε, Κύριε, καὶ δὲν κάνεις αὐτὰ ποὺ λέω;»⁵. Γιατί δὲν θὰ ὠφελήσῃ κάποιον τὸ νὰ λέει, ἀλλὰ τὸ νὰ πράττει. Πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο λοιπὸν χρειάζονται καλὰ ἔργα. Ὅμως ἐὰν κάποιος ἀξιωθεῖ νὰ γνωρίσει καὶ τοὺς δύο, ἐπειδὴ μιὰ διδασκαλία κηρύσσεται ἀπ’ αὐτούς, αὐτὸς ὑπολογίζεται ἄνδρας πλούσιος ἀπὸ τὸν Θεὸ, ἔχοντας κατανοήσῃ ὅτι τὰ παλιὰ εἶναι νέα στὸ χρόνο καὶ τὰ καινούργια παλιά.

Η΄. Καθὼς ὁ Πέτρος ἔλεγε αὐτά, τὸ πλῆθος, σὰν νὰ προσκλήθηκε ἀπὸ κάποιον, μπῆκε ἐκεῖ ποὺ ἦταν ὁ Πέτρος. Ἐκεῖνος τότε, βλέποντας τὸ μεγάλο πλῆθος νὰ μοιάζει μὲ ἡσυχο ρεῦμα ποταμοῦ ποὺ κυλάει ἤρεμα, εἶπε στὸν Μαροόνη⁶:

Διαθέτεις ἐδῶ χῶρο ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ χωρέσει τὸ πλῆθος;
Καὶ καθὼς ὁ Μαροόνης τὸν πήγαινε σὲ ὑπαίθριο χῶρο ποὺ χρησιμοποιοῦνταν ὡς κῆπος, τὸ πλῆθος ἀκολουθοῦσε. Ὁ Πέτρος τότε ἀνεβαίνοντας σὲ κάποια βάση ἀγάλματος, ὄχι πολὺ ψηλὴ, ἀφοῦ προσφώνησε τὸ πλῆθος, κατὰ τὴ θεοσεβῆ συνήθεια, γνωρίζοντας ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τὸ συγκεντρωμένο πλῆθος βασανίζονταν ἀπὸ δαίμονες καὶ πολλὰς παθήσεις ἀπὸ πολλὰ χρόνια, καὶ πού, τρίζοντας τὰ δόντια τους μὲ κραυγὴ, ἔπεφταν καταγῆς ἰκετεύοντας, ἀφοῦ τοὺς ἐπέπληξε καὶ τοὺς διέταξε νὰ ἡσυχάσουν καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ τοὺς θεραπεύσει μετὰ τὴν ὁμιλία του, ἄρχισε νὰ μιλάει καὶ νὰ λέει τὰ ἐξῆς.

6. Πρόκειται γιὰ τὸν Χριστιανό, στὸ σπίτι τοῦ ὁποῖου φιλοξενοῦνταν ὁ ἀπόστολος Πέτρος.

Θ'. Ἀρχόμενος τὸν ὑπὲρ θεοσεβείας λόγον ποιεῖσθαι τοῖς παντελῶς ἀγνοοῦσι τὰ πάντα καὶ ὑπὸ τῶν τοῦ ἀντικειμένου ἡμῖν Σίμωνος διαβολῶν ἐσπιλωμένοις τὸν νοῦν, ἀναγκαῖον ἡγησάμην πρῶτον, ὑπὲρ τοῦ μὴ δεῖν μέμφεσθαι τὸν τὰ πάντα πεπονηκότα Θεὸν τὸν λόγον ποιήσασθαι, τὸν οὐκ ἄλλοθεν ἀρχόμενον, ἢ ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ πρόνοιαν ὑπ' αὐτοῦ εὐκαίρως ὑποβληθείσης προφάσεως, ἵνα γνωσθῆ, ὡς εὐλόγως οἱ πολλοὶ ὑπὸ πολλῶν δαιμόνων συνεσχέθησαν καὶ ὑπὸ ἀλλοκότων παθῶν κατελήφθησαν, ὅπως καὶ ἐν τούτῳ τὸ τοῦ Θεοῦ δίκαιον φανῆ. Καὶ οἱ δι' ἄγνοιαν μεμφόμενοι αὐτόν, κἂν νῦν μαθόντες ὡς δεῖ φρονεῖν, δι' εὐφημίας τε καὶ εὐποιίας τοῦ προτέρου ἐγκλήματος ἑαυτοὺς ἀνακαλέσονται, αἰτίαν τοῦ κακοῦ τολμήματος τὴν ἄγνοιαν εἰς τὴν συγγνώμην προθέμενοι.

Γ'. Ἐχει δὲ οὕτως· Τοῦ μόνου ἀγαθοῦ Θεοῦ τὰ πάντα καλῶς πεπονηκότος καὶ παραδεδωκότος τῷ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ γενομένῳ ἀνθρώπῳ, ὁ γεγονὼς τῆς τοῦ πεπονηκότος αὐτὸν πνέων θειότητος, ἀληθῆς Προφήτης ὢν καὶ εἰδὼς τὰ ὅλα, εἰς τιμὴν τοῦ πάντα αὐτῷ δωρησαμένου Πατρὸς καὶ εἰς σωτηρίαν τῶν ἐξ αὐτοῦ γενομένων υἱῶν, ὡς πατὴρ γνήσιος πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ γενομένους παῖδας ἀποσώζων τὸ εὐνοῦν, βουλόμενος αὐτοὺς πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῖς φιλεῖν Θεὸν καὶ φιλεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ, τὴν πρὸς φιλίαν αὐτοῦ ἄγουσαν ἐξέφηγεν ὁδόν, διδάξας ποίαις ἀνθρώπων πράξεσιν ὁ μόνος καὶ πάντων Δεσπότης Θεὸς εὐφραίνεται, καὶ τὰ ἐκεῖνω δοκοῦντα ἐκφήνας νόμον αἰώνιον ὥρισε τοῖς ὅλοις, μήθ' ὑπὸ πολεμίων ἐμπρησθῆναι δυνάμενον, μήθ' ὑπὸ ἀσεβοῦς τινος ὑπονοθευόμενον, μήτε ἐνὶ τόπῳ ἀποκεκρυμμένον, ἀλλὰ πᾶσιν ἀναγνωσθῆναι δυνάμενον. Ἦν οὖν αὐτοῖς ἐκ τῆς πειθαρχίας τοῦ νόμου πάντα ἄφθονα, τὰ τῶν καρπῶν κάλλιστα, τὰ τῶν ἐτῶν τέλεια καὶ ἄλυπα καὶ ἄνοσα, μετὰ πάσης τῆς τῶν ἀέρων εὐκρασίας ἀδεῶς δεδωρημένα.

ΙΑ'. Οἱ δὲ ἐπεὶ μὴ πρῶτον τῶν κακῶν ἐπειράσθησαν,

Θ΄. Ἀρχίζοντας τὴν ὁμιλία μου γιὰ τὴ θεοσέβεια σὲ ἀνθρώπους ποὺ ἀγνοοῦν τελείως τὰ πάντα καὶ ἔχουν σπιλωμένο τὸν νοῦ τους ἀπὸ τὶς συκοφαντίες τοῦ ἀντιπάλου μας Σίμωνα, θεώρησα ἀπαραίτητο νὰ κάνω πρῶτα λόγο γιὰ τὸ ὅτι δὲν πρέπει νὰ κατηγοροῦμε τὸν Θεὸ ποὺ δημιούργησε τὰ πάντα, ποὺ δὲν ἀρχίζει ἀπὸ πουθενὰ ἄλλοῦ, παρὰ ἀπὸ τὸν σκοπὸ ποὺ στὸν κατάλληλο χρόνο τέθηκε ἀπὸ τὸν Πρόνοιά του, γιὰ νὰ γίνει γνωστό, ὅτι εὐλογα οἱ πολλοὶ κυριεύτηκαν ἀπὸ πολλοὺς δαίμονες καὶ ἀπὸ ἀλόκοτα πάθη, γιὰ νὰ φανεῖ καὶ μ' αὐτὸ τὸ δίκαιο τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀπὸ ἄγνοια τὸν κατηγοροῦν, ἔστω καὶ τώρα, μαθαίνοντας πῶς πρέπει νὰ πιστεύουν, μὲ εὐφημίες καὶ εὐεργεσίες νὰ ἐπαναφέρουν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀπὸ τὸ προηγούμενο ἔγκλημά τους, προβάλλοντας τὴν ἄγνοια ὡς αἰτία τοῦ κακοῦ τολμήματός τους, γιὰ νὰ συγχωρηθοῦν.

Ι΄. Ὁ λόγος λοιπὸν ἔχει ὡς ἐξῆς: Ὅταν ὁ μόνος ἀγαθὸς Θεὸς δημιούργησε τὰ πάντα καλὰ καὶ τὰ παρέδωσε στὸν ἄνθρωπο ποὺ πλάστηκε «κατ' εἰκόνα» αὐτοῦ, ὁ δημιουργηθεὶς, γεμάτος ἀπὸ τὴ θεότητα τοῦ δημιουργοῦ του, ὄντας ἀληθινὸς Προφήτης καὶ γνωρίζοντας τὰ πάντα, πρὸς τιμὴ τοῦ Πατέρα ποὺ τοῦ δώρισε τὰ πάντα, καὶ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν υἱῶν, ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ αὐτόν, διατηρώντας τὴν εὐνοιά του ὡς ἀληθινὸς πατέρας πρὸς τὰ παιδιά ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ αὐτόν, θέλοντας αὐτοί, πρὸς τὸ συμφέρον τους, νὰ ἀγαποῦν τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἀγαπιῶνται ἀπὸ αὐτόν, τοὺς φανέρωσε τὸ δρόμο ποὺ ὁδηγεῖ στὴ φιλία του, διδάσκοντάς τους μὲ ποιῆς ἀνθρώπινες πράξεις εὐχαριστεῖται ὁ μοναδικὸς καὶ Κύριος τῶν ὅλων Θεός, καὶ ἀφοῦ φανέρωσε ἐκεῖνα ποὺ ἀρέσουν σ' ἐκεῖνον, ὄρισε αἰώνιο νόμο σὲ ὅλα, ὁ ὁποῖος οὔτε ἀπὸ ἐχθροὺς μπορεῖ νὰ καεῖ, οὔτε ἀπὸ κάποιον ἀσεβῆ νὰ νοθευθεῖ, οὔτε εἶναι κρυμμένος σὲ ἓνα τόπο, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ ἀπὸ ὅλους. Πειθαρχώντας λοιπὸν αὐτοὶ στὸ νόμο, εἶχαν τὰ πάντα ἄφθονα, τοὺς καρποὺς πάρα πολὺ καλοῦς, τὰ χρόνια τῆς ζωῆς τους τέλεια, χωρὶς λύπη καὶ πόνο, μὲ εὐνοϊκοὺς ἀνέμους καὶ ὅλα πλουσιοπάροχα δωρισμένα.

ΙΑ΄. Αὐτοὶ ὁμως, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν προηγουμένως δοκιμα-

πρὸς αὐτὴν τῶν ἀγαθῶν δωρεὰν ἀναισθήτως ἔχοντες, ὑπὸ τῆς ἀφθόνου τροφῆς καὶ τρυφῆς εἰς ἀχαριστίαν ἐξετρέποντο, ὡς νομίσαι, αὐτοὺς μὴ εἶναι Πρόνοιαν, ἐπεὶ μὴ πρότερον καμώντες ἐπὶ δικαιοσύνης ὡς μισθὸν τὰ ἀγαθὰ εἰλήφεσαν, ἅτε μηδενὸς 5 αὐτῶν ἢ πάθει τινὶ ἢ νόσῳ ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκῃ ὑποπεσόντος· ἵνα, ὡς ἀνθρώποις φίλον ἐστὶν ὑπὸ τῆς κακῆς διαμαρτίας κακωθεῖσιν, ἑαυτοῖς τὸν ἰᾶσθαι δυνάμενον περιβλέπωνται Θεόν. Ἄλλὰ γὰρ εὐθέως μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἀφοβίας καὶ ἀδεοῦς τρυφῆς καταφρόνησιν, ὥσπερ ἐξ ἀρμονίας τινὸς ἀκολούθως ἐφηρμο- 10 σμένης, δικαία τις αὐτοῖς ἀπῆντησε τιμωρία, τὰ μὲν γὰρ ἀγαθὰ ὡς βλάψαντα ἀπωθοῦσα, τὰ δὲ κακὰ ὡς ὠφελήσαντα ἀντεισφέρουσα.

ΙΒ'. Τῶν γὰρ τὸν οὐρανὸν ἐνοικούντων πνευμάτων οἱ τὴν κατωτάτῳ χώραν κατοικοῦντες ἄγγελοι ἀχθεσθέντες ἐπὶ τῇ 15 τῶν ἀνθρώπων εἰς Θεὸν ἀχαριστία, αἰτοῦνται εἰς τὸν ἀνθρώπων ἐλθεῖν βίον, ἵνα, ὄντως ἄνθρωποι γενόμενοι, ἐπὶ πολιτεία πλείονι τοῦς εἰς αὐτὸν ἀχαριστήσαντας ἐλέγξαντες αὐτόθι τῇ κατ' ἀξίαν ἕκαστον ὑποβάλωσι τιμωρία. Ὅποτε οὖν αἰτήσαντες ἔλαβον, πρὸς πᾶσαν ἑαυτοὺς μετέβαλον φύσιν, ἅτε θειωδεστέ- 20 ρας ὄντες οὐσίας καὶ ραδίως πρὸς πάντα μετατρέπεσθαι δυνάμενοι. Καὶ ἐγένοντο λίθος τίμιος, καὶ μαργαρίτης περίβλεπτος, πορφύρα τε εἰ τύχοι καλλίστη, καὶ χρυσὸς ἔνδοξος, καὶ πᾶσα πολυτίμιος ὄλη. Καὶ τῶν μὲν εἰς χεῖρας, τῶν δὲ εἰς κόλπον ἐνέπιπτον, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκόντες ἐκλέπτοντο. Μετεβάλλοντο δὲ 25 καὶ εἰς τετράποδα καὶ εἰς ἔρπετά, νηκτά τε καὶ πτηνά, καὶ εἰς πᾶν ὅπερ ἤθελον. Ἄτινα καὶ οἱ παρ' ὑμῖν ποιηταὶ ἀφοβίας αἰτία ὡς ἔτυχεν ἄδουσιν, ἐνὶ τοίνυν τὰς πάντων πολλὰς καὶ διαφόρους πράξεις ἀπονέμοντες.

ΙΓ'. Πλὴν ὅτε ταῦτα γενόμενοι τοῦς διαρπάσαντας αὐτοὺς 30 πλεονέκτας ἤλεγξαν καὶ εἰς τὴν ἀνθρώπων φύσιν ἑαυτοὺς μετέ-

σθεῖ ἀπὸ τὰ κακά, ἔμεναν ἀπαθεῖς πρὸς αὐτὴ τὴ δωρεὰ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴ τροφή καὶ ἀπόλαυση ἐκτρέπονταν σὲ ἀχαριστία, ὥστε νὰ νομίσουν ὅτι δὲν ὑπάρχει Πρῶνοια, γιατί τὰ ἀγαθὰ δὲν τὰ εἶχαν ὡς ἀνταμοιβὴ δικαιοσύνης, ἀφοῦ προηγουμένως δὲν εἶχαν κοπιάσει, καθόσον κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εἶχε προσβληθεῖ ἀπὸ κάποιο πάθος, ἢ ἀρρώστια, ἢ ἀπὸ ἄλλη ἀνάγκη, ὥστε, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν πάσχουν ἀπὸ κάποιο κακὸ σφάλμα, τότε νὰ ἀναζητοῦν τὸν Θεὸ πὺ μπορεῖ νὰ τοὺς θεραπεύσει. Ὅμως ἀμέσως μετὰ τὴ περιφρόνηση, πὺ ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἀφοβίας καὶ τῆς ἀπολαύσεως, σὰν ἀπὸ κάποια ἀρμονία πὺ ἐφαρμοζόταν ὡς ἐπακόλουθο, τοὺς βρῆκε δίκαιη τιμωρία, ἢ ὅποια ἀπομάκρυνε τὰ ἀγαθὰ πὺ τοὺς ἔβλαψαν καὶ στὴ θέση αὐτῶν τοὺς πρόσφερε τὰ κακά ἐπειδὴ τοὺς ὠφέλησαν.

ΙΒ΄. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀπὸ τὰ πνεύματα πὺ κατοικοῦν στὸν οὐρανό, οἱ ἄγγελοι πὺ κατοικοῦν στὴν κατώτατη περιοχὴ στενοχωρήθηκαν ἀπὸ τὴν ἀχαριστία τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν Θεὸ, ζήτησαν νὰ ἔρθουν στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, ὥστε, ἀφοῦ γίνουν πραγματικοὶ ἄνθρωποι, νὰ κατηγορήσουν ἐδῶ γιὰ καλοζωΐα ἐκείνους πὺ ἔδειξαν ἀχαριστία σ’ αὐτὸν καὶ νὰ ὑποβάλουν τὸν καθένα στὴν τιμωρία πὺ τοῦ ἀξίζει. Ὅταν λοιπὸν πῆραν τὴν ἄδεια πὺ ζήτησαν, ἄλλαξαν τελείως τὰ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ τους, ἐπειδὴ ἦταν ἀπὸ οὐσία πὺ ἔμοιαζε μὲ τὴ θεϊκὴ καὶ μπορούσαν εὐκόλα νὰ μετατρέπονται. Καὶ ἔγιναν πολύτιμο πετράδι καὶ μαργαριτάρι ὑπέροχο καὶ πορφύρα, ὅταν τύχαινε, πολὺ ὠραία καὶ χρυσάφι φημισμένο καὶ γενικὰ κάθε πολύτιμη ὕλη. Καὶ ἔπεφταν σὲ ἄλλων μὲν τὰ χέρια, καὶ σὲ ἄλλων τοὺς κόρφους καὶ μὲ τὴ θέλησή τους κλέβονταν ἀπ’ αὐτοὺς. Μεταβάλλονταν ὅμως καὶ σὲ τετράποδα καὶ σὲ ἔρπετὰ καθὼς καὶ σὲ ὑδρόβια καὶ πτηνὰ καὶ σὲ ὅ,τιδὴποτε ἤθελαν. Αὐτὰ καὶ οἱ ποιητὲς μας ἐξαιτίας τῆς ἀφοβίας τους τὰ τραγουδοῦν κατὰ τύχη, ἀποδίδοντας σὲ ἕνα τίς πολλὰ καὶ ποικίλες πράξεις ὄλων.

ΙΓ΄. Ὅμως, ὅταν ἔγιναν αὐτὰ καὶ ἤλεγξαν τοὺς πλεονέκτες πὺ τὰ ἄρπαξαν, καὶ μετέβαλαν τοὺς ἑαυτοὺς τους σὲ ἀνθρώπους

βαλον, ἵνα ὀσίως πολιτευσάμενοι καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ πολιτεύε-
σθαι δείξαντες, τοὺς ἄχαρίστους εὐθύναις ὑποβάλωσιν, ἐπειδὴ
ὄντως τὰ πάντα ἄνθρωποι ἐγίνοντο καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἔσχον
τὴν ἀνθρωπίνην, ὑπὸ ταύτης κρατούμενοι εἰς γυναικῶν μῖξιν
5 ὤλισθον, αἷς συμπλακέντες καὶ μiasμῶ παγέντες καὶ τῆς
πρώτης δυνάμεως παντελῶς κενωθέντες, τὰ ἐκ πυρὸς τραπέν-
τα μέλη εἰς τὸ πρῶτον αὐτῶν τῆς ἰδίας φύσεως ἀμίαντον μετα-
συγκρίναι οὐκ ἐξίσχυσαν. Τῷ γὰρ βάρει τῷ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας
εἰς σάρκα, τελευτήσαντος αὐτοῦ τοῦ πυρός, τὴν ἀσεβοῦσαν
10 ὤδευσαν ὁδὸν κάτω· σαρκὸς γὰρ αὐτοὶ δεσμοῖς πεπεδημένοι
κατέσχηνται καὶ ἰσχυρῶς δέδενται, οὐ ἔνεκεν εἰς οὐρανοὺς
ἀνελθεῖν οὐκέτι ἐδυνήθησαν.

ΙΔ'. Μετὰ γὰρ συνουσίαν, ὃ τὸ πρῶτον ἐγίνοντο ἄπαιτη-
θέντες καὶ παρασχεῖν μηκέτι δυνηθέντες, διὰ τὸ ἄλλο τι μετὰ
15 μiasμὸν ἑαυτοὺς ποιῆσαι μὴ δύνασθαι, ἀρέσκειν τε ταῖς ἐρωμέ-
ναις βουλόμενοι, ἀνθ' ἑαυτῶν τοὺς τῆς γῆς μυελοὺς ὑπέδειξαν,
λέγω δὲ τὰ ἐκ μετάλλων ἄνθη, χρυσόν, χαλκόν, ἄργυρον, σίδη-
ρον καὶ τὰ ὅμοια, σὺν τοῖς τιμιωτάτοις ἅπασιν λίθοις. Σὺν τού-
τοις δὲ τοῖς μαγευθεῖσιν λίθοις καὶ τὰς τέχνας τῶν πρὸς ἕκαστα
20 πραγμάτων παρέδοσαν, καὶ μαγείαν συνυπέδειξαν καὶ ἄστρονο-
μίαν ἐδίδαξαν, δυνάμεις τε ριζῶν καὶ ὅσα ποτὲ ὑπὸ ἀνθρωπίνης
ἐννοίας εὐρεθῆναι ἀδύνατον, ἔτι δὲ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν
ὁμοίων χύσιν, τὰς τε τῶν ἐσθήτων ποικίλας βαφάς. Καὶ πάνθ'
ἀπλῶς, ὅσαπερ πρὸς κόσμου καὶ τέρψεώς ἐστι γυναικῶν, τῶν
25 ἐν σαρκὶ δεθέντων δαιμόνων ἐστὶν εὐρήματα.

ΙΕ'. Ἐκ δὲ τῆς νόθου μίξεως αὐτῶν ἄνθρωποι ἐγένοντο
νόθοι, πολλῶ γε τῶν ἀνθρώπων κατὰ κορυφὴν μείζους, οὓς οἱ
μετὰ ταῦτα γίγαντας ὠνόμασαν, οὐ δρακοντόποδες ὄντες καὶ
πρὸς Θεὸν πόλεμον ἀράμενοι, ὡς οἱ βλάσφημοι τῶν Ἑλλήνων

μέ σκοπὸ νὰ ζήσουν δίκαια καὶ ἀφοῦ δείξουν ὅτι εἶναι δυνατὸ νὰ ζήσουν ἔτσι, νὰ ὑποβάλουν τοὺς ἀχάριστους σὲ λογοδοσία, ἐπειδὴ πραγματικὰ ἔγιναν ἄνθρωποι καθ’ ὅλα καὶ ἀπέκτησαν καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἐπιθυμία, κυριευμένοι ἀπὸ αὐτὴν γλίστρησαν σὲ σαρκικὴ ἐπαφὴ μὲ γυναῖκες. Ὅταν ὁμως συνδέθησαν μὲ αὐτὲς καὶ προσηλώθηκαν στὸν μiasμό καὶ ἔχασαν τελείως τὴν ἀρχικὴ τους δύναμη, τὰ μέλη τους, ποὺ ἀπὸ πύρινα εἶχαν μεταβληθεῖ, δὲν μπόρεσαν νὰ τὰ ἐπαναφέρουν στὴν ἀρχικὴ ἀγνὴ φύση τους. Γιατὶ κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας, ἀφοῦ πέθανε αὐτὴ ἢ φλόγα, βάδισαν τὸν ἀσεβῆ κάτω δρόμο· γιατί κρατήθηκαν μὲ χειροπέδες καὶ δέθηκαν γερὰ καὶ ἔτσι δὲν μπόρεσαν νὰ ἀνεβοῦν στὸν οὐρανό.

ΙΔ΄. Μετὰ δηλαδὴ τῆ συνουσία, ἐπειδὴ αὐτὸ ποὺ εἶχαν γίνεαι ἀρχικὰ μὲ αἴτησή τους⁷ δὲν μποροῦσαν πιά νὰ τὸ προσφέρουν, γιατί μετὰ τὸν σαρκικὸ μολυσμό τους δὲν εἶχαν τὴ δύναμη νὰ μεταβάλουν τοὺς ἑαυτοὺς σὲ ἄλλο τίποτε, καὶ ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ ἀρέσουν στὶς ἐρωμένες τους, ἀντὶ γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους φανέρωσαν σ’ αὐτὲς τὸ περιεχόμενον τῆς γῆς, ἐννοῶ τὰ μετάλλινά κοσμήματα, τὸ χρυσάφι, τὸν χαλκό, τὸ ἀσήμι, τὸ σίδηρο καὶ τὰ παρόμοια, μαζὶ μὲ τὰ πιὸ πολύτιμα ἀπὸ ὅλα πετράδια. Μαζὶ μὲ αὐτὰ τὰ μαγικὰ πετράδια παρέδωσαν καὶ τὶς τέχνες τῶν ἐπιμέρους πραγμάτων καὶ φανέρωσαν μαζὶ μ’ αὐτὲς τὴ μαγεία καὶ δίδαξαν τὴν ἀστρονομία καὶ τὶς δυνάμεις τῶν ριζῶν καὶ ὅλα ὅσα ἦταν ἀδύνατο νὰ ἀνακαλυφθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη διάνοια, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ χύσιμο τοῦ χρυσοῦ, τοῦ ἀσημιοῦ καὶ τῶν ὁμοίων, καὶ τὶς ποικίλες βαφές τῶν ἐνδυμάτων. Καὶ ὅλα γενικῶς, ὅσα προορίζονται γιὰ τὸ στόλισμα καὶ τὴν εὐχαρίστηση τῶν γυναικῶν, εἶναι ἐφευρέσεις τῶν δαιμόνων ποὺ εἶχαν δεθεῖ μὲ σάρκα.

ΙΕ΄. Ἀπὸ τὴ νοθευμένη ἐπιμιξία αὐτῶν γεννήθηκαν νόθοι ἄνθρωποι πολὺ μεγαλύτεροι σὲ ὕψος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους οἱ μεταγενέστεροι ὀνόμασαν γίγαντες, ἂν καὶ δὲν ἦταν δρακοντοπόδαροι, καὶ κήρυξαν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ὅπως

7. Ἐννοεῖ τὴν πρώτη μεταβολὴ τους σὲ πολύτιμους λίθους κ.λ.π. Βλ. Ὁμιλία Η΄, κεφάλαιο 12.

ἄδουσι μῦθοι, ἀλλὰ θηριώδεις τὸν τρόπον, καὶ μείζους μὲν ἀνθρώπων τὰ μεγέθη, ἐπεὶπερ ἐξ ἀγγέλων ἐγένοντο, ἀγγέλων δὲ ἐλάττους, ἐπεὶπερ ἐκ γυναικῶν γεγένητο. Ὁ οὖν Θεός, εἰδὼς αὐτοὺς πρὸς τὸ θηριῶδες ἐξηγριωμένους καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν
 5 πλησμονὴν τὸν κόσμον οὐκ ἔχοντας αὐτάρκη (πρὸς γὰρ ἀνθρώπων ἀναλογίαν ἐδημιουργήθη καὶ χρῆσιν ἀνθρωπίνην), ἵνα μὴ ἐνδεία τροφῆς ἐπὶ τὴν παρὰ φύσιν τῶν ζώων βορὰν τρεπόμενοι ἀνεύθυνοι δοκῶσιν εἶναι, ὡς δι' ἀνάγκην τοῦτο τετολμηκότες, μάννα αὐτοῖς ὁ παντοδύναμος Θεὸς ἐπώμβρισεν ἐκ ποικίλης
 10 ἐπιθυμίας, καὶ παντὸς οὐπερ ἐβούλοντο ἀπήλαυον· οἱ δ' ὑπὸ νόθου φύσεως, τῷ καθαρῷ τῆς τροφῆς οὐκ ἀρεσκόμενοι, μόνης τῆς τῶν αἱμάτων γεύσεως ἐγλίχοντο. Διὸ καὶ πρῶτοι σαρκῶν ἐγεύσαντο.

IS'. Οἱ δὲ σὺν αὐτοῖς ἄνθρωποι τὸ ὅμοιον τότε πρῶτον
 15 ποιεῖν ἐζήλωσαν. Οὕτως εἴτε ἀγαθοὶ εἴτε κακοὶ οὐ γεννώμεθα, ἀλλὰ γινόμεθα, καὶ ἐθισθέντες δυσάποσπαστως ἔχομεν. Τῶν δὲ ἀλόγων ζώων τότε ἐπιλιπόντων, οἱ νόθοι ἄνθρωποι καὶ ἀνθρωπίνων σαρκῶν ἐγεύσαντο, οὐκέτι γὰρ αὐτοῖς ἦν μακράν, τὴν ἴσην διαφθεῖραι σάρκα, πρότερον ἐν ἐτέραις μορφαῖς αὐτῆς
 20 γευσάμενοι.

IZ'. Ἐπὶ δὲ τῇ πολλῇ τῶν αἱμάτων ρύσει ὁ καθαρὸς ἀὴρ ἀκαθάρτῳ ἀναθυμιάσει μιανθεὶς καὶ νοσήσας τοὺς ἀναπνέοντας αὐτὸν νοσώδεις ἀπειργάζετο, ὡς τοὺς ἀνθρώπους λοιπὸν ἀώρους ἀποθνήσκειν. Ἡ δὲ γῆ ἐκ τούτων σφόδρα μιανθεῖσα
 25 πρῶτον τότε τὰ ἰοβόλα καὶ λυμνατικὰ ζῶα ἐξέβρασεν. Τῶν οὖν πάντων πρὸς τὸ χειρὸν χωρησάντων διὰ τοὺς θηριώδεις δαίμονας, ὁ Θεὸς αὐτοὺς ὥσπερ κακὴν ζύμην ἐξελεῖν ἐβουλεύετο, ἵνα μὴ ἀπὸ σπορᾶς κακῆς κατ' ἀκολουθίαν ἐκάστη γενεὰ τῇ πρὸ αὐτῆς ἐξομοιουμένη, ὁμοίως ἀσεβοῦσα, τὸν ἐσόμενον αἰῶνα
 30 σωζομένων ἀνδρῶν κενώσῃ. Τούτου δὴ ἔνεκεν ἐνὶ τινι δικαίῳ

διηγοῦνται οἱ βλάσφημοι μύθοι τῶν Ἑλλήνων, ὅμως εἶχαν συμπεριφορὰ θηρίων καὶ ἦταν μεγαλύτεροι ὡς πρὸς τὸ μέγεθος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ εἶχαν γεννηθεῖ ἀπὸ ἀγγέλους, ἀλλὰ κατώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἐπειδὴ εἶχαν γεννηθεῖ ἀπὸ γυναῖκες. Ὁ Θεὸς λοιπὸν, γνωρίζοντας ὅτι αὐτοὶ εἶναι σὰν ἄγρια θηρία, καὶ ὅτι γιὰ νὰ χορτάσουν τοὺς ἑαυτοὺς τους δὲν τοὺς ἦταν ὁ κόσμος ἀρκετὸς (γιατὶ ὁ κόσμος δημιουργήθηκε γιὰ τὰ μέτρα τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ ἀνθρώπινη χρῆση), γιὰ νὰ μὴ φτάσουν, ἀπὸ ἔλλειψη τροφῆς, τρώγοντας παρὰ φύση ζῶα, νὰ θεωροῦνται ἀνεύθυνοι, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι τὸ κάνουν αὐτὸ ἀπὸ ἀνάγκη, τοὺς ἔβρεξε ὁ παντοδύναμος Θεὸς μάννα γιὰ κάθε ἐπιθυμία τους, καὶ ἔτσι ἀπολάμβαναν κάθε τι ποὺ ἤθελαν. Ὅμως ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ λόγῳ τῆς νοθευμένης φύσεώς τους δὲν τοὺς ἄρεσε ἡ καθαρὴ τροφή, ἐπιθυμοῦσαν τὴ γεύση τῶν αἱμάτων. Γι' αὐτὸ καὶ πρῶτοι ἔφαγαν σάρκες.

IS'. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἦταν μαζί τους γιὰ πρώτη φορὰ ἐπιθύμησαν νὰ κάνουν τότε τὸ ἴδιο. Ἔτσι, δὲν γεννιόμαστε οὔτε καλοὶ οὔτε κακοί, ἀλλὰ γινόμαστε· καὶ ὅταν συνηθίσουμε δύσκολα μπορούμε ν' ἀποσπασθοῦμε. Ἐπειδὴ ὅμως τότε ἔλειψαν τὰ ἄλογα ζῶα, οἱ νόθοι ἄνθρωποι ἔφαγαν καὶ ἀνθρώπινες σάρκες, γιατί δὲν ἦταν πολὺ μακριὰ γι' αὐτοὺς νὰ καταβροχθίσουν σάρκα ἴδια μὲ τὴ δική τους, ἀφοῦ πρωτύτερα εἶχαν δοκιμάσει ἄλλα εἶδη αὐτῆς.

IZ'. Ἀπὸ τὸ μεγάλο χύσιμο αἱμάτων ὅμως ὁ καθαρὸς ἀέρας μολύνθηκε ἀπὸ τὶς ἀκάθαρτες ἀναθιμιάσεις καὶ ἀρρώστησε, κλονώντας αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀναπνέουν νὰ ἀρρωσταίνουν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ πεθαίνουν οἱ ἄνθρωποι νέοι. Καὶ ἡ γῆ ποὺ μολύνθηκε ἀπὸ αὐτὰ πάρα πολὺ, γιὰ πρώτη τότε φορὰ ἔβγαλε τὰ δηλητηριώδη καὶ μολυσματικὰ ζῶα. Ὅταν λοιπὸν ὅλοι προχώρησαν στὸ χειρότερο, ἐξαιτίας τῶν θηριωδῶν δαιμόνων, ἤθελε ὁ Θεὸς νὰ τοὺς καταστρέψει σὰν κακὴ ζύμη, ὥστε ἀπὸ τὴν κακὴ σπορὰ νὰ μὴ ἐξακολουθήσει ἡ κάθε γενιά, μιμούμενη τὴν πρὶν ἀπὸ αὐτὴν, νὰ ἀσεβεῖ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, καὶ ἀδειάσει τὴ μέλλουσα ζωὴ ἀπὸ σωζόμενους ἄνδρες. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς σὲ κά-

μετὰ τῶν ἐξ αὐτοῦ τριῶν, σὺν ταῖς αὐτῶν γυναιξίν, ἅμα τοῖς υἱοῖς, ἐν λάρνακι διασώζεσθαι προαγγείλας ὕδωρ εἰς κατακλυσμὸν ἐπέκλυσεν, ἵνα πάντων ἀναλωθέντων ὁ κόσμος κατεκκαθαρισθεῖς αὐτῷ τῷ ἐν λάρνακι διασωθέντι εἰς δευτέραν βίου
5 ἀρχὴν καθαρὸς ἀποδοθῆ. Καὶ δὴ οὕτως ἐγένετο.

ΙΗ'. Ἐπεὶ οὖν αἱ τῶν τεθνεώτων γιγάντων ψυχαὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν μείζους ἦσαν, ἅτε δὴ καὶ τοῖς σώμασιν ὑπερέχουσαι, ὡς καινὸν γένος καινῷ καὶ τῷ ὀνόματι προσηγορεύθησαν. Οἷς ἐπιλοίποις τῷ κόσμῳ ὡς δεῖ βιοῦν, ὑπὸ Θεοῦ δι'
10 ἀγγέλου νόμος ὠρίσθη. Ὅντες γὰρ νόθοι τῷ γένει ἐκ πυρὸς ἀγγέλων καὶ αἵματος γυναικῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἰδίου τινὸς γένους ἐπιθυμεῖν μέλλοντες, δικαίῳ τινὶ προελήφθησαν νόμῳ. Ἐξεπέμφθη γὰρ αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀγγελὸς τις, τὴν αὐτοῦ βουλήν μηνύων καὶ λέγων·

15 ΙΘ'. Τάδε δοκεῖ τῷ Παντεπόπτη Θεῷ, μηδενὸς ἀνθρώπων ὑμᾶς κυριεύειν, μηδὲ παρενοχλεῖν μηδενί, ἐὰν μὴ τις ἐκὼν ἑαυτὸν ὑμῖν καταδουλώσῃ, προσκυνῶν ὑμᾶς καὶ θύων καὶ σπένδων καὶ τῆς ὑμετέρας μεταλαμβάνων τραπέζης, ἢ ἕτερόν τι ὧν οὐ χρὴ ἐκτελεῶν, ἢ αἷμα χέων, ἢ σαρκῶν νεκρῶν γευόμε-
20 νος, ἢ θηρίου λειψάνου ἢ τμητοῦ ἢ πνικτοῦ ἢ ἄλλου τινὸς ἀκαθάρτου ἐμπιπλάμενος. Τῶν δὲ νόμῳ ἐμῷ προσφευγόντων οὐ μόνον οὐ ψεύσετε, ἀλλὰ καὶ τιμὴν δώσετε, καὶ ἐκ προσώπου φεύξεσθε. Ὅτι γὰρ ἂν αὐτοῖς δικαίοις οὔσι καθ' ὑμῶν δοκῆ, τοῦθ' ὑμᾶς δεήσει παθεῖν. Ἐὰν δέ τινες τῶν ἐμοὶ προκειμένων
25 ἐξαμάρτωσιν, ἢ μοιχευσάμενοι ἢ μαγεύσαντες ἢ ἀκαθάρτως βιώσαντες ἢ ἄλλο τι τῶν ἐμοὶ μὴ δοκούντων πράξαντες, τότε ἐξ ἐμῆς κελεύσεως πάσχειν τι αὐτοὺς ὑφ' ὑμῶν ἢ ὑφ' ἐτέρων δεήσει· οἷς καὶ μετανοήσασι, τὴν μετάνοιαν κρίνας, εἴτε ἀξία ἐστὶ συγγνώμης εἴτε καὶ οὐ, τὴν ἀπόφασιν ποιήσομαι. Ταῦτα

ποιον δίκαιο, μαζί με τούς τρεῖς γιούς του, τίς γυναῖκες τους καὶ τούς γιούς τους, ἀφοῦ τούς προειδοποίησε νὰ σωθοῦν μέσα σὲ κιβωτό, κατέκλυσε τὴ γῆ με νερό, γιὰ νὰ πεθάνουν ὅλοι καὶ νὰ καθαρισθεῖ γιὰ καλὰ ὁ κόσμος καὶ νὰ ἀποδοθεῖ σ’ αὐτόν, πού διασώθηκε μέσα στὴν κιβωτὸ καθαρὸς, γιὰ νὰ ἀρχίσει μιὰ δευτέρη ζωὴ. Καὶ ἀκριβῶς ἔτσι ἔγινε.

ΙΗ΄. Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ψυχὲς τῶν γιγάντων ἦταν ἀνώτερες ἀπὸ τίς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ καὶ στὰ σώματα ὑπερεῖχαν, σὰν καινούργιο γένος πού ἦταν, ὀνομάστηκαν καὶ με καινούργιο ὄνομα. Γι’ αὐτούς τούς ἐπὶ πλέον ὀρίστηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ μέσω ἀγγέλου νόμος γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ ζοῦν στὸν κόσμο. Γιατί, ἐπειδὴ ἦταν νόθοι ὡς πρὸς τὸ γένος, ἀπὸ φλόγα ἀγγέλων καὶ αἷμα γυναικῶν, καὶ ἐπειδὴ ἐξαιτίας αὐτοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιθυμήσουν κάποιο ἰδιαίτερο γένος, προετοιμάσθηκαν με κάποιο δίκαιο νόμο. Στάλθηκε δηλαδὴ σ’ αὐτούς ἀπὸ τὸν Θεὸ κάποιος ἄγγελος, ὁ ὁποῖος τούς φανέρωσε τὴ θέλησή του λέγοντας.

ΙΘ΄. Τὰ ἐξῆς ἀπεφάσισε ὁ παντεπόπτης Θεός· νὰ μὴ γίνετε κυρίαρχοι κανενὸς ἀνθρώπου, οὔτε νὰ ἐνοχλεῖτε κανέναν, ἐὰν κάποιος δὲν ὑποδουλώσει τὸν ἑαυτὸ σου σε σᾶς προσκυνώντας σας καὶ θυσιάζοντας καὶ κάνοντας σπονδὲς καὶ τρώγοντας ἀπὸ τὸ δικό σας τραπέζι, ἢ κάνοντας κάτι πού δὲν πρέπει, ἢ χύνοντας αἷμα, ἢ τρώγοντας σάρκες νεκρῶν, ἢ λείψανο θηρίου, ἢ σφαγμένου, ἢ πνιγμένου, ἢ χορταίνοντας ἀπὸ κάποιο ἄλλο ζῶο ἀκάθαρτο. Ὅταν ὁμως καταφεύγουν στὸν δικό μου νόμο, ὄχι μόνο νὰ μὴ τούς ἀγγίζετε, ἀλλὰ καὶ νὰ τούς ἀπονέμετε τιμὴ καὶ νὰ φεύγετε ἀπὸ μπροστὰ τους. Γιατί, ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν ἀποφασίσουν αὐτοί, ὄντας δίκαιοι, ἐναντίον σας, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ὑποστεῖτε. Ἐὰν ὁμως ὀρισμένοι ἀπὸ αὐτούς πού εἶναι ἀφοσιωμένοι σὲ μένα ἀμαρτήσουν, μοιχεύοντας ἢ κάνοντας μάγια ἢ ζώντας ζωὴ ὄχι ἀγνή, ἢ κάνοντας κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού δὲν ἀρέσουν σὲ μένα, τότε με δική μου διαταγὴ θὰ πρέπει νὰ ὑποστοῦν κάτι ἀπὸ σᾶς ἢ ἀπὸ ἄλλους. Κρίνοντας τὴ μετάνοια αὐτῶν πού θὰ μετανοήσουν, ἐγὼ θ’ ἀποφασίσω ἐὰν εἶναι ἄξια συγγνώμης ἢ ὄχι. Αὐτὰ λοιπὸν

οὖν μνημονεύειν καὶ ποιεῖν ὀφείλετε, εὖ εἰδότες, ὅτι οὐδὲ αἱ ἐν-
θυμήσεις ὑμῶν λαθεῖν αὐτὸν δυνήσονται.

Κ'. Τοιαῦτα παρακελευσάμενος αὐτοῖς ὁ ἄγγελος ἀπηλλά-
γη. Ὑμεῖς δὲ ἔτι τοῦτον ἀγνοεῖτε τὸν νόμον, ὅτι προσκυνῶν τις
5 δαίμονας ἢ θύων ἢ τραπέζης αὐτοῖς κοινωνῶν, ὑπόδουλος αὐ-
τοῖς γενόμενος, ὡς ὑπὸ κακῶν δεσποτῶν πάσης τῆς ἐξ αὐτῶν
μεθέξει τιμωρίας· καὶ διὰ τὴν ἄγνοιαν ταύτην τοῖς αὐτῶν
βωμοῖς προσφθαρέντες καὶ αὐτῶν ἐκπληρωθέντες, ὑπὸ τὴν αὐ-
τῶν ἐξουσίαν γεγόνατε, καὶ παντὶ τρόπῳ ὑβριζόμενοι τὰ σώμα-
10 τα ἀγνοεῖτε. Εἰδέναί δὲ ὑμᾶς χρῆ ὅτι οὐδενὸς οἱ δαίμονες ἔχου-
σιν ἐξουσίαν, ἐὰν μὴ πρότερόν τις αὐτοῖς ὁμοδίαιτος γένηται.
Ὅποτε οὐδὲ ὁ αὐτῶν ἄρχων παρὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατ' αὐ-
τῶν κινούμενον νόμον ποιεῖν τι δύναται, διὸ ἐξουσίαν τινὸς οὐκ
ἔχει μὴ προσκυνήσαντος αὐτόν· ἀλλ' οὐδὲ λαβεῖν τις παρ' αὐ-
15 τῶν δύναται τι ὧν θέλει, ἀλλ' οὐδὲ βλαβῆναι οὐδέν, ὡς ἐκεῖθεν
δύνασθε μαθεῖν.

ΚΑ'. Τῷ γὰρ τῆς εὐσεβείας ἡμῶν Βασιλεῖ προσῆλθέ ποτε
ὁ πρόσκαιρος βασιλεύς, καὶ οὐ βίαν ποιῶν, οὐ γὰρ ἐξῆν, ἀλλὰ
προτρέπων καὶ ἀναπειθῶν, ὅτι τὸ πεισθῆναι ἐπὶ τῇ ἐκάστου
20 κεῖται ἐξουσίᾳ. Παροσελθὼν οὖν, ὡς τῶν παρόντων ὧν βασι-
λεύς, τῷ τῶν μελλόντων βασιλεῖ ἔφη· Πᾶσαι αἱ τοῦ νῦν κόσμου
βασιλεῖαι ὑπόκεινται ἐμοί, ἔτι τε ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος καὶ
πᾶσα ἡ τρυφή τοῦ κόσμου τούτου ὑπὸ ταῖς ἐμαῖς ἐστὶν ἐξου-
σίαις· διὸ πεσῶν προσκύνησόν μοι, καὶ δώσω σοι πάντα ταῦτα.
25 Ταῦτα δὲ ἔλεγεν εἰδῶς, ὅτι μετὰ τὸ προσκυνῆσαι καὶ τὴν κατ'
αὐτοῦ εἶχεν ἐξουσίαν, καὶ οὕτω τῆς μελλούσης δόξης καὶ βασι-
λείας αὐτὸν ἀφήρει. Καὶ πάντα εἰδῶς οὐ μόνον αὐτὸν οὐ προσε-
κύνησεν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δεδομένων λαβεῖν τι ἠθέλη-
σεν· ἑαυτὸν γὰρ σὺν τοῖς ἑαυτοῦ κατενεχύραζεν, ὅπερ ἐστίν, μὴ

ὀφείλετε νὰ τὰ θυμόσαστε καὶ νὰ τὰ ἐφαρμόζετε, γνωρίζοντας ὅτι οὔτε οἱ σκέψεις σας μποροῦν νὰ τὸν ξεφύγουν.

Κ΄. Ἀφοῦ τοὺς διέταξε αὐτὰ ὁ ἄγγελος, ἀναχώρησε. Ἐσεῖς ὅμως ἀκόμα ἀγνοεῖτε τὸν νόμο αὐτόν, ὅτι προσκυνώντας κάποιος δαίμονες ἢ θυσιάζοντας ἢ τρώγοντας μαζί τους σὲ τραπέζι, ἐπειδὴ ὑποδουλώθηκε σ' αὐτοὺς πὺ εἶναι κακοὶ κύριοι, θὰ πάρει μέρος καὶ σὲ κάθε τιμωρία αὐτῶν. Καὶ ἐξαιτίας τῆς ἀγνοίας αὐτῆς, ἐπειδὴ ἤρθατε σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς βωμούς τους καὶ χορτάσατε ἀπὸ αὐτούς, ὑποταχθήκατε σ' αὐτοὺς καὶ ἀγνοεῖτε ὅτι μὲ κάθε τρόπο ἀτιμάζετε τὰ σώματά σας. Πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι οἱ δαίμονες δὲν ἔχουν ἐξουσία σὲ κανέναν, ἐὰν προηγουμένως δὲν γίνεи κανεὶς ὁμοτράπεζος μ' αὐτούς. Ἀκόμα καὶ ὁ ἀρχηγὸς τους δὲν μπορεῖ νὰ κάνει κάτι πέρα ἀπὸ τὸν νόμο πὺ θέτει σὲ ἐνέργεια ἐναντίον τους ὁ Θεός, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔχει ἐξουσία σὲ κανέναν πὺ δὲν τὸν προσκύνησε· ἀλλὰ οὔτε νὰ πάρει κανεὶς μπορεῖ κάτι ἀπὸ αὐτὰ πὺ θέλει, ἀκόμα οὔτε καὶ νὰ ὑποστεῖ καμμιὰ βλάβη, ὅπως μπορεῖτε νὰ μάθετε ἀπὸ ἐκεῖ.

ΚΑ΄. Γιατὶ κάποτε πλησίασε τὸν βασιλιὰ τῆς πίστεώς μας ὁ πρόσκαιρος βασιλιάς, καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἐκβιάζει, γιὰτὶ δὲν τοῦ ἐπιτρεπόταν, ἀλλὰ προτρέποντας καὶ προσπαθώντας νὰ τὸν πείσει, ὅτι τὸ νὰ πεισθεῖ κάποιος, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ δικὴ του ἐξουσία. Πλησιάζοντάς τον λοιπόν, σὰν βασιλιὰς τῶν παρόντων πὺ ἦταν, εἶπε στὸν βασιλιὰ τοῦ μέλλοντος: Ὅλες οἱ βασιλεῖες τοῦ παρόντος κόσμου εἶναι ὑποτεταγμένες σὲ μένα, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ χρυσάφι καὶ τὸ ἀσήμι καὶ ἡ κάθε ἀπόλαυση αὐτοῦ τοῦ κόσμου βρίσκεται στὰ δικά μου χέρια· γι' αὐτὸ πέσε κάτω καὶ προσκύνησέ με καὶ θὰ σοῦ τὰ δώσω ὅλα αὐτά⁸. Τὰ ἔλεγε αὐτὰ γνωρίζοντας ὅτι, ἀφοῦ τὸν προσκυνήσει, θὰ ἔχει καὶ τὴ δικὴ του ἐξουσία, καὶ ἔτσι θὰ τοῦ ἀφαιροῦσε καὶ τὴ μέλλουσα δόξα καὶ βασιλεία. Γνωρίζοντάς τα ὅμως ὅλα αὐτὰ (ὁ βασιλιὰς τοῦ μέλλοντος) ὄχι μόνο δὲν τὸν προσκύνησε, ἀλλὰ οὔτε θέλησε νὰ πάρει κάτι ἀπὸ αὐτὰ πὺ τοῦ ἔδωσε, προφυλάγοντας τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς δικούς του, πὺ σημαίνει ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται στὸ ἐξῆς, ἀπὸ

8. Ματθ. 4,9.

ἐξεῖναι τοῦ λοιποῦ τῶν αὐτῶ ἀποδοθέντων μηδὲ ψαῦσαι ἔτι. Ἀποκρινάμενος οὖν ἔφη· «Γέγραπται, Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήση, καὶ αὐτῶ λατρεύσεις μόνω».

ΚΒ'. Πλὴν ὁ τῶν ἀσεβῶν βασιλεὺς κατὰ πολλὰ τὸν τῶν
 5 εὐσεβῶν βασιλέα πρὸς τὸ ἑαυτοῦ βούλημα παράγειν πειρώμενος καὶ μὴ δυνηθεὶς ἐπαύσατο, πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς πολιτείας θηρεύειν αὐτὸν ἐπιχειρῶν. Ὑμεῖς δὲ τὸν προορισθέντα νόμον ἀγνοοῦντες διὰ τῶν κακῶν πράξεων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐγένεσθε. Διὸ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐμίανθητε· καὶ ἐν μὲν τῷ παρόν-
 10 τι ὑπό τε παθῶν καὶ δαιμόνων ἐνουβρίζεσθε, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι τὰς ψυχὰς κολασθησομένας ἔχετε. Τοῦτο δὲ οὐχ ὑμεῖς μόνοι ὑπὸ ἀγνοίας πεπόνθατε, ἀλλὰ καὶ τινες τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, οἵτινες ἐπὶ κακαῖς πράξεσιν ὑπὸ τοῦ τῆς κακίας ἡγεμόνος προληφθέντες, ἔπειτα ὡσπερ ἐπὶ δεῖπνον ὑπὸ πατρὸς υἱῷ τελοῦν-
 15 τος γάμους κληθέντες, οὐχ ὑπήκουσαν. Ἀντὶ δὲ τῶν ἀπειθησάντων, διὰ τὴν πρόληψιν, ὁ τοὺς γάμους τῷ Υἱῷ τελῶν Πατὴρ διὰ τοῦ προφήτου τῆς ἀληθείας ἐκέλευσεν ἡμῖν εἰς τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν ἐλθοῦσιν, ὃ ἐστὶ πρὸς ὑμᾶς, καθαρὸν ἔνδυμα γάμου περιλαεῖν, ὅπερ ἐστὶ βάπτισμα, ὃ εἰς ἄφεσιν γίνεται τῶν
 20 πεπραγμένων ὑμῖν κακῶν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς εἰς τὸ Θεοῦ δεῖπνον εἰσάγειν ἐκ τῆς μεταμελείας, εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπελείφθησαν τῆς εὐωχίας.

ΚΓ'. Ἐνδυμα οὖν εἰ βούλεσθε γενέσθαι θείου Πνεύματος, σπουδάσατε πρῶτον ἐκδύσασθαι τὸ ρυπαρὸν ὑμῶν πρόλημμα,
 25 ὅπερ ἐστὶν ἀκάθαρτον πνεῦμα, καὶ μιαρὸν περίβλημα. Τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως ἀποδύσασθαι δύνασθε, ἐὰν μὴ πρότερον ἐπὶ καλαῖς πράξεσι βαπτισθῆτε· καὶ οὕτω καθαροὶ σώματί τε καὶ ψυχῇ γινόμενοι τῆς ἐσομένης αἰδίου βασιλείας ἀπολαύσετε. Μήτε οὖν εἰδώλοις πιστεύετε, μήτε τραπέζης αὐτοῖς κοινωνεῖτε μιαρᾶς,

αὐτὰ πού προσφέρθηκαν σ' ἐκεῖνον, οὔτε ἀκόμα καὶ νὰ τ' ἀκουμπήσει κανεῖς. Ἀπαντώντας λοιπὸν εἶπε· εἶναι γραμμένο, νὰ φοβᾶσαι τὸν Κύριο καὶ Θεό σου καὶ μόνο αὐτὸν νὰ λατρεύεις»⁹.

ΚΒ΄. Καὶ ὁ βασιλιάς βέβαια τῶν ἀσεβῶν, ἐπιχειρώντας νὰ ὀδηγήσει σὲ πολλὰ πράγματα τὸν βασιλιὰ τῶν εὐσεβῶν στὸ δικό του θέλημα καὶ μὴ μπορώντας, ἔπαυσε νὰ προσπαθεῖ νὰ τὸν δελεάσει πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τῆς βασιλείας. Σεῖς ὁμως, ἀγνοώντας τὸν θεσπισμένο νόμο, μὲ τὶς κακὲς σας πράξεις, ὑποταχθήκατε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του. Γι' αὐτὸ μολυνθήκατε στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχὴ. Καὶ στὴ παροῦσα βέβαια ζωὴ ἐμπαίζεσθε καὶ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀπὸ τοὺς δαίμονες, στὴν μελλοντικὴ ὁμως θὰ ἔχετε τὶς ψυχὲς σας νὰ κολάζονται. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ πάθατε μόνο ἐσεῖς, ἀπὸ ἄγνοια, ἀλλὰ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τὸ δικό μας ἔθνος, οἱ ὁποῖοι κυριεύθηκαν γιὰ τὶς κακὲς πράξεις τους ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῆς κακίας, καὶ ὅταν ἔπειτα κλήθηκαν σὲ δεῖπνο ἀπὸ τὸν Πατέρα πού τελοῦσε τοὺς γάμους τοῦ Υἱοῦ του¹⁰, δὲν ὑπάκουσαν. Στὴ θέση αὐτῶν πού ἔδειξαν ἀπειθεία, ἐξαιτίας τῆς καταλήψεως ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῆς κακίας, ὁ Πατέρας πού τελοῦσε τοὺς γάμους τοῦ Υἱοῦ του, μᾶς διέταξε μέσω τοῦ Προφήτη τῆς ἀλήθειας, νὰ βγοῦμε στὰ σταυροδρόμια, δηλαδή σὲ σᾶς, νὰ σᾶς ντύσουμε μὲ καθαρὸ ἔνδυμα γάμου, πού εἶναι τὸ βάπτισμα, τὸ ὁποῖο γίνεται γιὰ νὰ συγχωρηθοῦν ὅσα κακὰ κάνατε, καὶ νὰ φέρουμε τοὺς καλοὺς στὸ δεῖπνο τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ μετάνοια, ἂν καὶ ἀρχικὰ εἶχαν παραλειφθεῖ ἀπὸ τὸ πλούσιο δεῖπνο.

ΚΓ΄. Ἐὰν λοιπὸν θέλετε νὰ γίνετα ἔνδυμα τοῦ θείου Πνεύματος, φροντίστε πρῶτα νὰ ἀποβάλετε τὸ ἀκάθαρτο πού σᾶς ἔχει προκαταλάβει, πού εἶναι πνεῦμα ἀκάθαρτο καὶ μολυσμένο ἔνδυμα. Καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖτε νὰ τὸ ἀποβάλετε ἀλλιῶς, παρὰ μόνο ὅταν πρῶτα βαπτισθεῖτε μὲ καλὲς πράξεις· καὶ ἔτσι, ἀφοῦ γίνετε καθαρὸ καὶ στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχὴ, θὰ ἀπολαύσετε τὴ μέλλουσα αἰώνια βασιλεία. Μὴ πιστεύετε λοιπὸν στὰ εἰδῶλα, οὔτε νὰ παίρνετε μέρος στὸ μολυσμένο τραπέζι μαζί τους· νὰ μὴ σκο-

9. Ματθ. 4,10.

10. Ματθ. 22,2-5.

μὴ φονεύσητε, μὴ μοιχεύετε, μὴ μισήσητε οὐδὲ μὴ δίκαιον, μὴ κλέπτετε, μηδὲ κακαῖς τισὶν ὄλως πράξεσιν ἐπιβάλλεσθε. Ἐπεὶ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν στερηθέντες τῆς ἐλπίδος, ἐν μὲν τῷ παρόντι ὑπὸ τε κακῶν δαιμόνων καὶ χαλεπῶν παθημάτων συνασθηθήσεσθε, ἐν δὲ τῷ ἐσομένῳ αἰῶνι αἰδίῳ κολασθηθήσεσθε πυρί. Τὰ μὲν οὖν σήμερον ὑμῖν ρηθέντα ἀτάρκως ἔχει. Λοιπὸν δέ, ὑμῶν οἱ μὲν ὑπὸ παθημάτων ὀχλούμενοι πρὸς τὴν ἴασιν παραμείνατε, τῶν δὲ ἄλλων οἱ βουλόμενοι μετ' εἰρήνης πορευθήσεσθε.

ΚΔ'. Ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος οἱ πάντες παρέμειναν, οἱ μὲν τοῦ θεραπευθῆναι χάριν, οἱ δὲ τοῦ ἱστορῆσαι τοὺς τῆς θεραπείας ἐπιτυχάνοντας. Ὁ δὲ Πέτρος τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπιθεὶς μόνον καὶ εὐξάμενος ἰάσατο, ὡς τοὺς μὲν παραχρῆμα θεραπευθέντας γενέσθαι περιχαρεῖς, τοὺς δὲ ἱστορήσαντας ὑπερθαυμάσαι τε καὶ εὐφημήσαντας τὸν Θεὸν βεβαία ἐλπίδι πιστεῦσαι, ἅμα τε τοῖς θεραπευθεῖσιν ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν ἀπιέναι, ἐντολὴν ἔχοντας πρῶτον τῇ ὑστεραία συνελθεῖν. Ἀπελθόντων δὲ αὐτῶν, ἐκεῖ μείνας ὁ Πέτρος μετὰ τῶν συνήθων, τροφῆς μεταλαβὼν διανέπαυεν ἑαυτὸν τῷ ὕπνῳ.

τώνετε, νὰ μὴ μοιχεύετε, νὰ μὴ μισεῖτε ἄδικα, νὰ μὴ κλέβετε, οὔτε νὰ ἐπιδίδεσθε σὲ κακὲς γενικὰ πράξεις. Γιατί, ἐὰν στερηθεῖτε ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, στὴ μὲν παρούσα ζωὴ θὰ βασανίζεσθε ἀπὸ τοὺς κακοὺς δαίμονες καὶ τὰ φοβερὰ πάθη, ἐνῶ στὴ μέλλουσα ζωὴ θὰ κολασθεῖτε μὲ αἰώνια φωτιά. Αὐτὰ λοιπὸν ποὺ σήμερα σᾶς εἰπώθηκαν εἶναι ἀρκετά. Στὴ συνέχεια ὅσοι ἀπὸ σᾶς βασανίζονται ἀπὸ παθήσεις, νὰ παραμείνετε γιὰ νὰ θεραπευθεῖτε, ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὅσοι θέλετε πηγαίνετε εἰρηνικά.

ΚΔ΄. Ἄφοῦ εἶπε αὐτὰ παρέμειναν ὅλοι, ἄλλοι γιὰ νὰ θεραπευθοῦν καὶ ἄλλοι πάλι γιὰ νὰ λάβουν διαπιστώσεις γι’ αὐτοὺς ποὺ θὰ θεραπεύονταν. Ὁ Πέτρος τότε, ἀφοῦ ἔβαλε ἐπάνω σ’ αὐτοὺς μόνο τὰ χέρια του καὶ προσευχήθηκε, τοὺς θεράπευσε· καὶ ἔτσι ἐκεῖνοι ποὺ θεραπεύθηκαν ἄμέσως ἔγιναν ὀλόχαροι, ἐκεῖνοι πάλι ποὺ διαπίστωσαν τὴν θεραπείαν, ἀφοῦ θαύμασαν καὶ δοξολόγησαν τὸν Θεό, πίστεψαν στὴ βεβαία ἐλπίδα καὶ μαζὶ μὲ τοὺς θεραπευμένους ἔφυγαν γιὰ τὰ σπίτια τους, παίρνοντας ἐντολὴ νὰ συγκεντρωθοῦν πολὺ πρῶτὴ τὴν ἐπόμενην μέρα. Ὅταν αὐτοὶ ἔφυγαν, ὁ Πέτρος ἔμεινε ἐκεῖ μαζὶ μὲ τοὺς φίλους του, καὶ ἀφοῦ ἔφαγε πῆγε γιὰ ὕπνο γιὰ νὰ ξεκουραστεῖ.

ΟΜΙΛΙΑ Θ'

Α'. Τῇ μὲν οὖν ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὁ Πέτρος ἅμα τοῖς ἐταίροις ἐξιῶν καὶ ἐπὶ τὸν πρὸ μιᾶς τόπον ἐλθὼν καὶ ἐπιστὰς ἤρξατο λέγειν·

5 Ὁ Θεὸς τοὺς πάλαι ἀνθρώπους ἀσεβήσαντας πάντας ὕδατι διαφθείρας, ἐκ πάντων ἓνα εὐσεβῆ εὐρών, ἐν λάρνακι μετὰ τριῶν αὐτοῦ υἱῶν καὶ γυναικῶν σωθῆναι ἐποίησεν. Ὅθεν συνιδεῖν ἔστιν αὐτοῦ τὴν φύσιν, ὄχλου μὲν ἀσεβούντων μὴ φροντίζουσιν, ἐνὸς δὲ εὐσεβοῦς σωτηρίας οὐκ ἀμελοῦσαν. Πασῶν
10 οὖν μείζων ἔστιν ἀσέβεια, τὸ τὸν μόνον πάντων καταλείψαντα Δεσπότην, πολλοὺς τοὺς οὐκ ὄντας σέβειν θεοῦς.

Β'. Ἐὰν οὖν (ἐμοῦ ὑμῖν ὑφηγουμένου καὶ δεικνύντος, ὅτι τοῦτό ἐστι τὸ μέγιστον ἀμάρτημα, ὃ πάντας ὑμᾶς ἀπολέσαι δύναται) τὸν ὑμέτερον ὑποδράμη νοῦν, ὅτι οὐκ ἀπόλλυσθε, πολλοὶ
15 ὄντες ὄχλοι ἠπάτησθε· ἔχετε γὰρ τοῦ πάλαι κατακλυσθέντος κόσμου τὸ ὑπόδειγμα· καίτοι ἐκείνων μὲν τὸ ἀμάρτημα πολὺ ἦττον ἦν τοῦ καθ' ὑμᾶς. Ἐκεῖνοι γὰρ εἰς τοὺς ὁμοίους ἠσέβουν, ἢ φονεύοντες ἢ μοιχεύοντες, ὑμεῖς δὲ εἰς τὸν τῶν ὄλων ἀσεβεῖτε Θεόν, ἀντ' αὐτοῦ ἢ καὶ σὺν αὐτῷ ἄψυχα ἀγάλματα σέβοντες καὶ
20 τὸ θεῖον αὐτοῦ ὄνομα πάσῃ ἀναισθήτῳ ὕλῃ ἐπιρρίψαντες. Πρῶτον μὲν οὖν δεδυστυχήκατε, μὴ γνωρίσαντες τὴν διαφορὰν τὴν μεταξὺ μοναρχίας καὶ πολυαρχίας, ὅτι ἡ μὲν μοναρχία ὁμονοίας ἐστὶ παρεκτικὴ, ἡ δὲ πολυαρχία πολέμων ἐξεργαστικὴ. Τὸ γὰρ ἐν ἑαυτῷ οὐ μάχεται, τὰ δὲ πολλὰ πρόφασιν ἔχει τὴν
25 πρὸς ἕτερον μάχην ἐπιχειρεῖν.

ΟΜΙΛΙΑ Θ'

Α'. Τὴν ἐπόμενη λοιπὸν ἡμέρα ὁ Πέτρος βγήκε μαζί με τοὺς φίλους του καὶ ἦρθε στὸν τόπο τῆς προηγούμενης ἡμέρας καὶ ἀφοῦ στάθηκε, ἄρχισε νὰ λέει·

Ὁ Θεός, ὅταν οἱ παλιοὶ ἄνθρωποι ἔγιναν ἀσεβεῖς, ἀφοῦ τοὺς κατέστρεψε ὅλους μὲ νερό, βρῖσκοντας ἀπὸ ὅλους ἓνα μόνο εὐσεβῆ, τὸν ἔκανε νὰ σωθεῖ μέσα σὲ μιὰ κιβωτὸ μαζί με τοὺς τρεῖς γιούς του καὶ τὶς γυναῖκες τους. Ἀπὸ αὐτὸ μπορούμε νὰ γνωρίσουμε τὴ φύση του, ὅτι δηλαδὴ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν, ἐνῶ δὲν παραμελεῖ τὴ σωτηρία ἐνὸς εὐσεβοῦς. Ἀνώτερη ἐπομένως ἀπὸ ὅλα εἶναι ἡ ἀσέβεια, δηλαδὴ τὸ νὰ ἐγκαταλείψουν οἱ ἄνθρωποι τὸν μόνο Δεσπότη τῶν ὄλων, καὶ νὰ πιστεύουν πολλούς, ποὺ δὲν ὑπάρχουν, ὡς πραγματικούς θεούς.

Β'. Ἐάν λοιπὸν (ἐνῶ ἐγὼ σᾶς διηγούμαι καὶ σᾶς δείχνω ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο ἀμάρτημα, ποὺ μπορεῖ νὰ σᾶς καταστρέψει ὅλους) ἐξαπατήσει τὸ νοῦ σας, ὅτι δὲν θὰ χαθεῖτε, ἐπειδὴ εἴσαστε πολλοί, ἀπαταῆσθε, γιατί ἔχετε τὸ παράδειγμα τοῦ κόσμου ποὺ κατακλύθηκε στὰ παλιὰ χρόνια, ἂν καὶ βέβαια τὸ ἀμάρτημα ἐκείνων ἦταν πολὺ κατώτερο ἀπὸ τὸ δικὸ σας. Γιατί ἐκεῖνοι ἀσεβοῦσαν στοὺς ὁμοίους τους φονεύοντας ἢ μοιχεύοντας· ἐνῶ ἐσεῖς δείχνετε ἀσέβεια στὸν Θεὸ τῶν ὄλων, μὲ τὸ νὰ σέβεσθε ἀντὶ γι' αὐτόν, ἢ μαζί μ' αὐτόν, ἄψυχα ἀγάλματα καὶ νὰ ἀποδίδετε τὸ θεϊκὸ ὄνομά του σε κάθε ἀναίσθητη ὕλη. Κατὰ πρῶτον λοιπὸν εἴσθε δυστυχεῖς ποὺ δὲν γνωρίσατε τὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴ μονοθεΐα καὶ τὴν πολυθεΐα, ὅτι δηλαδὴ ἡ μονοθεΐα παρέχει ὁμόνοια, ἐνῶ ἡ πολυθεΐα προκαλεῖ πολέμους. Καθόσον τὸ ἓνα δὲν μάχεται μὲ τὸν ἑαυτὸ του, ἐνῶ τὰ πολὰ ἔχουν ἀφορμὴ νὰ ἐπιχειροῦν τὴ μάχη πρὸς τὸ ἄλλο.

Γ'. Αὐτίκα γοῦν, εὐθὺς μετὰ τὸν κατακλυσμόν, ὁ Νῶε τριακόσια καὶ πενήκοντα ἐπιζήσας ἔτη μετὰ τῶν ἐξ αὐτοῦ γενομένων ὄχλων ἐν ὁμονοίᾳ διετέλει, τοῦ μόνου Θεοῦ κατ' εἰκόνα ὑπάρξας βασιλεύς. Μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν πολλοὶ τῶν
 5 ἐξ αὐτοῦ βασιλείας ὠρέχθησαν καὶ πρὸς τὸ βασιλεῦσαι σπεύδοντες τὸ πῶς δυνηθεῖν ἕκαστος ἐπενόει. Καὶ ὁ μὲν πολέμῳ, ἄλλος δόλῳ, ἕτερος πειθοῖ, καὶ ἄλλος ἄλλως, ὧν εἷς τις ἀπὸ γένους ὦν Χάμ, τοῦ ποιήσαντος τὸν Μεστρέμ ἐξ οὐπερ τὰ Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων καὶ Περσῶν ἐπλήθυνε φύλα.

10 Δ'. Ἐκ τοῦ γένους τούτου γίνεται τις κατὰ διαδοχὴν μαγικὰ παρειληφώς, ὀνόματι Νεβρώδ, ὅσπερ γίγας ἐναντία τῷ Θεῷ φρονεῖν ἐλόμενος, ὃν οἱ Ἕλληνες Ζωροάστρην προσηγόρευσαν. Οὗτος μετὰ τὸν κατακλυσμόν βασιλείας ὀρεχθεὶς καὶ μέγας ὦν μάγος, τοῦ νῦν βασιλεύοντος κακοῦ, τὸν ὠροσκοποῦντα
 15 κόσμον ἀστέρα πρὸς τὴν ἐξ αὐτοῦ βασιλείας δόσιν μαγικαῖς ἠνάγκαζε τέχναις. Ὁ δέ, ἅτε δὴ ἄρχων ὦν καὶ τοῦ βιαζομένου τὴν ἐξουσίαν ἔχων, μετ' ὀργῆς τὸ τῆς βασιλείας προσέχεε πῦρ, ἵνα πρὸς τε τὸν ὀρκισμόν εὐγνωμονήσῃ καὶ τὸν πρῶτως ἀναγκάσαντα τιμωρήσῃται.

20 Ε'. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς ἐξ οὐρανοῦ χαμαὶ πεσούσης ἀστραπῆς ὁ μάγος ἀναιρεθεὶς Νεβρώδ, ἐκ τοῦ συμβάντος πράγματος Ζωροάστρης μετωνομάσθη, διὰ τὸ τὴν τοῦ ἀστέρος κατ' αὐτοῦ ζῶσαν ἐνεχθῆναι ροήν. Οἱ δὲ ἀνόητοι τῶν τότε ἀνθρώπων, ὡς διὰ τὴν εἰς Θεὸν φιλίαν κεραυνῶ μεταπεμφθεῖσαν τὴν
 25 ψυχὴν νομίσαντες, τοῦ σώματος τὸ λείψανον κατορύξαντες, τὸν μὲν τάφον ναῶν ἐτίμησαν ἐν Πέρσαις, ἐνθα ἢ τοῦ πυρὸς καταφορὰ γέγονεν, αὐτὸν δὲ ὡς Θεὸν ἐθρήσκευσαν. Τούτῳ τῷ ὑποδείγματι καὶ οἱ λοιποὶ ἐκεῖσε τοὺς κεραυνῶ θνήσκοντες ὡς θε-

Γ'. Για παράδειγμα, άμέσως μετά τόν κατακλυσμό, ό Νώε πού έζησε άλλα τριακόσια πενήντα χρόνια¹, μαζί με τόν πλήθος πού γεννήθηκε από αυτόν, ζούσε με όμόνοια, βασιλεύοντας «κατ' εικόνα» τού μόνου Θεού. Όμως μετά τόν θάνατό του πολλοί από τούς απογόνους του επιθύμησαν τή βασιλεία, και επιδιώκοντας νά βασιλεύσουν, ό καθένας σκεφτόταν πώς θα τόν κατορθώσει. Και άλλος με πόλεμο, άλλος με δόλο, άλλος με πειθώ και άλλος με άλλον τρόπο, μεταξύ αυτών και κάποιος πού ήταν από τόν γένος τού Χάμ, πού έκανε τόν Μεστρέμ, από τόν όποιο προήλθαν τά πολυπληθή φύλα τών Βαβυλωνίων και τών Περσών.

Δ'. Από τόν γένος αυτού γεννήθηκε κάποιος, ό όποιος παρέλαβε με διαδοχή μάγια, όνομαζόμενος Νεβρώδ, πού όντας γίγαντας προτίμησε νά πιστεύει αντίθετα πρós τόν Θεό, τόν όποιο οί Έλληνες όνόμασαν Ζωροάστρη. Αυτός μετά τόν κατακλυσμό, επιθυμώντας τή βασιλεία και έπειδή ήταν μεγάλος μάγος, με μαγικά τεχνάσματα πίεζε τόν άστέρι πού καθόριζε τήν τύχη τού κόσμου, νά τού δώσει τή βασιλεία από τόν κακό πού βασίλευε τότε. Και εκείνος, έπειδή ήταν άρχοντας και είχε στήν έξουσία του και αυτόν πού πιεζόταν, έρριξε με όργή επάνω του τή φωτιά τής βασιλείας, ώστε και νά δείξει εύγνωμοσύνη πρós τόν όρκο πού έδωσε και νά τιμωρήσει εκείνον πού πρώτη φορά τόν άνάγκασε.

Ε'. Όταν λοιπόν, από τήν άστραπή αυτή πού έπεσε στή γή από τόν ουρανó, σκοτώθηκε ό μάγος Νεβρώδ, από τόν γεγονός αυτό πού συνέβηκε μετονομάστηκε Ζωροάστρης, έπειδή έπεσε έναντίον του ζωντανό τόν ρεϋμα τού άστεριου. Οί άνόητοι όμως τότε από τούς ανθρώπους, νομίζοντας ότι εξαιτίας τής άγάπης του πρós τόν Θεό τού στάλθηκε ή ψυχή με κεραυνό, παραχώνοντας τόν λείψανο τού σώματός του, τίμησαν τόν τάφο του με νάδ στους Πέρσες, εκεί όπου είχε γίνει ή πτώση τού κεραυνου, και αυτόν τόν πίστεψαν ως Θεό. Σύμφωνα με τόν παράδειγμα αυτό και οί άλλοι από εκεί, αυτούς πού πεθαίνουν από κεραυνό, θάβο-

1. Βλ. Γέν. 9,28.

οφιλεῖς θάπτοντες ναοῖς τιμῶσιν, καὶ τῶν τεθνεώτων ἰδίων κατὰ τόπους οἱ δυναστεύοντες, ὧν οἱ πλεῖστοι τῶν αὐτοῖς ἡγαπημένων καὶ μὴ κεραυνῶ θνησκόντων τοὺς τάφους ναοῖς καὶ ξοάνοις τιμῶντες καὶ βωμοῖς ἀνάπτοντες ὡς θεοὺς προσκυνεῖσθαι προσέταξαν. Πολλῶ δὲ ὕστερον, διὰ τὸν πολὺν χρόνον, ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ὄντως θεοὶ εἶναι ἐνομίσθησαν.

Σ'. Ὅμως τῆς ἀπαρχῆς μιᾶς οὐσῆς βασιλείας, πολλαὶ διαιρέσεις τοῦτον ἐγένοντο τὸν τρόπον. Πέρσαι πρῶτοι τῆς ἐξ οὐρανοῦ πεσοῦσης ἀστραπῆς λαβόντες ἄνθρακας τῆ οἰκεία διε-
 10 φύλαξαν τροφῆ, καὶ ὡς θεὸν οὐράνιον προτιμήσαντες τὸ πῦρ, ὡς πρῶτοι προσκυνήσαντες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πυρὸς πρώτη βασιλεία τετίμηνται. Μεθ' οὗς Βαβυλώνιοι ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πυρὸς ἄνθρακας κλέψαντες καὶ διασώσαντες εἰς τὰ ἑαυτῶν καὶ προσκυνήσαντες, καὶ αὐτοὶ ἀκολούθως ἐβασίλευσαν. Αἰγύπτιοι δὲ
 15 ὁμοίως πράξαντες, καὶ τὸ πῦρ ἰδίᾳ διαλέκτῳ Φθαε καλέσαντες, ὃ ἐρμηνεύεται Ἑφαιστος ἢ Ὅσιρις, οὗ τῶ ὀνόματι καὶ ὁ παρ' αὐτοῖς πρῶτος βασιλεύσας προσαγορεύεται. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον χρησάμενοι καὶ οἱ κατὰ τόπον βασιλεύσαντες καὶ ἴδρυμα ποιήσαντες καὶ βωμοὺς εἰς τιμὴν τοῦ πυρὸς ἀνάψαντες,
 20 τῆς μὲν βασιλείας οἱ πλεῖστοι ἀπεσβέσθησαν.

Ζ'. Τοῦ δὲ τὰ ξόανα σέβειν οὐκ ἐπαύσαντο, διὰ τὴν κακὴν τῶν μάγων ἐπίνοιαν, εὐρόντων αὐτοῖς προφάσεις, κρατεῖν αὐτοὺς πρὸς τὴν ματαίαν λατρείαν δυναμένας· ἰδρῦσαντες γὰρ αὐτὰ μαγικαῖς τελεταῖς ἑορτὰς αὐτοῖς ὥρισαν ἕκ τε θυμάτων,
 25 σπονδῶν, αὐλῶν τε καὶ κρότων, ὧν προφάσει οἱ ἀνόητοι ἀπατώμενοι, καίτοι τῆς βασιλείας αὐτῶν ἀφαιρεθείσης, αὐτοὶ τῶν συνελθουσῶν θρησκειῶν οὐκ ἀπολείπονται· ἐπὶ τοσοῦτον τῆς ἀληθείας, διὰ τὴν ἡδυπάθειαν, προετίμησαν τὴν πλάνην. Οἱ καὶ μετὰ μέθην παραβώμιον ἐπολολύζουσιν, τῆς ψυχῆς ἐκ βάθους
 30 ὥσπερ δι' ὄνειρων αὐτοῖς τὴν μέλλουσαν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις αὐτῶν πράξεσι προαγγελούσης τιμωρίαν.

ντάς τους ὡς θεοφιλεῖς, τοὺς τιμοῦν μὲ τὴν ἀνέγερση ναῶν καὶ στήνουν ἀγάλματα τῶν μορφῶν τῶν νεκρῶν. Ἀπὸ ἐδῶ ἐπίσης μιμήθηκαν καὶ οἱ κατὰ τόπους δυνάστες, οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους, τοὺς τάφους τῶν ἀγαπημένων τους, ποὺ πεθαίνουν ἔστω καὶ χωρὶς νὰ κεραυνοβοληθοῦν, τοὺς τιμοῦν μὲ ναοὺς καὶ ξόανα καὶ ἀνάβοντας βωμοὺς διατάζουν νὰ προσκυνοῦνται ὡς θεοί. Καὶ πολὺ ἀργότερα, ἐπειδὴ πέρασε πολὺς χρόνος, ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους πιστεύθηκαν ὡς πραγματικοὶ θεοί.

Σ'. Ὅμως, ἐνῶ ἀρχικὰ ἡ βασιλεία ἦταν μία, στὴ συνέχεια διαιρέθηκε σὲ πολλὰς, μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο. Πρῶτοι οἱ Πέρσες παίρνοντας τὰ κάρβουνα τῆς ἀστραπῆς ποὺ ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανό, τὰ φύλαξαν γιὰ τὴν τροφή τους, καὶ ἐπειδὴ τίμησαν τὴ φωτιά σὰν θεὸ οὐράνιο, ὡς πρῶτοι ποὺ τὴν προσκύνησαν, ἐπιβραβεύτηκαν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φωτιά μὲ τὴν πρώτη βασιλεία. Μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς οἱ Βαβυλώνιοι, κλέβοντας ἀπὸ τὴ φωτιά τῆς Περσίας κάρβουνα καὶ διατηρώντας τα γιὰ τὸν ἑαυτό τους καὶ προσκυνώντας τα, καὶ αὐτοὶ στὴ συνέχεια βασίλευσαν. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοι κάνοντας τὸ ἴδιο καὶ ὀνομάζοντας τὴ φωτιά στὴ δική τους διάλεκτο «Φθαέ», ποὺ σημαίνει Ἡφαιστος ἢ Ὅσιρις, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ὀνομάζεται καὶ ὁ πρῶτος ποὺ βασίλευσε σ' αὐτούς. Χρησιμοποιώντας λοιπὸν αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ ὅσοι βασίλευσαν σὲ κάθε τόπο, καὶ ἰδρύοντας ναοὺς καὶ ἀνάβοντας βωμοὺς πρὸς τιμὴν τῆς φωτιᾶς, ἐξαφανίσθηκαν ἀπὸ τὴ βασιλεία.

Ζ'. Ὅμως δὲν ἔπαυσαν νὰ πιστεύουν στὰ ξόανα, ἐξαιτίας τῆς κακῆς ἐφεύρεσης τῶν μάγων, ποὺ βρῆκαν μ' αὐτὰ δικαιολογίες, μὲ τίς ὁποῖες μπορούσαν νὰ τοὺς κρατοῦν στὴν μάταιη λατρεία. Γιατί, ἐγκαθιστώντας τα μὲ μαγικὰς τελετὰς, ὄρισαν γι' αὐτὰ γιορτὰς μὲ θύματα, σπονδὰς, αὐλοὺς καὶ θορύβους, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ ἀνόητοι ξεγελοῦνται, καὶ ἐνῶ ἡ βασιλεία τους ἔχει ἀφαιρεθεῖ, αὐτοὶ δὲν ἐγκαταλείπουν τίς θρησκείας στίς ὁποῖες ἀνήκουν· τόσο πολὺ, ἐξαιτίας τῆς ἡδυπάθειάς τους, προτίμησαν ἀντὶ τῆς ἀλήθειας τὴν πλάνη. Αὐτοὶ μετὰ ἀπὸ μέθη βγάζουν ἀναρθρὲς κραυγὰς δίπλα στοὺς βωμοὺς, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τους μέσα ἀπὸ τὰ βάθη της, σὰν σὲ ὄνειρα, προαναγγέλλει τὴ μέλλουσα τιμωρία τους γι' αὐτὰς τους τίς πράξεις.

Η'. Πολλῶν οὖν ἐν βίῳ παρελθουσῶν θρησκευτῶν παρέ-
 σμεν φέροντες ὑμῖν, οἱ ἀγαθοὶ ἔμποροι ἐκ προγόνων ἡμῖν παρα-
 δοθείσης καὶ φυλαχθείσης θρησκείας, ὡς σπέρματα φυτῶν δει-
 κνύντες καὶ ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ κρίσει καὶ ἐξουσίᾳ τιθέντες. Τὸ ὑμῖν
 5 δοκοῦν ἐπιλέξασθε. Ἐὰν μὲν οὖν τὰ ἡμέτερα ἔλησθε, οὐ μόνον
 δαίμονας καὶ τὰ ἐκ δαιμόνων πάθη φυγεῖν δυνήσεσθε, ἀλλὰ αὐ-
 τοὶ αὐτὰ φυγαδεύοντες καὶ ἰκετευόμενοι ὑπ' αὐτῶν, καὶ τῶν εἰσ-
 αεὶ ἐσομένων ἀγαθῶν ἀπολαύσετε.

Θ'. Ἐπεὶ γε τούναντίον ἐν μὲν τῷ νῦν βίῳ ὑπὸ δαιμόνων
 10 ἀλληκότοις πάθεσιν ἐνυβριζόμενοι, ἐπὶ τῇ τοῦ σώματος ἀπαλ-
 λαγῇ καὶ τὰς ψυχὰς εἰσαεὶ κολασθησομένας ἔχετε, τὰ ἀληθῆ οὐ
 Θεοῦ καταδικάζοντος, ἀλλὰ κακῶν πράξεων τοιαύτην ἔχου-
 σῶν κρίσιν. Οἱ γὰρ δαίμονες, διὰ τῆς αὐτοῖς ἀποδοθείσης τρο-
 φῆς ἐξουσίαν ἔχοντες, ὑπὸ τῶν ὑμετέρων χειρῶν εἰς τὰ ὑμέτερα
 15 εἰσκρίνονται σώματα. Ἐνδομυχήσαντες γὰρ πολλῶ τῷ χρόνῳ
 καὶ τῇ ψυχῇ ἀνακίρνανται. Καὶ διὰ τὴν ἀμέλειαν τῶν ἑαυτοῖς
 βοηθεῖν μὴ νοούντων ἢ καὶ μὴ βουλομένων, τούτων αὐτῶν ἐπὶ
 τῇ τοῦ σώματος λύσει ἢ ψυχῇ τῷ δαίμονι ἠνωμένη ἀνάγκην
 ἔχει φέρεσθαι ὑπ' αὐτοῦ εἰς οὐδὲ βούλεται τόπους. Τὸ δὲ πάντων
 20 χαλεπώτατον, ἐὰν ἐν τῇ τῶν ὄλων συντελείᾳ ὁ δαίμων τὰ
 πρῶτα εἰς τὸ καθαῖρον πῦρ ἀποδοθῆ, ἢ συγκραθεῖσα αὐτῷ
 ψυχῇ ἀνάγκην ἔχει αὐτῇ μὲν ἀπορρήτως κολάζεσθαι, ὁ δὲ δαι-
 μων ἡδεσθαι. Ἡ γὰρ ἐκ φωτὸς οὐσα, τὴν ἀλλόφυλον τοῦ πυρὸς
 φλόγα μὴ φέρουσα, βασανίζεται, ὁ δὲ ἐν τῇ τοῦ γένους αὐτοῦ
 25 ὦν οὐσία, μεγάλως ἡδεται, δεσμὸς δύσρηκτος γενόμενος τῆς
 ὑπ' αὐτοῦ συμποθείσης ψυχῆς.

Ι'. Τὸ δὲ τοὺς δαίμονας γλίχεσθαι εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων
 εἰσδύειν σώματα, αἰτία αὕτη. Πνεύματα ὄντες καὶ τὴν ἐπιθυ-
 μίαν ἔχοντες εἰς βρωτὰ καὶ ποτὰ καὶ συνουσίαν, μεταλαμβάνειν

Η'. Ἀπὸ τίς πολλές λοιπὸν θρησκεῖες τῆς ζωῆς ποὺ ἔχουν περάσει, ἤρθαμε ἐδῶ ὡς καλοὶ ἔμποροι θρησκείας ποὺ μᾶς παραδόθηκε ἀπὸ τοὺς προγόνους μας καὶ διαφυλάχθηκε, δείχνοντάς την ὅπως τὰ σπέρματα τῶν φυτῶν καὶ ἀφήνοντάς την στὴ δική σας κρίση καὶ ἐξουσία. Διαλέξτε αὐτὸ ποὺ σᾶς φαίνεται σωστό. Ἐὰν λοιπὸν προτιμήσετε τὰ δικά μας, ὄχι μόνο θὰ μπορέσετε νὰ ἀποφύγετε τοὺς δαίμονες καὶ τὰ δαιμονικὰ πάθη, ἀλλὰ καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι θὰ τὰ διώχνετε καὶ θὰ ἰκετεύεσθε ἀπὸ αὐτά, καὶ θὰ ἀπολαύσετε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ.

Θ'. Ἐνῶ, ἀντίθετα, στὴν παροῦσα ζωὴ θὰ ἐμπαίζεσθε ἀπὸ τοὺς δαίμονες μὲ ἀλλόκοτα πάθη, ἐνῶ μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸ σῶμα οἱ ψυχές σας θὰ τιμωροῦνται αἰώνια, ὄχι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς καταδικάζει στὰ ἀληθινὰ, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κακὲς πράξεις περιέχουν τέτοια ἀπόφαση. Γιατὶ οἱ δαίμονες, ἔχοντας ἐξουσία, μέσω τῆς τροφῆς ποὺ τοὺς προσφέρθηκε², ἀπὸ τὰ δικά σας χέρια εἰσχωροῦν στὰ σώματά σας. Καὶ ὅταν μείνουν γιὰ πολὺ χρόνον στὰ βάθη τοῦ σώματος, ἀναμειγνύονται καὶ μὲ τὴν ψυχὴ. Καὶ ἐξαιτίας τῆς ἀμέλειας ἐκείνων ποὺ δὲν καταλαβαίνουν νὰ βοηθήσουν τοὺς ἑαυτοὺς τους, ἢ καὶ δὲν θέλουν, αὐτῶν ἢ ψυχῆ, κατὰ τὴ διάλυση τοῦ σώματος, ἐνωμένη κατ' ἀνάγκη μὲ τὸν δαίμονα, ὀδηγεῖται ἀπὸ αὐτὸν σὲ ὅποιους τόπους θέλει. Καὶ τὸ πιὸ φοβερὸ ἀπὸ ὅλα εἶναι ὅτι, ὅταν κατὰ τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου ὁ δαίμονας ριχτεῖ πρῶτος στὴν καθαρτήρια φωτιά, ἡ ψυχὴ ποὺ ἔχει ἀναμειχθεῖ μὲ αὐτὸν κατ' ἀνάγκη θὰ κολάζεται κατὰ τρόπο ποὺ δὲν περιγράφεται, ἐνῶ ὁ δαίμονας θὰ εὐχαριστιέται. Γιατὶ ἡ ψυχὴ ποὺ κατάγεται ἀπὸ τὸ φῶς, μὴ ὑποφέροντας τὴν ξένη πρὸς τὴ φωτιὰ φλόγα, βασανίζεται, ἐνῶ ἐκεῖνος, ποὺ βρίσκεται μέσα στὴν οὐσία τοῦ γένους του, δοκιμάζει μεγάλη χαρὰ, καθὼς δένεται ἀδιάσπαστα μὲ τὴν ψυχὴ ποὺ ἀπορροφήθηκε ἀπ' αὐτόν.

Ι'. Ἡ αἰτία δὲ τοῦ νὰ ἐπιθυμοῦν οἱ δαίμονες νὰ διεισδύουν στὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ ἐξῆς. Ἐπειδὴ εἶναι πνεύματα καὶ ἐπιθυμοῦν τίς τροφές, τὰ ποτὰ καὶ τὴ σαρκικὴ ἐπαφή, ἀλλὰ

2. Ἐννοεῖ προφανῶς τὰ κρέατα ποὺ προσφέρονταν κατὰ τίς θυσίες στοὺς δαιμονικοὺς θεοὺς, τὰ ὁποῖα στὴ συνέχεια ἔτρωγαν οἱ ἴδιοι.

δὲ μὴ δυνάμενοι διὰ τὸ πνεύματα εἶναι καὶ δεῖσθαι ὀργάνων
 τῶν πρὸς τὴν χρῆσιν ἐπιτηδείων, εἰς τὰ ἀνθρώπων εἰσίασιν
 σώματα, ἵνα, ὡσπερ ὑπουργούντων ὀργάνων τυχόντες, ὧν θέ-
 λουσιν ἐπιτυχεῖν δυνατοὶ ὦσιν, εἴτε βρωτῶν διὰ τῶν ἀνθρώπου
 5 ὀδόντων, εἴτε συνουσίας, διὰ τῶν ἐκείνου αἰδοίων. Ὅθεν πρὸς
 τὴν τῶν δαιμόνων φυγὴν ἢ ἔνδεια καὶ ἢ νηστεία καὶ ἢ κακουχία
 οἰκειότατόν ἐστι βοήθημα. Εἰ γὰρ τοῦ μεταλαμβάνειν χάριν εἰσ-
 ἔρχονται εἰς ἀνθρώπου σῶμα, δηλονότι κακουχία φυγαδεύον-
 10 ται. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔνια δεινότερα τυγχάνοντα προσφιλονεικήσαν-
 τα, καίτοι τιμωρούμενα, τῷ τιμωρουμένῳ προσμένει σῶματι,
 διὰ τοῦτο χρὴ προσφεύγειν Θεῷ εὐχαῖς καὶ δεήσεσιν, ἀπεχομέ-
 νους πάσης ἀκαθάρτου προφάσεως, ὅπως, ἢ τοῦ Θεοῦ χεὶρ εἰς
 ἴασιν αὐτοῦ ἐπιπαῦσαι δυνηθῆ, ὡς ἀγνοῦ καὶ πιστεύοντος.

ΙΑ'. Δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς τὸ Θεῷ προσπεφευγένοι
 15 ὁμολογεῖν, καὶ διαμαρτύρασθαι τὴν τοῦ δαίμονος οὐκ ἀπάθειαν,
 ἀλλὰ βραδύτητα· πάντα γὰρ τῷ πιστεύοντι γίνεται, ἀπιστοῦντι
 δὲ οὐδέν. Ὅθεν αὐτοὶ οἱ δαίμονες, εἰδότες ὧν ἐπικρατοῦσι τῆς
 πίστεως τὴν ποσότητα, ἀναλογοῦσαν ἐπιμετροῦσιν αὐτῶν τὴν
 ἐπιμονήν. Διὰ τοῦτο τοῖς ἀπιστοῦσιν ἐπιμένουσιν, τοῖς δὲ δυ-
 20 σπῖστοις ἐμβραδύνουσιν, τοῖς δὲ παντάπασι πιστεύσασι καὶ εὖ
 πράττουσιν οὐδὲ πρὸς ροπήν ὥρας συνεῖναι δύνανται. Ἡ γὰρ
 ψυχὴ τῇ πρὸς Θεὸν πίστει ὡς εἰς ὕδατος φύσιν τραπεῖσα τὸν
 δαίμονα ὡς σπινθῆρα πυρὸς ἀποσβέννυσιν. Κάματος οὖν ἐστὶν
 ἐκάστῳ ἐννοηθῆναι τὴν τοῦ ἑαυτοῦ δαίμονος φυγὴν. Ἀνακιρνά-
 25 μενοι γὰρ ταῖς ψυχαῖς. ὅπως τις τῆς αὐτοῦ σωτηρίας ἀμελήσῃ,
 ἐνθυμῆσεις πρὸς ἃ βυβλονται ὑποβάλλουσιν εἰς τὸν ἐκάστου
 νοῦν.

ΙΒ'. Ὅθεν πολλοί, οὐκ εἰδότες πόθεν ἐνεργοῦνται, ταῖς
 τῶν δαιμόνων ὑποβαλλομέναις ἐπινοίαις, ὡς τῷ τῆς ψυχῆς αὐ-
 30 τῶν λογισμῷ συντίθενται. Διὸ πρὸς τοὺς σῶζειν αὐτοὺς δυνα-

δὲν μποροῦν νὰ τὰ δοκιμάσουν, ἐπειδὴ εἶναι πνεύματα καὶ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ὄργανα κατ'ἀλληλα γιὰ χρησιμοποίησι αὐτῆς, μπαίνουν στὰ ἀνθρώπινα σώματα, ὥστε, σὰ νὰ ἀπέκτησαν βοηθητικὰ ὄργανα, νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ ἐπιτύχουν αὐτὰ πού θέλουν, εἴτε φαγώσιμα μὲ τὰ δόντια τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε σαρκικὴ ἐπαφὴ μὲ τὰ γεννητικὰ ὄργανα ἐκείνου. Γι' αὐτό, γιὰ νὰ φύγουν οἱ δαίμονες, τὸ πιὸ πρόσφορο μέσο εἶναι ἡ στέρηση, ἡ νηστεία καὶ ἡ κακουχία. Γιατί, ἐφόσον μπαίνουν στὸ ἀνθρώπινο σῶμα γιὰ νὰ ἀπολαύσουν, εἶναι φανερό ὅτι μὲ τὴν κακουχία φυγαδεύονται. Ἐπειδὴ ὅμως μερικά, πού εἶναι πιὸ φοβερά, ὅταν προσκολληθοῦν κάπου, ἂν καὶ τιμωροῦνται, παραμένουν στὸ τιμωρούμενο σῶμα, γι' αὐτὸ πρέπει αὐτοὶ νὰ προσφεύγουν στὸν Θεὸ μὲ προσευχὲς καὶ δεήσεις, ἀπέχοντας ἀπὸ κάθε ἀκάθαρτη δικαιολογία, γιὰ νὰ μπορέσει τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ νὰ ἀγγίσει τὸ σῶμα αὐτὸ καὶ νὰ τὸ θεραπεύσει, ὡς ἀγνὸ καὶ πιστό.

ΙΑ'. Πρέπει ὅμως καὶ στὶς προσευχὲς, προσφεύγοντας στὸν Θεό, νὰ ὁμολογεῖτε καὶ νὰ διακηρύσσετε, ὅχι τὴν ἀπάθεια, ἀλλὰ τὴ χρονοτριβὴ τοῦ δαίμονα· γιατί ὅλα γίνονται σ' αὐτὸν πού πιστεύει, ἐνῶ σ' αὐτὸν πού ἀπιστεῖ, τίποτε. Γι' αὐτὸ οἱ ἴδιοι οἱ δαίμονες, γνωρίζοντας τὴν ποσότητα τῆς πίστεως αὐτῶν πού κυριεύουν, κανονίζουν ἀνάλογα καὶ τὴν παραμονή τους. Ἔτσι λοιπὸν σ' αὐτοὺς πού ἀπιστοῦν ἐπιμένουν, στοὺς δύσπιστους χρονοτριβοῦν, ἐνῶ σ' ἐκείνους πού πίστεψαν ὀλοκληρωτικὰ καὶ συμπεριφέρονται καλά, δὲν μποροῦν νὰ μείνουν οὔτε τὴν παραμικρὴ στιγμὴ. Γιατί ἡ ψυχὴ μὲ τὴν πίστη, μεταβαλλόμενη κατὰ κάποιον τρόπο σὲ νερό, σβῆνει τὸν δαίμονα πού εἶναι σπινθήρας φωτιᾶς. Εἶναι κοπιαστικὸ λοιπὸν γιὰ τὸν καθένα νὰ συλλάβει τὸν τρόπο φυγῆς τοῦ δαίμονά του. Γιατί ἀναμειγμένοι μὲ τὶς ψυχὲς, μὲ σκοπὸ νὰ ἀδιαφορήσει κανεὶς γιὰ τὴ σωτηρία του, ψιθυρίζουν στὸν νοῦ τοῦ καθενὸς σκέψεις ἀνάλογες πρὸς αὐτὰ πού θέλουν.

ΙΒ'. Γι' αὐτὸ πολλοί, μὴ γνωρίζοντας ἀπὸ ποῦ κατευθύνονται, συμμορφώνονται μὲ τὶς κακὲς σκέψεις πού τοὺς ὑπαγορεύονται ἀπὸ τοὺς δαίμονες, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ λογισμὸ τῆς ψυ-

μένους ἐλθεῖν ὀκνηρότεροι γίνονται, καὶ αὐτοὺς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐνεδρευόντων δαιμόνων ἀναλισκόμενοι ἀγνοοῦσιν. Ὑπὸ μὲν οὖν τῶν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐνδομυχούντων δαιμόνων ἐπιδίδονται αὐτοῖς ἐνθυμεῖσθαι, ὡς οὐ δαίμονος ἐνοχλοῦντος, ἀλλὰ 5 σωματικῆς νόσου, οἷον ἢ ὕλης δριμείας, ἢ χολῆς, ἢ φλέγματος, ἢ αἵματος ἀμετρίας, ἢ μήνιγγος φλεγμονῆς, ἢ ἄλλου τινός. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἦν, οὐδ' αὐτὸ ἀπήλλακται δαίμονος εἶδος εἶναι. Ἡ γὰρ καθόλου καὶ γεώδης ψυχὴ, αἰτία πάντων τῶν βροτῶν δι- κνουμένη, ὑπὸ τῆς πλείονος τροφῆς ἐπὶ πλεῖον προσληφθεῖσα, 10 αὐτῇ μὲν ὡς συγγενεῖ ἐνοῦται τῷ πνεύματι, ὅπερ ἐστὶν ἀνθρώ- που ψυχὴ, τὸ δὲ τῆς τροφῆς ὑλῶδες τῷ σώματι ἐνωθὲν ὡς δει- νὸς αὐτῷ ὑπολείπεται ἰός. Διὸ ἐπὶ πάντων καλὸν ἢ αὐτάρκεια.

ΙΓ'. Τινὲς δὲ τῶν κακούργων δαιμόνων ἄλλως ἐνεδρεύου- σιν. Τὴν ἀρχὴν οὐδὲ ὅτι εἰσὶν ἐμφαίνοντες, ὅπως ἢ κατ' αὐ- 15 τῶν σπουδῇ μὴ γένηται, εὐκόλως δὲ ὀργῆς προφάσει, ἔρωτος, ἢ ἄλλου τινός, ἢτοι ξίφος, ἢ βρόχω, ἢ κρημνῷ, ἢ ἐτέρω τινὶ τὸ σῶμα αἰφνιδίως ἐνυβρίζουσιν, καὶ εἰς τέλος κολασθησομένας καθεστῶσι τῶν ἀνακεκραμένων τὰς ἥπατημένας αὐτοῖς ψυχάς, ὡς ἔφαμεν, εἰς τὸ καθάρισον χωρήσαντες πῦρ. Ἄλλοι δὲ ἄλ- 20 λως ἐνεδρευόμενοι οὐ προσίασιν ἡμῖν, ταῖς τῶν κακούργων δαιμόνων ἐνθυμήσεσιν ἀπατώμενοι, ὡς ὑπὸ μὲν τῶν θεῶν αὐ- τῶν ταῦτα πάσχοντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀμέλειαν, θυσίαις δὲ αὐτοὺς διαλλάσσειν δυνάμενοι, καὶ ὅτι μὴ χρῆ αὐτοὺς ἡμῖν προσ- ιέναι, ἀλλὰ τούναντίον φεύγειν καὶ μισεῖν. Καὶ ὁμῶς μισοῦσι 25 καὶ φεύγουσι τοὺς μᾶλλον ἐλεοῦντας καὶ ἐπ' εὐεργεσίᾳ αὐτοὺς διώκοντας.

ΙΔ'. Μισοῦντες οὖν καὶ φεύγοντες ἡμᾶς ἐνεδρεύονται, οὐκ εἰδότες πόθεν αὐτοῖς τὰ ἐναντία τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ φρονεῖν γί- νεται· οὔτε γὰρ ἡμεῖς αὐτοὺς μὴ βουλομένους πρὸς σωτηρίαν

χῆς τους. Γι' αὐτὸ γίνονται πῶς διστακτικοὶ ἀπέναντι σ' ἐκείνους πὺν μποροῦν νὰ ἔρθουν γιὰ νὰ τοὺς σώσουν, καὶ ἀγνοοῦν ὅτι καταστρέφονται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δαίμονες πὺν ἐνεδρεῦουν μέσα τους. Ἀπὸ τοὺς δαίμονες λοιπὸν πὺν βρίσκονται μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τους ὑπαγορεύεται σ' αὐτοὺς νὰ σκέφτονται, ὅτι δὲν τοὺς ἐνοχλεῖ δαίμονας, ἀλλὰ κάποια σωματικὴ ἀρρώστια, ὅπως ἢ ὄξυ ἐξάνθημα, ἢ χολῆ, ἢ φλέγμα, ἢ ἔλλειψη αἵματος, ἢ φλεγμονὴ στὰ μηνίγγια, ἢ κάτι ἄλλο. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα αὐτὸ εἶναι, οὔτε τότε ἀποκλείεται αὐτὸ νὰ εἶναι μορφὴ τοῦ δαίμονα. Γιατὶ ἢ ψυχὴ πὺν εἶναι τελείως συνδεδεμένη μὲ τὰ γήινα, καὶ πὺν διεισδύει σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν προσληφθεῖ ἀπὸ ὑπερβολικὴ τροφὴ γιὰ πολὺ διάστημα, αὐτὴ βέβαια ἐνώνει μὲ τὸ πνεῦμα, σὰν συγγενικό της, πὺν εἶναι ἢ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ τὸ ὑλικὸ στοιχεῖο τῆς τροφῆς, ἀφοῦ ἐνωθεῖ μὲ τὸ σῶμα, παραμένει σ' αὐτὸ σὰν ἐπικίνδυνο δηλητήριον. Γι' αὐτὸ σὲ ὅλα καλὸ εἶναι ἢ αὐτάρκεια.

ΙΓ'. Μερικοὶ πάλι ἀπὸ τοὺς κακούργους δαίμονες στήνουν τὴν ἐνέδρα τους μὲ ἄλλον τρόπο. Στὴν ἀρχὴ δὲν κάνουν φανερὴ οὔτε τὴν ὑπαρξὴ τους, γιὰ νὰ μὴ ἐκδηλωθεῖ τὸ ἐναντίον τους ἐνδιαφέρον, εὐκόλα ὁμως μὲ τὴ δικαιολογία ὀργῆς, ἔρωτα, ἢ κάτι ἄλλου, καταστρέφουν ξαφνικά τὸ σῶμα ἢ μὲ ξίφος, ἢ μὲ θηλειὰ ἢ μὲ κάτι ἄλλο καὶ τελικά ὀδηγοῦν στὴν κόλαση τὶς ἀπατημένες ψυχές, πὺν εἶναι ἀναμειγμένες μὲ αὐτούς, ὅπως εἶπαμε, ὀδηγώντας τις στὸ καθαρτήριο πῦρ. Ἄλλοι πάλι παγιδευομένοι μὲ ἄλλο τρόπο, δὲν μᾶς πλησιάζουν, ἐπειδὴ ἐξαπατῶνται ἀπὸ τὶς σκέψεις τῶν κακούργων δαιμόνων, ὅτι αὐτὰ τὰ ὑποφέρουν ἀπὸ τοὺς θεοὺς ἐξαιτίας τῆς ἀδιαφορίας τους πρὸς αὐτούς, καὶ ὅτι μποροῦν νὰ τοὺς ἐξευμενίσουν μὲ θυσίες, καὶ ἀκόμα ὅτι δὲν πρέπει αὐτοὶ νὰ μᾶς πλησιάζουν, ἀλλὰ, ἀντίθετα, νὰ μᾶς ἀποφεύγουν καὶ νὰ μᾶς μισοῦν. Καὶ μισοῦν καὶ ἀποφεύγουν ἐκείνους πὺν τοὺς ἐλεοῦν καὶ ἐπιδιώκουν νὰ τοὺς εὐεργετήσουν.

ΙΔ'. Παγιδεύονται λοιπὸν νὰ μᾶς μισοῦν καὶ νὰ μᾶς ἀποφεύγουν, μὴ γνωρίζοντας ἀπὸ ποῦ τοὺς ὑπαγορεύεται τὸ νὰ πιστεύουν τὰ ἀντίθετα πρὸς τὴ σωτηρία τους· γιὰτὶ οὔτε ἐμεῖς,

νεῦσαι βιάσασθαι δυνάμεθα, ἐπεὶ μὴ τοσαύτην νῦν κατ' αὐτῶν ἔχομεν ἐξουσίαν, οὔτε αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν κακὴν τοῦ δαίμονος ἐνθύμησιν νοῆσαι δύνανται, οὐ γὰρ ἴσασιν ὅθεν αὐτοῖς αἰτῶν κακῶν ἐνθυμήσεις ὑποβάλλονται. Εἰσὶ δὲ οὗτοι οὓς οἱ δαίμονες καθ' ἃς βούλονται μορφὰς ἐπιφαινόμενοι φοβοῦσιν. Ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τοῖς νοσοῦσι θεραπείας συντάσσουσιν, καὶ οὕτω τοῖς προηπατημένοις θεῶν δόξαν ἀποφέρονται. Καὶ τοὺς δαίμονας εἶναι τοὺς πολλοὺς λανθάνουσιν, ἀλλὰ οὐχ ἡμᾶς τοὺς εἰδότας αὐτῶν τὸ μυστήριον, τίνος ἕνεκα τοιαῦτα πράττουσιν, 10 ἑαυτοὺς κατ' ὄναρ καθ' ὧν τὴν ἐξουσίαν ἔχουσι μεταμορφοῦντες, καὶ οὓς μὲν φοβοῦσιν, οἷς δὲ χρηματίζουσι καὶ θυσίας ἀπαιτοῦσι καὶ συνεστιᾶσθαι κελεύουσιν, ἵνα αὐτῶν τὰς ψυχὰς συμπίνωσιν.

ΙΕ'. Ὡς γὰρ οἱ δεινοὶ ὄφεις τοῖς αὐτῶν πνεύμασι τοὺς 15 στρούθους ἐπισπῶνται, οὕτω καὶ αὐτοὶ τοὺς μεταλαμβάνοντας τῆς αὐτῶν τραπέζης, διὰ γε τῶν βρωτῶν καὶ ποτῶν ἀνακραθέντες αὐτῶν τῷ νῶ, εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν ἐπισπῶνται βούλημα, μεταμορφοῦντες ἑαυτοὺς κατ' ὄναρ κατὰ τὰς τῶν ξοάνων ιδέας, ἵνα τὴν πλάνην ἀυξήσωσιν. Τὸ γὰρ ξόανον οὔτε ζῶόν ἐστιν, 20 οὔτε θεῖον ἔχει πνεῦμα, ὁ δὲ ὄφθεις δαίμων τῇ μορφῇ ἀπεχρήσατο. Πόσοι κατ' ὄναρ ὁμοίως ἄλλοι ὥφθησαν, καὶ ὕπαρ συνανήσαντες ἀλλήλοις πρὸς τὸ κατ' ὄναρ ἀντιβάλλοντες οὐ συνεφώνησαν; Ὡστε οὐκ ἔτι ὄναρ ἐπιφάνεια ἐκεῖνό ἐστιν, ἀλλ' ἢ δαίμονός ἐστιν ἢ ψυχῆς τὰ ἐπιγεννήματα τοῖς παριοῦσι φόβοις 25 καὶ ἐπιθυμίᾳ ἀποδιδούσης τὰς ιδέας. Ἡ γὰρ, φόβῳ τὸν νοῦν πληγεῖσα, δι' ὀνείρων τὰς ιδέας ἀποκνίσκει. Εἰ δὲ τὰ ξόανα οἴεσθε ὡς ἔμπνοα ὑπάρχοντα τὰ τοιαῦτα ἐνεργεῖν δύνασθαι, ἐπὶ ζυγοῦ ἐπιστήσαντες αὐτά, ἴσου ὄντος τοῦ κανόνος, τὸ ἀντίρροπον ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλάστιγγος θέντες, ἀξιώσατε αὐτὰ ἢ ὀλ- 30 κότερα γενέσθαι ἢ κουφότερα, καὶ οὕτως εἰς γένηται, ἔμπνοα

ἀφοῦ δὲν θέλουν, μπορούμε νὰ τοὺς ἀναγκάσουμε νὰ στραφοῦν πρὸς τὴ σωτηρία, ἐπειδὴ τῶρα δὲν ἔχουμε ἐναντίον τους τόσο μεγάλη ἐξουσία, οὔτε οἱ ἴδιοι ἀπὸ μόνοι τους μπορούν νὰ καταλάβουν τὴν κακὴ σκέψη τοῦ δαίμονα, γιὰτὶ δὲν γνωρίζουν ἀπὸ ποιὸν τοὺς ὑπαγορεύονται οἱ κακὲς σκέψεις. Καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού τοὺς φοβίζονται οἱ δαίμονες μὲ ὅποιες μορφὲς θέλουν. Ὑπάρχουν μάλιστα περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες ἀκόμα καὶ θεραπεῖες γιὰ τοὺς ἀρρώστους ἐξυφαίνουν, καὶ ἔτσι ἀποφέρουν δόξα σ' ἐκείνους ἀπὸ τοὺς θεοὺς πού τοὺς ἐξαπάτησαν προηγουμένως. Καὶ τὸ ὅτι εἶναι δαίμονες περνᾷ ἀπαρατήρητο ἀπὸ τοὺς πῶ πολλοὺς, ὅχι ὅμως καὶ ἀπὸ μᾶς πού γνωρίζουμε τὸ μυστικὸ τους, γιὰτὶ τὰ κάνουν αὐτὰ, μεταμορφώνοντας τοὺς ἑαυτοὺς τους στὰ ὄνειρα αὐτῶν πού ἐξουσιάζουν, καὶ ἄλλους τοὺς φοβίζονται, σὲ ἄλλους πάλι δίνουν χρησμούς καὶ ἀπαιτοῦν θυσίες καὶ τοὺς διατάζουν νὰ τρῶνε μαζί τους, γιὰ νὰ ροφοῦν τὶς ψυχὲς τους.

ΙΕ'. Γιὰτὶ, ὅπως τὰ φοβερὰ φίδια μὲ τὶς εἰσπνοὲς τους τραβοῦν τὰ σπουργίτια, ἔτσι καὶ αὐτοὶ, ἐκείνους πού τρῶνε στὸ τραπέζι τους, καθὼς ἀνακατεύονται μὲσω τῶν τροφῶν καὶ ποτῶν μὲ τὸν νοῦ τους, τοὺς ἀποσποῦν πρὸς τὸ δικὸ τους θέλημα, μεταμορφώνοντας τοὺς ἑαυτοὺς τους στὰ ὄνειρα σὲ μορφὲς τῶν ξοάνων, γιὰ νὰ μεγαλώσουν τὴν πλάνη. Γιὰτὶ τὸ ξόανο οὔτε ζωντανὸ εἶναι, οὔτε θεϊκὸ πνεῦμα ἔχει, ἀλλὰ ὁ δαίμονας πού ἐμφανίζεται χρησιμοποιοῖ τὴ μορφὴ του. Πόσοι ἐπίσης ἐμφανίστηκαν ἄλλοι στὰ ὄνειρα, καὶ σὲ ὄραματα ἄλλαξαν μορφὴ μεταξύ τους καὶ συγκρινόμενοι πρὸς τὰ ὄνειρα δὲν βρέθηκαν ὅμοιοι; Ὡστε δὲν εἶναι ὄνειρο αὐτὸ πού ἐμφανίζεται, ἀλλὰ δημιουργημὰ δαίμονα ἢ ψυχῆς, ἢ ὁποῖα ἀναπαριστᾷ τὶς μορφὲς τῶν περασμένων φόβων καὶ ἐπιθυμιῶν. Γιὰτὶ αὐτὴ, ὅταν δεχθεῖ ἀπὸ φόβο πλήγμα στὸν νοῦ, ἀναπλάθει τὶς μορφὲς μέσα ἀπὸ τὰ ὄνειρα. Ἐὰν πάλι νομίζετε ὅτι τὰ ξόανα μπορούν νὰ τὰ κάνουν αὐτὰ ἐπειδὴ εἶναι ζωντανά, ἀφοῦ τὰ βάλετε σὲ ζυγαριά, ὅταν εἶναι ἰσορροπημένη ἢ ῥάβδος της, βάζοντας τὸ ἀντίστοιχο βάρος στὸν ἄλλο δίσκο, ζητήστε νὰ γίνουν αὐτὰ βαρύτερα ἢ ἐλαφρότερα, καὶ ἂν συμβεῖ αὐτό, εἶναι ζωντανά· ἀλλὰ δὲν γίνονται. Ἀλλὰ καὶ ἂν γίνει, πάλι

έστιν· ἀλλ' οὐ γίνεται· εἰ δὲ ἔσται, οὐπω τὸ τοιοῦτο θεός ἐστιν. Καὶ γὰρ δακτύλῳ δαίμονος τοῦτο γενέσθαι δύναται. Καὶ σκώληκες κινουῦνται, καὶ θεοὶ οὐ λέγονται.

IS'. Ὅτι δὲ πρὸς τὰς προλήψεις ἢ ἐκάστου ψυχὴ ἰδέας
 5 δαιμόνων ἀπεικονίζει, καὶ οὐχ οἱ λεγόμενοι θεοὶ ἐπιφαίνονται, σαφές ἐστιν ἐκ τοῦ Ἰουδαίους μὴ ἐπιφαίνεσθαι. Ἄλλ' ἔρεῖ τις· Πῶς οὖν χρηματίζουσι τὰ μέλλοντα προσημαίνοντες; Καὶ τοῦτο ψεῦδός ἐστιν. Δεδόσθω δὲ ἀλήθειαν εἶναι· οὐπω τὸ τοιοῦτο θεός ἐστιν· οὐ γὰρ εἴ τι μαντεύεται, θεός ἐστιν· ὅτι καὶ πύθωνες
 10 μαντεύονται, ἀλλ' ὑφ' ἡμῶν ὡς δαίμονες ἐκριζούμενοι φυγαδεύονται. Ἄλλὰ ἔρεῖ τις· Ἐνίοις θεραπείας προστάσσουσιν. Ψεῦδός ἐστιν· δεδόσθω δὲ οὕτως ἔχειν· οὐπω τὸ τοιοῦτο θεός ἐστιν· καὶ γὰρ ἰατροὶ ἰῶνται πολλούς, καὶ θεοὶ οὐκ εἰσιν. Ἄλλὰ φησιν· Ἰατροὶ οὐ πάντως ἰῶνται ἐκείνους, ὧν τὴν πρόνοιαν
 15 ποιοῦνται, οὗτοι δὲ καὶ χρηματίσαντες ἰῶνται. Ἄλλ' ἴσασιν οἱ δαίμονες τὰ ὄντως πρὸς ἕκαστον πάθος προσοικειωμένα βοηθήματα· διὸ ἰατροὶ ἐπιστήμονες ἰᾶσθαι δυνάμενοι, καὶ ταῦτα τὰ ὑπὸ ἀνθρώπων ἰαθῆναι δυνάμενα, ἀλλὰ καὶ μαντικὰ ὄντα καὶ εἰδότα πότε ἕκαστον ἐξ αὐτομάτου θεραπεύεται, τότε συντάσ-
 20 σουσι τὰς θεραπείας, ἵνα ἑαυτοὺς ἐπιγράψωσιν.

IZ'. Ἐπεὶ διὰ τί μετὰ πολὺν χρόνον χρηματίζουσι τὰς ἰάσεις; Διὰ τί δέ, οἱ πάντα δύνανται, ἄνευ τοῦ προσφέρειν τι τὴν ἴασιν οὐ ποιοῦνται; Τίνος δὲ ἔνεκα τισὶ μὲν εὐξαμένοις θεραπείας προστάσσουσιν, ἐνίοις δὲ ἔσθ' ὅτε καὶ οἰκειότεροις οὐσιν
 25 οὐ χρηματίζουσιν; Οὕτως ὁπόταν ἐξ αὐτομάτου θεραπεία μέλλῃ γίνεσθαι, ἐπαγγέλλονται, ἵνα ἑαυτοὺς ἐπιγράψωσιν. Ἄλλοι δὲ νοσήσαντες καὶ εὐξάμενοι ἐξ αὐτομάτου ὑγιάναντες, οὐς ἐπεκαλέσαντο ἐξέγραψαν, καὶ ἀναθήματα ἐποίησαν. Οἱ μέντοι γε μετ' εὐχὴν διαφωνήσαντες τὰς ἀποτυχίας ἀναθεῖναι οὐ δύνανται.

αὐτὸ δὲν εἶναι θεός. Γιατὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνεῖ μὲ τὸ δάκτυλο τοῦ δαίμονα. Καὶ τὰ σκουλήκια κουνοῦνται, ἀλλὰ θεοὶ δὲν λέγονται.

IS'. Ὅτι ἡ ψυχὴ, ἀνάλογα πρὸς τὶς προλήψεις τοῦ καθενός, παρουσιάζει μορφές δαιμόνων, καὶ δὲν ἐμφανίζονται οἱ λεγόμενοι θεοί, φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἐμφανίζονται στοὺς Ἰουδαίους. Ἀλλὰ θὰ ρωτήσῃ κάποιος· Τότε πῶς παίρνουν χρησμούς προφητεύοντας τὰ μέλλοντα; Καὶ αὐτὸ εἶναι ψέμα. Ἀλλὰ καὶ ἂν δεχθοῦμε ὅτι εἶναι ἀλήθεια, πάλι αὐτὸ δὲν εἶναι θεός· γιατί καὶ οἱ Πύθωνες³ προλέγουν τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ ὅταν ξερριζώνονται ἀπὸ μᾶς ὡς δαίμονες, ἀπομακρύνονται. Ἀλλὰ θὰ πεῖ κάποιος· Σὲ μερικοὺς κάνουν καὶ θεραπείες. Εἶναι ψέμα· καὶ ἂν ὑποθεθεῖ ὅτι ἔτσι εἶναι, οὔτε αὐτὸ εἶναι θεός· γιατί καὶ οἱ γιατροὶ θεραπεύουν πολλούς, ἀλλὰ δὲν εἶναι θεοί. Ἀλλὰ λέει· Οἱ γιατρὶ ὅμως δὲν θεραπεύουν ὅπωςδὴποτε ἐκείνους πού νοσηλεύουν, ἐνῶ αὐτοὶ τοὺς θεραπεύουν καὶ μὲ χρησμούς. Ἀλλὰ οἱ δαίμονες γνωρίζουν τὶς πράγματι κατάλληλες γιὰ κάθε ἀρρώστια βοήθειες· γι' αὐτὸ γιατροὶ ἐπιστήμονες πού μποροῦν νὰ θεραπεύσουν, καὶ τὶς ἀρρώστιες πού μποροῦν νὰ θεραπευθοῦν ἀπὸ ἀνθρώπους, καὶ ἐκεῖνες πού εἶναι μαντικὲς καὶ ἐκεῖνες πού εἶναι γνωστὸ πότε θεραπεύονται ἀπὸ μόνες τους, τότε προβαίνουν στὶς θεραπείες, γιὰ νὰ τὶς ἀποδώσουν στὸν ἑαυτό τους.

IZ'. Ἀλλιῶς, γιατί μετὰ ἀπὸ πολὺ χρόνο προλέγουν τὶς θεραπείες; Καὶ γιατί, αὐτοὶ πού μποροῦν τὰ πάντα, χωρὶς νὰ προσφέρουν κάτι δὲν κάνουν τὴν θεραπεία; Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο σὲ μερικοὺς κάνουν τὴν θεραπεία ἀφοῦ προσευχηθοῦν, ἐνῶ σὲ ἄλλους, πού μερικὲς φορές εἶναι καὶ συγγενεῖς, δὲν κάνουν πρόβλεψη; Ἔτσι, ὅταν ἡ θεραπεία πρόκειται νὰ γίνεῖ μόνη της, τότε τὴν ὑπόσχονται, γιὰ νὰ τὴν πιστώσουν στοὺς ἑαυτοὺς τους. Ἄλλοι πάλι πού ἀρρώστησαν καὶ ἀφοῦ προσευχήθηκαν θεραπεύθηκαν χωρὶς ἀνθρώπινη ἐπέμβαση, ἀπέδωσαν τὴν θεραπεία τους σ' αὐτοὺς πού ἐπικαλέσθηκαν καὶ ἔκαναν ἀφιερῶματα. Ἐκεῖνοι ὅμως πού μετὰ τὴν προσευχὴ δὲν θεραπεύθηκαν, δὲν μποροῦν νὰ ἀφιε-

3. Μυθολογικοὶ δράκοντες.

Πλὴν εἰ οἱ συγγενεῖς τῶν τεθνεώτων ἢ ἐξ αὐτῶν τινες ἀνεζήτησαν τὰς ἀποτυχίας, πλείονας ἂν εὐρήκετε τὰς ἀποτυχίας τῶν ἐπιτευγμάτων. Ἄλλ' οὐδεὶς προειλημμένος αὐτοῖς τὸν κατ' αὐτῶν ἔλεγχον ἐκφάναι θέλει αἰδούμενος ἢ φοβούμενος, ἀλλὰ
5 τούναντίον, τὰ πιστὰ αὐτῶν ἀτοπήματα συγκρύβουσιν.

ΙΗ'. Πόσοι δὲ καὶ καταψεύδονται χρηματισμοὺς καὶ θεραπείας ἐξ αὐτῶν ἀποτελεσθείσας, καὶ ταύτας βεβαιοῦνται μετὰ ὀρκων; Πόσοι δὲ ἐπὶ μισθῷ ἑαυτοὺς ἐξέδωκαν, δι' ἐνίων ἐπινοιῶν πάσχειν τινὰ ἀναδεξάμενοι, καὶ οὕτω κηρύξαντες, αὐτῶν
10 τὸ πάθος ἀντιπαθεία ἀποκατασταθέντες, κεχρηματίσθαι τὴν θεραπείαν λέγουσιν, ἵνα τὸ ἀναίσθητον ἐπιγράψωσι σέβασμα; Πόσα δὲ αὐτῶν ἐκ καταρχῆς μαγικῆ τέχνη ἐτελέσθη, ἵνα ὄνειροπολῆ καὶ χρηματίζη; Καὶ ὁμῶς μακρῷ χρόνῳ καὶ ταῦτα διεφῶνησεν. Πόσοι δὲ νῦν τὰ τοιαῦτα κρατύνειν θέλοντες γοητεύ-
15 ουσιν; Πλὴν οὐκ εἶ τι μαντικόν ἐστίν ἢ θεραπευτικόν, τοῦτο θεὸς ἐστίν.

ΙΘ'. Ὁ γὰρ Θεὸς πάντα δύναται. Ἐκεῖνος γὰρ ἐστίν ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, νῦν πᾶσι μακροθυμῶν, ἵνα οἱ βουλόμενοι ἐφ' οἷς ἔπραξαν κακοῖς μεταμεληθέντες καὶ καλῶς πολιτευσάμενοι,
20 ἐν ἡμέρᾳ ἧ τὰ πάντα κρίνεται τῶν κατ' ἀξίαν ἀπολαύσωσιν. Διὸ νῦν ἄρξασθε, ἀγαθῆς γνώσεως αἰτία Θεῷ πειθόμενοι, ἀντιλέγειν ὑμῶν ταῖς κακαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἐννοίαις, ἵνα δυνηθῆτε ἀνακαλέσασθαι τὴν πρώτην τῇ ἀνθρωπότητι παραδοθεῖσαν σωτήριον θρησκείαν. Ὅστω γὰρ ὑμῖν ἐξαυτῆς ἀνατελεῖ τὰ ἀγα-
25 θά, ἃ τινὰ λαβόντες πεῖραν τῶν κακῶν τοῦ λοιποῦ καταλείψετε. Ἄλλὰ τῷ δεδωκότι εὐχαριστήσατε, μετὰ τοῦ τῆς εἰρήνης βασιλέως εἰσαεὶ τῶν ἀπορρήτων βασιλεύοντες ἀγαθῶν. Ἐν δὲ τῷ παρόντι, ἀνάψω ποταμῷ ἢ πηγῇ ἐπὶ γε κἂν θαλάσση ἀπολουσάμενοι ἐπὶ τῇ τρισμακαρίᾳ ἐπονομασίᾳ, οὐ μόνον τὰ ἐνδο-
30 μυχοῦντα ὑμῖν πνεύματα ἀπελάσαι δυνήσεσθε, ἀλλ' αὐτοὶ μηκέ-

ρώσουν τις άποτυχίες τους. "Ομως, εάν οί συγγενεῖς εκείνων πού πέθαναν, ἢ ἂν ἀπό μόνοι τους μερικοί ἀναζητοῦσαν τις άποτυχίες, θά εὔρισκαν τις άποτυχίες πολὺ περισσότερες ἀπὸ τις ἐπιτυχίες. Ἀλλά κανένας προκατειλημμένος δὲν θέλει νά φανερώσει σ' αὐτούς τις ἐναντίον τους ἀποδείξεις, ἀπὸ ντροπή ἢ φόβο, ἀλλά ἀντίθετα συγκαλύπτουν τὰ ἀποδεδειγμένα ἀτοπήματά τους.

ΙΗ'. Πόσοι ἀναφέρουν ψευδῶς μαντεῖες καὶ θεραπείες πού ἔγιναν ἀπὸ αὐτούς καὶ τις βεβαιώνουν μὲ ὄρκο; Πόσοι πάλι μὲ πληρωμὴ παρέδωσαν τὸν ἑαυτὸ τους, δεχόμενοι μὲ κάποιες ἐπινοήσεις ὅτι ἔχουν κάποια πάθηση, καὶ ἔτσι, διακηρύττοντας ὅτι ἢ πάθησή τους ἀποκαταστάθηκε μὲ κάποια ἀντίθετη διάθεση, ἰσχυρίζονται ὅτι ἢ θεραπεία τους ἔγινε μὲ μαντεία, γιὰ νά τὴν ἀποδώσουν στὸ ἀναίσθητο ξόανο; Πόσα ἀπὸ αὐτὰ ἐξάλλου ἔγιναν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ μαγικὴ τέχνη, γιὰ νά ὄνειροπολεῖ καὶ νά μαντεύεται; Καὶ ὅμως ὕστερα ἀπὸ πολὺ χρόνο καὶ αὐτὰ ἀμφισβητοῦνται. Ἀλλά πόσοι καὶ τώρα, θέλοντας αὐτὰ νά τὰ ἐνισχύσουν, γοητεύουν; Ὡστόσο, εάν κάτι εἶναι μαντικὸ ἢ θεραπευτικὸ, δὲν εἶναι αὐτὸ καὶ θεὸς.

ΙΘ'. Γιατὶ ὁ Θεὸς τὰ μπορεῖ ὅλα. Ἐκεῖνος εἶναι ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, καὶ τώρα ἀνέχεται τὰ σφάλματα τῶν ἀνθρώπων, ὥστε, ἐκεῖνοι πού θέλουν, ἀφοῦ μετανοήσουν γιὰ τὰ κακὰ πού ἔκαναν καὶ ζήσουν καλά, κατὰ τὴν ἡμέρα πού θά κρίνονται ὅλα, νά ἀπολαύσουν αὐτὰ πού τοὺς ἀξίζουν. Γι' αὐτὸ ἀρχίστε ἀπὸ τώρα, μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀγαθὴ γνώση, πειθαρχώντας στὸν Θεό, νά ἀντιστέκεστε στὶς κακές σας ἐπιθυμίες καὶ σκέψεις, γιὰ νά μπορέσετε νά ἐπανέλθετε στὴ σωτήρια θρησκεία πού πρώτη παραδόθηκε στὴν ἀνθρωπότητα. Γιατὶ ἔτσι θά ἀνατεῖλουν ἀπὸ αὐτὴν γιὰ σᾶς τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ὅταν δοκιμάσετε θά ἐγκαταλείψετε στὸ ἐξῆς τὰ κακὰ. Γι' αὐτὸ εὐχαριστεῖτε ἐκεῖνον πού τὰ ἔδωσε, βασιλεύοντας γιὰ πάντα στὰ ἀπερίγραπτα ἀγαθὰ μαζί μὲ τὸν βασιλιὰ τῆς εἰρήνης. Γιὰ τὴν ὥρα, ἀφοῦ βαπτισθεῖτε σὲ κάποιο ἀστεῖρευτο ποταμὸ ἢ πηγὴ ἢ καὶ σὲ θάλασσα, γιὰ νά ἀποκτήσετε τὸ τρισευτυχισμένο ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ, ὄχι μόνο θά μπορέσετε νά διώξετε τὰ πνεύματα πού εἶναι ἐγκατεστημένα μέσα σας, ἀλλά

τι ἁμαρτάνοντες καὶ Θεῷ ἀνευδοιάστως πιστεύοντες τὰ ἄλλων
κακὰ πνεύματα καὶ δαιμόνια χαλεπὰ σὺν τοῖς δεινοῖς πάθεσιν
ἀπελάσετε. Ἐνίοτε δὲ μόνον ἐνιδόντων ὑμῶν φεύζονται. Ἴσασι
γὰρ τοὺς ἀποδεδωκότας ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ. Διὸ τιμῶντες αὐτοὺς
5 πεφοβημένοι φεύγουσιν, ὥσπερ ἐχθὲς ἐωράκατε, πῶς ἐμοῦ
ἀναθεμένου μετὰ τὴν προσομιλίαν εὐξασθαι ὑπὲρ τῶν πασχόν-
των αὐτὰ τὰ πάθη, τῇ πρὸς τὴν θρησκείαν τιμῇ ἀνέκραγεν,
βραχεῖαν ὥραν στέρξει μὴ δυνηθέντα.

Κ'. Μὴ οὖν νομίσητε ὅτι ἡμεῖς ἄλλης φύσεως ὄντες κατὰ
10 τοῦτο δαίμονας οὐ φοβούμεθα. Τῆς γὰρ αὐτῆς ὑμῖν ἐσμεν φύσε-
ως, ἀλλ' οὐ θρησκείας. Διὸ ὑμῶν οὐ πολὺ, ἀλλὰ τὸ πᾶν κρείτ-
τονος ὄντες καὶ ὑμᾶς τοιούτους γενέσθαι οὐ φθονοῦμεν, ἀλλὰ
τούναντίον συμβουλεύομεν, εἰδότες ὅτι τοὺς Θεῷ προσοικειω-
θέντας ταῦτα πάντα ἀγνώστως προτιμᾶ καὶ φοβεῖται.

15 ΚΑ'. Ὅνπερ γὰρ τρόπον Καίσαρος χιλιάρχῳ οἱ ὑποκείμε-
νοι στρατιῶται διὰ τὴν τοῦ δεδωκότος ἐξουσίαν τὸν εἰληφότα
οἶδασι τιμᾶν, τοσοῦτον ὥστ' ἂν τοὺς ἐφεστῶτας λέγειν τούτῳ
«ἐλθέ, καὶ ἔρχεται, καὶ ἄλλῳ πορεύου, καὶ πορεύεται», οὕτω
καὶ ὁ Θεῷ ἑαυτὸν ἀποδούς, πιστὸς ὢν, δαίμοσί τε καὶ πάθεσι
20 μόνον λέγων ἀκούεται, καὶ ὑποχωροῦσι δαίμονες, πολὺ ἰσχυρό-
τεροι ὄντες τῶν κελευόντων. Ἀφράστῳ γὰρ δυνάμει τὸν ἐκά-
στου νοῦν ὁ Θεὸς ὑποτάσσει ᾧ βούλεται. Ὡς γὰρ τὸν Καίσαρα
πεφόβηνται ὄντα ἄνθρωπον πολλοὶ ἡγεμόνες μετὰ πασῶν τῶν
παρεμβολῶν καὶ πόλεων, τῆς ἐκάστου καρδίας τῶν ὄλων εἰκό-
25 να προτιμᾶν σπευδούσης. Θεοῦ γὰρ βουλῇ τὰ πάντα δεδουλω-
μένα φόβῳ τὴν αἰτίαν οὐκ οἶδεν· οὕτω καὶ τὸν Θεῷ προσφεύ-

καὶ σεῖς, ἐὰν δὲν ἀμαρτάνετε πιά καὶ πιστεύετε χωρὶς ἐνδοιασμό στὸν Θεό, θὰ ἐκδιώκετε καὶ τὰ κακὰ πνεύματα καὶ τὰ φοβερὰ δαιμόνια τῶν ἄλλων, μαζί μὲ τὰ φρικτὰ πάθη τους. Μερικὲς φορές μάλιστα καὶ μόνο πού θὰ σᾶς κοιτάζουν, θὰ φεύγουν. Γιατὶ γνωρίζουν ἐκείνους πού ἀφιέρωσαν τοὺς ἑαυτοὺς τους στὸν Θεό. Γι' αὐτὸ τιμῶντας τους φεύγουν φοβισμένοι, ὅπως εἶδατε χθές, ὅταν μετὰ τὴν ὁμιλία μου προσευχήθηκα γι' αὐτοὺς πού ἔπασχαν ἀπὸ αὐτὰ τὰ πάθη, κραύγασαν ἀπὸ τὴν τιμὴ πρὸς τὴ θρησκεία, ἐπειδὴ δὲν μπόρεσαν οὔτε λίγη ὥρα νὰ ὑποφέρουν.

Κ'. Μὴ νομίζετε λοιπὸν ὅτι ἐμεῖς δὲν φοβόμαστε τοὺς δαίμονες, ἐπειδὴ τάχα εἴμαστε ἀπὸ ἄλλη φύση. Γιατὶ εἴμαστε τῆς ἴδιας μὲ σᾶς φύσεως, ὄχι ὅμως καὶ τῆς θρησκείας. Γι' αὐτό, ἂν καὶ εἴμαστε, ὄχι πολὺ, ἀλλὰ κατὰ πάντα ἀνώτεροι ἀπὸ σᾶς, δὲν ἀρνούμαστε ἀπὸ ζήλεια νὰ γίνετε καὶ σεῖς τέτοιοι, ἀλλὰ ἀντίθετα σᾶς συμβουλεύουμε, γνωρίζοντας ὅτι ἐκείνους πού ἔχουν συμφιλιωθεί μὲ τὸν Θεό, ὅλα αὐτὰ κατὰ τρόπο ἄγνωστο τοὺς ἐκτιμοῦν καὶ τοὺς φοβοῦνται.

ΚΑ'. Ὅπως δηλαδὴ οἱ στρατιῶτες τοῦ Καίσαρα, πού εἶναι ὑφιστάμενοι στὸν χιλιάρχο, ἐξαιτίας τῆς ἐξουσίας ἐκείνου πού τοῦ τὴν ἔδωσε, γνωρίζουν νὰ τιμοῦν αὐτὸν πού δέχθηκε τὴν ἐξουσία, τόσο πολὺ, ὥστε ἂν πεῖ σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς ὑφισταμένους του, «ἔλα, ἔρχεται ἀμέσως, καὶ σὲ ἄλλον, πηγαινε, καὶ φεύγει»⁴. Ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πού ἀφιέρωσε τὸν ἑαυτὸ του στὸν Θεό, ὄντας πιστός, μιλώντας μόνο στοὺς δαίμονες καὶ στίς παθήσεις ἀκούεται καὶ ὑποχωροῦν οἱ δαίμονες, ἂν καὶ εἶναι πολὺ ἰσχυρότεροι ἀπὸ ἐκείνους πού τοὺς διατάζουν. Γιατὶ μὲ ἀπερίγραφη δύναμη ὁ Θεὸς ὑποτάσσει τὸ νοῦ τοῦ καθενὸς σὲ ὅποιον θέλει. Ὅπως δηλαδὴ φοβοῦνται τὸν Καίσαρα, πού εἶναι ἄνθρωπος, πολλοὶ ἡγεμόνες μαζί μὲ ὄλους τοὺς στρατοὺς τους καὶ τίς πόλεις, ἐπειδὴ ἡ καρδιὰ τοῦ καθενὸς ἐπιδιώκει νὰ τιμᾷ τὴν εἰκόνα τῶν ὄλων. Γιατὶ τὰ πάντα ἀπὸ φόβο εἶναι ὑποδουλωμένα στὴ βούληση τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ γνωρίζουν τὴν αἰτία. Ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πού καταφεύγει στὸν Θεό καὶ φέρει τὴ σωστὴ πίστη σὰν εἰκόνα του μέσα

4. Ματθ. 8,9.

γοντα καὶ τὴν δικαίαν πίστιν ὡσπερ εἰκόνα αὐτοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ
 βαστάζοντα καρδία, πάντα τὰ παθοποιὰ πνεύματα τιμᾶ καὶ
 φεύγει, φυσικῇ τινὶ ὁδῷ πεφοβημένα.

ΚΒ'. Ἄλλ' ὅμως κᾶν πάντες δαίμονες μετὰ πάντων τῶν
 5 παθῶν ὑμᾶς φεύγωσιν, οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ μόνῳ χαίρειν, ἀλλ'
 ἐν τῷ δι' εὐαρεστίαν τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐν οὐρανῷ ὡς ἀεὶ
 ζώντων ἀναγραφῆναι. Οὕτω καὶ τὸ θεῖον ἅγιον Πνεῦμα χαίρει,
 ὅτι τὸν θάνατον νενίκηκεν ἄνθρωπος· τὸ γὰρ δαίμονας φυγα-
 δεύειν εἰς τὴν ἄλλου ἴασιν γίνεται. Ταῦτα δὲ λέγομεν, οὐχ ὡς
 10 ἀρνούμενοι τὸ μὴ δεῖν ἄλλοις βοηθεῖν, ἀλλ' ὅτι μὴ χρῆ ἐπὶ
 τούτῳ τυφωθέντας ἑαυτῶν ἀμελεῖν. Ἔσθ' ὅτε δέ τινας ἀνό-
 μους ἄνδρας δαίμονας φεύγουσι δι' ὄνομα τίμιον· καὶ ἐνεδρεύ-
 ονται ὃ τε ἀπελάσας καὶ ὁ ἱστορήσας. Ὁ μὲν ἀπελάσας, ὡς διὰ
 δικαιοσύνην προτιμηθεῖς, οὐκ εἰδῶς τοῦ δαίμονος τὸ κακοῦρ-
 15 γον· ἅμα τε γὰρ τὸ ὄνομα τετίμηκεν, καὶ τῇ φυγῇ τὸν ἀσεβῆ εἰς
 οἴησιν δικαιοσύνης περιαλὼν τοῦ μὴ μετανοεῖν ἠπάτησεν. Ὁ δὲ
 ἱστορήσας, ὡς εὐσεβεῖ συγχρησάμενος τῷ ἀπελάσαντι, πρὸς
 τὴν ὁμοίαν πολιτείαν σπεύσας ἀπόλλυται. Ἐνίστε δὲ καὶ τοὺς
 μὴ Θεῷ προσκειμένους ὄρκους φεύγειν ὑποκρίνονται, ἵνα, ἀπα-
 20 τήσαντες αὐτούς, ὅτε θέλουσιν, ἀνέλωσιν.

ΚΓ'. Καὶ τούτου οὖν ὑμᾶς εἰδέναί βουλόμεθα, ὅτι ἐὰν μή
 τις ἑαυτὸν ἐκὼν δαίμονι δοῦλον ἐκδῶ, ὡς τάχιον εἶπον, ὁ δαί-
 μων τὴν κατ' αὐτοῦ ἐξουσίαν οὐκ ἔχει. Ἔνα οὖν Θεὸν σέβειν
 ἐλόμενοι καὶ τραπέζης ἀποσχόμενοι καὶ σωφροσύνην μετὰ φι-
 25 λανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης ἀναδεξάμενοι καὶ τρισμακαρία
 ἐπονομασία εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτισάμενοι, τῷ ὅσον δύνα-

στήν καρδιά του, ὅλα τὰ πνεύματα πού προκαλοῦν τὰ πάθη τὸν τιμοῦν καὶ τὸν ἀποφεύγουν, ἐκδηλώνοντας τὸ φόβο τους κατὰ κάποιο τρόπο φυσικό.

ΚΒ'. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἂν ἀκόμα ἀπομακρύνονται ἀπὸ σαῶς ὅλοι οἱ δαίμονες μαζί με ὅλα τὰ πάθη, δὲν πρέπει νὰ χαίρεσθε μόνο γι' αὐτό, ἀλλὰ γιὰ τὸ ὅτι, ἐπειδὴ εὐαρεστήσατε τὸν Θεό, γράφτηκαν τὰ ὀνόματά σας στὸν οὐρανό⁵, ὅτι θὰ ζεῖτε αἰώνια. Ἔτσι χαίρεται καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος νίκησε τὸν θάνατο· γιατί ἡ ἐκδίωξη τῶν δαιμόνων συντελεῖ στή θεραπεία τοῦ ἄλλου. Αὐτὰ σαῶς τὰ λέμε ὅχι ἐπειδὴ ἀρνούμαστε ὅτι πρέπει νὰ βοηθοῦμε τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ γίνεσθε ἐξαιτίας αὐτοῦ ἀλαζόνες καὶ νὰ παραμελεῖτε τοὺς ἑαυτούς σας. Ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις πού οἱ δαίμονες ἐκδιώκονται καὶ ἀπὸ παράνομους ἄνδρες, ἐπειδὴ ἔχουν ὄνομα τίμιο· καὶ παγιδεύονται καὶ ἐκεῖνος πού τοὺς ἔδιωξε καὶ ἐκεῖνος πού διηγήθηκε τὴν ἐκδίωξη. Ἐκεῖνος πού τοὺς ἔδιωξε, ἐπειδὴ ἐκτιμήθηκε περισσότερο ἐξαιτίας τῆς πίστεώς του, χωρὶς νὰ γνωρίζει τὴν πανουργία τοῦ δαίμονα, ὁ ὁποῖος καὶ τὸ ὄνομα τίμησε, καὶ μετὴ φυγῆ του ἐξαπάτησε τὸν ἀσεβῆ, ὀδηγώντας τον σὲ ἀλαζονεία πίστεως, ὥστε νὰ μὴ μετανοήσει. Ἐκεῖνος πάλι πού διηγήθηκε τὴν ἐκδίωξη τοῦ δαίμονα, χρησιμοποιοῦντας ὡς εὐσεβῆ ἐκεῖνον πού τὸν ἔδιωξε, καὶ ἐπιδιώκοντας νὰ τὸν μοιάσει στή συμπεριφορά, χάνεται. Μερικὲς φορές μάλιστα ὑποκρίνονται ὅτι ἀπομακρύνονται καὶ μετ' ὄρκους ἐκείνων πού δὲν εἶναι ἀφιερωμένοι στὸν Θεό, μετ' σκοπὸ νὰ τοὺς ἐξαπατήσουν, γιὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν ὅποτε θελήσουν.

ΚΓ'. Θέλουμε λοιπὸν νὰ γνωρίζετε καὶ τὸ ἐξῆς· ὅτι, ἐὰν κάποιος δὲν παραδώσει θεληματικὰ τὸν ἑαυτό του δοῦλο σὲ ἓνα δαίμονα, ὅπως εἶπα ἐνωρίτερα, ὁ δαίμονας δὲν ἔχει ἐξουσία ἐπάνω του. Ἀφοῦ λοιπὸν προτιμήσατε νὰ πιστεύετε ἓνα Θεό καὶ νὰ ἀπέχετε ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν δαιμόνων, καὶ ἀφοῦ δεχθήκατε τὴ σωφροσύνη μαζί με τὴ φιλανθρωπία καὶ δικαιοσύνη, καὶ βαπτισθήκατε στήν τρισμακάρια ἐπωνυμία (τοῦ Χριστιανοῦ) γιὰ νὰ

5. Πρβλ. Λουκᾶ 10,17.

σθε ἐπὶ τὸ τέλειον τῆς ἀγνεΐας ἑαυτοὺς ἐπιδιδόναι, δύνασθε κο-
λάσεως αἰδίου ρυσθέντες, αἰωνίων ἀγαθῶν κληρονόμοι κατα-
στήναι.

Ταῦτα εἰπὼν τοῖς ὑπὸ παθῶν ὀχλουμένοις προσιέναι ἐκέ-
5 λευσεν, καὶ οὕτω πολλοὶ πείρα τῶν ἐχθρῶν θεραπευθέντων συν-
εληλυθότες προσήεσαν. Ὁ δὲ τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπιθεὶς καὶ εὐ-
ξάμενος ἑξαυτῆς ἰασάμενος, ἐντειλάμενος αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλ-
λοις ὀρθρίτερον συνεδρεῦειν, αὐτὸς λουσάμενος καὶ τροφῆς με-
ταλαβῶν, ὕπνωσεν.

συγχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες σας, ἀφοσιώνοντας τοὺς ἑαυτοὺς σας ὅσο μπορεῖτε στὴν τελειότητα τῆς ἀγνείας, μπορεῖτε, ἀφοῦ γλιτώσετε ἀπὸ τὴν αἰώνια κόλαση, νὰ γίνετε κληρονόμοι τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν.

Ἄφοῦ εἶπε αὐτά, διέταξε νὰ πλησιάσουν ἐκεῖνοι ποὺ βασανίζονταν ἀπὸ πάθη, καὶ ἔτσι πολλοὶ ποὺ εἶχαν συγκεντρωθεῖ, ἔχοντας τὴν πεῖρα αὐτῶν ποὺ εἶχαν θεραπευθεῖ χθές, πλησίασαν. Καὶ ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἔβαλε τὰ χέρια του ἐπάνω τους καὶ προσευχήθηκε, αὐτομάτως τοὺς θεράπευσε, καὶ δίνοντας ἐντολὴ σ' αὐτοὺς καὶ στοὺς ἄλλους νὰ συγκεντρωθοῦν πιὸ πρῶι, ὁ ἴδιος λούστηκε, ἔφαγε καὶ κοιμήθηκε.

ΟΜΙΛΙΑ Γ'

Α'. Τῇ μὲν οὖν ἐν Τριπόλει τρίτῃ ἡμέρᾳ ὀρθρίτερον ἐξ ὕπνου ἐγερθεὶς ὁ Πέτρος εἰς τὸν κῆπον εἰσῆει, ἔνθα ἦν ὑδροχοεῖον μέγα, εἰς ὃ διηνεκῶς πλούσιον ἔρρεεν ὕδωρ. Ἐκεῖ λουσάμενος, εἶθ' οὕτως εὐξάμενος, ἡμᾶς δὲ περικαθεζομένους καὶ εἰς αὐτὸν ἀτενίζοντας ὥσπερ ἀκοῦσί τι βουλομένους συνεῖς, ἔφη·

Β'. Πολλή μοι δοκεῖ εἶναι διαφορὰ τῶν ἀγνοούντων πρὸς τοὺς πεπλανημένους. Ὁ γὰρ ἀγνοῶν εἰκέναι μοι δοκεῖ ἀνδρὶ ἐπ' εὐθηνουμένην πόλιν μὴ ὀρμᾶν βουλευθέντι, διὰ τὸ ἀγνοεῖν τὰ 10 ἐκεῖ καλά, ὁ δὲ πεπλανημένος μαθόντι μὲν τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἀγαθὰ, ἐν δὲ τῷ ὀρμᾶν κατὰ τὴν ὁδὸν τρίβον παραλλάξαντι καὶ διὰ τοῦτο πλανωμένῳ. Οὕτως οὖν μοι δοκεῖ πολλὴν διαφορὰν εἶναι τῶν εἰδῶλα σεβόντων πρὸς τοὺς ἐν θεοσεβείᾳ ἀλωμένους. Οἱ τε γὰρ εἰδῶλα σέβοντες ἀγνοοῦσι τὴν αἰώνιον ζωὴν, 15 οὗ εἴνεκεν οὐδὲ ὀρέγονται αὐτῆς· ὁ γὰρ μὴ ἴσασιν, ἀγαπᾶν οὐ δύνανται. Οἱ δὲ τὸν ἕνα Θεὸν σέβειν ἐλόμενοι καὶ αἰώνιον ζωὴν τοῖς ἀγαθοῖς δεδομένην μεμαθηκότες, εἴαν τι παρὰ τὰ δοκοῦντα τῷ Θεῷ ἢ πιστεύσωσιν ἢ ποιήσωσιν, εἰκάσι τοῖς τὴν μὲν πόλιν τῆς τιμωρίας ἐκβεβληκόσιν, ἐλθεῖν δὲ εἰς τὴν εὐθηνουμένην 20 ἐπιθυμοῦσιν, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ τῆς εὐθείας πλανηθεῖσιν.

Γ'. Ταῦτα αὐτοῦ διαλεγομένου ἡμῖν εἰσῆει τις τῶν ἡμετέρων ὁ ἐπὶ τῷ ἀπαγγέλλειν αὐτῷ τὰ τοιαῦτα καθεστηκῶς λέγων·

ΟΜΙΛΙΑ Ι'

Α'. Τὴν τρίτη λοιπὸν ἡμέρα ὁ Πέτρος, ἀφοῦ σηκώθηκε ἀπὸ τὸ ὕπνο πολὺ πρῶι, πῆγε στὸν κῆπο, ὅπου ὑπῆρχε μεγάλη δεξαμενὴ στὴν ὁποία ἔτρεχε διαρκῶς ἄφθονο νερό. Ἐκεῖ, ἀφοῦ λούστηκε, στὴ συνέχεια προσευχήθηκε καὶ κάθισε, καταλαβαίνοντας δὲ ὅτι ἐμεῖς ποὺ καθόμασταν τριγύρω του τὸν κοιτάζουμε στὰ μάτια, σὰν νὰ θέλαμε νὰ μᾶς πεῖ κάτι, εἶπε·

Β'. Νομίζω πὼς ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἄγνοια καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται σὲ πλάνη. Γιατί, ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἄγνοια μοῦ φαίνεται ὅτι μοιάζει μὲ ἄνδρα ποὺ δὲν θέλει νὰ πάει σὲ πόλη ποὺ εὐημερεῖ, ἐπειδὴ ἀγνοεῖ τὰ καλὰ ποὺ ὑπάρχουν ἐκεῖ· ἐνῶ αὐτὸς ποὺ βρίσκεται σὲ πλάνη μοιάζει μὲ ἄνδρα ποὺ ἔμαθε βέβαια τὰ ἀγαθὰ ποὺ ὑπάρχουν στὴν πόλη, καθὼς ὅμως βρισκόταν στὸν δρόμο, ἄλλαξε μονοπάτι καὶ γι' αὐτὸ περιπλανιέται. Ἔτσι λοιπὸν πιστεύω ὅτι ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ ἐκείνων ποὺ πιστεύουν στὰ εἰδῶλα καὶ ἐκείνων ποὺ περιπλανιόνται μέσα στὴ θεοσέβεια. Γιατί αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν στὰ εἰδῶλα ἀγνοοῦν τὴν αἰώνια ζωὴ, γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὴν ἐπιθυμοῦν· καθόσον αὐτὸ ποὺ δὲν γνωρίζουν, δὲνμποροῦν νὰ τὸ ἀγαποῦν. Ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπέλεξαν νὰ πιστεύουν τὸν ἕνα Θεὸ καὶ ἔμαθαν ὅτι στοὺς καλοὺς δίνεται αἰώνια ζωὴ, ἐὰν πιστεύουν ἢ κάνουν κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀρέσουν στὸν Θεό, μοιάζουν μ' ἐκείνους ποὺ ξέφυγαν βέβαια τὴν πόλη τῆς τιμωρίας καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἔρθουν στὴν πλούσια, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν παρεξέκλιναν ἀπὸ τὸν ἴσιο δρόμο καὶ περιπλανιόνται.

Γ'. Ἐνῶ ἐκεῖνος μᾶς ἔλεγε αὐτά, μῆκε κάποιος ἀπὸ τοὺς δικούς μας, ποὺ εἶχε ἐντολὴ νὰ τοῦ ἀναφέρει τὰ θέματα αὐτά, λέγοντας·

Πολλοὶ ὄχλοι, κύριε μου Πέτρε, πρὸ τῶν θυρῶν ἐστήκα-
σιν.

Ἐπιτρέψαντος οὖν αὐτοῦ πολὺς ἐπεισηλθεν ὄχλος. Ὁ δὲ ἐγερ-
θεις καὶ τῇ ἐχθῆς βάσει ἐπιστάς, τῷ τῆς θεοσεβείας ἔθει προσ-
5 αγορεύσας, ἔφη·

Θεοῦ τοῦ τὸν οὐρανὸν κτίσαντος καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ
ἐν αὐτοῖς πεποιηκότος, ὡς ὁ ἀληθῆς ἡμῖν εἶρηκε προφήτης, ὁ
ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν γεγονὼς ἄρχειν τε
καὶ κυριεύειν κατεστάθη, λέγω δὲ τῶν ἐν ἀέρι καὶ γῆ καὶ ὕδα-
10 σιν, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἔστι συνιδεῖν, ὅτι τῇ ἑαυτοῦ
συνέσει τὰ μὲν ἐν ἀέρι φέρει κάτω, τὰ ἐν βυθῷ ἀνάγει ἄνω, τὰ
ἐν γῆ ἀγρεύει, καίτοι γε κατ' ἀλκὴν αὐτοῦ πολλῶ μείζονα ὄντα,
λέγω δὲ ἐλέφαντας καὶ λέοντας καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια.

Δ'. Ὅτε μὲν τοι δίκαιος ἐτύγχανεν, καὶ πάντων παθημά-
15 των ἀνώτατος ἦν, ὡς ἀθανάτῳ σώματι τοῦ ἀλγεῖν πείραν λα-
βεῖν μὴ δυνάμενος, ὅτε δὲ ἤμαρτεν, ὡς ἐχθῆς καὶ τῇ πρὸ αὐτῆς
ἐδείξαμεν, ὡς δοῦλος γεγονὼς τῆς ἀμαρτίας πᾶσιν ὑπέπεσε
τοῖς παθήμασιν, πάντων καλῶν δικαίᾳ κρίσει στερηθεῖς. Οὐ
γὰρ εὐλογον ἦν, τοῦ δεδωκότος ἐγκαταλειφθέντος τὰ δοθέντα
20 παραμένειν τοῖς ἀγνώμοσιν. Ὅθεν ἐξ ὑπερβαλλούσης αὐτοῦ
εὐσπλαγχνίας πρὸς τὸ ἀπολαβεῖν ἡμᾶς ἅμα τοῖς πρώτοις καὶ τὰ
ἐσόμενα αἰώνια ἀγαθὰ, τὸν αὐτοῦ ἔπεμψε προφήτην. Ὁ δὲ προ-
φήτης πρὸς ὑμᾶς λέγειν ἡμῖν ἃ δεῖ φρονεῖν καὶ ποιεῖν ἐνετείλα-
το. Ἐλεσθε οὖν, ὃ ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ κεῖται ἐξουσία. Ἄ μὲν οὖν
25 δεῖ φρονεῖν, ἐστὶ ταῦτα· τὸν πάντα πεποιηκότα σέβειν Θεόν· ὃν
ἂν ἀπολάβητε τῷ νῶ, ἀπ' αὐτοῦ ἀπολήψεσθε ἅμα τοῖς πρώτοις
καλοῖς καὶ τὰ ἐσόμενα αἰώνια ἀγαθὰ.

Ε'. Πείσαι οὖν ἑαυτοὺς πρὸς τὰ συμφέροντα δυνήσεσθε,
εἰάν περ τῷ ἐμφωλεύοντι ἐν τῇ ὑμετέρᾳ καρδίᾳ δεινῶ ὄφει

Ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα, κύριέ μου Πέτρε, ὑπάρχει πολὺ πλῆθος.

Ὅταν λοιπὸν ἐκεῖνος τὸ ἐπέτρεψε, μπῆκε μέσα πολὺς κόσμος. Καὶ ἐκεῖνος, ἀφοῦ σηκώθηκε καὶ στάθηκε πάνω στὴ χθεσινὴ βάση καὶ τοὺς προσφώνησε κατὰ τὸ ἔθιμο τῆς θεοσεβείας, εἶπε:

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ, ποὺ κατασκεύασε τὸν οὐρανὸ καὶ δημιούργησε τὴ γῆ καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτά, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ γνήσιος προφήτης, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὀρίστηκε νὰ εἶναι ἄρχοντας καὶ νὰ ἐξουσιάζει, ἐννοῶ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ὑπάρχουν στὸν ἀέρα, στὴ γῆ καὶ μέσα στὰ νερά, ὅπως μπορεῖ νὰ διαπιστωθεῖ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, γιατί μετὰ τὴ σύνεσή του ἐκεῖνα ποὺ εἶναι στὸν ἀέρα τὰ φέρνει κάτω, ὅσα βρίσκονται στὸν βυθὸ τὰ φέρνει ἐπάνω, καὶ ὅσα εἶναι στὴ γῆ τὰ συλλαμβάνει, ἂν καὶ βέβαια ὡς πρὸς τὴ σωματικὴ δύναμη εἶναι πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἐννοῶ τοὺς ἐλέφαντες, τὰ λιοντάρια καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτά.

Δ'. Ὅταν λοιπὸν ἦταν δίκαιος, ἦταν καὶ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ ὅλες τὶς παθήσεις, ἐπειδὴ στὸ ἀθάνατο σῶμα του δὲν μποροῦσε νὰ αισθανθεῖ πόνο. Ὅταν ὅμως ἀμάρτησε, ὅπως δείξαμε χθὲς καὶ τὴν προηγούμενη μέρα, ἐπειδὴ ἔγινε δοῦλος τῆς ἀμαρτίας, ὑπέκυψε σὲ ὅλες τὶς παθήσεις καὶ στερήθηκε ὅλα τὰ καλὰ μετὰ δίκαιη ἀπόφαση. Γιατὶ δὲν ἦταν σωστό, ἐνῶ ἐγκαταλείφθηκε αὐτὸς ποὺ τὰ ἔδωσε, νὰ παραμένουν αὐτὰ ποὺ δόθηκαν στοὺς ἀχάριστους. Γι' αὐτό, ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ του εὐσπλαχνία, γιὰ νὰ ἀπολαύσουμε ἐμεῖς μαζὶ μετὰ τὰ πρῶτα καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ τοῦ μέλλοντος, ἔστειλε τὸν Προφήτη του. Ὁ Προφήτης δὲ πῆρε ἐντολὴ νὰ μᾶς πεῖ αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ πιστεύουμε καὶ νὰ κάνουμε. Διαλέξτε λοιπὸν αὐτὸν ποὺ εἶναι στὴ δική σας ἐξουσία. Ἐκεῖνα ποὺ πρέπει νὰ πιστεύετε εἶναι τὰ ἐξῆς: νὰ πιστεύετε τὸν Θεὸ ποὺ δημιούργησε τὰ πάντα· ἂν αὐτὸν τὸν ἀποδεχθεῖτε μετὰ τὸ νοῦ σας, θὰ ἀπολαύσετε ἀπὸ αὐτὸν μαζὶ μετὰ τὰ ἀρχικὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ποὺ θὰ ἔλθουν.

Ε'. Θὰ μπορέσετε δὲ νὰ πείσετε τοὺς ἑαυτοὺς σας γι' αὐτὰ ποὺ σᾶς συμφέρουν, ἔαν κατὰ κάποιο τρόπο ἐπαναλαμβάνετε

ὡσπερ ἐπάδοντες λέγητε· «Κύριον τὸν Θεὸν φοβηθήση, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις». Ἐκ παντὸς οὖν λογισμοῦ συμφέρει τὸ αὐτὸν μόνον φοβεῖσθαι, οὐχ ὡς ἄδικον, ἀλλ' ὡς δίκαιον. Καὶ γὰρ ἄδικόν τις φοβεῖται, μὴ ἀδίκως ἀναιρεθῆ, καὶ τὸν δίκαιον, 5 μὴ ἀμάρτη φωραθεῖς τιμωρηθῆ. Δύνασθε οὖν ἐν τῷ πρὸς αὐτὸν φόβῳ πολλῶν τῶν ἐπιβλαβῶν ἀπαλλαγῆναι φόβων. Ἐνα γὰρ τὸν πάντων κύριον καὶ ποιητὴν ἐὰν μὴ φοβεῖσθε, πάντων τῶν κακῶν δοῦλοι ἐπὶ τῇ ἐαυτῶν βλάβῃ ἔσεσθε, λέγω δὲ δαιμόνων καὶ παθημάτων καὶ παντὸς οἴῳ δὴ τινι τρόπῳ βλάπτειν δυνα- 10 μένου.

Σ'. Θαρσήσαντες οὖν πρόσιτε τῷ Θεῷ, οἱ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τῷ πάντων ἄρχειν καὶ κυριεύειν γεγεννημένοι, οἳ τινες ἔχετε αὐτοῦ ἐν μὲν τῷ σώματι τὴν εἰκόνα, ὁμοίως τε ἔχετε ἐν τῷ νῷ τῆς γνώμης τὴν ὁμοιότητα. Ἐπεὶ οὖν ἀλόγοις ζώοις ἐοικότα 15 πράξαντες ἐκ τῆς ψυχῆς ὑμῶν τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν ἀπώλεσατε, ὡσπερ χοῖροι γενόμενοι δαιμόνων αἰτήματα ἐγένεσθε. Ἐὰν οὖν τοῦ Θεοῦ νόμον ἀναδέξησθε, ἄνθρωποι γίνεσθε. Οὐ γὰρ οἶον ἀλόγοις ἔστιν εἰπεῖν «οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις», καὶ τὰ ἐξῆς. Διὸ μὴ φθονήσητε ἑαυτοῖς εἰς τὴν πρώτην 20 ἀνακαλούμενοι εἰσελθεῖν εὐγένειαν. Δυνατὸν γάρ ἐστιν, ἐὰν τῷ Θεῷ διὰ τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἐξομοιωθῆτε. Καὶ διὰ τὴν ὁμοιότητα υἱοὶ ἐκείνου εἶναι λογισθέντες πάντων δεσπότης ἀποκαταστῆναι δυνήσεσθε.

Ζ'. Ἄρξασθε οὖν ἀποδύεσθαι τῶν κενῶν εἰδώλων τοὺς 25 ἐπιλαβεῖς φόβους, ὅπως τὴν ἄδικον φύγητε δουλείαν. Δεσπότης γὰρ γεγόνασιν ὑμῶν ἐκεῖνοι, οἳ καὶ εἰς δούλους ὑμῖν ἄχρηστοι τυγχάνουσιν. Λέγω δὲ περὶ ὕλης τῶν ἀψύχων ἀγαλμάτων τῶν μηδὲ πρὸς τὸ δουλεύειν ὑμῖν χρησιμευόντων. Οὔτε γὰρ ἀκούει, οὔτε βλέπει, οὔτε αἰσθάνεται, ἀλλ' οὐδὲ μὴν κινηθῆναι δύναται.

στο τρομερό φίδι που φωλιάζει μέσα στις καρδιές σας, λέγοντας: «νά φοβάσαι τὸν Κύριο καὶ Θεό σου, καὶ αὐτὸν μόνο νὰ λατρεύεις»¹. Ἀπὸ κάθε λογισμὸ λοιπὸν σᾶς συμφέρει μόνο αὐτὸν θὰ φοβάσθε, ὄχι ἐπειδὴ εἶναι ἄδικος, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι δίκαιος. Γιατὶ φοβᾶται κανεὶς τὸν ἄδικο, μήπως σκοτωθεῖ ἄδικα, καὶ τὸν δίκαιο, μήπως συλληφθεῖ ἐπ' αὐτοφῶρῳ νὰ ἀμαρτάνει καὶ τιμωρηθεῖ. Μπορεῖτε ἐπομένως μὲ τὸν φόβο πρὸς αὐτὸν νὰ ἀπαλλαγεῖτε ἀπὸ πολλοὺς ἐπιβλαβεῖς φόβους. Γιατί, ἐὰν δὲν φοβόσαστε τὸν ἕνα Κύριο καὶ δημιουργὸ τῶν ὄλων, θὰ γίνετε δοῦλοι ὄλων τῶν κακῶν, πρὸς βλάβη τοῦ ἑαυτοῦ σας, ἐννοῶ τῶν δαιμόνων καὶ τῶν παθήσεων καὶ κάθε ἄλλου πού μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο μπορεῖ νὰ σᾶς βλάψει.

Σ'. Πάρτε λοιπὸν θάρρος καὶ πλησιάστε στὸν Θεό, σεῖς πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πλασθήκατε νὰ εἴστε ἄρχοντες καὶ κυρίαρχοι σ' ὅλα, σεῖς πού στὸ σῶμα σας ἔχετε τὴν εἰκόνα τοῦ καὶ στὸ νοῦ σας τὴν ὁμοιότητα τοῦ λογικοῦ. Γιατί, κάνοντας πράξεις πού μοιάζουν μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, χάσατε ἀπὸ τὴν ψυχὴ σας τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ σὰν χοῖροι γίνετε ὑποχείριοι τῶν δαιμόνων. Ἐὰν λοιπὸν ἀποδεχθεῖτε τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, γίνεσθε ἄνθρωποι. Γιατί δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ πεῖ στὰ ἄλογα ζῶα, «νά μὴ φονεύσεις, νὰ μὴ μοιχεύσεις, νὰ μὴ κλέψεις»², καὶ τὰ παρακάτω. Γι' αὐτὸ μὴ λυπηθεῖτε γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας πού προσκαλεῖσθε νὰ ἐπανέλθετε στὴν ἀρχικὴ εὐγένειά σας. Γιατί εἶναι δυνατὸ, ἐφόσον μὲ τίς καλὲς πράξεις σας ἐξομοιωθεῖτε μὲ τὸν Θεό. Καὶ ἀφοῦ ἐξαιτίας τῆς ὁμοιότητάς σας θεωρηθεῖτε υἱοὶ ἐκείνου, θὰ μπορέσετε νὰ γίνετε κύριοι τῶν ὄλων.

Ζ'. Ἀρχίστε λοιπὸν νὰ βγάζετε ἀπὸ πάνω σας τοὺς ἐπιβλαβεῖς φόβους τῶν κενῶν εἰδώλων, γιὰ ν' ἀποφύγετε τὴν ἄδικη δουλεία. Γιατί ἔγιναν κύριοί σας ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καὶ ὡς δοῦλοι σᾶς εἶναι ἄχρηστοι. Ἐννοῶ φυσικὰ τὰ ὑλικά τῶν ἀψυχῶν ἀγαλμάτων, πού δὲν σᾶς χρησιμεύουν οὔτε στὸ νὰ σᾶς ὑπηρετοῦν. Γιατί οὔτε ἀκοῦν, οὔτε βλέπουν, οὔτε αἰσθάνονται, ἀλλὰ οὔτε

1. Ματθ. 4,10.

2. Ἔξ. 20,13-14.

Εἰ γὰρ βούλεται τις ὑμῶν οὕτως ὁρᾶν ὡς ὁρᾷ, καὶ ἀκούειν ὡς ἀκούει, καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ κινεῖσθαι; Ἄλλ' ἀπειή τοιαύτη λοιδορία λοιδορεῖν πάνθ' ὄντινοῦν ἄνθρωπον, εἰκόνα περιφέροντα Θεοῦ, εἰ καὶ τὴν ὁμοιότητα ἀπώλεσεν.

5 Η'. Τοὺς γοῦν θεοὺς ὑμῶν τοὺς χρυσεούς καὶ ἀργυρέους ἢ καὶ ἐξ ἄλλης τινὸς ὕλης γεγεννημένους, εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν φύσιν ἀποκαταστήσατε, εἷς τε φιάλας λέγω καὶ λεκάνας καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ὅσα ὑμῖν πρὸς ὑπηρεσίαν χρήσιμα εἶναι δύνатаι. Καὶ ταῦτα ὑμῖν ἀπαρχῆς δοθέντα ἀγαθὰ ἀποκατασταθῆναι δυ-
10 νηθήσεται. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖτε· Οὐκ ἐῷσι ἡμᾶς τοῦτο ποιῆσαι οἱ τῶν ἐφεστώτων νόμοι. Καλῶς, ὅτι νόμοι, καὶ οὐκ αὐτῶν τῶν εἰκαίων σεβασμᾶτων ἢ μὴ οὔσα δύνάμις. Πῶς οὖν αὐτοὺς θεοὺς νενομίκατε ὑπ' ἀνθρωπίνων νόμων ἐκδικουμένους, ὑπὸ κυνῶν φρουρουμένους, ὑπ' ὄχλων φυλασσομένους; Καὶ ταῦτα
15 ἐὰν χρύσεια ἢ ἀργύρεα ἢ χάλκεα· τὰ γὰρ λίθινα ἢ ὀστράκινα ὑπὸ τῆς ἀτιμίας φυλάσσεται, ὅτι οὐδεὶς ἀνθρώπων λίθινον ἢ ὀστράκινον ὀρέγεται κλέψαι θεόν. Ὡστε μεγάλῳ κινδύνῳ ὑπόκεινται οἱ ἐκ πολυτελεστέρας ὕλης γεγεννημένοι ὑμῶν θεοί. Πῶς δὴ καὶ θεοί εἰσιν, κλεπτόμενοι, χωνευόμενοι, σταθμιζόμενοι, φρουρού-
20 μενοι;

Θ'. Ὡ τῶν ταλαιπώρων ἀνθρώπων φρένες, νεκρῶν νεκρότερα δεδιότων· οὐδὲ γὰρ νεκρὰ αὐτὰ λέγειν δύναμαι, τὰ μηδέποτε ζήσαντα, ἐκτὸς εἰ μὴ τάφοι ἀρχαίων ἀνθρώπων εἰσίν. Ἐνίοτε γὰρ ἐπιβάς τις ἀγνώστοις τόποις οὐκ οἶδεν, οὓς ὁρᾷ
25 ναοὺς πότερόν ποτε νεκρῶν ἀνδρῶν μνήματά ἐστιν, ἢ τῶν λεγομένων θεῶν· πυθόμενος δὲ καὶ ἀκούσας ὅτι θεῶν, προσεκύνησεν οὐκ αἰδεσθεῖς, ὅτι, εἰ μὴ ἐξετάσας μεμαθήκοι, διὰ τὸ ἴσον τῆς ὁμοιότητος, ὡς νεκροῦ μνημεῖον ἂν παρεληλύθει. Πλὴν οὐ χρή με πρὸς τῆς τοιαύτης δεισιδαιμονίας πολλὴν παρέχειν ἀπό-

καὶ νὰ κινηθοῦν μποροῦν. Ἡ μήπως κάποιος ἀπὸ σᾶς θέλει νὰ βλέπει ὅπως βλέπουν καὶ νὰ ἀκούει ὅπως ἀκούουν, καὶ νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ κινεῖται; Ἀλλὰ μακριὰ ἀπὸ μᾶς νὰ βρίζουμε μὲ τέτοια βρισιὰ γενικὰ ὁποιοδήποτε ἄνθρωπον ποὺ περιφέρει τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἂν ἔχασε τὴν ὁμοιότητά του πρὸς Ἐκεῖνον.

Η'. Τοὺς θεοὺς σας λοιπὸν τοὺς χρυσοὺς καὶ τοὺς ἀργυροὺς ἢ καὶ τοὺς καμωμένους ἀπὸ κάποια ἄλλη ὕλη, ξαναφέрте τους στὴν ἀρχικὴ τους φύση, ἐννοῶ νὰ τοὺς κάνετε φιάλες καὶ λεκάνες καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ μποροῦν νὰ εἶναι χρήσιμα γιὰ νὰ σᾶς ὑπηρετοῦν. Καὶ αὐτὰ θὰ μπορέσετε νὰ τὰ ξανακάνετε ἀγαθὰ, ὅπως σᾶς δόθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἀλλὰ ἴσως πεῖτε· Δὲν μᾶς ἀφήνουν νὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ οἱ νόμοι τῶν κρατούντων. Καλῶς, ἀφοῦ εἶναι οἱ νόμοι καὶ ὄχι ἡ ἀνύπαρκτη δύναμη αὐτῶν τῶν μάταιων σεβασμάτων. Πῶς ὅμως τοὺς θεωροῦσατε θεοὺς αὐτοὺς ποὺ παίρνουν ἐκδίκηση ἀπὸ ἀνθρώπινους νόμους, φρουροῦνται ἀπὸ σκυλιὰ καὶ φυλάσσονται ἀπὸ τὰ πλήθη; Καὶ αὐτὰ βέβαια ὅταν εἶναι χρυσᾶ, ἀσημένια ἢ χάλκινα· γιὰ τὰ πέτρινα ἢ πήλινα φυλάσσονται ἀπὸ τὴν περιφρόνηση, ἐπειδὴ κανένας ἄνθρωπος δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ κλέψει πέτρινο ἢ πήλινο θεό. Ὡστε σὲ μεγάλο κίνδυνο βρίσκονται οἱ θεοὶ σας ποὺ εἶναι κατασκευασμένοι ἀπὸ πολυτελῆ ὕλη. Τότε λοιπὸν πῶς εἶναι θεοί, ὅταν κλέβονται, λειώνουν σὲ χωνευτήρι, ζυγίζονται καὶ φρουροῦνται;

Θ'. Ἀλίμονο στὰ μυαλὰ τῶν ταλαίπωρων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται τὰ πιὸ νεκρὰ καὶ ἀπὸ τοὺς νεκρούς· γιὰ τὸ δὲν μπορῶ νὰ ὀνομάσω νεκρὰ αὐτὰ ποὺ ποτὲ δὲν ἔζησαν, ἐκτὸς ἂν εἶναι τάφοι ἀρχαίων ἀνθρώπων. Γιὰ τὸ μερικὲς φορές πηγαίνοντας κανεῖς σὲ ἄγνωστους τόπους δὲν γνωρίζει οἱ ναοὶ ποὺ βλέπει τί ἀπὸ τὰ δύο εἶναι μνήματα νεκρῶν ἀνδρῶν, ἢ αὐτῶν ποὺ ὀνομάζονται θεοί. Ρωτώντας ὅμως καὶ ἀκούοντας ὅτι εἶναι τάφοι θεῶν, δὲν ντρέπεται νὰ προσκυνήσει, ἐνῶ ἂν δὲν μάθαινε ρωτώντας, ἐξαιτίας τῆς ὁμοιότητάς τους ποὺ εἶναι ἴδια, θὰ τὸ ἀντιπαρερχόταν ὡς τάφο κάποιου νεκροῦ. Ἀλλὰ δὲν χρειάζεται γι' αὐτὴ τὴν δεισιδαιμονία νὰ δώσω πολλὰς ἀποδείξεις. Γιὰ τὸ εἶ-

δειξιν. Ράδιον γάρ ἐστι τῷ θέλοντι νοῆσαι, ὅτι οὐδέν ἐστιν, ἐκτὸς εἰ μὴ τις οὐ βλέπει. Πλὴν κἂν νῦν ἄκουσον, ὅτι οὐκ ἀκούει, καὶ νόησον, ὅτι οὐ νοεῖ. Χεῖρες γὰρ αὐτὸ θανόντος ἀνθρώπου ἐποίησαν. Εἰ δὲ ὁ ποιήσας ἐτελεύτησεν, πῶς τὸ ὑπ' αὐτοῦ γεγονὸς οὐ λυθήσεται; Τί οὖν θνητοῦ ἔργον προσκυνεῖς, παντελῶς ἀναίσθητον ὄν; Ὅποτε οἱ λογισμοὺς ἔχοντες οὐδὲ τὰ ζῶα προσκυνοῦσιν, οὐδὲ στοιχεῖα τὰ ὑπὸ Θεοῦ γεγενημένα κολακεύουσιν, λέγω δὲ οὐρανόν, ἥλιον, σελήνην, ἀστραπήν, θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς ὀρθῶς κρίνοντες, μηδὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγόμενα προσκυνεῖν, ἀλλὰ τὸν τούτων δημιουργὸν καὶ πάροχον σέβειν Θεόν. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ αὐτὰ χαίρει, ὅτι τὴν τοῦ πεπονηκότος τιμὴν οὐδεὶς αὐτοῖς προσῆψεν.

I'. Αὐτοῦ γὰρ μόνου ἐστὶν ἡ ἔντιμος δόξα τοῦ μόνου ἀγενήτου, ὅτε τὰ λοιπὰ πάντα γενητὰ τυγχᾶνει. Ὡς οὖν τοῦ ἀγενήτου τοῦ ἴδιον τὸ Θεὸς εἶναι, οὕτω πᾶν ὀτιοῦν γεγόμενον θεὸς τῷ ὄντι οὐκ ἔστιν. Πρὸ πάντων οὖν ἐννοηθῆναι ὀφείλετε τὴν τοῦ ἐν ὑμῖν ἀπατῶντος ὄψεως κακοῦργον ἐπίνοιαν, ὃς φρονίμως ὑμᾶς ἀπατᾷ ὑποσχέσει κρείττονος λογισμοῦ, ἔρπων ὑμῶν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου εἰς τὸν νωτιαῖον μυελὸν καὶ μέγα κέρδος ἡγούμενος τὴν ὑμετέραν ἀπάτην.

IA'. Εἰδὼς γὰρ τὸν ἀπαρχῆς νόμον, ὅτι ἐὰν ὑμᾶς εἰς ὑπόνοιαν τῶν δήποτε λεγομένων θεῶν ἐνέγκῃ, μόνον ἵνα εἰς τὸ τῆς μοναρχίας ἀγαθὸν ἀμάρτητε, κέρδος αὐτῷ γίνεται ἢ ὑμῶν καταστροφή. Λόγω δὲ τούτῳ ὅτι γῆν ἤσθιε καταδικασθεῖς, τὸν δι' ἀμαρτίαν εἰς γῆν λυθέντα, γῆν γεγόμενον, ἐσθίειν ἔχει ἐξουσίαν, τῶν ψυχῶν ὑμῶν εἰς τὴν τοῦ πυρὸς αὐτοῦ γαστέρα χωρουσῶν. Ἴνα οὖν ταῦτα πάθητε, πᾶσαν τὴν καθ' ὑμῶν ὑμῖν ὑποβάλλει οἴησιν.

IB'. Ἀπ' αὐτοῦ γὰρ πᾶσαι αἱ κατὰ τῆς μοναρχίας ἀπατηλοὶ τῷ νῶ ὑμῶν ἐπὶ βλάβῃ ἐνσπείρονται ὑπολήψεις. Πρῶτον μὲν ἵνα μὴ τοὺς τῆς θεοσεβείας ἀκούσαντες λόγους τὴν τῶν κα-

ναι εὐκολο σ' ἐκεῖνον ποῦ θέλει νὰ καταλάβει, ὅτι δὲν εἶναι τίποτα, ἐκτὸς ἐὰν κανεῖς δὲν βλέπει. Ἄλλὰ ἔστω καὶ τώρα ἄκουσε, ὅτι δὲν ἀκούει, καὶ κατάλαβε, ὅτι δὲν καταλαβαίνει. Γιατὶ αὐτὸ τὸ ἔκαναν χέρια ἀνθρώπου ποῦ πέθανε. Ἐὰν πέθανε αὐτὸς ποῦ τὸ ἔκανε, πῶς δὲν θὰ διαλυθεῖ αὐτὸ ποῦ ἔγινε ἀπὸ ἐκεῖνον; Τί λοιπόν; προσκυνεῖς ἔργο θνητοῦ ἀνθρώπου, ποῦ εἶναι ἐντελῶς ἀνάισθητο; Τῆ στιγμῆ ποῦ ὅσοι ἔχουν μυαλὸ οὔτε τὰ ζῶα προσκυνοῦν, οὔτε τὰ στοιχεῖα ποῦ ἔγιναν ἀπὸ τὸν Θεὸ κολακεύουν, ἐνωῶ τὸν οὐρανὸ, τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη, τὴν ἀστραπή, τὴ θάλασσα καὶ ὅλα ὅσα βρίσκονται σ' αὐτά, κρίνοντας σωστά, νὰ μὴ προσκυνοῦν αὐτὰ ποῦ ἔγιναν ἀπὸ ἐκεῖνον, ἀλλὰ νὰ σέβονται τὸν δημιουργὸ καὶ χορηγὸ αὐτῶν Θεό. Γιατὶ γι' αὐτὸ καὶ αὐτὰ χαίρονται, ἐπειδὴ κανένας δὲν τοὺς ἀπέδωσε τὴν τιμὴ τοῦ δημιουργοῦ.

Ι'. Γιατὶ μόνο σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ τιμητικὴ δόξα, ποῦ εἶναι ὁ μόνος ἄκτιστος, ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι κτιστά. Ὅπως λοιπὸν γνῶρισμα τοῦ ἄκτιστου εἶναι τὸ ὅτι εἶναι Θεός, ἔτσι κάθε τι ποῦ κτίστηκε, πραγματικὰ δὲν εἶναι θεός. Πρὶν ἀπὸ ὅλα ἐπομένως πρέπει νὰ καταλάβετε τὴν ἐφεύρεση τοῦ κακούργου φιδιοῦ ποῦ ὑπάρχει μέσα σας καὶ σᾶς ἐξαπατᾷ, τὸ ὁποῖο φίδι σᾶς ἐξαπατᾷ φρόνιμα μὲ τὴν ὑπόσχεση ἀνώτερου συλλογισμοῦ, πηγαίνει ἔρποντας ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλό σας στὸν νωτιαῖο μυελό σας καὶ θεωρεῖ ὅτι εἶναι μεγάλο κέρδος ἢ δική σας ἐξαπάτηση.

ΙΑ'. Γιατί, γνωρίζοντας τὸν ἀρχικὸ νόμο, ὅτι, ἐὰν σᾶς κάνει νὰ βάλετε στὸ νοῦ σας τὴν ὑπαρξὴ αὐτῶν ποῦ ὀνομάζονται θεοί, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἀμαρτήσετε ὡς πρὸς τὸ ἀγαθὸ τῆς μονοθεΐας, ἢ δική σας καταστροφὴ εἶναι γι' αὐτὸ κέρδος, γιὰ τὸν ἐξῆς λόγο· ἐπειδὴ καταδικάστηκε νὰ τρώει χῶμα, αὐτὸν ποῦ ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας του διαλύεται στὴ γῆ καὶ γίνεται χῶμα, ἔχει δικαίωμα νὰ τὸν τρώει, καὶ ἔτσι οἱ ψυχές σας μπαίνουν μέσα στὴν πύρινη κοιλία του. Γιὰ νὰ τὰ πάθετε λοιπὸν αὐτά, σᾶς ὑπαγορεύει ὅλη αὐτὴ τὴν ἐναντίον σας ἐσφαλμένη γνώμη.

ΙΒ'. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸν ὑπαγορεύονται ὅλες οἱ ἀπατηλές ἐναντίον τῆς μονοθεΐας ἀντιλήψεις στὸν νοῦ σας γιὰ νὰ σᾶς βλάψουν. Καὶ πρῶτον, γιὰ νὰ μὴ ἀκούσετε τοὺς λόγους τῆς θεοσέ-

κῶν αἰτίαν ἀπελάσητε ἄγνοιαν, προφάσει γνώσεως ἐνεδρεύει, δούς τὰ μὲν πρῶτα μιᾷ τῇ κατὰ πάντων προλήψει χρώμενος, ἥτις ἐστὶ τὸ νομίζειν καὶ κακῶς βεβουλεῦσθαι, ὅτι ἐὰν μὴ τις ἀκούσῃ τοῦ τῆς θεοσεβείας λόγου, οὐκ ἔστιν ἔνοχος τῇ κρίσει.

5 Διὸ καὶ οὕτως ἀπατώμενοί τινες ἀκούειν οὐ θέλουσιν, ἵνα ἀγνοῶσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι ἡ ἄγνοια αὐτὴ καθ' αὐτὴν ἰκανὸν θανάσιμόν ἐστι φάρμακον. Οὐ γάρ, εἴ τις προσλάβοι θανασίμου φαρμάκου ἀγνοῶν, οὐκ ἀποθνήσκει. Οὕτω φυσικῶς αἱ ἁμαρτίαι ἀναιροῦσι τὸν ἁμαρτάνοντα, κἂν ἀγνοῶν πράσῃ ἢ μὴ δεῖ.

10 ΙΓ'. Εἰ δὲ ἐπὶ παρακοῆ λόγων κρίσις γίνεται, πολλῶ μᾶλλον ὁ Θεὸς ὀλοθρεύσει τοὺς μὴ θελήσαντας τὴν εἰς αὐτὸν θρησκείαν ἀναδέξασθαι. Ὁ γὰρ μὴ θέλων μαθεῖν ἵνα μὴ ἔνοχος ᾗ, ἤδη ὡς εἰδῶς κρίνεται. Ἐγὼ γὰρ ὃ μὴ ἀκούσαι θέλει· ὥστε οὐδὲν δύναται πρὸς ἀπολογίαν ἐπίνοια πρὸς καρδιογνώστην
15 Θεόν. Διὸ φεύγετε τοῦ ὄψεως τὴν πανοῦργον ὑποβαλλομένην ὑμῶν τῶ νῶ ἐνθύμησιν. Ἴνα δὴ καὶ ὄντως ἀγνοήσας τις τὸν παρόντα βίον τελευτήσῃ, ἔγκλημα ἔξει, ὅτι βιώσας χρόνον οὐκ ἔγνων τίς αὐτῶ τε καὶ τῶν αὐτῶ ἐπιχορηγηθεισῶν τροφῶν ὑπῆρξεν εὐεργέτης, καὶ ὅτι ὡς ἀναίσθητος καὶ ἀχάριστος πολὺ
20 ἀνάξιος δοῦλος τῆς τοῦ Θεοῦ ἀποδοκιμάζεται βασιλείας.

ΙΔ'. Πάλιν τε ὑποβάλλει ὑμῖν ὁ δεινὸς ὄφεις ὑπόληψιν, τοῦτο νοεῖν καὶ λέγειν τοῦτο αὐτό, ὃ σχεδὸν οἱ πλεῖστοι ὑμῶν λέγουσιν· Ἴσμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ πάντων Κύριος, ἀλλὰ καὶ οὗτοι θεοὶ εἰσιν. Ὅνπερ γὰρ τρόπον εἷς ἐστὶν ὁ Καῖσαρ,
25 ἔχει δὲ ὑπ' αὐτὸν τοὺς διοικητάς, ὑπατικούς, ἐπάρχους, χιλιάρχους, ἑκατοντάρχους, δεκαδάρχους, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνὸς ὄν-

βειας καὶ διώξετε τὴν ἄγνοια πού εἶναι αἰτία τῶν κακῶν, χρησιμοποιοεῖ ὡς παγίδα τὴ δικαιολογία τῆς γνώσεως, πού τὴ δίνει στὴν ἀρχή, χρησιμοποιοῦντας μιὰ ἐναντίον ὄλων ἀντίληψη, ἡ ὁποία συνίσταται στὸ νὰ πιστεύουν καὶ νὰ σκέφτονται κακῶς, ὅτι, ἐὰν κάποιος δὲν ἀκούσει τὸ λόγο τῆς θεοσέβειας, δὲν θὰ εἶναι ἔνοχος κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐξαπατῶνται μερικοὶ καὶ δὲν θέλουν νὰ ἀκούσουν, γιὰ νὰ ἔχουν ἄγνοια, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι ἡ ἄγνοια ἢ ἴδια ἀπὸ μόνη τῆς εἶναι ἀρκετὰ θανάσιμο δηλητήριο. Γιατὶ δὲν εἶναι σωστό, ὅτι, ὅποιος παίρνει θανάσιμο δηλητήριο ἀγνοῶντας το, δὲν πεθαίνει. Ἔτσι κατὰ τρόπο φυσικὸ οἱ ἁμαρτίες καταστρέφουν ἐκεῖνον πού ἁμαρτάνει, ἔστω καὶ ἂν κάνει αὐτὰ πού δὲν πρέπει ἀπὸ ἄγνοια.

ΙΓ'. Ἐὰν πάλι ἡ καταδίκη γίνεται γιὰ παρακοὴ τῶν λόγων, ὁ Θεὸς θὰ ἐξολοθρεύσει πολὺ περισσότερο ἐκείνους πού δὲν θέλησαν νὰ δεχθοῦν τὴ θρησκεία πού ἀναφέρεται σ' αὐτόν. Γιατὶ ἐκεῖνος πού δὲν θέλει νὰ μάθει, γιὰ νὰ μὴ εἶναι ἔνοχος, καταδικάζεται ἤδη σὰν νὰ γνωρίζει· καθόσον γνωρίζει αὐτὸ πού δὲν θέλει νὰ ἀκούσει. Ὡστε ἡ ἐφεύρεση αὐτὴ δὲν κατορθώνει τίποτα ὡς δικαιολογία στὸν καρδιογνώστη Θεό. Γι' αὐτὸ νὰ ἀποφεύγετε τὴν πανούργα σκέψη τοῦ φιδιοῦ πού σᾶς ὑπαγορεύεται στὸν νοῦ. Ἐξάλλου καὶ ἂν πεθάνει κανεὶς καὶ φύγει ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ ἀγνοῶντας πραγματικά, πάλι θὰ εἶναι ἔνοχος κατηγορίας, ἐπειδὴ ζῶντας τόσον χρόνο δὲν ἔμαθε ποιὸς ἦταν ὁ εὐεργέτης αὐτοῦ καὶ τῶν τροφῶν πού τοῦ χορηγήθηκαν, καὶ ὅτι, ὡς ἀνάσθητος καὶ ἀχάριστος πολὺ ἀνάξιος δούλος, ἀποδοκιμάζεται ἀπὸ τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

ΙΔ'. Ἀλλὰ καὶ πάλι τὸ τρομερὸ φίδι σᾶς ὑπαγορεύει τὴν ἀντίληψη, νὰ σκέφτεστε καὶ νὰ λέτε ἀκριβῶς τὸ ἴδιο πού λένε οἱ περισσότεροι σχεδὸν ἀπὸ σᾶς· Γνωρίζουμε καὶ ἐμεῖς ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Κύριος τῶν ὄλων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ εἶναι θεοί. Γιατί, ὅπως ἓνας εἶναι ὁ Καίσαρας, ἀλλὰ ἔχει κάτω ἀπὸ αὐτὸν τοὺς διοικητές, τοὺς ὑπατικούς, τοὺς ἐπάρχους, τοὺς χιλιάρχους, τοὺς ἑκατοντάρχους, τοὺς δεκαδάρχους, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ἐνῶ ἓνας

τος τοῦ μεγάλου Θεοῦ ὡσπερ Καίσαρος καὶ οὗτοι κατὰ τὸν τῶν ὑποκειμένων ἐξουσιῶν λόγον θεοὶ εἰσιν, ὑποκείμενοι μὲν ἐκείνῳ, διοικοῦντες δὲ ἡμᾶς. Ἀκούσατε οὖν οἱ ταύτῃ τῇ ὑπονοίᾳ ὡς δεινῶ ἀπολειφθέντες ἰῶ ὑπ' αὐτοῦ, λέγω δὲ τοῦ παραδειγματος τὴν κακὴν ὑπόνοιαν, ὅπως εἰδῆτε τί καλὸν καὶ τί πονηρόν· οὕτω γὰρ ἀνεβλέψατε, ὅτι οὐδὲ τοῖς προβαλλομένοις ὑφ' ὑμῶν ἐνορᾶτε.

ΙΕ'. Εἰ γὰρ φατε, ὡς εἰς τὸν τοῦ Καίσαρος λόγον τὸν Θεὸν ἔχειν τὰς ὑποκειμένας ἐξουσίας, τοὺς λεγομένους θεοὺς, οὐδ' οὕτω τῶ ὑμῶν στοιχεῖτε παραδείγματι. Εἰ γὰρ ἐστοιχεῖτε, ἐχρῆν τοῦτ' εἰδέναι, ὅτι, ὡς οὐκ ἔξεστι τὸ Καίσαρος ὄνομα ἐτέρῳ δοῦναι, λέγω δὴ ἢ ὑπάτῳ ἢ ἐπάρχῳ ἢ χιλιάρχῳ ἢ ἐτέρῳ τινὶ (ὅτι ὁ διδοὺς οὐ ζήσεται, καὶ ὁ λαμβάνων ἀναιρεθήσεται), οὕτως ἐκ τοῦ ὑμετέρου παραδείγματος τὸ Θεοῦ ὄνομα ἐτέρῳ δοθῆναι οὐκ ἔξεστιν· ἐπεὶ καὶ ὁ πειραθεὶς εἴτε λαβεῖν εἴτε δοῦναι ἀπόλλυται. Εἰ δὲ ἐπ' ἀνθρώπου ὕβρις δίκην παρέχει, πολλῶ μᾶλλον οἱ ἐτέρους θεοὺς λέγοντες ὡς Θεὸν ὑβρίσαντες αἰωνίῳ ὑποκείσονται κολάσει. Καὶ εὐλόγως, ὅτι τὸ εἰς τὴν αὐτοῦ μοναρχίαν παραδοθὲν ὑμῖν τιμᾶν ὄνομα πάσῃ ἢ ἡδυνήθητε ὑπεβάλατε ὕβρει· οὐ γὰρ τὸ ὄντως ἐστὶν αὐτοῦ ὄνομα Θεός, ἀλλ' ὑμεῖς τέως παρειληφότες ὑβρίσατε ὃ ἐδόθη ὑμῖν, ἵνα ὡς ἂν αὐτῶ χρήσησθε, εἰς τὸ ὄντως αὐτοῦ ὄνομα λογισθῆ· ὑμεῖς δὲ αὐτὸ πάσῃ ὕβρει ὑπεβάλατε.

ΙΣ'. Αὐτίκα γοῦν τῶν Αἰγυπτίων ὑμῶν οἱ ἀρχηγέται, οἱ περὶ μετεωρολογίας ἀύχοῦντες καὶ τῶν ἄστρων τὰς φύσεις διακρίνειν ἐπαγγελλόμενοι, ὑπὸ κακῆς αὐτοῖς ἐνδομηχούσης ὑπονοίας πάσῃ αὐτὸ ἀτιμία ὅσον τὸ κατ' αὐτοὺς ὑπέβαλον. Οἱ μὲν

εἶναι ὁ μέγας Θεός, ὅπως ὁ Καίσαρας, καὶ αὐτοὶ σύμφωνα μετὰ τὴν λογικὴν τῶν ὑφισταμένων ἐξουσιῶν εἶναι θεοί, ποὺ εἶναι κατώτεροι ἀπὸ ἐκεῖνον, ἀλλὰ διοικοῦν ἐμᾶς. Ἀκοῦστε λοιπὸν ὅσοι διατηρεῖτε ἀκόμα τὴν ὑπόνοια αὐτοῦ ὡς φοβερὸν δηλητήριον, καὶ ἐννοῶ τὴν κακὴν ὑποψία τοῦ παραδείγματος, γὰρ νὰ μάθετε τί εἶναι καλὸ καὶ τί κακό· γιὰτὶ ἀκόμα δὲν ἀνοίξατε τὰ μάτια σας, ἀφοῦ δὲν ἀντιλαμβάνεσθε οὔτε αὐτὰ ποὺ προβάλλετε ὡς ἐπιχειρήματα σεῖς οἱ ἴδιοι.

ΙΕ΄. Γιατί, ἐὰν ἰσχυρίζεσθε ὅτι, σύμφωνα μετὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Καίσαρα, ὁ Θεὸς ἔχει ὑφιστάμενες ἐξουσίες αὐτοῦ ποὺ ὀνομάζονται θεοί, οὔτε μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸ συμφωνεῖτε μετὰ τὸ παράδειγμά σας. Γιατί, ἂν συμφωνούσατε, ἔπρεπε νὰ γνωρίζετε τὸ ἐξῆς· ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δίνεται τὸ ὄνομα τοῦ καίσαρα σὲ ἄλλον, καὶ ἐννοῶ σὲ ὑπάτο ἢ ἑπαρχο ἢ χιλιάρχο ἢ σὲ κάποιον ἄλλο (γιὰτὶ ἐκεῖνος ποὺ τὸ δίνει δὲν θὰ ζήσει, καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὸ παίρνει θὰ σφαιρασθεῖ)· ἔτσι, σύμφωνα μετὰ τὸ δικό σας παράδειγμα, τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δοθεῖ σὲ ἄλλον, γιὰτὶ αὐτὸς ποὺ θὰ ἀποπειραθεῖ εἴτε νὰ τὸ πάρει εἴτε νὰ τὸ δώσει θὰ ἐξαφανισθεῖ. Καὶ ἂν ἡ προσβολὴ ποὺ γίνεται σὲ ἄνθρωπο τιμωρεῖται, πολὺ περισσότερο ἐκεῖνοι ποὺ ὀνομάζουν ἄλλους θεοὺς θὰ ὑποβληθοῦν σὲ αἰώνια κόλαση, ἐπειδὴ ἐξύβρισαν τὸν Θεόν. Καὶ δικαιολογημένα, γιὰτὶ τὸ ὄνομα τῆς μονοθεΐας τοῦ ποὺ παραδόθηκε σὲ σᾶς γὰρ νὰ τὸ τιμᾶτε, τὸ κάνατε ἀντικείμενον κάθε δυνατῆς σὲ σᾶς προσβολῆς. Γιατί δὲν εἶναι τὸ πραγματικὸ ὄνομά τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐσεῖς, ἂν καὶ τὸ παραλάβετε τελευταῖα, προσβάλατε αὐτὸ ποὺ σᾶς δόθηκε, ὥστε, χρησιμοποιοῦντας αὐτό, νὰ θεωρηθεῖ ὡς πραγματικὸ τοῦ ὄνομα· ἐσεῖς ὅμως αὐτὸ τὸ κάνατε ἀντικείμενον κάθε προσβολῆς.

ΙΣ΄. Ἔτσι λοιπὸν οἱ Αἰγύπτιοι ἀρχηγοὶ σας, οἱ ὅποιοι καυχῶνται σχετικὰ μετὰ τὴν μετεωρολογία καὶ βεβαιώνουν ὅτι διακρίνουν τὶς φύσεις τῶν ἀστρῶν, ἀπὸ τὴν κακὴν ἀντίληψη ποὺ βρίσκεται στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τους, ἔκαναν τὸ ὄνομα αὐτό, ὅσο μποροῦσαν, ἀντικείμενον κάθε ἀτιμίας. Γιατί ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς παρέδωσαν νὰ σέβονται οἱ ἄνθρωποι τὸ βόδι ποὺ λέγεται Ἄπις,

γὰρ αὐτῶν παρέδοσαν βοῦν τὸν λεγόμενον ἼΑπιν σέβειν, οἱ δὲ τράγον, οἱ δὲ αἴλουρον, οἱ δὲ ὄφιν, ἀλλὰ καὶ ἰχθὺν καὶ κρόμμυα καὶ γαστρῶν πνεύματα καὶ ὄχετους καὶ ἀλόγων ζώων μέλη. Καὶ ἄλλοις μυρίοις πάνυ αἰσχροῖς ἀτοπήμασιν.

5 **ΙΖ**. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἐγέλασεν ὁ παρεστηκὼς ὄχλος. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη πρὸς τὸν γέλωτα· Γελᾶτε ὑμεῖς τὰ ἐκείνων, οὐκ εἰδότες πολλῶ μᾶλλον ὑπ' ἐκείνων γελώμενοι. Πλὴν τὰ ἀλλήλων γελᾶτε, τὰ γὰρ ἴδια ὑπὸ συνηθείας κακῆς εἰς ἀπάτην ἀχθέντες οὐ βλέπετε. Ὅτι δὲ ὄντως ὀρθῶς καταγελάτε
10 τῶν Αἰγυπτίων, σύμφημι, ἐπεὶ ἄλογα ζῶα λογικοὶ ὄντες προσκυνοῦσιν, τὰ πάντως θνήσκοντα. Πῶς δὲ κάκεῖνοι ὑμῶν καταγελῶντες λέγουσιν, ἀκούσατε· Ἡμεῖς, φασίν, εἰ καὶ θνήσκοντα προσκυνοῦμεν, ἀλλά γε κἂν ζήσαντά ποτε, ὑμεῖς δὲ τὰ μηγέποτε ζήσαντα σέβεσθε. Πρὸς τούτοις, φασίν, τοῦ ἐνὸς Θεοῦ τι-
15 μᾶν θέλοντες τὴν μορφήν καὶ μὴ εὐρόντες ποία ἐστίν, πᾶσαν μορφήν προτιμᾶν εἰλόμεθα· καὶ ὁμῶς τοιαῦτά τινα λέγοντες ὀρθότερον ὑμῶν οἴονται φρονεῖν.

ΙΗ. Διὸ καὶ ὑμεῖς ἀποκρίνεσθε πρὸς αὐτούς· Ψεύδεσθε, οὐ γὰρ τιμῇ τῇ πρὸς τὸν ὄντως Θεὸν αὐτὰ σέβεσθε, πᾶσαν γὰρ
20 ἂν μορφήν προσεκυνεῖτε οἱ πάντες, οὐχ ὡς ἐποιεῖτε· οἱ μὲν γὰρ ὑμῶν κρόμμυον ὑπονοήσαντες εἶναι τὸ Θεῖον καὶ γαστρὸς πνεύματα σέβοντες πολεμοῦσιν· καὶ οὕτως ὁμοίως οἱ πάντες ἔν τι προτιμήσαντες τὰ ἄλλων ψέγετε. Διαφόρῳ δὲ γνώμῃ τοῦ αὐτοῦ ζώου μελῶν ὃς μὲν ἄλλο σέβει, ἕτερος δὲ τὸ ἕτερον. Πλὴν
25 αὐτῶν ἔτι τὰ τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ πνέοντες, αἰδούμενοι ἐπὶ τῷ προδήλῳ αἰσχυρῶ, εἰς ἀλληγορίας αὐτὰ ἄγειν πειρῶνται, δι' ἐτέρας ἀπονοίας τὰ τῆς ἀπάτης αὐτῶν θανάσιμα κρατύνειν βουλόμενοι. Ὅμως καὶ τὰς ἀλληγορίας διελέγξαιμεν ἅν, εἴπερ ἐκεῖ ἡμεν, ὧν τὸ τοσοῦτον μωρὸν ἐπεκράτησε πάθος, ὡς μεγίστην
30 τῇ ἐπινοίᾳ ἐμποιῆσαι νόσον. Οὐ γὰρ χρὴ τὴν ἔμπλαστρον προσ-

ἄλλοι πάλι τὸν τράγο, ἄλλοι τὴ γάτα, ἄλλοι τὸ φίδι, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τὸ ψάρι καὶ τὰ κρεμμύδια καὶ τὰ ἀέρια τοῦ στομάχου καὶ τοὺς ἀφεδρῶνες καὶ τὰ μέλη τῶν ἀλόγων ζώων, καθὼς καὶ μύρια ἄλλα πολὺ αἰσχρὰ ἀτοπήματα.

ΙΖ΄. Ὅταν εἶπε αὐτὰ ὁ Πέτρος γέλασε τὸ πλῆθος πού ἦταν παρόν. Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε γιὰ τὸ γέλιο· Ἐσεῖς γελάτε μὲ ὅσα λένε ἐκεῖνοι, ἀλλὰ δὲν γνωρίζετε πόσο περισσότερο γελιέσθε ἀπὸ ἐκείνους. Νὰ γελάτε λοιπὸν γιὰ τὰ δικά σας, γιατί τὰ δικά σας δὲν τὰ βλέπετε, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν κακὴ συνήθεια φτάσατε σὲ ἀπάτη. Γιὰ τὸ ὅτι βέβαια πολὺ ὀρθὰ χλευάζετε τοὺς Αἰγύπτιους συμφωνῶ, γιατί, ἐνῶ εἶναι λογικοί, προσκυνοῦν ἄλογα ζῶα, τὰ ὅποια ὀπωσδήποτε πεθαίνουν. Ἀκοῦστε ὅμως τί λένε καὶ ἐκεῖνοι χλευάζοντας ἐσᾶς· Ἐμεῖς, λένε, προσκυνοῦμε βέβαια ζῶα πού πεθαίνουν, τὰ ὅποια ὅμως κάποτε ἔζησαν, ἐνῶ ἐσεῖς πιστεύετε αὐτὰ πού ποτὲ δὲν ἔζησαν. Ἐπὶ πλέον, λένε, ὅτι, θέλοντας νὰ τιμήσουμε τὴ μορφή τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ μὴ βρίσκοντας ποιά εἶναι, προτιμήσαμε νὰ τιμοῦμε κάθε μορφή· καὶ ὅμως λέγοντας κάτι τέτοια, νομίζουν ὅτι πιστεύουν πιὸ σωστὰ ἀπὸ σᾶς.

ΙΗ΄. Γι' αὐτὸ καὶ σεῖς ἀπαντᾶτε σ' αὐτούς· Λέτε ψέματα, γιατί δὲν τὰ πιστεύετε αὐτὰ ἀπὸ τιμὴ πρὸς τὸν πραγματικὸ Θεό, καθόσον τότε θὰ προσκυνούσατε ὅλοι κάθε μορφή καὶ ὄχι ὅπως κάνετε· γιατί ἄλλοι ἀπὸ σᾶς θεωρώντας ὅτι τὸ θεῖο εἶναι κρεμμύδι καὶ ἀέρια τοῦ στομάχου, σᾶς πολεμοῦν· καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὅλοι προτιμώντας ἓνα ὀποιοδήποτε ἄλλο, κατηγορεῖτε ἐκεῖνα πού πιστεύουν οἱ ἄλλοι. Ἀλλὰ ἔχοντας καὶ διαφορετικὴ ἀντίληψη γιὰ τὰ μέλη τοῦ ἴδιου ζώου, ἄλλος πιστεύει τὸ ἓνα καὶ ἄλλος ἄλλο. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτό, κινούμενοι ἀπὸ τὸν ὀρθὸ λογισμὸ καὶ ἐπειδὴ ντρέπονται γιὰ τὴ φανερὴ αἰσχροσύνη, ἐπιχειροῦν νὰ τὰ μεταφέρουν σὲ ἀλληγορίες, θέλοντας μὲ ἄλλη ἀνόητη ἐνέργεια νὰ καταστήσουν ἰσχυρότερα τὰ θανάσιμα τῆς ἀπάτης τους. Ἀλλὰ καὶ τίς ἀλληγορίες θὰ μπορούσαμε νὰ τίς ἐλέγξουμε, ἐὰν ἤμασταν ἐκεῖ, ὅταν ἐπικράτησε τὸ τόσο ἀνόητο πάθος, ὥστε νὰ προκαλέσει πολὺ μεγάλη ἀρρώστια μὲ τὴν ἐπινόηση αὐτή. Γιατί δὲν πρέπει νὰ βάζουμε ἔμπλαστρο στὸ ὑγιὲς μέρος τοῦ σώματος,

φέρειν ἐπὶ τὸ ὑγιεινὸν μέρος τοῦ σώματος, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πάσχον. Ἐπεὶ οὖν ὑμεῖς διὰ τοῦ γελάσαι τὰ Αἰγυπτίων ἐφάνητε μὴ παθόντες τὰ ἐκείνων, περὶ οὗ ὑμεῖς πεπόνθατε, εὐλογον ἦν παρόντα με ὑμῖν τὴν ἴασιν τοῦ ἐν ὑμῖν πάθους παρέχειν.

5 **ΙΘ'.** Ὁ Θεὸν σέβειν αἰρούμενος πρὸ πάντων εἰδέναί ὀφείλει, τί μόνον τῆς Θεοῦ φύσεως ἰδιὸν ἐστίν, ὃ ἄλλω προσεῖναι ἀδύνατον, ἵνα, εἰς τὸ ἰδίωμα αὐτοῦ ἀποβλέπων καὶ παρ' ἑτέρω αὐτὸ μὴ εὐρίσκων, ἑτέρω τὸ Θεῷ εἶναι μὴ ἀπατηθῆ δοῦναί ποτε. Ἔστι δὲ ἰδιὸν Θεοῦ, τοῦτον μόνον εἶναι, ὡς πάντων ποιητήν, οὕτω καὶ κρεῖττονα. Κρεῖττόν ἐστι δυνάμει μὲν τὸ
10 ποιοῦν τοῦ ποιουμένου, πρὸς μέγεθος τὸ ἄπειρον τοῦ πεπερασμένου· πρὸς εἶδος τὸ εὐμορφότατον, πρὸς εὐδαιμονίαν τὸ μακαριώτατον, πρὸς νοῦν τὸ τελειότατον. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτὸς ἀπαραβλήτως τὴν ὑπεροχὴν ἔχει. Ἐπεὶ οὖν, ὡς
15 ἔφην, ἰδιὸν Θεοῦ τὸ αὐτὸν εἶναι τῶν ὄλων κρεῖττονα, ὑπ' αὐτοῦ δὲ ὁ πάντα περιέχων γέγονε κόσμος, ἀνάγκη πᾶσα λέγειν, μηδὲν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων αὐτῷ δύνασθαι τὴν ἴσην ἔχειν σύγκρισιν.

Κ'. Ὁ δὲ μὴ ἔχων τὸ ἀπαραβλήτον καὶ ἀνυπέρβλητον καὶ
20 πάντη πάντοθεν ἀνευδεὲς αὐτὸς εἶναι οὐ δύναται. Εἰ δὲ ὁ πᾶς κόσμος τοῦτο εἶναι οὐ δύναται, καθὸ γεγένηται, πόσῳ γε μᾶλλον τὰ μόρια αὐτοῦ οὐκ ἂν εὐλόγως κληθεῖη θεός; Μόρια δὲ λέγω τοὺς ὑφ' ὑμῶν λεγομένους θεούς, ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χαλκοῦ τε καὶ λίθου ἢ καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης ἡστινοσοῦν γεγονότα,
25 καὶ ταῦτα ὑπὸ θνητῆς χειρὸς δεδημιουργημένα. Ὅμως δὲ πρὸς ταῦτα ἴδωμεν, οἷα, δι' ἀνθρώπου στόματος, ὁ δεινὸς ὄφις φαρμάσσει τοῖς ἐπειγμοῖς τοὺς ἐξαπτατωμένους.

ΚΑ'. Λέγουσι γὰρ οἱ πολλοί· Τῶν σεβασμάτων ἡμῶν σέβομεν οὐ τὸ χρυσοῦν οὐδὲ τὸν ἄργυρον οὐδὲ ξύλον ἢ λίθον· ἴσμεν

ἀλλὰ σ' ἐκεῖνο πού πάσχει. Ἐπειδὴ λοιπὸν σεῖς μὲ τὸ νὰ χλευάσετε τὰ τῶν Αἰγυπτίων δείξατε ὅτι δὲν πάθατε αὐτὰ πού ἔπαθαν ἐκεῖνοι, εἶναι πολὺ φυσικό, ἀφοῦ εἶμαι παρῶν σὲ σᾶς, γι' αὐτὸ πού ἐσεῖς πάθατε, νὰ σᾶς χορηγήσω τὴ θεραπεία τῆς παθήσεώς σας.

ΙΘ'. Ἐκεῖνος πού προτιμᾷ νὰ πιστεύει τὸν Θεό, πρέπει πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ γνωρίζει, ποιό εἶναι τὸ μοναδικὸ γνῶρισμα τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρχει σὲ ἄλλον, ὥστε, ἀποβλέποντας στὸ ἰδίωμα αὐτοῦ καὶ μὴ βρίσκοντάς το σὲ ἄλλον, νὰ μὴ ξεγελασθεῖ καὶ δώσει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σὲ ἄλλον. Ἰδίωμα λοιπὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ ὅτι, ὅπως αὐτὸς μόνον εἶναι δημιουργὸς τῶν ὄλων, ἔτσι εἶναι καὶ ἀνώτερος. Ἀνώτερο σὲ δύναμη εἶναι ἐκεῖνο πού δημιουργεῖ ἀπὸ ἐκεῖνο πού δημιουργεῖται, ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, τὸ ἄπειρο ἀπὸ τὸ πεπερασμένο· ὡς πρὸς τὴν μορφή τὸ πιὸ ὁμορφο, ὡς πρὸς τὴν εὐτυχία τὸ πιὸ μακάριο, ὡς πρὸς τὸν νοῦ τὸ πιὸ τέλειο. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ στὰ ἄλλα αὐτὸς ἔχει ἀσύγκριτα τὴν ὑπεροχὴ. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ὅπως εἶπα, ἰδίωμα τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ τὸ ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος ὄλων, καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἔγινε ὁ κόσμος πού περιέχει τὰ πάντα, εἶναι ἀνάγκη νὰ πῶ, ὅτι τίποτα ἀπὸ αὐτὰ πού ἔγιναν ἀπὸ αὐτὸν δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μαζί του.

Κ'. Ἐκεῖνος λοιπὸν πού δὲν εἶναι ἀσύγκριτος καὶ ἀνυπέρβλητος καὶ γενικὰ ἀνενδεῆς σὲ ὅλα, αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι θεός. Καὶ ἂν ὅλος ὁ κόσμος δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τέτοιος, ἀφοῦ ἔχει δημιουργηθεῖ, πολὺ περισσότερο τὰ μέρη του δὲν θὰ μπορούσαν εὐλόγα νὰ ὀνομασθοῦν θεοί. Καὶ λέγοντας μέρη του ἐνοῶ αὐτοὺς πού ἀπὸ σᾶς ὀνομάζονται θεοί, πού ἔχουν κατασκευασθεῖ ἀπὸ χρυσό, ἄργυρο, χαλκὸ καὶ πέτρα, ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλη ὁποιαδήποτε ὕλη, καὶ μάλιστα κατασκευασμένα ἀπὸ χέρι θνητό. Ὅμως ἄς δοῦμε καὶ γι' αὐτὰ τί φαρμάκι ρίχνει τὸ τρομερὸ φίδι μέσω τοῦ ἀνθρώπινου στόματος στοὺς ἐξαπατημένους μὲ τίς ὑποσχέσεις του.

ΚΑ'. Πραγματικὰ πολλοὶ λένε· Δὲν σεβόμαστε τὸ χρυσάφι, οὔτε τὸ ἀσήμι, οὔτε τὸ ξύλο ἢ τὴν πέτρα τῶν ἀγαλμάτων μας·

γὰρ καὶ ἡμεῖς ὅτι ταῦτα οὐδέν ἐστιν ἢ ἄψυχος ὕλη καὶ ἀνθρώ-
 που θνητοῦ τέχνη· ἀλλὰ τὸ κατοικοῦν ἐν αὐτοῖς πνεῦμα, τοῦτο
 θεὸν λέγομεν. Ὅρα τῶν ταῦτα λεγόντων τὴν κακοήθειαν. Ἐπεὶ
 γὰρ τὸ φαινόμενον εὐέλεγκτόν ἐστιν, ὅτι οὐδέν ἐστιν, κατέφυγον
 5 ἐπὶ τὸ ἀόρατον, ὡς ἐπ' ἀδήλω τινὶ ἐλεγχθῆναι μὴ δυνάμενοι.
 Πλὴν συνομολογοῦσιν ἡμῖν οἱ τοιοῦτοι ἐπὶ μέρους, ὅτι τὸ ἡμισυ
 τῶν παρ' αὐτοῖς ἰδρυμάτων θεὸς οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀναίσθητος
 ὕλη. Λοιπὸν δὲ περιλείπεται δεῖξαι αὐτούς, πῶς πιστεύομεν ὅτι
 θεῖον ἔχει Πνεῦμα. Ἀλλ' ἐπιδειῖξαι ἡμῖν οὐ δύνανται ὅτι ἐστίν,
 10 ἐπεὶ μὴ ἐστιν. Καὶ αὐτοῖς ἐωρακένας οὐ πιστεύομεν. Ἡμεῖς αὐ-
 τοῖς ὅτι θεῖον οὐκ ἔχει Πνεῦμα, τὰς ἀποδείξεις παρέξομεν,
 ὅπως τοῦ δοκεῖν αὐτὰ ἔμπνοα εἶναι οἱ φιλαλήθεις τὸν ἔλεγχον
 ἀκούσαντες τῆς λυσσώδους ὑπονοίας ἀποτραπῶνται.

ΚΒ'. Τὸ μὲν δὴ πρῶτον, εἰ ὡς ἔμπνοα ὄντα σέβεσθε αὐτά,
 15 καὶ αἰωνίων ἀρχαίων τάφους προσκυνεῖτε, τῶν ὁμολογουμέ-
 νως οὐδέν Πνεῦμα θεῖον ἐσχηκότων. Οὕτως οὐδὲ κατὰ τοῦτο
 ἀληθεύετε. Πλὴν, εἰ ὄντως ἔμπνοα ἦν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, ἀφ'
 ἑαυτῶν ἂν ἐκινεῖτο, φωνὴν ἂν εἶχεν, τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀράχνην
 ἀπεσεῖετο, τοὺς αὐτοῖς ἐπιβουλεῦσαι θέλοντας καὶ κλέπτοντας
 20 ἀπεωθεῖτο ἂν, τοὺς τὰ ἀναθήματα ἀποσυλῶντας συνελάμβανεν
 ἂν ραδίως. Νῦν δὲ τούτων οὐδέν ποιοῦσιν, ἀλλ' ὡς κατάδικοι,
 καὶ μάλιστα οἱ τιμιώτεροι αὐτῶν, φρουροῦνται, ὡς καὶ τὴν ἀρ-
 χὴν εἰρήκαμεν. Τί δὲ οὐ φόρους καὶ τέλη ὑπὲρ αὐτῶν ἀπαιτοῦ-
 σιν ὑμᾶς οἱ δυνάσται, ὡς πολλὰ καρπιζομένους τῶν ἐκεῖ; Τί δὲ
 25 οὐ πολλάκις ὑπὸ πολεμίων διηρπάγησαν καὶ συντριβέντες διε-
 νεμήθησαν; Οὐχὶ καὶ τῶν ἔξω θρησκευόντων αὐτοὶ πλέον οἱ
 ἱερεῖς, ἐπὶ τῇ ἀχρήστῳ θρησκείᾳ ἑαυτῶν κατεγνωκότες, τῶν
 ἀναθημάτων πολλὰ ὑφαιροῦνται;

ΚΓ'. Ναί, φησίν, ἀλλὰ προνοία αὐτῶν ἐφωράθησαν. Ψεῦ-
 30 δός ἐστιν. Πόσοι γὰρ οὐκ ἐφωράθησαν αὐτῶν; Εἰ δὲ διὰ τὸ

γιατί γνωρίζουμε κι ἐμεῖς ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἄψυχη ὕλη καὶ τέχνη θνητοῦ ἀνθρώπου· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ποὺ κατοικεῖ μέσα σ' αὐτά, αὐτὸ ὀνομάζουμε θεό. Κοίταξε τὴν κακοήθεια ἐκείνων ποὺ τὰ λένε αὐτά. Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτὸ ποὺ φαίνεται εἶναι εὐκόλο νὰ ἐλεγχθεῖ, ὅτι δὲν εἶναι τίποτε, κατέφυγαν στὸ ἀόρατο, ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ ἐλεγχθοῦν γιὰ κάτι ποὺ δὲν εἶναι φανερό. Ὡστόσο ὁμολογοῦν μαζί μ' ἐμᾶς αὐτοὶ μερικῶς, ὅτι δηλαδὴ τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ ἰδρύματά τους δὲν εἶναι θεός, ἀλλὰ ἀναίσθητη ὕλη. Λοιπὸν ὑπολείπεται νὰ δείξουν αὐτοί, γιατί πιστεύουν ὅτι ἔχουν θεϊκὸ πνεῦμα. Ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ μᾶς ἀποδείξουν ὅτι ὑπάρχει σ' αὐτὰ πνεῦμα, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει. Καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ τὸ ἔχουν δεῖ δὲν πιστεύουμε. Ἐμεῖς θὰ δώσουμε σ' αὐτοὺς τὶς ἀποδείξεις ὅτι δὲν ἔχουν θεϊκὸ πνεῦμα, ὥστε οἱ φιλαλήθεις, ποὺ νομίζουν ὅτι αὐτὰ ἔχουν πνεῦμα, ἀκούοντας τὸν ἔλεγχο, νὰ ἀποστραφοῦν τῇ λυσσασμένη ὑποβολῇ.

ΚΒ'. Τὸ πρῶτο λοιπὸν, ἐὰν τὰ πιστεύετε ὡς ὄντα ποὺ ἔχουν πνεῦμα, ὅμως προσκυνεῖτε καὶ τάφους αἰώνιων ἀρχαίων, ποὺ ὁμολογουμένως δὲν εἶχαν κανένα θεϊκὸ πνεῦμα. Ἔτσι οὔτε ὡς πρὸς αὐτὸ ἀποδεικνύεσθε ἀληθινοί. Ὅμως, ἐὰν πράγματι αὐτὰ ποὺ πιστεύετε εἶχαν πνεῦμα, θὰ κινουῦνταν ἀπὸ μόνα τους, θὰ εἶχαν φωνή, θὰ τίναζαν τὴν ἀράχνη ποὺ ὑπάρχει ἐπάνω τους, θὰ μποροῦσαν νὰ ἀπομακρύνουν ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ τὰ ἐπιβουλεύθουν καὶ νὰ τὰ κλέψουν, θὰ συνελάμβαναν εὐκόλα αὐτοὺς ποὺ ἀρπάζουν τὰ ἀφιερῶματα. Ἐνῶ τώρα δὲν κάνουν τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ σὰν κατάδικοι, καὶ μάλιστα οἱ πιὸ πολύτιμοι ἀπὸ αὐτούς, φρουροῦνται, ὅπως εἶπαμε στὴν ἀρχή. Ἄλλωστε γιατί οἱ κρατοῦντες ζητοῦν ἀπὸ σᾶς φόρους καὶ δασμοὺς γι' αὐτά, συγκεντρώνοντας πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖ; Καὶ γιατί πολλές φορές λεηλατήθηκαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀφοῦ κομματιάστηκαν μοιράστηκαν; Καὶ ἀπὸ τοὺς ἀπ' ἔξω πιστοὺς περισσότερο οἱ ἴδιοι οἱ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κατηγορηθεῖ γιὰ τὴν ἄχρηστη θρησκεία τους, δὲν ἀφαιροῦν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀφιερῶματα;

ΚΓ'. Ναί, λέει, ἀλλὰ μὲ τῇ φροντίδα αὐτῶν συνελήφθησαν ἐπ' αὐτοφώρῳ. Εἶναι ψέμα. Γιατί πόσοι ἀπὸ αὐτοὺς δὲν συνελή-

ένιους συνειληφθαι δύναμιν αὐτοὺς ἔχειν λέγουσιν, πεπλάνηται. Καὶ γὰρ τῶν τυμβωρύχων τινὲς μὲν εὐρίσκονται, τινὲς δὲ λανθάνουσιν, καὶ οὐ δήπου γε τῇ τῶν νεκρῶν δυνάμει συλληφθέντες ἐφωράθησαν. Τοιοῦτόν τι καὶ περὶ τοὺς κλεπτομένους καὶ
 5 συλωμένους θεοὺς ἔστιν ἡμῖν νοεῖν. Ἄλλά, φησὶν, οὐ πεφροντί-
 κασι τῶν ξοάνων αὐτῶν οἱ ἐν αὐτοῖς ὄντες θεοί. Τί οὖν αὐτὰ
 ὑμεῖς τημελεῖτε σμήχοντες καὶ πλύνοντες καὶ καθαίροντες, στε-
 φανοῦντες, ἐπιθύοντες; Διόπερ ἐντεῦθεν συννοήσατε μηδὲν
 ὀρθῶ λογισμῶ ποιοῦντες. Ὡς γὰρ τοῖς νεκροῖς ἐπικλαίετε,
 10 οὕτω καὶ τοῖς θεοῖς ὑμῶν ἐπιθύετε καὶ σπένδετε.

ΚΔ'. Οὐκέτι μὲν τοι τοῦτο οὐδὲ τῷ τοῦ Καίσαρος καὶ τῶν
 ὑπ' αὐτὸν ἐξουσιῶν συμφωνεῖ παραδείγματι, διοικητὰς αὐτοὺς
 λέγειν, ὅποτε ὑμεῖς αὐτῶν τὴν πᾶσαν ποιεῖσθε πρόνοιαν, ὡς
 προεῖπον, κατὰ πάντα τημελοῦντες ὑμῖν τὰ ἰδρύματα. Αὐτὰ γὰρ
 15 οὐδὲν δυνάμενα οὐδὲν ποιεῖ. Ἐπεὶ εἶπατε ἡμῖν, τί διοικοῦσι, τί
 ποιοῦσι τοιοῦτον, ὁποῖόν τι οἱ κατὰ τόπον ἡγούμενοι; Τί δὲ
 ἐνεργοῦσι τοιοῦτον, ὁποῖον οἱ τοῦ Θεοῦ ἀστέρες; Εἰ μὴ τι φαί-
 νουσιν, ὡς ὁ ἥλιος, οἷς λύχνους ὑμεῖς ἄπτετε; Μή, ὥσπερ τὰ
 νέφη ὑετοῦς φέρει, καὶ αὐτοὶ φέρειν ὄμβρους δύνανται, οἱ μηδὲ
 20 ἑαυτοὺς κινεῖν δυνάμενοι, ἐὰν μὴ ἄνθρωποι ἐπιλάβωνται; Ἡ
 καρπὸς παρέχονται τοὺς αὐτοὺς τῇ γῆ τοῖς πόνοις ὑμῶν, οἷς
 θυσίας χορηγεῖτε; Οὐδὲν δύνανται.

ΚΕ'. Εἰ δὲ καὶ ποιεῖν τι ἐδύναντο, οὐκ ἂν αὐτοὺς ὀρθῶς
 θεοὺς ἐλέγετε, ὅποτε οὐδὲ τὰ στοιχεῖα ὀνομάζειν ἔξεστι θεοὺς,
 25 δι' ὧν τὰ ἀγαθὰ χορηγεῖτε. Ἄλλὰ τὸν μόνον τάξαντα αὐτά, πρὸς
 τὴν ἡμετέραν χρῆσιν ἐκτελεῖν τὰ πάντα, καὶ κελεύσαντα ἄν-
 θρώπῳ ὑπηρετεῖν, μόνον ὀρθῶ λόγῳ Θεὸν ὀνομάζομεν. Οὐ
 τῆς εὐεργεσίας ὑμεῖς μὴ αἰσθανόμενοι, τὰ ὑμῖν δοῦλα ἀπονεμη-

φθησαν; Ἐὰν ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχουν δύναμη, ἐπειδὴ συνέλαβαν μερικούς, ἀπατῶνται. Γιατὶ καὶ ἀπὸ τοὺς τυμβωρύχους μερικοὶ βέβαια βρίσκονται, ἄλλοι ὁμῶς ξεφεύγουν, καὶ πουθενὰ δὲν συνελήφθησαν ἐπ' αὐτοφώρῳ μὲ τὴ δύναμη τῶν νεκρῶν, αὐτοὶ ποὺ συνελήφθησαν. Κάτι τέτοιο πρέπει νὰ σκεφθοῦμε καὶ γιὰ τοὺς θεοὺς ποὺ κλέβονται καὶ λεηλατοῦνται. Ἀλλά, λέει, δὲν φρόντισαν γιὰ τὰ ξόανά τους οἱ θεοὶ ποὺ βρίσκονται μέσα σ' αὐτά. Τότε λοιπὸν γιατί τὰ φροντίζετε ἐσεῖς σκουπίζοντας καὶ πλύνοντας καὶ καθαρίζοντας καὶ στεφνώνοντας καὶ προσφέροντάς τα θυσίες; Γι' αὐτὸ ἀπὸ ἐδῶ νὰ καταλάβετε, ὅτι δὲν κάνετε τίποτε μὲ ὀρθὴ λογικὴ. Γιατὶ, ὅπως κλαῖτε ἐπάνω στοὺς νεκρούς, ἔτσι καὶ θυσιάζετε καὶ κάνετε σπονδὲς καὶ στοὺς θεοὺς.

ΚΔ'. Οὐτε βέβαια εἶναι σύμφωνο αὐτὸ μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Καίσαρα καὶ τὶς κάτω ἀπὸ αὐτὸν ἐξουσίες, τὸ νὰ τοὺς λέτε διοικητῆς, τὴ στιγμὴ ποὺ σεῖς λαμβάνετε γι' αὐτὰ κάθε πρόνοια, ὅπως εἶπα πρὶν, φροντίζοντας κατὰ πάντα τὰ ἰδρύματά σας. Γιατὶ αὐτά, μὴ μπορώντας νὰ κάνουν τίποτε, δὲν κάνουν τίποτε. Πέστε μας δηλαδή· τί διοικοῦν, τί παρόμοιο κάνουν, ὅμοιο πρὸς τοὺς κατὰ τόπους ἡγεμόνες; Τί κάνουν παρόμοιο πρὸς τὰ ἀστέρια τοῦ Θεοῦ; Ἦ μήπως φωτίζουν ὅπως ὁ ἥλιος, αὐτοὶ στοὺς ὁποίους σεῖς ἀνάβετε λυχνάρια; Μήπως, ὅπως τὰ σύννεφα φέρνουν βροχῆς, μποροῦν νὰ φέρουν βροχὴ καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι δὲν μποροῦν οὔτε τοὺς ἑαυτοὺς τους νὰ κινήσουν, ἐὰν δὲν ἀναλάβουν οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸ κάνουν; Ἦ μήπως παρέχουν στὴ γῆ καρποὺς ἀνάλογους πρὸς τοὺς κόπους σας, αὐτοὶ στοὺς ὁποίους ἐσεῖς προσφέρετε θυσίες; Τίποτε δὲν μποροῦν.

ΚΕ'. Ἀλλὰ καὶ ἂν μποροῦσαν νὰ κάνουν κάτι, πάλι δὲν θὰ μπορούσατε νὰ τοὺς ὀνομάζετε θεοὺς, τὴ στιγμὴ ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὀνομάζετε θεοὺς οὔτε τὰ στοιχεῖα, μέσω τῶν ὁποίων χορηγοῦνται τὰ ἀγαθὰ. Μόνο ἐκεῖνον ποὺ τὰ τοποθέτησε αὐτὰ στὴν κατάλληλη θέση, γιὰ νὰ ἐκτελοῦν τὰ πάντα γιὰ δική μας χρῆση, καὶ διέταξε νὰ ὑπηρετοῦν τὸν ἄνθρωπο, μόνο αὐτὸν λογικὰ σκεπτόμενοι ὀνομάζουμε Θεόν. Ἐσεῖς, μὴ αἰσθανόμενοι τὴν εὐεργεσία αὐτοῦ, τὰ στοιχεῖα ποὺ δόθηκαν γιὰ νὰ σᾶς ὑπηρε-

θέντα στοιχεῖα, καθ' αὐτῶν δεσπόζειν ἀνηγορεύσατε. Καὶ τί περὶ στοιχείων δεῖ λέγειν; Ὅποτε καὶ ἄψυχα ἀγάλματα πεποικότες οὐ μόνον προσκυνεῖτε, ἀλλ' ὡς δούλοι κατὰ πάντα αὐτοῖς ὑποχείριοι γεγόνατε. Πλὴν διὰ τῆς εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐπιγνώσεως ἐκ τῶν καλῶν πράξεων δύνασθε δεσπότην γενέσθαι πάλιν, καὶ δαίμοσιν ὡς δούλοις ἐπιτάξαι, καὶ ὡς υἱοὶ Θεοῦ αἰωνίου βασιλείας κληρονόμοι καταστῆναι.

KS'. Ταῦτα εἰπὼν ἐκέλευσε τοὺς δαιμονῶντας καὶ νόσοις ἐγκατειλημμένους αὐτῷ προσφέρεσθαι, προσενεχθεῖσι δὲ τὰς
 10 χεῖρας ἐπιθεῖς καὶ προσευξάμενος ἀπέλυσεν αὐτοὺς ὑγιαίνοντας, ὑπομιμνήσκων αὐτοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς ὄχλους ἐνταῦθα παρεδρεῦειν, ὅσων ἂν ἡμερῶν ἐπιδημῶν διαλέγεται. Τῶν οὖν ἄλλων ἀναχωρησάντων ὁ Πέτρος ἐν τῷ ἐκεῖ ὑδροχοεῖῳ λουσάμενος σὺν τοῖς θελήσασι, χαμαὶ στρωθῆναι κελεύσας ὑπὸ
 15 πυκνὴν τῶν δένδρων κόμην διὰ τὴν σκιάν, κατ' ἀξίαν ἕκαστον κατακλιθῆναι ἐποίησεν· καὶ οὕτω τροφῆς μετελάβομεν. Εὐλόγησας οὖν καὶ ἐπευχαριστήσας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ εὐφρανθῆναι κατὰ τὴν Ἑβραίων συνήθη πίστιν, ἔτι πολλῆς οὔσης ὥρας πνυθάνεσθαι ἡμᾶς περὶ ὧν θέλομεν ἐπέτρεψεν. Καὶ ὁμῶς εἴκοσιν
 20 οὔσιν ἡμῖν ἐν μέρει ἐκάστῳ πνυθόμενῳ ἀπέλυσεν. Ἦδη δὲ ἐσπέρας ἐπικαταλαβούσης εἰς τὸν εὐρύτατον τῆς ξενίας οἶκον εἰσελθόντες ἅμα αὐτῷ ἐκεῖ οἱ πάντες ὑπνώσαμεν.

τοῦν, τὰ ἀναγορεύσατε κυρίους εἰς βάρους τοῦ ἑαυτοῦ σας. Ἀλλὰ γιατί πρέπει νὰ μιλάμε γιὰ στοιχεῖα, τῇ στιγμῇ ποῦ καὶ ἄψυχα ἀγάλματα κάνατε, ποῦ ὄχι μόνο τὰ προσκυνᾶτε, ἀλλὰ καταδέχεσθε νὰ ὑποτάσσεσθε σ' αὐτὰ κατὰ πάντα, σὰν νὰ εἴσαστε δοῦλοι τους; Γι' αὐτό, μὲ αὐτὰ ποῦ σὰν τρελλοὶ κάνατε, γίνετε ὑποχέρι-οι στοὺς δαίμονες. Ὅμως μὲ τὴν ἀναγνώριση τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ, μέσα ἀπὸ τὶς καλὲς πράξεις, μπορεῖτε νὰ ξαναγίνετε κύριοι καὶ νὰ διατάξετε τοὺς δαίμονες σὰν νὰ εἶναι δοῦλοι σας, καὶ ὡς υἱοὶ τοῦ Θεοῦ νὰ γίνετε κληρονόμοι τῆς αἰώνιας βασιλείας του.

KS'. Ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ, διέταξε νὰ τοῦ φέρουν τοὺς δαιμονισμένους καὶ αὐτοὺς ποῦ εἶχαν προσβληθεῖ ἀπὸ ἀρρώστιες, καὶ ὅταν τοὺς ἔφεραν, ἔβαλε ἐπάνω τους τὰ χέρια του, προσευχήθηκε καὶ τοὺς ἄφησε νὰ φύγουν θεραπευμένοι, ὑπενθυμίζοντας σ' αὐτοὺς καὶ τὸ ὑπόλοιπο πλῆθος, ὅτι θὰ βρίσκεται ἐδῶ, ὅσες μέρες θὰ ὀμιλεῖ μένοντας στὴν πόλη τους. Καὶ ὅταν οἱ ἄλλοι ἀναχώρησαν, ὁ Πέτρος, ἀφοῦ λούστηκε στὴν ἐκεῖ δεξαμενὴ μαζί μὲ ὅσους ἠθελαν, διέταξε νὰ στρώσουν καταγῆς, κάτω ἀπὸ πυκνὸ φύλλωμα δένδρων ἐξαιτίας τῆς σκιᾶς, καὶ ἔβαλε τὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὴ θέση του νὰ παρκαθήσουν γιὰ φαγητό· καὶ ἔτσι φάγαμε. Ἀφοῦ δὲ εὐλόγησε καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ γιὰ τὴν εὐφροσύνη ποῦ μᾶς χάρισε, σύμφωνα μὲ τὴ συνηθισμένη πίστη τῶν Ἑβραίων, ἐπειδὴ ὑπῆρχε ἀκόμα πολλὴ ὥρα, μᾶς ἐπέτρεψε νὰ ρωτήσουμε ὅ,τι θέλαμε. Καὶ μολονότι ἡμασταν εἴκοσι, ἔλυσε τὶς ἐπιμέρους ἐρωτήσεις τοῦ καθενός. Καὶ ὅταν πᾶ βράδυνασε, μπήκαμε στὸ πολὺ ἄνετο σπίτι τῆς φιλοξενίας μαζί μ' αὐτὸν καὶ κοιμηθήκαμε ὅλοι.

ΟΜΙΛΙΑ Ι'

Α'. Τῇ μὲν οὖν τετάρτῃ ἐν Τριπόλει ἡμέρᾳ ὁ Πέτρος ἐγερθεὶς καὶ ἐγρηγορότας ἡμᾶς εὐρῶν, προσαγορεύσας ἐξήκει εἰς τὸ ὑδροχοεῖον, ὅπως λουσάμενος εὐξῆται. Ὅμοίως τε καὶ ἡμεῖς
5 ἀκολουθῶς ἐποιήσαμεν. Συνευξαμένοις οὖν καὶ προκαθεσθεῖσι τὸν περὶ τοῦ δεῖν ἀγνεύειν ἐποιεῖτο λόγον. Καὶ ἐπειδὴ λοιπὸν ἡμέρᾳ ἐγεγόνει, τοῖς ὄχλοις εἰσελθεῖν ἐπέτρεψεν. Εἰσελθόντος δὲ τοῦ ὄχλου πολλοῦ, συνήθως προσαγορεύσας, λέγειν ἤρξατο.

Β'. Ἐπειδὴ πολλῇ τῇ καθ' ὑμῶν ὑφ' ὑμῶν γενομένη ἀμει-
10 λείᾳ ὁ νοῦς τὰς πολλὰς καὶ βλαβερὰς τῶν θρησκευτῶν ὑπονοίας ἐξέφυσεν, καὶ γεγόνατε ὡσπερ γῆ ἀπορία γεωργοῦ χερσεύσασα, πολλοῦ πρὸς κάθαρσιν δεῖσθε χρόνου, ἵνα τὸν μεταδιδόμενον ὑμῖν λόγον ἀληθῆ ὡσπερ καλὸν σπόρον ὁ νοῦς λαβὼν μὴ κακαῖς φροντίσι συμπνίξας ἄκαρπον καταστήσῃ πρὸς τὰ σώζειν
15 δυνάμενα ἔργα. Διὸ χρῆ τοὺς πεφροντικότητας τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας συνεχέστερον ἐπακούειν, ὅπως τὰ ἐκ μακρῶν χρόνων ἀτοπήματα πληθυνθέντα βραχεῖ τῷ περιλειπομένῳ χρόνῳ συνεχεῖ σπουδῇ πρὸς κάθαρσιν ἀναλογῆσαι δυνηθῆ. Ἐπειδὴ οὖν ἕκαστος ἄδηλον ἔχει τοῦ ἰδίου χρόνου τὸ τέλος, σπεύσατε
20 τὰς πολλὰς τῶν καρδιῶν ὑμῶν ἐξελεῖν ἀκάνθας· μὴ κατ' ὀλίγον· οὐ γὰρ δυνησέσθε καθαρθῆναι, ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐχερσεύσατε.

Γ'. Οὐκ ἄλλως δὲ τὸ πολὺ τῆς σπουδῆς πρὸς κάθαρσιν ὑμῶν ἀναδέξασθαι ὑπομενεῖτε, εἰ μὴ γε αὐτοῖς ὀργισθέντες

ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ΄

Α΄. Τὴν τέταρτη λοιπὸν μέρα στὴν Τρίπολη, ὅταν ὁ Πέτρος σηκώθηκε καὶ μᾶς βρῆκε ξυπνητούς, μᾶς χαιρέτισε καὶ βγῆκε στὴ δεξαμενὴ γιὰ νὰ λουσθεῖ καὶ νὰ προσευχηθεῖ. Τὸ ἴδιο στὴ συνέχεια κάναμε καὶ ἐμεῖς. Ἀφοῦ λοιπὸν προσευχηθήκαμε καὶ καθήσαμε, ἔκανε λόγο γιὰ τὸ ὅτι πρέπει νὰ εἴμαστε ἐγκρατεῖς. Καὶ ἐπειδὴ ξημέρωσε πιά, ἐπέτρεψε νὰ μπεῖ τὸ πλῆθος. Καὶ ἀφοῦ μπῆκε κόσμος πολὺς, τοὺς χαιρέτισε ὅπως συνήθιζε καὶ ἄρχισε νὰ λέει:

Β΄. Ἐπειδὴ, ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀμέλεια ποὺ δείξατε σεῖς εἰς βάρος τοῦ ἑαυτοῦ σας, ὁ νοῦς σας φύτρωσε πολλές καὶ βλαβερὲς θρησκευτικὲς δοξασίαι, καὶ γίνετε σὰν χωράφι ποὺ ἀπὸ ἔλλειψη γεωργοῦ ἔμεινε χέρσο, χρειάζεσθε πολὺ χρόνο γιὰ νὰ καθαρισθεῖτε, ὥστε ὁ νοῦς σας, δεχόμενος τὸ λόγο ποὺ σᾶς μεταδίδεται ὡς καλὸς σπόρος¹, νὰ μὴ τὸν συμπνίξει μὲ τίς κακὲς φροντίδες καὶ τὸν κάνει ἄκαρπο σὲ ἔργα ποὺ μποροῦν νὰ σᾶς σώσουν. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ παρακολουθεῖτε πιὸ συχνὰ ἐκείνους ποὺ φρόντισαν γιὰ τὴ σωτηρία τους, ὥστε τὰ ἀτοπήματα, ποὺ ἀπὸ πολλὰ χρόνια αὐξήθηκαν, ὁ σύντομος χρόνος ποὺ σᾶς ἀπομένει νὰ μπορέσει μὲ συνεχῆ προσπάθεια νὰ ἐπαρκέσει γιὰ τὴν κάθαρση. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ καθένας δὲν γνωρίζει τὸ τέλος τοῦ δικοῦ του χρόνου ζωῆς, βιαστεῖτε νὰ βγάλετε ἀπὸ τίς καρδιές σας τὰ πολλὰ ἀγκάθια· ὄχι λίγα λίγα· γιατί δὲν μπορεῖτε νὰ καθαριστεῖτε, ἀφοῦ γιὰ πολὺ χρόνο μείνατε ἀκαλλιέργητοι.

Γ΄. Δὲν θὰ μπορέσετε ὅμως ἀλλιῶς νὰ ὑπομείνετε νὰ ἀναλάβετε γιὰ πολὺ τὴ διάθεση γιὰ καθαρσὴ σας, ἐὰν δὲν ὀργι-

1. Πρβλ. Λουκᾶ 8,5-8ε.

ἐπιπλήξτε περι ὧν ὡς ἀχρεῖοι δοῦλοι ἐνηδρεύθητε συνθέμενοι ταῖς κακαῖς ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἵνα τὴν δικαίαν ὑμῶν ὀργὴν, τῷ νῷ ὡς πῦρ χερσευσάση ἀρούρη ἐπαφεῖναι δυνηθῆτε. Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἔχετε δίκαιον πῦρ, τὴν κατὰ τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν ὀργὴν
 5 λέγω, μάθετε ἀπὸ ποίων καλῶν ἐνηδρεύθητε, καὶ πρὸς ποίαν κόλασιν κατηρτίσθητε, καὶ ὑπὸ τίνος ἠπατήθητε, καὶ οὕτως ὑμῶν ὁ νοῦς νήσας καὶ ὡσπερ πῦρ ὑπὸ τῆς τοῦ πέμψαντος ἡμᾶς διδασκαλίας ἐξαφθεῖς εἰς ὀργὴν, τὰ κακὰ τῆς ἐπιθυμίας ἀναλῶσαι δυνηθῆ. Πιστεύσατέ μοι, ὅτι θελήσαντες πάντα κα-
 10 τορθῶσαι δυνήσεσθε.

Δ'. Θεοῦ τοῦ ἀοράτου ἐστὲ εἰκῶν. Ὅθεν οἱ εὐσεβεῖν βουλόμενοι μὴ τὰ εἰδῶλα λεγέτωσαν Θεοῦ εἰκόνα εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο δεῖν αὐτὰ σέβειν. Εἰκῶν γὰρ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ εἰς Θεὸν εὐσεβεῖν θέλων ἄνθρωπον εὐεργετεῖ, ὅτι εἰκόνα Θεοῦ τὸ
 15 ἀνθρώπου βαστάζει σῶμα. Τὴν δὲ ὁμοιότητα οὐκέτι πάντες, ἀλλ' ἀγαθῆς ψυχῆς ὁ καθαρὸς νοῦς. Πλὴν ὡς ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν γεγονότα τοῦ Θεοῦ, εἰς τοῦτον ὑμᾶς εὐσεβεῖν λέγομεν, ἵνα εἰς Θεόν, οὐπὲρ ἐστὶν εἰκῶν, ἢ χάρις λογισθῆ. Τιμὴν οὖν τῇ τοῦ Θεοῦ εἰκόνι, ὅπερ
 20 ἐστὶν ἄνθρωπος, προσφέρειν δεῖ οὕτως, πεινῶντι τροφήν, διψῶντι ποτόν, γυμνητεύοντι ἔνδυμα, νοσοῦντι πρόνοϊαν, ξένω στέγην, καὶ τῷ ἐν εἰρκτῇ ὄντι ἐπιφαινόμενον βοηθεῖν ὡς δυνατόν ἐστιν. Καὶ ἵνα μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, πάντα ὅσα ἑαυτῷ τις θέλει καλά, ὡσαύτως ἄλλω χρήζοντι παρεχέτω, καὶ τότε αὐτῷ
 25 εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ εἰκόνα εὐσεβήσαντι δύναται ἀγαθὸς λογισθῆναι μισθός· ᾧ λόγῳ εἰ καὶ ταῦτα ποιεῖν μὴ ἀναδέξεται, ὡς ἀμελήσας τῆς εἰκόνοσ κολασθήσεται.

Ε'. Οἷον οὖν ἔστι λέγειν ποτέ, ὅτι εὐσεβείας τῆς εἰς Θεὸν χάριν πᾶσαν μορφὴν σεβόμενοι, τὸν ἄνθρωπον τὴν ὄντως εἰκό-

σθεῖτε καὶ ἐπιπλήξετε τοὺς ἑαυτοὺς σας γι' αὐτὰ στὰ ὁποῖα ὑποδουλωθήκατε σὰν ἄχρηστοι δοῦλοι, συμφωνώντας μὲ τὶς κακὲς ἐπιθυμίες σας, γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ ἐξαπολύσετε τὴ δίκαιη ὀργή σας στὸν νοῦ σας, σὰν φωτιὰ σὲ χερσωμένο χωράφι. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἔχετε δίκαιη φωτιὰ, ἐννοῶ τὴν ὀργὴ ἐναντίον τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν, μάθετε ἀπὸ ποιά καλὰ ἀποσπασθήκατε καὶ γιὰ ποιά κόλαση προοριστήκατε, καὶ ἀπὸ ποιὸν ἐξαπατηθήκατε, καὶ ἔτσι ὁ νοῦς σας, ἀφοῦ ἀνανήψει καί, σὰν φωτιὰ ἀπὸ τὴ διδασκαλία ἐκείνου ποὺ μᾶς ἔστειλε, ἀνάψει σὲ ὀργή, θὰ μπορέσει νὰ καταστρέψει τὰ κακὰ τῆς ἐπιθυμίας· πιστέψτε με, ὅτι ἂν θελήσετε θὰ μπορέσετε νὰ κατορθώσετε τὰ πάντα.

Δ΄. Εἴσαστε εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ. Γι' αὐτὸ ὅσοι θέλουν νὰ πιστέψουν, νὰ μὴ λένε ὅτι τὰ εἰδωλα εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὰ πιστεύουν. Γιατὶ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ πιστέψει στὸν Θεό, εὐεργετεῖ τὸν ἄνθρωπο, γιατί τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου φέρει τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Τὴν ὁμοιότητα ὅμως τοῦ Θεοῦ δὲν τὴν φέρουν ἀκόμα ὅλοι, ἀλλὰ ὁ καθαρὸς νοῦς τῆς ἀγαθῆς ψυχῆς. Ὅμως, ἐπειδὴ ἐμεῖς γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔγινε «κατ' εἰκόνα» καὶ «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ, σᾶς λέμε νὰ πιστεύετε σ' αὐτόν, ὥστε ἡ χάρις νὰ λογαριασθεῖ στὸν Θεό, τοῦ ὁποίου εἶναι εἰκόνα. Τὴν τιμὴ λοιπὸν στὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πρέπει νὰ τὴν προσφέρετε ὡς ἐξῆς· στὸν πεινασμένο νὰ δίνετε τροφή, στὸν διψασμένο νερό, στὸν γυμνὸ ἔνδυμα, στὸν ἄρρωστο φροντίδα, στὸν ξένο στέγη καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ εἶναι στὴ φυλακὴ ἐπισκεπτόμενοι νὰ τὸν βοηθεῖτε ὅσο εἶναι δυνατό. Καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὸ καθένα χωριστά, ὅλα ὅσα καλὰ θέλει κανεὶς γιὰ τὸν ἑαυτό του, νὰ τὰ δίνει καὶ στὸν ἄλλο ὅταν ἔχει ἀνάγκη, καὶ τότε, ἀφοῦ ἔδειξε τὴν πίστη του στὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, μπορεῖ νὰ ὑπολογισθεῖ γι' αὐτόν ἀγαθὴ ἀνταμοιβή· γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, ἐὰν δὲν ἀναλάβει νὰ τὰ κάνει αὐτὰ, θᾶ τιμωρηθεῖ ἐπειδὴ ἀδιαφόρησε γιὰ τὴν εἰκόνα.

Ε΄. Θὰ μπορούσαμε μάλιστα νὰ ποῦμε ὅτι, ὅπως ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό σεβόσαστε κάθε μορφὴ, ἔτσι ἐξυβρίζετε τὸν

να Θεοῦ ὄντα ἐν πᾶσιν ἐνυβρίζετε, φονεύοντες, μοιχεύοντες, κλέπτοντες καὶ κατὰ πολλὰ ἄλλα ἀτιμάζοντες. Ἐχρῆν δὲ μηδ' ἐν κακὸν πράττειν, δι' ὃ ἄνθρωπος λυπεῖται· νῦν δὲ πάντα πράττετε, δι' ἃ ἄνθρωπος ἀθυμεῖ, ἀδικία γὰρ καὶ ἀθυμία γίνε-
5 ται. Διὰ τοῦτο φονεύετε καὶ ἀφαιρεῖσθε τὰ αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἄλλα ἴστε, ἅπερ παθεῖν οὐ θέλετε. Ὑμεῖς δὲ ἐρπετῶ τινι κακούργω πρὸς κακίαν ἀπατηθέντες ὑπονοίᾳ πολυθέου γνώσεως, εἰς μὲν τὴν ὄντως εἰκόνα, ὅπερ ἐστὶν ἄνθρωπος, ἀσεβεῖτε, εἰς δὲ τὰ ἀναίσθητα εὐσεβεῖν δοκεῖτε.

10 Σ'. Τινὲς δὲ λέγουσιν, εἰ μὴ ἤθελεν εἶναι, οὐκ ἂν ἦν, ἀλλ' ἀνηρεῖτο ἄν. Φημὶ κάγώ, τοῦτο πάντως ἔσται, ὅταν πάντες τὴν αὐτῶν πρὸς αὐτὸν δεῖξωσι προαίρεσιν, καὶ οὕτως ἀλλαγὴ τοῦ νῦν γενήσεται κόσμου. Πλὴν εἰ καὶ οὕτως ἠθέλετε αὐτὸν ποιῆσαι, ἵνα μηδὲν τῶν προσκυνουμένων ὑπῆρχεν, εἶπατε ἡμῖν, τί
15 τῶν ὄντων οὐκ ἐθρησκεύσατε; Οὐχ οἱ μὲν ὑμῶν τὸν ἥλιον, οἱ δὲ σελήνην, οἱ δὲ ὕδωρ, οἱ δὲ γῆν, οἱ δὲ τὰ ὄρη, οἱ δὲ φυτὰ, οἱ δὲ τὰ σπέρματα, οἱ δὲ καὶ ἄνθρωπον, ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, προσκυνούσιν; Ἐχρῆν οὖν τὸν Θεὸν μηδὲν εἶσαι, ἀλλὰ μηδὲ ὑμᾶς, ἵνα μηδὲν ἂν ἦν τὸ προσκυνούμενον, μήτε τὸ προσκυνοῦν. Ἀληθῶς
20 τοῦτο γενέσθαι βούλεται ὁ ἐν ὑμῖν δεινὸς ἐνδομυχῶν ὄφιν, ὃς οὐ φεῖδεται ὑμῶν. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἔσται. Οὐδὲν γὰρ ἀμαρτάνει τὸ προσκυνούμενον· βίαν γὰρ πάσχει ὑπὸ τοῦ προσκυνεῖν αὐτὸ θέλοντος. Εἰ γὰρ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἄδικος γίνεται κρίσις, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ Θεοῦ. Οὐ γὰρ δίκαιόν ἐστι τὴν αὐτὴν τιμωρίαν
25 ἀναδέξασθαι τὸν πάσχοντα καὶ τὸν διαθέμενον, ἐκτὸς εἰ μὴ αὐτὸς ἐκὼν ἀναδέξεται τὴν τοῦ μόνου τιμιωτάτου τιμὴν.

Z'. Ἀλλά, φησὶν, ἐχρῆν αὐτοὺς τοὺς προσκυνουῦντας ἀναιρεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ὄντος Θεοῦ, ἵνα ἄλλος τοῦτο μὴ ποιῇ. Ἄλλ'

ἄνθρωπο πού εἶναι ἡ πραγματικὴ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλα, ὅταν φονεύετε, μοιχεύετε, κλέβετε καὶ τὸν ἀτιμάζετε καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα. Ἐπρεπε βέβαια οὔτε ἓνα κακὸ νὰ κάνετε, γιὰ τὸ ὅποιο ὁ ἄνθρωπος στενοχωρεῖται· τώρα ὅμως κάνετε ὅλα ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὅποια ὁ ἄνθρωπος στενοχωρεῖται, καθόσον προκαλεῖται ἀδικία καὶ λύπη. Γι' αὐτὸ τὸν φονεύετε καὶ τοῦ παίρνετε αὐτὰ πού τοῦ ἀνήκουν, καὶ ὅσα ἄλλα γνωρίζετε, τὰ ὅποια δὲν θέλετε νὰ ὑποστεῖτε. Σεῖς ὅμως παρασυρμένοι ἀπὸ κάποιον πανοῦργο ἔρπετὸ στὴν κακία μὲ τὴν ὑπολανθάνουσα ἔννοια τῆς πολυθεικῆς γνώσης, ἀσεβεῖτε πρὸς τὴν πραγματικὴ εἰκόνα, πού εἶναι ὁ ἄνθρωπος, καὶ νομίζετε ὅτι ἐκδηλώνετε εὐσέβεια στὰ ἀναίσθητα.

Σ'. Μερικοὶ μάλιστα λένε· Ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε νὰ ὑπάρχουν αὐτὰ (τὰ ἀγάλματα), δὲν θὰ ὑπῆρχαν, ἀλλὰ θὰ καταστρέφονταν. Καὶ ἐγὼ λέω· Αὐτὸ θὰ γίνεῖ ὅπωςδήποτε, ὅταν ὅλοι δείξουν τὴν προτίμηση πρὸς αὐτὸν καὶ γίνεῖ ἔτσι ἀλλαγὴ τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Ὅμως ἐὰν θέλετε νὰ τὸ κάνει αὐτό, γιὰ νὰ μὴ ὑπάρχει κανένα ἀπὸ αὐτὰ πού προσκυνοῦνται, πέστε μας, ποῖο ἀπὸ τὰ δημιουργήματα δὲν θεοποιήσατε; Δὲν προσκυνοῦν ἄλλοι ἀπὸ σᾶς τὸν ἥλιο, ἄλλοι τὴ σελήνη, ἄλλοι τὸ νερό, ἄλλοι τὴ γῆ, ἄλλοι τὰ βουνά, ἄλλοι τὰ φυτά, ἄλλοι τοὺς σπόρους καὶ ἄλλοι τὸν ἄνθρωπο, ὅπως συμβαίνει στὴν Αἴγυπτο; Ἐπρεπε ἐπομένως ὁ Θεὸς νὰ μὴ ἀφήσει τίποτε, ἀλλὰ οὔτε ἐσᾶς, γιὰ νὰ μὴ ὑπάρχει τίποτε πού νὰ προσκυνεῖται, οὔτε καὶ πού νὰ προσκυνεῖ. Πραγματικὰ αὐτὸ θέλει νὰ γίνεῖ τὸ πανοῦργο φίδι, πού βρίσκεται στὰ βάθη σας, τὸ ὅποιο δὲν σᾶς λυπᾶται. Ἀλλὰ δὲν θὰ γίνεῖ αὐτό. Γιατὶ δὲν φταίει καθόλου αὐτὸ πού προσκυνεῖται, ἀφοῦ ὑφίσταται βία ἀπὸ ἐκεῖνον πού θέλει νὰ τὸ προσκυνεῖ. Γιατὶ μπορεῖ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ λαμβάνεται ἄδικη ἀπόφαση, ὄχι ὅμως καὶ ἀπὸ τὸν Θεό. Ἄλλωστε δὲν εἶναι δίκαιο νὰ ὑφίστανται τὴν ἴδια τιμωρία αὐτὸς πού πάσχει καὶ αὐτὸς πού προκαλεῖ, ἐκτὸς ἐὰν αὐτὸς θεληματικὰ δεχθεῖ τὴν τιμὴ τοῦ μόνου πού εἶναι τιμιώτατος.

Ζ'. Ὅμως, λέει, ἔπρεπε αὐτοὶ πού προσκυνοῦν (τὰ εἰδωλα) νὰ ἐξαφανισθοῦν ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ Θεό, γιὰ νὰ μὴ τὸ κάνει

οὐκ εἶ σοφώτερος τοῦ Θεοῦ, ἵνα αὐτῷ ὡς φρονιμώτερος γνώμην δῶς. Οἶδεν ὁ ποιεῖ. Πᾶσι γὰρ ἐν ἀσεβείᾳ οὔσι μακροθυμεῖ, ὡς ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος πατήρ, εἰδὼς ὅτι καὶ ἐξ ἀσεβῶν εὐσεβεῖς γίνονται. Καὶ αὐτῶν τῶν σεβόντων τὰ αἰσχρὰ καὶ ἀναίσθητα πολλοὶ νήψαντες τὰ μὲν αὐτὰ σέβειν καὶ ἀμαρτάνειν ἐπαύσαντο, τῷ δὲ ὄντως Θεῷ πρὸς ταῖς εὐχαῖς ἐχόμενοι πολλοὶ καὶ Ἑλληνες ἐσώθησαν.

Η'. Ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν ἔδει ποιῆσαι ἡμᾶς μηδὲ ὄλως περὶ τοιούτων ἐνθυμεῖσθαι. Ταῦτα λέγοντες ἀγνοεῖτε τί ἐστὶ τὸ αὐτεξούσιον, καὶ πῶς δυνατόν ἐστὶν ἀγαθοῦς τῷ ὄντι εἶναι. Ὅτι ὁ ἰδίᾳ προαιρέσει ὢν ἀγαθὸς ὄντος ἀγαθός ἐστίν, ὁ δὲ ὑφ' ἑτέρου ἀνάγκη ἀγαθὸς γενόμενος ὄντως οὐκ ἔστιν, ὅτι μὴ ἰδίᾳ προαιρέσει ἐστὶν ὃ ἐστίν. Ἐπὶ οὖν τὸ ἐκάστου ἐλεύθερον ἀποτελεῖ τὸ ὄντως ἀγαθόν, καὶ δεικνύει τὸ ὄντως κακόν, ἐν ἐκάστῳ γενέσθαι ἐχθρὸν ἢ φίλον διὰ τῶν ὑποθέσεων ὁ Θεὸς ἐμηχανῆσατο. Οὐ, φησὶν, ἀλλὰ πᾶν ὃ ἐνθυμούμεθα, αὐτὸς ἡμᾶς ποιεῖ νοεῖν. Παύσασθε. Τί πλεῖον βλασφημεῖτε οἱ τοῦτο λέγοντες; Εἰ γὰρ πᾶν ὃ τι ἂν ἐνθυμηθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐνεργούμεθα, αὐτὸν αἴτιον λέγετε πορνειῶν, ἀσελγειῶν, πλεονεξιῶν καὶ πάσης βλασφημίας. Παύσασθε δυσφημοῦντες, οἱ εὐφημεῖν καὶ πᾶσαν τιμὴν αὐτῷ ἀπονέμειν ὀφείλοντες. Καὶ μὴ λέγετε, Οὐκ ἐπιδικάζεται ὁ Θεὸς τιμῆς. Εἰ γὰρ αὐτὸς οὐδενὸς ἐπιδικάζεται, ἀλλ' οὖν γε ὑμᾶς ἐχρῆν εἰς τὸ δίκαιον ἀφορῶντας τὸν ἐν πᾶσιν ὑμᾶς εὐεργετήσαντα εὐχαρίστῳ ἀμείψασθαι φωνῇ.

Θ'. Ἀλλὰ, φησὶν, κρεῖττον ποιοῦμεν, ἅμα αὐτῷ καὶ πᾶσιν εὐχαριστοῦντες. Ἀλλὰ ταῦτα λέγοντες οὐκ ἴστε τὴν καθ' ὑμῶν ἐπιβουλήν. Ὡς γάρ, ὅποταν ἓνα κάμνοντα πολλοὶ ἰατροὶ θεραπεύειν ἐπαγγέλλονται μηδὲν δυνάμενοι, εἷς δὲ τις ὄντως ἰᾶσθαι δυνάμενος, τὴν αὐτοῦ ἀντίδοτον μὴ προσφέρει, λογισάμενος ὅτι, ἂν αὐτὸς θεραπεύσῃ, ἄλλοι ἐπιγράφονται, οὕτω καὶ ὁ Θεός,

ἄλλος. Ἀλλὰ δὲν εἶσαι πιὸ σοφὸς ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ τοῦ δίνεις γνώμη ὡς πιὸ συνετός. Γνωρίζει αὐτὸ πὺν κάνει. Γιατὶ δείχνει μακροθυμία σὲ ὄλους πὺν βρίσκονται σὲ ἀσέβεια, ὡς σπλαχνικὸς καὶ φιλόανθρωπος Πατέρας, γνωρίζοντας ὅτι καὶ ἀπὸ ἀσεβεῖς γίνονται εὐσεβεῖς. Καὶ ἀπὸ αὐτοὺς πὺν πιστεύουν τὰ αἰσχροῖα καὶ ἀναίσθητα πολλοὶ ἀνένησαν καὶ ἔπαυσαν νὰ πιστεύουν σ' αὐτὰ καὶ νὰ ἀμαρτάνουν, καὶ ἀφοσιωμένοι στὸν ἀληθινὸ Θεὸ μαζί μὲ τὶς προσευχὲς πολλοὶ Ἑλληνας σώθηκαν.

Η΄. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔπρεπε νὰ μᾶς κάνει νὰ μὴ τὰ θυμόμαστε αὐτὰ. Λέγοντας αὐτὰ ἀγνοεῖτε τί εἶναι τὸ αὐτεξούσιο, καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ εἴμαστε ἀληθινὰ ἀγαθοί. Ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος πὺν ἀπὸ δικὴ του ἐπιλογὴ εἶναι ἀγαθός, αὐτὸς εἶναι πραγματικὰ ἀγαθός, ἐνῶ ἐκεῖνος πὺν γίνεται ἀγαθός ἀπὸ ἄλλον ἀναγκαστικὰ, πραγματικὰ δὲν εἶναι, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀπὸ δικὴ του ἐπιλογὴ αὐτὸ πὺν εἶναι. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἐλευθερία τοῦ καθενὸς συνιστᾷ τὸ πραγματικὰ ἀγαθὸ καὶ δείχνει τὸ πραγματικὰ κακό, γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἀνέθεσε στὸν καθένα νὰ γίνεται ἐχθρὸς ἢ φίλος μὲ τὶς προθέσεις του. Ὅχι, λέει, ἀλλὰ κάθε τι πὺν σκεφτόμαστε, αὐτὸς μᾶς κάνει νὰ τὸ σκεφτόμαστε. Πάψετε. Γιατὶ βλασφημεῖτε περισσότερο ὅσοι τὸ λέτε αὐτό; Γιατὶ, ἐὰν κάθε τι πὺν βάζουμε στὸν νοῦ μας, μᾶς τὸ βάζει ἐκεῖνος, λέτε ὅτι αὐτὸς εἶναι αἴτιος τῶν πορνειῶν, τῶν ἀκολασιῶν, τῶν πλεονεξιῶν καὶ κάθε βλασφημίας. Πάψετε νὰ βλασφημεῖτε, σεῖς οἱ ὁποῖοι ὀφείλετε νὰ τὸν ἐπαινεῖτε καὶ νὰ τοῦ ἀπονέμετε κάθε τιμὴ. Καὶ νὰ μὴ λέτε, Δὲν ἐπιζητεῖ ὁ Θεὸς τὴν τιμὴ. Γιατὶ, καὶ ἂν ἀκόμα αὐτὸς δὲν ἐπιζητεῖ τίποτε, ἔπρεπε ὡστόσο σεῖς, ἀποβλέποντας στὸ δίκαιο, αὐτὸν πὺν σᾶς εὐεργέτησε μὲ ὅλα, νὰ τὸν ἀμείψετε μὲ εὐχάριστα λόγια.

Θ΄. Ἀλλά, λέει, κάνουμε κάτι ἀνώτερο, εὐχαριστώντας μαζί μὲ αὐτὸν καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους. Ὅμως λέγοντες αὐτὰ δὲν γνωρίζετε τὴν ἐναντίον σας ἀπάτη. Γιατὶ, ὅπως ὅταν πολλοὶ γιατροί, πὺν ὑπόσχονται ὅτι θὰ θεραπεύσουν ἕναν ἀσθενῆ, δὲν μποροῦν νὰ τοῦ κάνουν τίποτε, καὶ κάποιος ἄλλος, πὺν μπορεῖ πραγματικὰ νὰ τὸν θεραπεύσει, δὲν προσφέρει τὸ φάρμακό του,

μετὰ πολλῶν ἀξιούμενος τῶν μηδὲν δυναμένων, οὐκ εὐεργετεῖ. Τί οὖν, φησίν, ὁ Θεὸς ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτεῖ, εἴ γε αὐτοῦ θεραπεύοντος ἄλλος ἐπιγράφεται; Φημί, εἰ καὶ μὴ ἀγανακτεῖ, ἀλλ' οὖν γε οὐ θέλει τῆς ἀπάτης συνεργὸς γενέσθαι. Αὐτοῦ γὰρ εὐεργετήσαντος καὶ τὸ μηδὲν ποιῆσαν εἰδωλον ὡς δυνηθὲν πιστοῦνται. Ἀλλὰ κάγῳ φημί σοι, εἰ μὴ φυσικῶς ἠδίκητο πρὸς ἀνάσθητα ἐπτοημένος, ἴσως ἂν καὶ τοῦτο ὑπομεμενήκει· διὸ νήψατε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τὰ εὐλογα νοεῖν. Ὁ Θεὸς γὰρ ἀνευδεῆς ὢν αὐτὸς οὐδενὸς δεῖται, οὔτε βλάπτεται. Ἡμῶν γάρ ἐστι τὸ ὠφελεῖσθαι ἢ βλάπτεσθαι. Ὅνπερ γὰρ τρόπον Καῖσαρ οὔτε βλασφημούμενος βλάπτεται, οὔτε εὐχαριστούμενος ὠφελεῖται, ἀλλὰ τοῦ εὐχαριστοῦντος μὲν γίνεται τὸ ἀκίνδυνον, τοῦ δὲ βλασφημοῦντος ὄλεθρος, οὕτως οἱ Θεὸν εὐφημοῦντες αὐτὸν μὲν οὐδὲν ὠφελουσιν, ἑαυτοὺς δὲ σώζουσιν· ὁμοίως καὶ οἱ βλασφημοῦντες αὐτὸν μὲν οὐκ ἀδικοῦσιν, αὐτοὶ δὲ ὀλοθρεύονται.

Γ'. Ἀλλά, φησίν, οὐχ ὁμοίως ἐπ' ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ. Σύμφημι κάγῳ, ὅτι οὐχ ὁμοίως. Μείζων γὰρ ἢ κόλασις, ὡς μείζον ἀσεβήσαντι, ἥττων δὲ τῷ εἰς τὸν ἥττονα ἀμαρτήσαντι. Ὡς οὖν πάντων μείζων ὁ Θεός, οὕτω μείζονα ὑφέξει κόλασιν ὁ εἰς αὐτὸν ἀσεβήσας, ὡς εἰς μείζονα ἀμαρτήσας, οὐκ αὐτοῦ ἀτόχειρος ἀμυνομένου, ἀλλὰ πάσης τῆς κτίσεως ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτούσης καὶ φυσικῶς ἐπεξερχομένης. Οὐ γὰρ δώσει τῷ βλασφήμῳ οὐχ ἥλιος τὸ φῶς, οὐ γῆ τοὺς καρπούς, οὐ πηγὴ τὸ ὕδωρ, οὐκ ἐν ἄδη τῇ ψυχῇ ὁ ἐκεῖ καθεστὼς ἄρχων τὴν ἀνάπαυσιν, ὅποτε καὶ νῦν ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου προθεσμίας ὑφεστῶ-

σκεφτόμενος ὅτι, ἐὰν τὸν θεραπεύσει αὐτός, θὰ τὸ παρουσιάσουν οἱ ἄλλοι ὡς δικό τους ἐπίτευγμα, ἔτσι καὶ ὁ Θεός, ὅταν τιμᾶται μαζί με ἄλλους πού δὲν μποροῦν νὰ κάνουν τίποτε, δὲν κάνει εὐεργεσίες. Ὡστε λοιπόν, λέει, ὁ Θεός ἀγανακτεῖ γι' αὐτό, ὅταν, ἐνῶ αὐτὸς θεραπεύει, ἄλλος τὸ ἀποδίδει στὸν ἐαυτό του; Ἡ ἀπάντησή μου εἶναι ὅτι, καὶ ἂν δὲν ἀγανακτεῖ, ἀλλ' ὅπωςδῆποτε δὲν θέλει νὰ γίνει συνεργὸς στὴν ἀπάτη. Γιατί, ἐνῶ αὐτὸς εὐεργετεῖ, παρουσιάζεται τὸ εἶδωλο, πού δὲν ἔκανε τίποτε, ὅτι μπόρεσε νὰ τὸ κάνει. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ σοῦ λέω, ὅτι ἐὰν δὲν εἶχε ἀδικηθεῖ ἀπὸ τὴ φύση του, συγκινούμενος ἀπὸ ἀναίσθητα, ἴσως νὰ τὸ ὑπέμενε καὶ αὐτό· γι' αὐτὸ γίνετε νηφάλιοι, ὥστε νὰ σκέφτεστε ἐκεῖνα πού πρέπει γιὰ τὴ σωτηρία σας. Γιατί ὁ Θεός, ἐπειδὴ εἶναι ἀνευδεής, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε, οὔτε βλάπτεται ἀπὸ τίποτε. Σὲ μᾶς ἀνήκει τὸ νὰ ὠφελούμαστε ἢ νὰ βλαπτόμαστε. Ὅπως δηλαδὴ ὁ καίσαρας, οὔτε ὅταν βλασφημεῖται βλάπτεται, οὔτε ὅταν δέχεται εὐχαριστίες ὠφελεῖται, ἀντίθετα ἐκεῖνος πού τὸν εὐχαριστεῖ γλυτώνει τὸν κίνδυνο, ἐνῶ ἐκεῖνος πού τὸν βλασφημεῖ καταστρέφεται, ἔτσι ὅσοι ἐπαινοῦν τὸν Θεό, ἐκεῖνον βέβαια δὲν τὸν ὠφελοῦν καθόλου, σώζουν ὅμως τὸν ἐαυτό τους· τὸ ἴδιο καὶ ἐκεῖνοι πού τὸν βλασφημοῦν, αὐτὸν ἀσφαλῶς δὲν τὸν βλάπτουν, ἐξολοθρεύονται ὅμως οἱ ἴδιοι.

Γ'. Ὅμως, λέει, δὲν εἶναι τὸ ἴδιο με τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν Θεό. Συμφωνῶ κι ἐγὼ ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Γιατί εἶναι μεγαλύτερη ἢ κόλαση, ἐπειδὴ ἔδειξε μεγαλύτερη ἀσέβεια, καὶ μικρότερη γιὰ ἐκεῖνον πού ἀμάρτησε λιγότερο. Ὅπως λοιπόν ὁ Θεός εἶναι ἀνώτερος ὅλων, ἔτσι θὰ ὑποστεῖ μεγαλύτερη τιμωρία ἐκεῖνος πού θὰ δείξει ἀσέβεια σ' αὐτόν, ἐπειδὴ ἀμάρτησε σὲ ἀνώτερον, καὶ δὲν ὑπερασπίζεται ὁ ἴδιος τὸν ἐαυτό του, ἀλλὰ ἀγανακτεῖ ὅλη ἡ κτίση ἐναντίον του καὶ τὸν τιμωρεῖ κατὰ τρόπο φυσικό. Γιατί οὔτε ὁ ἥλιος θὰ τοῦ δώσει τὸ φῶς, οὔτε ἡ γῆ τοὺς καρπούς, οὔτε ἡ πηγὴ τὸ νερό, οὔτε στὸν ἄδη ὁ ἄρχοντας πού ὑπάρχει ἐκεῖ θὰ δώσει στὴν ψυχὴ του ἀνάπαυση, ὁπότε καὶ τῶρα στὸ διάστημα πού βρίσκεται στὸν κόσμον ἀγανακτεῖ ὁλό-

σης παραγανακτεῖ πᾶσα ἡ κτίσις. Διὸ οὔτε τελείους ὑετοὺς παρέχει, οὔτε γῆ τοὺς καρπούς, διὸ οἱ πλείονες λυμαίνονται. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀὴρ θυμῷ ὑπεκκαιόμενος πρὸς λοιμώδη πρᾶξιν μεταβάλλεται. Πλὴν ὅσων ἀπολαύομεν ἀγαθῶν, τῷ αὐτοῦ
5 ἐλέω εἰς τὴν ἡμετέραν φιλανθρωπίαν βιάζεται τὴν κτίσιν. Οὕτως ὑμῖν τοῖς ἀτιμάζουσι τὸν τῶν ὄλων δημιουργὸν ἡ πᾶσα κτίσις χαλεπαίνει.

ΙΑ'. Κᾶν γὰρ τῆ τοῦ σώματος λύσει τὴν κόλασιν ἐκφύγητε, πῶς τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἀφθαρτον οὕσαν διὰ τῆς φθορᾶς φυ-
10 γεῖν δυνήσεσθε; Ἀθάνατος γὰρ ἡ ψυχὴ καὶ τῶν ἀσεβῶν, οἷς ἄμεινον ἦν μὴ ἀφθαρτον αὐτὴν ἔχειν. Κολαζομένη γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀσβέστου πυρὸς ἀπεράντω τιμωρία καὶ μὴ θνήσκουσα, ἐπὶ κακῷ τῷ αὐτῆς τέλος λαβεῖν οὐκ ἔχει. Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις ὑμῶν· Φοβεῖς ἡμᾶς, Πέτρε. Διδάξατε οὖν ἡμᾶς, σιγῶντες ἐροῦ-
15 μεν τὰ ὄντα ὡς ἔστιν, ἄλλως γὰρ αὐτὰ ὑμῖν σημαίνειν οὐ δύναμεθα. Ἐάν τε σιγήσωμεν, ἐνεδρεύεσθε ὑπὸ τῶν κακῶν διὰ τὴν ἄγνοιαν· ἐάν τε λαλήσωμεν, ὡς ἐπὶ ψευδεῖ ὑποθέσει φοβοῦντες ὑμᾶς ὑποπτευόμεθα. Πῶς οὖν ἐπάσωμεν τῷ εἰς τὴν ὑμετέραν κακῷ ἐνδομυχοῦντι καὶ πανούργως ὑποσπείροντι ὑμῖν τὰς Θεῶν
20 ἐχθραίνουσας ὑπονοίας προφάσει τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας; Διαλλάγητε ἑαυτοῖς· ὑπὲρ γὰρ τῆς ὑμῶν σωτηρίας γίνεται ἡ μετὰ εὐποιίας πρὸς αὐτὸν καταφυγή. Ἐχθρα ἔστι Θεῷ ἐν ὑμῖν ἄλογος ἐπιθυμία, ὑπονοία γὰρ φρονήσεως τὴν ἄγνοιαν κρατύνει.

ΙΒ'. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν· Οὐ πεφρόντικεν ἡμῶν ὁ Θεός.
25 Καὶ τοῦτο ψευδὸς ἐστίν. Εἰ γὰρ ὄντως οὐκ ἐφρόντιζεν, οὐκ ἂν οὐδὲ τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνέτελλεν ἐπὶ ἀγαθοὺς καὶ πονηροὺς, οὔτε τὸν ὑετὸν αὐτοῦ ἔφερον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἔτεροι δὲ λέγουσιν· Εὐσεβέστεροί ἐσμεν, καὶ αὐτὸν καὶ τὰ ἀγάλματα σέβοντες. Οὐκ οἶμαι, εἰ τοῦτο λέγων τις ἐρεῖ βασιλεῖ· Τὴν ἴσῃν

κληρη ἢ κτίση· γι' αὐτὸ οὔτε κανονικὲς βροχὲς τοῦ στέλνει, οὔτε ἢ γῆ καρπούς, καὶ γι' αὐτὸ οἱ περισσότεροὶ καταστρέφονται. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀέρας ἀκόμα πού φλέγεται ἀπὸ θυμό, μεταβάλλεται σὲ μολυσματικὸ στοιχεῖο. Ὡστόσο, τὰ ἀγαθὰ πού ἀπολαμβάνουμε, μὲ τὴ δική του εὐσπλαγχνία ἀναγκάζει τὴν κτίση νὰ μᾶς φαίνεται φιλόανθρωπη. Ἔτσι γιὰ σᾶς πού ντροπιάζετε τὸν δημιουργὸ τῶν ὄλων, ἡ κτίση ὀλόκληρη ἀγανακτεῖ.

ΙΑ΄. Γιατὶ κι ἂν ἀκόμα μὲ τὴ διάλυση τοῦ σώματός σας ἀποφύγετε τὴν κόλαση, πῶς θὰ μπορέσετε τὴν ψυχὴ σας, πού εἶναι ἄφθαρτη, νὰ τὴν κάνετε νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὴ φθορά; Γιατὶ εἶναι ἀθάνατη καὶ ἡ ψυχὴ τῶν ἀσεβῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ ἦταν καλύτερο νὰ μὴ τὴν ἔχουν ἀθάνατη. Γιατί, ἐνῶ θὰ τιμωρεῖται ἀπὸ τὴν ἄσβεστη φωτιά μὲ ἀπέραντη τιμωρία καὶ δὲν θὰ πεθαίνει, δὲν θὰ βρῖσκει τέλος γιὰ δικό της κακό. Ἀλλὰ ἴσως νὰ μοῦ πεῖ κάποιος ἀπὸ σᾶς· Πέτρε, μᾶς φοβίζεις. Διδάξτέ μας λοιπὸν νὰ σᾶς ποῦμε τὰ πράγματα ὅπως εἶναι χωρὶς νὰ μιᾶμε, γιὰτὶ δὲν μπορούμε νὰ σᾶς τὰ φανερώσουμε μὲ ἄλλο τρόπο. Γιατί, ἂν σιωπήσουμε, θὰ παγιδευθεῖτε ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἐξαιτίας τῆς ἄγνοιάς σας· ἂν πάλι μιλήσουμε, δημιουργοῦμε τὴν ὑπόψία ὅτι σᾶς τρομοκρατοῦμε μὲ ψεύτικη ὑπόθεση. Πῶς λοιπὸν νὰ ἐξορκίσουμε τὸ κακὸ πού ἐμφωλεύει μέσα σας καὶ σᾶς ὑποβάλλει τὶς ἐχθρικές πρὸς τὸν Θεὸ ἀντιλήψεις μὲ τὴ δικαιολογία τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό; Συμφιλιωθεῖτε μὲ τοὺς ἑαυτοὺς σας· γιὰτὶ ἡ προσφυγὴ σ' αὐτὸν μὲ τὴν ἐλεημοσύνη γίνεται γιὰ τὴ σωτηρία σας. Γιατὶ ἡ ἀπερίσκεπτη ἐπιθυμία ἀποτελεῖ ἔχθρα γιὰ τὸν Θεό, ἐπειδὴ μὲ τὴν ὑποβολὴ τῆς φρόνησης δυναμώνει τὴν ἄγνοιά σας.

ΙΒ΄. Ἄλλοι πάλι λένε· Δὲν ἐνδιαφέρθηκε γιὰ μᾶς ὁ Θεός. Καὶ αὐτὸ εἶναι ψέμα. Γιατί, ἂν πραγματικὰ δὲν ἐνδιαφερόταν, οὔτε τὸν ἥλιο θὰ ἀνέτειλλε γιὰ καλοὺς καὶ κακοὺς, οὔτε τὴ βροχὴ του θὰ ἔστελνε σὲ δίκαιους καὶ ἄδικους². Καὶ ἄλλοι λένε· Εἴμαστε πιὸ εὐσεβεῖς, ἀφοῦ σεβόμαστε καὶ αὐτὸν καὶ τὰ ἀγάλματα. Δὲν νομίζω ὅτι, ἐὰν κάποιος, πού τὸ λέει αὐτό, ἔλεγε

2. Βλ. Ματθ. 5,45.

σοι ἀπονέμω τιμὴν, οἷαν καὶ τοῖς νεκροῖς καὶ τῇ ἐρριμένη κο-
 πρία· οὐκ οἶομαι εἰ καλῶς ἀπαλλαγῆσεται. Ἄλλ' ἐρεῖ τις· Κο-
 πρίαν λέγεις τὰ σεβάσματα ἡμῶν; Ναί φημι, ἄχρηστα γὰρ ὑμῖν
 αὐτὰ ἐποιήσατε, εἰς τὸ σέβειν καταριθμήσαντες, τῆς οὐσίας αὐ-
 5 τῶν ἴσως εἰς ἄλλο τι ἢ εἰς χρῆσιν κόπρου, εὐχρηστησάσης. Νῦν
 δὲ οὐδὲ εἰς τοῦτο χρησιμεύει, ὅτε μετασχηματίσαντες προσκυ-
 νεῖτε. Πῶς δὲ καὶ εὐσεβέστεροι εἶναί φατε, οἱ πάντων ἀσεβέ-
 στατοι, ταύτῃ αὐτῇ τῇ μιᾷ καὶ ἀσυγκρίτῳ ἀμαρτία ψυχῆς ὄλε-
 θρον ὀφείλοντες τῷ ἀληθεῖ, ἐὰν ἐπιμείνητε; Ὡς γὰρ εἶ τις υἱὸς
 10 πολλὰ εὐεργετούμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἐτέρῳ τινὶ τῷ μὴ πατρὶ
 τὴν ὀφειλομένην τῷ πατρὶ ἀποδώῃ τιμὴν, πάντως ἀποκληρο-
 νόμος γίνεται· ἐπὶ δὲ κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς βιοῦς εὐχα-
 ριστῇ ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις, εὐλόγως κληρονόμος γίνεται.

ΙΓ'. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν· Ἀσεβεῖν μέλλομεν, ἐὰν τὰ παρα-
 15 δοθέντα ἡμῖν ἐκ πατέρων σεβάσματα καταλείψωμεν· ὅμοιον
 γὰρ ἐστὶ τῷ παραθήκην φυλάξαι. Οὐκοῦν τούτῳ τῷ λόγῳ κἂν
 ληστοῦ τις ἢ πατρὸς ἢ αἰσχροβίου, οὐκ ὀφείλει ὁ υἱὸς νήψας τὸ
 κρεῖττον ἐλέσθαι, ἵνα μὴ ἀσεβήσῃ, καὶ μὴ τὰ ἴσα τοῖς γονεῦσι
 ποιῶν ἀμαρτάνῃ; Πῶς δὴ ἀνόητοι οἱ λέγοντες, Ταῦτα προσκυ-
 20 νοῦμεν, ἵνα μὴ αὐτῷ ὀχλῶμεν; Ὡς ὀχλουμένου Θεοῦ ἐφ' οἷς εὐ-
 φημεῖται, μὴ ὀχλουμένου δὲ ἐφ' οἷς ἀχαριστούμενος βλασφημεῖ-
 ται. Διὰ τί οὖν, ὁπότεν ἐποχὴ ὑετοῦ γένηται, πρὸς οὐρανὸν τὰ
 πάντα ἀφορῶντες εὐχὰς καὶ λιτὰς ἀπονέμετε, καὶ ὅταν ἐπιτύχη-
 τε, τάχιον ἐπιλανθάνεσθε; Ἀμήσαντες γὰρ ἢ τρυγῆσαντες εὐθέ-
 25 ως τοῖς μηδὲν οὖσιν εἰδώλοις τὰς ἀπαρχὰς ἀπονέμετε, τάχιον
 ἐπιλανθανόμενοι τοῦ εὐεργετήσαντος Θεοῦ. Καὶ οὕτως εἰς ἄλσῃ
 καὶ εἰς τοὺς ναοὺς γενόμενοι θυσίας ἐπιτελοῦντες εὐωχεῖσθε.

στὸν βασιλιά, Σοῦ ἀπονέμω τιμὴ ἴδια μ' ἐκείνην πού ἀπονέμω στους νεκροὺς καὶ στήν πεταμένη κοπριά, δὲν νομίζω ὅτι θὰ ἀπαλλασσόταν εὐκολα. Ὅμως θὰ πεῖ κάποιος: Ὀνομάζεις κοπριά αὐτὰ πού ἐμεῖς σεβόμαστε; Ναί, λέω, γιατί τὰ κάνατε ἄχρηστα, μὲ τὸ νὰ τὰ κατατάξετε μεταξὺ ἐκείνων πού σέβεσθε, ἐνῶ ἡ οὐσία τους ἴσως θὰ ἦταν πιὸ εὐχρηστὴ σὲ κάτι ἄλλο παρὰ σὲ χρῆση κοπριάς. Ὅμως τώρα οὔτε σ' αὐτὸ χρησιμεύει, ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού τὰ μετασχηματίσατε καὶ τὰ προσκυνεῖτε. Ἄλλωστε πῶς λέτε ὅτι εἴσαστε πιὸ πολὺ εὐσεβεῖς, σεῖς πού εἴσθε πιὸ ἀσεβεῖς ἀπὸ ὄλους, σεῖς πού μὲ αὐτὴ τῆ μοναδικὴ καὶ ἀσύγκριτη ἀμαρτία, θὰ ἐξολοθρεύσετε πραγματικὰ τὴν ψυχὴ σας, ἐὰν ἐπιμείνετε; Γιατί, ὅπως ἓνας γιὸς πού εὐεργετεῖται πλουσιοπάροχα ἀπὸ τὸ πατέρα του, ὅταν ἀποδίδει τὴν τιμὴ πού ὀφείλει σὲ κάποιον ἄλλον, πού δὲν εἶναι πατέρας του, ὅπως δὴποτε γίνεται ἀπόκληρος, ἐνῶ ὅταν, ζώντας σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ πατέρα του, τὸν εὐχαριστεῖ γιὰ τὶς εὐεργεσίες του, εὐλόγα γίνεται κληρονόμος.

ΙΓ'. Ἄλλοι πάλι λένε: Θὰ δείξουμε ἀσέβεια, ἐὰν ἐγκαταλείψουμε τὰ σεβάσματα πού μᾶς παραδόθηκαν ἀπὸ τοὺς πατέρες μας· γιατί εἶναι ἴδιο μὲ τὸ νὰ φυλάξουμε τὴν παρακαταθήκη μας. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸν λόγο αὐτὸν ὁ γιὸς κάποιου πατέρα πού εἶναι ληστής ἢ ἀκόλαστος στὴ ζωὴ του, ἐὰν ἀνανήψει, δὲν πρέπει νὰ προτιμήσει τὸ καλύτερο, γιὰ νὰ μὴ δείξει ἀσέβεια, καὶ νὰ μὴ ἀμαρτάνει κάνοντας τὰ ἴδια μὲ τοὺς γονεῖς του. Πόσο ἀνόητοι εἶναι αὐτοὶ πού τὰ λένε! Τὰ προσκυνοῦμε αὐτά, γιὰ νὰ μὴ τὸν ἐνοχλοῦμε; Σὰν νὰ ἐνοχλεῖται ὁ Θεὸς γι' αὐτὰ πού ἐπαινεῖται, καὶ δὲν ἐνοχλεῖται γι' αὐτὰ πού βλασφημεῖται ὅταν τοῦ δείχνουν ἀχαριστία. Τότε γιατί σὲ περίοδο ἀνομβρίας στρέφετε τὰ βλέμματά σας στὸν οὐρανὸ καὶ ἀναπέμπετε προσευχὰς καὶ λιτανεῖες, καὶ ὅταν κατορθώσετε νὰ βρέξει, τὸ ξεχνᾶτε γρήγορα; Μόλις θερίσετε ἢ τρυγήσετε ἀμέσως ἀφιερώνετε τὶς ἀπαρχὰς στὰ εἶδωλα πού δὲν εἶναι τίποτε, ξεχνώντας πολὺ γρήγορα τὸν Θεὸ πού σᾶς εὐεργέτησε. Καὶ ἔτσι πηγαίνοντας σὲ ἄλση καὶ σὲ ναοὺς κάνετε θυσίες καὶ ἐπιδίδεσθε σὲ φαγοπότια. Γι'

Διὰ τοῦτο οἱ μὲν ὑμῶν λέγουσιν· Παρηγορίας καὶ τοῦ εὐωχεῖσθαι χάριν καλῶς ταῦτα ἐπινενόηται.

ΙΔ'. Ὡ ἀνόητοι! Ὑμεῖς τοῦ λεγομένου γίνεσθε δίκαιοι κριταί. Εἴπερ γὰρ καὶ ἐχρῆν ἐνταῦθα εἰς εὐφρασίαν σώματος 5 ἑαυτὸν δοῦναι ποιᾶ εὐωχίᾳ, ἀμείνων ἦν ἢ ἐν ποταμοῖς καὶ ὕλαις καὶ ἄλσεσιν, ἐνθα εἰλαπῖναι καὶ συμπόσια καὶ κατάσκιον τόποι, ἢ ὄπου ἀπόνοια δαιμόνων, καὶ χειρῶν τομαί, καὶ αἰδοίων ἀποκοπαί, καὶ οἴστροι, καὶ μανίαι, καὶ τριχῶν κόμαι, καὶ κόμποι, καὶ ἐνθουσιασμοί, καὶ ὀλολυγαί, καὶ πάντα ἐκεῖνα τὰ μεθ' ὑπο- 10 κρίσεως εἰς κατάπληξιν τῶν ἀνοήτων γινόμενα, ὅπως τὰς ὑμῶν ὀφειλομένας εὐχὰς καὶ εὐχαριστίας καὶ νεκρῶν νεκροτέροις προσενέγκητε;

ΙΕ'. Καὶ διὰ τί χαίροντες ταῦτα ποιεῖτε; Ἐπεὶ οὐ θέλει ὑμῖν ὁ ἐμφωλεύων εἰπεῖν ὄφισ, ὃς ἐνέσπειρεν ὑμῖν τὴν ἄκαρπον 15 ἐπιθυμίαν, λέγων ὑπομνήσω. Ἐχει δὲ οὕτως· Παρὰ τῆ τοῦ Θεοῦ θρησκείᾳ κηρύσσεται νῆφειν, σωφρονεῖν, ὀργῆς κρατεῖν, ἀλλότρια μὴ νοσφίζεσθαι, δικαίως βιοῦν, ἐπιεικῶς, εὐσταθῶς, πράως, κολάζειν ἑαυτὸν μᾶλλον ἐν ταῖς ἐνδείαις, ἢ μὴ ἔχοντα ἐτέρου, ἀδίκως ἀφελόμενον κορεσθῆναι. Παρὰ δὲ τοῖς λεγομέ- 20 νοις θεοῖς τὰ ἐναντία γίνεται. Καὶ ἔνια εἰς κατάπληξιν δικαιοσύνης παραγγέλλετε, ἅπερ εἰ καὶ πάντα ποιεῖτε τὰ παραγγέλματα, μία ἢ πρὸς Θεὸν ἄγνοια ἱκανὴ τυγχάνει πρὸς τὴν καθ' ὑμῶν τιμωρίαν. Πλὴν συνερχόμενοι εἰς τοὺς ὑφ' ὑμῶν αὐτοῖς δοθέντας τόπους, ἠδέως μεθύσκεσθε καὶ βωμοὺς ἀνάπτετε, ὧν ἢ κνίσσα 25 ρεμβομένη καὶ τὰ τυφλὰ καὶ κωφὰ πνεύματα διὰ τῆς ἐξουσίας ἄγει εἰς τὸν τῆς ὀσφρήσεως αὐτῶν τόπον. Καὶ οὕτω τῶν ἐκεῖ οἱ μὲν ἐνθουσιασμῶν, οἱ δὲ βρωτῶν ἀλλοκότων ἐμπίπλονται, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ ἀσελγαίνειν τρέπονται, οἱ δὲ ἐπὶ κλοπᾶς καὶ φόνους. Ἡ γὰρ τοῦ ἐκεῖ αἵματος ἀναθυμιάσις καὶ ἡ τῶν οἴνων

αὐτὸ καὶ οἱ δικοί σας λένε· Σωστὰ ἔχουν ἐπινοηθεῖ αὐτὰ γιὰ νὰ παρηγορούμαστε καὶ νὰ ξεφαντώνουμε.

ΙΔ΄. ὦ ἀνόητοι! Σεῖς οἱ ἴδιοι γίνεστε δίκαιοι κριτὲς αὐτοῦ πού λέτε. Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα ἔπρεπε γιὰ σωματικὴ εὐχαρίστηση νὰ παραδώσετε τὸν ἑαυτό του σὲ κάποιο φαγοπότι, θὰ ἦταν καλύτερο τὸ φαγοπότι σὲ ποτάμια καὶ δάση καὶ ἄλση, ὅπου γίνονται φαγοπότια καὶ συμπόσια καὶ ὑπάρχουν σκιεροὶ τόποι, παρὰ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀνοησία δαιμόνων καὶ κοψίματα χειρῶν καὶ κοψίματα γεννητικῶν ὀργάνων καὶ ἐκστάσεις καὶ μαυιακὲς ἐκδηλώσεις καὶ περιποιήσεις τῶν τριχῶν, καὶ ἀλαζονεῖες καὶ ἐνθουσιασμοὶ καὶ κραυγὲς καὶ ὅλα ἐκεῖνα πού γίνονται μὲ ὑποκρισία γιὰ νὰ καταπλήξουν τοὺς ἀνόητους, γιὰ νὰ προσφέρετε τὶς προσευχὲς καὶ εὐχαριστίες πού ὀφείλετε σὲ πῶ νεκροὺς καὶ ἀπὸ τοὺς νεκρούς.

ΙΕ΄. Καὶ γιατί τὰ κάνετε αὐτὰ χαρούμενοι; Ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ σᾶς τὸ πεῖ τὸ φίδι πού φωλιάζει μέσα σας, τὸ ὁποῖο σᾶς φύτεψε τὴν ἄκαρπη ἐπιθυμία, θὰ σᾶς τὴν θυμίσω ἐγώ. Ἔχει αὐτὴ ὡς ἐξῆς. Ἀπὸ τὴ θρησκεία τοῦ Θεοῦ κηρύσσεται νὰ εἴμαστε νηφάλιοι, νὰ εἴμαστε σώφρονες, νὰ συγκρατοῦμε τὴν ὀργή μας, νὰ μὴ κλέβουμε τὰ ξένα πράγματα, νὰ ζοῦμε δίκαια, μὲ ἐπιείκεια, μὲ σταθερότητα, μὲ πραδότητα, νὰ τιμωροῦμε τὸν ἑαυτό μας μᾶλλον μέσα στὴν ἀνέχεια, παρὰ ὅταν δὲν ἔχουμε νὰ χορταίνουμε ἀφαιρώντας ἄδικα ἀπὸ ἄλλον. Ἐνῶ ἀπὸ τοὺς λεγόμενους θεοὺς γίνονται τὰ ἀντίθετα. Δίνετε βέβαια καὶ μερικὲς ἐντολές, γιὰ νὰ καταπλήξετε τὴ δικαιοσύνη, τὶς ὁποῖες ἐντολὲς καὶ ὅλα ἀκόμα ἂν τὰ ἐφαρμόζατε, εἶναι ἰκανὴ μία παράβαση, ἡ ἄγνοια τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴν τιμωρία σας. Ὅμως συγκεντρῶνεσθε στοὺς τόπους πού δόθηκαν σ' αὐτοὺς ἀπὸ σᾶς, μεθᾶτε εὐχαρίστως καὶ ἀνάβετε βωμούς, τῶν ὁποίων ἡ κνίσσα, πλημμυρίζοντας τὸν χῶρο, ὀδηγεῖ καὶ τὰ τυφλὰ καὶ κουφὰ πνεύματα μὲ τὴ δύναμή της στὸν τόπο τῆς μυρουδιάς. Καὶ ἔτσι ἀπὸ αὐτοὺς πού εἶναι ἐκεῖ ἄλλοι γεμίζουν ἀπὸ ἐνθουσιασμό καὶ ἄλλοι ἀπὸ ἀλόκοτα φαγητά, ἄλλοι πάλι ἐπιδίδονται σὲ ἀσέλγειες καὶ ἄλλοι σὲ κλοπὲς καὶ σκοτωμούς. Γιατί οἱ ἀναθυμιάσεις τοῦ αἵματος

σπονδὴ καὶ αὐτὰ κορεῖ τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα, ἅτινα ἐνδομυχοῦντα εἰς ὑμᾶς φιληδόνως ἔχειν τὰ ἐκεῖ ποιοῦσιν, καὶ δι' ὀνείρων ὑμᾶς φαντασίας ψευδέσι περιβάλλουσιν, καὶ μυρίοις παθήμασι τιμωροῦσιν. Προφάσει γὰρ τῶν λεγομένων ἱεροθύτων χα-
 5 λεπῶν δαιμόνων ἐμπίπλασθε, οἳ καὶ φρονίμως ὑμᾶς λανθάνοντες ἀναιροῦσιν, ἵνα μὴ συνῆτε ὑμῶν τὴν ἐπιβουλήν. Προφάσει γάρ τινος ἐπηρείας ἢ ἔρωτος ἢ ὀργῆς ἢ λύπης ἢ ἀγχόνη ἢ ὕδατι πνίζαντες ἢ ἀπὸ κρημνοῦ ρίψαντες ἢ αὐτοχειρία ἢ ἀποπληξία ἢ ἐτέρω τινὶ πάθει τοῦ ζῆν μεθιστᾶσιν.

10 IS'. Ἡμῶν δὲ οὐδεὶς τοιοῦτόν τι παθεῖν δύναται, ἀλλ' αὐτοὶ ὑφ' ἡμῶν κολάζονται, ὅποταν εἰς τινὰ εἰσιόντες βραδέως ἐξιέναι ἡμᾶς παρακαλῶσιν. Ἄλλ' ἐρεῖ τις· Ἴσως τοιούτοις πάθεσι καὶ θεοσεβῶν τινες ὑποπίπτουσιν. Φημὶ ὅτι τοῦτο ἀδύνατον. Θεοσεβῆς γὰρ οὗτός ἐστιν, ὃν ἐγὼ φημι, ὃ ὄντως θεοσε-
 15 βῆς, οὐχ ὃς ἂν μόνον λέγῃται, ὃ δὲ ὄντως ὢν τοῦ δοθέντος αὐτῷ νόμου ἐκτελεῖ τὰς πράξεις. Ἐὰν τις ἀσεβήσῃ, εὐσεβῆς οὐκ ἔστιν. Ὅνπερ τρόπον ἔαν ὁ ἀλλόφυλος τὸν νόμον πράξῃ, Ἰουδαῖός ἐστιν· μὴ πράξας δέ, Ἕλλην. Ὁ γὰρ Ἰουδαῖος πιστεύων Θεῷ ποιεῖ τὸν νόμον, δι' ἧς πίστεως καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὄρεσιν
 20 εὐοικότα καὶ βαροῦντα μεθίστησι πάθη. Ὁ δὲ μὴ ποιῶν τὸν νόμον δηλονότι ἐκ τοῦ μὴ πιστεύειν Θεῷ λιποτακτεῖ, καὶ οὕτως ὡς οὐχὶ Ἰουδαῖος ἀμαρτωλὸς διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐπικρατεῖται ὑπὸ τῶν εἰς τὸ τιμωρεῖν τοὺς ἀμαρτάνοντας καθεστῶτων παθῶν. Βουλῆ Θεοῦ τῇ ἀπαρχῆς ὀρισθείσῃ δικαίως τοῖς σέβουσιν
 25 αὐτόν, παραπτωμάτων χάριν ἢ τιμωρία ἔπεται, ὃ γίνεται, ἵνα ὡς ὀφείλημα διὰ τῆς βασάνου ἀπαιτήσασα τὴν ἀμαρτίαν τοὺς ἐπιστρέψαντας καθαρὸς ἐν τῇ τῶν ὅλων παραστήσῃ κρίσει. Ὡς γὰρ τοῖς κακοῖς ἢ ἐνταῦθα τρυφῇ εἰς ζημίαν αἰωνίων ἀγα-

πὸ χύνεται ἐκεῖ καὶ οἱ σπονδῆς τῶν κρασιῶν χορταίνουσι καὶ τὰ ἴδια τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα, τὰ ὅποια, φωλιάζοντας μέσα σας, τελοῦν ὅσα γίνονται ἐκεῖ μὲ φιληδονία, καὶ μέσα ἀπὸ ὄνειρα σᾶς περικυκλώνουσι μὲ φανταστικὰ ψέματα καὶ σᾶς τιμωροῦσι μὲ μύριες παθήσεις. Γιατὶ μὲ τὴ δικαιολογία αὐτῶν πὸ λέγονται ἱερόθυτα, γεμίζετε μὲ φοβεροὺς δαίμονες, οἱ ὅποιοι, διαφεύγοντας τὴν προσοχὴν σας, μὲ τρόπο φρόνιμο, σᾶς σκοτώνουσι, γιὰ νὰ μὴ καταλάβετε τὴν σκευωρία τους. Γιατὶ μὲ τὴν εὐκαιρία κάποιας περιφρόνησης ἢ ἔρωτα ἢ θυμοῦ ἢ στενοχώριας, πνίγοντάς σας μὲ ἀγχόνη ἢ μέσα σὲ νερὸ ἢ ρίχνοντάς σας ἀπὸ γκρεμοῦ ἢ μὲ αὐτοκτονία ἢ ἀποπληξία ἢ μὲ κάποια ἄλλη πάθηση, σᾶς ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τὸ νὰ ζεῖτε.

IS'. Ἀπὸ μᾶς ὁμοῦ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πάθει κάτι τέτοιο, ἀντίθετα αὐτοὶ (οἱ δαίμονες) βασανίζονται ἀπὸ μᾶς, ὅταν μπαίνοντας σὲ κάποιον, μᾶς παρακαλοῦν νὰ βγοῦν σιγὰ-σιγὰ. Ἀλλὰ θὰ πεῖ κάποιος: Ἴσως ἀπὸ τέτοιες παθήσεις προσβάλλονται καὶ ὀρισμένοι ἀπὸ τοὺς θεοσεβεῖς. Λέω ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο. Γιατὶ θεοσεβῆς εἶναι ἐκεῖνος, πὸ ἐννοῶ ἐγώ, ὁ πραγματικὰ θεοσεβῆς, ὄχι ἐκεῖνος πὸ μόνον ὀνομάζεται καὶ ἐκεῖνος πὸ εἶναι πραγματικά, ἐφαρμόζει τίς ἐντολὰς τοῦ νόμου πὸ τοῦ δόθηκε. Ἐὰν κανεὶς ἀσεβῆσει, δὲν εἶναι εὐσεβῆς. Ὅπως καὶ ὅταν ἓνας ἀλλόφυλος ἐφαρμόσει τὸ νόμο, εἶναι Ἰουδαῖος, ἐνῶ ἂν δὲν τὸν ἐφαρμόσει γίνεται εἰδωλολάτρης. Γιατὶ ὁ Ἰουδαῖος, πιστεύοντας στὸν Θεὸ, ἐφαρμόζει τὸ νόμο, μὲ τὴν πίστη ἐκείνη μὲ τὴν ὅποια μετακινεῖ καὶ τὰ ἄλλα πάθη, πὸ μοιάζουσι μὲ βουναὶ καὶ τὸν βαρύνουσι. Ἀντίθετα, ἐκεῖνος πὸ δὲν ἐφαρμόζει τὸ νόμο, μὲ τὸ νὰ μὴ πιστεύει στὸν Θεὸ λιποτακτεῖ, καὶ ἔτσι, ὡς μὴ Ἰουδαῖος ἀμαρτωλός, κυριαρχεῖται ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας τοῦ ἀπὸ τὰ πάθη πὸ ἔχουσι ὀρισθεῖ γιὰ νὰ τιμωροῦσι αὐτοὺς πὸ ἀμαρτάνουσι. Μὲ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ πὸ ὀρίστηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δίκαια γι' αὐτοὺς πὸ ἀσεβοῦσι σ' αὐτόν, ἢ τιμωρία ἀκολουθεῖ ἐξαιτίας τῶν παραπτωμάτων τους, καὶ γίνεται αὐτό, ὥστε μὲ τὸν βασανισμό νὰ ἐξοφληθεῖ ὡς χρέος ἢ ἀμαρτία, καὶ αὐτοὶ πὸ ἐπέστρεψαν νὰ παραστοῦν καθαροὶ κατὰ τὴν μέλλου-

θῶν γίνεται, οὕτως αἱ τιμωρίαι τοῖς παραπίπτουσιν Ἰουδαίοις πέμπονται εἰς ἔκπραξιν, ἵνα ἐνταῦθα ἀπολαύοντες τὸ παράπτωμα τῆς ἐκεῖ ἀπαλλαγῶσιν αἰωνίας κολάσεως.

ΙΖ'. Ὑμεῖς δὲ ταῦτα εἰπεῖν οὐ δύνασθε, οὐ γὰρ πιστεύετε
 5 τὰ ἐκεῖ εἶναι ὡς ἡμεῖς λέγομεν, λέγω δὴ, ὅπου πᾶσιν ἢ ἀνταπόδοσις γίνεται. Οὐ̄ ἔνεκεν ἀγνοοῦντες τὸ συμφέρον ὑπὸ τῶν προσκαίρων ἡδονῶν μὴ λαβεῖν τὰ αἰώνια ἐνεδρεύεσθε. Διὸ ἡμεῖς τοῦ συμφέροντος ὑμῖν τὰς ἀποδείξεις ποιεῖν πειρώμεθα, ἵνα πληροφορηθέντες περὶ τῶν τῆς θεοσεβείας ἐπαγγελμάτων
 10 διὰ τῶν ἀγαθῶν πράξεων δυνηθῆτε σὺν ἡμῖν τὸν ἄλυπον αἰῶνα κληρονομήσαι. Μέχρι μὲν οὖν γνωρίσετε ἡμᾶς, μὴ χαλεπαίνετε ἡμῖν ὡς ψευδομένοις περὶ ὧν ὑμῖν θέλομεν καλῶν. Τὰ γὰρ ἡμῖν νομισθέντα ἀληθῆ τε καὶ ἀγαθὰ, ταῦτα ὑμῖν φέρειν οὐκ ἐφθονήσαμεν, ἀλλὰ τούναντίον ἐσπεύσαμεν συγκληρονόμους
 15 ὑμᾶς ποιῆσαι ἀγαθῶν, ὧς ἡμεῖς νενομίκαμεν. Οὕτω γὰρ χρή πρὸς τοὺς ἀπίστους λέγειν. Ὅτι δὲ ἀληθεύομεν ὄντως περὶ ὧν λέγομεν, οὐκ ἄλλως δυνήσεσθε εἰδέναί, ἐὰν μὴ πρότερον φιλαληθῶς ὑπακούσητε.

ΙΗ'. Διὸ ἐπὶ τοῦ παρόντος, κἂν τὰ μυρία ὑμᾶς ὁ ἐν ὑμῖν ἐν-
 20 δομυχῶν ὄφεις, κακοῦς ὑποβαλῶν λογισμοὺς καὶ ἀσχολίας, ἐνεδρεύειν θέλῃ, ἀλλ' οὖν γε ὑμεῖς ὀφείλετε ταύτη μᾶλλον προσφιλονεικοῦντες αὐτῷ συνεχῶς ἡμῶν ἐπακούειν. Δεῖ γὰρ συνεδρεύοντας ὑμᾶς τοὺς σφόδρα ἠπατημένους εἰδέναί, πῶς χρή ἐπάδειν αὐτῷ. Ἄλλως δὲ ἀδύνατον. Ἐπάδειν δὲ λέγω, τῷ λο-
 25 γισμῷ ἀντιτάσσεσθαι ταῖς κακαῖς αὐτῶν συμβουλίαις μεμνημένους, ὅτι ὑποσχέσει γνώσεως ἀπ' ἀρχῆς τῷ κόσμῳ θάνατον ἐξειργάσατο.

σα κρίση. Γιατί, ὅπως στοὺς κακοὺς ἢ ἐδῶ ἀπόλαυση γίνεται εἰς βᾶρος τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, ἔτσι καὶ οἱ τιμωρίες στοὺς ἀμαρτάνοντες Ἰουδαίους στέλνονται ὡς εἴσπραξη χρέους, ὥστε, ἐξοφλώντας ἐδῶ τὸ παράπτωμα, νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν αἰώνια κόλαση.

ΙΖ΄. Ἐσεῖς ὁμως δὲν μπορεῖτε νὰ τὰ πεῖτε αὐτὰ, γιατί δὲν πιστεύετε ὅτι τὰ ἐκεῖ πράγματα εἶναι ὅπως λέμε ἐμεῖς, ἐννοῶ δηλαδή ἐκεῖ ποὺ γίνεται ἀνταπόδοση σὲ ὅλους. Γι' αὐτό, ἀγνοώντας τὸ συμφέρον σας, παγιδεύεστε ἀπὸ τὶς πρόσκαιρες ἡδονές γιὰ νὰ μὴ δεχθεῖτε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ. Γι' αὐτὸ ἐμεῖς προσπαθοῦμε νὰ σᾶς δώσουμε ἀποδείξεις τοῦ συμφέροντός σας, ὥστε, μαθαίνοντας γιὰ τὶς ὑποσχέσεις τῆς θεοσέβειας, νὰ μπορέσετε, μὲ τὶς καλὲς πράξεις σας, μαζί μὲ μᾶς νὰ κληρονομήσετε τὴν χωρὶς λύπη ζωὴ. Μέχρι λοιπὸν νὰ μᾶς γνωρίσετε, μὴ ὀργίζεστε ἐναντίον μας, ἐπειδὴ δῆθεν λέμε ψέματα γιὰ τὰ καλὰ ποὺ θέλουμε γιὰ σᾶς. Γιατί αὐτὰ ποὺ σὲ μᾶς θεωρήθηκαν ἀληθινὰ καὶ καλὰ, δὲν θελήσαμε ἀπὸ ζηλοτυπία νὰ μὴ τὰ φέρουμε καὶ σὲ σᾶς, ἀλλὰ ἀντίθετα σπεύσαμε νὰ σᾶς κάνουμε μαζί μὲ μᾶς κληρονόμους τῶν ἀγαθῶν ποὺ ἐμεῖς πιστέψαμε. Γιατί αὐτὸ πρέπει νὰ λέμε στοὺς ἄπιστους. Καὶ ὅτι λέμε πράγματι τὴν ἀλήθεια γιὰ ὅσα κάνουμε λόγῳ, δὲν θὰ μπορέσετε ἀλλιῶς νὰ τὸ μάθετε, ἐὰν προηγουμένως δὲν ὑπακούσετε μὲ εἰλικρίνεια.

ΙΗ΄. Γι' αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν, ἔστω καὶ ἂν τὸ φίδι ποὺ φωλιάζει μέσα σας θέλει νὰ σᾶς στήσει μύριες παγίδες, ὑπαγορεύοντάς σας κακοὺς λογισμοὺς καὶ ἀσχολίες, σεῖς πρέπει γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, ἀπὸ ἀνταγωνισμὸ πρὸς αὐτό, νὰ ὑπακούτε συνεχῶς σ' ἐμᾶς. Γιατί πρέπει ἐσεῖς συναναστρεφόμενοι ἐμᾶς, νὰ γνωρίσετε ἐκείνους ποὺ ἐξαπατηθηκαὶν πολὺ, γιὰ νὰ μάθετε πῶς πρέπει νὰ τὸ ἐξορκίζετε. Ἀλλιῶς εἶναι ἀδύνατο. Ὅταν λέω νὰ τὸ ἐξορκίζετε, ἐννοῶ νὰ θυμώσατε νὰ ἀντιστέκεστε μὲ τὸν λογισμὸ σας στὶς κακὲς τοὺς συμβουλές, γιατί ἡ ὑπόσχεση τῆς γνώσεως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας ἔφερε στὸν κόσμον τὸν θάνατο³.

3. Πρβλ. Γέν. 3,4-5 καὶ 19.

ΙΘ'. Ὅθεν ὁ τῆς ἀληθείας προφήτης πολὺ τὸν κόσμον πεπλανημένον εἰδὼς καὶ τῇ κακίᾳ συνθέμενον ἰδὼν, οὐκ ἠγάπησε τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην, ὡς ἐκ πλάνης συνοῦσαν· ὅτι εἰς τέλος ἐπιφέρει πᾶσι τοῖς πρὸς κακίαν ὁμογνωμονοῦσιν, παρα-
 5 θεις ἀντὶ πλάνης, τοῖς νήψασιν ὡσπερ πῦρ ἐμβαλῶν τὴν κατὰ τοῦ ἐνεδρεύσαντος ὄργην μαχαίρα ἐοικυῖαν, προτείνας δὲ λόγον ἀναιρεῖ τὴν ἄγνοιαν τῇ γνώσει, ὡσπερ τέμνων καὶ χωρίζων ζῶντας ἀπὸ τῶν νεκρῶν. Τῆς μὲν οὖν κακίας ὑπὸ τῆς νομίμου γνώσεως νικωμένης ἐχωρίζετο πατρός, ἢ καὶ πατὴρ τέκνου, ἢ
 10 τεκοῦσα θυγατρός, ἢ θυγάτηρ μητρός, καὶ ἅπαξ οἱ συγγενεῖς συγγενῶν καὶ φίλοι συνήθων.

Κ'. Καὶ μή τις λεγέτω· Πῶς τοῦτο δίκαιον, χωρίζεσθαι γονεῖς τέκνων καὶ τέκνα γονέων; Δίκαιον καὶ πάνυ. Εἰ γὰρ συνόντες, μετὰ τοῦ μηδὲν αὐτοὺς ὠφελεῖν, καὶ συναπόλλυντο αὐ-
 15 τοῖς, πῶς οὐ δίκαιον καὶ χωρισθῆναι τὸν σώζεσθαι θέλοντα ἀπὸ τοῦ μὴ θέλοντος, συναπολέσθαι δὲ βουλομένου; Πρὸς τούτοις οὐδὲ αὐτοὶ οἱ τὸ κρεῖττον νενοηκότες χωρισθῆναι ἤθελον, ἀλλὰ συνεῖναι καὶ ὠφελεῖν αὐτοὺς τῇ τῶν κρειττόνων ὑφηγήσει, ὅθεν οἱ ἀπειθεῖς ἐπακούειν αὐτῶν μὴ θέλοντες αὐτοὶ αὐ-
 20 τοὺς ἐπολέμουν, χωρίζοντες, διώκοντες, μισοῦντες. Οἱ δὲ ταῦτα πάσχοντες, ἐλεοῦντες αὐτοὺς ὑπὸ ἀγνοίας ἐνεδρευομένους, διδασκαλία φρονήσεως ἤρχοντο ὑπὲρ τῶν τὰ κακὰ αὐτοὺς διατιθεμένων, τὴν ἄγνοιαν τοῦ ἀμαρτήματος αἰτίαν εἶναι μεμαθηκότες. Αὐτὸς γὰρ ὁ Διδάσκαλος προσηλωθεὶς ἤρχετο τῷ Πατρί,
 25 τοῖς αὐτὸν ἀναιροῦσιν ἀφεθῆναι τὸ ἀμάρτημα, εἰπὼν· «Πάτερ,

ΙΘ΄. Γι' αὐτὸ ὁ Προφήτης τῆς ἀλήθειας, γνωρίζοντας ὅτι ὁ κόσμος εἶναι πολὺ παραπλανημένος καὶ βλέποντας ὅτι ἔχει συμμαχήσει μὲ τὴν κακία, δὲν ἀγάπησε τὴν εἰρήνη μὲ αὐτὸν, ἐπειδὴ συνυπῆρχε μὲ τὴν πλάνη· γιατί ὁδηγεῖ σὲ καταστροφή ὅλους ὅσους συμφωνοῦν μὲ τὴν κακία· καὶ παρέθεσε, σ' αὐτοὺς πού ἀνένηψαν, ἀντὶ τῆς πλάνης τὴν ὀργὴ ἐναντίον ἐκείνου πού καιροφυλακτεῖ μέσα τους, βάζοντάς τιν σὰν φωτιὰ πού μοιάζει μὲ μάχαιρα, καὶ προσφέροντάς τους λόγο, καταργεῖ τὴν ἄγνοια μὲ τὴ γνώμη, κόβοντάς τιν κατὰ κάποιο τρόπο, καὶ χωρίζοντας τοὺς ζωντανούς ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Ὅταν λοιπὸν ἡ νόμιμη γνώση νικοῦσε τὴν κακία, τὰ πάντα τὰ διακατεῖχε πόλεμος. Γιατὶ ὁ γιὸς πού προσχωροῦσε γιὰ νὰ σωθεῖ, χωριζόταν ἀπὸ τὸν ἀπειθῆ πατέρα του, ἢ καὶ ὁ πατέρας ἀπὸ τὸ παιδί του, ἢ μητέρα ἀπὸ τὴ θυγατέρα της, ἢ θυγατέρα ἀπὸ τὴν μητέρα της, καὶ γενικὰ οἱ συγγενεῖς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι ἀπὸ τοὺς φίλους⁴.

Κ΄. Κι' ἄς μὴ πεῖ κανεὶς· Εἶναι αὐτὸ δίκαιο, νὰ χωρίζονται οἱ γονεῖς ἀπὸ τὰ παιδιά τους καὶ τὰ παιδιά ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους; Δίκαιο καὶ πολὺ μάλιστα. Γιατί, ἐὰν συνοδοιπορώντας μὲ ἐκεῖνον πού δὲν τοὺς ὠφελεῖ σὲ τίποτε, καὶ θὰ χαθοῦν μαζί μὲ αὐτούς, πῶς δὲν εἶναι δίκαιο νὰ χωρισθεῖ αὐτὸς πού θέλει νὰ σωθεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον πού δὲν θέλει, ἀλλὰ θέλει νὰ χαθεῖ μαζί του; Ἄλλωστε, οὔτε αὐτοὶ πού κατάλαβαν τὸ ἀνώτερο ἤθελαν νὰ χωρισθοῦν, ἀλλὰ νὰ μείνουν μαζί τους καὶ νὰ τοὺς ὠφελήσουν μὲ τὴν ἐξιστόρηση αὐτῶν πού εἶναι σπουδαιότερα· οἱ ἀπειθαρχοὶ ὅμως, μὴ θέλοντας νὰ τοὺς ὑπακούσουν, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τοὺς πολεμοῦσαν χωρίζοντάς τους, διώκοντάς τους, μισώντας τους. Ἐνῶ ἐκεῖνοι πού ὑφίσταντο αὐτά, σπλαχνίζονταν αὐτοὺς πού παγιδεύονταν ἀπὸ ἄγνοια, καὶ διδάσκοντάς τους τὴ φρόνηση προσεύχονταν γι' αὐτοὺς πού τοὺς προξενοῦσαν τὰ κακά, γιατί εἶχαν διδαχθεῖ ὅτι ἡ ἄγνοια εἶναι αἰτία τῆς ἁμαρτίας τους. Ὁ ἴδιος δηλαδὴ ὁ Δάσκαλος, ὅταν καρφώθηκε στὸν σταυρό, προσευχόταν στὸν Πατέρα του νὰ συγχωρηθεῖ ἡ ἁμαρτία ἐκείνων

4. Πρβλ. Λουκᾶ 12,49.

ἄφες αὐτοῖς τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, οὐ γὰρ οἶδασιν ἃ ποιοῦσιν». Μιμηταὶ οὖν γινόμενοι τοῦ Διδασκάλου καὶ αὐτοί, ἐν οἷς ἔπασχον, ὑπὲρ τῶν διατιθεμένων ἠῦχοντο, ὡς ἐδιδάχθησαν. Οὕτως οὐ γονεῖς μισοῦντες ἐχωρίζοντο, ὁπότε καὶ ὑπὲρ τῶν μὴ
5 γονέων μηδὲ συγγενῶν, ἐχθρῶν δὲ γενομένων, ἐποίουν συνεχεῖς εὐχὰς καὶ ἀγαπᾶν πειρῶνται ὡς ἐκελεύσθησαν.

ΚΑ'. Εἶπατε δέ μοι ὑμεῖς, πῶς τοὺς γονεῖς ἀγαπᾶτε; Εἰ μὲν ὡς τὸ δίκαιον ἀεὶ σκοποῦντες, συνεύχομαι, εἰ δὲ ὡς ἔτυχεν, οὐκέτι, δύνασθε γὰρ καὶ μικρᾷ προφάσει τούτων γενέσθαι
10 ἐχθροί. Εἰ δὲ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἶπατε ὑμεῖς, τί εἰσι γονεῖς. Ἐρεῖτε· Γένους ἀρχηγέται. Διὰ τί οὖν τὸ τῶν ὄλων γένος οὐκ ἠγαπήσατε, εἴπερ δικαίῳ φρονήματι τοῦτο ποιεῖν ἐπανείλεσθε; Ἄλλ' ἔτι καὶ νῦν ἐρεῖτε· Οὐχ ἐωράκαμεν αὐτόν. Διὰ τί οὖν μὴ ζητήσαντες τὰ ἀναίσθητα κολακεύετε; Τί δέ; Εἰ καὶ δύσκολον
15 ἦν ὑμῖν γνῶναι τί Θεός, τὸ μέντοι τί οὐ θεὸς μὴ εἰδέναι οὐκ ἐδύνασθε, ἵνα λογίσησθε ὅτι Θεός ἐστιν οὐ ξύλον, οὐ λίθος, οὐ χαλκός, οὐκ ἄλλο τι ἐκ φθαρτῆς γεγονὸς ὕλης.

ΚΒ'. Ἡ γὰρ οὐχ ὑπὸ σιδήρου ἐτορεύθησαν καὶ ὁ τορευσας σίδηρος ὑπὸ πυρὸς ἐμαλάχθη, καὶ τὸ πῦρ αὐτὸ σβέννυται
20 ὑπὸ ὕδατος; Τὸ δὲ ὕδωρ οὐχ ὑπὸ πνεύματος τὴν κίνησιν ἔχει, καὶ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ τὰ ὅλα πεποιηκότος Θεοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκτάσεως ἔχει; Οὕτω γὰρ ὁ προφήτης εἶρηκε Μωϋσῆς· «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος· καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου·
25 καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος». Ὅπερ καὶ λέγοντος τοῦ Θεοῦ, τὸ Πνεῦμα, ὡσπερ χεὶρ αὐτοῦ τὰ πάντα δημιουργεῖ, φῶς ἀπὸ σκότους χωρίζον, καὶ μετὰ τὸν ἀόρατον οὐρανὸν τὸν φαινόμενον ἐφαπλώσαν, ἵνα τὰ ἄνω τοῖς τοῦ

πού τὸν σκοτώναν, λέγοντας· «Πατέρα, συγχώρησέ τους τις ἁμαρτίες τους, γιατί δὲν γνωρίζουν αὐτὰ πὸς κάνουν»⁵. Ἀκολουθώντας λοιπὸν καὶ αὐτοὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Δασκάλου τους, προσεύχονταν ὅπως διδάχθηκαν ὑπὲρ ἐκείνων πὸς προκαλοῦσαν αὐτὰ πὸς ὑφίσταντο. Ἔτσι οὔτε τοὺς γονεῖς χωρίζονταν μισώντας, ἀφοῦ καὶ γιὰ ἐκείνους πὸς δὲν ἦταν γονεῖς ἢ συγγενεῖς τους, ἀλλὰ γίνονταν ἐχθροὶ τους, ἔκαναν συνεχεῖς προσευχές, καὶ ἐπιχειροῦσαν νὰ τοὺς ἀγαποῦν, ὅπως διδάχθηκαν.

ΚΑ΄. Πέστε μου ὅμως καὶ σεῖς, πῶς ἀγαπᾶτε τοὺς γονεῖς; Ἐὰν ἐπειδὴ ἀποβλέπετε πάντοτε σ' αὐτὸ πὸς εἶναι δίκαιο, συμφωνῶ, ἐὰν ὅμως τοὺς ἀγαπᾶτε ἔτσι στὴν τύχη, ὄχι, γιατί μπορεῖτε καὶ μὲ τὴν παραμικρὴ ἀφορμὴ νὰ γίνετε ἐχθροὶ τους. Ἐὰν πάλι γνωρίζετε γιατί τοὺς ἀγαπᾶτε, πέστε μου, τί εἶναι οἱ γονεῖς. Θὰ μοῦ πεῖτε· Εἶναι ἀρχηγοὶ τοῦ γένους σας. Τότε γιατί δὲν ἀγαπήσατε τὸ γένος τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ὄλων, ἐφόσον μὲ δίκαιη σκέψη ἀναλαμβάνετε νὰ τὸ κάνετε αὐτό; Ἀλλὰ καὶ πάλι θὰ μοῦ πεῖτε· Δὲν τὸν εἶδαμε αὐτόν. Τότε γιατί κολακεῦετε τὰ ἀναίσθητα ἀγάλματα χωρὶς νὰ τὰ ἐρευνήσετε; Τί πάλι; Καὶ ἂν ἀκόμα ἦταν δύσκολο γιὰ σᾶς νὰ γνωρίσετε τί εἶναι ὁ Θεός, ὅμως δὲν μπορούσατε νὰ μὴ γνωρίσετε αὐτὸ πὸς δὲν εἶναι θεός, γιὰ νὰ σκεφθεῖτε ὅτι ὁ Θεός δὲν εἶναι οὔτε ξύλο, οὔτε πέτρα, οὔτε χαλκός, οὔτε τίποτε ἄλλο καμωμένο ἀπὸ φθαρτὴ ὕλη.

ΚΒ΄. Γιατί πραγματικῶς δὲν ἔχουν κατασκευασθεῖ ἀπὸ σίδηρο, καὶ τὸ σίδηρο πὸς σκαλίσθηκε δὲν μαλάκωσε ἀπὸ τὴ φωτιά, καὶ ἡ φωτιὰ αὐτὴ δὲν σβήνει μὲ τὸ νερό; Τὸ νερὸ πάλι δὲν κινεῖται ἀπὸ τὸν ἀέρα, καὶ ὁ ἀέρας δὲν ἄρχισε νὰ ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Θεὸ πὸς δημιούργησε τὰ πάντα; Γιατί ἔτσι εἶπε ὁ προφήτης Μωυσῆς· «στὴν ἀρχὴ δημιούργησε ὁ Θεός τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, καὶ ἡ γῆ ἦταν ἀόρατη καὶ ἀδιαμόρφωτη· καὶ σκοτάδι κάλυπτε τὰ ἀπύθμενα νερά· καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐφέρετο πάνω ἀπὸ τὸ νερό»⁶. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα, μὲ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, σὰν νὰ ἦταν χέρι του, δημιούργησε τὰ πάντα, τὸ φῶς πὸς κάνει διάκριση ἀπὸ τὸ σκοτάδι, καὶ μετὰ τὸν ἀόρατο οὐρανὸ ἄπλωσε τὸν οὐρανὸ πὸς φαίνεται, γιὰ νὰ κατοικηθοῦν τὰ ἀνώ-

5. Λουκᾶ 23,34.

6. Γέν. 1,1-2.

φωτὸς ἀγγέλοις οἰκηθῆ, τὰ δὲ κάτω ὑπὸ ἀνθρώπου ἅμα τοῖς δι' αὐτὸν γενομένοις πᾶσι διοικηθῆ.

ΚΓ'. Διὰ γὰρ σὲ τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς ἐκέλευσε τὸ ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς ὑποχωρῆσαι ὕδωρ, ἵνα καρποὺς ἢ γῆ σοι
5 προσενέγκαι δυνηθῆ, καὶ τρηδόνας ἐποίησεν, ἵνα σοι παράσχη πηγὰς καὶ ποταμῶν ρεῖθρα φανῆ καὶ ζῶα ἐκβρασθῆ, συνελῶν ἐρῶ, ἵνα πάντα σοι παραστῆναι δυνηθῆ. Ἦ γὰρ οὐ διὰ σὲ ἀνεμοὶ πρὸς καρπῶν ἐπιγονὴν πνέουσι καὶ ὑετοὶ φέρονται καὶ τροπαὶ γίνονται; Αὐτίκα γοῦν ἥλιος καὶ σελήνη ἅμα τοῖς ἄλλοις
10 ἄστροις διὰ σὲ τὰς ἀνατολάς καὶ δύσεις ἐκτελοῦσιν, καὶ ποταμοὶ καὶ λίμναι ἅμα ταῖς πάσαις πηγαῖς ὑπηρετοῦσιν. Ὅθεν σοὶ τῷ ἀναισθήτῳ ὡσπερ ἢ μείζων ἐδόθη τιμὴ, οὕτως ἀχαριστήσαντι ἢ μείζων διὰ πυρὸς κόλασις προητοιμάσται, ὅτι γνῶναι οὐκ ἠθέλησας ὄν πρὸ πάντων ἔδει γνῶναι.

15 ΚΔ'. Καὶ νῦν δὲ ἐκ τῶν ἠττόνων ἐπίγνωθι τὴν τῶν ὄλων αἰτίαν, λογισάμενος ὅτι τὰ πάντα τὸ ὕδωρ ποιεῖ, τὸ δὲ ὕδωρ ὑπὸ Πνεύματος κινήσεως τὴν γένεσιν λαμβάνει, τὸ δὲ Πνεῦμα ἀπὸ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχει. Καὶ οὕτως ἔδει λογισασθαι, ἵνα ἐπὶ λόγῳ εἰς Θεὸν καταντῆσαι δυνηθῆς ὅπως ἐπι-
20 γνοῦς σου τὸ γένος καὶ πρωτογόνῳ ἀναγεννηθεὶς ὕδατι καὶ κληρονόμος καταστῆς τῶν πρὸς ἀφθαρσίαν γεννησάντων σε γονέων.

ΚΕ'. Διὸ ἐτοίμως πρόσελθε ὡς υἱὸς πατρί, ἵνα τῶν ἀμαρτημάτων σου ὁ Θεὸς τὴν ἄγνοιαν αἰτίαν θῆ. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ
25 κληθῆναι οὐ θέλεις ἢ βραδύνεις, δικαίᾳ Θεοῦ ἀπολῆ κρίσει, τῷ μὴ θελῆσαι μὴ θεληθεῖς· καὶ μὴ τοι νομίσης, ὅτι ἐὰν πάντων τῶν ποτε γενομένων εὐσεβῶν εὐσεβέστερος γένη, ἀβάπτιστος δὲ ἦς, ἐλπίδος τυχεῖν δυνήσῃ ποτέ. Ταύτη γὰρ μᾶλλον πλείονα ὑφέξεις κόλασιν, ὅτι καλὰ ἔργα οὐκ ἐποίησας καλῶς. Καλὴ γὰρ
30 εὐποιία, ὅποταν ὡς Θεὸς ἐκέλευσε γίνηται. Σὺ δὲ εἰ οὐ θέλεις,

τερα στρώματα ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους τοῦ φωτός, ἐνῶ τὰ κατώτερα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ διοικηθοῦν ὅλα ὅσα ἔγιναν γι' αὐτόν.

ΚΓ΄. Γιατὶ γιὰ σένα τὸν ἄνθρωπο ὁ Θεὸς διέταξε τὸ νερὸ πὺ κάλυπτε τὴ γῆ νὰ ὑποχωρήσει, γιὰ νὰ μπορέσει ἡ γῆ νὰ σοῦ προσφέρει καρπούς, καὶ ἔκανε τὶς διαβρώσεις, γιὰ νὰ σοῦ δώσει τὶς πηγές καὶ νὰ σχηματισθοῦν οἱ κοίτες τῶν ποταμῶν καὶ νὰ βγοῦν τὰ ζῶα, καί, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἐμφανισθοῦν γιὰ σένα τὰ πάντα. Ἦ μήπως δὲν φουσοῦν γιὰ σένα οἱ ἄνεμοι, γιὰ νὰ παραχθοῦν οἱ καρποὶ, καὶ δὲν πέφτουν οἱ βροχὲς καὶ δὲν γίνονται οἱ ἀλλαγές; Ἐπίσης καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη μαζί μὲ τὰ ἄλλα ἄστρα γιὰ σένα ἀνατέλλουν καὶ δύουν, καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ οἱ λίμνες μαζί μὲ ὅλες τὶς πηγές ἐσένα ὑπηρετοῦν. Γι' αὐτὸ γιὰ σένα τὸν ἀναίσθητο, ὅπως δόθηκε ἡ μεγαλύτερη τιμὴ, ἔτσι ὅταν ἔδειξες ἀχαριστία ἐτοιμάστηκε καὶ ἡ μεγαλύτερη κόλαση μὲ τὴ φωτία, γιὰτὶ δὲν θέλησες νὰ γνωρίσεις αὐτόν πὺ ἔπρεπε νὰ γνωρίσεις πρὶν ἀπ' ὅλα.

ΚΔ΄. Τώρα λοιπὸν καὶ ἀπὸ τὰ κατώτερα γνώρισε καλὰ τὴν αἰτία τῶν ὄλων, σκεπτόμενος ὅτι ὅλα τὰ κάνει τὸ νερὸ, καὶ τὸ νερὸ γίνεται μὲ τὴν κίνηση τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα ἔχει τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ τῶν ὄλων. Καὶ ἔτσι ἔπρεπε νὰ συλλογισθεῖς, γιὰ νὰ μπορέσεις μὲ τὸ λογικὸ νὰ φτάσεις στὸν Θεό, μὲ σκοπὸ νὰ γνωρίσεις καλὰ τὸ γένος σου, καὶ ἀφοῦ ἀναγεννηθεῖς μὲ νερό, θὰ γίνεις κληρονόμος τῶν γονιῶν σου πὺ σὲ γέννησαν γιὰ τὴν ἀθανασία.

ΚΕ΄. Γι' αὐτὸ ἔλα πρόθυμα σὰν γιὸς στὸν Πατέρα σου, γιὰ νὰ θεωρήσει ὁ Θεὸς ὡς αἰτία τῶν ἁμαρτιῶν σου τὴν ἄγνοια. Ἐὰν ὅμως μετὰ τὴν πρόσκληση δὲν θελήσεις ἢ ἀργήσεις, θὰ ἀπολεσθεῖς ἀπὸ τὴν δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ δὲν θέλησες νὰ ἀποδεχθεῖς τὴν πρόσκληση. Καὶ μὴ νομίσεις ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμα γίνεις πιὸ εὐσεβὴς ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς πὺ ὑπῆρξαν ποτέ, μείνεις ὅμως ἀβάπτιστος, θὰ μπορέσεις ποτέ νὰ ἐπιτύχεις τὴν ἐλπίδα. Γιατὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ ὑποστεῖς μεγαλύτερη τιμωρία, ἐπειδὴ τὰ καλὰ ἔργα δὲν τὰ ἔκανες μὲ τρόπο καλό. Γιατὶ εἶναι βέβαια καλὴ ἡ ἐλεημοσύνη, ὅταν ὅμως γίνεται ὅπως διέταξε ὁ Θεός. Ἐνῶ ἐσὺ δὲν θέλεις, ὅπως ἀρέσει σ' ἐκεῖνον, νὰ

ὡς ἐκείνω ἔδοξεν, βαπτισθῆναι, τῷ σῶ θελήματι ὑπηρετῶν ἐχθραίνεις τῇ ἐκείνου βουλῇ.

KS'. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· Τί συμβάλλεται πρὸς εὐσέβειαν τὸ βαπτισθῆναι ὕδατι; Πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ δόξαν Θεῶ πράτ-
 5 τεις· δεύτερον δέ, ἐξ ὕδατος ἀναγεννηθεὶς Θεῶ, αἰτία φόβου, τὴν ἐξ ἐπιθυμίας πρώτην σοι γενομένην καταλλάσσεις γένεσιν, καὶ οὕτω σωτηρίας τυχεῖν δύνη· ἄλλως δὲ ἀδύνατον. Οὕτω γὰρ ἡμῖν ὤμοσεν ὁ προφήτης εἰπὼν· «ἀμὴν ὑμῖν λέγω, ἐὰν μὴ ἀνα-
 γεννηθῆτε ὕδατι ζῶντι, εἰς ὄνομα Πατρὸς, Υἱοῦ, ἀγίου Πνεύμα-
 10 τος, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Διὸ προσ-
 ἔλθετε. Ἔστι γὰρ τι ἐκεῖ ἀπαρχῆς ἐλεῆμον, ἐπιφερόμενον τῷ ὕδατι, καὶ τοὺς βαπτιζομένους ἐπὶ τῇ τρισμακαρία ἐπονομασία καὶ ρύεται τῆς ἐσομένης κολάσεως, ὥσπερ δῶρα προσφέρων τῷ Θεῶ ὡς ἂν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν τῶν βαπτισθέντων
 15 τὰς εὐποιίας. Διὸ προσφεύγετε τῷ ὕδατι, τοῦτο γὰρ μόνον τὴν τοῦ πυρὸς ὄρμην σβέσαι δύναται. Τούτω ὁ μήπω προσελθεῖν θέλων ἔτι τὸ τῆς λύσεως φέρει πνεῦμα, οὗ ἔνεκα ἐπὶ τῇ αὐτοῦ σωτηρίᾳ ὕδατι ζῶντι προσελθεῖν οὐ θέλει.

KZ'. Πρόσελθε οὖν, κἂν δίκαιος ᾦς, κἂν ἄδικος. Δικαίω
 20 γὰρ ὄντι σοι μόνον ἔλειπε τὸ πρὸς σωτηρίαν βαπτισθῆναι, ἀδίκω δὲ πρὸς τὸ βαπτισθῆναι εἰς ἄφεσιν τῶν ἐν ἀγνοίᾳ προπε-
 πραγμένων. Ἀδίκω δ' ὑποκαταλείπεται κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀσεβείας ἢ ἐπὶ τὸ βάπτισμα εὐποιία. Διὸ εἴ τε δίκαιος εἶ, εἴτε ἄδικος, σπεῦσον γεννηθῆναι Θεῶ, ὅτι ἡ ἀναβολὴ κίνδυνον φέ-
 25 ρει διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι τοῦ θανάτου τὴν προθεσμίαν, τῷ ἐξ ὕδατος γεννῶντί σε Πατρὶ διὰ τῆς εὐποιίας τὴν ὁμοιότητα δεί-
 ζας. Ὡς φιλαλήθης τὸν ἀληθῆ Θεὸν τιμῶν ὡς Πατέρα. Τιμὴ δὲ

βαπτισθεῖς, ἀντιτιθέμενος στή θέληση ἐκείνου μὲ τὸ νὰ ὑπηρετεῖς τὸ δικό σου θέλημα.

ΚΣ'. Ἄλλὰ ἴσως πεῖ κάποιος: Κατὰ τί συμβάλλει στήν εὐσέβεια τὸ νὰ βαπτισθῶ στὸ νερό; Πρῶτα-πρῶτα ἐπειδὴ κάνεις αὐτὸ πὺ ἀρέσει στὸν Θεὸ· δεύτερο γιὰτὶ μὲ τὸ νὰ ξαναγεννηθεῖς ἀπὸ τὸ νερὸ γιὰ τὸν Θεὸ, ἐξαιτίας φόβου, ἀνταλλάσσεις τὴν πρώτη γέννησή σου, πὺ ἔγινε ἀπὸ ἐπιθυμία, καὶ ἔτσι μπορεῖς νὰ κερδίσεις τὴ σωτηρία· γιὰτὶ ἀλλιῶς εἶναι ἀδύνατο. Γιὰτὶ ἔτσι μᾶς ὀρκισε ὁ προφήτης λέγοντας: «σᾶς βεβαιῶνω, ὅτι ἐὰν δὲν ἀναγεννηθεῖτε μὲ νερὸ ζωντανὸ, στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος», δὲν θὰ εἰσέλθετε στή βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁷. Γι' αὐτὸ ἐλάτε. Γιὰτὶ ὑπάρχει ἐκεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κάτι τὸ σπλαχνικό, τὸ ὁποῖο καλύπτει τὸ νερὸ καὶ γλιτώνει ὅσους βαπτίζονται στήν ἐπίκληση τῆς τρισμακάριστης ἁγίας Τριάδας ἀπὸ τὴν μέλλουσα κόλαση, προσφέροντας σὰν δῶρα στὸν Θεὸ τὶς καλωσύνες τῶν βαπτιζομένων, σὰν νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ βάπτισμά τους. Γι' αὐτὸ νὰ προσφεύγετε στὸ νερὸ, γιὰτὶ μόνο αὐτὸ μπορεῖ νὰ σβῆσει τὴν ὀρμὴ τῆς φωτιᾶς. Ὅποιος δὲν θέλει νὰ προσέλθει σ' αὐτό, φέρει ἀκόμα τὸ πνεῦμα τῆς λύσσας, γιὰ χάρη τοῦ ὁποῖου δὲν θέλει νὰ προσέλθει σὲ ζωντανὸ νερὸ γιὰ τὴ σωτηρία του.

ΚΖ'. Ἐλα λοιπὸν εἶτε εἶσαι δίκαιος εἶτε ἄδικος. Γιὰτὶ, ἐὰν εἶσαι δίκαιος, τὸ μόνο πὺ σοῦ λείπει γιὰ τὴ σωτηρία σου εἶναι τὸ νὰ βαπτισθεῖς· ἂν πάλι εἶσαι ἄδικος, τὸ νὰ βαπτισθεῖς γιὰ νὰ συγχωρηθοῦν ὅσα ἔκανες πρὶν ἀπὸ ἄγνοια. Στὸν ἄδικο ἀπομένει ἀνάλογα πρὸς τὸν βαθμὸ τῆς ἀσέβειάς του ἡ ἀγαθοεργία γιὰ τὸ βάπτισμα. Γι' αὐτὸ εἶτε εἶσαι δίκαιος, εἶτε ἄδικος, τρέξε νὰ γεννηθεῖς γιὰ τὸν Θεὸ, γιὰτὶ ἡ ἀναβολὴ περικλείει κίνδυνο, ἐπειδὴ εἶναι ἄγνωστη ἡ προθεσμία τοῦ θανάτου, δείχνοντας μὲ τὴν ἀγαθοεργία σου τὴν ὁμοιότητά σου πρὸς τὸν Πατέρα πὺ σε γεννάει ἀπὸ τὸ νερὸ, τιμώντας ὡς φιλαλήθης τὸν ἀληθινὸ Θεὸ σὰν Πατέρα σου. Καὶ εἶναι τιμὴ γι' αὐτὸν τὸ νὰ ζεῖς ὅπως αὐτὸς ὡς δίκαιος θέλει. Καὶ θέλημα τοῦ δικαίου

7. Ἰω. 3,5.

αὐτῶ τὸ ζῆν σε ὡς αὐτὸς δικαίος ὢν θέλει. Δικαίου δὲ θέλημα τὸ μὴ ἀδικεῖν. Ἄδικία δὲ ἐστὶν φονεῦειν, μισεῖν, πλεονεκτεῖν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· τούτων δὲ εἶδη πολλά.

ΚΗ'. Πλὴν τούτοις συνεισφέρειν δεῖ τί ποτε, ὃ κοινότητα
 5 πρὸς ἀνθρώπους μὲν οὐκ ἔχει, ἴδιον δὲ θρησκείας Θεοῦ τυγχάνει. Λέγω δὴ τὸ καθαρεύειν, τὸ ἐν ἀφένδρω οὔσῃ τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ μὴ κοινωνεῖν, ὅτι τοῦτο ὁ Θεοῦ κελεύει νόμος. Τί δέ; Εἰ μὴ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ θρησκείᾳ τὸ καθαρεύειν ἀνέκειτο, ὑμεῖς ὡς οἱ κάνθαροι ἡδέως ἂν ἐκυλίεσθε. Διὸ ὡς ἄνθρωποι ἔχοντές τι
 10 πλεῖον τῶν ἀλόγων ζώων, τὸ λογικοὶ εἶναι, τὴν μὲν καρδίαν τῶν κακῶν οὐρανίῳ καθάρατε λογισμῶ, λουτρῶ δὲ πλύνετε τὸ σῶμα. Κατὰ γὰρ τὰ ἀληθῆ τὸ καθαρεύειν, οὐχ ὡς ὅτι προηγεῖται τῆς κατὰ τὴν καρδίαν καθάρσεως ἢ τοῦ σώματος ἀγνεΐα, ἀλλ' ὡς ὅτι ἔπεται τῷ ἀγαθῷ τὸ καθάριον. Καὶ γὰρ ὁ διδάσκα-
 15 λος ἡμῶν ἐνίους τῶν ἐν ἡμῖν Φαρισαίων καὶ γραμματέων, οἳ εἰσὶν ἀφωρισμένοι καὶ τὰ νόμιμα ὡς γραμματεῖς τῶν ἄλλων πλεῖον εἰδότες, ὁμῶς διήλεγχεν αὐτοὺς ὡς ὑποκριτάς, ὅτι, μόνὰ τὰ ἀνθρώποις φαινόμενα ἀγνεύοντες, τὰ τῆς καρδίας καθαρὰ καὶ Θεῷ μόνῳ ὁρώμενα παρελίμπανον.

20 ΚΘ'. Ρητῇ οὖν ταύτῃ φωνῇ ἐχρήσατο, τὰ ἀληθῆ πρὸς τοὺς ὑποκριτὰς αὐτῶν λέγων, οὐ πρὸς πάντας. Ἐνίων γὰρ καὶ ἐπακούειν, ἔλεγεν, ὅτι «τὴν Μωϋσέως ἐπιστεύθησαν καθέδραν». Πλὴν πρὸς τοὺς ὑποκριτὰς ἔλεγεν· «οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τοῦ ποτηρίου καὶ
 25 τῆς παροψίδος τὸ ἔξωθεν, ἔσωθεν δὲ γέμει ρύπου. Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος τὸ ἔσωθεν, ἵνα γένηται καὶ τὰ ἔξω αὐτῶν καθαρὰ». Καὶ ἀληθῶς·

εἶναι τὸ νὰ μὴ ἀδικεῖς. Ἄδικία πάλι εἶναι τὸ νὰ φονεύεις, νὰ μισεῖς, νὰ εἶσαι πλεονέκτης καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτά· εἶναι δὲ πολλὰ τὰ εἶδη αὐτῶν.

ΚΗ΄. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ πρέπει νὰ συνεισφέρεις κάποτε κάτι, τὸ ὁποῖο βέβαια δὲν ἔχει νὰ κάνει μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς θρησκείας τοῦ Θεοῦ. Ἐννοῶ δηλαδή τὸ νὰ εἶσαι ἀγνός, τὸ νὰ μὴ ἔρχεσαι σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴ γυναῖκα σου ὅταν βρίσκεται σὲ ἔμμηνη κάθαρση, ἐπειδὴ αὐτὸ διατάζει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ. Γιατί αὐτό; Γιατί, ἐὰν καὶ στὴ θρησκεία τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπῆρχε ἡ ἀγνότητα, τότε σεῖς θὰ κυλιόσασταν εὐχαρίστως σὰν σκαθάρια. Γι' αὐτό, σὰν ἄνθρωποι ποὺ εἴσθε, ἔχοντας κάτι περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, τὸ ὅτι εἴσθε λογικοί, καθαρίστε τὴν καρδιά σας ἀπὸ τὰ κακά μὲ τὸν οὐράνιο λογισμό, ἐνῶ τὸ σῶμα σας πλύνετε το στὸ λουτρό. Στὴν πραγματικότητα ὡς πρὸς τὴν καθαριότητα, ὄχι πῶς ἡ ἀγνότητα τοῦ σώματος προηγεῖται ἀπὸ τὴν καθαρότητα τῆς καρδιάς, ἀλλὰ ἀκολουθεῖ τὸν ἀγαθὸ ἢ καθαρότητα. Γιατί καὶ ὁ Δάσκαλός μας, μερικοὺς ἀπὸ τοὺς δικούς μας Φαρισαίους καὶ γραμματεῖς, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένοι καὶ γνωρίζουν σὰν γραμματεῖς περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ νόμο, τοὺς ἤλεγχε αὐστηρὰ ὡς ὑποκριτές, γιατί τηροῦσαν ἀγνὰ μόνο ὅσα φαίνονταν στοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ τὴν ἀγνότητα τῆς καρδιάς, ποὺ μόνο ἀπὸ τὸν Θεὸ βλέπεται, τὴν παραμελοῦσαν⁸.

ΚΘ΄. Χρησιμοποίησε λοιπὸν αὐτὴν τὴν κατηγορηματικὴ γλώσσα μιλώντας σὲ ὅσους ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ὑποκριτές, ὄχι σὲ ὄλους. Γιατί μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔλεγε ὅτι ἄκουαν μὲ προσοχή, «ἐπειδὴ εἶχαν ἐμπιστοσύνη στὴ θέση τοῦ Μωυσῆ»⁹. Ὅμως στοὺς ὑποκριτές ἔλεγε· «ἀλίμονο σὲ σᾶς, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριτές, γιατί καθαρίζετε τὸ ἐξωτερικὸ μέρος ἀπὸ τὸ ποτήρι καὶ τὸ πιάτο, ἐνῶ μέσα εἶναι γεμάτα ἀκαθαρσία. Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισε πρῶτα τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ποτηριοῦ καὶ τοῦ πιάτου, γιὰ νὰ γίνῃ καθαρὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ τους»¹⁰. Καὶ

8. Πρβλ. Ματθ. 6,2.5.6, 16,3. 23,13-33. Λουκᾶ 6,42. 12,26. κ.ἄ.

9. Ματθ. 23,2.

10. Ματθ. 23,25.

φωτισθέντος γὰρ τοῦ νοῦ τῇ γνώσει, ὁ μαθὼν δύναται ἀγαθὸς εἶναι, ᾧ παρέπεται τὸ καθαρὸν γενέσθαι· ἐκ τῆς ἔσω γὰρ διανοίας ἢ τοῦ ἔξω σώματος ἀγαθὴ γίνεται πρόνοια. Ὡς ἀπὸ γε τῆς κατὰ τὸ σῶμα ἀναισθησίας τῆς διανοίας πρόνοια γενέσθαι οὐ δύναται, οὕτως ὁ καθαρὸς καὶ τὸ ἔξω καὶ τὸ ἔσω καθᾶραι δύναται· ὁ δὲ τὰ ἔξω καθαίρων πρὸς ἀνθρώπων τὸν ἔπαινον ἀφορῶν τοῦτο ποιεῖ, καὶ ἐπαίνω τῶν ἱστορούντων παρὰ τῷ Θεῷ οὐδὲν ἔχει.

Α'. Τίτι δὲ οὐ φαίνεται, ὅτι κρεῖττόν ἐστι γυναικὶ ἐν γυναικείοις οὔση μὴ συνελθεῖν, ἀλλὰ καθαρθεῖση καὶ βαπτισθεῖση; Ἀλλὰ καὶ μετὰ κοινωνίαν βαπτίζεσθαι δεῖ. Εἰ δὲ τοῦτο ποιεῖν ὀκνεῖτε, ἀναπολήσατε πῶς τὰ τῆς ἀγνείας μέρη μετεδιώκετε, ὅτε ἀναισθητοῖς εἰδώλοις ἐθρησκεύετε. Αἰσχύνθητε ὅτι ἐνταῦθα, ὅπου ἐχρῆν, οὐ τὸ πλεῖον λέγω, ἀλλὰ μόνον καὶ ὅλον τὸ τῆς ἀγνείας ἀναδέξασθαι, ὀκνηρότεροι γίνεσθε. Νοήσατε οὖν τὸν ἐκεῖ ὑμᾶς πεπονηκότα, καὶ διανοηθήσεσθε τίς ἐστὶν ὁ ἐνταῦθα ὄκνον πρὸς ἀγνείαν ὑμῶν ἐμβάλλον.

ΑΑ'. Ἀλλ' ἐρεῖ τις ὑμῶν· Χρῆ οὖν ἡμᾶς ποιεῖν ὅσα ἐν εἰδώλοις ἐποιοῦμεν; Φημί σοι, οὐχ ὅλα, ἀλλ' ὅσα καλῶς ἐποιοῦτε, καὶ ἐνταῦθα πλεῖον. Ὅτι γὰρ ἂν καλῶς γίνηται ἐν τῇ πλάνῃ, ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἤρτηται, ὡς, εἰ καὶ τι ἐν τῇ ἀληθείᾳ κακῶς γένοιτο, ἀπὸ τῆς πλάνης ἐστίν. Ἀπολάβετε οὖν ὑμῶν πανταχόθεν τὰ ἴδια, μὴ τὰ ἀλλότρια, καὶ μὴ λέγετε· Εἴ τι ποιοῦσιν οἱ πεπλανημένοι καλόν, ποιεῖν οὐκ ὀφείλομεν. Τούτῳ γὰρ τῷ λόγῳ, ἐὰν μὴ φονεύῃ τις εἰδῶλα σέβων, φονεύειν ὀφείλομεν, ὅτι ὁ ἐν πλάνῃ ὢν οὐ φονεύει;

ΑΒ'. Οὐχί· ἀλλὰ τὸ πλεῖον, ἐὰν οἱ ἐν πλάνῃ μὴ φονεύωσιν, ἡμεῖς μὴ ὀργιζώμεθα· ἐὰν ὁ ἐν πλάνῃ μὴ μοιχεύῃ, ἡμεῖς τὴν ἀρ-

σωστά· γιατί, όταν φωτισθεῖ ὁ νοῦς μὲ τὴ γνώση, αὐτὸς ποὺ ἔμαθε μπορεῖ νὰ εἶναι ἐνάρετος, στὸν ὁποῖο ἔρχεται σὰν συνέπεια τὸ νὰ γίνει καθαρὸς· γιατί ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ σκέψη προέρχεται ἡ φροντίδα τοῦ ἐξωτερικοῦ σώματος. Καὶ ὅπως ἀπὸ τὴν ἀναισθησία τοῦ σώματος δὲν μπορεῖ νὰ προέλθει φροντίδα τῆς διάνοιας, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἀγνός, μπορεῖ νὰ καθαρίσει καὶ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ τὸ ἐσωτερικὸ του. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ καθαρίζει μόνο τὰ ἐξωτερικά, τὸ κάνει ἀποβλέποντας στὸν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲν ἔχει κανένα ἔπαινο ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Θεό.

Λ΄. Σὲ ποιὸν ἄλλωστε δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι προτιμότερο νὰ μὴ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ γυναῖκα ὅταν βρίσκεται στὰ γυναικεῖα της, ἀλλὰ ἀφοῦ πρῶτα καθαρισθεῖ καὶ λουσθεῖ; Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴ συνουσία πρέπει νὰ λούζεται. Ἐὰν ὅμως διστάζετε νὰ τὸ κάνετε, σκεφθεῖτε πόσο ἐπιδιώκατε τὰ μέρη τῆς καθαριότητος, τότε ποὺ πιστεύατε σὲ ἀναίσθητα εἴδωλα. Ντραπεῖτε λοιπὸν ἐπειδὴ ἐδῶ, ὅπου ἔπρεπε, δὲν λέω περισσότερο, ἀλλὰ μόνο νὰ δεχθεῖτε γενικὰ τὴν ἀγνότητα, ἐσεῖς γίνεσθε διστακτικοί. Κατανοεῖστε λοιπὸν ἐκεῖνον ποὺ ἐκεῖ σᾶς δημιούργησε, καὶ σκεφθεῖτε ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐδῶ σᾶς ὑπαγορεύει νὰ εἴστε διστακτικοὶ ἀπέναντι στὴν ἀγνότητα.

ΛΑ΄. Ἀλλὰ θὰ πεῖ κάποιος ἀπὸ σᾶς· Πρέπει λοιπὸν ἐμεῖς νὰ κάνουμε ὅσα κάναμε στὰ εἴδωλα; Σοῦ λέω, ὄχι ὅλα, ἀλλὰ μόνο ἐκεῖνα ποὺ καλῶς τὰ κάνατε, νὰ τὰ κανέτε καὶ ἐδῶ περισσότερο. Γιατὶ κάθε τι ποὺ γίνεται στὴν πλάνη καλῶς, προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ὅπως καὶ ἐὰν κάτι στὴν ἀληθινὴ θρησκεία γίνει κακῶς, προέρχεται ἀπὸ τὴν πλάνη. Ὁφεληθεῖτε λοιπὸν ἀπὸ παντοῦ τὰ δικά σας καὶ ὄχι τὰ ξένα, καὶ μὴ λέτε· Ἐὰν ὅσοι βρίσκονται στὴν πλάνη κάνουν κάτι καλὸ, δὲν εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὸ κάνουμε. Γιατὶ μὲ τὴν λογικὴ αὐτὴ, ἐὰν κάποιος, ποὺ σέβεται τὰ εἴδωλα, δὲν φονεύει, πρέπει ἐμεῖς νὰ φονεύουμε, ἐπειδὴ αὐτὸς ποὺ βρίσκεται στὴν πλάνη δὲν φονεύει;

ΛΒ΄. Ὅχι· ἀλλὰ νὰ κάνουμε κάτι περισσότερο· ἐὰν αὐτοὶ ποὺ εἶναι στὴν πλάνη δὲν φονεύουν, ἐμεῖς νὰ μὴ ὀργιζόμαστε·

χὴν μηδὲ ἐνθυμηθῶμεν· ἔὰν ὁ ἐν πλάνῃ τὸν ἀγαπῶντα ἀγαπᾷ, ἡμεῖς καὶ τοὺς μισοῦντας· ἔὰν ὁ ἐν πλάνῃ δανείζη τοῖς ἔχουσιν, ἡμεῖς καὶ τοῖς μὴ ἔχουσιν. Ἀπαξαπλῶς ὀφείλομεν οἱ τὸν ἄπειρον αἰῶνα ἐλπίζοντες κληρονομεῖν, τῶν τὸν παρόντα μόνον εἰς δότων, τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων καλῶν κρείττω ποιεῖν, εἰδότες ὅτι, ἔὰν αὐτῶν τὰ ἔργα τοῖς ἡμετέροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀνακριθέντα ἴσα τῇ εὐποιίᾳ εὐρεθῆ, καὶ ἡμεῖς ἐναισχυνηθῆναι ἔχομεν, αὐτοὶ δέ, διὰ πλάνην, τὰ κατ' αὐτὸν ποιήσαντες, ἀπολέσθαι. Τὸ δὲ αἰσχυνηθῆναι κατὰ τοῦτο εἶρηκα, ὅτι μὴ πλεῖον 10 ἐποιήσαμεν αὐτῶν ὧν καὶ πλεῖον ἐγνώκαμεν. Εἰ δὲ αἰσχυνηθῆναι ἔστιν, τὴν εὐποιίαν αὐτοῖς ἴσην δείζοντας καὶ οὐ πλεῖον, πόσω γε μᾶλλον, ἔὰν αὐτῶν τῆς εὐποιίας τὸ ἥττον δείζωμεν;

ΛΓ'. Ὅτι δὲ ὄντως ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ταῖς τῶν πεπλανημένων εὐποιίαις αἱ τῶν ἀληθείαν ἐγνωκότων ἰσάζονται πράξις, αὐτὸς ἡμᾶς ὁ ἀψευδὴς ἐδίδαξεν, εἰπὼν πρὸς μὲν τοὺς ἀμελοῦντας ἐλθεῖν καὶ ἐπακούειν αὐτοῦ· «βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτήν, ὅτι ἦλθεν ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκούσαι τὴν σοφίαν Σολομῶντος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶντος ὧδε, καὶ οὐ πιστεύετε». Πρὸς δὲ 20 τοὺς ἐν τῷ λαῷ μὴ θέλοντας μετανοῆσαι ἐπὶ τῷ κηρύγματι αὐτοῦ εἶπεν· «ἄνδρες Νινευῖται ἐγερθήσονται μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινουῖσιν αὐτήν, ὅτι ἀκούσαντες μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ πλεῖον ὧδε, καὶ οὐδεὶς πιστεύει». Καὶ οὕτω πρὸς πᾶσαν ἀσέβειαν αὐτῶν ἀντιπαραθεῖς τοὺς ἀπὸ τῶν

ἐὰν αὐτὸς ποῦ εἶναι στήν πλάνη δὲν μοιχεύει, ἐμεῖς νὰ μὴ βάζουμε στὸ νοῦ μας οὔτε τὴν αἰτία· ἐὰν αὐτὸς ποῦ εἶναι στήν πλάνη ἀγαπάει αὐτὸν ποῦ τὸν ἀγαπάει, ἐμεῖς νὰ ἀγαπᾶμε κι αὐτοὺς ποῦ μᾶς μισοῦν· ἐὰν αὐτὸς ποῦ βρίσκεται στήν πλάνη δανείζει σ' αὐτοὺς ποῦ ἔχουν, ἐμεῖς νὰ δανείζουμε καὶ σ' αὐτοὺς ποῦ δὲν ἔχουν. Γενικὰ ἐμεῖς ποῦ ἐλπίζουμε ὅτι θὰ κληρονομήσουμε τὴν αἰώνια ζωὴ, ὀφείλουμε, ἀπὸ ἐκείνους ποῦ γνωρίζουν μόνο τὴν παροῦσα ζωὴ, νὰ κάνουμε ἀνώτερα καλὰ ἀπὸ αὐτὰ ποῦ κάνουν ἐκεῖνοι, γνωρίζοντας ὅτι, ἐὰν κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως τὰ ἔργα τους, συγκρινόμενα πρὸς τὰ δικά μας, βρεθοῦν ἴσα στήν ἀγαθοεργία, καὶ ἐμεῖς θὰ ντροπιαστοῦμε, ἐνῶ αὐτοὶ ἐξαιτίας τῆς πλάνης τους, ἂν καὶ ἔκαναν ὅσα ἤθελε αὐτός, θὰ ἀπολεσθοῦν. Τὸ ὅτι θὰ ντραποῦμε τὸ εἶπα ὡς πρὸς τοῦτο, ὅτι δὲν κάναμε περισσότερα ἀπὸ αὐτοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους γνωρίζουμε καὶ περισσότερα. Καὶ ἂν πρόκειται νὰ ντροπιαστοῦμε ἐπειδὴ κάναμε ἀγαθοεργία ἴση μὲ αὐτοὺς καὶ ὄχι περισσότερη, πόσο περισσότερο θὰ ντροπιαστοῦμε ἐὰν παρουσιάσουμε λιγότερη ἀπὸ τὴν ἀγαθοεργία ἐκείνων;

ΛΓ΄. Ὅτι πράγματι κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως οἱ πράξεις ἐκείνων ποῦ γνώρισαν τὴν ἀλήθεια συγκρίνονται μὲ τὶς ἀγαθοεργίες αὐτῶν ποῦ βρίσκονται στήν πλάνη, μᾶς τὸ δίδαξε ὁ ἴδιος ὁ Δάσκαλός μας ποῦ δὲν λέει ψέματα, λέγοντας σ' ἐκείνους ποῦ ἀδιαφοροῦν νὰ ἔρθουν καὶ νὰ τὸν ἀκούσουν, «ἡ βασίλισσα τοῦ Νότου θὰ ἀναστηθεῖ στήν τελικὴ κρίση μαζί μὲ τὴ γενιὰ αὐτὴν ἐδῶ καὶ θὰ τὴν κατηγορήσει, γιατί ἐκείνη ἦρθε ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς γιὰ νὰ ἀκούσει τὴν σοφία τοῦ Σολομώντα· καὶ ὅμως ἐδῶ ὑπάρχει κάποιος μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Σολομῶντα καὶ δὲν πιστεύετε»¹¹. Σ' ἐκείνους πάλι ἀπὸ τὸν λαὸ ποῦ δὲν θέλουν νὰ μετανοήσουν μὲ τὸ κήρυγμά του εἶπε· «οἱ ἄνδρες τῆς Νινευῆ θ' ἀναστηθοῦν μαζί μὲ τὴ γενεὰ αὐτὴν ἐδῶ καὶ θὰ τὴν καταγορήσουν, γιατί ἐκεῖνοι ὅταν ἄκουσαν τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ μετανόησαν· καὶ ὅμως ἐδῶ ὑπάρχει κάποιος μεγαλύτερος, καὶ δὲν πιστεύει κανένας»¹². Καὶ ἔτσι, ἀντιπαραθέτοντας σὲ

11. Ματθ. 12,42.

12. Λουκᾶ 11,32.

ἔθνῶν πεποηκότας, εἰς κατάκρισιν τῶν ἐν θεοσεβείᾳ μὴδὲ τὸ ἴσον καλὸν τοῖς πεπλανημένοις πεποηκότων, τοὺς ἔχοντας λογισμὸν ἐνουθέτει, μῆ μόνον ὅσα τοῖς ἔθνεσι τὰ καλὰ ἴσως ποιεῖν, ἀλλὰ τὸ πλεῖον. Ὁ δὲ λόγος μοι ἐρρῦη, πρόφασιν λαβὼν
 5 ἐκ τοῦ δεῖν φυλάσσειν τὴν ἄφεδρον, καὶ ἀπὸ κοινωνίας βαπτίζεσθαι, μῆ ἀρνεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἀγνείαν, κἂν οἱ πεπλανημένοι αὐτὴν πράττωσιν, ὅτε εἰς κατάκρισιν τῶν ἐν θεοσεβείᾳ εἰσὶν οἱ ἐν πλάνῃ ποιοῦντες καλῶς μετὰ τοῦ μὴ σώζεσθαι· ὅτι ἡ
 τιμὴ τῆς ἀγνείας αὐτῶν ἐστὶ διὰ τὴν πλάνην, καὶ οὐ διὰ θρη-
 10 σκεΐαν τοῦ ὄντως Πατρὸς καὶ Θεοῦ τῶν ὄλων.

ΛΔ'. Τοῦτο δὲ εἰπὼν, ἀπέλυσε τοὺς ὄχλους, καὶ συνήθως ἀλῶν σὺν τοῖς φιλτάτοις μεταλαβὼν, ἡσύχασεν. Οὕτως οὖν ποιῶν καὶ διαλεγόμενος ἐκάστοτε, προσαγωγὰς κατὰ τὸ βέβαιον προσέφερε τῷ τοῦ Θεοῦ νόμῳ, τοὺς νομιζομένους μετὰ
 15 τῆς νομιζομένης γενέσεως ἐλέγχων, καὶ ὅτι αὐτοματισμὸς μὲν οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ κατὰ Πρόνοιαν διοικεῖται ὁ κόσμος.

ΛΕ'. Τριῶν οὖν μηνῶν πληρωθέντων, νηστεῦσαί μοι κελεύσας ἡμερῶν, ἀγαγὼν με εἰς τὰς ἐν τῇ θαλάσῃ πλησίον οὖσας πηγὰς, ὡς εἰς ἀέναον ἐβάπτισεν ὕδωρ. Οὕτως οὖν εὐώχη-
 20 θέντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐπὶ τῇ θεοδωρήτῳ μου ἀναγεννήσει, μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας τοῖς πρεσβυτέροις ἐπιστρέφων ἐπὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας ἐνετείλατο λέγων·

Ὁ ἀποστείλας ἡμᾶς Κύριος ἡμῶν καὶ προφήτης ὑφηγήσατο ἡμῖν, ὡς ὁ πονηρὸς τεσσαράκοντα ἡμέρας διαλεχθεὶς αὐτῷ καὶ μὴδὲν δυνηθεὶς πρὸς αὐτόν, ἐκ τῶν αὐτοῦ ἐπηκόων ἐπηγγέλλετο πρὸς ἀπάτην ἀποστόλους πέμψαι.
 Διὸ πρὸ πάντων μέμνησθε ἀπόστολον ἢ διδάσκαλον ἢ

κάθε ἀσέβειά τους ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ποὺ ἔκαναν ἀγαθοεργίες, γιὰ νὰ κατακρίνει ἐκείνους ἀπὸ τοὺς θεοσεβεῖς ποὺ δὲν ἔκαναν οὔτε τὰ ἴδια καλὰ μὲ ἐκείνους ποὺ βρίσκονται στὴν πλάνη, νουθετοῦσε ἐκείνους ποὺ εἶχαν μυαλό, γιὰ νὰ κάνουν ὄχι μόνο τόσα καλὰ ὅσα κάνουν οἱ ἐθνικοί, ἀλλὰ περισσότερα. Ὁ λόγος μου ὅμως τελείωσε. Παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ ὅτι πρέπει νὰ τηροῦν τὴν ἔμμηνη κάθαρση τῶν γυναικῶν καὶ νὰ πλύνονται μετὰ ἀπὸ κάθε σαρκικὴ ἐπαφὴ μαζί τους, νὰ μὴ ἀρνοῦνται αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν ἀγνότητα, ἔστω καὶ ἂν τὴν τηροῦν καὶ αὐτοὶ ποὺ βρίσκονται σὲ πλάνη, ὅποτε θὰ εἶναι γιὰ τὴν κατάκριση αὐτῶν ποὺ βρίσκονται στὴ θεοσέβεια, οἱ ἀγαθοεργίες ποὺ κάνουν ἐκεῖνοι ποὺ βρίσκονται στὴν πλάνη, μαζί μὲ τὸ γεγονός ὅτι δὲν σώζονται. Γιατὶ ἢ τιμὴ τῆς ἀγνότητάς τους ὀφείλεται στὴν πλάνη καὶ ὄχι στὴν πίστη τοῦ ἀληθινοῦ Πατέρα καὶ Θεοῦ τῶν ὄλων.

ΛΔ΄. Καὶ λέγοντας αὐτό, ἄφησε τὸ πλῆθος νὰ φύγει, καὶ ἀφοῦ ἔφαγε τὰ συνηθισμένα ἀλμυρὰ μαζί μὲ τοὺς πολὺ ἀγαπητούς του, ἠσύχασε. Κάνοντας ἔτσι λοιπὸν καὶ συζητώντας κάθε φορά, ὀδηγοῦσε μὲ βεβαιότητα στὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, ἀνασκευάζοντας τοὺς θεοὺς ποὺ πίστευαν μαζί μὲ τὸν τρόπο τῆς δημιουργίας ποὺ πίστευαν, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει τύχη, ἀλλὰ ὁ κόσμος κυβερνᾶται μὲ τὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ.

ΛΕ΄. Ὅταν λοιπὸν συμπληρώθηκαν τρεῖς μῆνες, ἀφοῦ μὲ διέταξε νὰ νηστέψω μερικὲς μέρες, μὲ ὀδήγησε στὶς πηγὲς ποὺ βρίσκονταν κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ μὲ βάπτισε σὰν σὲ ἀστειρευτὸ νερό. Καὶ ἀφοῦ παρακάθισαν οἱ ἀδελφοί μας σὲ πλούσιο τραπέζι μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς θεοδώρητης ἀναγέννησής μου, ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες στρεφόμενος πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους μπροστὰ σ' ὀλόκληρη τὴν Ἐκκλησία ἔδωσε τὶς ἐξῆς ἐντολές.

Ὁ Κύριός μας καὶ Προφήτης ποὺ μᾶς ἀπέστειλε μᾶς εἶπε ὅτι ὁ πονηρός, ἀφοῦ συζήτησε μαζί του ἐπὶ σαράντα μέρες καὶ δὲν μπόρεσε νὰ κάνει τίποτε σ' αὐτόν, ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ στείλει ἀπὸ τοὺς ὄπαδούς του ἀποστόλους γιὰ νὰ ἐξαπατήσουν τοὺς πιστούς. Γι' αὐτὸ πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ

προφήτην φεύγειν μὴ πρότερον ἀκριβῶς ἀντιβάλλοντα αὐ-
 τοῦ τὸ κήρυγμα Ἰακώβω τῷ λεχθέντι ἀδελφῷ τοῦ Κυρίου
 μου καὶ πεπιστευμένῳ ἐν Ἱερουσαλήμ τὴν Ἑβραίων διέ-
 πειν Ἐκκλησίαν, καὶ μετὰ μαρτύρων προσεληλυθότα
 5 πρὸς ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἡ κακία ἢ τῷ Κυρίῳ προσδιαλεχθεῖσα
 ἡμέρας τεσσαράκοντα, μηδὲν δυνηθεῖσα, ὕστερον, ὡς
 ἀστραπὴ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ γῆς πεσοῦσα, καθ' ὑμῶν ἐκ-
 πέμψη κήρυγμα, ὡς οὖν ἡμῖν τὸν Σίμωνα ὑπέβαλε προ-
 φάσει ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν κηρύσσοντα, πλάνην
 10 τε ἐνσπείροντα. Οὗ χάριν ὁ ἀποστείλας ἡμᾶς ἔφη· «πολ-
 λοὶ ἐλεύσονται πρὸς με ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν
 δέ εἰσι λύκοι ἄρπαγες· ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώ-
 σεσθε αὐτούς».

Α Σ'. Καὶ εἰπὼν τοὺς μὲν προπομποὺς ἐξέπεμψεν εἰς Ἀντιό-
 15 χειαν τῆς Συρίας, ἐκεῖ τὴν ἐπομένην ἐπιμένειν εἰπὼν. Τῶν οὖν
 πορευθέντων ὁ Πέτρος· πολλῶν πεπεισμένων ὄχλων νόσους,
 πάθη, δαίμονας ἀπελάσας καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ θαλάσῃ πλησίον
 οὔσας πηγὰς βαπτίσας, καὶ εὐχαριστίαν κλάσας, Μαροόνην τὸν
 ἀποδεξάμενον αὐτόν, ἤδη λοιπὸν τέλειον ὄντα, ἐπίσκοπον κα-
 20 ταστήσας καὶ πρεσβυτέρους δώδεκα ὀρίσας καὶ διακόνους δει-
 ξας καὶ χηρικὰ συστησάμενος, ὑπὲρ τε τοῦ κοινοῦ καὶ συμφέ-
 ροντος τῆς Ἐκκλησίας τῇ τάξει προσομιλήσας, καὶ τῷ ἐπι-
 σκόπῳ Μαροόνη πείθεσθαι συμβουλεύσας, ἤδη τριῶν μηνῶν
 πληρωθέντων τοῖς ἐν Τριπόλει τῆς Φοινίκης ἀποταξάμενος,
 25 τὴν ἐπὶ Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας ἐπορεύετο ὁδόν, πάντων ἡμᾶς
 προπεμπόντων μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς.

θυμᾶσθε νὰ ἀποφεύγετε κάθε ἀπόστολο, δάσκαλο ἢ προφήτη, εἴν προηγουμένως δὲν ἀντιπαραβάλλει τὸ κήρυγμά του πρὸς τὸν Ἰάκωβο, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου μου, καὶ ἔχει ἀναλάβει τὴν εὐθύνη νὰ διοικεῖ τὴν Ἐκκλησία τῶν Ἑβραίων στὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ εἴν δὲν ἔρθει σὲ σᾶς μὲ μάρτυρες, ὥστε ἡ κακία ποὺ συζήτησε μὲ τὸν Κύριο ἐπὶ σαράντα μέρες, χωρὶς νὰ κατορθώσει τίποτε, νὰ μὴ πέσει ὕστερα σᾶν ἀστραπὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὴ γῆ καὶ ἐξαπολύσει κήρυγμα ἐναντίον σας, ὅπως ἔρριξε σὲ μᾶς τὸν Σίμωνα, ὁ ὁποῖος προφασιζόταν ὅτι κήρυσσε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας, καὶ διέδιδε πλάνη. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ἐκεῖνος ποὺ μᾶς ἀπέστειλε εἶπε· «θὰ ἔρθουν πολλοὶ σὲ μένα μὲ ἐνδύματα προβάτων, ἀλλὰ ἀπὸ μέσα τους εἶναι ἀρπακτικοὶ λύκοι· θὰ τοὺς γνωρίσετε καλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τους»¹³.

ΑΣ΄. Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ, ἔστειλε τοὺς προπομποὺς στὴν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας, λέγοντάς τους νὰ τὸν περιμένουν ἐκεῖ τὴν ἐπόμενη μέρα. Ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀποχώρησαν, σὲ πολλοὺς ποὺ πίστεψαν, ὁ Πέτρος, ἀφοῦ ἀπομάκρυνε ἀρρώστιες, πάθη καὶ δαίμονες, τοὺς βάπτισε στὶς πηγὲς ποὺ ὑπῆρχαν κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ ἀφοῦ τέλεσε Θεῖα Εὐχαριστία, τὸν Μαροῶνη ποὺ τὸν φιλοξένησε καὶ ἦταν ἤδη μυημένος, τὸν χειροτόνησε ἐπίσκοπο. Καὶ ἀφοῦ ὄρισε δώδεκα πρεσβυτέρους καὶ ἀνέδειξε διακόνους, καὶ ἴδρυσε τὴν τάξη τῶν χηρῶν καὶ μίλησε γιὰ τὴ σημασία ποὺ ἔχει ἡ τάξη καὶ γιὰ τὸ κοινὸ ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀφοῦ τοὺς συμβούλευσε νὰ ὑπακούουν στὸν ἐπίσκοπο Μαροῶνη, καθὼς ἤδη εἶχαν συμπληρωθεῖ τρεῖς μῆνες, ἀφήνοντας τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Τρίπολης τῆς Φοινίκης, πῆρε τὸν δρόμο γιὰ τὴν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας, ἐνῶ ὅλοι μᾶς ξεπροβόδιζαν μὲ τὴν ἀνάλογη τιμὴ.

13. Ματθ. 7,15-16.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειράν γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις		11	16έ.	32
1	1-2	452	12	7	58
2	17	232	16	1έ.	56
3	4-5	448	23	1έ.	24
	19	448	25	1έ.	26
	22	228	26	12	148
8	21	228	31	1έ.	26
9	28	384			
18	21	228. 234		Δευτερονόμιον	
22	1	228	6	4	246
46	10	148	19	15	76
49	10	240	25	4	70
			33	1	22
	Ἔξοδος		34	5	234. 238
15	20	26. 34		8	52
19	9	362			
20	13	8. 66		Ἰησοῦς Ναυῆ	
	13-14	410	10	12	22
	15	8. 66			
	16	8. 66		Κριταὶ	
33	11	58			
	17	58	4	4	26. 34
	Ἀριθμοὶ			Βασιλειῶν Α'	
3	1έ.	36	13	1έ.	58

	Βασιλειῶν Γ'		23	39-40	54
13	33	58	26	9	54
19	18	22	31	4-5	52
	Βασιλειῶν Δ'			Σοφία Σολομῶντος	
22	14	26. 36	6	8	32
	Παραλειπομένων Α'			Σοφία Σειράχ	
9	1έ.	36	34	27	54
	Παραλειπομένων Β'			Μαλαχίας	
26	1έ.	56. 58	1	6	26
	Ίουδιθ			Ἡσαΐας	
8	1έ.	26	58	6	32
	Μακκαβαίων		62	11	52
1	3	32		Ἱερεμίας	
	Ψαλμοί		35	1έ.	26
10	7	52	36	1έ.	26
22	1-2	78		22	26
30	17	34			
50	14	30	1	42	30
65	5	34			
103	9	56		Ματθαῖος	
112	5-6	30	3	15	20
142	1	34		16	48
	Ἰὼβ			17	242
38	10-11	56	4	9	376
	Παροιμῖαι Σολομῶντος			10	378. 410
			23	18	32
			5	17	240
3	34	26		18	88
6	2	8. 66		34-35	244
				37	244

	45	246. 440		3	210
6	2	458		13-33	458
	5	458		25	458
	6	244. 458	24	2	208
	8	244		11ε.	162
6	32	244		14	162
7	7	242		35	242
	9-11	244		45	250
	12	66		48-51	248
	13	350	26	26-28	80
	13-14	8		41	54
	15-16	466	27	46-51	50
9	9	400			
	11	360			
9	13	244			
	2	64	3	16	64
10	12	220		11	218
	23	54	12	24	194
11	5	18	13	31	88
	8	242			
	25	362			
12	7	244	1	42ε.	26
	42	462	2	26	34
13	7	242	3	14	46
15	13	242	6	14	64
	26	164		42	458
	27	164		46	364
	28	164	7	28	162
15	28	252	8	5-8ε.	430
16	3	458	10	7	70. 258
18	16	30		15	220
	20	50		16	56
19	4	244		17	402
	8	244		20	18
20	16	360	11	32	462
22	2-5	378	12	26	452
	29	194. 240		49	450
	32	244	18	19	246
	37	8	19	43-44	208
23	2	210. 458	23	34	452

Μάρκος

Λουκάς

Ἰωάννης			Κορινθίους Β'		
3	5	456	1	3	30
6	45	46	3	13	18
7	18	52	6	14	52
10	9	242	7	1	36
	27	242			
17	4	16			
18	13-14	18			
20	23	30	4	30	56
			5	2	32
Πράξεις			Ἐφεσίους		
3	22	242			
6	7	34	2	6	60
9	15	28. 38			
15	10	26			
	21	26	2	3	42
	32	26		2	8. 74
19	19	26		13	78
21	9	26		16	16
26	14	60	5	8	38
				15	8. 56
			9	7	70
Ρωμαίους			Τιμόθεον Α'		
1	1	20			
10	12	34			
			3	8	18
Κορινθίους Α'			Τίτον		
7	25	38			
9	7	8	2	5	44
12	18	20		9	44
	10	20			
14	21	18			
	22	18			
	33	60			
15	9	42			
	33	282	5	4	60
			Ἐβραίους		

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

- ᾠβδηρος 302.
 ᾠβδιού 22.
 ᾠβελ 160. 216. 234.
 ᾠβραάμ 30. 160. 194. 228. 234. 244.
 360.
 ᾠγαβος 26.
 ἀγάπη 74. 104. 202. 284.
 ᾠγααῖος 148.
 ἀγίασμα 30. 206.
 ἀγνεία 216. 404. 458. 460. 464.
 ᾠγνοια 152. 160. 162. 178. 200. 210.
 228. 234. 346. 364. 366. 376. 378.
 416. 444. 450. 454. 456.
 ἀγνωμοσύνη 248.
 ἀγνωσία 152. 238. 266. 268.
 ᾠγχνίος 300.
 ᾠδάμ 160. 194. 228. 232. 234.
 ἀδελφοφθορεῖν 274.
 ᾠδης 176.
 ἀδικία 52. 112. 132. 158. 434. 458.
 ᾠδημητος 300.
 ᾠδωνις 326.
 ἀθανασία 118.
 ᾠθηνᾶ 326. 330.
 ᾠθηνόδωρος (ᾠθηναῖος) 266. 316.
 342. 352.
 ἀθυμία 98. 112. 118. 434.
 Αἰακὸς 298.
 Αἰγίνα 298.
 Αἰγύπτιος,– οι 18. 178. 288. 338. 384.
 386. 418. 420. 422.
 Αἰγυπτος 22. 122. 166. 168. 338. 434.
 Αἰμων 302.
 Αἰνείας 148.
 αἵρεσις 162. 266.
 αιρετικοὶ 52.
 αἰσχῦνη 20.
 ἀκραςία 274.
 ᾠακρίσιος 298.
 ᾠακύλας 148. 166. 172. 176. 260. 360.
 ᾠαλεξάνδρεια 128. 150. 166.
 ἀλήθεια 94. 98. 100. 102. 106. 108.
 110. 124. 132. 138. 142. 152. 154.
 156. 166. 170. 180. 184. 204. 210.
 242. 270. 282. 304. 348. 378. 386.
 450. 460. 462.
 ᾠαλκιβιάδης 304.
 ᾠαλκμήνη 298. 304.
 ἀμαθία 276.
 ᾠαμάλθεια 298.
 ἀμάρτημα,– τα 106. 218. 234. 272. 278.
 334. 382. 450. 454.
 ἀμαρτία 20. 30. 58. 68. 72. 98. 100.
 102. 110. 112. 200. 216. 218. 234.
 254. 292. 298. 300. 352. 408. 414.
 416. 446. 452. ἀμαρτωλός,– οἱ 106.
 200. 256. 446.
 ἀμέλεια 392. 430.
 ᾠαμορραῖοι 234.
 ᾠαμπελος 302.
 ᾠαμύκλας 300
 ἀμφιβολία 216.
 ᾠαμφιτρίτη 302.
 ᾠαμφιτρώων 298.
 ᾠαμφίων 298.
 ἀναγνώστης 42.
 ἀναθήματα 396. 424.
 ἀναισθησία 462.
 ᾠανάληψις (Χριστοῦ) 48.
 ᾠανανίας 26. 62. 148.
 ἀνάστασις 20. 48.
 ᾠανδρέας 64. 66. 78. 80.
 ἀνεξικακία 22.
 ᾠαννα 18. 26. 34. 38.
 ᾠανουβίων Διοσπολίτης 266. 342. 352.
 ᾠαντιόπη 298.

- Ἄντιόχεια 466.
 ἀντιπάθεια 226. 398.
 Ἄντισθένης 304.
 ἀντισυζυγία 222.
 Ἄντίχριστος 162.
 Ἄντώνιος (πατὴρ Σίμωνος Μάγου)
 166.
 ἀξίωμα ἱερατικὸν 62.
 ἀπάθεια 390.
 ἀπαρχή 96. 98.
 ἀπάτη 172. 178. 438. 464.
 ἀπείθεια 220. 254. 290.
 ἀπέχθεια 286.
 Ἄπις 420.
 ἀπιστία 134. 140. 350.
 ἀποκάλυψις 38.
 Ἄπόλλων 274. 300. 328.
 ἀπόνοια 172.
 ἀποπληξία 446.
 Ἄπριων (Πλειστονίκης) 266. 268. 280.
 282. 286. 288. 290. 292. 294. 306.
 312. 314. 316. 328. 330. 334. 342.
 348. 352.
 ἀπώλεια 90. 94.
 ἀρρενομιξία 334.
 ἀρετή 270. 294.
 Ἄρης 338.
 Ἀριάδνη 302.
 Ἄριστιππος 304.
 Ἄρκάδας 298.
 Ἄρκτος 302.
 ἀρμονία 324. 328. 340.
 ἀρρητουργία 334.
 Ἄρτεμις 326.
 ἀρχιερωσύνη 56. 58. 60.
 ἀσέβεια 24. 166. 172. 202. 254. 338.
 382. 436. 450. 462.
 ἀσέβεια πολύθεος 20.
 ἀσέβημα 276. 338.
 ἀσέλγεια 132. 308. 436.
 Ἄσκληπιὸς 302. 338.
 Ἄστρα (πόλις) 308.
 Ἄστρονομία 370.
 Ἄσωπὸς 298.
 ἀταξία 320.
 ἀτιμία 412. 418.
 Ἄτλας 308.
 αὐτάρκεια 392.
 αὐτεξούσιον 436.
 αὐτοματισμὸς 464.
 αὐτοχειρία 446.
 ἀφθαρσία 152. 454.
 ἀφοβία 140. 272.
 Ἄφροδίτη 274. 304. 318. 320. 326
 330. 338.
 ἀχαριστία 98. 368.
 Ἄχελῶος 300.
 Ἄχιας 26.
 Ἄχιλλεὺς 302. 338.
- B**
- Βάαλ 22.
 Βαβυλώνιος,–οι 384. 386.
 Βαλαάμ 24. 26.
 βάπτισμα 48. 220. 378. 456.
 Βαρθολομαῖος 34. 64. 72.
 Βαρνάβας 128. 134. 136. 138. 150.
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν 70. 456.
 Βεελφεγὼρ 26.
 Βενιαμὴν 148.
 Βερενίκη 260. 262. 264. 266.
 Βεὼρ 24.
 Βηρυτὸς 348. 352. 358.
 βλασφημία 436.
 βοήθεια 98.
 βουθυσία 342.
 βούλημα 124.
 Βράγχος 300.
 Βύβλος 356. 358.
- Γ**
- Γαβαῶν 22.

γαλήνη 188.
 γάμος 102. 104. 216. 254.
 Γανυμήδης 274. 300. 302.
 γένεσις 272.
 Γιτθοὶ (πόλις) 136. 166.
 γνῶσις 20. 152. 156. 160. 162. 178.
 210. 222. 228. 268. 416. 434. 450.
 460.
 Γόμορρα 220.

Δ

δαιμόνιον, - α 16. 18. 400.
 δαίμων, - νες 24. 26. 44. 68. 174. 176.
 180. 226. 264. 270. 288. 290. 334.
 344. 346. 352. 364. 366. 370. 372.
 376. 378. 388. 390. 392. 394. 402.
 410. 444. 446. 466.
 Δανάη 298.
 Δαναός 290.
 Δανιήλ 22.
 Δαρεῖος 26.
 Δαυὶδ 22.
 Δάφνις 302.
 Δεββώρα 26. 34.
 δεισιδαιμονία 412.
 Δευκαλίων 160.
 Δημήτηρ 304. 316. 326.
 διαβολή 168. 246.
 διάβολος 24. 248.
 διακόνισσα 34. 40.
 διάκονος 24. 30. 34. 38. 40. 42. 44. 64.
 διάκρισις 20.
 διγλωσσία 66.
 δικαιοσύνη 20. 52. 112. 158. 188. 216.
 368. 402. 444.
 Δίκη 302.
 Διογένης 304.
 Διόνυσος 300. 302. 304. 308. 318. 326.
 338.
 διχόνοια 106.

διωγμὸς 108.
 δόλος 278. 384.
 δουλεία 410.
 δόξα 32. 34. 36. 94. 218.
 Δοσίθεος (αἰρετικὸς) 168.
 Δρύωψ 302.
 δισσυνειδησία 206.
 Δωδῶνη 274. 298.

Ε

Ἑβραῖος, - οἱ 94. 128. 362. 364. 466.
 ἐγκράτεια 22. 216.
 ἔθος 270.
 εἰδωλολατρία 68.
 εἰδωλον, - α 178. 194. 378. 406. 410.
 432. 438. 442. 460.
 εἰδωλοποιὸς 44.
 εἰκῶν (Θεοῦ) 410. 414. 432. 434.
 εἰμαρμένη 272.
 εἰρήνη 86. 96. 188. 212. 216. 220. 222.
 234. 250. 260. 380. 398. 452.
 Ἔκτωρ 338.
 ἐλεημοσύνη 254.
 Ἑλένη (ἀκόλουθος Σίμωνος Μάγου)
 168. 170. 300. 302. 320.
 ἐλευθεροπρέπεια 266.
 Ἑλισάβετ 26.
 Ἑλισσαῖος 22. 148.
 Ἑλλάς 304.
 Ἑλλην, - ες 16. 18. 154. 170. 268. 270.
 274. 276. 280. 304. 370. 384. 436.
 446.
 ἐλπίς 126. 166. 216. 258. 272. 306.
 308.
 Ἐνδυμίων 300
 ἐξουσία 124. 252.
 ἐπιβουλή 436. 446.
 ἐπίγνωσις 16. 206. 244. 428.
 Ἐπίδαυρος 338.
 ἐπιθυμία 102. 236. 296. 306. 308. 310.

312. 332. 342. 370. 388. 394. 398.
432. 444. 456.
Ἐπίκουρος 266. 304.
ἐπίσκοπος 24. 26. 30. 38. 40. 42. 44.
64.
Ἐπιφανίων (έορτή) 48.
Ἔρις 332.
ἔρις 120.
Ἐρμαφρόδιτος 302.
Ἐρμῆς 300. 302. 308.
Ἐρμούπολις 308.
ἔρωσ 274. 288. 294. 296. 298. 302. 306.
310. 312. 446.
Ἐσπερίδες 332.
εὐγένεια 410.
εὐγνωμοσύνη 186. 198. 204. 226.
εὐεργεσία 202. 306. 392. 426. 442.
εὐδαιμονία 422.
εὐκρασία 366.
εὐλογία 40. 60.
εὐνοια 112.
εὐποιΐα 104. 366. 440. 454. 456. 462.
εὐπραγία 110.
Εὐρυάλη 302.
Εὐρυσθεὺς 302.
Εὐρώπη 29. 302.
εὐσέβεια 16. 24. 28. 38. 44. 48. 124.
140. 190. 200. 208. 274. 376. 432.
456.
εὐσπλαγχνία 408.
εὐταξία 52. 56. 62.
εὐφημία 366.
εὐφρασία 102. 444.
εὐφροσύνη 54. 104.
εὐχαριστία 56. 444.
εὐωχία 444.
ἔχθρα 440.

Z

Ζάκυνθος 300.

Ζακχαῖος 148. 164. 180. 218. 250. 256.
258.
Ζαχαρίας 148.
Ζεὺς, - Διὸς 274. 296. 298. 300. 302.
304. 308. 318. 326. 330. 336. 338.
340.
Ζῆθος 298.
ζηλοτυπία 298. 302.
ζῆλος 300. 302.
Ζήνας 282. 324.
Ζήνων 304.
ζωή 242. 258.
ζωή αἰώνιος 70. 210. 250. 352. 406.
Ζωροάστρης 384.

H

Ἥβη 298.
ἡδονή 68. 120. 218. 222. 304. 310. 332.
350. 448.
ἡδυπάθεια 216. 386.
Ἥλιος 22. 162.
Ἥλιος 308.
Ἥρα 274. 298. 318. 326. 332.
Ἡρακλῆς 274. 298. 302. 304. 332. 338.
Ἡσαΐ 160.
Ἡσιόδος 320.
Ἡφαιστος 298. 302. 386.

Θ

Θαδδαῖος 38.
Θάλασσα 298.
θάνατος 118.
Θεὰ 316.
θεατρομανία 46.
θέλημα 36. 64. 244.
Θέμις 304. 316.
Θεογονία (ἔργον Ἡσιόδου) 320.
θεοσέβεια 62. 148. 160. 166. 170.
190. 200. 202. 358. 366. 406. 408.

414. 416. 448. 464.
 Θέρσος 302.
 Θέστιος 300.
 Θῆβαι 308.
 θλίψις 108. 110.
 Θράκη 308. 338.
 θυμός 68. 98. 138. 168. 314. 440.
 θυμός εὐσεβῆς 130.
 θυσία 56. 60. 62. 214. 216. 236. 242.
 244. 392. 442.
 θυσία ἀναίμακτος 360.
 θυσία πνευματικὴ 60.
 θυσιαστήριον 30. 76. 78.
 Θωμᾶς 64. 70. 148.

I

Ἰακώβ 160. 194. 244. 360.
 Ἰάκωβος 28. 60. 64. 68. 76. 80. 90. 94.
 114. 466.
 Ἰάκωβος Ἀλφαίου 36. 38.
 Ἰαμβρῆς 18.
 Ἰαμμηνοὶ 148.
 Ἰαννῆς 18.
 Ἰαπετὸς 316.
 Ἰεβουσαῖοι 22.
 Ἰερεμίας 26.
 Ἰεροβοὰμ 58.
 ἱερόθυτα 446.
 Ἰερουσαλὴμ 94. 166. 466.
 ἱεροφάντης 122.
 ἱερωσύνη 58. 60.
 Ἰησοῦς Ναυῆ 22.
 Ἰλιθῆα 298.
 Ἰλιον 338.
 Ἰξίων 122. 290. 308.
 Ἰοκάστης 302.
 Ἰουδαία 124. 126. 128. 134. 136.
 Ἰουδαῖοι 16. 18. 50. 62. 124. 226. 272.
 280. 282. 286. 312. 346. 396. 446.
 448.

Ἰούδας Ἰακώβου 26. 64.
 Ἰούδας (πατριάρχης) 238. 240.
 Ἰουδιθ 26. 38.
 Ἰοῦστα 164. 260. 262.
 Ἰππόλυτος 302.
 Ἰσαὰκ 160. 244. 360.
 Ἰσμαῆλ 160.
 Ἰσραῆλ 22. 26. 164. 246.
 Ἰωάννης 64. 66. 74. 80. 166. 168.
 Ἰωνᾶς 462.
 Ἰωσίας 26.
 Ἰώσηφος 148.

K

Κάδμος 300.
 κάθαρσις 430.
 Καϊάφας 18. 24. 26.
 Κάϊν 160. 216. 234.
 Καισάρεια Στράτωνος 136. 142. 262.
 κακία 46. 144. 178. 196. 200. 208. 282.
 332. 346. 350. 354. 378. 434. 452.
 466.
 κακοθήθεια 424.
 κακόνοια 24.
 κακοποιῖα 344.
 κακοπραξία 104. 106.
 κακουχία 390.
 Καλλιστῶ 302.
 Κάραι 338.
 Κασσιόπεια 300.
 Κάστωρ 300. 302.
 καταδίκη 132. 218.
 κατακλυσμὸς 384.
 κατάρα 58.
 Καυκάσιοι 308. 338.
 κενοδοξία 140.
 κενόδοξος 68.
 κήρυγμα 156.
 Κηφᾶς 64. 72. 78. 80.
 κίνδυνος 56. 98. 100. 108. 250. 254.

264. 272. 412. 456.

Κίνυρος 300.

Κλήμης 60. 96. 98. 104. 108. 112. 116.
118. 138. 140. 148. 150. 156. 162.
172. 176. 180. 186. 190. 196. 198.
262. 266. 286. 316. 360.

κλοπή 68. 70.

Κοῖτος 316.

κολακεία 294.

κόλασις 94. 102. 176. 218. 246. 272.
432. 438. 448. 454. 456.

κόλασις αἰώνιος 172.

Κορεῖται 56.

Κόρη 326.

Κρήτη 308.

Κρήτες 338.

Κρῖος 316.

κρίσις 64. 166. 176. 218. 220. 280. 416.

Κρόνιος 300. 308.

Κρόνος 274. 282. 298. 310. 316. 320.
324. 330. 338.

Κυνόρουρας 302.

Κυπάρισσος 300.

Κύπρις 298.

Κύπρος 308. 338.

Κύτος 300.

Λ

Λαῖς 304.

Λακεδαίμων 304.

Λαμία 300.

Λάονις 304.

Λεββαῖος 38.

Λήδα 300. 302. 340.

Λυκάων 298.

λύπη 98. 446.

Μ

μαγεία 166. 168. 170. 172. 278. 288.

290. 292. 370.

μακροθυμία 190.

μαλακία 18.

μανία 254.

μάννα 372.

Μάρθα 80.

Μαρία 26. 48. 80.

Μαριάμ 34. 80.

Μαροόνης 358. 364. 366.

μαστροπεύειν 44.

ματαιότης 56.

Ματθαῖος 64. 66. 76.

μέθη 54. 386.

Μελχισεδέκ 62.

μέριμνα 102.

Μεσοποταμία 338.

Μεστρέμ 384.

μεταμέλεια 200. 378.

μετάνοια 272. 346. 374.

μετεωρολογία 418.

Μῆτις 274. 298. 308. 318. 326. 336.

Μίθρας 328.

μικροψυχία 256.

Μίνως 296. 298. 302.

μισανθρωπία 104.

μῖσος 112.

Μνημοσύνη 300. 316.

μοιχεία 68. 102. 104. 202. 218. 254.

274. 278. 280. 290. 294. 298. 300.

304. 308. 310. 312. 316. 334.

μολυσμὸς σαρκὸς καὶ πνεύματος 36.

μοναρχία 86. 198. 202. 204. 246. 250.

382. 414. 418.

Μῦσαι 300.

μοχθηρία 230.

μυθολογία 276.

Μυρμιδῶν 300.

μυστήριον 198. 282. 304. 306.

Μωϋσῆς 18. 22. 26. 32. 52. 56. 60. 62.

86. 88. 90. 178. 194. 210. 234. 236.

238. 242. 244. 256. 362. 364. 452. Οὐρανός 274. 298. 316.
458.

N

Ναβουχοδονόσορ 238.
Ναθαναήλ 68.
Νεβρώδ 384.
Νεῖλος 18.
νεκρομαντεία 122.
Νέμεσις 300.
νεωκόρος 36.
Νηρεῖς 330.
νηστεία 390.
Νικήτης 148. 172. 174. 176. 260. 262.
360.
Νινευῖται 412.
νομοθεσία Θεοῦ 58.
νουθεσία 106. 150.
Νυκτεὺς 298.
Nōe 194.

Ξ

ξύλον τῆς ζωῆς 228.

O

ᾠδρυσος 302.
Ὁζίας 56. 58.
οἰκονομία (θεία) 48. 236.
Ὁλδᾶς 34.
ὀλιγωρία 72.
ὀλοκαύτωμα 244.
ᾠμηρος 320.
ὀμόνοια 250. 382. 384.
Ὁπούντιοι 338.
ὄργη 68. 76. 340. 384. 392. 432. 444.
446. 452.
ὄρκος 176.
Ὁρφεὺς 300. 320. 324.
ᾠοσιρις 326. 386.

Π

πάθημα,– τα 380. 408. 410. 446.
πάθος 38. 60. 302. 306. 308. 310. 346.
364. 400. 404. 422. 466.
παιδεία 74.
παιδεραστής 274. 316.
Παλλᾶς 326.
παρακοή 416.
παραμυθία 150.
παρανομία 58.
Παργαῖος 300.
Πάρις 318. 332.
Πάρος 300.
παρρησία 88. 130. 304.
Πάτροκλος 338.
πατροφονία 334.
Παῦλος 28. 48. 62.
πειρασμὸς 96. 108. 184.
Πέλοψ 300. 308.
πένθος 216. 234.
Πεντηκοστή 50.
πεπλανημένοι 406.
Πέρσαι 384. 386.
Περσεὺς 298. 302.
Περσεφόνη 274. 300.
Πέτρος 28. 48. 64. 66. 72. 80. 82. 86.
96. 116. 136. 138. 144. 150. 162.
166. 178. 180. 186. 190. 192. 194.
196. 218. 220. 226. 228. 230. 232.
234. 238. 240. 246. 250. 262. 264.
266. 342. 344. 348. 352. 354. 358.
360. 464. 380. 382. 406. 408. 420.
428. 430. 440. 466.
Πηλεὺς 302. 318. 330.
Πιλᾶτος 50.
πίστις 54. 62. 92. 96. 164. 182. 184.
196. 208. 280. 350. 390. 402. 428.
446.

πλάνη 90. 102. 140. 154. 178. 182. 194.
 208. 218. 452. 460. 462. 464. 466.
 πλεονεξία 106. 436.
 Πλοῦτος 332.
 Πλούτων 274. 300. 308. 318. 324. 330.
 πολυαρχία 382.
 Πολυδεύκης 300. 302.
 πολυτεκνία 194.
 πορνεία 68. 102. 104. 140. 254. 436.
 πόρνη 44.
 πορνοβοσκός 44.
 Πόρτον 128.
 Πολύφημος 302.
 Ποσειδών 274. 300. 302. 308. 318.
 324. 330.
 Ποτνιεύς 300.
 πρῶτης 32.
 πρεσβύτερος, - οι 24. 26. 30. 32. 38.
 40. 42. 64. 94.
 προαίρεσις 100. 132. 134. 136. 138.
 230. 248. 306. 314. 434. 436.
 πρόγνωσις 20. 156. 192. 204. 206. 208.
 234. 238.
 προθυμία 358.
 Προμηθεὺς 318. 330.
 πρόνοια 132. 180. 182. 196. 238. 310.
 324. 336. 344. 366. 368. 396. 432.
 460. 464.
 προπέτεια 190. 344.
 προσευχή 34. 52. 72. 78.
 προσκύνησις 36.
 προφητεία 24. 26. 144. 146. 160. 206.
 210. 214. 216. 242.
 Πυριφλεγέθων 120.

P

Ραδάμανθυς 296. 298.
 ραθυμία 332.
 Ραχήλ 166.
 Ρέα 282. 316. 318. 320. 330.

Ρόδιοι 338.
 Ρόδος 300.
 Ρούβιλος 148.
 Ρωμαῖοι 118. 126.
 Ρώμη 96. 128. 138. 286. 312. 314. 316.

Σ

Σαδδουκαῖοι 240. 242.
 Σαμουήλ 22. 58.
 Σαοὺλ 58.
 Σαρπηδών 298.
 Σάτυρος 298.
 Σαφρᾶ 148.
 σέβας 32. 34. 36.
 Σεδεκίας 26.
 Σελήνη 338.
 Σεμέλη 300.
 σεμνότης 332.
 Σιδών 266. 342. 348. 352.
 Σικελία 300.
 Σίλας 26.
 Σίμων ὁ Μάγος 40. 68. 96. 136. 146.
 158. 162. 164. 166. 168. 170. 172.
 174. 176. 180. 182. 184. 196. 198.
 202. 220. 226. 230. 232. 236. 238.
 240. 246. 260. 262. 264. 266. 286.
 342. 344. 346. 348. 352. 354. 356.
 358. 360. 366. 466.
 Σίσυφος 122. 290. 308.
 Σκευᾶς 26.
 σκηνή μαρτυρίου 36.
 σκληροκαρδία 244.
 Σόδομα 220. 228.
 Σολομών 462.
 σοφία 226. 306.
 Σοφωνίας 148.
 σπονδή 216.
 σταυρός 20.
 Στέφανος 34. 50. 62.
 στοργή 96. 112. 184. 186. 200. 202.

204. 212. 216. 262. 310. 316. 342.
358.

Στράτων 136. 142.

συγγνώμη 134. 176. 200. 208. 366.
374.

σύγχυσις 320.

συκοφαντεῖν 46.

συμβιβασμός 254.

συνήθεια 270. 276. 310. 420.

Συρία 360.

Συροφοινίκισσα 164.

Σωκράτης 304.

σωτηρία 16. 18. 48. 100. 104. 112. 140.
144. 178. 198. 202. 220. 252. 258.
262. 344. 354. 362. 366. 390. 392.
430. 438. 440. 456.

σωφροσύνη 102. 104. 194. 216. 254.
296. 302. 310. 332. 402.

Τ

Τάνταλος 122. 290. 308.

Τάρταρος 122. 274.

τεκνοποιΐα 296.

τεκνοκτονία 334.

Τηθὺς 316.

Τιβέριος 124. 266.

τιμὴ 34. 36. 60. 212.

τιμὴ ἀρχιερατικὴ 56.

τιμωρία 26. 40. 306. 368. 376. 386.
406. 434. 440. 444. 448.

Τιτᾶνες 318.

Τιτυὸς 122. 290. 308.

Τρίπολις 356. 358. 406. 430. 466.

τρυφή 332. 376. 446.

Τρωΐλος 300.

Τυμναῖος 300.

Τύρος 246. 260. 262. 286. 316. 344.
348. 358. 360.

Υ

Ύακινθος 300.

ὕβρις 50. 132. 252. 340. 418.

Ύδροχόος 302.

Ύλα 300. 302.

Ύμέναιος 302.

Ύπερίων 316.

ὕποκριτής 110.

ὕπομονή 38. 100. 228.

Φ

Φάνης 324. 328.

Φαρισαῖος, -οἱ 210. 458.

Φθαεὶς 386.

φθόνος 250.

φθορά 166. 354. 440.

φιλανθρωπία 104. 188. 358. 402. 440.

φιλαργυρία 140.

φιλάργυρος 68.

φιλία 114. 164. 440.

Φίλιππος 26. 34. 62. 64. 68. 78. 80.

Φιλοκτῆτης 302.

φιλομάθεια 286.

φιλονεικία 120.

φιλοσοφία 294.

Φλοῖβος 304.

φόβος 310. 312. 394. 400. 410. 456.

φόβος Θεοῦ 52.

Φογὸρ 238.

Φοινίκη 244. 260. 466.

Φοῖνιξ 298. 300.

φόνος 68. 278.

Φόρβας 300.

φρόνημα 312.

φρόνησις 336. 440. 326.

Φῶκος 298.

Χ

Χάλεβ 22.

Χάμ 384.

Χάος 320.

χάρσμα, – τα 16. 18. 20. 24.

χάρισμα ιαμάτων 38.

Χάρυβδις 110.

Χρύσιππος 304.

Χρύσος 302.

Χῶνος 302.

ψευδοπροφήτης 108.

ψεῦδος 184. 234. 396. 424. 440.

Ω

Ὠκεανός 316.

Ὠρίων 302.

ὠφέλεια 182. 252.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7-13
ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	16-467
Α'. ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΟΥ Η' ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ	16-63
1. ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ	16-28
2. ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΠΕΡΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΩΝ ΔΙΑ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ	28-42
3. ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΕΡΙ ΚΑΝΟΝΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ	42-48
4. ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ	48-54
5. ΠΕΡΙ ΕΥΤΑΞΙΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ	54-62
Β' ΑΙ ΔΙΑΤΑΓΑΙ ΑΙ ΔΙΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ	64-83
Γ' ΚΛΗΜΕΝΤΙΑ	84-467
1. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΝ	86-91
2. ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΩΝ	90-95
3. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΝ	94-117
4. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΚΗΡΥΓΜΑΤΩΝ ΕΠΙΤΟΜΗ (ΟΜΙΛΙΕΣ Α'-ΙΑ')	118-467
1. ΟΜΙΛΙΑ Α'	118-147
2. ΟΜΙΛΙΑ Β'	148-195
3. ΟΜΙΛΙΑ Γ'	196-261

4. ΟΜΙΛΙΑ Δ΄
5. ΟΜΙΛΙΑ Ε΄
6. ΟΜΙΛΙΑ Σ΄
7. ΟΜΙΛΙΑ Ζ΄
8. ΟΜΙΛΙΑ Η΄
9. ΟΜΙΛΙΑ Θ΄
10. ΟΜΙΛΙΑ Ι΄
11. ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ΄

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἐπιστολές.*
» 2ος *Ἐπιστολές.*
» 3ος *Ἐπιστολές.*
» 4ος *Ὁμιλίες στὴν Ἐξαήμερο.*
» 5ος *Ὁμιλίες σὲ Ψαλμούς.*
» 6ος *Ὁμιλίες ἠθικὲς καὶ πρακτικὲς.*
» 7ος *Ὁμιλίες δογματικὲς, περιστατικὲς, ἐγκωμιαστικὲς, παιδ/κι*
» 8ος *Ἀσκητικὰ Α' (᾽Ὅροι κατὰ πλάτος).*
» 9ος *Ἀσκητικὰ Β' (᾽Ὅροι κατ' ἐπιτομήν).*
» 10ος *Δογματικὰ ἔργα.*

Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἀπολογητικὰ (Κατὰ εἰδώλων, Περὶ ἐναθροπήσεως).*
» 2ος *Δογματικὰ Α' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α'-Β').*
» 3ος *Δογματικὰ Β' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ'-Δ').*
» 4ος *Δογματικὰ Γ'.*
» 5ος *Ἑρμηνευτικὰ Α'.*
» 6ος *Ἑρμηνευτικὰ Β' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).*
» 7ος *Ἑρμηνευτικὰ Γ' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).*
» 8ος *Ἱστορικοδογματικὰ Α'.*
» 9ος *Ἱστορικοδογματικὰ Β'.*
» 10ος *Ἱστορικοδογματικὰ Γ'.*
» 11ος *Ἀσκητικὰ (Βίος Μ. Ἀντωνίου, Βίος ἀγ. Συγκλητικῆς).*
» 12ος *Διάφορα ἀμφιβαλλόμενα ἔργα.*

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- Τόμος 1ος *Προσωπικὲς σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Α'.*
» 2ος *Προσωπικὲς σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Β'.*
» 3ος *Ἀπολογητικὰ ἔργα.*
» 4ος *Δογματικὰ ἔργα.*
» 5ος *Ὁμιλίες.*
» 6ος *Ἐγκωμιαστικοὶ καὶ Ἐπιτάφιοι Λόγοι.*
» 7ος *Ἐπιστολές.*
» 8ος *Ὁ Χριστὸς πάσχων καὶ ᾽Ἐπη δογματικά.*
» 9ος *᾽Ἐπη Ἠθικά.*
» 10ος *᾽Ἐπη Ἱστορικά.*
» 11ος *᾽Ἐπη εἰς Ἐτέρους. – Ἐπιγράμματα.*

Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- Τόμος 1ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α' - Γ').
 » 2ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ' - ΣΤ').
 » 3ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ' - Ι').
 » 4ος Τριακονταετηρικὸς στὸ Μ. Κων/ντῖνο. - Στὸν Βίο Μ. Κων/ντῖνου. Λόγος Μ. Κωνσταντίνου στὸν Σύλλογο τῶν ἀγίων.

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

- Τόμος 1ος Δογματικὰ Α' (Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).
 » 2ος Φιλοσοφικὰ Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα. - Περὶ αἰρέσεων. - Εἰσαγωγὴ Δογμάτων στοιχειώδης. Ὑπὸ ἔκδοσιν.
 » 3ος Περὶ εἰκόνων. - Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.
 » 4ος Λίβελλος ὀρθοῦ φρονήματος. - Περὶ ἀγίας Τριάδος (Λόγοι Α'-Β'). Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. - Περὶ τοῦ Τρισαγίου Ὑμνου. Περὶ πίστεως κατὰ τῆς αἰρέσεως τῶν Νεστοριανῶν. - Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαριαίας.
 » 5ος Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων. - Περὶ συνθέτου φύσεως. Κατὰ Μανιχαίων. - Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανιχαῖον. Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ. - Περὶ Δρακόντων. - Πάθος Ἀρτεμίου.
 » 6ος Ἐρὰ Παράλληλα, (Μέρος Α'). Ὑπὸ ἔκδοσιν.
 » 7ος Ἐρὰ Παράλληλα, (Μέρος Β'). Ὑπὸ ἔκδοσιν.
 » 8ος Α') Ἐρὰ Παράλληλα, (Μέρος Γ'). Β') Περὶ νηστειῶν. - Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας. - Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. - Περὶ ἐξομολογήσεως. - Περὶ ἀζύμων. Ὑπὸ ἔκδοσιν.
 » 9ος Ὀμιλίαις.
 » 10ος Ἱστορία Ψυχοφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπικῶν χώρας, τῆς Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ.
 » 11ος Εἰς Ἐπιστολὰς Παύλου (Ρωμαίους - Κορινθίους Α' - Κορινθίους Β'). Ὑπὸ ἔκδοσιν.
 » 12ος Εἰς Ἐπιστολὰς Παύλου (Γαλάτας - Φιλήμονα). Ὑπὸ ἔκδοσιν.

ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- Τόμος 1ος Διάλογος Παλλαδίου. - Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν. - Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.
 » 2ος Ὀμιλίαις στὴ Γένεση (Α' - ΚΓ').
 » 3ος Ὀμιλίαις στὴ Γένεση (ΚΔ' - ΜΑ').
 » 4ος Ὀμιλίαις στὴ Γένεση (ΜΒ' - ΞΔ').
 » 5ος α) Ὀμιλ. στὴ Γένεση (Γ' - ΙΒ'). β) Στὸς Ψαλμοὺς (ΜΑ' - ΜΓ').

- Τόμος 6ος Ὁμιλίες στοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ' - ΡΚΓ').
- » 7ος α) Ὁμιλίες στοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' - ΡΝ').
β) Ὁμιλίες στὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαούλ.
- » 8ος α) Ὁμιλίες στὴ Γένεση (Α' - Θ').- β) Ὑπόμνημα στὸν Ἡσαΐα.
Ὑπόμνημα στὸν Δανιὴλ (Κεφ. Ι'-ΙΓ').
- » 8α' Ὁμιλίες σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Π. Διαθήκης.
- » 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Α'-Κ').
- » 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΚΑ'-ΛΖ').
- » 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΛΗ'-ΝΣΤ').
- » 11α' Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΖ'-ΟΕ').
- » 12ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΟΣΤ'-ζΑ'),
καὶ στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Α'-Δ').
- » 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Ε'-ΛΑ').
- » 13α' Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες ΛΒ'-ΝΔ').
- » 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΕ'-ΠΗ').
- » 15ος Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες Α'-ΚΓ').
- » 16α' Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες ΚΔ'-ΜΔ').
- » 16β' α) Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες ΜΕ'-Ν').
β) Στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίες Α'-Ι').
- » 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίες ΙΑ'-ΛΓ').
- » 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες Α'-ΚΑ').
- » 18α' Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες ΚΒ'-ΜΔ').
- » 19ος Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες Α'-ΚΔ').
- » 20ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες ΚΕ'-Λ')
β) Στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλίες Α'-ΙΑ').
- » 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλ. ΙΒ'-ΚΔ')
β) Στὴν Πρὸς Φιλιπησίους (Ὁμιλ. Α'-ΙΒ').
- » 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιπησίους (Ὁμιλίες ΙΓ'-ΙΕ'),
β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς, καὶ γ) στὴν Πρὸς Θεσ/κεῖς Α'.
- » 23ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Ὁμιλίες Α'-Ε').
β) Στὴν Α' Πρὸς Τιμόθεον (Ὁμιλίες Α'-ΙΗ').
β) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον (Ὁμιλίες Α'-Ι').
- » 24ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Τίτον (Ὁμιλ. Α'-Σ'), β) στὴν Πρὸς Φι-
λήμονα (Ὁμιλ. Α'-Γ'), γ) στὴν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. Α'-ΙΕ').
- » 25ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλίες ΙΣ'-ΛΔ'),
β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον, (Ὁμιλίες Α'-Ζ').
- » 26ος Ὁμιλίες Ἠθικὲς - Ἀγιογραφικὲς.
- » 27ος Ὁμιλίες Ἀγιογραφικὲς - Ἐρμηνευτικὲς.
- » 28ος Ποιμαντικὰ καὶ Ἀσκητικὰ Α'.
- » 29ος Ἀσκητικὰ Β'.

- Τόμος 30ος Ὀμιλίαι Κατηχητικῆς – Ἠθικῆς.
- » 31ος Ὀμιλίαι κατηχητικῆς καὶ ἠθικῆς Β'· - Ὀμιλ. Περιστατικῆς Α'.
  - » 32ος Ὀμιλίαι Περιστατικῆς Β'.
  - » 33ος Ὀμιλίαι Περιστατικῆς Γ'.
  - » 34ος Ὀμιλίαι Περιστατικῆς Δ'· α) Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας. β) Πρὸς Ἰουδαίους. γ) Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας, καὶ δ) Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν.
  - » 35ος Ὀμιλίαι δογματικῆς.
  - » 36ος α) Ὀμιλίαι ἑορταστικῆς, β) Ὀμιλίαι ἐγκωμιαστικῆς Α'.
  - » 37ος α) Ὀμιλίαι Ἐγκωμιαστικῆς Β'· β) Ἐπιστολὲς πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα (Α'-ΙΖ') καὶ Βίος τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος.
  - » 38ος α) Ἐπιστολὲς Πρὸς Ἰννοκέντιον, β) Ἐπιστολὲς ΙΗ'-ΡΜΒ'.

Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

- Τόμος 1ος Δογματικὰ Α' α) Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες, β) Κατὰ εἰμαρμένης, γ) Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως, καὶ δ) Λόγος Κατηχητικὸς Μέγας.
- » 2ος Δογματικὰ Β' (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α'-Β').
  - » 3ος Δογματικὰ Γ' α) Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ'. β) Λόγος ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίου ἔκθεσιν.
  - » 4ος Α') Λόγοι Δογματικοί. 1) Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἀγ. Τριάδος. 2) Πρὸς Ἀβλάβιον, Περὶ τοῦ μὴ οἶεσθαι λέγειν τρεῖς θεοὺς. 3) Πρὸς Συμπλίκιον, Περὶ πίστεως. 4) Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. 5) Πρὸς Θεόφιλον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν. 6) Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου. 7) Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.
Β') Ἐπιστολὲς (Α'-ΛΑ').
  - » 5ος Ἐρμηνευτικὰ Α' α) Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου. β) Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς Ἑξαήμερου. γ) Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως (Ὀμιλίαι Α-Γ).
  - » 6ος Ἐρμηνευτικὰ Β' α) Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν. β) Εἰς τὸν βον Ψαλμόν. γ) Περὶ τῆς ὀγδόης. δ) Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.
  - » 7ος Ἐρμηνευτικὰ Γ', Ἐξήγησις στὰ Ἶσματα, Λόγοι Α'-ΙΕ'.
  - » 8ος α) Ἐρμηνευτικὰ - Δογματικὰ ἔργα Δ'. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι Α'-Ε', Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α'-Η',
β) Ἀσκητικὰ Α'. 1) Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ' ἀλήθειαν ἀσκήσεως. 2) Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα. 3) Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος. 4) Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι. 5) Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων.

- Τόμος 9ος *A)* Ἀσκητικὰ *B)* Περὶ Παρθενίας, (Κεφάλαια Α'-ΚΓ').
B) Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί. 1) Περὶ ἀρετῆς, ἥτοι Εἰς τὸν Βίον Μουσεῶς, (Λόγοι Α'-Β'). 2) Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὀσίας Μακρίνης. 3) Εἰς τὸν Βίον Ἀγ. Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.
- » 10ος *α)* Ὀμιλίαι δογματικῆς, *β)* Ἠθικῆς, *γ)* Ἐορταστικῆς.
- » 11ος *α)* Ὀμιλίαι ἑορταστικῆς, *β)* Ὀμιλίαι ἐγκωμιαστικῆς, *γ)* Ὀμιλίαι ἐπιτάφιας..

Η' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου.

- Τόμος 1ος *α)* Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. *β)* Ἐπιστολῆς πρὸς Ἀκίνδυνον Α', Β', Γ'. *γ)* Ἐπιστολῆς πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.
- » 2ος Ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζόντων Λόγοι Α' - Γ'.
- » 3ος Πραγματεῖαι δογματικῆς καὶ ὁμολογιακῆς.
- » 4ος Ἐπιστολῆς.
- » 5ος Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α' - Γ').
- » 6ος Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ' - Ζ').
- » 7ος Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 8ος Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 9ος Ὀμιλίαι Α'-Κ'.
- » 10ος Ὀμιλίαι ΚΑ'-ΜΒ'.
- » 11ος Ὀμιλίαι ΜΒ'-ΞΓ'.

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

- Τόμος 1ος Ἀποφθέγματα Γερόντων.
- » 2ος Τὸ Λειμωνάριον.
- » 3ος Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ θείων ὀνομάτων, Περὶ οὐρανοῦ ἱεραρχίας, Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, Περὶ μυστικῆς θεολογίας, Ἐπιστολῆς.
- » 4ος Θεοδωρήτου Κύρρου, Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.
- » 5ος Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι ἁγίων.
- » 7ος Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, 50 Πνευματικῆς Ὀμιλίαι.
- » 8Α Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (Α' - ΚΣΤ').
- » 8Β Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (ΚΖ' - ΞΑ').
- » 8Γ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (ΞΒ' - ΠΣΤ' - Ἐπιστ. Α'-Δ')
- » 9ος Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια Γνωστικᾶ, Λόγος στὴ Ἀνάληψιν Ὁράσεις, Ἐρωταποκρίσεις. - Ἰωάννου Καρπαθίου, Κεφάλαια Παρακλητικὰ 100.
- » 10Α Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (Α' - ΣΚΘ').

- Τόμος 10B Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (ΣΑ'-ΦΚΒ').
- » 10Γ Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ'-ΩΜ').
- » 12ος Ἀββᾶ Ἡσαΐα, Λόγοι Ἀσκητικοὶ - Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, Κεφάλαια ὠφέλιμα - Ἀββᾶ Δωροθέου, Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.
- » 14ος Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Μυσταγωγία - Τὰ 400 Κεφάλαια Περὶ Ἀγάπης - Λόγος Ἀσκητικὸς - Τὰ 200 Κεφάλαια Περὶ Θεολογίας.
- » 14Α Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, 1. Ἐρωταποκρίσεις, 2. Πρὸς Θεόπεμπτον τὸν Σχολαστικόν, 3. Ἐρμηνεῖα εἰς ΝΘ' Ψαλμόν.
- » 14Β Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφορῶν ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, (Ἐρωτήσεις Α' - ΝΓ').
- » 19Α Συμεῶν τοῦ Ν. Θεολόγου, Βίος Συμεῶν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου, Κεφάλαια - Εὐχαριστίες - Διάλογος μετὰ Σχολαστικοῦ.
- » 19Β Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Γ') - Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Σ')
- » 19Γ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Α') Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Ζ'-ΙΕ') - Β') Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').
- » 19Δ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Κατηχητικοὶ Λόγοι (Η'-ΛΔ').
- » 19Ε Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (Α'-ΚΖ').
- » 19Σ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (ΚΗ'-ΝΗ').
- » 22ος Νικολάου Καβάσιλα, Ἐρμηνεῖα στὴ Θεία Λειτουργία - Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.

Ι' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- Τόμος 1ος Ἰουστίνου, Ἀπολογίαι Α' καὶ Β' - Λόγος Περὶ Ἀναστάσεως, - Διάλογος Πρὸς Τρύφωνα.
- » 2ος Τατιανοῦ, (Πρὸς Ἑλληνας). - Ἀθηναγόρου, (Πρεσβεία Χριστιανῶν καὶ Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν). - Θεοφίλου Ἀντιοχείας, (Πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία Α-Γ). - Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.

ΙΒ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

- Τόμος 1ος 1. Προτρεπτικός, 2. Παιδαγωγός Α'.
- » 2ος Παιδαγωγός, Λόγοι Β' καὶ Γ'.

Τιμὴ ἐκάστου τόμου δρχ. 2.500.

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΙ
Μενελάου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση: «GRAFO A. E» Τηλ. 281 188 – Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανᾶ 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλεῖο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Μενελάου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880